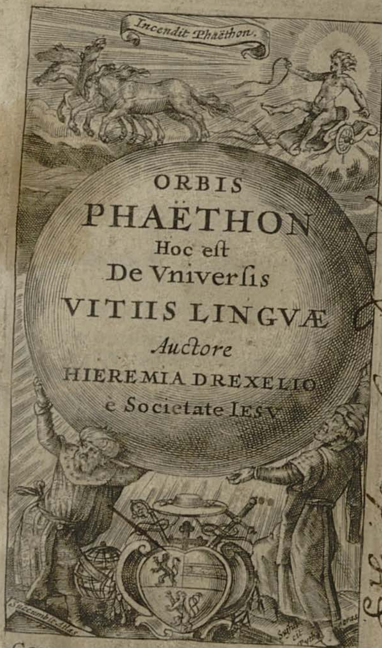

Biblioteka
Ojców Kamedułów
w Bieniszewie

COLONIÆ, Apud Cornel. ab Egmond 1631.

Sum fida Supellex Joannis Andreas Korowski Presbyteri, ab Anno 1670.

Bien. A.I.11

REVERENDISSIMO
ET
ILLVSTRISSIMO
DOMINO,

D. PARIDI

Salisburgensi Archiepiscopo, Metropolitano Episcoporum Antistiti;

Apostolicæ Sedis Legato Nato, S. R. I. Principi,

Domino meo Clementissimo.

LINGVAM fero, sed improbam, & quæ nec loqui sciat, nec tacere. Quam vel ideo sacræ Tiaræ tuæ, Pedoque subjicio, Illustrissime ac Reverendissime Princeps, ut ad pedũ tuorum vestigia sapere ac loqui discat hoc monstrum, aut certe silere. In aula hæc mea sunt nata, in aula velim manere. Anno Christiano millesimo sexcentesimo decimo nono, ista pro suggestu docere cœpi: & inde hæc scriptio. Tersam ex omni parte ac politam non polliceor; enucleatam aliorum industriam nõ assequor. Sannazarius poëma suum de partu Virgineo viginti annorum lima perpolivit. Hæc illis longe inferiora, decennio pressa. Ita tandem cum elephantis parturio, & formidabilem

Decẽ annis gestari elephantem in utero, vulgus existimat, Plin. l. 8. hist. nat. c. 10 initio.

 hunc

hunc partum effundo, *Linguam malam.*

Mala Lingua, malorum omnium compendium. Vere Phaëthon, vere Orbis incendium. Vix enim ullum in Orbe malum est, quod non vel incipiat Lingua, vel augeat, & incendat. Quam multos manu innoxios lingua pessundedit? Plures enim lingua quam factis infames sunt. Lingua instrumentum omnis mali. Nulla pars corporis ad nocendum promptior, ad frenandum difficilior. Sunt plurimi, quibus nihil pejus dedit natura, quam linguam. Bella, doli, adulteria, corruptelæque omnes pæne cessarent, nisi lingua malum semẽ & spargeret, & foveret. Ego quidem hac scriptione Linguæ vitia in numerũ cogere laboro. Ah erro; nec tamen aliter possum. Innumeræ sunt mentiendi, pejerandi & fallendi artes, artiumque rursus species infinitæ. Hinc insidiosa blandimenta aurium, hinc morum naufragia, & tot varietates malorum. Et hæc quoque caussa fuit cur ad Te, Reverendissime Præsul, hic meus Phaëthõ effuso cursu pervolaret. Si quid vero simillime conjectare liceat, affectata tibi minime probantur. Hanc vero scriptionem pæne polliceri ausim, planam & minime affectatam. Intemperantiam linguæ non solum tango, sed & ferio. Vitiosis parcendum scio, non vitiis, quæ non solum sine dissimulatione notanda, sed ubi opus, flagellanda etiam, idq; non

non perfunctorie. Suum Lingua acetum plurimis propinat, & ego illi mulsum ingeram ac mella loquar? Liber natus sum, nec auribus servire didici, nec ad pompam loqui, quo vix majus malum vita hominum habet. Quantus est ubique labor loqui, respondere, fabulari, fingere; comere verba, sententias librare, in oblectationem audientium jactare dicta, cogitare anxie, quam suaviter aërem verberes, quomodo dicas ut placeas. Has tales Veritati larvas aptamus, & vel invitam cogimus perpetua fere bacchanalia vivere. Sic efficitur sæpe, ut venustius possimus loqui quam verius, ut elegantius disserere quam vivere sciamus. At Veritas nativi decoris amans operosissimas has concinnitates odit, & mavult non esse pulchra, quam picta. Ideo & hîc sermonis hæc pigmenta, ubi res postulat, non immerito perstringuntur. Omnis tamē aries meus in graviora illa Linguæ vitia incurrit. Nusquam incendium est quod vel Adulatio, vel Calumnia, vel Obtrectatio, vel Mendacium non excitarit. In hos Phaëthontas pugnandum; contra hos fulciendus Orbis.

Prisci scribebant, Kalumnia: infra videbimus.

Rebus quidem omnibus, maxime tamen Linguæ moderandum esse, vox omnium sapientum est. Quid enim prodest equum regere, & cursum ejus freno temperare, Lingua & affectibus effrenatissimis abstrahi? Romano sapienti nil

ti nil

Senec. epist. 105. med. ti nil æque ad optimos mores conducibile visum est, quam quiescere, & minimum cum aliis loqui, plurimum secum. Non enim est minus artificium, & multo tutius, tacere, quam loqui. Si muti fuissent Cicero & Demosthenes, diutius vixissent, & suavius obiissent. Tanto dignior laude abbas ille laudatissimus, Or nomine, cui scriptores optimi hoc tribuunt elogii, quod nunquam mentitus, nunquam juraverit, nulli male precatus, nec unquam, nisi cùm necessitas coëgisset, locutus sit. O virum à multis millibus unum, quem vere suæ linguæ dominum fuisse dixere. Sed bene Orbi: etiamnum linguæ suæ dominos numeramus, & forsan plures quam priscum ævum proferat.

Ruffinus Aquil. l.2.c.2 Palladius c.9. In vita Or.

Quid de tua, Præsul Reverendissime, parsimonia loquẽdi sentiam, consultius, putem, siluero, ne in primam Alphabeti mei litteram peccasse videar. Hoc aperte ac libere ajo: Verborum Te minime profusum sciunt, quicunque Te norunt. Lingua tibi tam diserta quam modesta, & pæne dixerim, oculata, ut quæ prius circumspiciat, quam prodeat. Disertam dixi, ut quæ in Academiis olim inter eruditos publice ausa loqui, cum applausu & gratulatione. Neque nunc facundiam in te desiderat, qui te vel semel audiit loquentem. Oculatam affirmavi, ut quæ tum demum progredi soleat, cum iter tutum conspexerit.

Tran-

Tranquillus memorat, ab Augusto Imperatore filiam ac neptes sic institutas, ut vetaret loqui aut agere quidquã, nisi propalam, & quod in diurnos commentarios referri posset. Te, Illustrissime Antistes, his legibus vivere, sic loqui ferunt, ut à te dicta in libros referri posint. *Suetonius in Augusto.*

Has ob caussas è Serenissimi Electoris nostri, & Bavariæ Ducis Maximiliani aula, in tuam hunc Phaëthontem meum transfero. Neque tamen hæc uni duntaxat aulæ dicuntur. Omnium Regum ac Principum cum Consiliarios tum ceteros aulæ comitatus hæc monita spectant, modo institutionis ac veri sint patientes. Non carpere, sed instruere conamur; ne dum linguam vitiosam reprehendimus, vitioso calamo peccemus. Quod si universe has loquendi præceptiones spectemus, eæ omnium primo debentur aulis, etiam optime formatis. Sancta fuit Constantini & Theodosii Imperatorum, sancta Alphonsi & Ludovici Regum aula; sed nulla istarum, arbitror, adulatoribus, susurronibus, obtrectatoribus caruit. Et ubi terrarum, quæso, aula tam religiosa & pia, ut eo hoc genus murium non perrepat latentissime. Hi sorices ubique suo se cantu produnt. Ideo ubique, in aulis maxime, in hos ferrum & ungues promendi. Istud hîc facere instituti mei est, sed tua auctoritate, Princeps, tuique nominis

 auspi-

auſpiciis. Huc me non leviter trahit animus tuus in minimam Societatem noſtram, & olim, & nunc pronisſimus. Parum dixi: Liberaliſsimam tuam beneficentiã diverſæ domus è noſtris jam ſæpius expertæ, hoc unum laborant, ut ingrati animi accuſationem effugiant. Inter hos ego hoc jam ago, tuis beneficiis non ut reſpondeam, ſed ut eorum ſaltem memoriam apud nos vivere oſtendam. Vnum illud infimis precibus contendo, ut ab aula tua ſic admittatur hic Phaëthon, ut Orbis Chriſtianus habeat quod imitetur. Naufragium miſer in cælo fecit, nunc hoſpitium quærit in terra. Inveniet, ita mihi ſpondeo, Te annuente. Illuſtriſſimæ Celſitudini Tuæ Societatem noſtram omnem, meq; una ſubmiſſiſsime commendo. Monachii Cal. Maji, Anno Chriſtiano M D C XXIX.

Rev.mæ & Ill.mæ Celſitudinis Tuæ

ſervus in Chriſto ſubmiſsiſsimus

HIEREMIAS DREXELIVS
è Societate IESV.

BENE-

BENEVOLO LECTORI.

AD Alphabetum te revoco, mi Lector, ſed non ad Chriſti, nec ad cacodæmonis, ſed ad Phaëthontis, aut Linguæ. Viginti tres litteræ ſunt, quas tibi omnes, velut tuum nomen, notiſſimas velim. Nam ut ſcias, hîc maxima quæque mala Orbis, ſi non emendo, ſaltem deploro. Nemo eſt, auſim dicere, nemo eſt, qui non in hoc Alphabeto ſubinde hæſitet, hallucinetur, balbutiat. Quid diſſimulemus? hîc nemo non ægrotat: ille minus, plus iſte. hîc omnes monitoribus egemus, non tamen omnes monitorem ſuſtinemus.

O Lingua, ô maximorum malorum pæne maximum malum, ſi regi nolis! O Lingua maximorum bonorum pæne maximum bonum, ſi tamen frenos patiaris, & parere diſcas! Et hæc ipſa ſeu damna Linguæ ſeu commoda penſiculatius cogitanda proponere inſtitui.

At dices mihi, Lector, ſemitam me calcare jam aliorum veſtigiis tritam. Non nego. Scio annis prioribus de Linguæ malo non neminem ſcripſiſſe. Sed & hoc te ſcire velim, quod mihi tuto credes, biennio toto, antequam ea in lucē vulgarentur, me de Linguæ vitiis, in Aula Sereniſſimi Electoris, Bavariæ Ducis Maximiliani, pro ſuggeſtis diſſeruiſſe. Iam ego te, Lector, arbitrum ſumo ac judicem: & illam & hanc ſcriptionem inſpice, videbis, niſi me fallo, non tantum differre nos, ſed alios eſ-

se. In eandem subinde silvam ivimus, sed meæ securi ad ligna cædenda idem jus fuit, quod aliorum. Addo: Vitiosam Linguam instar Protei innumeras sibi formas aptare. Præter notiores illas, quarum & alii mentionem faciunt, sunt & istæ, Lingua Bifida, Baccha, Bombilans, Blæsa, Exprobrans, Hyperbolica, Importuna, Irreverẽs, Objurgans, Promittens, Politica, Subsannans, Suspendens, Susurrans, Tumultuosa, Vindicans, Censoria seu Vituperans. Hem quot monstra? Et robustæ prorsus nequitiæ sunt hæc vitia, quorum tamen alii nec mentionem quidem faciunt ullam. Hoc unice miror linguam Susurronem longe pestilentissimã, & à sacris paginis extreme damnatam, ab aliis parcius castigatam, ab aliis penitus omissam.

Hoc age, benevole Lector, ad patientiam, sed nonnihil curiosam te compone: nec ambabus tantum manibus, quod ajunt, sed & auribus ambabus hauri dicenda. Lernam malorum hìc ingero, & cum poëta veteri jure proclamo:

Iamb. vet. Heu quot scatemus intus homines belluis?

Quas Lingua unica, velut Augiæ pecus in pabulum propellit. Hinc noxæ ac damnæ innumera; hinc infinitus vitiorum cumulus.

Epistola de duorũ Iesuitarum fuga edita, styli mei nõ est. Et en, mi Lector, vitiosæ Linguæ magnificum ac recens specimen. Dum hæc typis paro, ad me robustissima fama defertur, nescio quibus non solum urbibus, sed & provinciis de me spargi, ad alias partes me transiisse. Hìc ego Famam in jus voco, cum Famæ au-

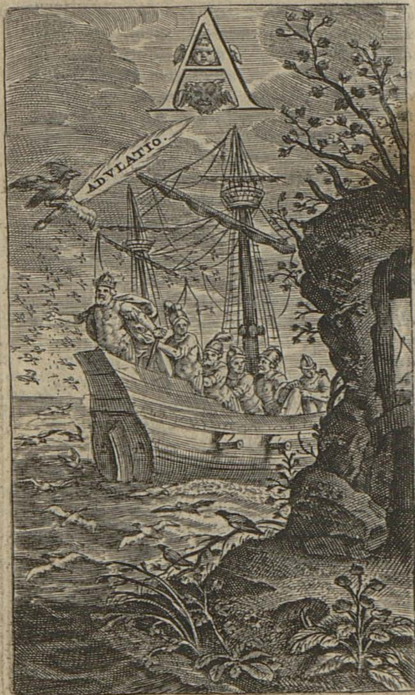
ctorem non possim. Nec tamen opus multis Philippicis. Rideo. Iamque rem verbo expediam. Monachii sum & munere illo etiamnum fungor, quod mihi Voluntas Dei ante annos complures, per Præsidum meorum jussa tradidit, tamdiu eo futurus, quamdiu divinæ Voluntati placuerit.

Neque tamen Dresdam, quam Fama ingerebat, ejuravi. Sum namque paratissimus eo pedes & victu mendicato ire, modo constet Serenissimum Saxoniæ Electorem, æquitatis amantem, & Germani pectoris Ducem non abhorrere, partis etiam nostræ concionatorem admittere.

Hoc interim ago, ut in prisca Catholica Ecclesia sancte moriar. Et quia Deus mandavit nobis, unicuiq; de proximo suo, hoc Deum ardenter rogo, Vt fiat unum ovile, & unus Pastor. Adversæ parti sanctos & pudicos mores propono: doctrinam illius refellere, instituti mei nō est. Hoc enim laboro, ut è meis scriptis, si qui velint, discant pie ac pudice vivere; sat librorum est, qui doceant cum priscis sapere. Non nescio, plurimos adversæ partis innocenter errare: aliam utique religionem aliosque mores profiterentur, si alios docerētur.

Eccli. c. 17. v. 12. Ioan. c. 10. v. 16.

Ergo, mi Lector, cum Linguæ tam pronum sit hallucinari & impingere, nos hîc Linguæ vitia reprehendimus, ut emendemus. Nam vitiorum turpitudinem nosse, virtutis primordium est. Vale, mi optime Lector, & Linguæ flagitia sic discas nosse, ut scias fugere.

A
ADVLATIO.

A

IN anteceſſum, mi Lector, paucula monendus es.

1. Ad omnes Alphabeti litteras, tam Angeli quam diaboli ſignum reperies. Nam Lingua hominis locuturi vel ab Angelo inſidetur, vel à diabolo. Ita in manibus Linguæ virtus & vitium, vitæ & mors. Hinc illud: Lingua Deus, Linguæ dæmon.

2. Omnes imagines flammeum & volantem tibi gladium exhibebunt cum inſcriptione illius vitii, quod in eo charactere præcipuum.

3. In quavis autem imagine illud plerunque ſubjicimus ſpectandum, cujus in ſequentibus fit mentio. Et en ejus rei exemplum.

ADVLATIONIS genium Rex Alphonſus in navi exponit, dum avibus eſcam objicit. Vide Caput I. Paragraphum I. Vbi etiam Cratis Thebani dictum explicatur de avibus quæ arbuſculas in rupibus, aut parietinis ſitas convellunt.

A

CAPVT I.

ADVLATIO quam pervulgatum sit vitium, & quibus titulis adulatores afficiendi.

ADVLATIO inter vitia linguæ agmen ducit, & ingentem poſt ſe vitiorum catervam trahit. ADVLATIO grave malum, ſed ſuave; letale malum, ſed civile; malum grande, ſed ſubtile, & potens omni fere priori ævo; ſed necdum vires perdidit. Tam vegetum, recens, integrum & vividum noſtro hoc ævo eſt, quam fuit priſco illo, de quo Hieronymus: Iſto, inquit, maxime tempore regnat adulatio: quodque eſt graviſſimum, quia humilitatis ac benevolentiæ loco ducitur, ita fit, ut qui adulari neſcit, aut invidus aut ſuperbus reputetur. Quid ais, Hieronyme, jam ante mille trecentos & amplius annos hoc vitium in flore? Niſi me valde fallo, hæc artes ex orco, plerunque incrementum ſumunt à tempore, & quo plus ætatis, plus etiam acquirunt roboris.

Hieron. ad Celant.

Quid hinc illinc in magnatum ædibus, in aulis Principum, in Regum palatiis atque turribus, adulando patretur mali, tametſi neſciam, hoc tamen ſcio, contra hoc vitium plurimos graviſſime ſtomachari, & ubi dicendi ſpatium eſt, indignatione prolixa in hanc peſtem invehi. Quicquid ſit, hoc vitium ſilendo præterire non licet. At tangentur aliqui, qui ſe notatos ſentient? Hîc iterum Hieronymi monitum juvet, & metum eximat: Increpatio generalis, non eſt injuria perſonę unius. Quod ſi multi hoc vitio laborent, ictu leviore ferientur, ſi plagæ dividantur in plures.

Hieron. in pſ. 17.

Quod

Quod si ergo hoc vitium varia clade per Orbem grassetur, nequaquam ei parcendum, sed omnium linguis converberandum est, ut vel cadat omnino, vel saltem incipiat cadere. Quod si jam emigraverit ab Orbe, damnatũ longo exilio, ne sic quidem de eo silendum est, nam tanto ampliore gratiarum actione opus est, quanto clarius agnoscimus quam grande malum effugerimus. Ita pergimus: & quia ADVLATIO plerunque à titulis exordium sumit, ita nos, ad vitii genium, principio suis adulatores titulis ornabimus.

I. Primus adulatorum titulus: NVTRICES DIABOLI sunt. Ancillæ infantariæ, seu, gerariæ, dum cunas agitant, plerunque etiam cantant, quo citius & suavius infantem sopiant: Sic & adulatores nõ laudanda laudant: hoc grato sed maligno cantu & in soporem dant eos, quos blandissimis verbis velut in cunas condunt, movẽt, & accinunt. Nutrices, cum infans cadit, dictitare solent, bona fortuna cecidit: Adulatores ea quæ acriter forent perstringenda, in benignos & mites sensus trahunt, fortunæ favores ubique largissime commendant precanturque:

Cunarũ fueras motor Charideme mearũ, Mart.

——— *quicquid calcaverit hic, rosa fiat.* *Persius sat. 2.*

Sed, quemadmodum provectæ jam ætatis homo, nutricis lac sugere nimium erubescat, sic homo cautus jure verecũdetur adulatorio hoc lacte pasci. Salomon monens: Fili, inquit, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis. *Prov. c. 1. v. 10.*

Alter titulus: AVES GAVIÆ sunt adulatores. Solverat Sicilia Rex Alphonsus, uti Panormitanus memorat, cumque navem regiam aves, quas Gavias vocant, facto agmine circumvolitarent, rex sermonem de iis ingressus: Hæ aves, inquit, ex se tam officiosæ non sunt, ut hunc nobis honorem deferant velut

Vide imag. Panormit. l. 1 de reb. gest. Alph. Plin. l. 10. c. 32.

velut comitando, sed expectant dum aliquid projiciatur : ubi projectum quid fuerit ad prædam, celerrime id rapiunt & diffugiunt. Mox firmiore vultu Alphonsus ad suos versus : His avibus, inquit, aliquot è meis sunt simillimi ; hiant ad munera, expectantque, dum dederis, & vero etiam inter se litigant quis maximam partem trahat. Vbi præda in manu est, ab obsequiis se subducunt, nec redeunt nisi nova munera esuriant.

Greg. hom. 40. in Euang. Tertius : CANES sunt. Adulatores beatus Gregorius canibus confert, Lazari ulcera lingentibus. hi corporis abscessus aliquantisper molli linctu refrigerant, non tamen sanant. Nec aliter solent adulatores, quos eodem nomine insigniens Alanus, Palatinos canes appellat. Insignissime de his Hugo Victorinus : Adulator, inquit, amicus est in officio, hostis in animo ; comptus in verbo, turpis in facto; lætus ad prospera, fragilis ad adversa; inflatus ad obsequia, anxius ad opprobria, immoderatus ad gaudia ; facilis ad humana, difficilis ad honesta. Quid enimvero à cane expectes, nisi aut latratus, aut blanditias, aut morsus ?

Aliis, Aristippus fuit. Quartus : CORVI sunt. Antisthenis, sed & Diogenis verbum erat vulgare: Melius est incidere in κόρακας, quam in κόλακας, in corvos quam in adulatores : illi mortuis tantũ, hi & vivis eruunt oculos, illi cadaver solum lacerant, isti & animum : nimirum assentator viventes, mortuos corvus comest.

Valer. Pier. hieroglyph. vnihi pag. 521. Crates Thebanus eos quorum munificentia in solos assentatores iret, conferre solitus est arbusculis, quæ licet poma ferrent aut ficus, quia tamen in præruptis rupibus aut semirutis muris nascerentur, in neminis usum fertiles dici possent, eo quod milvi & corvi, & hoc tale rapacium avium vulgus omnia diriperet ; Ita liberalitatis nomen non obtinet,

net, qui tantum adulatoribus donare novit. Verum adulatores, non atros tantum corvos æmulantur, ſed & albos. In Iſlandia terra illa glaciali, lege conſtitutum eſt, ut quicunque noxiam beſtiam confecerit, à regio Pręfecto præmium recipiat, ob cædem toti Reipublicæ profuturam. Cum autem illic locorum corvi etiam albi ſint qui agnellos & porcellos impetuoſo volatu, & ungularum raptu enecent, juvenes hanc depopulationē ſagittis ulciſcuntur, & occiſorum corvorum roſtra præſidibus offerunt, mercedem petituri. Corvi candidi ſunt adulatores, qui cum candorem benevolentię ſimulent, viros ſimplices, ut mites agnos depaſcuntur. Felix qui —— Corvum deluſit hiantem.

Olaus Magnus l. 5. c. 15.

Horat. l. 2. ſat. 5.

Quintus: LOCVSTÆ ſunt Ægyptiæ, vaſtantes omnia. Beatus Gregorius adulatores his animalculis confert, ut quæ omne olus, omne virtutis incrementum in aliis fœde depaſcantur. Caſſiodorus: Adulatio, inquit, omnibus applaudit, omnibus Salve dicit: prodigos vocat liberales; avaros ait eſſe parcos, & ad rem attentos; laſcivos appellat urbanos & aulicos; obſtinatis & pervicacibus Conſtantiæ titulum aſſignat. Adulationis ſagitta leviter volat, & celeriter infigitur. Adulatorum lex eſt, ad omnia ſubridere, ad omnia dicere AMEN, in omnibus toto capite annuere. Notæ illorum voces ſunt: Ita, domine, ita eſt; rectiſſime factum, nec aliter debuit, jus & fas à te ſtant; bene, belle, præclare, pulchre & feſtive, magnifice, divine, non potuit melius. Hæc adulatorum mellea ſpuma eſt, ita oleum ferunt in auriculam, & inſtillant, cum potentioribus placita narrãt. Nota eſt vetus cantilena:

Greg. l. 30. mor. c. 26.

Effete, graviter, cito, nequiter, euge, beate.

Martialis l. 2. epigram. 24.

Ita olim Stratocles ad Demetrium: Quicquid rex jubet, id & erga Deum ſanctum, &

erga homines justum est. Nec aliter assentatores Assueri: Iusta est indignatio Regis. Eo progreditur adulatio, quæ filiolos suos adeo ad omnem obedientiam dociles fingit, ut fuerint qui Domini sui salivam lingere non recusarint. Tales habuit Dionysius rex assentatores, qui expuenti faciem conspuendā obvertebant. nec satis hoc. Sputa etiam quæ projecisset, lambebant, eaque sibi melle dulciora videri ajebant. O vere locustas, non homines!

Esth. c. 1. v. 18.

II. Sextus: STELLIONES sunt nitido & versicolore tergo, luculentibus guttis velut stellis depicta animalcula. Salomon: Stellio, inquit, manibus nititur, & moratur in ædibus regis. De Stellione affirmat Plinius: Nullum animal fraudulentius invidere homini tradunt. Inde Stellionum nomen ajunt in maledictum translatum. Versicolores maculas quas lacertus tergore, has lingua fert adulator. Rebus omnibus fucum illinere novit, omnium blanditiarum pigmenta callet; apprime tenet Grammaticæ suæ regulas assentator: hunc laudat, hunc defendit; istum accusat, illum damnat, fraudulento artificio; variegatus Stellio est. Sed moratur in ædibus Regum. In pauperis Hierosolymitanæ viduæ domo tales bestiolæ non hospitabantur, sed in palatio Caiphæ, in aula Herodis, in Pilati prætorio, hîc plures ejuscemodi lacerti per dominorum suorum aures serpebant. Et nunquid horribilis alapa illa, Christo pridie mortis inflicta ab aulico adulatore fuit? & ne suus facinori fucus deesset: Sic, inquit, respondes Pontifici?

Prov. c. 30. v. 28. Plin. l. 30. c. 10.

Ioan. c. 18. v. 22.

Henricus II Rex Angliæ, voce incauta: Ob unicum, exclamat, sacerdotem, in regno meo quietus non sim? Thomam Cantuariensem Antistitem designabat. Vocem vix editam exceperunt adulatores, qui ut impio regi

regi placerent, sanctissimum virum obtruncarunt in templo. Ita semper reperiuntur, quibus manus, lingua, conscientia, omnia sint venalia: nimirum in gratiam charissimæ pecuniæ nihil non audemus.

Septimus: TINEÆ sunt & vermes adulatores, sed depexas tunicas, rugosos saccos, & sordida palliola vix infestant, sericas & auro crispantes togas occupant; cibus eorum electus. Alii quidem pinguiorem offam quærunt, alii prædam sectantur pretiosiorem, anulos, torques, armillas, obesa marsupia ambiunt, imo & terras ac latifundia, & hi vere morantur in ædibus regum. Hos Constantinus Magnus tineas soricesq; palatii appellabat, uti refert Aurelius Victor. His illud Harpagi semper in ore: Mihi placet, quidquid facit. Hæ tineæ pabulum sibi quærunt in dominicis auribus, nec desinunt dum inveniant. sic adulator *Aur. Vict. in epit. Cæs.*

—— auriculis alienis colligit escas. *Persius sat. 1. init.*

Pessimi mures, inquit Anaxagoras, quorum hic unus labor est, triticum perrodere. Lepide Alanus: Quid est, inquit, adulationis unctio, nisi donorum emunctio?

Octavus: SIRENES sunt. Hoc eis nomē indit Hieronymus, qui: Nos, inquit, ad patriam festinantes, mortiferos Sirenum cantus, surda aure præterire debemus: Hic opus Vlyssea cera, ni velis mergi. Petrus Ravennas: Bene, inquit, cum magistratibus ageretur, si scirent inter adulationem & laudem distinguere. Sed cœca laudis ambitio plus credens alii de seipso quam sibi, utrunq; accipit indistincte. Ampliant eos beneficiis, quos torquere deberent. &c. Cum sal correctionis in omni sacrificio acceptetur à Domino, mel in omni reprobatur. Venenatum mel est, Cum laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur. Quod si *Psal. 9. v. 23.*

superbus aut vindictæ cupidus tales audiat cantatrices Sirenas, quæ tantopere commendent vitia, fit ille superbior, fit iste ultionis appetentior, fit demum incurabilis; ultionem magis magisque sitit, mergitur.

Nonus: PELLIONES sunt qui culcitras subalares & cervicalia mollissima faciunt.
Ezech. c. 13. v. 18. Sed minatur his Ezechiel: Vę qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis, ad capiendas animas. Qui male agentes commendat, qui improbitatem illorum probat, qui eorum vesaniam defendit, is tomices lana farcit, & substernit. Et sicut paupertini lyricines quærere solent: Quod choreuma placet dominis? quos saltatorios modulos volunt domini? ita hi adulatorii fidicines omni hora serviunt auribus: ecquid, inquiunt, domino meo collubitum est? quid imperat fieri? vel nutu tantum significet, promptum paratum me habebit. Ita certe,

Iuvenalis sat. 3. v. 78. *Graculus esuriens, in cælum jusseris, ibit.*

Isaacus filio edulii genus parandum imperans: Fac mihi, ait, pulmentum sicut velle
Gen. c. 27. v. 4. me nosti. Adulatorum hæc cura maxima est, ita dicere, ita facere, uti velle norunt dominos. Sed jam scitur quid domini velint:
Is. c. 30. v. 10. Loquimini, ajunt, nobis placentia, videte nobis errores. illa profecto loquuntur, hos vident & sopiunt.

Oel Framer. Decimus: OLEI VENDITORES vocat Gregorius adulatores. Precatur David: Oleum peccatoris non impinguet caput meũ;
Ps. 140. v. 5. Corripiet me justus in misericordia & increpabit me. Prudentes virgines ridebant fatuas, & : Ite, ajebant, ad vendentes & emite vobis. Probæ fuistis dum laudem tuli-
Matth. c. 25. v. 10. stis, oleum vobis vendebant, qui vos laudibus in cælum extollebant: ite jam ad illos, ite, & notum vobis oleum emite. Hoc ipse expli-

explicans Augustinus : Falsa laus adulatio est, inquit, falsa laus adulatoris, hoc est oleum peccatoris. propterea & homines, cum falsa laude aliquem irriserint, hoc etiam de illo dicunt: Vnxi illi caput. Amate ergo argui à justo in misericordia; nolite ergo amare laudari à peccatore cum irrisione. En, oleum peccatoris, laus adulatoris. *Aug. tom. 8. in ps. 140. medio.*

Sed apage hoc oleum. Nos Christiani, cicadæ simus, quæ oleo sparsæ moriuntur, aceto tinctæ reviviscunt: adulatio per fastum occidit, castigatio per Humilitatem vivificat. Sed, & diabolus Dei simia extremam unctionem habet Adulationem, hac inungit non tantum morituros, sed & mortuos.

III. Vndecimus : FIGVLI sunt, sed mendaciorum. Sciunt hi figuli lutum suum omnigenis coloribus induere, ut non lutum videatur, sed gemma. Quintiliano ars maxima est, artẽ celare posse, quod hi sciunt eximie; harum artium magistri sunt, qui nigrum in candida vertunt, qui lucida tegunt obscuris, uti pictores, idque faciunt ea dexteritate, ut non notentur esse tales, quales revera sunt. Scitissime norunt hi figuli ollas suas incrustare pictis ac nitidis verbis: labra & frons amicum loquuntur, intus fortassis æstuat odium. Agathoclem Regem figuli filium memorant fictilibus cenasse, & regium abacum onerasse luto sed eleganter incrustato. Figlinas has elegantias exactissime callent adulatores; assentiuntur, laudant, annuunt, mulcent, applaudunt, omnibus omnia sunt, sed aliter quam divinus Paulus fuerat. Nam ut ille idem figulo natus Agathocles è pelluvio variarum sordium receptaculo Deum conflavit subita metamorphosi: ita hi mendaci figuli è muscis aquilas, è cuniculis elephantos efficiunt, ad omnem oris varietatem projecta mancipia. *fere* Lugischmid

Duodecimus : FRATRES DIABOLI ſunt. Hoc adulatoribus nomen tribuit Auguſtinus, qui: Tales, inquit, mendacia diligunt, veritatis deſtructores, odiorum inventores, Satanæ mediatores, Dei perſecutores, FRATRES DIABOLI: Vos vero fratres, ſi verberamini à lingua doloſa, humili & tranquillo animo dicite: Domine libera animam à labiis iniquis, & à lingua doloſa. Hos linguæ dolos, ſi ullus, certe David expertus eſt in Saulis & Achis regum aula. Diabolus adulatorum coryphæus, cum Chriſtũ triplici aggreſſu ſternere non poſſet, ſubtili adulatione ſuperare conatus eſt: Quid mihi, exclamat, & tibi, fili Dei ſummi? Nam modo, inquit Chryſologus, non ut obſequens & devotus hic adorat, ſed ut adulator, evadere cupiens pœnam, prædam perdere pertimeſcens. Credit infelix, ut eum quem tentatione vincere, quem muneribus nequivit inflectere, adulatione poſſit ſubjugare.

Verum licet adulatores nemo non oderit, & his titulis digniſſimos cenſeat, pæne tamen ab omnibus etiam amantur; iidem & hoſtes ſunt omnium & amici. & quamvis adulator unus decem habeat adverſarios, id tamen ille nõ curat, modo uni, cui vult, placeat. Quam Chriſtus hoc genus hominum oderit, ſatis oſtendit Ioannem laudaturus, nam dum demum Ioanni laudem impertitus eſt, poſtquam Ioannis diſcipulos à ſe dimiſit: ſane non more noſtro, qui coram & in os laudamus, aut eos auditores quærimus, quos laudato familiares ſcimus. Dei mater, Virgo beatiſſima, nunquam ſic territa eſt, quam cum Angelus ordiretur illius laudes recitare. De Virginis filio Hieronymus: Chriſtus, inquit, etſi pauperrimus, nulli tamen adulari voluit, ideo in urbe hoſpitiũ reperire non potuit, foris illud quærere debuit apud pecudes.

Hierom. in Mat.

Chri-

Christum in hoc ęmulari studuerunt magni principes. Sigismundus Imperator (res nota) uni è proceribus nimias laudes in se congerenti alapam inflixit, dicto addito: Cur me mordes adulator? Cumque sæpius adulatorum se hostem profiteretur, Brunenius Neronensis, facetus & ceteris cordatior aulicus, capta occasione sermonem blande interrumpens: Putabam, inquit, Majestati tuæ hoc genus hominum maxime placere. Cui Imperator: Vincis sane, ait, & sæpe quos singulariter cavendos dicimus, iis plurimum adhæremus: nam neque tu tanto tempore mecum fuisses, nisi meis moribus abblandiri assuevisses. Exemplum præsigne Sigismundi; nec minus illustre Ladislai, qui assentatores colaphis etiam solebat donare; ejus rei caussam rogatus: Percutientes me, ajebat, repercutio. His jucundius & pæne severius palpationem castigavit Alexander Rex Macedo. Librum scripserat de Alexandri rebus gestis Aristobulus, in eo multa supra fidem confinxerat, & ut laboris laudem ferret, in navigatione illum, audiente rege recitavit. Rex palpationi tam crassæ indignatus, raptũ è manibus librum in Hydaspẽ fluvium projecit cum dicto: Te sic mergere deberem, tu hoc balneo dignior esses. Prudentissime Carolus V Imperator vere laudandus, vel etiam ob hoc ipsum, quod ipse suas laudes minus benevole audierit. Parisiis oratione diserta publice laudatus, oratori respondit: Grata mihi est affinis regis in me benevolentia; sed laudes tuæ, non qualis sim, sed qualis esse debeam, me docent. At sicut vix ulla virtus, aut laus est in qua sibi locum nõ vendicet Aragonum Rex Alphonsus, ita nulli superiorum principum cedit generosissimo in adulatores concepto odio. Ejus judicio novum palpatoribus titulũ assigno, & is est

Æn. Sylvius l. 1. comment. de rebus gest. Sigism. & Frider.

In vita ejusdem Cytr. & alii.

Decimus tertius: LVPOS esse adulatores, dicere solebat rex Alphonsus. nam sicut lupi titillando & scalpendo asinos, prædam sibi eos faciunt, sic assentatores in perniciem aliorum intenti, blanditiis & mendaciis in amicitiam se insinuant, ut eam corrumpant. Quid, quod occulti adulatores plerunque simul obtrectatores occulti sunt, & vere lupi ad alios lacerandos nati. quo genere hominum quæ pestis sit exitialior, non video. Iure igitur ab omnibus reprehenditur assentator, & aliena subsequens verba, paratus ad falsa laudator, ut non immerito divus Gregorius hanc hominum fæcem alio etiam titulo afficiat, qui sequitur.

Greg. l.1. in Ezech. c.9.

Salviā. l.3. contra avarit. ipso fere fine.

Decimus quartus: SCORPIONES sunt assentatores. Dilucide Gregorius: Adulator, inquit, scorpio est, qui palpando incedit, sed cauda ferit. Præclare monens Salvianus: Non te moveant, inquit, blandimenta eorum; venena tibi sunt. Non attendas adulationes; gladii sunt, ferreis pejores. Illos cuncti vident, hos incauti non vident: illi quia aperte sæviunt, evitantur, isti quia occulte insidiantur, occidunt; illis qui lædi velit, nemo est, istis multi occidi etiā volunt, nova letalis mali illecebra; illis qui tangitur, torquetur, istis qui occiditur, delectatur. fuge ergo hoc malum, fuge assentationes tibi insidiantes, fuge obsequelas tibi noxias; ista sunt officia quæ te jugulant. Demum

Decimus quintus: DIABOLI HISTRIONES sunt adulatores. Tota palpatorum factio, comœdia est. Ergo comicos hos actores bene noveris; hoc cuivis illorum perpetuo in ore est:

Terētius in Eunucho.

—— his ultro arrideo
Et eorum ingenia admiror simul:
Quicquid dicunt, laudo; id rursum
Si negant, laudo id quoque.

Negat

Negat quis, nego ; ait, ajo &c.
Denique imperavi egomet mihi omnia assentari.

Hic talis pulcherrime novit, vultum induere alienum, varias affectuum alternare facies, & nunquam non insidias parare incautis auribus. Et quamvis histrionem se neget adulator, re tamen & moribus planissime fatetur. An non hæc

Natio comœda est? Rides? majore cachinno Juven.
Concutitur; flet, si lacrimas conspexit amici, sat. 3.
Nec dolet: igniculum si brumæ tempore poscas, v. 100.
Accipit endromidem. Si dixeris, æstuo, sudat.

Pessima comœdia, quæ tam spectatori nocet, quam actori. Hanc fabulam festive lusit qui cecinit:

Mentiris, credo: recitas mala carmina, laudo: Martia.
Cantas, canto: bibis, Pontiliane, bibo. l. 12.

IV. Prisci, quicunq; inter eos animi melioris, extreme oderunt hanc aurium & labem & pestem. Petiit quid iniqui Antipater à Phocione, sed petiit jure amicitiæ, cui prompte Phocion: O Antipater, inquit, non potes Phocionem & amicum habere, & adulatorem. Nec minus in hoc liber Philoxenus, qui maluit eliminari aula, & in lapidicinis sudare, quam Dionysii malos versiculos laudare. Maluit & Diogenes olere victitare quam parasitari, cumque eum Syracusis Aristippus ad fontem olus lavantẽ cerneret: Si Diogenes, inquit, vellet uti regibus, ista non esset. Cui mox Diogenes: Si tu ista comedere velles, Dionysio non adulareris, mallesq; homo esse, quam regius canis. Athenienses certe in hoc tam severi, ut Demadem hujus vitii insimulatum decem talentis mulctarint, caput vero abstulerint Timagoræ, quod is Darium regem ritu Persico, prono corpore salutasset. quod salutationis officium, adulationem interpretatus est senatus, censuitque unius civis humilibus

epig. 33. Valer. Max. l. 6. c. 3.

blanditiis, suæ totius urbis decus Persicæ dominationi submissum. Plutarchus adulationem similem esse ajebat Panopliæ pictæ, quæ delectaret quidem, non tamen defensaret. Sed hoc magnates sæpe non satis capiunt, nam

Veritas paucos delectat, plures assentatio.

3. Reg. c. 18. v. 19. Rex Hebræus Achab, octingentos quinquaginta viros habuit, qui prophetæ seu theologi videri volebant, reipsa omnes regis adulatores erant. Quadringentos ex his Achab in consilium adhibuit, quæsivitque num susceptum bellum videretur æquum? æquissimũ, omnes respondebant, quin & victoriam au-
3. Reg. c. 22. v. 6. dacissime promittebant: Ascende & dabit eam Dominus in manu Regis. Vnus atque unicus & solus Michæas huic tanto adulatorum agmini constantissime contradixit, & quanto magis illi clamabant: Ascende, vinces, ascende: tanto magis suadebat iste: Quiesce, vinceris, quiesce. Sed * potentior fuit vox adulatorum. Michæas pro sincerissimo
Ibid. v. 8. consilio pessimam gratiam tulit: Ego odi eum, ait Achabus, quia non prophetat mihi bonum sed malum; huic gratiæ accesserunt colaphus & carcer. hæc præmia veritatis.

Capitol. in Gordiano Iun. Misertus olim principum virorum Iulius Capitolinus: Miser est, inquit, Imperator, apud quem vera reticentur. Et floridus ille Alexandri encomiastes Quintus Curtius:
Curt. l. 8. Perniciosa, inquit, adulatio, perpetuum regũ malum est, quorum opes sæpius quam hostis evertit. Ergo desinamus quærere, ubi adulatio nascatur & educetur? Plerorumque omnium responsum est, pulchrũ hoc monstrum & nasci, & adolescere in aulis, ubi certamen est, & unum pæne omnium officium,

* Die Zuditler seind dē Herzen lieb / Vnd stelē doch mehr als andere Dieb.

cium, una contentio, quis blandissime fallat, ubi nemo fere ex animi sui sententia suadet dissuadetque. Seneca ore libero: Monstrabo tibi, inquit, cujus rei inopia laborent magna fastigia, quid omnia possidentibus desit. Scilicet ille qui verum dicat, & hominem inter mentientes stupentem, ipsaque consuetudine pro rectis blanda audiendi, ad ignorantiã veri perductum, vindicet à consensu concentuque falsorum. *Sen. l. 6. de benefic. c. 30.*

Dicas: Ergo ad me hæc nihil: aularum proprium est hoc malum, atque si Grammaticis credimus, adulatio idem quod adaulatio: & sunt nostro ævo qui adulationẽ moschum aulicum vocent; ergo sunt prius dicta, me non feriunt. Ego vero, mi Christiane, cum Seneca hîc sentio, nec ambigo, quin pro sua quemq; portione adulatio infatuet, quam enim similis est amicitiæ? Non imitatur tantum illam, sed vincit, & præterit: apertis & propitiis auribus recipitur, & in præcordia descendit, eo ipso gratiosa, quo lædit. Hanc similitudinem, non tantum plebei, sed & viri principes ægre dignoscunt. Vbique pro amico blandum inimicum reperias, qui vitia tibi sub virtutum nomine commendet. **Hof bisã.** *ita Ludov. de Malvenda, in speculo Princip. Seneca epist. 45*

V. Neque palatia tantum, sed & tuguria suos habent adulatores, quibus, etiamsi bene caveris, par non eris. Habent hoc in se naturale blanditiæ ubique venales, etiam cum rejiciuntur, placent: sæpe exclusæ, novissime recipiuntur. Nimirum Herculana scabies jucunda. Crispus Passienus solebat olim dicere: adulationi nos opponere, non claudere ostium, quę & plebis & principum domos penetret, sed horum maxime. Itaque, mi homo, non nega te penitus immunẽ ab hac peste vivere, & hoc etiam Aristoteli crede, detestabile esse non tantum adulari, *Arist. l. 2. Rhetor.*

sed

ſed & adulationem recipere, quod altera diſſertatione fiet evidentius. Coronidem nunc addo iſtam, non obiter notandam.

Illud nos præcipue impedit, quod cito nobis placemus: ſi invenimus qui nos bonos viros dicant, qui prudentes, qui ſanctos, agnoſcimus benevole. Et ſæpe modica laudatione contenti non ſumus: quicquid in nos adulatio ſine pudore congeſſit, tanquam debitum prendimus: optimos nos eſſe aut ſapientiſſimos affirmantibus benigne aſſentimur, cum ſciamus illos ſæpe mentiri.

Iuven. ſat. 3. v. 86.

Quid, quod adulandi gens prudentiſſima laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum invalidi collum cervicibus æquat
Herculis, Antæum procul à tellure tenentis.

Adeo autem indulgemus nobis, ut laudari velimus in nobis illud, cui contraria cum maxime facimus. Sequitur itaque ut ideo mutari nolimus, quia nos optimos eſſe credimus.

Sen. epiſt. 59. Alexander Rex Macedo, cum in India vagaretur, & agentes nec finitimis quidem ſatis notas, bello vaſtaret, in obſidione cujuſdam urbis dum circuit muros, & munimenta contemplatur, ſagitta ictus eſt, ille nec obligato quidem vulnere haud ſegnius deſtinata exequebatur. Cum vero crus ſaucium penderet, & cruore frigeſcens vulnus aggravaret dolorem, dixiſſe fertur: Se quidem Iovis filium dici, ſed corporis ægri vitia ſentire. Idem nos faciamus: cum pro ſua quemque portione adulatio infatuet, dicamus: Vos quidem me prudentem & virtuti natū dicitis; ego autem video quam multa inutilia concupiſcam, nocitura optē, ne hoc quidē intelligo quod animalibus ſatietas monſtrat, quis cibo debeat eſſe, quis potioni modus: quantū capio, adhuc neſcio. Prius ergo, quis ſim, noſſe me diſcam, quam laudantium voces admittam.

Mazagarum urbs fuit, ut Curtius l. 8. c. 20.

CAPVT II.

ADVLATIO, & Adulatores melius depinguntur: simul exponitur quam istud adulandi artificium nostro ævo sit excultum & subtile.

Hipponis Præsul Augustinus: Duo, inquit, sunt genera persecutorum, *Vituperantium* & *Adulantium*; plus persequitur lingua Adulatoris, quam manus interfectoris. Vtrumque genus hostis fuge. Ille sævit, iste blanditur; uterq; malus. Ille iracundus est, & iste in laude subdolus est: ille reprehensor est, iste laudator: sed & ille in reprehensione inimicus est, & iste in laude subdolus. Cave utrumque, contra utrumque ora. Sunt qui norint tantum mulcere & lambere; alii, qui tantum mordere & radere; isti convitiis & obtrectationibus, illi encomiis & laudibus nos aggrediuntur. Pulchre Bernardus; Levis quidem res sermo, inquit, quia leviter volat, sed graviter vulnerat: leviter transit sed graviter urit: leviter penetrat animum, sed non leviter exit: profertur leviter, sed non leviter revocatur: facile volat, atque ideo facile violat charitatem. Lingua lingit adulando, mordet detrahendo, attrahit mentiendo; ligat, & ligari non potest; labitur ut anguilla, penetrat ut sagitta; blanda est & subdola, & parata ad exhaurienda bona, & miscenda mala.

Aug. tom. 8. in ps. 69 post init.
Idem tom. eod. in ps. 69. propius finem.
Bern. serm. de triplici custodia.

Interrogatus olim Diogenes, quæ bestia venenatissimos aut nocentissimos haberet dentes? Si, inquit, de feris animalibus quæras, est obtrectator: si de mansuetis, est adulator.

Lingua mali pars pessima servi. *Iuven. sat. 9. v. 120.*

Vrsus natura mellis appetens, cum capitis gravedine laborat, alvearia quærit, non tan-

tum

tum ut mel ſorbeat, ſed etiam ut ab apibus ſuarum ædium propugnatricibus pungatur, atq; hac ſcarificatione ſanguinem diſcutiat, hoc illius balneum, hæ cucurbitulæ ſunt, ſic ſibi ſanguinem mittit à capite. Hinc facete Iulius Cæſar: Volo, inquit, curari ut urſus ſi male agam, malo pungi, ut noxio ſanguini ſit exitus, quam ut ſpongia mulcear, & ſanguinem corruptum retineam. Optime dictum, & ſenſu Chriſtiano. Nam, meliora
Prov. c. 27. v. 6. ſunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oſcula odientis.

Sed qua de cauſſa, dicat quis, hoc linguæ vitium tam varie à priſcis exagitatum? pronum eſt credere, hoc ævo tot paraſitorum atque adulatorum greges non reperiri, quot olim; alia nunc ſunt ſecula, alii mores. Ad utrumque jam reſpondendum, & ſimul adulationis natura melius ſub aſpectum ponenda, oſtendendumque longe nunc artificioſiores, quam olim eſſe adulatores.

I. Dixit quiſpiam olim, libentiſſime aſ-
Eccli. c. 1. v. 15. ſentiri ſe Siracidæ affirmanti: Stultorum infinitum eſſe numerum. Nec ego dubitem reperturum me qui aſſentiatur, ſi dixero: Non ſtultorum tantum ſed & adulatorum infinitus eſt numerus. hujus farinæ homines reperias ubique quam plurimos. Quod putetur horum numerus hoc ævo decreviſſe, inde eſt. Cum vitia publice pro ſuggeſtu accuſantur, plerique omnes illud Apoſtolorum in cena ultima obtendimus: *Nunquid ego ſum Domine?* equidem videbo, quis me hujus criminis arguat: non eſt hoc meæ indolis, ego iſtud non ſoleo: ego me ab hac culpa immunem cenſeo: nemo unquam hoc vitii in me obſervavit. Miſeri & cœci, ſæpe quod negamus verbo, facto monſtramus:
Prov. c. 21. v. 2. Omnis via viri recta ſibi videtur; appendit autem corda Dominus. Itaque veriſſimum etiam-

etiamnum judico Senecam aſſerentem : pro ſua quemque portione adulatio infatuat. Viliſſimi hominum, ipſi etiam mendiculorum tribuni habent, qui eis adulentur, ideo Chriſtianis omnibus hîc prorſus accurate attendendum. Ars hæc adulandi mire profecit, & ab ævo ſumpſit augmenta, ut pleræque artes aliæ, præſertim malæ & infames. Nunc multo ſubtilius atque politius, quam olim aſſentari ſcimus : non ligneis ſculponeis, aut craſſis peronibus, ſed lanatis pellibus, aut calceis holoſericis incedimus, alter alteri per ornamenta nocemus : adulatione clã, artificioſe, parce utimur, & ex diſſimulato blandimur. Alii ex aperto quidem & palam, ſed ruſticitate ſimulata blãdimur, quaſi hoc ſimplicitas, non ars ſit. Sic adulationes noſtri ævi, occulto & ſubtili veneno graſſantur. Et illorum quidẽ, qui aulas lambunt, proprium eſt, ſuos dominos ac principes, non publice, non in os laudare, idq; eo artificio, ut quod ipſi ſunt, non videantur eſſe.

Grobe Holtzſchuch.

Neſtori Oratori Græco tam ſuavis, prompta, volubilis lingua fuit, ut paſſim jactaretur, *Lingua Neſtoris mellea.* Vivit etiamnum Neſtor in adulatoribus, & mille linguis merum mel loquitur. Vulgata jam ars eſt, qua non tantum aniſum & fæniculum, ſed & verba ſaccaro veſtimus. Obviæ ſunt linguæ, quæ verba ſeſamo ac papavere ſparſa, aut, ut regina Paryſatis loquitur, quæ verba byſſina & holoſerica vendant ad ulnam. Sunt qui butyrum, roſas, mel videantur loqui, unde nil miri ſit multos ab illis decipi. Venena non dantur niſi melle circumlita. nullæque occultiores ſunt inſidiæ, quam quæ latent in ſimulatione officii, aut aliquo neceſſitudinis nomine. Tu obſequium putas, amicitiam ſuſpicaris, metiris affectum? inſidiæ ſunt. Tibi credis impendi famulatum? miſeræ ſer-

vituti

vituti subjiceris. Ita hæc magis cavenda quia perniciosiora, quæ quodam cautelæ velamento occultantur, & quasi sub imagine increpationis aut correctionis, alteriusve officii aut virtutis irrepunt. Vox Salomonis est: Homo qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus ejus. Huc Hieronymus alludens, adulationē, laqueum melle litum vocavit. Nec aliter olim Diogenes. Qui blanditur, inquit, laqueum melleum injicit. Ignatius martyr sui ipsius monitor: Vt sanus sim, inquit, in his quæ ad Deum pertinent, cavendum mihi ab his, qui me temere inflant, laudantes enim me, flagellant me. Fidos puta, ait Socrates, non qui omnia dicta & facta tua laudant, sed qui quæ peccaveris, reprehendunt.

Prov. c.29. v.5.

Sed unde quæso est hæc vitæ labes, quod alienæ linguæ potius quam propriæ conscientiæ credamus, dum quilibet nostrum, seipsum extra se quærit, & nosse dedignatur, quam sit sibi curta supellex, nihil est enim quod credere non possimus, si in laudem nostram sit. Vnde tandem hæc damnanda credulitas? Facile est divinare: Libenter audimus, inquit Hieronymus, quod delectat, & offendit omne quod nolumus; naturali ducimur malo. Nimirum omnes cupimus titillari, & non videmus pessimum inimicorum genus esse laudantes. Atque cum doceri pudeat, laudari volumus. discere & damnari grave est, præsertim diademati & purpuræ; gratum & jucundum laudes audire. Quid agas? damnes? gratia excidisti. Laudes? redarguit Deus, obsistit conscientia. At nos conscientiam & Deum seponimus, ut amplectamur principem, displicere illi pro minimo habetur, ut huic placeamus. ita facile salutem principis & nostram projicimus, ut nesciam, utrum infelicius sit adulatoribus an

Hieron. in c.4. ad Gal.

detractoribus aures credulas præbere. Grande interim utrumque malum : illud pæne grandius, quod dulcius est, & quo delectati suaviter ad vitia deflectimus. Confirmans hoc Augustinus : Delectat, inquit, ea facere, in quibus non solum non metuitur reprehensor, sed etiam laudatur operator. Iucundum est & volupe cum clamantibus nobis respondeant silvæ, & acceptas voces numerosiore repercussu reddunt, talis Echo adulator, flet cum flentibus, cum gaudentibus gaudet : & quia vitiose hæc facit pravoque animo, cum excandescentibus etiam excandescit : echo est, & simillimas reddit voces. *Aug. in Psal. 9.*

II. Sed qui non sapimus tandem, tot libris qua sacris, qua profanis moniti? Miretur quis hoc vitium toties tamque liberaliter vapulasse, nec tamen ullo loco cedere : digito prisci monstrarunt, quantum inde mali oriatur, letale hoc esse mulsum dixerunt, tã hoc propinantibus, quam respondentibus ex hoc. Et quæ caussa, tot invectivas in hoc unum vitium scriptas? nunquid mendacium superat? Sæpe, & plerunque comes individuus adulationi it mendacium. Et ut omnes optime norint hoc vitium, improbos illius mores, & quid sit ADVLARI, exactius describemus.

Principio is adulatur, qui præsentes commendat. Eam ob caussam Tullius : Nolo esse laudator, inquit, ne videar esse adulator. His qui laudes in os ingerũt, deteriores sunt qui excusant aut laudant quod vitiosum est. Exemplo res patebit. Petiit quis ultionem ex inimico. cum ecce adest palpator, & factum probans : Optime, inquit, fecisti; pridem hoc hosti tuo præmium debebatur: hæc lactuca his labris convenit: sic tractandi sunt hi nebulones : sciat inimicus tuus te nõ omnibus dormire, discat sapere, & imposterum *Cic. l. 1. Rhetor.*

non redire, nisi plagas esuriat, &c: Iste talis hominem vindictæ cupidum, adeo reddit obstinatum pessimæ cupiditatis, ut pæne incurabilis fiat, tam alte animo insidere solet blandiens hæc persuasio. At, væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Fuit qui Christum secuturus, veniam peteret patris prius sepeliendi. cui Christus: Sequere me, inquit, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Quid hoc rei? nunquid in Palęstina mortui vespillonum officium subeunt? Ad hoc beatus Gregorius respondens: Mortui mortuos, inquit, sepeliunt, cum peccatores peccatorem favoribus premunt. quid enim est aliud peccare quam occumbere, & sepelire quam abscondere? sed qui peccantem laudibus prosequuntur, extinctum sub verborum suorum aggere abscondunt. Ita hi, quos in priori dissertatione diximus esse fratres diaboli, etiam diaboli fiunt libitinarii; homines vivos sepeliunt. Certe fit nonnunquam ut quis variis criminibus mersus, videatur emersurus, & in hoc cônatus suos impendat. Sed dum secum ipse luctatur, & sanctiorem vitam cogitat, adest ex occulto diaboli bustuarius, qui miserum illum verbis aut exemplis in priores vitę foveam impellit, & obruit blanditiis, ne resurgat ad emendationem.

Is. c. 5. v. 20.

Matth. c. 8. v. 21.

Greg. l. 4. moral. c. 25. post. med.

Secundo, qui alium ideo solum amat, ut sibi prosit suæque crumenæ, adulator est. nã ubi spes lucri decollaverit, obvertit tergum, & alium quærit quem sic amet. Ita non virum, sed fortunam coluit, non hominem, sed purpuram veneratus est. amavit dignitatem, nec ultra, & sibi illam amavit, non alteri; non amaturus, nisi commodam sibi fuisset arbitratus. Sibi ergo studuit, placitura

dixit

dixit sibi, laudavit, damnavit sibi. Quare ut primum vertit fortuna frontē, vertit & ipse dictionem. Tales perinde faciunt quod garrulæ hirundines, dum æstas est & sol vicinior, amicissime nobiscum habitant, at cum tristis hiems appetit, in terras alio sole calentes emigrant: ita hi tamdiu amici sunt, quamdiu Phæbus & Fortuna favent, cum severa pauperies sentitur, cum hirundinibus avolant. Et uti Delphini navigio adnatant dum aqua est, in littus siccum non exeunt: & sicut heliotropium suum solem sequitur, ita hi non nisi sua commoda sectantur; dum est quod attrahant, quod glutiant, mire benevoli sunt, cum largitionis aqua deficit, subducunt se, & venalē benevolentiā transferunt in alios. faciunt quod ii, qui amicitiæ caussa iter ingredientes, deducunt per aliquanta spatia, at ubi via sese asperior aperit: hic, ajunt, extremum valedicemus separādi. Non multo secius adulator: in plano promptissimus comes est, ad ardua & confragosa societatem viæ permittit aliis, ipse semitas quærit mitiores.

III. Tertio, adulator prętor suum, quandoque & domini sui, aut sui amici commodum quærit, sed pensi non habet, id Reipublicæ prosit an obsit. Hinc est studium colligendæ pecuniæ, implendi marsupii, augendi ærarii: præsens moneta, res illi pulcherrima. Hic talis à suo amico, à domino suo solus admitti, audiri solus cuperet, & quandoque id impetrat, alii aut non audiuntur, aut dicta illorum nihili penduntur, iste unus oracula loquitur, itaque hic solus aures domini aut amici occupat, quem ita sibi reddit obnoxium, ut nō difficile quidvis ei persuadeat; mero meridie si dixerit tenebras esse, credulum habebit. Nimirum equus tamdiu mulcetur poppisinis, dum sessorem admit-

tat; ita horum linguæ tamdiu habitant in amicorum, in dominorum auribus, dum videantur non posse nisi verum dicere. Adulatorum tamē genius in persuadendo dispar est: illi dominos tam faciunt munificos & liberales, ut non tam donent sua omnia; quā effundant, sed illi primi sunt ad excipiendū hunc aureum imbrem: alii contra dominos sic erudiunt, ut omnia ad se trahant, undequaque plurimum corradant, & ditescant incremento grandi, neque dubitant qui talia suadent, quin & sibi bonus quandoq; bolus sit objiciendus, sicut cum cani venatorio aut prædatrici avi dominus de ferina, quam nactus, partem projicit. In malitia sua, inquit
Oseæ c. 7 v. 3. Oseas, lætificaverunt regem, & mendaciis suis principes.

Quarto, adulator nemini non invidet, malletque solus omnia convasare, quæ in plures sparguntur: nunquam non metuit ne loco moveatur, & ab aliis dejiciatur de gradu: quicquid aliis donatur, aut nimium aut male collocatum est. Felibus & erinaceis nō absimiles in hoc adulatores. Feles delicatas habent linguas, & gratum illis pinguia lambere, arvinā & laridum; neque inter se prædam dividunt. Adulatorum lingua delicatissima, & obesis muneribus semper imminēs. Cuivis illorum familiarissimum est illud Taciti: Cum fortuna tua loquor, nō tecum. neque vero curant, si id fiat cum alterius detrimento. Erinaceus in ore seu rostello fistulam habet, qua sanguinē exugens in ventrem trajicit. nec adulatoribus deest siphunculus, quo aliorum hauriant sanguinem, imo & medullam: verba habent erudita & ad fraudem composita, quibus suaviter & facili labore impediunt dona in alios conferenda.
Eccl. c. 20. v. 18. *Qui edunt panem illius, falsæ linguæ sunt.* Quod si hæ linguæ Christi sanguine se pascerent,

rent, gauderent utique, & id urgerent, si etiam aliis bene meritis seu amicis seu famulis gratia fieret, quia æquum, quia utile: sed his nec æquum nec utile videtur, quicquid datur aliis. non hoc agunt ut dominus suus ametur, modo timeatur.

IV. Quinto, adulator cocus est, & talis qui id solum spectat, ut cibus sapiat, prosit an obsit, hoc ipse non curat. ori coquit & palato, non capiti, non stomacho, non hepati. ideo thecam aromatum toties exhaurit, tantum croci, tantum piperis & zingiberis, tantum etiam mellis insumit & saccari; plurima fercula larido, cepis, aceto cupit commendare, varia miscet valetudini minime profutura, condimentis exoticis omnia perfundit: modo sapiat edulium, quomodocunque digeratur; id vero miser stomachus, aut languidum caput, aut incensum hepar luet. Sed quid curat hoc coquus? modo cibus delectet. Tales sunt omnes illi Laudenses & Placentini coci, qui in tanta sermonum velut eduliorum varietate hoc unum attendũt, ut dominicum palatum mulceant, ideo hoc unum interrogant, *sapitne?* si hoc, ergo bene coximus, ergo salva omnia. At vero amicus sincerus unam atque unicam observat veritatem, & uti medicus fideliter monet: hic cibus nocet, hic nimiũ nutrit, iste plus æquo pinguis est, ille ægre digeritur; hic inflammat, hic nimium refrigerat. hoc amici veri, hoc fideles famuli faciunt, domino cupiunt satisfacere, idque ex amore & debito, cum tamen necessitas id postulat, verum dicere non recusant, ea qua par est modestia; malunt enim domino proponere utilia & vera, quam grata & noxia. At vero Laudensium illorum & Placentinorum perpetua cantilena est: Placebo domino &c. cum carnibus olivas semper apponunt quam recentissimas.

verba * mollia & oleosa gestu blando & submisso commendant. salsam capparin, aut mordax sinapi procul amandant à dominorum mensis, nec enim quidquã dicunt, quod suspicentur non placiturum. Conradus Herisbachius Iurisconsultus dicere solebat: merito suspectos esse debere, qui cupiunt in omnibus esse plausibiles, & non tam servire quam placere, qui dextram semper ad nescio quot ulnas protendunt. Adeo vero nullum in laudando modum tenere possunt adulatores, ut etiam insulsa & frigida persæpe comminiscantur. Hegesander refert Niceſiam Alexandri assentatorem, cum Alexander à musca se punctum quereretur, dixisse: Istæ profecto muscæ quæ tuum sanguinem degustarunt, futuræ sunt aliis multo præstantiores. Ineptire etiam satagit assentatio, modo possit placere. Rex Macedo Philippus oculum amisit militiæ; mox repertus est assentator, qui suo alteri oculo linteolum prępanderet, tanquam & ipse sui regis exemplo foret monoculus. O fabularum fabulas, sed non innoxias! in tales simias illud præclare convenit: *O pulcher simiolus!* Simiæ laudis admodum appetentes sunt. Hinc pueri olim simiis adulaturi subinde dictitabant: O simiolum pulchrum, ô elegantem, & formosum!

Sexto, omnis adulator mutabilis est, ad domini sui gustum; auræ servire novit. Ideo quicunque nosse cupit quam probatæ notæ amicum habeat, subinde simulet prioris consilii pœnitentiam, & velut placita displicerent, in aliam deliberationem veniat. Hîc amicus fictus & larva veri, ex tempore idem sentiet, & : Domine, dicet, meritissimo dubitas, mirabar ipse mecũ cur illud prius placuisset;

* Glatte/hále/ſúſzmúndige Wort.

cuiſſet; ſapienter mutabis conſilium. Ita ſe vertit ad omnem ventum. Amicus bonæ mentis longe aliter ſe gerit: reſiſtit verecunde, ſi res exigat, rationes poſcit mutandi conſilii, ſuas exponit, utrimque allatas examinat, nec prius mutat animum quam rationibus ſuccumbat, dicitque quod ſentit. At adulatores, ait Alanus, à voluntate vultum, ab animo verbum; à mente linguam, ab intellectu loquelam amplo diſſenſionis intervallo diffibulant. plerunq; enim exterius plauſibiliter applaudendo collaudant, quos interius contradictoria deriſione defraudant: foris vultu fallunt virgineo, intus ſcorpionis pungunt aculeo: foris adulationis mellitos compluunt imbres, intus detractionis evomunt tempeſtates.

V. Dicet quis: Ego ſane inter hos numerari me non patior; quod meæ conſcientiæ credo; ſi quid mihi diſplicet, non laudo, ſed taceo. O mi homo, etiam tacendo adulamur, nam uti pictura eſt tacita poëſis, ita ſilentio quoque laudat adulator, nempe vultu & obſequiis. & hæc etiam non ſint, ipſa certe taciturnitate quandoque plurimum blanditur. Et hoc venerabili Bedæ credemus, ſiquidem: Adulator eſt, inquit, qui tacet & dat conſenſum, ne offendat illum quem credit habere propitium. Si ita ſe res habet, mi venerande Beda, tunc quandoque totum aliquod ſenaculum, conclavi Apoſtolorum in Pentecoſte collectorum non erit abſimile: illic in omni capite lingua ignea ſtabat; ita quandoque in ſenaculis & curiis, in omnium conſidentium vertice ſtat lingua, ſed utinam non chartacea aut papyracea. Fit ut unus alterve præcedant lingua ignea, mox ſequuntur ceteræ omnes; una alterave ignea conſumpſit omnes butyraceas aut papyraceas. Eadem vox omnium eſt. Ita, fiat, ſic ſtatuimus.

Beda l. 1. in S. Lucam.

mus. Sed heus, nunquid ſententia hæc iniqua eſt, vel conſcientia tua teſte? Eſt, ſed quid faciam? non laudo. Etiam obſiſtere debes & clamare, niſi velis è ſenatore fieri adulator. Si taces, plus dicis tacendo, quam alii multum clamando. Syrias mulieres ait Plutarchus viliſſimæ conditionis, Cypriorũ regũ uxoribus in rhedam aſcenſuris dorſum ſternere: ita hi tergum præbent calcaturo, qui omnem libertatem ſuam aut in ſerviles voces, aut in turpe ſilentium præcipitant. Vbi es, ô mi Nathan, ubi es ſanctiſſime propheta, qui auſus es potentiſſimo Regum in
2. Reg. os liberrime dicere: *Tu es ille vir*, qui feciſti
c. 12. hanc rem, tu ipſe es, mi rex David. Quare er-
v. 7. go contempſiſti verbum Domini? Vbi nunc generoſa hæc & ſancta libertas? Vbi veritatis patroni undequaque ſinceri? Veritas & Æquitas non tantum agnoſci, amari, honorari, ſed & propugnari ac defendi volunt. Narrat de Patroclo Plutarchus, eum omnia Achillis arma, galeam, haſtam, gladium, loricam nactum eſſe, cum iiſdem prodiiſſe, haſtam ſolummodo, quæ illi nimis gravis, vibrare nequiiſſe: Oſtendere poteſt adulator omnia indicia boni amici, boni famuli, boni conſiliarii, ſed libertas efferendæ veritatis, hæc haſta nimis ei ponderoſa, nequit illam ventilare; quamvis ſubinde id tentet, nec adeo imperite. Propterea peſtilentiſſimum adulationis genus eſt, ſub libertatis imagine blandiri. Iſti ſunt qui fallaciſſime ſeducunt, qui ſub liberæ ſententiæ larva latentes, annuendo aut penitus ſilendo, aſſentationis munus non oſcitanter obeunt. Cælium oratorem fuiſſe iracundiſſimum conſtat. cum quo, ut ajunt, cenabat in cubiculo lectæ patientiæ cliens, cui difficile videbatur, rixam illius, quicum edebat, effugere. Optimum itaque judicavit, quicquid dixiſſet dominus,
ſequi,

sequi, & secundas agere. Non tulit Cælius assentientem sed exclamavit: *Dic aliquid contra, ut duo simus.* Idem pæne his ingerendum: Dicite aliquid, ô palpones, ne statuæ videamini.

Obsequi, præeunti ancillari, demittere se, & blandiri. Seneca l. 3. de Ira c. 3.

Ergo nemo se jactet: Ego nemini adulor, rebus ut fiunt, nil contradico, sileo. Atqui hoc scias, mi homo, qui Veritatem æquitatemque voragine mersam hærere sinit, nec pro viribus extrahere conatur, is deserit, hostis est, adulator est. Beata mens, inquit Augustinus, quæ perfecte hoc vitium vincit, nec adulatur aliquando, nec adulatori credit; quæ nec decipit alterum, nec ipsa decipitur.

Refertur inter opera Augustini tom. 2. mihi pa. 377. in epist. 17 ad Demetr.

Ergo, Dixi, custodiam vias meas: ut non delinquam in lingua mea. Beatus Ioannes Climacus: Si Petrus, inquit, quinquagies, sexagies, imo centies & sæpius in via ad Olivetum secum ipse dixisset: Dixi, custodiã vias meas, ut non delinquam in lingua mea: si psalmum hunc tempore quo dormiit, recitasset, non tam facile ter Dominum negasset, quod jugi fletu per omnẽ vitam sibi sumpsit expiandum. Sanctus Athanasius: Si habes, inquit, tui curam & vides hostem tuum, & cernis periculum, incipe canere: Dixi, custodiam vias meas. Quotidie Deus cuivis nostrum serio rogandus: Domine ut non delinquam in lingua mea. Simul firmissime statuendum: Dixi, & dico, & dicam, Custodiam vias meas. Cavebo sollerter ne aut ego aliis adulet, aut aliorum adulationibus decipiar. Scio sententiam jam latam: Qui serio vult damnationẽ hanc & nigrum theta evadere, custodiat linguam suam, & custodiet animam suam ad salutem, vitam, beatitudinem.

Ps. 38. v. 1. Ioan. Climac. grad. 11

Matth. c. 12. v. 37.

CAPUT III.

ADULATIONIS damna maxima explicantur.

ORationem gratię parandę, & ad aurium pruritum compositam Diogenes recte *Letale mulsum* vocavit, ut quod jucundum, idem tamen esset perniciosum. Adulatio, vere mulsum letale, tam est grata quam noxia, mellitum prorsus venenum, & sinceris affectibus corrumpendis certa pestis. Ea de caussa idem Diogenes Adulationem *Melleam præfocationem* appellabat, ut quæ blandimentis oblectaret, strangularet mendaciis.

Sed quis tam sagacis naris sit, ut vel adulatores satis nosse, aut adulationis malæ æstimare satis possit? illud sat luculentum adulationis indicium est, coram & in os digniorem se laudare. Hinc Gregorius: Sapiens, inquit, cum laudatur in facie, flagellatur in mente. Hinc Christus Dominus, Ioannem Baptistam non tantum nō præsentem, sed nec pręsentibus illius discipulis laudavit. Sed cū illi abiissent, dixit: Inter natos mulierum non surrexit major Ioanne Baptista. Maxima laus, sed absentis. Contrarium faciunt adulatores. Verum adulationis & adulatorum naturam geniumque utcunque jam descripsimus, restat tamen ut tria potissimū adulationis mala ingentia sub aspectum collocentur, quod nunc facere ingredior, idque fere aliorum scriptorum calculo.

Greg. l. 21. mor. c. 33.

I. Primum Adulationis damnum: Adulator non melior est detractore, imo pejor. Clarissime Bernardus: Pessima vulpes, inquit, occultus detractor, sed non minus Adulator blandus. Cavebit sapiens ab his. Aliqui, cum detractoribus urgentur, modestiores fiunt & Humilitate proficiunt, qui vero adulatores etiam remotos tolerant, inflantur

Bern. in Cant. serm. 63. med.

flantur

flantur & magis ac magis intumescunt. Vere inflat ad superbiam adulatio; monstrum est, Adulatores pati, & non superbiorem fieri. eo inventa est hæc artium pessima, ut doceat hominem crescere in vitiosam altitudinem.

Rex Herodes Agrippa, cum jam tertio anno Iudææ totius regnum administraret, in urbem Cæsaream pervenit, quæ prius Stratonis turris dicta est, ubi pro salute Cæsaris solennes ludos celebravit. ad hanc festivitatem magna multitudo nobilium ac procerum confluxit è toto regno. Hujus celebritatis die altera Herodes mane in theatrum processit amictus veste tota ex argento, opere mirabili contexta, quæ radiis exorientis solis perculsa, & divinum quendam fulgorem emittens, venerationem cum honore incutiebat spectantibus, moxque adulatores perniciosi aliunde acclamantes, Deum consalutabant, rogãtes ut faveret propitius. hactenus enim ut hominem reveritos, nunc agnoscere & fateri in eo quiddam mortali natura excellentius. Hanc impiam adulationem ille nec castigavit, nec repulit: paulloque post suspiciens vidit supra caput suum bubonem funi extento insidentem: moxque ut sensit hunc esse calamitatis nuntium, qui olim felicitatis fuerat, ex intimis præcordiis indoluit. secuta sunt ventris tormina statim à principio vehementia. Conversis igitur in amicos oculis: En, inquit, ego ille vestra appellatione Deus vitam relinquere jubeor, fatali necessitate coarguente vestrum mendacium, & quem immortalem salutastis, ad mortem rapior. Cruciatu deinde per continuos quinque dies nihil se remittente confectus vitam finiit. Atque hic fuit Agrippæ regis exitus. I nunc, & adulationibus crede: post talem prologum talis sequitur epilogus.

Iosephus l. 19. Antiquit. c. 8.

Aquila

Aquila teſtudinem quidem in altum evehit, ſed ut ex alto præcipitem ad ſaxum allidat, & conterat: Adulator in ſublime quidẽ extollit, ſed ut elatum in ſui admirationem & in faſtum præcipitet amabili lapſu. Et quis eſt, qui laudatus, non ſe circumſpiciat, & majorem ſe eſſe credat quam ſit. Hoc enim agit adulator, ut vitia cujuſque dealbet, ut laudatus ſeipſum ignoret, ut laudati oculos vanitatis nube impleat, & auribus vero aſſuetis compedes injiciat, eaſque falſis præconiorum titulis inferciat, ut virtuti ſomnium inducat, ut omnem moderationis formam, ſine qua nunquã recte vivitur, lethæo flumine ſubvertat, ut animi demiſſi notas ſuaviter expungat. Hinc illæ voces peſtilentiſſimæ: *Tibi enim ille reſpondeat? Non pro faſtigio te tuo metiris: ipſe te projicis. Hoc toleras & taces?* Et mille talia, quibus vix ſanæ, & ab initio bene fundatæ mentes reſtiterint. Ab his ventis non inflari ad ſuperbiam, tam difficile quam rarum eſt. Optime Chryſoſtomus: Quare, inquit, ſi averſari nonnullos decet, adulatores magis quam contumeliantes odiſſe oportet. Major enim non attendentibus ex adulatione peſtis quam ex vituperatione oriri ſolet: & facilius eſt hanc quam illam paſſionem ſuperare. quare qui ſuperat illam, tum mirabilior videtur, tum etiã majora conſequetur præmia. Vere, meliora ſunt vulnera non tantum diligentis, aut defendentis, ſed reprehendentis, aut etiam perſequentis, quã fraudulenta oſcula blandientis. Illa in ſalutem, hæc in interitum eunt: illa ſecum medicamenta trahunt, hæc venena: illa feriunt & ungunt, & plus valetudinis bonæ promittunt, hæc ſub molli ſpongia toxica jaculantur, & dum leniunt interimunt, eo ſævius quo ſub amici perſona incautum opprimunt, quod omnium fere adulatorum

Chryſ. in c. 27. Matth. hom. 89 prope finem.

latorum proprium, qui sponsionibus divites, inanissimi rebus, nisi quod tacita hostilitate locupletes, in omnem nocendi occasionem intenti sunt.

Astutam vapido servant sub pectore vulpem. *Persius sat. 5. circa med.*

Magis etiam sub vulpe lupum & pardum. Apertus hostis mitior est insidiatore tam occulto. arma enim armis repellere proclive est; dolos quæ virtus antevertet? quis novaculam vitabit spongia tectam? quis venena cavebit domestica manu porrecta? quis densa nocte scorpium observabit calcaneo insidiantem? Hostis vero, omnis adulator est, sub ovina pelle lupus; sub mellis favo fel propinans, exporrecta blanditur fronte, oculisque suave ludentibus, verbisque saccaro plenis amicum inescat, & ut re alia nulla noceat, saltem superbire docet. & sæpe non grande minerval postulat; satis est ei, habere discipulos quibus placeat. Itaque si superbire nescis, non est quod anxie magistrũ quæras; os adulatori tantum ne obtura, & jam profecisti. nec est quod magistri tui offensam verearis, aut ferulam: omnia tecum sentiet; quicquid te velle scierit, volet. proba an improba sint, juxta habet, satis illi damnasse, laudasse, quæ damnas, quæ laudas ex vero id sit an secus, postrema illi cura; prima est, placuisse. Et ne tu tibi ipse displiceas, mollissimis verborũ involucris teipsum tibi abscondit. Omnis adulatio inflat ad superbiam. Itaque melius est à sapiente corripi, quam stultorum adulationibus decipi. *Eccli. c. 7. v. 6.*

II. Alterum adulationis damnum, inflammat ad iram, temeritatem, aliaque his agnata vitia. Multis alioquin haud immitibus improbum calcar addidit ad iram & furorem lingua blandiens, quæ cum nacta est hominem remissioris impetus, has ei voces sæpius ingerit: An vires tuas nescis? audendum

dum eſt, audaces fortuna juvat. nimium inſoleſcunt adverſarii tui, niſi & tu dentes tibi eſſe oſtenderis. Aude, & vir ſis; potentiam tuam experiantur, qui nolunt benevolentiam; dignus es pridem cui ſe ſubmittant, qui te læſerunt. Blandiſſimis his ſtimulis adulatores quandoque ovinam etiam bilem ad rabiem efferant. Et quis ſibi non credat futurum facile, quod aliis videtur tam laudabile? magna merces operis, laus. Hinc omnia vitia in pretio habentur, cum laudē merentur. Adulatio, omnium fere in regibus ſcelerum cauſſa. ſi enim demas laudatores, probatores, conſultores; crimina prope omnia à ſceptris & purpura excluſeris. Laudaſſe enim in principe crimen, impuliſſe in illud, & in majora eſt. Animos addit, qui laudat, & audentiorem laudatio facit, & ad paria, aut deteriora quaſi manu ducit. Audeo dicere: Tolle à principe ſcelerum laudatores, nulla aut perrara erunt ſcelera. nemo enim fere gratuito improbus aut malus eſt. alitur creſcitque improbitas cum laudatur. Recte Chryſoſtomus: Hoc eſt, inquit, cauſſa omnium malorum, hoc eſt quod virtutem maxime evertit, quod retardat, ac reprimit ſtudium multorum ad ea quæ ſunt honeſta: quando non ſolum non reprehendunt aliqui, ſed etiam una cum iis qui peccant ſe oblectant, eiſque gratulantur. Hoc autem non eſt minus quam peccare. Audi Paulum dicentem: Non ſolum hæc faciunt, ſed etiam conſentiunt facientibus. Hoc eſt autem non parvum peccatum, etiamſi quis mala non faciat, una cum malis gaudere, eiſque gratulari. Ille enim poteſt dicere neceſſitatem, cauſſari paupertatem, etſi non ſint juſti prætextus. Tu autem curnam laudas quod factum eſt, cum nec ullam quidem ex eo voluptatem percipias? Atque ille quidem

fortasse ducetur pœnitentia; tu autem has quoque tibi fores occludis, & medicamentũ tollis, & tantum remedium evertis, portum undique tibi obstruens ad pœnitentiam. Quando ergo te viderit quispiam, cum non sis peccato affinis, & debeas reprehendere, non solum non id facere, sed etiam prætexere & adumbrare: & non solum adumbrare, sed etiam opem ferre & consentire: quid de seipso putabit, & quid de eo quod admissum est? Multi enim homines, ut plurimum, non ex iis solum quæ animo conceperunt, ferunt de rebus agendis sententiam, sed etiam ab aliorum instituto & voluntate corrupti: & si, qui peccavit quidem, viderit omnes eum aversantes, existimabit se aliquod magnum & indignũ scelus admisisse. Quando autem viderit non solum non indignantes, sed etiam facile & placide ferentes, atque adeo blandientes & applaudentes, corrupto deinceps conscientiæ judicio, multorum sententia depravatæ eorum menti assentiente, opemq; ferente, quid non audebit? quando autem seipsum condemnabit, & secure peccare cessabit? Oportet igitur seipsum, si quis malum faciat, condemnare, per id enim eo devenitur, ut à malo cessemus: & licet quæ bona & honesta sunt non faciat, ea tamen laudare. Per animi enim promptitudinem & alacritatem via patet ad operationẽ. At hic, quoniam iis quæ fiunt, applauditur, jure eum insigniter & vehementer pungit ac notat. Si enim vel reprehensum vitium adeo viget, & laudata virtus vix suos ad sudorem provocat: quid erit si hoc nõ factum fuerit. Quisquis igitur non suus ipse hostis est, adulatorem omnem, ut juratum nominis sui hostem fugiet, & consilia illius laudesque non nisi timide ac caute tanget. Hosti non fidit? nec fidat adulatori. Suspecta

Chryſ. tom. 1. in pſ. 49. poſt med.

habet

habet inimica consilia? habeat & adulatoris. hostiles molitiones omnes quocunque amico velamine tectas aversatur? & adulatoris aversetur qualicunque mantelo nitidas. inimici laudes ad contemptum refert? referat & adulatoris, & quicquid ab hujus ore & manu quocunque coronatum flore propinatur, tanquam ab inimica dextra prudens ac providus non tangat. quin & alia omnia, quam quæ ab adulatore denuntiantur, cogitet. Laudat ille? damnanda sciat. damnat? laudanda sibi persuadeat. consulit? vitet ut mala. dissuadet? sequatur ut bona. Optime Augustinus: Non timebis, inquit, comminatorem, si non amas adulatorem.

Aug. tom. 8. in ps. 57 post init.

Tertium Adulationis damnum: Instigat ad omne genus mendacii, nam adulari non mentiri difficillimum: & sæpe quo plus tegitur adulatio, eo plus detegitur mendaciũ. Habuit vir è primatibus in Gallia hominem fatuum, qui heri mensam salsis & insulsis delirationibus solebat exhilarare. Fuit ut assideret conviva cui nasus nonnihil grandiusculus erat. Observans id herilis stultus, & hominem identidem aspiciens, tandem prorumpit, &: O quantũ, inquit, nasum habes? Erubuit conviva, & pæne magis qui invitaverat. Mox fatuus loco ejicitur, non sine plagis. ab his miser didicit, se perperam locutum, cum tamen herum nollet offensum. Paullo post subrepit in eandem cenationem stultus iste, ut quod antea pejus dixisset, suavioribus verbis repararet. adstat ergo mensæ, & convivam eundem diutule contemplatus, tandem ait: Pusillum certe nasum habes. Iratior herus: Contundite, exclamat, insanum caput & pugnis docete huc non redire. Post apud convivam multa excusans, deprecatus est alieni oris stultissimã & prorsus injussam dicacitatẽ. Miser probe contu-

contusus, nec tamen sapere didicit; reditum sibi haud interdictum, sed verba tantum putabat corrigenda. itaque rediit; & primo statim ingressu velut emendatissime locuturus proclamat: Nullum omnino nasum habes. Fatuam hanc loquacitatem pulcherrime adulatores æmulantur. hi sæpe quo plus erroris tegere conantur, plus errant; mendacia palliant mendaciis, fucum fuco addunt, & quo plus timent deprehendi, hoc audacius mentiuntur.

Omnis adulatio vestitur mendacio: detrahe illi hanc vestem, & informis apparebit nuditas, ridenda, non admiranda. Neque enim aliud est adulatio, quam perpetuis prope mendaciis vestita oratio. aut enim infra aut supra fidem adulantis verba sunt. Nam dum placere studet, si quem laudibus capi videat, auget illas longe etiam supra verum, ut placeat magis. si nihil quod laudem mereatur repererit, è suo cerebro nova comminiscitur; etiam vitia in laude ponere, & damnanda probare audet. quo fit ut in majora impellat scelera. hæc enim laudasse, est ad paria aut majora incitasse. Heu quid opus ad id calcar addere, quo jam ante natura aut educatio properat? nil aliud hoc est quam si quem præcipitio vicinum injecta manu protrudas, quo facilior proniorque lapsus sit. Facit hoc assentator, qui ementitis laudibus incautos in verarum virtutum opinionem trahit, damna tegit, pericula minuit, aut universim tollit, &, ut ille stultus sine ratione, sic iste sine fronte, sine conscientia, ei cui grandis nasus est, audet tamen dicere parvũ nasum habes; ei cui grandes & plurimi sunt nævi, persuadere tamen nititur, & paucos & minimos esse: non veretur dicere Nasoni, nullum nasum habes. Cum enim benevolentiam alicujus sibi suisque rebus persuase-

Scribanii Medic. Relig. l. 3. c. 17.

rit commodam aut necessariam esse, quacunque illam via parare studet. veris nudatur? protrudit falsa. satis illi si optata consecutus fuerit, quocunque demum flumine deducatur ad hunc portum.

Accedit, plurimum tales quæ hic laudant, alibi damnare; quæ apud hos probarunt, apud illos improbare, sive innata naturæ inconstantia, sive omnibus placendi studio. Vnde fit ut nihil stabile firmumque ab his sperari possit, nihil illis tuto credi: commissa produnt quæcunque, si è re sua id futurum arbitrentur, omnium se successibus expandentes, omnium subservientes: tam faciles in proditionem, quam faciles in assensum, ut nulla illis fides adhiberi, nulla verbis fiducia possit. Tam venalis oris homo probat præsens, damnat absens, magnumque quem in os tulisti laudatorem, sævum, ubi retuleris pedem, patieris judicem; quemque præsentem fortem senseras propugnatorem, absentem validum feres oppugnatorem. applaudit nimirum coram, sævit cum latet: frontem blande delinit, tergum unguibus ac molaribus occupat, & qui sub aspectum mella & flores effundebat, cum procul est, venena & ignes jaculatur, tanquam si quis præsentem extremis digitis demulceat, absentem fulmine perimat, aut integris montibus sepeliat.

IV. Ergo, quisquis veritatis amicus es, aut falli non vis, quisquis ingentia mala cupis exire, adulationē fuge. tu ipse aliis nunquam blandire: aliorum blandimenta sperne. Sprevit ea insigniter Augustus Imperator. Nam cum Tarraconenses velut lætissimum ostentum nuntiarent, palmam in illius ara enatam esse: Apparet, inquit, quam frequenter sacrificetis. Quod illi adulando de Deorum favore ingerebant, hoc ille negligentiæ ipsorum tribuebat.

In ve-

In veteri arce parieti inſcriptum legiſſe me memini: *Omnibus ſis familiaris, nemini blandus.* Nemini prorſus, nemini blandiendum, etiamſi ſpes affulgeat magni emolumenti. Vox regia fuit Imperatoris Theodoſii ad Arſenium præceptorem, Arcadio & Honorio filiis audientibus: Præſtat, ajebat, pie mori quam impie regnare. Sic omnino, præſtat pie mori quam impie ſervire ut regnes: præſtat pie latere quam his artibus emergere. Quid juvat fama magna, ſi non bona? Quid prodeſt homini, ſi mundum univerſum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur? Ergo nullius hominis gratiam ſic ambias ut illi noceas, & tibi ipſe plus obſis quam proſis. Chryſoſtomi dictum eſt: Blandiri ut noceat, diaboli eſt: corripere vero ut proſit, Dei. Quis autem alteri blandiri poteſt, & non nocere? Ergo humanum te præbe omnibus, nulli blandum. Ita vero adulationem cave, ut illam tam in te oderis, quam in aliis:

Matth. c. 16. v. 26.

Chryſ. tom. 2. hom. 13 in c. 4. Matth.

Aſſentationes arce, ſi non arces, provocas.

Optime monens Bernardus: Tolle, inquit, occaſiones, reſpue blandimenta, adulationibus claude aures, te interroga de te, quia tu te melius noſti, quam alius. Attende cor tuum, diſcute intentionem, conſule veritatem; tua tibi conſcientia reſpondeat. Et licet te tota vicinia modeſtum dicat ac pudicum, minime vel jurantibus credas: licet te omnes honorent, ne tibi magnus videaris: qui de amore non venit honor, non honor eſt, ſed adulatio. Qui te blandis, ut Plautus loquitur, & benedicis dictis ſubagitant, non amici, ſed palpatores & paraſiti ſunt. Memoria tene quod parvulus didiciſti:

Bern. epiſt. 1. med.

Plautus in Ciſtellar.

Plus aliis de te, quam tu tibi, credere noli.

Bonum eſt laudari, ſed præſtantius eſt laudabiliter agere. Cura eſſe quod audis. Ber-

nardi judicio qui conſcientias ſuas in alienis labiis poſuerunt, hi modo magni, modo parvi, modo nulli ſunt, prout adulantium linguas vel admittunt vel rejiciunt. Ioannis Sariſberienſis: Non facile dixerim, inquit, uter ſit prior in vitio, qui linguam adulationibus polluit, aut cujus cor ex eis ſe in lætitiam reſolvit. In hoc enim elationis cæcitas, in illo fraus excæcandi damnatur. Vbique vero damnatur dolus, ſed & cæcitas quæ à ſuperbia eſt, nuſquam abſolvitur. Eſto quod adulator ſit nequior, iſte non minus contemptibilis eſt. Nec caperetur linguæ tendiculis alienæ, ſi non blandiretur ipſe ſibi. Quid itaque alium arguit elationis, qui ſibimet adulatur? In quo enim alium accuſat, ſeipſum condemnat, eadem enim facit quæ judicat. Laudatores ergo tolle, & magnam ſcelerum materiam ſuſtuleris. neque quiſquam facile improbata omnibus aut aggreditur aut iterat. Laudem & propugnatorem crimina poſcunt ut repetantur. tolle hæc fomenta, ligna ignibus; & partem longe maximam ademeris incendii. Tiberius Imperator hoc nomine commendandus, qui adulandi ſtudium in primariis Reipublicæ Romanæ vitiis deteſtatus, cum è ſenatu egrederetur, ſubinde dicere ſolebat: O homines ad ſervitutem paratos!

Epiſcopus Carnotenſis, qui Anno 1182 obiit. Sariſb. l. 3. Policr. c. 5.

O magni Principes, ô Reges, & Cæſares, quam ſubtili veneno incolumitas veſtra impetitur. Miſertus veſtrum omnium Bernardus: Potentibus, exclamat, omnes invident, omnes adulantur. Ea de cauſſa Soloni dixit Æſopus: Non accedendum ad reges, aut illis placendum. Scio, negari paſſim, in aulis bene compoſitis adulatores eſſe. Ah! quam hoc difficile creditu eſt? illud non nemo ſibi potius perſuaſit, nullos tolerari quam nullos eſſe. Quis enim credat nihil eſſe murium, ubi

Bern. ſerm. 4. de Adſcenſ. Domi.

ubi tam multum frumenti est? & quis capiat, in tanta turba hominũ, qui omnes contentissimis studiis aucupantur gratiam, non multos esse qui rete tendant adulationis, sine qua sterile censetur hoc aucupium. Aula Theodosii Iunioris, aula sancta fuit, sed adulatoribus minime caruit. Atque hi eo virium progressi, ut non tantum Theodosianam aulam, sed universam pæne Rempublicam illam everterint. Nusquam deest fæx ista hominum, sępe tam grata pestis aularum quam noxia. Qui vero adulatores cavere cupit, nosse debet; hoc autem melius noscet, quo studiosius cavebit. Tanti mali remedium, non sat efficax est, nolle laudari. Reperias fortasse non paucos, à quibus etsi nõ sit laus quæsita, nihilominus eos delectat oblata. Vitandus est adulatorum sermo, & fortiter rejiciendus; nunquam sine noxa erit, illum benigne admisisse. Nam etiamsi non statim officit, semina tamen in animo relinquit, sequiturque nos etiam cum ab illis discesserimus, resurrecturum postea malum. Quemadmodum qui audierunt symphoniam, ferunt secum in auribus adulationem illam ac dulcedinem cantus, quæ cogitationes impedit, nec ad seria patitur intendi: sic adulatorum & prava laudantium sermo diutius hæret quam auditur; nec facile est animo dulcem sonum excutere. prosequitur & durat, & ex intervallo recurrit. Ideo claudendæ sunt aures malis vocibus, & quidem primis. nam cum initium fecerunt, admissæque sunt, plus audent.

Seneca epist. 123. med.

V. Sed quis vir ille inexpugnabilis, adversus has aurium insidias, quas nemo non in sinum recipit? Eo jam dementiæ venimus, ut qui parce adulatur, pro maligno sit. Ita est; quo apertior incedit adulatio, quo improbior, quo magis frontem suam perfricuit,

cuit, cecidit alienam, hoc citius expugnat.

O Principes, ô Reges, & Imperatores, vos esse convenit viros illos inexpugnabiles in omne adulationum genus. Parum est, subtilissimum hoc venenum non appetere, ei etiam insuper resistendum est, & subinde prima statim verba blandientium præcidenda. Ii qui blandiri aut placentia loqui nesciunt, nō continuo, ut agrestes & barbari rejiciendi. suum illis pretium stet, nec vile, qui ignorantia laborant tam malignæ artis. Vtinam liceret affirmare de Principibus Christianis, quod Seneca de fratre suo Gallione dixit: Eum alia vitia non nosse, hoc etiam odisse. Ita sane, injustitiam, libidinem, temulentiam, aliaque similia portenta non norit Princeps, adulationem etiam oderit, & omni aula exturbet. Modus Adulatores ab Aula excludendi non deesset, si non displiceret. Ad Hispaniarum Regem Philippum IV Politiæ Christianæ doctor, hęc omnino verba perscripsit: Beati, qui vera dicentem sortiti! Quo infeliciores Principes sunt, qui è multis millibus vix unum sortiuntur, qui vera profari audeat. Delictum in Principe est; vera dicerent, si audire vera Principes vellent, si falsa denuntiantibus pœna astaret, si nulla impunita assentatio abiret, si vera dicentes præmia manerent. nunc cum hos pœna, præmia illos maneant, omnes in adulationem devolvuntur.

Sen. l.4. Nat. qq. in præfat.

Quod si via desit comprimendi adulatores, pellantur familia. Fecit Alexander Severus, Septimius etiam Severus, fecerunt alii. feliciter semper, bono Reipublicæ, regni, & suo. Vt merito gratior esse debeat inimicus damnatus, quam assentator laudatus. ab illo vera sperari possunt: & mala nostra discimus, quæ ignorata emendari non possunt. possunt cognita. à quacunque manu cognitio

Carolus Scribā. l.1. Politico Christ. c.9. post mediū.

tio

tio illa veniat, ab amica censeri debet venire, quæ in præcautionem est, & vitiorum fugam.

Verum non imperite mihi dixisse visus est, qui asseruit, omnes pæne principes viros eo fato nasci, ut aliquid saltem pennarum ad hunc adulationis viscum relinquant. Ita improvidi cives dum vilitate laudandi unusquisque magnatum vitia ad amicitiam sollicitant, se simul & illos miserrimos fieri non sentiunt. Quanto enim incommodo suo imperantes sic fingunt, ne quid eos pudeat, sed licentissimi assuescant seipsos amare & mirari. utique postquam diu omnes eorum affectus adulatione & præconiis consecrarunt.

Quid miremur principes violenta adulationis procella inclinatos quo sponte jam volunt, iis vocibus cedere quas solas accipiunt? præsertim nemine ruinam sustinente, ad quam tanta vis impellit. Nam illi sapientes quos negotiis adhibent, seu verentur frustra monere, seu medicamentum, quamvis infundat salubritatem, tamen ingratum esse sciunt, his vulneribus non adhibent manum: Aut certe vitia distinguunt, quibus seipsum Rex maculat, ab iis quibus Rempublicam perdit. Et contenti utcunque mederi publicis, non restituunt principi oculos, quibus ipse suam sortem & blandientium fallaciam damnet. Quis familiarium sapienter Reges admonuit, si aviditate æris, aut nimia liberalitate infames sunt, si nimio venationum studio amittunt Reipublicæ curam: aut cum libidinum exemplis sæculum inficiunt, vel inconsultis amicitiis publicam invidiam concitant. Laboramus etiam virtutum nomina his cupiditatibus fœdare: cura futuri, laborum assuetudo, comitas, liberalitas appellantur hæc dedecora. Nec vitia illa

Barcl. Argen. l. 3. post med.

tantum, sed etiam leviora, in his adolescunt mendaciis. Et nisi majorē Regibus genium, quam qui populum informat, sors dedisset, quotusquisque ex his plagis evaderet, quæ vel ipsa consuetudine placent, quæ nascentium cunas circumdant, nec eas meminerunt sibi poni.

Sed neque his periculis soli Reges infesti sunt. Plerique regiis malis in privata fortuna laboramus. Reges sumus supplicibus; rursusq; Rex nobis, in cujus manu est quod petimus. Hunc tentamus blanditiis, hunc illa vanitate conficimus, ultro amantem tela quibus percelli solent Reges.

Ergo non solis Principibus odio prosequenda est adulatio, neque enim solos Principes seducit; omnibus infesta, omnibus exitiosa qui eam non studiosissime caverint. Verissime Paulinus: Nihil est, inquit, quod tam facile corrumpit mentem hominum, nihil quod tam dulci & molli vulnere animam feriat. Non vis vulnerari? cave eos qui volunt adulari. Quisquis adulatorem domo recipit, serpentem sinu fovet. Torpet jam serpens? brevi venena explicabit ubi incaluerit, & diffundet virus in amicum sibi sinum. Non magis fere adulatorem beneficia vincunt quam serpentē. Semper hic serpens est, & ille semper adulator, hoc est, amicus falsus, qui quanto eum plus foveris, plus insurget; coram amicum mentietur, inimicum absens loquetur. Ergo cave omne mercenarium præconium, adulatorem omnem à te repelle, neminem horum admitte, quocunque virtutum colore tinctum. Lysandro quidam dixerat: Laudo te & defendo. Huic mox Lysander: Duos, inquit, ruri boves habeo, quibus tacentibus satis ipse novi, uter illorum sit piger, uter laboris amans. tali responso adulatori os obturandum, ne, si tam

bene-

benevole audiatur, eandem cantilenam sæpius occinat. Et hæc de Adulatione. Multa, inquis, & prolixa. Crede mihi, Lector, pauca diximus, si flagitii genium spectemus. Pluribus & gravioribus plagis hæc linguæ improbitas fuisset excipienda. Affectus veri venenum pessimum Assentatio.

B
BLASPHEMIA
F
E
B
C
A
D

B

A. *De Lingua* BACCHEA, *quam Vrceus designat, Vide Caput* IV. §. I.
B. *De* BOMBILANTE, *quam Apes significant, idem Caput* IV. §. III.
C. *De* BLÆSA *quam mutus Canis repræsentat, idem Caput* IV. §. II.
D. *De* BIFIDA *quam Serpens bisulcæ linguæ denotat, Vide Caput* V *totum.*
E. *Iulianus Imperator Apostata telo percussus, sanguinem è recenti vulnere in auras spargit, una cum* BLASPHEMIA *in Christum. Vide Caput* VI. § III.
F. *Iuvenis in duello Matrem Domini* BLASPHEMIA *notans, antagonistæ gladio transfossis faucibus, & Linguæ & vitæ usum perdidit meritissimo supplicio. Vide Caput* VII. §. II.

CA-

B

CAPUT IV.

BACCHEA, BOMBILANS, BLÆSA *lingua quid sit.*

INterrogat olim Paulus monachus, quem simplicem nominabant, priorne Christus fuisset an prophetæ? Vbi vero aliis monentibus comperit, quam id insulse interrogasset; cumque illi insuper à majoribus imperatum esset, ut quæstionem tam ridiculam silentio expiaret, triennium silendo exegit, eaque ratione pœnas à seipso graves repetiit.

Subinde tanta est humanę linguæ intemperantia, ut hoc unum satagat, garrire ac loqui, apte, inepte; utiliter, damnose, id juxta habet. Tres hoc capite vitiosas linguas proferimus, quarum prima, quam *Baccheam* nominamus, hæc cum vini vim admisit, ita rationem excutit, ut insulse plerunque interroget, insulsius respondeat interrogata. Nihil tam fatuum est, quod ab hac lingua sit alienum. Huic meribibulæ linguæ, & nunquam non vacillanti *Blæsam* atque *Bombilantē* censuimus adjungendam. Quid singulis inhæreat vitii, explicabimus.

I. * BACCHEA hominis ebrii lingua est, quæ quasi grallis nixa incedit, adeo & titubat & claudicat. diceres illam Ascoliasmum, Empusæ ludum ludere, qui ea lege fiebat, ut pede altero in aërem sublato, uno subsilirent pede. Hæc lingua nil arcani retinet, fanda infanda simul omnia effundit, velut qui navigii merces in iratū mare opere tumultuario ejicit. Hæc lingua velut vacuum dolium usque & usque tinnit, & plerunque divitias aut

* Weinsteltzerin.

aut lætitias inanissimas. Nam

Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat? Horat. l. 1. ode 26.

Verissime Romanus sapiens: Non est animus in sua potestate, ebrietate devinctus. Quemadmodum musto dolia ipsa rumpuntur, & omne quod in imo jacet, in summam partem vis caloris ejectat: sic vino exæstuante, quicquid in imo jacet abditum, effertur & prodit in medium. Onerati mero quemadmodum non continent cibum, vino redundante, ita ne secretum quidem: quod suum alienumque est, pariter effundunt. Ubi possedit animum nimia vis vini, quicquid mali latebat, emergit. Non facit ebrietas vitia, sed protrahit: tunc impudicus morbum profitetur ac publicat; tunc petulans non linguam, non manum continet: crescit insolenti superbia, crudelitas sævo, malignitas livido: omne vitium detegitur & prodit. Adjice illam ignorationem sui, dubia & parum explanata verba (*en linguam Baccheam*) incertos oculos, gradum errantem. Sed Bacchi victoria plerumque omnium primo in vincula rapit linguam. Sen. epist. 83. med.

† Æsopum quidam non illepide reprehendit, quod fenestras in homine, per quas intimæ cogitationes perspicerentur, requireret, cum vinum scilicet id præstare possit. Et eleganter Theognis poëta, quem Lævinus Torrentius sic latine loquentem fecit. † Plut. l. 3. sympos.

** Ignibus explorant auri argentique metalla*
Artifices, mentem libera vina viri.

* Nannius sic vertit: *Aurum atque argentū fabris dignoscitur igni, Vinum hominis prodens arguit ingeniū.*

Ideo magnates hominem illum poculis urgent, è quo elicere cupiunt intima sensa animi. Venusinus vates affirmat:

Reges dicuntur multis urgere culullis,
Et torquere mero, quem perspexisse laborant,
An sit amicitia dignus —— Horat. de Arte poët. v. 434. propius finem.

Hoc est ingeniis duris lene tormentum admovere,

movere, & arcanum conſilium jocoſo retegere Lyæo. M. Craſſus bello quod contra Dacos & Baſtarnas gerebatur, eorum legatos admiſit, retinuitque, poſtridie reſponſurus. Interim legatis hilare vini tormentum admovit, itaque eos vino ſepeliit, ut omnia eorum conſilia eruerit. Arte conſimili ajunt olim Bonoſum Imperatorem uſum, qui ſæpe dixiſſe fertur, non ut viveret ſe natum eſſe, ſed ut biberet. is igitur quoties barbarorum legati undecunque gentium ad eum veniſſent, vino liberaliſſime propinato ebrios reddidit. Itaq; è temulentis his linguis quæ voluit, expiſcatus eſt. Nemo tantæ continentiæ eſt, quin mero merſus & madens effutiat omnia: quicquid fraudulento ac vapido in pectore latet, protruditur; Linguæ ſunt liberæ, ubi eas Liber copioſior irrigarit. Quod ſobrio in pectore, id in palato natat ebrio.

Audiverat Rex Pyrrhus quoſdam Tarentinorum in convivio parum honoratum de ſe ſermonem habuiſſe. accerſitos percunctabatur, an dixiſſent ea quorum accuſarentur. Tum unus ex iis: Niſi, ait, vinum nobis defeciſſet, iſta quæ tibi relata ſunt, præ iis quæ de te locuturi eramus, luſus ac jocus fuiſſent. Tam urbana crapulę excuſatio, tamque ſimplex veritatis confeſſio iram regis avertit in riſum. Profuit his juvenibus vini penuria, & mite ingenium Pyrrhi, alioqui Bacchea lingua in fraudem eos maximam egiſſet.

Apud Romanos ſtatua erat quæ Citeria dicebatur. In hujus capite articuli vertebræque ſic locatæ erant, ut os ſurſum deorſum diducere, & neſcio quid inamœni ſtrepere potuerit, perinde ſi loqueretur. Hanc garrulam ſtatuam in ludorum pompa, ridiculi gratia trahebant. Inde M. Cato in Cecilium ludens; Veheris, in pompa ludorum,

pro Citeria, ut populo ſermocineris. Tales omnino ſunt linguæ vino natantes & temulentæ, garriunt ut ſtatuæ, quarum labra funiculo trahuntur; ſtrepitus & verborum plurimum eſt, nihil rationis. En quot ſtatuas Citerias in unico convivio reperire eſt!

De garrulitatis vitio Plutarchus elegantẽ ſcripſit libellũ, in quo veriſſime dixit: Quod in corde ſobrii eſt, id in lingua eſt ebrii. Suidas, ſapienti tres ait meri caliculos permitti. *Suidas voce οἶνος.* & primum quidem eſſe valetudinis, alterum voluptatis, tertium ſomni. Eodem pæne modo bibendi vices diſtinguens Anacharſis: Primus caliculus, inquit, neceſſitatis eſt ſedandæ ſiti: Alter ſobriæ hilaritatis: Tertius voluptatis: Atque hîc jubet Plato quieſcere. Nam quartus calix ebrietatis eſt & contumeliæ: Quintus clamoris & ſtultiſſimæ garrulitatis: Sextus comeſſationum, etenim quo plus potantur uvæ, plus ſitiuntur: Septimus libidinis & laſciviæ: Octavus bilis eſt & pugnæ: Nonus vulnerum & cædis: Decimus furoris & inſaniæ. Ad has omnes tragœdias ſeſe auctorat Bacchea Lingua, quæ cęco impetu ruens, qua data porta, nullum formidat præcipitium. Quiſquis huic linguæ mederi vult, medicinam omnem petat è ſicco; culullos ſubtrahat & cirneas, docilemque ſitim aſſueſaciat ad limpidum fontem. Nam lingua velut molendini rota, ſi vino agitetur, omnem molitoris peritiam eludit, nec facile ſiſti poteſt. Quis inter cyathos texit, quod latere cupiebat?

Cum autem temulenta lingua plurimum peccare ſoleat; frivola nimis excuſatio eſt, dicere: Per vinum hæc feci, per vinum illa dixi. Non minus, ô bone, ſic reus es, imo duplici noxa obſtrictus es, & quia nimium bibiſti, & nimium garriviſti. Cum enim linguæ tuæ furores noris, cur eos vino tam

copioſo

copioſo impellis & extimulas? Tanto magis cavendum tibi, quanto incautiorem nactus es linguam: tanto temperantius tangendi calices, quanto appota lingua intemperantius blaterat. Fuge igitur ſi non convivia, certe temulentiam. Hæc namque periculoſiſſima eſt lingua, quæ omne pectoris arcanum detegit, & ſępiſſime protrudit omnibus vitæ partibus pœnitenda. Corpus, animum perdat, id lingua ebria non curat; præceps rapitur in omne nefas. Horrendum eſt quod Cameracenſis proepiſcopus narrat. Cum tres, inquit, combibones in taberna mero incaluiſſent, de alterius Orbis arcanis, de immortalitate animæ, de ſuppliciis gehennæ ſermonem injecerunt inter facundos calices. Hîc unus procacior, id totum pro nugis habere, & velut ſacrificorum commenta explodere, ceteri jocanti applaudere. Hoc audet lingua Bacchea & ebria. Decipiunt nos ſacerdotes noſtri, ajebat ille impius, qui neſcio quæ aurea ſæcula ſomniant futura. Dum hæc garriunt & rident, interim adeſt vir altæ ſtaturæ, & ut videbatur, eximie robuſtus, qui blande aſſidens: Ecquid ô viri, ait, ſermonis, quid riſus & hilaritatis eſt? De anima, inquit protervus ille, ſacerdotum ſomnia narramus. Addit etiam, ſe quidem licitanti haud magno pretio animam venditurum, quin & pecuniam pro ſympoſii ſymbola collaturum. Tu vero, inquit adventor, quanti eam mihi indicas? emptorem habes, ſi tu velis eſſe mercator. Nec mora; conveniunt de pretio. Numerat emptor præſentem monetam; addicitur illi anima, potatur ſtrenue, liberalitas emptoris commendatur, cachinnis & poculis certatur. Denique ſub adultam noctem: Equidem, ait emptor, ſuccumbimus vino & in ſomnum fatiſcimus; tempus eſt, ut ſuam quiſque domum

Thom. Cantiprat. l. 2 c. 56.

Diabolus fuit.

mum repetat. Sed vos, ô ſocii, jus dicite: ſi quis equum capiſtro ligatũ emerit, nunquid & capiſtrum cum equo auferat ſine venditoris injuria? Dixit, & trementem venditorem in omniũ oculis abripuit, eo ducturus, ubi videret miſer, quod credere noluit. Talibus ſeſe flagitiis lingua Bacchea, lingua ebria obſtringit. Caveat vinum qui linguæ ſuæ, imo qui ſuæ vitæ vult cautum.

II. ‡ BLÆSA lingua nominatur hîc illa, quæ focali ſeu mappula circumvoluta velut ægra, tumeſcentibus colli glandulis aut vocẽ continet, aut verba mutila ſubmiſſe jacit. Hæc defectu errat, non exceſſu; nimis parum, nimis exiliter & modice loquitur. Hæc etenim ea quæ monenda, arguenda, reprehendenda, caſtiganda forent, nec monet, nec arguit, nec reprehendit, nec caſtigat, aut certe non ſatis verborum & acrimoniæ habet; blæſa eſt, ægra eſt, aut ægram ſe ſimulat, metuit reſponſum duriuſculum, timet afflatum iniquiorem. Hæc lingua dicere ſolet: malus eſt cantor, qui neſcit * ſpiritum in cantu ſuſpendere. Pauſandum eſt ſubinde, & reſpirandum. Eſt omnino, ſed non eo modo quo Lingua Blæſa conſuevit. Hæc quandoque pauſat & reſpirat largiſſime, ſed cum maxime cantandum, aut clamandum eſſet. Canta, canta, ô ceſſatrix, canta: argue, obſecra, increpa. Sed video quid te moretur, cogatque ſubſiſtere: pauſæ atque ſuſpiria tua ſunt argento vel auro ſcripta. ad hos aureos argenteoſque apices ſubſiſtis & hæres: hîc devotiſſimi gemitus ſubſiliunt: numos cernis, & os comprimis. Et ne cum vitio videaris ſilere, tuum illud ſuſurras: Aliquando melius eſt loquendo pauſam fieri. Væ

 mihi,

‡ Statzgerin.

* Der nit pauſiern kan.

Iſ.c.6. v.5. mihi, clamat Iſaias, quia tacui. Væ tibi quia taces aut ſubmiſſe nimis loqueris, cum foret clamandum.

Hæc lingua delictis alienis ſeſe involvit tacendo, diſſimulando, connivendo, aut preſſe nimis ac leniter loquendo. Nota vox Gregorii Magni: Qui non corrigit reſecanda, committit; & facientis culpam habet, qui quod poteſt corrigere, negligit emendare. Ita graviter delinquit hæc lingua, tam in ſuis quam in aliorum defectibus patefaciendis, coarguendis, corrigendis: hîc illa timore peſſimo impedita trepidat; & vel tota ſilet, vel nimio oris preſſu loquitur; pauculis verbis innuit dicenda, non dicit:

Lucil. l.1. ſat. —— *pauſam facit ore loquendi.*

Aliæ omnes vitioſæ linguæ verborum copia peccant, hæc inopia. Videte mihi blæſam linguam Hebræi ſacerdotis Heli. Corripiendi erant filii, & caſtigatione acerrima libidines eorum & avaritia coërcenda. At bonus Heli lingua blæſa impeditus: Nolite, inquit, filii mei: non enim eſt bona fama, quam ego audio. Tonitru ab ore fundere debuiſſet hic parens, atque ſi verba non profeciſſent, ſeveriores pœnas tentare: At ille lingua imbecilli & fracta omnem invectionis acrimoniam vitioſe compreſſit: nec ſine ſuo ſuorumque filiorum maximo malo.

1. Reg. c.2. v.24.

Athenienſis orator Demoſthenes linguam habuit eodem vitio laborantem. Mileſiorum legati Athenas veniunt, ſuppetias rogaturi. Admittuntur in curiam, exponunt quæ poſtulent, ſed opponit ſe Demoſthenes, & in iras exurgit. Quare illius diei conatus irritus fuit, & ne ſequentis etiam ſit, legati præoccupāt, & noctu Demoſthenem accedunt, jubentque non eſſe noctem auri ſplendore. Imo Æſculapios dixiſſes hos oratores Mileſios, qui aſperas & immites Demoſthenis fauces

Gellius Noct. Attic. l.11. c.9. & 10.

fauces tam perito pharmaco leviſſent, & mites molleſq; effeciſſent aureo pittacio. Nam Demoſthenes qui primo die ut canis legatos allatrabat, in alterius diei concione ſe piſcem futurum pollicetur. O bone canis, quam nõ tantum argenteis his offis placidus efficeris, ſed etiam mutus! quam cito è cane in piſcem mutatus Græcus hic orator! nam die poſtero, cum in curiam reditum eſſet, etiam Demoſthenes adfuit ſed æger, ex gutture ſcilicet laborabat. Laceſſitus ad dicendum, collum focali obligatum parcente manu oſtendit: Et quæſo, inquit, has loquendi vices hodie mihi nemo tribuat, anginam patior. Excepit vocem unus aliquis, & urbane: Atqui, ait, ô Demoſthenes, angina hoc non eſt, ſed argentangina. Certe fuit; argentum tetigit & læſit, non collum, ſed animum. Ea de cauſſa hic orator ſponte blæſus ex Ariſtodemo quæſiit: Quantum accepiſſet ut diceret, & cauſſam ageret? Talentum, ait ille. At ergo, ſubjicit Demoſthenes, plus accepi ut tacerem.

Nõ ſynanchen ſed argyranchen puto.

Idem blæſæ linguæ morbus inceſſit etiam Thraſybulum. Hic Lacedæmoniorum legatis reſponſurus, largitione opulenta jam corruptus, è ſilveſtrium pirorum eſu ravim ſe contraxiſſe ſimulavit. Hinc verbum Athenis natum: Bos in lingua. Erat Athenienſium æs bovis imagine ſignatum, & hæc moneta octo * ſeſtertiis æſtimata, bos dicebatur. Hi boves argentei plurimorũ linguas adeo blæſas effecerunt, itaque degravarunt, ut eæ libere proloqui, quod decebat, non poſſent.

Suidas, voce ἀχρὰς.

** Aut quatuor victoriatis ſeu baciis.*

Ajunt campanam funiculo circumligatam maligniſſime reſpondere, ſi pulſetur: ita lingua vano timore vincta tremulum ac vitioſum edit ſonitum; quædam tacet dicenda, quędam ſolũ muſſitat apertius proponenda.

Hic ego eos convenio qui à Regum Principumque sacris Confessionibus, Consiliis, Concionibus sunt: hos ego per salutem ipsorum obtestor, muneris sui obligationem cogitent, & blæsam hanc tremulamque linguam procul à se amittant. Fortitudine prorsus hic opus est. Vir fortis dicet: Cadere possum, à vero & recto flecti non possum. Non me minæ, non tormenta terrent quæ finiuntur, terrent æterna. Obsequendũ Principi? si illi possum & Deo. at, si in illum locum reductus fuero, ut alterutri renuntiandum sit, renuntiabo principi. Pœnæ proponuntur sæculi hujus & futuri? amplectar hujus. Præmia invitant Mundi & cæli? deligam cæli. Indignatio terret Principis & Dei? negligam Principis. Possum hic numerari inter magnos, si assentiar Principi? melius est adhærere Deo, ut numerer inter cælorum magnos. Destituar hic omnibus, si non paruero Principi? consultius hic destitui, quam æternum. Spoliabor fortunis? modo non spolier cælo. Censebor inter plebejos? factum Apostolis à veteri synagoga. Exuar dignitatibus? summa dignitas est servire Deo. Excludar aula? optatius aula excludi, quam cælo. Excidam Principis gratia? non excidam Dei. Inglorius hic vivam? stulta Mundi elegit Deus. Moriendum erit? non dixi me mori non posse; dixi, à recto, à vero flecti non posse. Ita vir fortis loquitur, hæc verba, Regum Principumque Confessariis, Consiliariis, Concionatoribus pensiculate sæpius expendenda. Sed lingua Blęsa sui moris tenacissima, balbutire, tremere, mutire, dicenda silere, aut obscure proferre, inter ornamenta sua numerat. Ita Blæsa lingua se gerit.

Scribanii Politico Christ. l. 1. c. 18.

III. BOMBILANS vero lingua huic rei unice studet, ut, sive disputet, sive familiariter

liariter altercetur, sive litiget, plagam ultimã non accipiat, sed inferat. In eo enim victoriam omnem esse sitam autumat, adversario semper respondere posse, & ultimas dicendi vices occupare. Bombylius, exiguum volatile, apis quoddam genus est, sed obstreperũ; apem magnam non male dixeris, quę à bombo, quem edit, nomen invenit. Hoc volucre animalculum se quidem miscet apibus, sed ad mellificium prorsus est inutile, nam favos sibi nectit è luto. Hinc verbum vetus, Homo bombylius, homo verbosus, * multique strepitus, cetera inutilis, & cui verba sunt sine penu & pecunia. Hinc lingua Bombilans nunquam non obstrepera, hoc sibi laudi ducit, se altercando primam, se fuisse ultimam, nec verborum copia ulli cessisse. Quicquid ei objiciatur, habet illa, ut Iureconsulti loquuntur, replicas, habet triplicas & quadruplicas: sicut Echo, clamoris iteratione vinci se non patitur, quotiescunque lacessitur, toties respondet, & semper voce ultima triumphat: ita Bombilans lingua litigiis omnibus nectit epilogum è suo promptuario.

Anno millesimo sexcentesimo decimo nono, editus est liber Musicus hac inscriptione: ‡ Polyhymnia Panegyrica, à qua proponuntur cantiones quæ ternione, quaternione, quinione, senione, ogdoade musicorum constant, quæ & viginti vocum sunt, sex choris partiendæ: difficilis hæc symphonia est quæ tot eget cantoribus: bicinia rariora sunt, sed & faciliora: & in his Bombilans lingua exercitatissima est. Fit creberrime ut duo litigiorum amantes bombilante lingua canant bicinium prolixum. Hic audire est,

* Vil gschray/wenig Woll.
‡ Sollẽnische Frid und Frewdẽs concert.

re eſt, quomodo contentiore voce altum & acutum ſcanſim inſonent, quomodo ab acuto ſono uſque ad gravem ſe recipiant, qui ſe modo helluones & lucrones reciprocis cavillis nominabant, jam etiam maſtigias & nebulones vocitant, mira bicinii varietate. Neutri propoſitum tacere, neuter feriri vult ultimum. Et quia uterque Bombilantis eſt linguæ, in hoc bicinio ſuo etiam † chromate utuntur: hic decies, hic vicies audias: *Tu mentiris improbe.* Mox alter pæanem citans dia pausôn: *Non ego*, inquit, *ſed tu mentiris furcifer.* Hæc illorum chromatica ſunt ornamenta, his cantum ornant, pingunt, celebrant. Hæ nobiles Bombilantis linguæ concertationes ſunt, hæ vocum fugæ, hæ rotundatæ clauſulæ, hi teretes illius moduli, his alter alteri reſponſat & obſtrepit. Si alteruter mature noſſet tacere, omne hoc biciniũ pridem finiiſſet, aut nec initium quidem habuiſſet. Sed hoc, ut dixi, Bombilantis linguæ proprium eſt, voce ultima triumphare. Optime monet Auſonius:

> * *Virtutem primam eſſe puta, compeſcere linguã;*
> *Proximus ille Deo eſt, qui ſcit ratione tacere.*

Tacuiſſe cum ratione ac prudenter, nemini unquam nocuit; locutum fuiſſe, licet non ſine ratione, nocuit innumeris. Ergo linguam Baccheam cave, Blæſam inſtrue, comprime Bombilantẽ. Ad ſapientum tribunal is victor in lite judicatur, nõ qui diutius altero loquitur, ſed qui citius conticeſcit. CA-

† Coloriren.

* Es iſt auff Erdn kein beſſer liſt/ (ſter iſt:
Dan wer ſeinr Zung ein Mai-
Vil wiſſen und wenig ſagen/
Nit antworten auff alle fragen.

CAPUT V.

Quid Lingua BIFIDA *ſit, & quam noxia.*

NOn ſine gravi cauſſa Chriſtus ſurdum & mutum curaturus, adeo altum ingemuit, ac ſi hoc beneficii ægrius impertiretur. Tam profundi gemitus myſterium non eo ſpectabat, quod miſeris non quam promptiſſime ſuccurrere ſoleret Dominus, ſed quod muto expediturus erat linguæ uſum, quo ille accepto jam ſanus, pluribus delinquendi periculis exponebatur, quam æger & elinguis fuiſſet expoſitus. Siracides adſtruit: Multi ceciderunt in ore gladii, ſed non ſic quaſi qui interierunt per linguam ſuam. *Marc. c. 7. v. 34.* *Eccli. c. 28. v. 22.*

In linguæ alphabeto primam & initialem litteram ſatis cenſeo cognitam. Cœpimus & primæ proximam explicare. Itaque nunc à lingua Adulatoria, Bacchea, Blæſa, Bombilante progreſſum faciemus ad linguam BIFIDAM Adulatoriæ cognatam. Cujus autẽ hæc naturæ ſit, quantumque ſub ea mali lateat, jam diſſeremus.

I. Vbi cor duplex eſt, ibi etiam lingua: unde homo BILINGVIS dicitur. Lingua hæc fiſſa eſt & diviſa, ſed non ut illæ in Pentecoſte. De hac Bifida clariſſime Siracides: Omnis peccator, inquit, probatur in duplici lingua. Omnis peccator invidus & bilinguis. Hi tales ad amicitiam cum Deo ineundam minime ſunt idonei; Deus ſimpliciſſima Veritas eſt, & homine ſincere ſimplici mire delectatur. Nam Salomone teſte: Cum ſimplicibus ſermocinatio ejus. *Eccli. c. 5. v. 11. & c. 6. initio.* *Prov. c. 3. v. 32.*

Narrat Diodorus Siculus in Auſtrali quadam inſula gentem degere, quæ ab ima fauce linguam naturaliter diviſam, tamque volubilem habeat, ut nõ tantum voces humanas omnes, ſed omnigenarum avium cantus imitari, *Diodor. l. 3. ſub finem.*

tari, & unus quidem ex illa gente duobus hominibus commode respondere possit. Pulchrum, arbitror, figmentum, huc tamen aptum. Artificium istud hominis bilinguis est; inter corvos crocitat, inter acanthides fringultit, inter luscinias cantat, inter columbulos pipit: bilinguis uno eodemq; tempore duobus, imo pluribus respondet, his nigrum, illis album, cum ista parte de cepis, cum illa de alliis loquitur. In homine bilingui cor & lingua minime conveniunt, prout improbi senes illi loquebantur, qui Susannæ pudicitiam sollicitarunt, quorum ille dixerat sub schino, iste sub prino. hoc unus idemque homo potest, si sit bilinguis. Nam, ut vetus verbum est; Aliud stās, aliud sedēs; mel illi in ore est, sub cingulo novacula; altera fert lapidem, altera panem ostentat; servitium offert, & meditatur exitium. Prisci poëtæ talem sic depinxerunt. Venit ad Satyrum tremens frigore viator, qui & manus conglobatas halitu calefecit. Quæsiit ab eo Satyrus, quid id faceret? respondit: manus calefacio. Ventum est ad mensam, & appositæ pultes fumantes quas hospes eodem halitu attemperavit ori. Interrogatus, & quid hoc sibi vellet? Opsonium, inquit, refrigero; nimium calet. Cui Faunus: Ecquid tu tandem hominis es? calidum & frigidum flas eodem ore. apage sis à meo contubernio. Omnes bilingues tales sunt, Salomone atte-
Prov. stante: Qui benedicit proximo suo voce
c. 27. grandi, de nocte consurgens maledicenti si-
v. 14. milis erit.

II. Bilinguis pæne detractorem superat: detractor est, si absentis famā laceret; quod si insuper præsentem illū, de quo talia sparsit, lenibus & phaleratis verbis ducere studeat, vere bilinguis est. Ex hujus ore velut ex eodem fonte & saccarum fluit, & aqua stygis

ſtygis mordaciſſima. Iure optimo Salomõ : *Prov,*
Arrogantiam,inquit, & ſuperbiam, & viam *c.8.*
pravam,& os bilingue deteſtor. Nec mirũ, *v.13.*
eſt enim homo bilinguis monſtrum , cum
nullum animalium bilingue fecerit natura.
Plebejus error ſerpentibus plures linguas af-
fingit, cum una ſit, ſed duplex videatur ob
celerrimum motum. At homo unam puta-
tur habere , & duabus utitur. Quod ſi una
nequeat ſatis domari, duæ quomodo doma-
buntur ? Atque hæ duæ linguæ , velut filiæ
ſunt & quidem gemellæ Mendacii,fecundiſ-
ſimæ matris , nam cum gemina hæc lingua
unam eandemque rem eadem de cauſſa &
laudet & vituperet , alterutrum certe confi-
ctum ſit neceſſe eſt. Eccleſiaſticus : Super *Eccli.*
furem,inquit, eſt confuſio & pœnitentia,& *c.5.*
denotatio peſſima ſuper bilinguem. Fur de- *v.17.*
prehenſus mirum quantum erubeſcit ac pu-
nitur : & in priſca quidem lege quadruplum *Exod.*
ejus quod abſtulit, reddere debuit, & quan- *c.22.*
doque etiam ſeptuplum , quo ſoluto abibat *v.1. &*
liber. At vero bilinguis nota peſſima inure- *2.Reg. c.12.*
tur (*denotatio peßima ſuper bilinguem*) apud *v.6. &*
omnes male audiet , monſtrantium digitis *Prov.*
devorabitur. Perſius : *c.6.*

At pulchrũ eſt digito monſtrari, & dicier hic eſt. *v.31.*
Sed turpiſſimum eſt bilingui. Suſurro & *Perſ. ſat.1.*
bilinguis maledictus , multos enim turbavit *Eccli.*
pacem habentes. Et quamvis improba hæc *c.28.*
lingua,domino ſuo emolumenti aliquid ad- *v.15.*
ferre videatur, id tamen fit Deo minime an-
nuente : nihil hic ſolidæ proſperitatis ſom-
niandum. Nam , Cor ingrediens duas vias *Eccli.*
non habebit ſucceſſus, & pravus corde in il- *c.3.*
lis ſcandalizabitur. Seipſum miſer illaquea- *v.28.*
bit , & fraudabit omni ſpe bona. Fit enim
plerunque,ut qui duos lepores ſectatur,nul-
lum prehendat. Nam uti nemo poteſt duo-
bus dominis ſervire , Numini & Mammo-

næ, Deo & Baalim; & ficut Arca Dei & Dagon nullam loci ſocietatem inire inter ſe poterant; & quemadmodum Deus agrum unum duplicis generis ſemente conſeri, unã veſtem è lana & lino texi vetuit, bovem & aſinum ad aratrum jungi prohibuit: Ita odit Deus graviſſime linguas duplices, verbis tam ſibi contrariis inſtructas. In illo Salomonis judicio integerrimo, vera mater infantis, vivum voluit infantem ſervari, & nequaquam dividi; ita Deus in omnibus obſequiis ſibi deferendis jure ſuo poſtulat cor indiviſum, linguam non duplicatam. Ideo proclamat Elias: Vſquequo claudicatis in duas partes? Qui vult cenſeri à parte Catholica, ſentiat cum Catholicis: improbum votum & ſtudium eſt, cupere modo his, modo illis non diſplicere. Os divinum ſemifrigidos aut ſemicalidos non tolerat: Quia tepidus es, ait, incipiam te evomere ex ore meo.

3. Reg. c. 3. v. 26. — *3. Reg. c. 18. v. 21.* — *Apoc. c. 3. v. 16.*

III. Hîc, ô Chriſtiani, quotidie proficiendum nobis eſt, ut, ſicut cum Deo quam ſinceriſſime, ſic etiam cum hominibus agamus. Deum non fallit homo, ſed homines. Ideo Paulus: Et hoc, inquit, oro ut charitas veſtra magis ac magis abundet, ut ſitis SINCERI. Quo fidelior quis eſt ac ſincerior, hoc & beatior, etiam in hoc Orbe. Multi è tribu paupertina emerſerunt ad opes & clarum nomen ſollerti ſinceritate. Et fit quandoque ut homines litterati, & qui ſibi non parum videntur ſapere, ſequi cogantur rudes & illitteratos ſed ſinceros; horum ſinceritatem Deus præ illorum eruditione vult honorari.

Ad Phil. c. 1. v. 9

Abrahamo Deus plurimam gratiam facturus, hoc in vicem petiit: Ambula coram me & eſto perfectus. Hoc idioma bilinguis non capit, nam etſi fingat ſe hac coram Deo ambulare, illac certe ambulat coram diabolo:

Gen. c. 17. v. 1.

duplici graditur via, & ob hoc ipſum neutra bona, ut ſi quis velit in uno pultario pultem albam & nigram coquere, neutram bene coquet. Sunt quidam bilingues, ſed laude digni, ut qui paci reſtaurandæ, non excitandis litibus gemina lingua utuntur. Hi partes inter ſe diſſidentes, quibuſcunque licitis rationibus in priſtinam concordiam ſtudent reducere. Neque vero aliud huic parti occinunt, & aliud alteri, neque hanc ita deprimunt ut illam nimium extollant, utrique favent; quantum honeſte poſſunt, & cum utraque ea ſolum agunt quibus animos jungant, & gratiam reconcilient. Hos bilingues nemo damnaverit, linguas enim ſuas quaſi duplicant, ut ad conſociationem reducant alienas. Linguæ Apoſtolorum igneæ ſic fiſſæ erant, ut per eas diverſiſſimarum linguarum gentes in unam Religionis conſenſionem componerentur. Bene ergo his bilinguibus, ſed male illis qui unum eundemque hominem, unam eandemque actionem & commendant & vituperant; audienti mel ingerunt, fel ſpargunt in abſentem. Adulatorem bilinguis hac parte ſuperat: Adulatori plerunque ſatis eſt, in os dixiſſe placentia, plurima laudaſſe, annuiſſe ad omnia: de cetero cavet, ne, quem tam molli ſermone demulſit, incauto apud alios offendat. Primum illud bilinguis eximie novit, abblandiri, arridere, dilaudare ampliſſime: ſed & iſtud inſuper ſolet addere, obtrectare à tergo, de abſentibus peſſime loqui, dictis prioribus omnia contraria dicere, ita eodem ore calidum & frigidum flare, idem tam facunde carpere, quam ante largiter deprædicaverit. Ranarum genium noviſti? clamor illarum abſonus procul auditur. accede ad paludem, & jam fere tacebunt. Ita quandoque bilinguis importunos clamores ciet; tonat, ſævit, im-

probat,

probat,deteſtatur. Accede, & videbis quam lingua ſit uſurus longe alia. jamque ad modeſtiam compoſitus, aut ſilebit ut rana, aut quem antea diris omnibus devovit, jam pæne attollet in cælum. En duas linguas diverſiſſimas in uno eodemque homine,ab unis eiſdemque faucibus. Sed obſecro, paullulum ab hoc ore bilingui recede, & rana hæc importuniſſimos clamores iterabit.

Et videte mihi quam etiam parentes ſæpe ſint bilingues,cum ſe eſſe neſciunt. Filiolum habuit Ariſtomenes, ſed delicatum & quem plus æquo amavit. Vt ergo ſpes familiæ ad alta creſceret, filio pædagogum dedit, qui primam ætatem moribus & litteris imbueret. Puer impatiens freni, monitori aſper, nec amans litterarũ,præceptoris induſtriam averſari, monita non audire, juſſa non facere,optimas horas peſſime perdere,arctiorem diſciplinam moleſtiſſime ferre: ſed & petulantiæ patronum quærere, graves querelas apud patrem deponere, præceptorem inuſitatæ ſeveritatis accuſare, plagiarium, tyrannum appellare. Hic pater plane patrem ſe geſſit,& filii querulam mollitiem caſtigavit, ſed una lingua: utinam non & aliam linguam habuiſſet, qua dicta revocaſſet. Nam filio quidem præceptoris accuſatori paullo ſeverius: Heus, inquit, puer, vacandum eſt Muſis, aut vapulandum; qui vapulare non vult, diſcat. O recte dictum, ô linguam bonam! Sed habuit Ariſtomenes linguam etiam alteram, vere bilinguis. Nam & pædagogum clam filio vocavit,&: Velim,inquit, mitius agas cum filio, puerum tenerum eſſe noſti: & ſæpe plagis non docemur, ſed efferamur. ſis lenior, & amari malis quam timeri.

O Ariſtomenes, ô vir bilinguis, quam bona fuit lingua prior, tam mala hæc altera: omnia

omnia corrupisti linguam sic duplicando. Ita severus & indulgens pater es, nigram & albam pultem in eodem coquis pultario.

Attendite, bilingues, cælum vos odit & terra. Susurro & bilinguis maledictus. *Eccli. c. 28. v. 15.*

CAPVT VI.

BLASPHEMIA *quam grave sit peccatum, & quam varie punitum.*

FAlluntur, inquit Valerianus, qui putant nihil esse ferro robustius, nihil violentius veneno. Et quamvis ista in perficiendis mortibus habeant peculiare naturæ beneficium, cedunt tamen in contentione verborum. Nihil enim tam noxium aut malitiosum, quod non viribus ejus minus sit, si se incitata semel lingua commoverit. Multa sunt quidem humani corporis vitia & satis gravia, sed parum possunt consiliis viribusq; suis, nisi sceleribus ornentur alienis. Crudelitas impietati servit, & portas inferorum cruenta mortis lege custodit. Quid falsitas posset, si cupiditas otiosa dormiret, &c. Singulare autem malum est Lingua, in qua tantum malitiæ subsultat, ut in perficiendo opere suo, alterius auxilium non requirat. *S. Valerian. hom. 5. de oris insolentia.*

Vere tanti roboris quantæ nequitiæ est, hoc alioqui non maximum membrum. Et hic impia se offert conviciorum jaculatrix BLASPHEMIA, quam & idololatris invisam docent historiæ: quid ni Christianæ aures eam extreme abominentur? Divini voluminis seriem si percurramus, ubi non ea repressa & punita? Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur. *Levit. c. 24. v. 16.*

Qui autem blasphemi sint, & quam graviter ac horrende à Deo semper puniti sint, pluribus nunc differemus.

I. Non minus peccant, inquit Augustinus,

Aug. in c. 26. Matth. nus, qui blaſphemant Chriſtum regnantem in cælis, quam qui crucifixerunt ambulantē in terris. Sacra pagina varie monet ſtudioſiſſime cavendum hoc linguæ vitium, Deum enim ori blaſphemo minime parcere. Blaſphemiam hic vocamus maledicentiam contra Deum, aut Divos, ſeu verbum prolatum in contumeliam Dei, eorumque qui Dei loco habendi. Chryſ. in c. 7. Matth. hom. 19 Chryſoſtomus blaſphemum hominem noſcendum proponens: Si quis lupum, inquit, cooperiat pelle ovina, quomodo cognoſcet illum, niſi aut per vocem, aut per actum? Ovis inclinata deorſum balat, lupus in aëra convertit caput ſuum contra cælum, & ſic ululat. Qui ergo ſecundum Deum vocem Humilitatis & confeſſionis emittit, ovis eſt: qui vero adverſus veritatem turpiter blaſphemiis ululat contra Deum, lupus eſt. Quam vero ſevere Deus in hoc genus hominum vindicet, exemplo ab uno licet diſcere. Levit. c. 24. v. 13. & 14. Iuvenis Hebræus (cui mater Iſraëlitis Salumitha, pater Ægyptius) jurgatus eſt in caſtris cum ſuæ gentis viro. Cumque *blaſphemaſſet nomen Domini*, adductus eſt ad Moſen, qui eum in vinculis attineri juſſit, donec noſſet quid eo fieri juberet Dominus. Ergo divinum oraculum ſuper hoc reo conſultum, reſpondit in hæc verba: Educ blaſphemum extra caſtra, & ponant omnes, qui audierunt, manus ſuas ſuper caput ejus, & lapidet eum populus univerſus. En, liquidiſſimam ſententiam è divino tribunali in blaſphemum: *Lapidet eum populus univerſus*. Philo. l. 3. de Moſis vita. Eleganter de hoc & facinore, & ſupplicio Philo: Non modo Moſen, inquit, Dei amantiſſimum, verum etiam quemvis mediocriter pium exaſperare potuit iſtius hybridæ blaſphemia, declinantis ad Ægyptiacam patris impietatem, faſtidito ritu materno. Et Moſes quidem amentiam perdi-

tam,

tam, & immanem audaciam effervescentem miratus, quamvis generosa indignatione cuperet manu sua scelestum conficere, veritus tamen est, ne is ad hunc modum leviore, quam pro merito, defungeretur supplicio; par enim tantæ impietati pœna ab hominibus inveniri non potuit, cum impius ille polluta lingua voceque ausus sit eum execrari, quem nec honoris quidem gratia fas est nominari ab omnibus. Ideo Moses, dum vinctum servari in carcere præcepit, suppliciter à Deo flagitabat, veniam daret oculis auribusque non sponte pollutis, simulque rogabat, quid oporteret pati inventorem sceleris nefandi, & inauditi ad eam diem. Deus sic consultus lapidari jussit, quod animam haberet blasphemus durissimam & plane saxeam; utque manibus totius gentis in ultionem avidæ sumeretur supplicium, quia non poterant aliter quam eminus ferire tot millia; & ut sanguis ipse illic sparsus horrori esset omnibus, doceretque blasphemiam detestari. Sumpto itaque supplicio de blasphemæ linguæ homine, decretum divinum audiente omni populo, jussu Dei, proclamatum est istud: Homo qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum: & qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus eum opprimet omnis multitudo populi, sive ille civis, sive peregrinus fuerit. Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur. En, repetita sententia & calculo velut geminato blasphemus morti addicitur, ut qui perimendus simul & sepeliendus saxea grandine, tanquam cæli terræque odium ac probrum. Ah, mi Deus, si omnis jam blasphemia ad hanc normam expianda sit, quam frequentes cadent lapidei hi imbres!

Libro supra citato.

II. Sed etiamnum mihi in mentem est:

Hebræi

Hebræi juvenis blaſphemum os, in cujus expiatione hæc probius obſervanda.

1. Auditores blaſphemiæ non riſerunt, nec tacuerunt, ſed eadem ipſa hora detulerunt reum ad judicem. O Chriſtiani, quoties inter vos litigantes & blaſphemantes cum riſu & applauſu mutuo audiuntur? & is demum victor pronuntiatur, qui voces jactaverit atrociores.

2. Varii magiſtratus erant Iudæis: Decani, Quinquagenarii, Centuriones, Tribuni. Blaſphemus iſte ad ſupremum ducitur, tanquam in omnium graviſſimo crimine deprehenſus.

3. Moſes tanti momenti rem habuit, ut auctoritate ſua nil auſus decernere, cauſſam omnem ad divinum tribunal detulerit, inde reſponſum accepturus.

4. Deus ipſe tulit ſententiam Moſi exequendam, Saxeus & ſceleſtus ille homo lapidandus fuit ab omni populo, ut omnes lapidis jactu teſtarentur, quam oderint blaſphemiam, & quam faveant illi puniendæ.

5. Teſtes manus ſuas impoſuerunt lapidando capiti, hoc ipſum atteſtati, hominem eſſe impium, maledictum, mortis reum. & Lirani ſenſu, hoc ei in os opprobrabant: Malitia tua adduxit te ad mortem, non nos.

6. Blaſphemi hominis parentes ſtudioſe deſcribuntur, qua gente, quo ortu, qua domo fuerint; mater etiam nominatur, ut hoc utrique æternum ſit dedecus, quod filium nō *in timore Domini* educaſſent, & moribus imbuiſſent ſanctioribus.

Theodoretus Græcanicar. qq. 2.33. Recte hic Theodoretus: Iure meritiſſimo, inquit, homicidii pœna & morte puniri vult Deus blaſphemiam, blaſphemus enim cum conditorem nequeat perimere ferro, lingua ferit. Ergo, *Qui blaſphemaverit nomen Domini, morte moriatur.*

En,

En, tam atrox & immane facinus eſt blaſphemia, ut quod Paulus de luxuria, hoc idem pæne de hac poſſit aſſeri, nec nominandam quidem eſſe. Eam certe patientiſſimi Iobi uxor improba nominare reverita: Benedic, inquit, Deo & morere. Bona ſcilicet mulier religioni ſibi duxerat dicere, maledic Deo. De improba hac ſtultitia Gaudentius Brixianus: Stultiſſima femina, inquit, marito in remedium ærumnarum ſuadet mortem blaſphemiæ debitam. Sed heu, blaſphemantis furor non medelam doloribus præſtat, ſed cruciatum mortis accumulat, & illius quidem mortis quæ finem non dabit miſeriis, ſed exordium erit ad ſupplicia æternitatis. *Qui blaſphemaverit nomen Domini, morte moriatur.*

Iam olim queſtus eſt Deus: Et jugiter *Iſ.c.52*
tota die nomen meum blaſphematur. Im- *v.5.*
mane crimen blaſphemia, nec tamen minus commune. Catalogum blaſphemorum, quos ſacra pagina enumerat, non percenſebo. Abelis frater Cainus, diaboli diſcipulus, homicidarum & blaſphemorum magiſter, exemplo peſſimo præiens: Major eſt, inquit, iniquitas mea, quam ut veniam merear. Cui
Bernardus reſpondens: Mentiris, inquit, ô *Bern.in*
Cain, major eſt enim Dei pietas quam quæ- *Cant.*
vis iniquitas. Culpam bene exaggerabat, ſed *ſerm.11*
male confitebatur, nec veniam flagitabat, ſed ſcelus addens ſceleri deſperabat, quod blaſphemia eſt in Spiritum ſanctum. Putabat enim Deum aut nolle reo ignoſcere, aut non poſſe. De hoc crimine diſerte Chriſtus: Qui
autem, inquit, blaſphemaverit in Spiritum *Marc.*
ſanctum, non habet remiſſionem in æter- *c.3.*
num, ſed reus erit æterni delicti. *v.29.*

Diſcipuli Caini fuerunt Pharao & Nabuchodonoſor, qui tamen reſipuit, Holofernes, Antiochus, & ejus dux in bello Nicanor,

quem cum Iudæi rogassent, parceret sabbato, & honoraret sabbati Dominum qui cerneret universa. Ad quæ blasphemus Nicanor: Quis ille sabbati Dominus, à quo hoc imperium? Respondentibus Deum esse, potentem in cœlo, & huic sacram esse diem septimam. At ille: Et ego, inquit, potens sum in terra, qui impero sumi arma, & negotium regis confici. Sed hæ voces per jugulum redierunt. Nam cum in prælio inter triginta millia suorum cæsa & ipse cecidisset, caput impii & manus cum humero abscissa Hierosolymam perlata sunt. Sed & linguam blasphemi Iudas Machabæus, avibus in cibum particulatim obsipari jussit, manus autem insani contra templum suspensa est. Hoc blasphemiæ præmium debebatur.

2. Mach c. ult. v. 2. & 30.

Ita Iustinus I Imperator, anno primo imperii, blasphemo linguam radicitus evelli jussit, uti Euagrius & Nicephorus testantur.

4. Reg. c. 19. v. ult.

Rex Sennacherib ille blasphemorum signifer, ducenta pæne millia suorum militiæ amisit, quos omnes unicus Angelus nocte una necavit, vel ideo etiam, quia per cavillum dixerant: Hebræorum Deus, tantū est Deus montium non vallium. Morte stetit hic jocus. Liranus addit cæsorum ab Angelo cadavera in cineres redacta. Sennacheribus ipse, crudeliori fato servatus, tanquam indignus qui ab Angelo caderet, à suismet filiis in templo Nesroch occisus est.

En, tot centena millia ceciderunt in castris Assyriorum ob blasphemiam, & qui in castris Christianorum stare possit Victoria, ubi regnat blasphemia?

III. Taceo hîc blasphemos hæreticos. Hæreseos enim, sicut & Idololatriæ, genius est, scelesta lingua Deum violare. Manes hæresiarcha, Spiritum sanctum se esse ausus est dicere. David Georgius Hollandicus sartor,

Baron. tom. 2. anno 277.

tor, præter vernaculum idioma aliud nullum calluit, & tamen è bibliis tantum profecit, ut filium Dei se assereret. Manetis discipuli panem in altum jacientes, ipsum & auctorē ejus execrati sunt. Nota est lingua Iuliani apostatæ: qui bello Persico incerta sagitta ictus, exclamavit: Vicisti, Galilæe, vicisti. & cavam manū supponens vulneri, exceptumque inde sanguinem in aëra ejiciens: Nazarene, inquit, bibe, & saturare. *Ita Sozomen. Rufin. Eutropius.* Iscariotes, Domini proditor, & Arrius Orbis impostor, miserabili partu simul & animam & viscera effuderunt. Anglus quidam Rendatus nomine, asseruit Deum æque caussam esse proditionis in Iuda, quam conversionis in Paulo; non multo post in pœnam dicti, suus ipse carnifex, in suo cubiculo gulam laqueo præfocavit. *Florimund. Ram. l. 7. de ortu hæres. c. 15 n. 3.* Simon de Tornaco Doctor Parisiensis, ævo suo magni nominis, sed nō minoris arrogantiæ, & parum continentis vitæ, ausus est publice dicere: Tres sunt qui Orbem miserunt sub jugum docendo, Moses, Christus, Mahometes; Moses Iudæos infatuavit, IESVS Christianos, gentes Mahometes. *Thom. Cantiprat. l. 2 c. 48. fine.* Vix hæc effatus corruit, & eversis oculis, instar bovis horrendum mugiit. Ita domum delatus in morbo jacuit, jam etiam alphabeti ignarus. Illud singularis supplicii loco censendum, quod solam pellicem suam Aleydem nominare potuerit, æterno suimet probro: Boëtium de Trinitate juxta se positum, & quem pæne memoria comprehenderat, nominare non potuit. Ita miser exacto triduo, pecudis instar obiit.

Alphonsus X Hispaniarum Rex, dicere ausus: Si principio Mundi ipse Deo adfuisset, multa melius ordinatiusque condenda fuisse. O miser, sapientia supra Deum es? Lingua quo abis, mens quo abisti? *I. Lipsius in exempl. polit. l. 1. c. 4.* Theophrastus Paracelsus, cum Basileæ vernaculo

idiomate publice medendi artem doceret, subinde dictitabat: * Iuvet diabolus, si nolit Deus. Impium dictum, & ad futuræ regna Proserpinæ relegandum. Deus nos præ cunctis animalibus lingua donavit, vocis instrumento tam nobili, & nos in Deum sic pugnemus suismet beneficiis? Et quamvis non semper tam serii simus, cum ejuscemodi dicta evomimus, hæc ipsa tamen petulantia linguæ horrende sæpius vindicata est. Deus nō irridetur, nec nos homunciones secum, aut in se jocari sinit. Qui jocos amat, cū Deo aut de rebus divinis, obsecro, ne jocetur. Tam enim odit Deus hunc blasphemæ linguæ vomitum, tamque severe advertit in hæc talia oris vitia, ut ea nec in pueris quidē aut infantibus dissimulet. Notum è Gregorio Magno puerulum quinquennem male educatum, ejusmodi voces impias spargere consuesse. Cumque sæviente peste, hic etiam puerulus ea correptus esset, ac parentis sui brachiis & collo hæreret, teterrimos Æthiopas duos ad abripiendum se adesse vidit, & opem patris inclamavit. dum autem trepidat pater, filius una cum verborum impietate animam ejecit. Non omnibus ad seram vindictam dormitat Deus.

S. Greg. l. 4. dial. c. 18.

Narrat Gregorius Turonensis, Aurelia à Gothis obsessa, Anianum urbis præsulē, cum omni sacerdotum numero intra mœnia obiisse, & litanias cantasse. Audiens hæc sacerdos apud Gothos captivus: Frustra hæc, inquit, Aniane; si tu putes hostem cantibus arceri posse. hæc eadem nec aliis urbibus quidquam profuerunt. Audierunt Superi se rideri: nec impune tulit has voces miser, quas morte subita luit. Huic accensendus Olym-

Greg. Turon. l. 2. hist. Franc. c. 7. & Sidon. l. 8. epist. penult.

* Will Gott nit helffen / so helff der Teuffel.

Olympius Arrianus episcopus, qui in balneo *Paulus*
scelesta lingua sanctissimam Triadem viola- *Diac.*
vit, mox eos dolores sensit, perinde si triplici *l.15. in*
telo confossus animam ageret, ita defluente *Ana-*
carne expiravit infelix. Anno Christiano *stasio.*
quingentesimo decimo.

Ad ista in Deum convicia pertinet, asserere, Deum peccati caussam & auctorem, rigidum nimis & crudelem esse, qui pro noxa momentanea supplicium inferat æternum: Aut omnigenam Dei scientiam negare, prout illi: Quid novit Dominus, ajunt, & quasi *Iob*
per caliginem judicat. Nubes latibulum e- *c.22.*
jus, nec nostra considerat, & circa cardines *v.13.*
cæli perambulat. *& 14.*

IV. Inter homines ingratissimus est in suum conditorem blasphemus. Linguam enim quam accepit in divinas laudes amplissime laxandam, hanc solvit in gravissimam conditoris contumeliam. Deinde blasphemus inter eos numerandus est, de quibus beatus Paulus: Rursum crucifigentes sibi- *Hebr.*
metipsis filium Dei, & ostentui habentes. *c.6.v.6*
Imo Augustinus: Minus est, inquit, offen- *Aug. de*
dere Christum in cruce pendentem, quam *verb.*
in cælo sedentē. Nam illi crucifixerunt eum *Apost.*
quem non agnoverunt, hi maledictis confi- *serm.15*
gunt illum, quem optime agnoscunt. Ideo hi tales proxime absunt à damnatis, quorum hoc unum negotium est, & dirissima pati, & assidue conditorem execrari. Horum re- *Apoc.*
gnum factum est tenebrosum, & comman- *c.16.*
ducaverunt linguas suas præ dolore, & blas- *v.10.*
phemaverunt Deum cæli præ doloribus & *& 11.*
vulneribus suis. Æternum damnatorum carmen est, Deo maledicere, quod qui tam mature canere assuevit, videat ne semper canat.

Hoc flagitium non tantum lex divina gravissime damnat, sed & lex Ecclesiæ in blasphemos sic statuit: Qui maledixerit sive

blasphemaverit Deum, vel matrem Dei, aut sanctos, septem diebus Dominicis stet sine calceis & pallio, lorum à collo dependeat. His septem hebdomadibus quovis die Veneris pane & aqua jejunet, nec templum ingrediatur. Quolibet etiam dictorum dierum tres pauperes reficiat, si facultates suppetant. Quod si renuat hæc subire, ingressu templi arceatur, & post obitum sepultura privetur.

C. de hære. l. Gazaros. Lex etiam civilis punit blasphemos, quod gravius sit (uti lex loquitur) æternam quam temporalem lædere majestatem, atqui graviter punitur qui conviciis regiam violat majestatē in homine, gravius ergo puniendus, qui divinam afficit contumelia. Ideo Chrysostomus: Si regem terræ, inquit, blasphemantes, puniri oportet, multo magis regem cæli contumelia afficientes.

Joannes Nyder. Superioris ævi theologus rem ęterna memoria dignam commemorat in hunc modū: Io. Nyder. l. 4. Formic. c. 3. propius finem. Rupertus Imperator, anno millesimo quadringentesimo electus Rex Romanorum, puræ conscientiæ tam amans, quam exactæ justitiæ, ad urbes Imperii cœpit revisere. ita Spiram venit, & cum eo proscriptorum non exiguus numerus. Is enim Germaniæ mos erat, ut civitatibus extorres, cum Imperatore velut asseclæ tam magnifici agminis, urbem subirent qua ejecti. Idem hic contigit, veniæ per complurium principum preces impetrandæ. Cæsar auditis proscriptionis caussis, partes suas interponere solebat cum delectu exulum. Ita & Rupertus Imperator accersitis Consulibus, omnium eorum qui suæ tutelæ favore urbē ingressi essent, caussas prius audire voluit, quam eis reditum exorare. Varia hic crimina allata, ob quæ cives illi solum vertere jussi essent. Inter hos fuit civis Spirensis vir non infimæ familiæ. Huic reditum in urbem urbis proceres & magna

cogna-

cognatorum caterva impetratum voluit. Imperator, quænam exilii caussa fuisset, sciscitatus. responsum est hominem ludo incalescentem aliquoties impias voces in Deum jecisse. Hic religiosissimus Imperator in divinum honorem exardescens: Pro omnibus, inquit, rogaverim, ut recipiantur urbe, hoc solo in exilium remisso. Nam alii, ô viri, deliquerunt in homines potissimum, iste vero in Deum: ceteris igitur omnibus, si placet, parcite: hic in locum, quo dignus est, denuo exulatum abeat. Iure merito hic unus rigidiore, quam alii, censura notatus est. Certe & Iustinianus imperator capite sanxit in tales. Ludovicus IX sanctissimus Rex Galliarum, edictum perscripsit, cum pœna & judicio, ut blasphemis inhonoro stigmate labra inurerentur. Fuit ut vir nobilis in hac noxa reus deferretur ad regem. Plurimi erant qui precibus infimis insisterēt, ut infame cauma liceret alia pœna commutare. Surdus ad has preces Rex: Ego ipse, inquit, honori mihi ducerē vel mea fronte hoc signum recipere, modo vel hac ratione damnatissimum istud vitium regno meo pellerem. Philippus VI Valesius blasphemū tribus horis publico loco numellis inseri, & in spectaculum exponi jussit, ita ut fas omnibus esset, eum testaque lutoque petere. Philippus II Rex Galliarum & Imperator vivo patre coronatus, primum in blasphemos mandatum edidit, ut citra mortem in flumen excuterentur. Hæc lex Metis etiamnum pristini vigoris est. Alterum Philippi decretū fuit in moriones, parasitos, histriones aula ejiciendos.

In Authent. l.4. c.14. Constit. 77.

Paulus AEmylius l.7. hist. Franc.

Sane olim consuetum blasphemorum præmium fuit, maledicam linguam asserculo clavis affigere, & una cultrum dare reo in manus, quo se liberaret ut posset. Anno millesimo

lesimo quingentesimo sexagesimo nono Argentorati duo milites præsidiarii in vincula rapti, horum alter Deum, alter ducem conviciis incesserat: & huic quidem nulli, illi vero plurimi erant deprecatores. caussa tamen discussa, ille qui Deum execratus est, lingua prius extracta, capite plexus est; mitius actum cum altero.

Beatus Paulus hac in re videri potest severior, qui reos nō carnifici sed diabolo tra-
1.Tim. c.1. v.20. didit. Ipse hoc affirmans: Ex quibus est inquit, Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare.

Robertus Galliarum Rex laudatissimus Hugonis Capeti filius, regni sui pacem à Deo petiit. Huic Christus visendum se præbens: Pacem, inquit, non impetrabis, Roberte, priusquam blasphemias & flagitia omnibus nota, regno extirpaveris. Hinc liquet non tantum à Deo puniri hos maledici oris homines, sed totas sæpe domos, urbes, provincias, totos exercitus horum sceleribus involvi: ideo nusquam tolerandi, à nemine hospitandi, multo minus ad officia & dignitates extollendi sunt. Ratio est: Blasphemi Turcis & Iudæis deteriores, qui saltem aures obturarunt, & vestes lacerarunt, cum talia audierunt, tanquam si lugubri hoc gestu profiterentur cor sibi præ dolore pæne rumpi. Blasphemi pejores hæreticis, qui loquuntur de Deo quæ vera credunt, at illi contra conscientiam de Deo effutiunt, quæ sciunt æterno silentio sepelienda. Sed & idololatris subinde pejores blasphemi: idololatria suum Deo honorem aufert, blasphemia insuper etiam infert contumeliam, uti Romani mortalem Christum crucifixerunt, quem non agnoverunt, hi configunt regnantem in
1.Cor. c.6. v.8 cælo quem agnoscunt. Illi si cognovissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent.

Blas-

Blaſphemi nec ſuo quidem domino parcunt, & altricem Dei manum quæ panem porrigit, commordent: Chriſti tormenta renovant, vulnera ampliant, corpus & ſanguinem maligni oris ſpuma contaminant: Spiritus blaſphemiæ non remittetur. Ideo Deo amicus non erit, qui non his inimiciſſimus fuerit. Et hic veriſſimum illud: Qui non corrigit reſecanda, committit.

V. Sed ô quantum inter Chriſtianos hujus flagitii foret reſecandum, ſi ſerio res ageretur? Reperias non impios milites, nec Bellonæ, ſed Minervæ & litterarum alumnos, qui tam immanes evomunt exſecrationes, ut nemini mirum videri poſſet, ſi terra illis dehiſceret. Omnia Chriſti ſacramenta, Orbis elementa, omnia Chriſti vulnera, crucem, angores, cruciatus, omnia cæli fulgura & fulmina in eos cogunt numeros, ut illis ludus & jocus ſit centies centena, aut, tricies millies millia vel fulminum, vel ſacramentorum, vel vulnerum ore impio jactare. & cum numeri deficiunt, ſtellas & ſidera ad numeros vocant, & iis triremes, turres, maria, imo & tartarum implent, ut nemini non ſerio improbi videantur. Et quoties audiuntur talia, & diſſimulantur? non eſt qui mutiat vel verbulum. Quiſque auditorum ſecum cogitat; fruſtra hæc accuſo, ſi non duos minimum teſtes produco: quod ſi reſciatur me ſceleris detecti fuiſſe auctorem, vix vitæ ſecurus agam. Ita divinum honorem convelli frigidiſſime diſſimulamus, nec curamus alieno nos ſcelere involvi. Hinc maxima ejuſcemodi vitiorum impunitas. Quæ autem loquendi libido in apertum non evolabit, aut occultatione propoſita, aut impunitate, aut licentia? Ideo Deus præſentiſſimo quandoque ſupplicio in hanc linguæ nequitiam vindicat. Anno milleſimo quingenteſimo

octogesimo Oliverius Tempelius, vir militiæ gnarus & acer, Bruxellæ præerat, quæ tunc quoque in alias partes iverat, non capta sed decepta. Iste imminebat oppido Hallis assidue: quas, cum Hannonia & Artesia, restitutas jam regi audiebat. Bis igitur tentat, eo audacius quod & finitima oppida suę potestatis essent; & in ipsis Hallis vix quadraginta novelli milites, qui tuerentur. Primo die repellitur, & callide, quasi omisso incepto abit: sed in animo aliud versat, & clam conductis in unum præsidiis, vires auget, & inopinatus sub noctem sequentem redit. Et jam cum scalis & reliquo apparatu, in via, ut fit, incedunt alacres, mutuo sese adhortantes. Erat inter copias Ioannes Svvyckius, homo non religionis solum & vitæ improbus, sed & linguæ. Is canere jam triumphum & jactitare palam, *se suis manibus Hallensi mulierculæ* (Dei parentem intelligebat) *nasum abscissurum*. Itur porro, pervenitur: quid factum? Diva audierat, & quasi talionis pœnam machinata, procurat glande plumbea, inter primas excussa, illi ipsi scurræ nasum auferri. Pœnam habuit, & irrisum inter ipsos commilitones perpetuum meruit: qui identidem hominem monebant, Porro Hallas iret, & nasum suum reciperet.

Sed & alter in eadem expeditione, Ioannes Ryssėlmannus, immaniore etiam sævitia, & ore tetriore effuderat: Sacratam se statuam Bruxellam adducturum, atque ibi igne subjecto publice crematurum. Deus revera, Deus (mitissimam Virginem hic omitto) audiit, & illi impio blasphemum os ac mentum tormenti ictu abstulit, & paullo post ipsam vitam.

Triginta anni sunt, ex quo Batavi Beatissimæ Virginis Sichemiensis sacellum expilarunt, ab eo tempore plurima illorum retro ferri

ferri cœpere, nam Ostendam ac Bredam oppida munitissima amiserunt, & multa gesserunt infeliciter. Inter illos autem Mariani sacelli prædones eques erat in equo cæco, qui ubi jam sacello vicinus, per risum & contumeliam dixit: *Si Maria hic miracula facit, oculos reddat equo meo.* Audiit virgo blasphemum, & mox visus restitutus est equo, eques vero excæcatus. Id ante mortem, & in morte ipsa confessus est equitis illius commilito, qui ob aliud crimen VVerteti extremo supplicio affectus est, quod ipsius VVertensis Prætoris litteræ testantur.

Rex Nabuchodonosor, ubi tres Hebræos juvenes in illis mitissimis & jam frigidis flammis vidit, edictum conscripsit in hæc verba: * A me positum est hoc decretum, ut omnis populus, tribus, & lingua, quæcunque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach & Abdenago, dispereat, & domus ejus vastetur. Hanc sententiam in blasphemos dixit Nabuchodonosor, quos non in nervum compingendos, in carcerem contrudendos, aut catenis vinciendos, sed vita privandos, & capite plectendos, illorumque ædes subruendas præcepit. Durius videtur hoc magistratui? primum delictum mulctetur ære, adjuncta ignominia. redit reus? gravius puniatur. necdum se emendat? noxam pelle luat. Sic VVormaciæ anno millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto in Comitiis decretum, ut si blasphemus Deum ut injustum, aut non veracem conviciis incessat, corpore id luat; si Christi tormenta aut vulnera, auri marcam rependat; si pauper sit, de tergo illius detur supplicium. Bonæ leges, sed mali mores nondum exulant.

Ad P. Cornelium de Lapide. Vide hunc in cap. 24. Levitici, fine.

** Dan. c. 3. v. 96.*

Nescitur quandoque origo cladis in domo, urbe, provincia enatæ: si indagetur, plerunque unum ex his tribus caput mali deprehen-

prehendetur, aut egenorum oppressio, aut luxuriæ, aut blasphemiæ peccatum. Et sæpe cum nos ipsi Deum & divina non violamus dictis, ad id tamen faciendum aliis caussa sumus, aut exemplo malo, aut conniventia nimia: Ita Nathan Davidi veniam scelerum
2. Reg. c. 12. v. 14. denuntians: Dominus transtulit peccatum tuum, inquit, non morieris. Veruntamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur. Ipse quidem rex David blasphemus non fuit, sed geminato flagitio plurimos offendit, & ansam præbuit pessime loquendi, ideo nullis neq; precibus, neque lacrimis, sed neque jejuniis ullis vita prorogari potuit Betsabees filio.

Itaque sollicite quivis caveat, ne hostibus Dei, corrupto videndi genere det caussam, religionem & Deum vituperandi. Et nunquid adversę partis quotidiana cantilena est: En Papicolarum mores: en præsules, canonicos, sacerdotes, monachos illorum, quam nec caute nec caste, quam nec vigilanter nec sobrie vivant! Hinc audax religionis contemptus. *Veruntamen, quia blasphemare fecisti inimicos Domini, &c:* viderint tales quid agant, Sic & patresfamilias id unice caveant, ne hæc linguæ pestilitas in suis ædibus grassetur, nec ullus alteri sit hac in re offendiculo. non tantum non perjuria, sed nec juramenta sunt toleranda: neque solum blasphemiæ, sed omnes verborum contumeliæ domibus eliminandæ sunt: ab his ad illas facilis est transitus. Ad id nos exhortatus Paulus:
Coloss. c. 3. v. 8 Nunc autem, inquit, deponite & vos omnia, iram, indignationem, blasphemiam. Blasphemos plerunque non sua morte defungi, præcipitata sæpius funera nos docuerunt. Lento ac laneo pede graditur vindicta divina, sed tarditatem pœnæ gravitate compensat,

ſat, & ſubito ferit quos diu toleravit impunitos. Optime Guilielmus Peraldus: Quemadmodum, inquit, blaſphemi, filii diaboli ea cantica diſcunt in mundo quæ canant in inferno: ita filii Dei divinis laudibus aſſueti, eos pſalmos addiſcunt in terris, quos cantabunt in cælis. *Perald. tom. 2. Sum. Vit. tr. 9. c. 1*

CAPVT VII.

BLASPHEMIA *jure denuo flagellatur, & dicta firmantur exemplis.*

CHryſoſtomus linguam impiam non immerito *Vehiculum diaboli* appellat, nam ubi ater ille auriga ex Orco conviciis, execrationibus, blaſphemiis vehiculum ſuum oneravit, illo contra Deum vehitur, tanquam ſi opprobret Deo: En, tui homines rationis compotes, à te conditi, ut te omnibus probris ac maledictis figant, quantis verborum contumeliis te lacerent! me crebrius vocant, familiarius me invitant, animas mihi ſuas tranſcribunt & oppignerant: plurimorum hominum linguæ, mea ſunt eſſeda & plauſtra, variis oneribus recipiendis apta, his ego curribus ſublimis eo, & Orbem peragro.

Nimis quam veri ſunt hi plauſus Satanæ. Lingua, quam Chriſti currum triumphalem eſſe convenit, ea ſæpiſſime carpentū eſt diaboli, qui eo utitur in Dei contumeliam. Hoc autem ſtygius veterator potiſſimum aſſequitur blaſphemia, de qua priore diſſertatione loqui cœpimus. Iam cæptum ſermonem de hac ipſa linguæ rabie proſequemur.

I. Tortuoſus ille coluber, peſſimus paradiſi orator, ut noſtrum omnium matrem ſui conſilii faceret patientem: Nequaquam, ait, morte moriemini, ſcit enim Deus quod in quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut Dii. Hic Rupertus *Gen. c. 3. v. 5*

Tui-

Tuitienſis: En, inquit, quomodo nequiſſimus impoſtor, altiſſimum Deum ſibi ſimilẽ facere contendit. mendax ipſe & invidus, mendacii, & invidiæ inſimulare vult Deum: Nequaquam, ait, moriemini; aliter eſt atque Deus vobis dixit; ſcit enim vos ſibi æquales futuros. Vnde enim ortam putatis hanc tam rigidam interdictionem, niſi ab invidia, ne ſitis ſicut ipſe eſt? En auctorem ipſiſſimum blaſphemiæ, de quo Chryſoſtomus: Diaboli, ait, linguam habet, qui ut diabolus loquitur. Ad inferos damnati in omnem prorſus æternitatem Deum execrabuntur: hic illorũ perpetuus pſalmus, nullum unquam habiturus finem eſt. Quod ſi tartarum omni alio dolore vacet, hoc uno ſupra omnem modum terreat. Quilibet bonæ mentis homo dixerit: Ergo ego conditorem meum, Dominũ ac Deum meum æternũ blaſphemẽ? De quibuſdam ſanctiſſimis viris monumenta publica teſtantur, eos vel hoc nomine inferorum ergaſtula ſumme horruiſſe, & potius omnia cupiviſſe perpeti, quam Deum ea ratione ſemper deteſtari. Blaſphemia proprie Orcinum idioma eſt, neq; enim aliud ibi vel clamatur, vel canitur, vel ploratur quam blaſphemia. Ita ut ſi quis in Orbe hoc noſtro audiat Deo aut ſuperis maledicentem, jure illi objiciat: Vere tu ex illis es ad inferos dejectis aut dejiciendis, nam & loquela tua manifeſtum te facit.

Chryſ. hom. 76 in Matt.

Hoc vitium extra ceterorum orbitam pæne abit, nam ſumma temeritate Deum ipſum invadit. Graviter ille offenditur, cujus ſubditi læduntur: ille vero gravius, cujus domeſtici ſervi; præ ceteris tamen injuriam ſentit, qua filii aut filiæ afficiuntur: graviſſime tamen omnium is læditur, cujus perſona violatur, & quo iſta dignior, hoc & injuria major: atqui Deus infinitæ, inæſtimabilis digni-

dignitatis eſt, ergo & injuria Deo illata quamcunque aliam excedit infinite.

Hoc vitium omnium vitiorum inutiliſſimum, quid enim utilitatis habet aut voluptatis, ore inſano in cælum & ſuperos bacchari? Ad alia vitia pertrahimur voluptate, quamvis illa ſpurca ſit & homine indigna: quid autem hic oblectationis eſt, inſtar amentis & furioſi verba impia in Deum cælitesque jacere? nequitia eſt ſteriliſſima.

Hoc vitium precari non ſinit, qua enim ratione blaſphemus dicat: *Sanctificetur nomen tuum*, qui hoc ipſum ſanctiſſimum Dei nomē mille maledictis convellit, & aliis etiam auctor eſt ad idem audendum.

Hoc vitium non male nominetur libellus famoſus in Deum: hac noxa rei ſi qui deprehenduntur, jure graviter luunt. Auguſtinus ratione concludens: Cum probrum jacitur, inquit, in principem patriæ bonum atque utilem, nonne tanto eſt indignius, quanto à veritate remotius, & à vita illius alienius? quæ igitur ſupplicia ſufficiunt, cū Deo fit iſta tam nefaria, tam inſignis injuria? *Aug. l. de civ. Dei. c. 9. fine.*

Crux ſanguine Chriſti purpurata tantæ fuit virtutis, ut juxta illam latronum alter, eodem omnino die è ſua cruce migrarit in paradiſum: illum tamen alterum crux ad rogos miſit æternos, id merentem; dixerat enim: Si filius Dei es, ſalvum fac temetipſum, & nos. O miſer, pro verbis pœnitentiæ, verbis ſuperbiæ blaſphemaſti, & crucifixus crucifixum fædius ſauciaſti, quam ipſi qui crucifixerant! In hanc rem opportuna erit hæc narratio.

Vir honeſtus & pius templum aditurus multo mane, cauponam tranſiit, in qua ebrii juvenes præteritam noctem compotationibus & luſibus ſepelierant, & quod luſoribus familiare eſt, atroci blaſphemia Deum offenderant. *Ioan. Herold. Promp. de Blaſp.*

derant. At vir ille in via hominem conſpexit multis vulneribus & quidem recentibus deformem. Exhorruit ad tam ſubitum & miſerabilem aſpectum, &, quæ humani ingenii cupiditas eſt, ignoti cauſſas indagare, quæſivit, à quonam mortalium tam immaniter eſſet habitus? Huic ſaucius reſpondēs: Ab iis, inquit, qui in proxima taberna hanc noctem temulentia & blaſphemiis pervigilarunt. His vocibus ad indignationem accenſus vir ille, mox tabernam ingreſſus, è potatoribus illis, maſcula fronte percontatur, quanam ex cauſſa miſerum illum hominem ſub dio jacentem tam crudeliter tractaſſent? Iuvenes potulenti velut expergefacti hac voce, neminem à ſe vulneratum ea nocte, conſtanter affirmant. At ille conſtantius; His oculis meis, inquit, & his auribus meis fidem negare non poteſtis. Ergo egreſſi una omnes neminem uſquam repererunt. Inde turbati animis, & conſcientia impellente crediderunt, blaſphemia inter ludendum toties repetita, Chriſtum à ſe ſauciatum eſſe.

Cæſarius Heiſter-bach. l. 7. Hiſt. c. 44.

II. Enimvero non ſemper vulnera Chriſtus accipit à blaſphemis, frequenter etiam infert. Duo una luſerant: alter ubi advertit inauſpicatiſſimum ſibi luſum eſſe, & omnem à ſe pecuniam ad alterum abire, contumelioſam linguam in Deum cœpit ſolvere. Hunc ſocius maligniore ſidere afflatus, joco compeſcens: Sile, inquit, artis hujus magiſter non es. & velut præiret voce, Deum Deique matrem horrendis blaſphemiis cœpit inceſſere. Illico vox ruit: Injuriam meam diſſimulavi; matris meæ ulciſcor. Et repente miſer ad menſam letali vulnere afflictus, ſpumans evomuit animam. Nec multo mitius punitus eſt vir nobilis. Hic quotidianam pæne aëris intemperiem nimis intemperanter tulit, cumque alias iterum procellas immi-

Idem l. 4. hiſt. c. 21. initio.

imminere cerneret, graviter excandescens: En illic, ait, diabolus se denuo attollit. Vix verbum ore abiit, & cælum omne mugire, fulmen cælo ruere, & filiolum blasphemi in nutricis sinu ferire ac extinguere, incolumi nutrice. Sed & alia ejusdem viri nobilis ædificia vi cælesti quassata, & jumenta misere vexata sunt, ut disceret non blasphemare. Huic affine quod idem scriptor recitat.

Comes Fulkensis, hæreseos fidelis patronus, cum castrum quoddã quereretur amissum, in eam erupit blasphemiam (ita nimirum gratias agebat) ut dicere nõ vereretur: Velit nolit Pontifex, velint nolint superi omnes, ego terras meas recipiam. mox equo lapsus miserum in modum torquebatur. Ita domum delatus, cruciari se dicebat pedum dolore incredibili, qui certis incrementis augescens, ad ipsum usque pectus cœpit serpere: Sola supererat lingua, quæ officio suo fungi poterat. Sed tam alienus erat miser ab omni exomologesi, ut malis suis tabescens infelicissime expiraret:

Discite justitiam moniti, & non temnere divos.

Anno Christiano millesimo quingentesimo octogesimo Vercellis in Italia juvenis quidam amore ludi & aleæ insaniebat. Quodam die vespere cum haberet domi collusores, orta est, ut sæpe fit inter eos contentio. Cum hic pejerans audacius veluti liti finiendæ: Ne vivam inquit, invadat me malus dæmon, ni hoc ita se habet. Visus jecisse fulmen. Eodem vestigio temporis totum cubiculum intremuit, & terra umbra ante oculos oberrans circum parietes apparuit: metu ille exanimatus in terram cadit. Ubi primum ad se rediit, multo magis pavidus & vecors conscientia, veniam à Deo ejusq; Matre suppliciter petit, votoque obstringit curandi sacri in proximum diem beati Ni-

Bentius in annuis literis dicto ann.

colai Tolentinatis, pedestrisque itineris, religionis caussa ad Varalli montem suscipiendi. Nihilo secius fuliginosa volitat effigies circum cubiculum, & lucernam conatur extinguere : at socii terribili spectro crucem ligneam, quacunque ferretur, opponere. Ab hora altera noctis ad diluculum usque formidolosa duravit pugna : ita aleatores, renovantes subinde oleo infuso, ne deficeret lumen, æquaverunt nocti, tuleruntque in lucē non ludum, sed timorem : tum vero audito matutino signo salutationis Angelicæ, nocturnum monstrum, quod omnes terruerat, in suas tenebras recessit, consternatorū magis oculos quam animos relinquens. Ad templum illico juvenis exanguis properat, nec satis securus sibi visus, nec ante carere metu, quam peccatorum vinculis absolveretur. Minatur Deus, terret, punit varie, ut demum voces impias dediscamus.

Guil. Baldes. l. 3. Stim. virt. c. 21. Guilielmus Baldesanus fideli narratione dicta confirmans : Superioribus annis, inquit, vir religiosus & gravis mihi narravit, in Mediolanensi provincia juvenem fuisse, ut genere sic & vitiis nobilem. Hic cum in contentionē cum socio venisset, gladio rem decernere voluit. In ipso congressu impium aliquid in matrem Dei effutiit. Mox adfuit ultor, & à tergo & à fronte, Deus. nam justissimus judex permisit ut os illud in divinæ matris injuriam apertum, eo ipso temporis articulo, interciperetur adversarii gladio, tam ad punctū vibrato ictu, ut ipsis linguæ radicibus convulsis, & transfixo palato conciderit mortuus. I nunc, & disce, quod Tit. c. 3. v. 1. Paulus monet, neminē blasphemare. Qui in Eccli. c. 27. v. 28. altū mittit lapidē, super caput ejus cadet. Idē hoc hēdecasyllabis sic breviter descriptū est:

Rixari duo cœperant ephebi,
Et jam mutua fecerant in hoste

Strictis vulnera luculenta verbis: *Ioan.*
Blasphemam interea movere linguam, *Niesii*
Et Magnam nihil alter in parentem *Alpha.*
Horret frendere; non inulta Virgo *diab. V*
Hoc tulit. Iuvenem relinquit hosti. *Blasph.*
Hostis sacrilegam volante telo
Figit, stirpitus eximitque linguam:
Credo hac impia lingua post silebat.

O miser, cui exprobrasti, & quem blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuam, & elevasti in excelsum oculos tuos? contra sanctum Israel, contra matrem Domini. (4. Reg. c. 19. v. 22.) Docuit iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blasphemantium. Tibi ad Christi tribunal rationem reddituro jure merito dicetur illud: Condemnabit te os tuum, & nō ego, & labia tua respondebūt tibi. (Iob c. 15. v. 5. & 6.) Ita nunquā habuit claudicantem blasphemia vindictam.

Quod vero narrant de gallo gallinaceo cocto & dissecto, redivivo tamen, collisisque alis jusculum in blasphemorum ora effundente, cujus attactu, quotquot aderant, lepra puniti sint, non refello, sed fidem penes auctorem esse jubeo. (De hoc Vincentius l. 25. c. 64.)

III. Ex dictis observandum primo, quædam subinde dicta videri nobis jocularia, quæ tamen blasphemiis proxime accenseantur. Regis Sennacheribi milites dicebant, Deus Hebræorum non est vallium, sed montium duntaxat Deus, hoc illis futilis jocus videbatur, sed ob hāc oris temulentiam, ad internecionem omnes cæsi sunt. Ejuscemodi complura sunt dicteria, quæ leviter & per ludum prolata, gravissime punita sunt. Ideo Paulus ad Titum: Admone illos, inquit, principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonū paratos esse, neminem blasphemare. (ad Tit. c. 3. v. 1.) Hieronymus: Absolute neminem, inquit, non tantum non Deum, sed nec Angelum, nec hominem,

nec ullam rem creatam : omnia quippe quæ à Deo facta sunt, valde bona sunt.

Observandum secundo, complures sanctissimorum virorum maluisse omnia potius perpeti, quam vel voculam unicam contra Deum edere; nulla iis tanta calamitas est visa, quæ vel verbulum extorqueret liberius in Deum jactatum, Iobus extremis mergebatur angustiis, ferrea super eum stabant nubila, solatii aut spei nihil affulgebat, diabolus ipsam etiam conjugem in illum immittebat

Iob c.2 v.9. quæ diceret : *Benedic Deo, & morere*. Perinde si dixisset : Execrare Deum, & transi ad plures. credidit forsan maritum vita privandũ, si Deo malediceret. Et tamen tam calamitoso nec verbulum excidit impatientius. Vtinã & inter Christianos, cũ calamitatibus exercentur, hæc oris moderatio vigeret: Est cum audias contrarium. Ægroti subinde tam impares sunt ferendis doloribus, ut dicere non vereantur : Nunquid me sibi Deus metam posuit, ad quam omnes sagittas suas ejaculetur ? si vivos homines glutiissem, tantũ supplicii vix meritus essem: crediderim me penitus oblitum esse Deum. Cavete, Christiani, cavete: improbi sunt hi latratus in divinam providentiam. Homo qui maledixerit

Levit. c.24. v.15. Deo suo, portabit peccatum suum.

Tarsensis Paulus quid laboris & periculorũ nõ subiit, quoties vinculis & plagis multatus, quoties gravissima quæque passus, & quotidie pæne, ipso teste, mortuus, non tamẽ quidquã blasphemi protulit, sed illud cũ ingenti fiducia sæpius dixit: Gaudeo in passionibus meis : nõ solũ, sed & gloriamur in tribulationibus. Polycarpus, Apostolorum ævo

Euseb. l.4.hist. Eccles. c.15. sanctissimus martyr, in more positũ habuit, ut hæc linguæ probra audiens diceret : Quibus, mi Deus, temporibus me reservasti ? talia ego in te dici audiam? Cumque ad ignem dam-

damnandus urgeretur, ut si vitam vellet salvam, Christũ malediceret; in hæc verba respondit: Octoginta & sex annis ipsi servio, & nihil me unquam læsit, quomodo ergo possim maledicere regem meum qui salutem mihi dedit? Ita flammas constãtissime tulit.

Observandũ tertio, quanta Dei sit bonitas & patientia. Innumeras Deus quotidie blasphemias audit, & tamẽ fulminantem dextrã continet, Angelos conditoris injuriam vindicare paratos cohibet, incredibili longanimitate pœnitentiã expectat. Pone hominẽ vel mitissimũ in solio tam sublimi, nec ad horã ultricia fulmina continebit tam gravibus injuriis lacessitus. Deus tacet & dissimulat. Hęc fecisti, dicet, & tacui. Ideo graviter monet Siracides: Ne dixeris, peccavi, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiẽs redditor, & in peccatores respicit ira illius. Hoc sensu beatus Ephrẽ: Quousq; tãdẽ, inquit, exacerbamus eũ qui tanta nobis bona donavit? *Ps. 49. v. 20.* *Eccli. c. 5. v. 4.* *Ephr. paranesi 43.*

Observandũ hîc quarto, quod Augustinus æquissima censura perstringens: Raro jã inveniuntur, inquît, qui lingua blasphemãt, sed multi qui vita. Oras forsan, & Deo gratias agis, at cibo potuq; te farcis, Ecclesię leges negligis, quod Deus præcipit, omittis; voce laudas, vita blasphemas. Nõ aliter ac si duo musici conveniant cantaturi, quorũ alter quidẽ quia sobrius, ex arte admoduletur, alter vero quia ebrius, incondite & omnibus Musis aversis canat, concentus erit plane absurdus & fæde dissonus. Ita nos sæpius: preces nostrę in templo bonæ sunt, hic Angeli sumus, & dulce modulamur; at facta nostra domi pessima sunt, hic philautia ebrii absurdissime canimus, aut potius ululamus. Optime Tobias: Maledicti erunt, inquit, qui contempserint te, & condemnati erunt omnes qui blasphemaverint te. Ergo, mi Deus, nomẽ tuum ab omnibus sanctificetur. *Aug. tract. 17. in Ioan.* *Tob. c. 13. v. 15.*

A. Pe-

CONSILIVM MALVM
CONSVLTORI PESSIMVM
A
B
C

C

A. *Perillus artifex Phalaridi tyranno ea solertia bovem æneum fabricavit, ut homo in eum inclusus, ad subjectum ignem velut bos mugiret.* CONSILII MALI *præmium hoc tulit. Phalaris ei præcipiens: Tu, inquit, primus artis tuæ capies experimentum. Vide C* VIII. §. II.

B. CONTENTIOSAM *Linguam repræsentant duo isti qui litigant. Vide C* XIX *totum.*

C. *Cornix Aquilam lacessens* CONVICIANTEM *Linguam adumbrat. Vide C.* XI *totum, maxime* §. IV.

C

CAPVT VIII.

De Lingua maligne CONSVLENTE; *simul dictum explicatur, Consilium malum consultori pessimum.*

ISidorus, omnia quæ loquimur, hoc discrimine judicat æstimanda. Aut enim bonum bene loquimur, aut malum male loquimur; Aut bonum male; aut malum bene proferimus. Bonum bene narramus, si, ut Paulus præcipit, quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunq; justa, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, in sermonem adducimus, idque submisse, reverenter, modeste. Malum male in verba digerimus, cum flagitium suademus, cum ad improbitatem impellimus; hîc res & voces detestandæ. Bonum effertur male, cum decentia quidem, sed arroganter, sed volantibus & fastuosis vocibus proloquimur, cum ampullamur, & sesquipedalia verba jactamus. nam etsi quis mulsum & rosas loquatur, si verbis desit modestia, & mulsum & rosæ evanescunt. Malum bene profert, qui de vitiis disserit, & sordidas ineptias crepat, sed vocabulis utcunque honestis utitur. Pleræque vitiosæ linguæ hanc sermonis varietatem omnem exprimunt, id solum nesciunt, bonum bene commemorare. Inter linguas vitiosas summæ auctoritatis est Maligne CONSVLENS, hæc enim non tuguria tantum & casas, sed curias, palatia, regumque turres inquinat. Maximorum malorum mater est lingua hæc, nisi non solum perite, sed & sancte optimaque fide gubernetur. De hac igitur Lingua maligne CONSVLENTE disserimus.

Phil. c.4.v.8

feremus, illudque cum primis explicandum: Consilium malum consultori esse pessimum.

I. Luculentissime dixit Siracides: Facienti nequissimum consilium, super ipsum devolvetur, & non agnoscet unde adveniat illi. Qui in altum mittit lapidem, super caput ejus cadet &c: & qui foveam fodit, incidet in eam: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui laqueum alii ponit, peribit in illo. Quisquis ergo principi, quisquis regi, imperatori malum suggerit consilium, in sublime jactat lapidem; sed caveat, recidet lapis, & suasoris caput feriet: foveam effodit, sed primus illam implebit. Consilium malum consultori pessimum. Atque hoc sapienter & vere videtur Hesiodus dixisse, Malum consilium rem pessimam esse consulenti, fit enim Numinis permissu (quod iterum ac sæpius testata est experientia) ut mala consilia in auctoris perniciem vertant, & unde fraus profecta est, illuc cum damno revertatur, quod sexcentis testimoniis firmari potest.

Eccli. c. 27. v. 30. & 28. & 29.

Cum in Pannonia Solimannus Herculiam urbem, seu, Budam ab incolis desertam occupasset, arcem vir strenuus & exactæ fidei Thomas Nadastus defendit, & servasset etiam, ni turbasset miles, clamassetque deditionem. Nam cum Nadastus solus persisteret in fide, milites arreptum vinxerunt, & in carcerem contruserunt, arcem dediderunt hosti. Promiserat quidem Solimannus militi securum abitum castro tradito: at audita hac in ducem sævitia, omnes trucidari jussit, ducem è vinculis abire salvum. Quam luculenter de his talibus prædixit regius vates: In laqueo isto quem absconderunt, comprehensus est pes eorum; cognoscetur Dominus judicia faciens. Consilium malum consultori pessimum.

Psal. 9. v. 16. & 17.

Marius, tyrannorum ſeptimus ævo Gallieni Cæſaris, uno die factus Imperator, altero viſus imperare, tertio occiſus eſt à milite, qui illum gladio confodiens: Hic eſt, inquit, gladius quem ipſe feciſti. Fuit enim Marius antea machæropœus. Nimirum faber quas fecit compedes, geſtavit.

Spondanus, anno 571. Non minus ſuis artibus periit Regis Longobardorum Alboini conjux, Roſimunda. Hæc marito cædem machinata eſt ob hanc cauſſam. Alboinus Veronæ in convivio jam hilarior, merum propinari juſſit è poculo quod craneum fuit Chunimundi, qui pater fuerat reginæ. Illa parentis necem altius admittens animo, & vindicatura, Helmigem & Peredeum in Alboini necem inſtigavit. Poſt mariti cædem, Helmigi juveni ejus gentis nobiliſſimo impie nupſit, regnum illi aſtruere conata. Ceterum ſpe ſua decepta, Verona Ravennam ſecundo Atheſi aufugit cum gaza regia & ſponſo. Hic illa novo connubio Longini Exarchi pellecta, venenum priori ſponſo miſcuit, obtulitque è balneis egreſſo. Senſit ille confeſtim poculo nondum epoto, peſtem membris receptam, placideque in conjugem converſus: Tu, inquit, quod reliquum eſt, bibe. Negat illa ſe potu egere, ac quo acrius recuſabat, eo juvenis impēſius id poſcere, & jam minas hortationibus miſcere ac ferrum intentare. Tum illa metu ſubacta, etſi conſcia veneni, hauſit tamen poculum à ſe dilutum, atque una cum eo extincta eſt. Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foveam quam fecit. *Pſal. 7. v. 16.*

Idem ille, quem dixi, Imperator Solimannus in expugnanda Rhodo, opera proditoris uſus, cui poſt partam victoriam, filiam cum dote grandi ſpopondit. Vicit, at pactis ſic ſtetit. Filiam produci juſſit ornatiſſimã, & ad hominem: Videſne, inquit, quod pepigimus?

gimus ? at mali conjuges eritis, nisi tu intus & in cute Musulmanus, hoc est, fidelis sis. Quare, non tantum tuus tibi Christus negandus, sed pellis etiam Mahumetana est inducenda. Et mox misero cutem diripi, sic excarnificatum in lectum sale conspersum abjici jussit. Inter hæc tormenta exhalavit infelix. In hunc etiam vaticinium Davidis aptissime cadit: Convertetur dolor ejus in *Ps.7.* caput ejus: & in verticem ipsius iniquitas *v.17.* ejus descendet. Consilium malum consultori pessimum.

Explicatissime dixit Salomon de Lingua tam maligne Consulente: *Suis consiliis saturabitur.* *Prov. c.1. v.31.* Tarpeja Romana virgo; Capitolium Tarpeji patris custodiæ commissum prodi-tura Sabinis, in mercedem petiit quicquid sinistris brachiis gestarent, armillas intelligẽs, quas illi aureas gemmatasque lævo brachio ferebant. Annuerunt illi, jamque arce Capitolina potiti, virginem armillarum & scutorum congestu obruerunt & necarunt. Aurum & armillas appetiisti, en auri affatim est; saturare tuis consiliis. Ita Senonum dux Brennus, Demonicam mulierem, quæ aviditate monilium, quibus ille spectabilis erat, Ephesum illi prodidit, urbem ingressus jam victor, tanto auro feminam oneravit, ut studio vivam oppresserit. Ergo, & tu, ô misera, tuis consiliis saturare. omnis in te felicitas convolat, votorum tuorum summam attigisti, imbres tibi fluunt aurei, excipe, saturare. En etiam feminas habemus testes, Consilium malum consultori esse pessimum.

II. Diomedes Rex Thraciæ suis equis hospites suos apponebat laniandos (si fides Tragicis) demum & ipse ab Hercule laniatui datus est illis ipsis convivis. Ita supplicium, quod in alios fuerat commentus, multo justius ipsemet expertus. Huic recte jungitur

Perillus

Valer. l.9.c.2. inter externa, Plin. l.34. c.8. ante finē. Perillus Athenienſis, ænei tauri ſævus inventor, qui execrabilem illam machinam ex ære ſic fabrefecit, ut ea incluſi ſubditis ignibus, longo & abdito cruciatu mugitus edere cogerentur, ne illorum ejulatus vocis humanæ ſono expreſſi, Phalaridis tyranni miſericordiam implorare poſſent. Sed tantæ diritatis ultio nihil cunctata eſt. Nam ipſe artifex bove hoc æneo incluſus, tam deteſtabile artis ſuæ opus, ſui ſupplicio primus imbuit, & mugiit ut bos, qui hominem inventu tam crudeli exuerat. Ita oportuit, ut Conſilium malū conſultori eſſet peſſimum. *Claudiā. l.1. in Eutrop.* Quod Claudianus, ille poëtarum ocellus, eleganti expreſſit metro:

Quam bene diſpoſitum terris, ut dignus iniqui
Fructus Conſilii primis auctoribus inſtet!
Sic multos fluvio vates arente per annos,
Hoſpite qui cæſo monuit placare tonantem
Inventis primum Buſiridis imbuit aras,
Et cecidit ſævi, quod dixerat, hoſtia ſacri.
Sic opifex tauri, tormentorumque repertor
Qui funeſta novo fabricaverat ara dolori
Primus, inexperto Siculo cogente tyranno
Senſit opus, docuitque ſuum mugire juvencum.
Nullius Eutropius, quam qui ſe protulit ante,
Direptas poſſedit opes, nullumque priorem
Perculit exilio; ſolumque hoc rite peregit,
Auctorem damnare ſuum ——

Agrippina Neronis mater tot flagitiorum conſultrix, extremum & ipſa filii ſævitiem perpeſſa eſt, ſuis ſaturata conſiliis. Sic Iuſtina Imperatrix, quæ ſacerdotibus exilia & deſertiſſimas inſulas minabatur, poſt varios eventus cum filio in fugam verſa, exilium prima ipſa, quod aliis intentabat, coacta eſt tolerare. Ita Euthymius Ambroſio exilium paravit, domo juxta templum ad id conducta, & curru ad Ambroſium repente abducendum diſpoſito. Tandem elapſo anno Euthymius

Baronius & Spondanus anno 387. è D. Paulino, qui vitam Ambroſii ſcripſit.

thymius ipſe, eodem prorſus die, quo Ambroſium abripere cogitarat, & ex eadem domo, eodemque curru in exilium deportatus eſt, ipſo nihilominus Ambroſio victus neceſſaria ſubminiſtrante. O infelix Euthymi, lacum aperuiſti & effodiſti, & incidiſti in hanc ipſam foveam quam feciſti. hoc uno tamẽ felix es, quod eum nunc altorem amiciſſimum experiaris, cui tamdiu inſidiabaris ut hoſti.

Anno milleſimo octogeſimo quarto Henricus III Imperator degebat Romæ. Hic in Aventinum montem ſe recepit, ubi beatæ Mariæ Virginis ædem frequentabat. Invitatus loci opportunitate homo nefarius è plebe, qui necem Imperatori moliebatur, prægrande ſaxum in tranſeuntis caput devolvere cogitabat. Sed dum occaſionem captat, dum ſaxum parat movetque, ipſe cum ſaxo præceps devolvitur, & occumbit. In hunc longe veriſſime Siracides pronuntiavit: *Et qui volvit lapidem, revertetur ad eum.* Huic tali merito precatur regius pſaltes: *Veniat illi laqueus quem ignorat, & captio quam abſcondit, apprehendat eum.* Nempe malum conſilium conſultori peſſimum. Et hujus quidem dicti originem Noctium Atticarum ſcriptor ſic recenſet: Statua Horatii Coclitis in Comitio Romæ poſita de cælo tacta eſt. Ob id fulgur piaculis luendum haruſpices ex Hetruria acciti, inimico atque hoſtili animo in populum Romanum, inſtituerant eam rem contrariis religionibus procurare. Ideo ſtatuam illam ſuaſerunt in inferiorem locum perperam tranſponi, ubi eam ſol oppoſitu aliarum ædium nunquam illuſtraret. Quod cum ita fieri perſuaſiſſent, delati ad populum proditiq; ſunt; & cum de perfidia confeſſi eſſent, necati ſunt: conſtituitq; eam ſtatuam, proinde ut verę rationes poſt compertæ

Eccli. c. 26. v. 27.

Pſal. 34 v. 8.

Gellius l. 4. Noct. Attic. c. 5.

pertæ

pertæ monebant, in locum editum subducendam. Tunc igitur, quod in Hetruscos haruspices male consulentes animadversum vindicatumque fuerat, versus hic scite factus, & à pueris Romæ urbe tota cantatus est: Malum consilium consultori pessimum est.

Plin. l. 35. c. 10. medio fere. Apelles, ille pictorum Deus apud Ptolemæum regem gratia parum valuit. Sciverunt hoc æmuli, & fraude subornarunt sycophantam qui Apellem ad regis Ptolemæi cenam vocaret. Stitit se invitatus conviva, adfuitque tempori, cum rege, ita putabat, cenaturus. At Ptolemæus rex convivam non vocatum mirari, frontem contrahere, indignari, demum interrogare: Ecquis ad mensam vocasset? imo & vocatores suos ostendere, ut diceret à quo eorum invitatus esset? Apelles cum illorum neminem reum cerneret, carbonem è foculo extincto arripuit, & imaginem in pariete delineavit, eaq; arte sycophantæ vultum expressit, ut Ptolemæus ex inchoato protinus agnosceret, quem hominem designaret. Ita detectus impostor in casses incidit, quos alteri tetendit. Consilium malum consultori pessimum.

Cardan. l. 11. de rerum varietate c. 53. III. Atque ut incepto persistemus, Hieronymus Cardanus rem inauditam narrat hoc modo: Antverpiæ inter duos contentio fuit; alter nomen habuit Simon Turca, iste Ioannes Baptista Deodatus. Rixa inter eos suborta, à verbis uterque ad ferrum & arma prosiliit. In pugna Simonem Baptista secundum faciem vulneravit. Conditis demũ gladiis, amicos se fore promiserunt, sed simulata pace. Non multo post tempore Baptistam Simon qui læsus fuerat, in hortum suburbanum, amœnum sane viridarium invitavit. Prius autem cathedram illic seu sellam collocavit, eo artificio factam, ut quam

primum aliquis sessum se recepisset, sella sponte clauderetur, & sessorem arcte undiq; constringeret. Baptista Deodatus nil fraudis suspicatus, insuper humanissime invitatus, ejusdem commercii nomine (nam ambo erant Lucenses, ambo mercatores) in hortum exiit. Simon hospitem honoris caussa priorem sedere jussit. Paruit; sedit. Mox vinculis ferreis undique constrictus; unde subsidium peteret, non habebat. Simon stricto gladio: Iam es, inquit, in manibus meis improbe: eo te pertraxi, quo volebam. Ille veniam petere, per omnia sacra rogare, per omnes cælites obtestari, & supplicare. Frustra clamores, frustra fuerunt preces. Simon multis prius vulneribus affectum, præsertim ejus vultu (quia ipse in illo læsus) fœde lacerato, hominem misere vociferantem confodit. Non latuit flagitium, quantumvis tectum & arcanum. Nam Simon eventu inopinato deprehensus, in eadem omnino cathedra, totidē etiam vulneribus ante confectus, Perilli exemplo, supplicium quod excogitavit, sustinuit. O vere verissime dictū: Consilium malum consultori pessimum. Venit illi laqueus quem ignorabat, & captio quam abscondit, eum apprehendit. *Psal. 34 v. 7.*

Perrinus è Calvini schola homo factiosus, ex ara sacrum lapidem in quo Christi corpus offerri consueverat, in infamem supplicii locum, ubi rei plectebantur, transferri curavit, ut deinceps maleficorum sanguine tingeretur. Non putabat miser se primam fore victimam ad hoc altare immolandam. Sed neque hic aliter evenit: Consilium malum consultori pessimum fuit. Perrinus ad hunc ipsum lapidem capite truncatus est. *Flori-mund. Ræ-mund. l. 7. de Ortu hære-sum c. 17. n. 2.*

Sic & Eutropius qui Arcadio Imperatori à cubiculis fuit, homo flagitiis coopertus, magistratus vendebat, milites calumniabatur, *Suidas, verbo Eutro-pius.*

senatum

senatum variis contumeliis afficiebat, eos qui in templa confug issent, comprehendi jubebat, legem incredibili supercilio dictabat, qua illos vel ab aris abstrahere permissum esset. At ea lex promulgata est, cum pessimi consilii tyrannis suum tetigit auctorem. Nec enim multo post Eutropius, Imperatore offenso in templum confugit ad aram, sed inde sua lege abstractus, & noctu capite plexus
1. Par. est. Ita Goliathus suo gladio periit; ita gi-
c. 11. gas Ægyptius sua hasta occisus est à Banaja.
v. 23. Ita Saul suo ense cecidit, quem Davidis jugulo toties intentavit; ita Pharao ipse sibi
Exodi pessimus consiliator: Ecce populus filiorum
c. 1. Israel, inquit, multus & fortior nobis est.
v. 9. Venite, sapienter opprimamus eum. Oppres-
& 10. sus ipse, Oceanum pro sepulcro habuit, qui ipsis pæne astris minabatur. Sic & Aman,
Esth. ille Assueri regis oculus, suam ipse crucem,
c. 7. quam Mardochæo statuerat, suo corpore ve-
toto. stivit, dignissimum hac trabe funus. Exitium impendebat ab Ammane Hebræis omnibus: ferales litteræ jam valvis pendebant, jam laqueus omnium jugulis hærebat, jam machæra cervicibus imminebat. Subito Dei jussu sors vertit, & omnis in auctorem suum recidit calamitas. Crux altissima Mardochæo fixa, Amanem amplexa est, Hebræorum jam jam pereuntium ingenti plausu. Nimirum
Eccli. facienti nequissimum consilium, super ipsum
c. 27. devolvetur, & non agnoscet unde adveniat
v. 30. illi.

3. Reg. Ita Roboam rex, spreto senum consilio,
c. 12. imperitos juvenes consiliarios secutus, a-
à v. 1. sperrime populo respondit, & duo regna fe-
ad 17. cit ex uno, irreparabili clade.

2. Reg. Ita rex Hanon à pessimis consiliariis mi-
c. 10. & sere infatuatus, jus gentium in Hebræis le-
1. Par. gatis violavit. At caro steterunt temeraria
c. 19. hæc consulta. Nam præterquam quod tri-
gesies

gesies centena millia aureorum in militem expensa, idque sine ullo effectu, imo cum detrimento maximo, militum insuper octoginta septē millia ab ipsius parte occisi sunt, fugatis ceteris. In tanta mala præcipitavit florens regnum illa, ut sic dicam, consultissima temeritas.

Quid memorem Architophelem qui Davidi regi ab arcanissimis consiliis, velut oraculum adorabatur. Vbi vero Absalonem degenerem filium pessimis consiliis armavit in patrem, sua ipsius consilia primus luit, & infami laqueo vitam abrupit. Nempe suis consiliis saturatus est. Ita prorsus, qui operit odium fraudulenter, revelabitur malitia ejus in consilio.

2. Reg. c. 16. & 17.

Prov. c. 26. v. 26.

An non Chaldæi principes in Hebræum Danielem consilia iniquissima struxerunt? Foveam foderunt innocenti, sed eam ipsi cadaveribus suis oppleverunt, imo quod mireris, nec cadaveris quidem pars relicta est, quā carnifex unco traheret. Si vires & initium spectes consiliorum, quæ Danielem præcipitarunt in leoninum cavum, fatendum erit: Periit insons Daniel, jam lata est sententia, leonum dentibus lacerandus est Daniel: imo jam abripitur, ad belluas pertrahitur, præcipitatur. Sed post omnem desperationem reperit innocentia defensorem. Inter impastos leones, velut inter innoxios agnellos tutissimus fuit Daniel: ita illæsus è fovea iterum emersit; improbi consilii satores eo præcipitati, antequam solum contingerent, jam leonum dentibus hærebant. Nempe malum consilium consultori pessimum. Luculentissime de his ipsis dictum dixeris: Lacum aperuerunt, & effoderunt eum, & inciderunt in foveam quam fecerunt.

IV. Pari exemplo vindicata est à calumnia Susannæ pudicitia. Duo vetuli judices,

Dan. c. 13. toto. nobile par nebulonum, capitalem noxam insonti astruxerant; sed scelestissimi consilii convicti, capitale supplicium in se verterunt. Ita & hi fabri quas fecerunt compedes, gestarunt.

Quæ non consilia in Iudæos coxerat improbus rex Antiochus, jamque Hierosolymæis arcibus imminebat, omnia in unam tumuli congeriem redacturus. 2. Mac. c. 9. O miser! tune Palæstinæ metropolim solo es æquaturus? nec vermiculis quidem è tuomet corpore ebullientibus resistere valebis. Eadem agitarat consilia facinorosus Nicanor, in universam Isacidarum gentem. Decreverat certe nonaginta Iudæos talento vendere. Sed improvidus consultor triumphum cecinit ante victoriam, cæsus fugatusque. Et tu Nicanor, fodisti foveam & incidisti in eam.

Plutarchus memorat, Melios populos cum solo ampliore indigerent, ex insula sterili abiisse, Nymphæo juvene coloniæ ducendæ præfecto. Decretum autem erat, illic habitare, Deo jubente, ubi naves, quibus veherentur, amitterent. In Cariæ littora delati, naves tempestate convulsas amiserunt. Cares qui Cryassam urbem incolebant, sive illorũ miserati, sive audaciam veriti, secum eos habitare jusserunt, & agri sui parte impertiverunt. Melii à Caribus tam benigne suscepti, agros sibi assignatos lætis successibus coluerunt. At Cares peregrinam gentẽ brevi temporis spatio, nimiis incrementis auctam videre, & invidere fortunam, atq; de illa comprimenda cogitare: habuitque ea res seriam deliberationem. Hoc denique conducibile visum, Meliorum primores ad convivium vocatos, ubi mero incaluissent, trucidare. Consilium hoc quantumvis arcanum virginem Cariam, cui Caphena nomen, nõ latuit. Hæc Nymphæo Meliorum duci civium suorum

rum consilium aperuit, monuitque insidias cavere. Quocirca & Nymphæus cum suis consilium prensat, qua ratione sicarios in suum jugulum conductos præverterentur. Re deliberata convivas se stiterunt Melii, sed una cum uxoribus, quarum veste abdebant arma. Cena ad umbilicum perducta, tesseram dederunt Cares aggrediendis jam & obtruncandis Meliis. Nymphæus ad rei gerendæ articulum attentissimus, suos fortiter jussit agere. Hic Melii gladiis uxorum fide subministratis, barbaros adorti universos interfecerunt, agro & urbe illorum potiti, à quibus interficiendi fuere. Et hic quoque consilium malum consultoribus fuit pessimum: suis consiliis saturati sunt Cares, & ferrum quod aliorum cervicibus acuerunt, suis receperunt. Adeo nihil in sacris, nihil in profanis vulgatius, nihil quotidianis experimentis testatius, quam malos malis consiliis male perire. Eleganter dixit Petrus Chrysologus: Fremit dolositas se *Chrysol.* decepta, & in se fraus reversa colliditur. He- *serm.* rodes stridet, cadens ipse in laqueum, quem *152.* tetendit. In altum tendens cadit ab alto, cælum pulsans intrat profundum, in se vadit qui vadit in Deum. Nemo unus facile inventus est hactenus, qui mali consilii malum eventum non & ipse senserit. Astutos Deus *Iob c. 5.* apprehendit in astutia eorum. Optime Au- *v. 13.* gustinus: Prorsus fratres mei, inquit, ita cre- *Aug. in* dite, ita certi estote, ita si est in vobis excel- *Ps. 7.* lentior prudentiæ ratio, videte atque perspicite: nemo malus quin prius sibi ipse noceat. Consilium malum consultori pessimum. Dicta consignans sapientissimus Ecclesiastes: Qui fodit foveam, inquit, incidet in eam, & *Eccles.* qui dissipat sepem, mordebit eum coluber. *c. 10.* Qui transfert lapides, affligetur in eis, & qui *v. 8.* scindit ligna, vulnerabitur ab eis. *& 9.*

CAPVT IX.

Cæsareorum, Regiorum, Principalium; omnium deniq; sacrorum & politicorum senatorum ac Consiliariorum CONSVLTRIX. *Lingua formatur, firmaturque contra lapsus.*

Miror equidem vehementer Assuerum potentissimum regem adeo dominum iræ fuisse, ut licet gravissime in reginam Vasthi excandesceret, in eam tamen non prius animadverterit, quã procerum suorum sententiam exquisiisset. Luculente sacer scriptor: Iratus rex, inquit, & nimio furore succensus, interrogavit sapientes, qui ex more regio semper ei aderant, & illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges ac jura majorum. Sed & Nabuchodonosorem miror turgidissimi supercilii monarcham, deliberatum sibi bellum nõ ante cœpisse, quam consiliarios omnes, ducesque bellicos super ea re consultantes audiisset. Nam, quod sacra pagina testatur, Vocavit omnes majores natu, omnesque duces & bellatores suos, & habuit cum eis mysterium consilii sui, dixitq; cogitationem suam in eo esse, ut omnẽ terram suo subjugaret imperio. Nimirum, salus ubi multa consilia. Est enim lingua sapientum sanitas. Dissipantur cogitationes ubi non est consilium, ubi vero sunt plures consiliarii, confirmantur. Præclare Ambrosius: Pecunia, inquit, facile consumitur; consilia exhauriri nequeunt. Hæc usu augentur, pecunia minuitur, & cito deficit.

Esth. c. 1. v. 12. — *Iudith c. 2. v. 3* — *Prov. c. 11. v. 14. & c. 12 v. 18.* — *Ambros. l. 3 offic. c. 15.*

Parvi arma sunt foris, nisi consilium est domi.

Consilium autem collatum, quo in plures diffunditur, eo redundantius manat, & in suum fontem recurrit. Adeoque verissime Ioannes Sarisberiensis: Impossibile est, inquit, ut salubriter disponat principatum, qui non agit consilio sapientum.

Sarisb. l. 5. Policrat. c. 5.

Cons-

Consiliarios Ducibus, Regibus, Imperatoribus, civitatibus, provinciis, regnis plane necessarios esse, nemo est qui sapiat & dubitet; quales sint necessarii, à nostro instituto alienum est fuse disceptare. Hoc unum hic agimus, ut Consiliariorum linguas à lubrico abducamus, firmemusq; contra lapsus. Quare, ut hoc ordine faciamus, & cum venia vestra, eruditissimi, nobilissimi viri, septem duntaxat Aphorismos in medium dabimus, CONSVLTRICIS linguæ directores. Non facile delinquet lingua Consiliarius, senator, quicunque demum suasor, qui septemplex hoc documentum ausus fuerit non respuere.

APHORISMVS I. Consiliarius secreti tenacissimus sit, privataque cum aliorum principum legatis colloquia vitet.

2. Consiliarius Linguam Audacem abhorreat, Modestam assumat.

3. Consiliarius tam linguam Ancipitem quam Præcipitem summe caveat.

4. Consiliarius Lingua Pervicace careat, Constante vigeat.

5. Consiliarius Adulatoriam linguam execretur, sectetur Veracem.

6. Consiliarius Linguam Argenteam extreme oderit.

7. Consiliarius ante omnia Linguam habeat Liberam.

Has leges rogamus, has figimus tabulas, consiliariorum ac senatorum omnium linguis. Quam autem hæ sanctiones, & rationi, & sapientum vocibus, & sacris voluminibus, & omnis antiquitatis consuetudini sint congruæ, nunc paullo explicatius trademus.

I. APHORISMVS PRIMVS silere docet jubetque fidelissima taciturnitate secretum tueri. Principis aut Reipublicæ consilia enuntiare, est Principem aut Rempublicam prodere. At res rara est inter multos,

silentium. Illud hic remedii est, ut quid faciendum sit, multi judicent, quid facturus sit princeps, pauci sciant, aut nulli. Ideo tam nescire quædam consiliarios, quam scire oportet. Taciturnitas optimum est tutissimumque administrandæ rei vinculum. Sacramentum regis abscondere bonum est. Apud Persas certe in consiliorum societatem nemo venit, nisi taciturnus & fidus: & è veteri eorum disciplina, Regum arcana cum vitæ periculo custodiebantur. Et vera vox Curtii est: Res magnæ ab eo sustineri non possunt, cui tacere grave est. Ægyptii hac in re severi, quibus lex erat linguam ei abscindere, qui arcana Reipublicæ detexisset, cum merito dici possit proditorem secretorum, regnorum proditorem esse. Neque ab hoc multũ abest, qui privata cum aliorum principum legatis colloquia init; proditionis certe suspicionem incurrit. Romani cruce aut rogo tale genus piaculi multarunt. quamvis supervacanea videri potuerit hæc lex apud eos, quorum curiam sic clauserat silentium, ut non dicam unum, sed neminem audisse crederes, quod tam multorum auribus fuerat commissum. Enituit hac in re virtus Pompeji, qui dum legationis officio fungeretur, à Gentio rege interceptus, cum senatus consilia prodere juberetur, ardenti lucernæ digitum admovit cremandum, eaque patientia regi simul & desperationem tormentis quidquam ex se cognoscendi excussit, & ambiendæ apud populum Romanum amicitiæ cupiditatem magnam ingeneravit. Notum Papyrii apud matrẽ tam silentium, quam lepidum ac festivum mendacium, quo curiæ secreta tegerentur. Nota vox Cæcilii Metelli: Si scirem, ajebat, hanc vestem mei consilii consciam esse, protinus eam exuerẽ, & in flammas abjicerem. Non stultitiam solum

Tacitus l. 1. histor.

Tobiæ c. 12. v. 7.

Curtius l. 4. hist.

Valerius l. 3. c. 3.

ſolum ſed & perfidiam ſuã prodit, qui Reipublicæ arcana continere neſcit. O quanta regna & exercitus ſtetiſſent, ſi ſtetiſſet lingua ſui non oblita! Prædicanda ſane Spirenſis curiæ lex eſt: In ſenatu dicta, geſta, judicata æterno ſilentio tegunto; nihil injuſſu Cæſaris revelanto. Scitum utile ac neceſſarium. Nihil illi tuto committitur, nec omnino conſiliis admovendus eſt, cui occulta principum vita ipſa potiora non ſunt. Profecto cum iis minime communicanda ſunt conſilia, qui inſtar dolii in plurimas rimas fatiſcentis, ea quæ infunduntur, continere nequeunt. Merito rex Syriæ moleſtiſſime tulit, ſua hoſtibus conſilia patere, quod tamen nullius regi conſiliarii vitio evenit, ſed Deo Eliſæo vati rem patefaciente. Hoc quia rex ignorabat, ſe ſuaq; omnia hoſtibus prodita ratus, convocatis ſervis ſuis, ait: Quare non indicatis mihi quis proditor mei ſit apud regem Iſraël? dixitque unus ſervorum ejus: Nequaquam domine mi rex, ſed Eliſæus propheta, qui eſt in Iſraël, indicat omnia verba quæcunque locutus fueris in conclavi tuo. Ergo conſiliarius ſilere diſcat, ne proditor fiat. *4. Reg. c. 6. v. 11.* *Vide quæ de Lingua Revelante. c. 18.*

II. APHORISMVS SECVNDVS. Conſiliarius linguam Audacem abhorreat, Modeſtam aſſumat. Audacia conſilia mutandis rebus, quam ſervandis aptiora ſunt. Audacium conſiliorum auctores reprimentur, ſi quod ore ſuadent, manu proſequi cogantur. Nulla tamen his reprimendis efficacior ratio, quam dictorum rationem exigere. Hic illi aut in vado hærebunt, aut abſurdiora reſpondebunt. Imprudentis namque dicti ratio longe ſolet eſſe imprudentior. Dubium ſit, pluſne noceat nimis cautus, an nimis audax conſiliarius. Ajunt in curiis conſiliarios triplici fere diſcrimine cenſeri: quoſdam il-

lorum à litteris innataque prudentia atque ab experientia, non multum præsidii adferre ad tantum munus, hoc uno valere, in dicendo esse omnium audacissimos: alios vero tam lectione quam auditione rerum præstare, cetera timidissimos esse, & raro ex animi sui sententia dicere: demum alios tam dicendi libertate quam eruditionis ac prudentiæ dotibus excellere, sed horum esse quam paucissimos, eosque in singulis curiis vix numero æquare portas quæ Thebis fuerunt. Hinc illæ lacrimæ & magna rerum dispendia. Audacia consiliarii laudanda est, si sola non sit, sed doctrina, probitate, experientia nitatur, ubi hæc fulcra defuerint, omnia in præceps ruere necessum est. Modesta lingua dignitatis suæ fiducia non effertur, nec in aliorum injuriam vertitur, & sine asperitate loquitur. Consiliarius modestiæ amans, caveat ne quid in alterum atrocius dicat faciatve. Nam sæpe quo potentior est, qui facit injuriam, eo gravius dolet is cui infertur. nam propter illius qui nocet auctoritatem, putat offensus hoc magis ad infamiam suam spectare. Quam vero ille à modestia procul abit, qui plenus sui, quidlibet in quemlibet dicere, alios præ se nihili ducere, intolerantius sese jactare, & altos proflare spiritus nō veretur, quasi solus vidisset, legisset, nosset omnia. Hesiodus poëtarum prudentissimus, linguam non vulgandam sed recondendam esse dixit perinde ut thesaurum, ejusque in promendo gratiam esse plurimam, si & modesta sit, & parca, & moderata. Porro ad modestam consiliarii linguam pertinet, præsenti animo, patientique silentio aliorum opiniones audire, nec dicentis orationem interrumpere, quantumvis absurda & nullis fundamentis nixa dicantur. quin imo finita jam oratione, non subito contradicere, & in contra-

Gell. l. 1. Noct. Attic. c. 15.

contrarias rationes erumpere convenit: dandum potius aliquid ſpatii quo integrum ſit dicenti, aliquid dictis addere, demere, mutare. Nam eos qui ſtatim contradicunt, alieni ſermonis moleſtos interpellatores imprudentiæ notans Salomon: Qui prius, inquit, reſpondet quam audiat, ſtultum ſe eſſe demonſtrat. Linguæ modeſtiam mirifice juvant, non facilem eſſe credendo, dando, promittendo, decernendo, multo minus iraſcendo. cito credere, leviter promittere, temere dare, plerunque pœnitentiam accerſunt. Hebræus rex David nimis cito credidit ſervo contra dominum mentienti, & ſententiam tulit non æquam. Illud denique modeſta lingua unice curat, ut excocto, ſimplici, ac reſtricto ſermone, non crudo, non affectato, non prolixo utatur, ne faſtidientes & ſaburratas, ut Comicus loquitur, auditorum aures efficiat. Lingua modeſta etiam errando non errat. Amica certe omnibus eſt Modeſtia.

Prov. c. 18. v. 13.

2. Reg. c. 16. v. 3.

III. APHORISMVS TERTIVS & Ancipitem Linguam & Præcipitem cavendam monet. Ancipitem linguam eam vocamus, quæ verba jacit ambigua & perplexa, quæ vafre artificioſeque dicenda conſtruit, ita ut in * omnem partem torqueri facile poſſint. Fridericus Imperator optabat à conſiliis dandis abeſſe duo hæc, *ſimulationem & diſſimulationem*. Itaque Conſiliarii loco habendus non eſt, qui ita verba moderatur, ut quicquid evenerit, recte dixiſſe videatur. Improbi hominis eſt, initio verum celare, tandem quo res inclinarit, ſententiam torquere. Bonæ notæ Conſiliarius mavult errare ſincere loquendo, quam ſcopum tangere maligne ſimulando. Atque hoc Iuſtitia jubet. A Charitatis officio Iuſtitiæ officium hoc differt,

 quod

* Alles auff ſchraufen ſetzen.

quod illud intermitti possit, cum aut privatum timetur damnum, aut nullus officii speratur fructus: istud vero quod Iustitia exigit, etsi nulla spes fructus sit, etsi proprium terreat detrimentum, est tamen præstandū. Et tale Consiliarii est officiū. Sed objicias: Frustra dissentit, & odium sibi quærit, qui plurimorum calculis contradicit. Nō frustra hoc fit, mi homo, ea enim veritatis vis est, ut emergat demum, vincatque. Sed nec ullo modo frustra est, officium suum facere, quisquis sit eventus laboris. Mali Consiliarii signum evidens est Anceps lingua.

Nec Ancipitem tantum, sed & Præcipitē linguam caveat in medium consulturus. Tunc solum celeritati locus est, cum mora periculum creat. Alias præceps lingua semper proxima ruinæ; nec diu vires retinet, quicquid impetu agitur. Nulla res potest esse eadem festinata simul, & examinata. Itaque fit ut Præcipitem linguam pœnitentia, sed sera & inutilis sequatur, cum præcipitata raptim consilia, neque revocari, neque in integrum restitui possint. Corbulonis apud Tacitum præceptum est: Compositius cuncta quam festinantius agere. Nam festinatio improvida est & cæca, quam proinde error sequitur, errorem infelicitas, infelicitatem pœnitentia. Cum legati Thebani vehementer urgerent responsum Athenis, Agesilaus prudenter cunctatus: An non scitis, inquit, cum seria res agitur, in mora multum esse consilii? Vt merito Diodotus apud Thucydidem dixerit: Celeritatem, & Iram bonæ consultationi maxime contraria, quorum alterum cum amentia conjunctum esset, alterum cum imperitia & consilii tenuitate. Thomas Morus illud Angliæ sidus, ad matura consilia regios senatores cohortabatur, imo ut nihil nisi probe examinatū in senatu statue-

ſtatueretur, cenſebat, quo die primum quid proponeretur, nihil de eodem diſputandum, ſed in proximos conventus differendum, ne quis temere, quod in buccam veniſſet, effutiret, dein abſurda quæque ſtabiliendis ſuis decretis excogitaret, malletque publicæ ſalutis quam ſuæ exiſtimationis jacturam facere, perverſo ac præpoſtero pudore. Quod quidem monitum videtur ſumpſiſſe ab Alexandro Severo Imperatore, qui re Conſiliariis propoſita, ſpatium ad diſquirendum cogitandumque dedit, ne de rebus ſæpe ingentibus incogitati ſententias dicere cogerentur. Itaque bene prudenterque monebat filium Leo Imperator: *Delibera tarde, niſi aliqua neceßitas celeritatem requirat: at ubi conſulueris, feſtinanter exſequere*. Tarditas, anima eſt conſilii, celeritas exſecutionis. Quocirca Conſiliario cauta potius conſilia cum ratione, quã felicia ex caſu placeant: & Anceps lingua & Præceps ſumme diſpliceant.

IV. APHORISMVS QVARTVS. Conſiliarius omnem linguæ pervicaciam declinet, Conſtantiam amet. Sapientis eſt ſuæ ſententiæ non nimis tenacem eſſe. Neque levitatis eſt aut inconſtantiæ, ſua ſententia cedere, ut ſequi liceat meliorem. Nam uti viator, bona etiam via decedet, ſi quis monſtret meliorem aut compendii facilioris; ita conſilii mutatio nequaquam indecora eſt, quantumvis gravi & erudito viro. Magnæ felicitatis eſt optima primo intuitu vidiſſe, ſed potior eſt ille qui ſe minus alio vidiſſe ingenue profitetur. Nam melius eſt recurrere è medio curſu, quam male currere. Stoicam philoſophiam hac in re meritiſſimo damnans Seneca: Secta veſtra, inquit, hoc loco titubat, & illud ſuperbum promiſſum, nunquam ſapientem facti ſui pœnitere, nec unquam emendare quod fecerit, nec mutare con- *Sen. l. 4. de Benef. c. 34. & 38.*

consilium. Non est levitas à cognito & damnato errore discedere ; & ingenue fatendum est : *Aliud putavi ; deceptus sum.* Hæc vero superbæ stultitiæ perseverantia est : *Quod semel dixi, qualecunque est, fixum ratumque sit.* Nō est turpe re mutare consilium. Quotus enim quisque est, quem non aliqua pars ignorantiæ attingat? Ideo boni & prudentes viri, sic ubi ipsos errare contigerit, indicatæ veritati libenter assentiuntur ; at vulgus ineptū contumacissimum est. Tanto dignior laude C. Cassius qui auctoritati servandæ nunquam ulli facile contradicebat, si Tacito credimus, qui Cassium ita locutum memorat : Simul quicquid hoc auctoritatis in nobis est, crebris contradictionibus destruendum non existimabam, ut maneret integrum, si quando Respublica consiliis eguisset. Hoc ipsum salubriter cavetur ab augustissimo illo Spirensi ac totius Imperii senatu, lege, quam Cæsar, atque ipsi Assessores sibi dixerunt : *A dissidiis utrinque contumeliisque abstinento, & concordiæ mutuæ studento.* Dissidia lex damnat, non quæ ab ratiocinatione, sed quę à pravis affectibus emergunt. Hi ubi Consiliarii animum occuparunt, eo hominem impellunt, ut omnis consilii quamvis egregii, quod non ipse affert, inimicus sit, & adversus peritos pertinax pugnet. Sunt qui suæ sententiæ sic inhæreant, ut alios omnes grandi supercilio despiciant, tanquam bardos & nullius judicii homines. Talis omnino Caiphas Pontifex : Vos, inquit, nescitis quidquam, nec cogitatis.

Tacit. l.14. Annal.

Ioan. c.11. v.49.

Memoranda hic Aristidis ingenuitas, qui cum Themistocle minime amico in legationem missus : *Visne*, inquit, *ô Themistocles, ut in his montibus inimicitias paullisper deponamus, recepturi eas cum redierimus?* Quo quidem docuit vir prudentissimus, simultates tunc maxime ponendas, cum Reipublicæ negotium promo-

promovendum. Quod si legem Christianam sapuisset Aristides: Velis jubeas, dixisset, ô Themistocles, ut inimicitias ponamus, eas æternum non recepturi.

Inter Romanos Plancus ille Ciceroni familiaris, hac animi moderatione excellens: Non me impedient, inquit, privatæ offensiones, quo minus pro Reipublicæ salute, etiam cum inimicissimo consentiam. *Lib. 10. epist. 11* Audite Christiani, audite senatores ac consiliarii, qui quandoque bonum publicum privatis publicisque simultatibus affligitis, & plurima pro affectu, non pro ratione suadetis, omnes Aquilæ plumas evulsuri (nisi vis obstet ab alto) omnes leoni ungues præcisuri, ut vester imperet affectus aut impetus.

Atque ego hic pertinaciam damno, non Constantiam, eosque Ciceronis etiam calculo perstringo qui errare malunt, eamque sententiam quam adamaverunt, pugnacissime defendere, quam sine pertinacia, quid constantissime dicatur, exquirere. Pervicaciæ est post discessionem è Curia, & re, quæ in deliberationem venit, peracta, suæ sententiæ etiamnum mordicus inhærere. Nam re integra quin liceat in alia omnia ire, nemo est qui id nesciat. Atque hic opus Constantia Veritatis comite, quæ Consiliario inter primas necessaria. Nihil enim est Tullii sensu, quod tam deceat, quam in omni re gerenda consilioque capiendo servare constantiam. Non satis est veracem esse, ac ingenue indicare quid expetendum, fugiendumque sit, sed præsenti constantique animo gradum in eo figere oportet, ac stare, quod semel deliberatum est, judicatumque. Non natare sed constare sibi debet animus. Ficulnei Consiliarii sunt, qui huc illuc fluctuantes agitantur: interdum alia, deinde alia decernunt, ut eorum qui dominantur, simultas

aut

aut arrogantia fert, ita bonum malumve publicum existimant, ita in omnem auram eventilantur.

Alium se gessit Metellus Numidicus, nobilissimum Constantiæ specimen. Hic cum animadverteret, quo seditiosi conatus Saturnini tribuni plebis tenderent, quantoq; malo Reipublicæ, si non his occurreretur, erupturi essent, in exilium quam in legem ejus ire maluit. Poteftne aliquis, inquit Valerius, hoc viro dici constantior, qui ne sententia sua pelleretur, patria, in qua summum dignitatis gradum obtinebat, carere maluit. Non minus Scævolæ animus sibi constabat. Cum enim Sylla urbem occupasset, senatum armatus coëgisset, jamque unum illud ageret, ut C. Marius hostis judicaretur, & illius voluntati nullus auderet se opponere, solus Scævola hac de re interrogatus, sententiam dicere noluit: Et Syllæ truculentius minitanti: Licet, inquit, mihi agmina militum, quibus curiam circumdedisti, ostentes, licet mortem identidem miniteris, nunquam tamen efficies, ut propter exiguum ac senilem sanguinem meum, Marium à quo urbs & Italia conservata est, hostem judicem.

Valer. l. 3. c. 8.

Quis Thomas Morus, illud Angliæ decus, quam constans in tuendo vero? Revera illi æs triplex circa pectus & ahenum robur. Mori maluit, quam non verum dicere: Itaque caput perdidit, ne perdere cogeretur libertatem veritatis tenacissimam.

Quis in eadem gente Reginaldus Polus? qui jus & æquum ea constantia defendit, ut cum caput illius quinquaginta millibus aureorum proscriptum esset, diceret: Iam satur sum vitæ; qui eam mihi ademerit, hoc præstabit officii, quod ille qui dormitum ire cupienti vestes detrahit. Hanc ergo Constantiam laudamus, non Pertinaciam. Artificio-

ficiosissima mixtura est, pertinacem non esse, & tamẽ esse constantem. quis enim neget consilia mutari posse? quo sensu illud Oratoris capiendum: Non inconstantis puto, sententiam tanquam aliquod navigium ex Reipublicæ tempestate moderari. Hinc Leonidas objicienti quod facile mutaretur: Mutor, inquit, sed temporum ratione, non ut vos, proprio morbo. Nimirum pro re & tempore variari potest consilium. In quam sententiam optime Augustinus: Turpe est, inquit, mutare sententiam, sed veram & rectam. Nam, & stultam & noxiam, laudabile & salubre est. Sicut autem constantia non sinit hominem depravari; sic pervicacia non sinit corrigi. Proinde sicut illa laudanda, sic ista est emendanda.

Cic. orat. pro Cn. Planc.

August. epist. 214.

V. APHORISMVS QVINTVS. Consiliarius adulatoriam linguam execretur, veracem sectetur. Nam assentari (uti Græcorum disertissimus loquitur) & placida loqui, in concilio perniciem Reipublicæ maximam adferre solet. Medicus si vel semel pro pharmaco venenum propinarit, invisus semper est, ita consiliarius si vel semel vitiis benignus detestanda commendarit, aut Domini sui virtutes supra verum extulerit, in aliis fidem ægre faciet. Neque enim fideles sunt censendi, quorum hoc unum officium est, una hæc contentio, *placere Principi*, & eum quam blandissime fallere. Vt umbra, quicquid egeris, quoquo te verteris, semper adest & respondet suo corpori, sic isti, quocunque purpura vel sceptrum verterit, eo circumagunt se, & sui semper dissimiles pro re nata sese adaptant, plane similes Heliotropio flori, cujus tantus est amor in solem, ut cum ipso circumagatur, & quocunque sol deflexerit, eodem flos iste caput suum declinet. Ita hi Laudenses & Placentini Consiliarii, in

rebus omnibus ad dominorum suorum voluntatem sese accommodant, nec quidquam nisi ad gratiam loquuntur. Quocunque herilis vel oculus vel manus, etiam sine voce annuerit, abnueritve, eodem ipsi toto corpore propendent, nec unquam ad hoc virtutis aut virium proficiunt, ut adversari audeant & refellere non probanda: omnia compositis verbis & assentatione tortuosa transigunt, modo pax sit in diebus illorum: verum tegere, nihil esse piaculi censent, modo gratia non excidant. Aliter longe Isocrates: Abesse, inquit, omnis assentatio, & ejus, cui consilium datur, utilitas, & rei veritas spectari debet.

Ochozias Rex improbitatem suam Consiliariorum suorum adulationibus imputet. Rex Amnon suum suorumque interitum consiliariis suis acceptum referat. Philippum Macedoniæ regem Demetrius ejus consiliarius in maximam quoque calamitatem impulit. Norat Demetrius Philippum ardere cupidine alieni soli, quare non difficulter illi persuasit, Græciam & Italiam occuparet. Consilium hoc adulatione mera formosum secutus Philippus, bellum movit Atheniensibus. Hi fœdus composuerunt cum Romanis, qui Philippo victo Macedoniam occuparunt. ita rex & aliena quæ appetierat, non obtinuit; & sua quæ possederat, amisit. Tales ut plurimum eventus, sequuntur adulatorum consilia, quorum principia quidem jucunda; at eadem exitus habent amarissimos. Antiochus Rex adulatorum vocibus infatuatus, veritatem nunquam audiisset, nisi venationis studio avius & aberrans in rustici tuguriolo divertere coactus fuisset. Hic super mensam injectus sermo de rege. Paterfamilias regem quidem virum bonum, sed duplici nota infamem esse dixit, quod con-

consiliarios haberet malos, & regni negotia ob insanum venandi studium negligeret. Tacuit rex in præsentia. At primo diluculo advolantibus ad casam famulis: Heri demum, inquit, veritatem audivi; vos palpum pro veritate obtruditis.

Iustinianus cetera sagax Imperator, in hos ipsos tamen casses incidit, à Triboniano Iurisconsulto per adulationem turpiter deceptus.

Rem mirissimam narrant de Senatore, imo adulatore regio. Ajunt Lutetiæ in foro frumentario, os cloacæ ostendi hodieq; ubi sepeliri voluerit consiliarius, quem pravæ adulationis sero pœnituit. Regem is tristem ac sollicitum viderat, ob angustias ærarii. Suasit igitur vir catus, ut rex è minimis rebus quas rustici in mercatum deferrent, unum alterumve numulum exigeret, idque in biennium duntaxat. Collecta pecuniæ vi nõ modica, exactiones plures eodem exemplo excogitatæ sunt. Hic primus exactionum talium inventor, cum videret idem auctoritatis sibi non esse in dissuadendo, quod in suadendo fuerat, extremis mœroribus confici cœpit, & animi salutem desperare. Atque ut à seipso pœnas consultæ adulationis exeteret, aliosque calamitate sua doceret, testamento cavit, ut illic sepeliretur, quo fori purgamenta confluerent. Dignum hoc auctore monumentum. De blandientibus his adulatoribus verissime Alexander Severus pronuntians: Hi sunt, inquit, qui principes perdunt, qui eos à populo semovent, qui soli internuntii sunt, aliud quam respondetur, sæpe referentes, claudentes Principẽ suum, & agentes ante omnia, ne quid sciat.

Ioan. à Cocquier l. 4. thesauri polit. c. 4. quẽ hic secuti sumus praeuntem.

Lampridius in Alex.

VI. APHORISMVS SEXTVS. Consiliarius linguam argenteam extreme oderit. Siquidem

Iuven. sat. 14. v. 178.

—— quæ reverentia legum
Quis metus aut pudor est unquam properantis avari?

Quid enim judicii, ac consilii, quid fidei in eo erit, qui non bonum publicum, sed privatum, sed suum tam sollicite quęrit. Nimirum nec pensi quidquam nec sancti habebit, qui linguam habet argenteam. Eam porro argenteam voco linguam cui omnia sunt venalia, modo argentum impetret. Sunt, quibus nulla nec salaria nec præmia satis grandia, seque digna censentur: plus petunt, ulterius exigunt, nunquam satiabiles, nullis donis explebiles. Quam hic Romani temperantes, & à corruptelis istis alieni? Fabius Pictor, Q. Fabius Gurges, Q. Vgolinus, C. Numerius legati ad regem Ptolemæum missi, munera quæ ab eo privatim acceperunt, in ærarium Romæ prius detulerunt, quam ad senatum legationem referrent. Scilicet de publico ministerio nihil cuiquam, præter laudem bene administrati officii, accedere debere judicantes: sic animo adversus cupidinem invicto publicam rem antehabuerunt privatæ utilitati. Verum (quæ senatus humanitas fuit) reddita sunt legatis, quæ in ærarium contulerant, non solum Patrum decreto, sed etiam populi permissu. En, quam solliciti fuerunt viri integerrimi, ne quid de sua fide & integritate delibaret tanti regis in se munificentia. quare Romanum ærarium potius, quam suas domos opulentas malebant. Sed cum hac continentia liberalitas senatus merito certavit & vicit. Hem! quam alii sunt mores, nostro hoc ævo? Omnes pecuniæ vias novimus. Phænicem dixeris illum, qui munera, oblata ultro audet nõ accipere. Sed nec ii laudandi, qui hoc unum satagunt, ut domino suo ærarium struant, quacunque demum ratione id fiat: qui æstimant.

Valerius l. 4. c. 3.

mant lusum esse vitam nostram, & conver- *Sapient. c. 15. v. 12.*
sationem vitæ compositam ad lucrum, &
oportere undecunque etiam ex malo acquirere. Vbi nunc Helvidii Prisci, qui cunctis *Tacitus l. 4. Annal.*
vitæ officiis æquabiles, opum contemptores, recti pervicaces, constantes adversus metum. Interrogavit hominem aulicum unus aliquis è purpuratis Patribus: Cujusnam consiliarii fidelissimũ esset censendum consilium? respondit alter: Contemnentis aurum. Prudenter dictum ac vere, & ad mentẽ Demosthenis qui asserebat, Non esse apud eos, quorum omnia studia, & cogitationes ad avaritiam referuntur, quidquam vel firmi vel sancti. Dixit, sed non fecit Demosthenes. Quocirca provide apud nonnullos populos lege cautũ est, Ne ii in consilium adhibeantur de bello, qui agros hostibus finitimos haberent, quod rei privatæ aspectus, prudens consilium impediat. *Arist. l. 7. polit. c. 10.* In hunc ipsum finem Consiliarius privata cum aliorum Principum legatis colloquia vitet, nec in circulis de rebus magni momenti disputet. Hæc talia venalem & argenteam linguam sapiunt.

Memoratu dignissimum est, quam ille, magnatum gemma, Comes Elcearius, hac in re moderationem animi præ se tulerit. *Hieron. Platus de Cardinal. dignit. & officio.* Erat Elcearius ob eximias suas virtutes Roberto Galliarum regi, ejusque filio Carolo, inter primæ admissionis amicos charissimus. Hinc fiebat ut è regum domo lautissima munera ad Elcearium sæpissime commearent: sed ille continentissimi propositi tenax omnia constanter repudiabat. Et ne regiam liberalitatem nimis agresti contumacia spernere videretur, dicere solebat: Se quidem tam munifice oblata posse accipere sine culpa, vereri tamen, ne suo exemplo alii traherentur, qui acciperent munera etiam cum culpa. Itaque Elcearius in conclavi inter preces

 auditus

auditus est dicere: Domine, tu mihi in cælo debes centum auri uncias, itemq; duos pannos purpureos. Interrogatus, quid hæ preces sibi vellent? respondit, eo die munera sibi oblata, à se tamen repudiata esse.

Lib. de Bellico apparatu, quem è Græco in Latinũ vertit Ioan. Checus Cantabrigiensis. hic interpres Quintũ ejus nominis Leonem fuisse autumat.

Parendum igitur sapientissimæ Leonis Imperatoris cohortationi, quam ad filium Principem instituit, hunc in modum: Consultores adhibe experientes rerum, providos, perspicaces, ęrumnarum ac prosperitatis tuæ socios; ad cogitandum solertes, fideles, qui tibi neque ad gratiam obtemperabunt, neque illi qui rei susceptor existit, neq; sibi mutuo, sed qui quod cogitant, dicunt, qui simplici animo & incorrupto sunt, nullumque ex iis rebus (notate obsecro, notate) lucrum quærunt, sed in eo ipso tempore, quid maxime utile sit explorant. Sunt enim, qui cum lucrum aliquod vel compendium, aut ad se, aut ad eos quos charos habent atque diligunt, pertinere posse vident, totam judicationem rei eo transferunt: & quia pertinaces sunt, universum consilium, ab utilitate communi ad id quod ipsi volunt, devehunt.

Ita prorsus fit: ita Christiani principes inter se committuntur, dum consiliarii eorũ pro suis quisque loculis pugnant. Consiliarius avarus & numis inhians, aut proditor, aut nequam est. Fidelis nunquam erit, qui magis suam crumenam, quam conscientiam suam attendit.

In monost.

Semper avarus amat mendacia, furta, rapinas.

Nov. de Mand. Princ. c. 5.

Quemadmodum Leo, sic & Iustinianus Imperator, quemlibet Principem cohortatus: Festinabis, inquit, consiliarium, & quicunq; circa te, assumere virum optimum & purum undique, & contentum iis quæ à Fisco dantur: si quid præter spem accesserit, & non inveneris eum custodientem tibi fidem justam, illum quidem expelles, alio vero uteris con-

consiliario, legem & Iustitiam cum puris servante manibus. Compertissimum est: Vbi munera, ibi & perversa esse judicia. Samuelis prophetæ sanctissimi viri filios considera, de quibus Regum fasti testantur: *Declinaverunt post avaritiam, acceperuntque munera.* 1. Reg. c. 8. v. 3
Quid inde? *& perverterunt judicium.* Ex illo istud exploratissima ratione concluditur. Ergo, aut Consiliarius fidelis non erit, aut lingua carebit argentea.

VII. APHORISMVS SEPTIMVS.

Consiliarius ante omnia linguam habeat liberam. Hic Rhodus, hic saltus: hinc Orbis lacrimę, quod linguæ aulicæ plerumque non sint liberæ. Sed ipsi sæpe Domini rerum ac principes in caussa sunt tam mutilæ libertatis; grata malunt audire quam vera; vehementi scilicet & acri liberaque oratione offenduntur, odiumque parit veritas. Hoc expertus est Achior qui apud Holofernem de Israëlis populo libere pronuntiavit quæ sensit. Sed ægre tulit hanc oris libertatem turgidus imperator, compulitque fidissimum suasorem transire ad hostes. Quæ res exitium attulit Holoferni, salutaris fuit Achiori. Nã qui cum Assyriis periisset, eadem involutus clade, cum Hebræis incolumitatem est consecutus. Judith c. 5. v. 5. Revera periit rex, periit princeps, cui bona consilia dare periculosum est. Theopompus interrogatus, quæ ratio regni servandi esset? respondit: Si justam dicendi libertatem Princeps indagandæ veritatis cupidus, consiliariis suis facultatem tribuat libere proloquendi quæ senserint; neq; factis dictisve, sed nec nutu ullo cujusquam sententia se offensum ostendat, nisi veritatis velit facere jacturam: Siquidem plerique hominum adeo sunt imbecilles, ut vel minimã Principis offensiunculam plurimum reformident. Propterea cũ consuluntur, ut etiam

Isaiæ c. 5. v. 20. sibi consulant, Dicunt malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.

At hic de loquendi libertate loquimur; effusæ licentiæ vel garrulæ impudentiæ nos minime patrocinamur. Sunt enim aliqui ab ipsa natura sic facti, ut modestiæ ac reverentiæ immemores, paullo etiam quam par esset concitatius in ipsos Principes ipsis audientibus invehantur, vibrentque linguas, & carpant potius quam moneant instruantque. Talis omnino fuit Ioabus dux belli supremus, & consiliarius regis Davidis, homo efferi oris, qui licet regis sui amplitudini studeret, vehementius tamen & acrius quam par erat, regem super Absalonis filii interitu dolentem allocutus: Confudisti hodie, inquit, vultus omnium servorum tuorum &c: Diligis odientes te, & odio habes diligentes te, & ostendisti hodie quia non curas de ducibus, & de servis tuis. Ohe, Ioabe, ohe; nimis hæc acerba sunt in regem: hanc verborũ amarulentiam non veritas, sed linguæ furor effundit. Licet vera dicere, etiam regi, sed modeste. Achior, quem dixi, hoc observavit, qui ad Holofernem dicere sic ingressus: Si *Iudith c. 5. v. 5.* digneris, inquit, audire domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo de populo isto, qui in montanis habitat, & non egredietur verbum falsum ex ore meo.

Hanc modestam dicendi libertatem in consiliario, cumprimis desideramus. Sit fortis & liber, nec ad frontem sui domini sententias, sed ad suam conscientiam, & ad Dei gloriam dicat, & quamvis plurium conviciis exagitetur, nõ tamen à recto discedat. Qui vera reticent, & falsa suadent, non tam se quam Rempublicam, & Principem in casum dant. Illud Senecæ centies his occinendum:

dum: Non vides, inquit, quemadmodum il- *Sen.*
los in præceps agat extincta libertas, & fides *l. 6. de*
in obsequium servile submissa, dum nemo *Benef.*
ex animi sui sententia suadet dissuadetque, *c. 30.*
sed adulandi certamen est, & unum amicorum omnium officium, una contentio, quis blandissime fallat. Nimirum vel spes eos vel metus abducit à vero. ita fit ut dissimulent, tegant, colorent, ambagibus & amphiboliis utantur, veritatem verbis sic circumvestiant ac involvant, ut nescias negantem an affirmantem partem tueantur, nam dicta sic * artificiose ac vafre construunt, ut quicquid demum principi placuerit, hoc ipsum illi dixisse videantur. neque curant hi tales quorsum res evadat, dummodo sui Principis offensionem non incurrant. hic scopus, hæc votorũ summa est. Hos præclare monens Tullius:
In omnibus consultationibus, inquit, neque *Apud*
gratiam spectandam, neque odia existimo; *Dion.*
sed eam unumquemque sententiam dicere *l. 44.*
debere, quam ipse optimam censeat. Deplorandum est ævum illud, quo Curiæ sunt elingues, in quibus dicere quod velis, periculosum est; quod nolis, miserum. Boni prorsus ac laudabiles ii, & auro contra à Principibus æstimandi, qui excusso omni metu, libere pariter & modeste sententiam promũt,
velut Theodorus ille Ammiani, qui solus *Am-*
pæne omnium erat, cujus linguam non ef- *mian.*
frenem, sed despicientem quæ loqueretur, *l. 29.*
nullus claudebat periculi metus. Solebat Ludovicus XI Rex Gallorum dicere, se in suo regno, & potissimum in aula sua, rebus pæne omnibus abundare, excepta re una, VERITATE. Nec degener ab hoc patre filius Carolus VIII è pincerna suo familiariter sciscitabatur, an nõ censeret paucos cælo reges

* Sie verschraufens gar artlich.

admitti, & quid cauſſæ aſſignandum? cumq; alter verecunde cunctaretur, ſubjunxit: Quid miremur, ſi rari ad cælum reges commeent; raros habent circa ſe veri monitores.

Quocirca principi quandoque ſuo cortice, ut ajunt, natandum: audienda conſilia, & non ſequenda ſunt, ſi conſiliariis reclamet ratio, conſcientia, lex divina. Fecit hoc Fridericus III Saxoniæ dux, qui Erfordenſium injuriis laceſſitus Comitia indixit. Erat inter proceres magnæ auctoritatis eques, qui bellum omni ſtudio ſuadebat, argumentis à dedecoris nota, & victoriæ facilitate ductis. Huic ita ſuadenti dux: Præclare tu quidem, inquit, Sigiſmunde Liſti, pro teipſo, cujus intereſt bella ex bellis ſeri, concionatus es; pro me non item, cujus gloria & incolumitas è ſubditorum commodis potius quam ex hoſtium ruina & interitu pendet. His mali conſilii auctorem repreſſit. Nec aliter egit Fridericus III Romanorum Imperator, qui Ladiſlaum Hungariæ ac Bohemiæ regem, ſed etiamnum puerum, ſanguine ſibi conjunctum educavit. Non defuerunt homines maligni, qui puerum ſuavi ſed clandeſtina nece tollendum cenſerent, cujus mors opes & regna eſſet allatura. At Imperator: Qui fit, ajebat, quod me opulentum potius quam pium erga meos eſſe cupitis? Faceſſat conſilium impium: ego divitias non ſic amo, ut propter illas committere velim rem nefariã. Non libertatis hoc fuit ſuadere, ſed crudelitatis. Nos eam à conſiliario libertatem exigimus, ut aperte, ingenue, libere, & ex interiore ſenſu ſuadeat diſſuadeatque, non utilitate ſolum, ſed & honeſtate ſpectata. Vbi ſpiritus Domini, ibi libertas. Quod & priſcorum illud ſubmonet: *Aperto pectore*. Res maximi momenti & non levis flagitii eſt, Conſiliarium principi jurejurando obſtrictum

Æneas Sylv. l. 3. comment. de reb. geſt. Alphonſi.

2. Cor. c. 3. v. 18.

ctum aliter dicere quã scientia & conscientia dictent. Extincta est libertas, si metus terreat, spes gratiæ os claudat, aut aliud promat Lingua, aliud recludat pectus: si dicturus seipsum aut suos attendat, si taceat, dissimulet, contorte dicat: Vbi libertas non est, nec spiritus Domini est.

VIII. Sed hic plurima solent objici. Est qui dicat: Solus ego torrentem sistam, aut contra nitar, solus ego negem tot ceterorum ajentibus, præsertim si mihi noceam, nec caussæ prosim? Sint hæc ita; nihilominus tamen cum libertate promenda veritas, nam ceteri aut sententiam mutabunt, aut certe in posterum cautius dicent. Sed iterum obducunt: Sæpe deliberari de re jam constituta: hic frustra sit, ajunt, multa movere, aut contradicere. Non frustra erit, mi homo, nam deinceps statuetur consideratius, si quis jam reclamet cum ratione. Dein alii his exemplis fient animosiores. Vnicus dux belli nescio quot fugientes in aciem & ordines potest compellere. Et quamvis hic restitisse nihil proficiat, satis est officium suum fecisse; fructus conscientiæ maximus est, muneri suo non defuisse. Cur autem, objiciunt iterum, meo me damno invisum faciam, & ultro in aliorum odium veniam, quod ego meique posteri luant? Respondeo, qui sola charitatis lege obstringitur alium libere monere, potest id quandoque certis de caussis omittere: at vero qui lege justitiæ verum dicere obligatur, etiam cum detrimento suo verum dicere tenetur, & contra torrentem niti, quod Hieronymus Albanus explicatius tradit. Exemplo id quod dicimus, demonstratur. Quindecim senatores sententiam dicunt in curia; quatuordecim ore uno affirmant: decimus quintus, si quidem ei aliter visum, etiam sine spe profectus, etiam cum *Alban. de Cardinal. q. 10.*

ſuo damno, illis non aſſentiri obligatus eſt, nec ullo modo poteſt dicere, *Placet.* Dicat ergo, ſed modeſte: Domini faciant quod placuerit, de re propoſita ego quidem ſic ſentio &c: Et hujus rei cauſſa eſt. præcepta enim quæ vocant negativa, ſemper obligant, qualia ſunt: Ne conſentias, ne ſis particeps ſanctionis malæ. Si hoc fide bona decimus quintus ſenator, quem dixi, fecerit, etiamſi è ceterorum ſententiis damnum grande proveniat, is ſolus tamen à ſarciendi damni reſtitutione immunis erit, obligatis ad id ceteris. Nec quiſquam hic dixerit: Sum juvenis, nec tantæ auctoritatis; meis etiam liberis proſpiciendum &c: Ficulneæ rationes ſunt, & nec aſſem valent. Iusjurandum principi datum, & conſcientia divini timoris nō expers, illa omnia humana terriculamenta contemnit. Sed prout ævi noſtri mores ſunt, hic varie peccatur à multis, qui prolixis ratiocinationibus veritatem ſtudio confundunt, qui ex ambiguo loquuntur, ut atrum an album calculum addant, neſcias. Veritatis
Ioan. c.3. v.21. vox eſt: Qui facit veritatem venit ad lucem. Peſſime ſtabunt ad divinum tribunal, qui fidem jusjurandumque ſic negligunt, dum aliud dicunt, aliud ſentiunt, turpi inter Linguam & Animum diſcordia.

Vna mecum, obſecro, curiam Hieroſolymitanam ſubite, & audite ſeptuaginta duos ſenatores conſilia conferentes. Quæſtio erat: Vtrum IESVS Nazarenus capite damnandus? Hic Caiphas, Annas, hic Rabbi Samuel, Rabbi Simon, Rabbi Ioſias, hic ceteri omnes voce una pronuntiarunt; Reus eſt mortis. Sed & hic Ioſeph ab Arimathæa u-
Luc. c.23. v.51. nus omnibus reſtitit: Hic non conſenſerat conſilio, & actibus eorum. Cogitarit Arimathæus, nobilis hic decurio: Quid ego unus ac ſolus obluctet? tot ſapientibus viris contra-

contradicam? Contradixit. A toto senatu me disjungam? Disjunxit se. Omnium odium subibo? Subiit, & sententiam dixit, quam sciebat à nemine audiendam, IESVM Nazarenum videri innocentem. Hæc vera dicendi libertas est. Sic & Nicodemus unus omnium impetum ferens: Nunquid lex nostra, inquit, judicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, & cognoverit quid faciat? *Ioan. c. 7. v. 51.* Horatios Coclites dixeris hos viros, qui reliquis omnibus attonitis, & in fugam aversis, hostiles impetus soli remorantur.

Nec prisci tantum in hac laude: Philippus II Burgundionum dux, libellorum magistrum habuit, qui cum super re rationi & æquitati dissentanea consultaretur, omnesq; eo propenderent, ut annuendam judicarent, solus Cancellarius reclamavit, ultroque duci sigillum remisit, satius esse ratus, omnem dignitatis splendorem ponere, quam iniquis consiliis, adversante conscientia, subscribere. Quæ quidem integritas viri exinde Duci adeo placuit, ut eum amplioribus etiam honoribus donandum, paullo post revocarit. Falluntur ergo qui dicendi libertate omnem principum gratiam amitti existimant, cum eam magis ac magis demereantur; nisi principes sint exleges, & magis pro voluntate sua quam pro ratione stent. Virtus & veritas ubique amabilis; quandoque torvis oculis primo aspectu salutatur, sed agnita benignius aspicitur & humanius. Et vero Principis gratia merito excideret, qui sciretur Principem aut veritatis hostem, aut certe illius audiendæ impatientem judicare. Dixerat Cardinali Bellarmino sæpius Clemens VIII Pontifex Maximus, ad purpuram illū à se propterea evocatum, ut haberet apud se vocem virtutis, à qua libere inter voces fallentis Aulæ (quæ Principum calamitas est) *Vita Bellarm. l. 3. c. 5. initio.*

audiret

audiret verum. Proinde injunxerat, moneret serio si quid adverteret pro Ecclesiæ bono posse consultius agi.

Quocirca consiliarii, Senatores, Assessores quicunque, uti & mente, sic & lingua sint libera, *Neque Duces ac Reges* (quod Estheris monet historia) *mendaciorum cuniculis conentur subvertere, dum aures Principum simplices, & ex sua natura alios æstimantes callida fraude decipiunt. Quæ res & ex veteribus probatur historiis, & ex his quæ geruntur quotidie, quomodo malis quorundam suggestionibus regum studia depraventur.* Præcipuum Consiliarii munus est libere, aperte, ingenue sententiam proferre, quæ vel Principi vel Reipublicæ futura sit salutaris. Assentatio ante omnia caveatur. Hic multorum scopulus est: Dominorum aures suavibus næniis permulcent, omnibus eorum dictis applaudunt, ad omnem auram velificantur gratiæ, ita non Reipublicæ, sed suam caussam agunt. Eo demum audaciæ prolabuntur hi tales, ut cum famulitio regis Cambysis dicere non vereantur: Regi licere, quicquid liberet. Talis Stratocles ille Demetrii, qui nō raro illud usurpabat: Quicquid rex Demetrius jubet, id erga Deum esse sanctum, id apud homines esse longe justissimum. Velit Deus, nullos hodie tales reperiri.

Esth. c. 16. v. 6. & 7.

Audite ergo quicunque dominatum in alios tenetis, audite divinæ æternæque Sapientiæ concionem quam maxime seriam; sic illa vociferatur: Præbete aures vos qui continetis multitudinem, & placetis vobis in turbis nationum: Quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur. Quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte judicastis, nec custodistis legem justitiæ, neque secundum volun-

Sapient. c. 6. à v. 3. ad 10.

voluntatem Dei ambulaſtis. Horrende & cito apparebit vobis, quoniam judicium duriſſimum in his qui præſunt, fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia, potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim ſubtrahet perſonam cujuſquam Deus, nec verebitur magnitudinem cujuſquam : quoniam puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter cura eſt illi de omnibus. Fortioribus autem fortior inſtat cruciatio.

Audite Principum, Regum, Imperatorum Conſiliarii, regis Ioſaphati verbis vos alloquor : Videte, ait, quid faciatis : non enim *1. Par.*
hominis exercetis judicium, ſed Domini : & *c. 9.*
quodcunque judicaveritis, in vos redunda- *v. 6.*
bit. Sit timor Domini vobiſcum, & cum di- *& 7.*
ligentia cuncta facite : non eſt enim apud Dominum Deum noſtrum iniquitas, nec perſonarum acceptio, nec cupido munerum: Cum diligentia cuncta facite. Hæc de Lingua male Conſulente.

CAPVT X.

Lingua CONTENTIOSA *quam ſit exitioſa ; & quam lites ſtudioſe ſint cavendæ.*

NOn ſatis eſt, pedes laqueis indui, laqueos & lingua gerimus, & vertice. Certe complures è ſanctis feminis, comis & crinibus velut funibus ſuſpenſæ ſunt. Illud formæ miraculum venuſtiſſimus Abſalon, ingentem laqueorum numerum capite portabat, quot enim capillos, tot fere laqueos ferebat qui è quercu pendulum miſere necabant. Qui lingua latentes ferant laqueos, innumeri ſunt. Cui permiſſum tot laqueorum inſidias evadere, ingentes Deo gratias agat cum Siracide, qui aperte : Confitebor, in- *Eccli.*
quit, nomini tuo, quoniam adjutor & prote- *c. 51.*
ctor factus es mihi, & liberaſti corpus meum *v. 3.*
à per-

à perditione, & à laqueo linguæ iniquæ.

Hæresiarchæ olim tot ore laqueos condebant, ut iis magnam Orbis partem illaquearint. Epiphanius Arrium tam dulcis eloquii fuisse ait, ut brevi tempore multos sacerdotes, antistites, & septingentas moniales in suas partes traxerit. De Fausto Augustinus: Faustus Manichæorum episcopus, inquit, magnus diaboli laqueus, & multi implicabuntur in eo per illecebram suaviloquentiæ. Alii hæresum propagatores plerique, si non lingua, certe calamo disertissimi, mel & rosas loquebantur, sed laqueos blanda manu injiciebant. Decem illi Hebræorum exploratores, seditiosis concionibus sic populum omnem inflammabant, ut nemo pæne aliud moliretur quam reditum in Ægyptum. Unicus Iudas Iscariotes sic ceteros Apostolos in Magdalenam concitavit, ut dicerent: Ut quid perditio hæc? & fremebant in eam.

Epiphã. hæresi 69. Aug. l. 5. Confess. c. 3. Marci c. 14. v. 5.

Quod si duæ linguę talibus laqueis instructæ conveniant, facillime contentiones inter eas oriuntur, unde merito Linguæ CONTENTIOSÆ sunt appellandæ. Atque de his nunc agendum.

I. In homine fatuo id unum sæpe laudari potest, quod ille stultitiam adeo tegere nō possit, ut eam plerunque prodat multiplici signo. In his stultitiæ indiciis recte numeratur, *facile & libenter rixari*. Salomon id asserit: Labia stulti miscent se rixis, & os ejus jurgia provocat. Facillimum est iræ stimulos admovere homini fatuo; ad lites & jurgia eum evocare nullius est negotii: eundem autem iterum tranquillare difficillimū. Cantante gallo gallinaceo vel unico cantant omnes, cane uno latrante latrant & alii, nec tam cito latratus desinunt; ita fatuus si incidat in hominem contentiosum, ambo clamare & extra se ire incipiunt; hic jam plu-

Prov. c. 18. v. 6. S. Valerian. hom. 12

rimum verborum eſt,& minimum rationis; utrinque pugnatur felle,utrinque turbulenta vociferatio eſt. Vbi enim verbis verba ſuccedunt, incendio fomenta præſtantur.

Et quoties non verbis ſolum ſtat pugna, ſed ab ore ad manus deſcenditur,nec jam argumētis,ſed pugnis, ſed pugionibus aut gladiis res agitur. Hinc ſæpe, ſi alia deſint mala, immortale odium naſcitur. Recte Baſilius: Contentiones, inquit, à principio quidem exiles eſſe ſolent, & facile curantur; at procedente tempore auctæ, inſanabiles omnino evadunt. Siracides hoc confirmat: Certamen feſtinatum, inquit, incendit ignem, lis feſtinans effundit ſanguinem. Ingentia oriuntur mala è litibus!, jactura pecuniæ & famæ,ſimultates, inveterata odia, cædes. Iſaias abbas dicere ſolebat: Noli eſſe contentioſus,ne omnis in te inhabitet improbitas. Et hoc à beato Paulo didicit, qui à jurgiis graviſſime dehortatus: Noli contendere verbis,inquit,ad nihil enim utile eſt niſi ad ſubverſionem audientium. Et Corinthios acriter objurgans: Cum ſit inter vos, inquit, zelus & contentio, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? Vel hinc apparet qui ſitis, cum toties jurgemini.

Baſil. orat. 9. ex collectan.

2. Tim. c. 2. v. 14.

Contentionis indoles multiplex eſt & varia. Prima quidem cum cognita veritas in re gravi non leviter oppugnatur. Piacularis hæc noxa eſt, & grande nefas. Nihil non audebit, qui hoc audet. Altera contentionis indoles,cum non magni momenti veritas impugnatur. Hic ſcopulus velis & remis vitandus eſt. Qui enim levia quæque contentionibus pervellit, ſuſpicionem movet,ſe nec in gravioribus fore pacatum. Tertia,cum rei non bene cognitæ audacter contradicitur. hoc plerunque fit ardenti litigandi ſtudio, quo rapitur in contentionem ani-

mus.

mus & propemodum excæcatur. Quarta, cum veritati quidem tuendæ, res in litẽ trahitur, sed sine modo, & nec suo loco, nec tempore suo: hoc non disputare est, sed furere. Magnæ virtutis est, paratum esse, quod Cicero ajebat, & refellere sine pertinacia, & refelli sine iracundia. Quinta, cum quis nititur tueri veritatem tam exigui momenti, ut plus nocitura sit altercatio, quam controversæ veritatis defensio. Concedamus hoc tibi, mi litigator, quinque lupos simul à te visos esse, quid tum postea? tu excanduisti, vociferatus es, offendisti non paucos, caussam dedisti prolixæ simultatis. quanto consultius fuisset, à lite tam sterili linguam abstinere, quam moribus tuis maculam tam multiplicem affricare? Isocrati videtur humanitatis officium deserere, qui rixosus est, & contra omnia contendit. Assentitur Salomon, &: Homo perversus, inquit, suscitat lites, &, homo apostata omni tempore jurgia seminat. Ideo rogans: Quæ, ait, viderunt oculi tui ne proferas in jurgio cito, ne postea emendare non possis cum dehonestaveris amicum. Ideo & Iob rogans: Respondete obsecro, inquit, absq; contentione. Optime Plato; Vbi multæ rixæ, ibi multæ injuriæ. Contentiosa lingua plagas ambit, & obtinet, ideo sibimet agat gratias, cum sentit plagas.

Cic. l. 1. Tuscul. qq.

Prov. c. 16. v. 28. & Pro. c. 6. v. 12. Prov. c. 25. v. 6.

II. Et quamvis omnis contentio fugienda, nec cum ullo mortalium miscenda sit lis, hi tamen inter homines præcipue declinandi: 1. Adversarius potens: Siracides monet: Non litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius. Per hominem potentem etiam magistratum designat: Cum magistratu contendere, non stultitia, sed insania est. Qui sumptuose perire vult, controversias alat contra magistratum. Rarissima hic

Eccli. c. 8. v. 1.

hic victoria, si qua tamen est, sine graviore damno non est, & minus perdit, qui se vinci liberaliter permittit. Optime Romanus Sapiens: Cum pare, inquit, contendere, anceps est, cum inferiore sordidum, cum superiore furiosum. In tali pugna nemo aliud cogitet, quam vinci. Ergo magistratum, aut præsides tuos ne tange. 2. Nec cum divitibus unquam litigandum. Idem Siracides id docet: Non contendas cum homine locuplete, ne forte contra te constituat litem tibi. 3. Nec cum garrulo rixandum, ut idem sapientissimus præceptor monet: Non litiges cum homine linguato, neque struas in ignem illius ligna. Imo potius ea subtrahe. Notum monitum:

Seneca l. 2. de Ira c. 34. *Eccli. c. 8. v. 2.* *Idem c. 8. v. 4.*

Contra verbosos noli contendere verbis. *Cato.*

4. Hominem iracundum, etiam provocantem & lacessentem cautissime declina. Monitorem hic habes eundem Siracidem: Cum iracundo non facias rixam, ne scilicet oleum affundas flammæ. Vir iracundus provocat rixas, qui patiens est, mitigat suscitatas. 5. Non minus cave hominem fatuum, & ne illum tanti æstima, cum quo descendere in certamen expediat. 6. Nec cum uxore altercationem facias: perdidisti quietem, si hic cœperis. Tecta jugiter perstillantia, litigiosa mulier. Si tectum male materiatum penetrare cœperit pluvia, cave domui: tu forsan hic illic sarcies, sed uno foramine obstructo, aliud hiabit. Litigiosi conjuges nulla fruuntur tranquillitate, & ægre illis est inter divitias & delitias. Melior est buccella sicca cum gaudio, quam domus plena victimis cum jurgio.

Idem c. 8. v. 19. *Prov. c. 15. v. 18.* *Ibid. c. 19. v. 13.* *Prov. c. 17. v. 1.*

Sed, quicquid dicamus contra rixas & jurgia, ii sunt ævi nostri mores, ut non immerito quis arbitretur, ubicunque locorum agat, in taberna se agere, quæ plena sit ebriis

ruſticis, quibus nullum potius negotium, quam certare & confligere: tot ubique diſſenſiones & lites, ut nuſquam non præfari oporteat, Pax, Pax; ubique diſcordiarum & altercationum plurimum eſt. Merito Angeli Chriſto vix nato proclamarunt in Orbe noſtro: Pax in terra hominibus: Pacis dominus jam natus eſt; tollantur omnia quæ paci obſtruunt.

At nos & hominum & Angelorum exhortationes parum curamus: illi velut laniſtæ, cum nos inſtar pugilum in congreſſu nimium efferveſcimus, haſtili intercurrunt; at furor noſter omnia pacis ſigna contemnit, tranſilitque limites, & ita pertinaciter quandoque alter alteri inhæremus, ut divelli non poſſimus, dum alter alterius pecuniam, famam, corpus, animum inſigniter læſerit. Rixas & diſcordias nunquam non comitari ſolent & magna damna, & multa peccata. *Paulus, jam ſupra.* Contendere verbis, ad nihil utile eſt, niſi ad ſubverſionem audientium, imprimis vero contendentium. Sapientiſſime monet Siracides: *Eccli. c.28. v.10.* Abſtine te à lite, & minues peccata. Et ſane non raro minus damni eſt, damnum accipere, quam rixam committere. Doctiſſimus Philo: *Philo l. de agricult.* Quod ſi quando, inquit, majore vi coactus fueris in certamen deſcendere, ne te vinci pudeat. Sic enim demum, ſi vincaris, victor evades, quando in hoc genere victor vincitur. Hoc ipſo ſenſu Plutarchus: *Plutarch. l. de educat. liberor.* Non enim, inquit, tantum egregium eſt ſcire vincere, ſed etiam poſſe vinci pulchrū eſt, ubi victoria eſt damnoſa. Hoc ipſum confirmans Nazianzenus: *Greg. Naz. orat. 1. n. 180.* Præſtat, inquit, honeſte vinci, quam periculoſe ac nefarie vincere. Excellentiſſime dixit Ambroſius: *Ambr. in c.4. ad Coloſſ.* Vincis, dum cedis. Animoſis ad convicia ſemper cedendum. Sed nos, à nobis male perſuaſi, gravibus cauſſis impelli credimus, ut ad arma &

ma & rixam prosiliamus. Persuasio pessima.
Ius suum modeste prosequi, cuique permissum est; verum ob quamvis injuriolam in aciem & dimicationem venire, ac de lana caprina, aut de hirundinis nidulo, aut de Parni scaphula disceptare, admodum culpabile, præsertim si tua (quod plerunque accedit) non tanti intersit. Hebræi sapientis præceptum est: De ea re, quæ te non molestat, ne certeris. Cede,& tace; hac via ibis tutissimus. Qui se jactat & dilatat, jurgia concitat. Hinc,inter superbos semper sunt jurgia. Enimvero qui velit cedere,nemo est; nemo vinci, nemo videri vult perdidisse caussam. Vnde litigiorum nullus finis. *Eccli. c.11. v.9. Prov. c.28. v.25. & c.13 v.10.*

III. Beatus Egidius,sancti Francisci socius dicere solebat: Quando quis contendit tecum, si vis vincere, perde: si vincis teipsum, omnes inimicos tuos vicisti. Magnæ virtutis est, si quis benevole se vinci permittat,quia talis est dominus Orbis. Honor est homini qui se separat à contentionibus. Abrahamus & opes & honores suos auxit, quia cum Lotho litigare noluit,etiamsi perdendum quid foret, dixitque: Ne quæso sit jurgium inter me & te, & inter pastores meos & pastores tuos, fratres enim sumus: ecce universa terra coram te est. arbitrii tui est, hoc illudve eligere. Si ad sinistram ieris, ego dextram tenebo: si tu dextram elegeris,ego ad sinistram pergam. Cavendæ litis modus optimus. Quod si homines conveniant sui sensus & cerebri, & omnes aut ad dextram, aut ad lævam omnes ire contendant, nec ullus alteri deferat, controversiæ nunquam satis componentur. Ergo, vide, mi Christiane, ut nihil per contentionẽ à te fiat. Nam servum Domini non oportet litigare,sed mansuetum esse ad omnes. Tormenta bellica majora si muro illidantur, *Prov. c.20. v.3. Gen. c.13. v.8. Philipp. c.2. v.3. 2.Tim. c.2. v.24.*

 per-

perfringunt, si in saccum laneum deferantur, non penetrant, & sine noxa sunt: ita morosus, iracundus, litigiosus homo, si modestum ac mitem incurrat, vim nocendi amittit, si offendat in sui similem, utrinque detrimentum contrahitur. Hieremias propheta diserte affirmat: Quia fortis impegit in fortem, ambo pariter conciderunt.

Hierem. c.46. v.12.

Chrysostomi saluberrimum consilium est: Malum hominem, inquit, tacendo & locum dando melius vincis quam respondendo, quia malitia non instruitur sermonibus, sed excitatur. ita Dominus recedendo compescuit, quos non potuit respondendo. Nam si contendis irrationabilem ratione placare, & illum non placas, & teipsum subvertis. Plena victoria est, inquit Valerianus, ad clamantem tacere, & non respondere provocanti. Huc referri potest illud Bernardi dictum: Infelix victoria est, qua superans hominem, succumbis vitio. Os pravum tanti non est, ut quis illud dignetur responso. Notus scriptor: Quid enim, inquit, sunt verba nisi verba? per aërem volant, sed lapidem non lædunt. Si reus es, cogita quod libenter emendare te velis. Si nihil tibi conscius es, pensa quod velis libenter pro Deo hoc sustinere.

Chrys. in Matth. c.21. hom.38 fine. *S. Valerian. hom.12* *Bern. serm. ad mil.* *Imit. Christi l.3. c.46.*

Intuta manus est quę rabidum canem auribus tenet, brevi enim dentes sentiet. Ita Salomon philosophatus: Sicut, inquit, qui apprehenderit auribus canem, sic qui transit impatiens & commiscetur rixæ alterius. Et quoties duo canes de osse uno rixati, ambo illud amiserunt, quia fugati. Sic anno Christiano millesimo trecentesimo quinto, dum Carolus Robertus & VVenceslaus de regno Hungariæ contenderunt, Hungari Othonem Bavariæ Ducem Hungarorum regem salutarunt, & Albæ Regali coronarunt. Anno mille-

Prov. c.26. v.17. *Mich. Ritius, de Regibus Hung.*

millesimo trecentesimo supra sexagesimum, Græcis diffidentibus, & de imperio litigantibus, Amurathes tertius ejus nominis Imperator Turcicus, per Hellespontum ducens exercitum, urbes cumplures occupavit, itaque primus ex Asia in Europam regnũ suum propagavit. Roboam & Ieroboam dum vivebant, altercationem faciebant. quid inde obsecro provenit lucri? ex uno regno fecerant duo, cum ingenti clade posterorum. *2. Par. c. 12.* Hic Chrysostomus auream præscribit legẽ, iis præsertim qui cupiunt non succumbere: Si vindicare vis, inquit, sile & funestam ei dedisti plagam. Vere, *Chrys. dicto loco.*

Proximus ille Deo est qui scit ratione tacere. *Cato.*

Pusilli hominis, & miseri est, repetere mordentem: mures & formicæ, si manum admoveris, ora convertunt; imbecillia se lædi putant, si tanguntur,

—— quippe minuti *Iuven. sat. 13. v. 190.*
Semper & infirmi est animi, exiguique voluptas
Vltio. continuo sic collige, Quod vindicta
Nemo magis gaudet quam femina ——

IV. Hic lepidum quid occurrit quod silentio non videtur involvendum. Prudenti viro femina querebatur, maritum suum vix ullo die non ebrium esse, & omnia susque deque rotare, ac domum miscere. Querelas benignis auribus vir accipiens, arbitrabatur id quod res erat, insanam viri crapulam soluta uxoris lingua mire stimulari, remedium ergo nõ tantum spondebat, sed etiam in manus dabat. Et, En, ajebat, ô bona mulier, hanc tibi aquam cape, & ubi maritus tuus probe appotus domum venerit, tu hunc ipsum liquorem (erat aqua è proximo fonte) quam primum sorbe, & eum in ore retine, dum in lecto virum composueris. Quantarum sit virium hæc aqua, res ipsa loquetur: experieris conjugem nõ multa turbaturum.

Dicto audiens fuit mulier, comperitque spei suæ respondisse omnino tam arcanæ nobilitatis pharmacum. Hic femina sollicite quærere: Et quæ obsecro hæc aqua esset, & quo pretio comparari posset? O bona, è proximo quovis fonte petere illam licet, sine ullis impendiis. quod enim liquori tribuisti, hoc silentio tuo adscribendum fuit: quicquid linguam ligat, præstantissimi pharmaci loco haberi potest. Quisquis contentiosam sibi sentit esse linguam, obsecro emat hanc aquam, quæ illi plurimum conducet, contra omnem iracundam & turbidam Xantippen; nunquam non vincet quoscunque litigiosos homines, imo lites cessabunt, ubi pars altera silere noverit. Sed aqua hæc ore continenda erit, & quidem clauso. Et huc certe Hebræus Sapiens apposite monet: Qui dimittit aquã, caput est jurgiorum. His congrue dixit Gregorius: Aqua dimittitur, cum linguæ fluxus effunditur. Ergo, mi litigator, mi molitor, si vis ut illa litigiorum rota non currat, & in orbem revolvatur, siste aquam, contine linguam: quod si hæc rota permittatur agitari, quivis volet ultimus dixisse, nullus erit litium finis, remedium nullum. Echo silvarum tamdiu clamoribus respondet, quamdiu clamatur: vis illam tacere? tu tace prius. Nec mireris, si te litigante, ad unicam vocem septenæ resultent:

Prov. c. 17. v. 14. Greg. l. 5. mor. c. 11.

Sex etiam ac septem vidi loca reddere voces,
Vnam cum faceres: ita colles collibus ipsi
Verba repulsantes iterabant verba referre.

Lucretius.

Eadem pæne ratio est litigantium: pro uno quandoque verbulo contentiose prolato sex septemve redduntur. Vis ut sileat hæc Echo, à tuo id discat silentio, alioqui nunquam non reclamatura.

Leontius de rebus gestis Ioannis Patriarchæ Constantinopolitani differens: Angelorum

Leontius in vita S. Ioannis Patriarchæ c. 14.

rum eſt, inquit, imperturbata pace perfrui: hominum vero eſt, altercari quidem, ſed ſtatim reconciliari: dæmonum autem eſt litigare, & totum diem ſine reconciliatione perdurare. Hac velut præfatione uſus, narrationem ejuſcemodi eſt ingreſſus. Lis erat inter Ioannem Patriarcham, & Nicetam Patricium. Nicetas fori lucrum ſpectabat, rem pauperum minus curabat, Ioannes id minime tolerandum cenſebat. Hinc ortum diſſidium, & prolixior verborum pugna. ita diſceſſum eſt lite non compoſita. Iamque dies in noctem vergebat, cum Patriarcha homines ſubmittit, qui dicant ſolem in occaſum properare. Patricius verbi modeſtia & vi motus, mox ad Patriarcham rediit. hic alter in alterius amplexum ruere, & litem omnẽ extinguere, Patricius etiam affirmare, ſe non amplius iis præbiturum aures, qui concertationes ſuadere, & lites ſolent ſerere. Cui Ioannes: Crede mihi, ait, ſi his talibus credere voluerimus, peccatis non levibus involvemur, nimis enim multi ſunt invidorum, quibus hoc unum negotium eſt, accuſare & calumniari. Sed jam ſanxi pœnam, ut ſi quis iniquorum delatorum alium falſo accuſaverit, ſupplicium accuſato ſubeundum luat. Idem tibi ſuaſerim in tuos ſtatuendum.

Ita & nobis omnino agendum, atque ſi quando exerraverimus, præſertim his linguę vitiis, ne ſpernamus inquilinum monitorem noſtrum, tutelarem Angelum, qui nobis idẽ quod Patricio Ioannes, occinit: Mi homo, ſol in occaſum properat: vis ire cubitum cum hoc peccato, cum hac invidia, hac ira; cum hac luxuria aut impatientia, cum tot linguæ vulneribus nondum curatis? vide, ne ſicuti ſol occumbit, ita te non cogitante, vita tua: Pone prius invidiam, extingue iram; corrige luxuriam, emenda impatien-

tiam, obliga linguæ vulnera, elue prius quicquid maculat conſcientiam, ne te hoſtē Dei plumæ recipiant, & ex his flammæ. Litigaſti? jam ignoſce; offendiſti alios? jam dole; diſcordias excitaſti? ſtatue, nil ſimile facturum.

Gal. c. 5. v. 19. Noſti quid Paulus moneat: Manifeſta ſunt, inquit, opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria &c. contentiones, æmulationes, irę, rixæ, diſſenſiones &c. quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei nō *Iac. c. 3. v. 16.* conſequentur. Nam ubi zelus & contentio, ibi inconſtantia & omne opus pravum. Omnium malorum fomes eſt contentio, periculum animarum, & ſubverſio auditorum, ait *Smaragdus in c. 4. reg. inſtr. 66* religioſus ille ſcriptor. Clariſſime Hieronymus dum epiſtolam Pauli ad Galatas interpretatur, inter opera carnis Contentionem ſeptimo loco poni obſervans: Quodam, inquit, ſacrato & eminenti inter vitia numero collocata eſt. Hinc liquet quam ſit ex opinione Hieronymi, beato Paulo deteſtanda *Bern. de modo bene viv. ſerm. 17.* Contentio. Veriſſime Bernardus: Lingua rixoſa, inquit, veneno eſt plena: quæ ſi non fuerit caſtigata, omnes ſocios ſuos perducet ad ſcandala.

Gen. c. 37. v. 4. Ioſephi Ægyptii proregis fratres contentioſa lingua inſtructiſſimi, Non poterant ei (ut Moſes narrat) quidquam pacifice loqui. Ideo & Ioſephus jam ab eis agnitus, jam adoratus Ægypti princeps, redituris in ter- *Gen. c. 45. v. 24.* ram patriam hoc unicum imperat: Ne iraſcamini in via. Perinde ſi dixiſſet, quod modeſte tacuit: Ingenium veſtrum novi; ubi foras progreſſi fueritis, alter alteri, ob me venditum, impinget culpam, & hęc * velitatio in graviores rixas abibit, ni præcaveam.

Ergo,

* das wörtlen.

Ergo, non iraſcamini, ne, ubi lingua contentioſa ſe miſcuerit, ad manus res deveniat, aut omnis inter vos fraternus amor extinguatur.

Sanctus Ephrem teſtamentum conſcripſit non numis ſed meritis opulentum, in quo gratias agit Deo, quod nunquã litigarit cum ullo homine. Qui tale nequit teſtamentum componere, hoc ſaltem conetur teſtari poſſe, ſe nunquã lite ac diſcordia durante, nunquam ira aut ſimultate perſeverante cubitum iviſſe. Labi humanum, lapſum nolle ſurgere tartareum eſt. Non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis. 1. Cor. c. 14. v. 33.

CAPVT XI.

Quæ lingua ſit CONVICIANS, *& quid inferat damni.*

Convicium malus filius peſſimæ matris. Contumelia hujus ſobolis parens deformis deformi partu lætatur. A contumeliis aut conviciis audiendis aliqui tutiores ſunt quam à detractionibus. Nam ſicuti nec Ægyptus ob calorem, nec Scythia ob rigorẽ ſentit fulmina: ita vel ingens potentia, vel extrema fortunæ humilitas utcunque tutum à conviciis reddit. Magnatibus qui detrahant, innumeri ſunt, qui convicium dicant vix ulli. Et hoc diſcriminis eſt, uti Theologus Aquinas docet, inter Detractionem & Convicium, Conviciator manifeſte contra aliquem loquitur, Detractor autem occulte: ille derogat honori, iſte famæ. Orator Romanus: Contumelia, inquit, ſi petulantius jactatur, conviciũ; ſin facetius, urbanitas nominatur. De convicio nunc nobis ſermo eſt. S. Thom. 2. 2. quæſt. 73. a. 1.

I. Convicium res frequentiſſima. Nam *Promptius nil eſt quam in omnes invehi conviciis.* Diximus à conviciis eximios reddi potentia

 quoſ-

Æneas Sylv. l. 1 com. de rebus Alphonsi. quosdam, non omnes. Siquidem Fridericus III Imperator, cum multa in se convicia jacta comperisset, ad proceres suos conversus: An nescitis, inquit, principes quasi signū ad sagittas expositos? turres enim prælatas fulgura feriunt, humilia tecta prætereunt. Malis displicere laudari est, nec ullam auctoritatē habet, ubi qui damnatus est, damnat. *Annal. Francor.* Nec inferioris animi vel patientiæ in convicia fuit Ludovicus XII Galliarū rex, qui Carolo octavo etiamnum superstite, multis lacessitus contumeliis, cum in regni hæreditatem eo functo successisset, conviciatores sibi fuga consuluerunt, at illos Ludovicus sua sponte revocans: Privati, ajebat, personam exui. Rex quippe constitutus, convicia illa neque curo, neque ulciscar.

2. Reg. c. 6. v. 20. Et quam illiberali fronte regina Michol in regium conjugem convicia plenis buccis effundens: Quam, inquit, gloriosus fuit hodie rex Israël, discooperiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur unus de scurris. Protervum nimis & petulans convicium in tantum principem. Sed longe protervius ac petulantius injuriosus Semei, illum ipsum religiosissimum ac mansuetissimum principem, tertium electū & unctum regem, regumque potentissimum conviciis onerans, *virum sanguinum & virum Belial* proclamavit. Ita Tobiam uxor nimiæ simplicitatis virum, Ita Saram ancilla maritorum interfectricem, Ita Paulum philosophi Seminiverbium & novorum dæmoniorum annuntiatorem, Ita Christum ipsum Hebræi, filium fabri, potatorē vini, seductorem populi, publicanorum amicum appellabant, ita eundem impius Iulianus Galilæum vocitabat. Amicissima est lingua conviciis. hinc omnia conviciorum plena, hinc illa præclara encomia, cū alter ab altero luscus, lippus,

lippus, tardus, bardus, ſtupidus, ſtupor, inſanus, canis mortuus, maſtigiarum coryphęus, nebulonum rex audit. Scipio Æmilianus apud Numantiam C. Metello iratus: Si quintum, inquit, mater tua filium peperiſſet, aſinum fuiſſet paritura. Hæc vero nomine ſunt convicia, quæ ſic aperte in os objiciuntur.

Hic quærat aliquis, an non liceat convicium in conviciatorem retorquere? Priſcorum plurimi facete & dextre id fecerunt. Diogenes hac in re mirus artifex, à quodam calvo conviciis appetitus, reſpondit: Tibi contumeliam non dico, ſed capillos tuos laudo, quod malam effugerint calvam. Huic eidem philoſopho quidam objiciebat, quod olim falſam monetam ſignaſſet: Fateor, inquit Diogenes, fuiſſe tempus quo talis eram qualis tu nunc es, qualis autem ego nunc ſum, tu profecto futurus es nunquam. Convicium rotunde regeſſit. Chryſippus ab improbo quodam multis conviciis oneratus: Optime, inquit, feciſti, quod nihil eorum quæ in te ſunt, tacueris. Hoc eſt ſalſam potionem propinanti, ex eodem poculo iterum propinare. Idem fecit Anacharſis, qui cuidam Attico exprobranti, quod natus eſſet in Scythia: Mihi, ait, probro eſt patria, tu patriæ. Levis plaga, ſed grande vulnus. Q. Optimius vir conſularis non adeo bene audiit adoleſcens, hic Ægilio homini feſtivo, ſed qui mollior videbatur ac fractior, mores femineos ſic exprobravit: Quid tu Ægilia mea, quando ad me venies cum tua lana & colu? Lepide hoc retorquens Ægilius, Non pol, inquit, audeo, nam me ad famoſas accedere, mater vetuit. Ita Catulus oratori Philippo dicenti: Quid latras Catule? Promptiſſime reſpondit: Furem video: Sic convicium convicio repreſſum eſt, ille hunc vocabat canem, hic illum notabat furem. Ita L. Craſſus

censor, Cn. Domitio collegæ per convicium exprobravit, quod murenã in vivario mortuam lacrimis fuisset prosecutus: At tu, inquit Domitius, cum uxores tres extuleris, nullam emisisti lacrimam. Perinde si dixisset: Turpius est, mi Crasse, in uxoris funere nihil doloris ostendere, quam ob murenam perditam dolere. Nuptiarum sollennia nostro ævo celebravit vir magnus, sed non tam censu quam avorum imaginibus opulentus. Ad nuptias magna nobilium virorum ac feminarum caterva confluxit. Adfuit inter nuptiales vir amplissimæ familiæ, & auri perquam dives. Sponsus nonnihil protervus & vetustate prosapiæ turgidus, ut convivam illum minus priscę & mercimoniis contaminatæ nobilitatis sugillaret: Olfacio, ait, saccum piperis. Alter fænum in cornu gerens, & hanc dicti proterviam dexterrime retundens: Et ego, inquit, * olfacio saccum mendicitatis: atque mox convivii loco excessit.
Plautus in Captiv. Act. 1. Scen. 1. Notum illud Plautinum: Ire ad saccum. Ita conviva ille tam numis quam nobilitatis insignibus ornatissimus, cum mercimonia sibi & avorum paucitatem objectari audiret, ut conviciatori os oppilaret, mendicitatẽ mercimoniis turpiorem objecit. Qui conis vult ludere, ne recuset numos perdere. Qui convicia jactat in alterum, hoc idem ab altero expectet.

II. Atque hæc quidem fieri diximus, & convicia conviciis passim repelli, sed ritu Christiano id fieri negamus. Lex Christi est:
Matth. c. 5. v. 39. Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram. Sed hoc primum conviciantis linguæ malum est, & conveniens

* an Bettelstab gerathẽ; den Bettelsack anhengen.

niens supplicium, pro conviciis plerunque convicia recipere. Verbum vetus & verum est:

In caput conviciantis dicta recidunt. *Vet. Trochaicus.*

Chrysostomus id confirmans: Quemadmodum, inquit, si infles in scintillam ignis, excitas incendium, contra vero si inspuas, extinguis: & utrumq; tibi in manu est, quoniam utrumque ex ore tuo proficiscitur. Idem fit si conviciis asperseris proximum: si inflatos ac vecordes ingeras sermones, excitas ignem illius, & accendis carbones: sin mites ac moderatos admoveas sermones, priusquam excandescat, iram omnem extinxeris. *Chrys. hom. 3. Periculosum esse adire spectac.*

Deinde crebrius conviciando, ea nonnunquam contrahitur conviciandi consuetudo, quæ nullis monitis satis emendetur. Siracides luculente id affirmat: Homo assuetus in verbis improperii, in omnibus diebus suis non erudietur. Ecquid opus argumentorum mole? mille rationum loco est unicũ Christi decretum, sed ut videtur, severissimum, & quod facile silentium persuadeat conviciatoribus omnibus. ita edicit Christus: Qui dixerit fratri suo, Raca; reus erit concilio. Qui autem dixerit, Fatue; reus erit gehennæ ignis. Non equuleum minatur Christus, non furcam, non catastam, nõ rotam, sed gehennam. Neque ad judicium Triumvirorum hanc convicii caussam spectare, sed ad tribunal divinum ait. Quam autem severe Deus judicet, nonnunquam vel oculis facta est fides. Vnus aliquis è Valentis Imperatoris aula divinum virum Aphraatem conviciis est insectatus, & minatus mortem. Nec cunctata est Nemesis: brevi pœnas audaciæ dedit. Imperator balneo usurus, illum Aphraatis conviciatorem misit, videret an nymphæum ad temperiem esset redactum. Ille caldariam cellam ingressus, velut amens in bullien- *Eccli. c. 23. v. 20.* *Matth. c. 5. v. 23.* *Theodoret. in Aphraate c. 31.*

bullientem aquam insiluit, liquido illo incendio extinctus. Mox tota civitate rumor volavit, quales infelix luerit pœnas contumeliæ qua Aphraatem affecit. Hæc Theodoretus testis locupletissimus narrat. Ea de caussa Salomon ut à conviciis absterreat provide monens: Quæ, inquit, viderunt oculi tui, ne proferas in jurgio cito, ne postea emendare non possis, cum dehonestaveris amicum tuum. Conviciorum non surdus auditor Deus est, nec cæcus judex; à petrosa ira, uti Sapientia loquitur, plenæ mittuntur grandines, in eum qui alios conviciis velut lapidibus insternit.

Prov. c. 25. v. 8.

Sap. c. 5. v. 23.

Et quam absurdum est, ulli corporis vel animi vitium opprobrare, à quo ipsemet immunis non sis? Huc & illud accedit, quod non raro exile conviciolum excitarit cruentas tragœdias. Non ignotum est priscorum monitum:

Throchaic. vet. *A conviciis ad cadem transitus valde est brevis.*

Severum Imperatorem Romanū innocente joco perstrinxerunt nō pauci, dixeruntque: *Vere Imperator nominis sui, vere Pertinax, vere Severus.* Imperator gravissimum hoc convicium interpretatus, plerosque omnes capitis damnavit. Sic convicia per jugulum redire solent. Quantæ sæpius inimicitiæ ac simultates ab innoxiis, ut videri potuit, conviciis sunt ortæ? Murena fuste non potest interimi, ferula potest: ita quosdam leve convicium exanimat, qui gravissimas fortunę procellas infracto animo tulerunt. Multis non satis est par pari reddidisse; convicium non tantum reponunt, sed cum amplo fœnore; verba regerunt, sed & colaphos addunt, aut etiam gravius puniunt cavillos in se prolatos. Teste Plinio porticus fuit Olympiæ, quæ vocem acceptam arte modoque mirabili septies reddidit, ob id heptaphonon appellata.

Spartian. in Sever. & Pescenn.

Plin. l. 36. hist. Nat. c. 15. initio.

pellata. Ita reperias patientiæ tam ignaros, ut si eos unico tangas conviciolo, sexcenta mox reddant convicia.

At Christiani hominis est, non tantum convicia non dicere, sed neque in se dicta regerere Gregorius Nyssenus: Dedecus est, inquit, viro prudenti, non sane conviciantem audire, sed ad ea quæ dicuntur, convicia retorquere. Ergo prudenter dixit Petrus Alexandrinus: Convicium, qualecunque sit illud, est tolerabile, præsertim his, in quorum animis Christi prudentia & doctrina habitat. Imo idololatris etiam visum hoc indecorum & turpe, conviciatores tolerare non posse. Demosthenes ille Græcus fandi magister, conviciis itidem lacessitus: Committor, inquit, in certamen, in quo qui superior evaserit, inferior est; & qui vicerit, victus est. Aristippus affectus contumelia à quodam, secessit nonnihil. maledico autem persequente ac dicente, fugis improbe? Etiam, inquit, fugio, nam tu potestatem habes male dicendi, ego vero non audiendi.

Greg. Nyss. orat. 4. contra Eunomium. Theodoret. l. 4. Eccles. hist. c. 20.

Cum Agathocles Siciliæ rex, patre figulo natus, nescio quam urbem obsideret, è muris audacissime milites convicia in ipsum regem jacere, & proclamare non sunt veriti: *Figule, ecquando tuo militi stipendium persolves?* Ille placidus ac renidens responderi jussit: *Cum hanc cepero.* At cum urbe vi potitus fuisset, captivosque venderet: Si me, inquit, denuo conviciis affeceritis, de vobis apud vestros dominos querar. Salse & civiliter, dum intempestivam conviciandi libidinem ejusque præmium servitutem commonstravit. Si homines divinæ legis & Christianæ religionis ignari, tam facilem à se conviciorum veniam impetrare potuerunt, quid eos facere par erit, qui Christianis sacris imbuti, in schola Christi sunt educati?

III. In-

Epictet. enchir. c.27. III. Insigniter hic Epictetus: Memento, inquit, non eum qui convicietur aut verberet, auctorem esse contumeliæ, sed opinionem de eis tanquam contumeliosis conceptam. Cum igitur te quispiam irritarit, opinione tua te irritatum esse scito. Quapropter in primis operam dato, ne visa tibi assensum extorqueant. Nam si semel tempus & moram impetraris, facilius ipse tibi imperabis. Illud omnino meminisse oportet, nos à nobis ipsis urgeri, à nobis ipsis in angustias redigi, hoc est, opinionibus nostris impelli nos & coarctari. *Idem l.1. dissertat. c.25. ad finem.* Nam audire convicia quid ipsum per se est? Adsta lapidi, eique conviciare. Quid proficies? si quis ergo ut lapis audierit, quam è suis maledictis capiet utilitatẽ conviciator? Sin conviciator ejus cui maledicit imbecillitatem tanquam scalas prehenderit, tunc aliquid proficiet. Ergo, si Epictetum audis, ubi quis conviciis te appetierit, responde illi: *Bene tibi sit.* Nam quod Simplicius præclarissime dixit, Contumelia & convicium tolerabilia ista habent, interdum quidem quod ea de rebus nostris cognoscimus, quæ prius ignorabamus, semper vero quod nostra patientia provocatur. *Simplicius interpres in Epicteti Enchir. c.65.* Atque, ut idem optime monet, etiam fructus aliquis est capiendus, isque haud dubius. Nam aut verum est convicium, aut falsum? si verum; quid ringimur & sævimus? malum aliquod nostrum retectum est, nobis fortasse ignotum. si falsum est convicium, nihilominus ferendum est, cum nihil nobis noceat, si nolimus nocere. Hic multorum mos est, cum veritate destituuntur, conviciis lancinant, nec tamen obsunt. Nam, quod veteres dicebant:

Vet. Trochaic. *Mali hominis convicium probo multum confert.*

Beatus Isidorus Pelusiota: Falso, inquit, objectum probrum non ultra aures progredi- *L.4. epist.49.*

tur,

tur, neque enim attingit audientis mentem. Excellentiſſime Auguſtinus in compendium hanc artem conferens: Paſſus es malum? inquit, ignoſce, ne duo mali ſitis. Nec aliter, quem dixi, Simplicius: Ad convicium, inquit, propulſandum patientia præſto erit. neque enim laborem neque afflictationem ſuapte natura convicium iis, qui id audiunt, infert, ſed decretum quod in nobis eſt, ſive vanum ſive iracundum. Illud quidem tantum facit, ut improbet conviciatorem. Ne igitur ex affectu noſtro illa improbatio fiat: cognoſcenda quidem eſt conviciatoris improbitas (aut enim falſo conviciatur, aut ob ſimultatem aliquam) ipſum vero convicium ferendum, cum nihil nobis noceat. quid vero ſi conviciatoris improbitas vel hac de cauſſa, quod is ipſe læditur, ferenda eſt, qui voluntatem ſuam, hoc eſt, qui ſe ipſum contaminarit. Et uti jaculum ſi in ſolidum quid inciderit, nonnunquam in mittentem retorquetur: ita convicium in virum fortem & conſtantem miſſum recidit in auctorem. Fuit qui Theſſalum Prometheum occidere conatus, gladio tuber diſſecuit, ac ſanavit: ita ſæpenumero convicium per iracundiam ab inimico dictum, animi vitium vel ignotum, vel certe neglectum ſanat. Et quemadmodum Telephus non hoſtem attendit, cujus haſtam ſibi ſalutiferam comperit, ſed ſalutem quam adferebat haſta: ita non tantopere offendi oportet inimici convicio, ſed quicquid aſpergit maculæ, vertendum eſt ad emendationem vitæ. Si quis tibi oſtendat lutum adhærere veſti, non rejicis in illum, ſed abſtergis: eodem prorſus modo, ſi quis conviciator nævum oſtendat in moribus, non regerendum eſt convicium, ſed abſtergenda labes. Claudius Ælianus: Leoni ægrotanti, ait, nulla poteſt alia medicina adhibeti,

Aug. in pſ. 54.

Simplicius in c. 14. Enchir. Epict.

Ælian. l. 1. Var. hiſtor. c. 9.

beri, quam si comedat simiam, id ei remediũ morbi existit. Idem Plinius testatur his verbis: Leo ægritudinem fastidii tantum sentit, in qua medetur ei contumelia, in rabiem agente annexarum lascivia simiarum: ita convicium aut contumelia nonnunquam excusso veterno ac desidia ad honesti studium nos acuit. Cum Platoni amicorum aliquis retulisset, esse nonnullos qui ipsum conviciis insectarentur: At ego, inquit, ita mores componam, ut conviciatoribus fides nulla habeatur. Optimum est istud contra omne contumeliarum genus remedium. In hunc sensum Isidorus Pelusiota: Quid enim, inquit, injuria studes afficere, quem potius charum habere debebas, ut qui tibi, quæ de te omnium existimatio ac sententia esset, aperuerit? Simultates enim ac dissidia homines acutos ac solerti ingenio præditos persæpe correxerunt, dum effecerunt ut quæ ab iis contumeliose perpetrata fuerant, sanarentur. Quocirca si contumeliæ ducis ea quæ audiisti, cura ut per probas actiones teipsum ab omni contumelia purum atque immunem custodias. Nam si opera emendaveris, maledicta quoque & convicia de medio tollentur. Et ut probe intelligamus, nec pessimos quidem homines conviciis proscindendos: Illud, inquit, in te minime probo, quod Zosimum specie tenus presbyterum, urbis piaculum, Ecclesiæ labem, libertatis probrum, eorumque, qui cum ipso consuetudinem habent, pestem & perniciem, ac denique nullo non fœdissimo nomine appelles. Etsi enim ipse talis est, at linguam tamen tuam, quæ veritatis organum est, hujusmodi sermonibus contaminari, minime convenit. Quamobrem tibi ipse contumeliam inferre desine. Quamvis enim vera sint, quæ abs te dicuntur, nec quisquam est qui te mendacii insimulare

Plin. l. 8. hist. Nat. c. 18. med.

Isid. Pelus. l. 1. epist. 480.

Isid. l. 3. epist. 231.

mulare

mulare queat; tamen cum vir probus ac moderatus sis, patientiæ quoque ornamento gestire te atque gloriari æquum fuerit.

IV. Isidori sententiæ Ambrosius Mediolanensis Pontifex, copiosissimus testis accedens: Quid opus est, inquit, moveri cum audis convicia? Cur non imitemur dicentem? Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis. An hoc dixit tantum, non etiam fecit David? Imo & fecit. Nam cum ei conviciaretur Semei, tacebat David, & quamvis septus armatis, non retorquebat convicium, non ultionem quærebat, eousque ut dicente sibi Sarviæ filio, quod vindicare in eum vellet, non permiserit. Ibat ergo tanquam mutus & humiliatus, ibat tacens: nec movebatur, cum vir appellaretur sanguinis, qui erat conscius propriæ mansuetudinis. Non ergo movebatur conviciis, qui abundabat bonorum operum conscientia. Itaque is qui cito injuria movetur, facit se dignum videri contumelia, dum vult ea indignus probari. Qui enim contemnit, quasi non sentiat, ita despicit: qui autem dolet, quasi senserit, torquetur. *Ambr. l. 1. offic. c. 6.*

Prisci ut hunc conviciorum contemptum oculis spectandum exhiberent, Aquilam pinxerunt non oculis minacem, non rostro terribilem, non alis volantem, non unguibus fulminantem, nec prædas quærentem, sed immobili quiete confidentem: huic cornicem adstituerunt avem inquietam & garrulam, quæ lacessere videretur & obstrepere rostro ac pennis. Ergo, mi Christiane, vide, sis Aquila, & loquaces corniculas contemne: permitte cornicari ineptos, tu tuam quietem tuere: quicquid conviciatores garriant, Aquilam non irritabunt. Conviciis optime respondet, qui ea oblitterat silentio. Hic te Magnus Basilius firmet: Si mihi credis, in-

Basil. serm. de Ira. quit, probra contumeliasq; minime curabis. Ille te obscurum, nulliusque æstimationis vocavit, tu terram te ac cinerem esse dicas. Quando enim verborum contumelia tentaris, existima periculum de te fieri, an Deo per patientiam adhæreas, an per iram in adversarii partes inclines. Nam è duobus alterum procul dubio consequeris, aut inimicũ tuæ mansuetudinis exemplo mitiorem reddes, vel certe si despexeris, acrius illum vindicabis. Quid enim adversario durius esse potest, quam te animum gerere contumeliis omnibus altiorem? Porro quale nomen uterque vestrum assequatur, videamus. Ille contumeliosus, tu magnanimus vocaberis: Iracundus ille ac durus, tu longanimis ac mitis: Illum quandoque horum quæ loquitur, pœnitebit, te virtutis & benefacti nunquam. quid plura? Illi contumelia regnum cælorum clausit, quod contumeliosi regnum Dei non consequantur; tibi taciturnitas idem aperuit.

Finem huic dictioni Chrysostomus imponens: Vince, inquit, in bono malum, quandoquidem & istud vincere est. Pugnans enim tum potissimum vincit, non quando suum ipsius corpus pugnæ exponit, ut plagas excipiat, sed quando seipsum eruens, efficit ut omnem suam potentiam adversarius in aëra frustra & inaniter effundat: id quod & in conviciis fit. Nam quando vicissim convicia regeris, vinceris non ab homine, sed quod turpius est, ab illibero illo iræ affectu. Si vero tacueris; & vincis, & trophæum figis, & innumeros acquiris qui te coronent, quique convicium ipsum mendacii damnẽt. Qui enim contradicit, ut qui convicii morsum senserit, contra luctari videtur. Morsum vero sentiens, suspicionem de se præbet, dictorum se conscium esse. Si vero deriseris, (Chrys. hom. 21. in epist. ad Rom.)

riſu ſtatim ſententiam & judiciū, quod qui audierant, contra te laturi erant, exolviſti. Atque ſi volueris apertum dictorum argumentum accipere, ipſum tuum inimicū interroga, quando magis doleas: an cum prorſus accenſus viciſſim conviciaris, an cū conviciantem derides. Atque poſtremum magis audies. Neque enim tantum juvat conviciis non impeti, quantum mordet quod te ad iram permovere & accendere nequit. Non vides ira percitorum ingenium, quomodo plagarum ſuarum non adeo multam rationem habentes, magno impetu irruant, proximiq; vulnera pejus quam ſoleant agreſtes ſues, quærant, & ad hoc unum reſpiciant, inque eo magis, quam ut quid patiantur obſervent. Quando ergo eum qui hujuſmodi eſt, ea potiſſimum re privas, quam ipſe potiſſimum concupiſcit, omni jam illum propoſito evacuaſti, ſpoliaſti, contemptibilemque puerum magis quam virum oſtendiſti.

Non ergo minoris eſt artis, convicia ſuſtinere, quam abſtinere poſſe conviciis.

DETRACTIO.
B
A

D

A. *Linguam* DERIDENTEM *exhibent quadraginta duo pueri, qui Elisæum vatem deriserunt, ob id à duobus ursis lacerati. Vide Caput* XII. §. I.

B. DETRAHENS *Lingua semper tres lædit. Primo eum cui detrahitur, deinde detractionis auditorem benevolum, tertio detractorem ipsum. Hoc nobis repræsentat Dux Lotharingiæ Godefridus, postea rex Hierosolymorum, qui dum urbis illius expugnationem molitur, bono omine tres alites uno jaculo configit. Vide Caput* XV. §. III. *fine.*

CAPVT XII.

DERISIONIS *proprium esse, nemini parcere.*

DVbitem ſane num operæ pretium ſit, hanc Linguam quæ deſperatę plerunque petulantiæ eſt, multis rationibus urgere. Ea eſt enim deridentis linguæ indoles, ut quo plus eam erudieris, plus illa rideat & illudat. Sapientiſſimus rex jam olim ſubmonens: Qui erudit deriſorem, inquit, ipſe ſibi injuriam facit. Nam ſi Auguſtini ſenſu, Merces doctoris eſt profectus auditoris, ille qui ſalubria monita audit, nec proficit, magiſtro ſuo minerval ſubtrahit; atqui tales profecto ſunt omnes deriſores, qui quo fidelius monentur, hoc obſtinatius irrident, & oderunt monitorem. Ideo Gregorius: Neque enim, inquit, timendum eſt juſto, ne deriſor, cum corripitur, contumelias inferat, ſed ne tractus ad odium, pejor fiat. Itaque Salomon ſubjungit: Noli arguere deriſorem, ne oderit te. Nam uti cænum tunc maxime fœtet, cum illud moveris; & ignis tunc maxime ardet, cum eum foderis; & rabies tunc maxime ſævit, cum eam provocaveris; ita deriſor neceſſariæ objurgationis ſtimulos calce contrario frangit, & tunc præcipue cachinnatur cum arguitur. Adde: beneficium invitis facere, ſubinde pro tyrannide haberi.

Greg. l. 8. mor. 24 med.

Prov. c. 9. v. 7 & 8.

Nihilominus audebo & perfringam, neq; enim unus aliquis deriſor mihi corripiendus eſt, ſed omnes. Hic tutius pugnandi genus eſt in multos quam in unum pugnare. Et quamvis ſic omnes monendi ſint, ut etiam ſinguli ſe monitos ſciant, eamque ob rem, & iſte & ille irriſor corripiendus ſit, non tamē vitioſi, ſed vitium perſtringendum eſt. Ideo hic

hic pæne proclamem, quod ille in arena gladiator: Non te peto, sed piscem peto; sic ego, mi derisor, non te, sed linguam tuam, prout meretur, aceto confricabo. In primis autem quam irrisores nemini parcant, exponam.

I. Triplici colore insignis est Iris, croceo, purpureo, & prasino seu viridi; soli semper opposita: atque si plebeis fabulis sit fides, aurum jacit in neglectos fontes. Derisores tribus fere coloribus insigniuntur, quibus se noscendos præbēt: primus est croceus, lucis & splēdoris æmulus, nam illi nec superis, sed nec Deo quidem parcunt, qui lucem inhabitat innaccessibilem. Alter virentis terræ assimilis est, indicatque eos, qui etiamnum superstites & terram inambulant, derisoribus expositissimos esse. Purpureus denique color designat derisorum linguas, ad ipsas usque piaculares flammas, aut Erebi sedem extendi, neque enim sepultis parcitur; etiam manes irrisui sunt. Derisor si quid auri, hoc est, purioris amoris habeat, id omne in loca humida, avios fontes, in putidas carnis voluptates derivat. Severissime in hos tales oraculum divinum pronuntiat: Abominatio Domini est omnis illusor. Id quod dixi, facile demonstravero.

1.Tim. c.6. v.16. — *Prov. c.3. v.32.*

Deo quidem minime parcunt derisores. Quam crebræ sunt impiæ illæ voces: Deus vir bonus est; Diabolus tam ater non est atque pingitur; Inferorum flammæ non sic urunt atque creditur; Cælum longe capacius est atque dicitur; neque vero anseribus ædificatum est amplissimum illud cæleste palatium; facile omnes hac domo claudemur. His cavillis Dei misericordiam atque justitiam lingua petulans proscindit. Cavete irrisores, *Deus non irridetur.* Et cælum quidem Angelis exædificatum est, neque ii tamen omnes

Gal. c.6. v.8.

omnes illud incolunt, quanto minus illusores, Dei contemptores? Fuit ex hac hominum fæce, qui cum tonante ac mugiente cælo moneretur, surgeret, Deumque precibus placaret, respondit temere: Deus vir bonus est, non ferit jacentes. Vix demum multis precibus uxoris motus surrexit, & mox fulmen lectum percussit, hominem certe tacturum, ni vocem impiam correxisset surgendo.

Iacob. Gaultevius in Tabula sua chronographica pag. 887. Anno millesimo sexcentesimo nono, die sancto Iacobo Apostolo sacra in Galliis matrona nobilis Carolicensis, sed Calvinianæ scholæ, in castro suo, una cum suis ancillis intenta operi residebat, cum ecce fulmen è summa arce in ipsum conclave trajectis tabulatis irruit. Ancillæ, Catholico ritu, cruce se signant, heramque rogant idem faciat. At illa sectæ suæ minime oblita, omnes has tales nugas proterve irrisit. Nec distulit Deus, & fulmen illuc denuo perrupit, solamque illam, inter illæsas ceteras, velut ictui destinatam, protinus interemit. *Hoc habet* petulans lingua. I nunc & sacros ritus irride. Pomis & nucibus ludere concessum quidem, sed non cum superis, non cum Deo.

Sed uti Deo non parcitur ab irrisoribus, ita nec divinis oraculis. Hieremias vates jam olim queritur, &, Factus est mihi, inquit, sermo Domini in opprobrium & in derisum tota die. *Hier. c. 20. v. 8.* Super auditis concionibus quæ non glossemata cuduntur, nec unquam deest quod in concionatoris verbis aut carpatur aut eludatur. Et hoc cacodæmonis artificium est, hos nasutulos ita condocefacere, ut quicquid pro concione dicatur, hoc ipsi in cavillum trahant, & irrisui habeant. Hic sane nec Christi, nec Chrysostomi verba quidquam proficiunt. Vbi enim Pharisæi cavillatores cavillari & irridere incipiunt, ibi nec Petrus nec Paulus, nec ipse Christus aliquid

quid effecerit clamando; frustra sunt omnia. Hæc, inquit irrisor, in concione frequentius audivi, quid crambe bis cocta ponitur? quid usque, & usque, & usque eadem? hæc mihi jam sæpius audita. Sed num etiam hæc tibi jam sæpius facta, mi Mome? Verissime dixit Siracides: Homo assuetus in verbis improperii, in omnibus diebus suis non erudietur. Hujus generis auditores habuit Isaias propheta, qui hoc ipsum sic queritur: Et erit eis verbum Domini, Manda remanda, Manda remanda: Expecta reexpecta, Expecta reexpecta; Modicum ibi, modicum ibi: ut vadant & cadant retrorsum, & conterantur, & illaqueentur, & capiantur. propter hoc audite verbum Domini viri illusores. Nimis magno stat, in Deum jocos jacere. Deus non irridetur, Deus neque se neq; suos nuntios, neque suas denuntiationes impune sinit esse ludibrio. Abominatio Domini est omnis illusor. *Eccli. c. 23. v. 20.* *Is. c. 28. v. 10. & 13.*

Tanto autem odio Deus Deridentem hanc linguam prosequitur, ut eam nec in rebus quidem levissimis, nec in pueris etiam & balbutiente ætate toleret. Elisæus irrisus à pueris, quam horribili pœna vindicatus est! Regum fasti rem ita narrant: Cumq; ascenderet (Elisæus) per viam, pueri parvi egressi sunt de civitate, & illudebant ei, dicentes, Ascende calve, ascende calve, &c: egressique sunt duo ursi de saltu (velut duo carnifices) & lacerarunt ex eis quadraginta duos pueros; *Pueros parvos*, qui vix fari poterant, quos tenella ætas tam rigido supplicio subtraxerit. Sed non parsum est. Abominatio Domini omnis illusor, quantumcunque teneræ sit ætatis. *4. Reg. c. 2. v. 24.*

Iratissimus quoque Deus fuisse dicendus est, cum legati quos miserat, passim ab omnibus ludificarentur; res sic narratur: Mit-

tebat

2.Par. tebat autem Dominus Deus patrum suorū;
c.36. de nocte consurgens, & quotidie commo-
v.15. nens: eo quod parceret populo & habitacu-
lo suo. At illi subsannabant nuntios Dei, & parvi pendebant sermones ejus, illudebantq; prophetis: donec ascenderet furor Domini in populum ejus, & esset nulla curatio.

II. At sicut ab irrisoribus Deo non parcitur, ita nec Christo filio Dei, nec Christi discipulis. Archisynagogi ædes ingressus fuerat Servator, filiamfamilias ad vitam revocaturus. At turba tumultuans, & tibicines sibilis & cachinnis Servatorem excipie-
Matth. bant, *& irridebant eum.* Quam humaniter rex
c.9. Herodes Antipas Dominum salutavit? Alba
v.24. veste velut fatuum, & albæ mentis hominē
Marci indutum, toti exercitui suo ridendum pro-
c.5. pinavit. Hic idem Dei filius in Pilati præto-
v.40. rio per ludibrium salutatus rex, & varie de-
Luc. risus est. Et quas in cruce ludificationes non
c.23. tulit? quam acerbæ cavillationes tunc jacta-
v.11. bantur? Sinite videamus, ajebant, an veniat Elias liberans eum; alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere; Vah, qui destruis templum Dei, & in triduo reædificas, salvum fac temetipsum. Sed nec latronum alter cavillis abstinuit. Nec mitius actum cum Christi discipulis; quoties illi fabulæ erant & ludi fiebant? Die Pentecostes cum Deo pleni prosilirent in vias, & cælesti facundia perorarent, varie auditores affece-
Act. runt: Alii autem irridentes dicebant, quia
c.2. musto pleni sunt isti: quid miramini, calices
v.13. fecere disertos, largius boni viri obbiberunt.
Matth. Christus futurum hoc vaticinatus: Si pa-
c.10. tremfamilias, inquit, Beelzebub vocaverunt,
v.25. quanto magis domesticos ejus?

David optimorum regū optimus, ab omni hominum genere illusus est. Goliathus cavillator improbus: Nunquid ego canis sum, ait,

ait, quod tu venis ad me cum baculo? veni 1. Reg.
ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cæli, c. 17.
& bestiis terræ. Et fatuus Nabal quam ore v. 44.
temerario Davidem cavillatus: Quis, inquit, 1. Reg.
est David, & quis est filius Isai? hodie incre- c. 25.
verunt servi qui fugiunt dominos suos. Mea v. 10.
igitur dem hominibus ignotis, servis fugitivis? Neque hic Deus supplicium distulit:
Cumque pertransissent dies decem; percussit 1. Reg.
Dominus Nabal, & mortuus est. Idem rex c. 25.
David ab ipsa conjuge sua Michole quam v. 38.
proterve irrisus est? Saltaverat rex sanctissimus ante Arcam Domini mente rectissima, & miros in Deum affectus ediderat. At Mi- 2. Reg.
chol sinistre hoc interpretata: Quam, inquit, c. 6.
gloriosus fuit hodie rex Israel discooperiens v. 20.
se ante ancillas servorum suorum, & nuda- 21. 22.
tus est quasi nudetur unus de scurris! At vero David placidissime: Ludam, inquit, & vilior fiam plusquam factus sum; & ero humilis in oculis meis. Nec sua Micholi dicacitas impune stetit: matris nomen nunquam obtinuit.

Iobum patientiæ magistrum, quam amarulento scommate perstringēs uxor: Adhuc, Iob. c. 2.
inquit, tu permanes in simplicitate tua? Sed v. 9.
responsum tulit se dignum: Quasi una de & 10.
stultis mulieribus locuta es; si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus? Sed & ab aliis irrisus Iobus: Nunc, Iob.
inquit, in eorum canticum versus sum, & c. 30.
factus sum eis in proverbium. v. 9.

Nec Tobias suos habuit benevolentiores: Nam sicut beato Iob insultabant reges, ita Tob. c. 2.
isti parentes ejus; & cognati irridebant vi- v. 15.
tam ejus, dicentes, ubi est spes tua pro qua 16. 17.
eleemosynas & sepulturas faciebas? Tobias & 18.
vero increpans illos: Nolite, inquit, ita loqui, quoniam filii sanctorum sumus; & vitam illam expectamus quam Deus daturus

est his,

est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo.

Divinus Paulus apud Athenienses, ansam dicendi sumens ab Ignoto illorum deo, deque universis mortalibus in vitam revocandis; & quem plausum tulit? multorum irrisionem. Nam cum audissent resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt; Audiemus te de hoc iterum. Adeo paucis fructuosa fuit facundissima Pauli oratio.

Idem omnibus bonæ mentis hominibus contingit, nec est quod hic expectent usitatius suæ probitatis præmium, quam sperni & irrideri. Francisci Assisinatis, viri sanctissimi germanus frater, sed parũ sanctus, cum videret Franciscum sæva hieme, rigente cælo, seminudum frigore concuti, misit puerũ qui per ludum peteret, sudoris sibi aliquid vendi sestertio. Huic Franciscus ore hilari: Dic, inquit, fratri meo, me jam & algorem & sudorem meum omnem Domino meo vendidisse, idque ingenti pretio. Nimirum deridetur justi simplicitas. Et quod longe pejus est, derisor hoc sibi jus esse autumat, neminem sine scommate præterire, omnes deridere. At finite cavillatores hoc sibi jus fingere, ipsi demum fatebuntur Orbi, quam nullo id jure fecerint. Audite quam serio sed sero nimium ex inferis illi ipsi vociferentur: Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperii. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est! En illi supra sunt, nos in Orci barathro jacemus. Sed dicite, ô Phryges sero sapientes, num hoc unum solummodo peccatum patrastis? cur libidines vestras tacetis, cur temulentiam

Platus de bono status relig. l. 3 c. 16. ante med.

Iob c. 12. v. 4.

Sapient. c. 5. v. 3. 4. 5.

vestram dissimulatis? quid avaritiam & invidiam tacetis, quid tot alia flagitia vestra tegitis? Ah, satis est, ajunt, hoc unicum fateri grande piaculum. vitæ nostrę epitomen damus, *irrisores fuimus*. Hinc, quicquid salubrium monitorum instillabatur, contempsimus, & hinc ruina præceps in vetitum, hinc tot scelerum formæ. ergo fatemur demum: Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum.

III. Inter eos qui plurimum ridentur, primi numerantur pauperes, quos ditiorum supercilium non alio quandoque nomine compellat, quam famelicos mures, pediculorū thesauros, extrema busti cadavera, damnata fortunæ ludibria, &c. quis non disertus est, cum spargenda sunt ejuscemodi infamia agnomina, quæ non tantum dictu audituque indecora, sed & infimos quosque graviter offendunt, & exacerbant, subinde mali non exigui caussa. Exemplo res demonstratur. Cum audisset Sanaballatus Hebræorum hostis, murum ab ipsis strui, Iratus est valde, & motus nimis subsannavit Iudæos, & dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum: Quid Iudæi faciunt imbecilles? nunquid ædificare poterunt lapides de acervis pulveris qui combusti sunt? Sed & Tobias Ammanites proximus ejus, ait, Ædificent: si ascenderit vulpes, transiliet murum eorum lapideum. Nihilominus opus cæptū feliciter surrexit. Factum est ergo cum audissent omnes inimici nostri (ajunt irrisi Iudæi) ut timerent universæ gentes quæ sunt in circuitu nostro, & conciderent intra semetipsos, & scirent quod à Deo factum esset opus hoc. Ita Deus irrisores punit, & eos qui irrisi sunt, singulari patrocinio defendit.

2. *Esdr.* c. 4. v. 1. 2. 3. & c. 6. v. 16.

Sed quemadmodum vivorum nemini parcitur

Plin. l.2. c.43. citur ab irriſoribus, ita nec cuiquam mortuorum. Effertur quis? ridentes ſequuntur non pauci: nulla in eis memoria mortis; parum orationis, confabulationis plurimū eſt, perinde ſi canis mortuus efferretur, aut ſi corvum occiſum ad rogum deportarent Æthiopes præcedente tibicine, ut olim Romæ. Et quid ſermonis miſcetur in exequiis ducendis? O bone, ajunt, devixiſti, nunc ſubi ſcrobem, ſubi; opertus altum dormies, interſtrepente nullo.

Non tu hos dixeris Micholis eſſe filios, à quibus omnia habentur irridiculo? Hac cavillandi ratione omnia peccata eludi ſolent. Valer. l.1.c.2. Ita Dionyſius Syracuſis genitus, illud ævi ſui dedecus, tot ſacrilegia ſua jocoſis dictis proſequi voluptatis loco duxit. Fano enim Proſerpinæ ſpoliato Locris, cum per altum ſecundo vento claſſe veheretur: ridens: Amici, videtiſne (ait) quam bona navigatio ab ipſis diis immortalibus tribuatur ſacrilegis? Idem Iovis Olympii ſtatuæ amiculum aureum magni ponderis detraxit, injectoque laneo pallio: Æſtate, inquit, gravis nimium eſt aureus hic amictus, hieme frigidus, laneus autem ad utrumq; tempus anni aptior, & hieme fovebit, & æſtate non gravabit. Idem Epidauri Æſculapio barbam auream demi juſſit, quod affirmaret non convenire patrem Apollinem imberbem, ipſum vero barbatum conſpici. Idem menſas argenteas atque aureas è fanis ſuſtulit: quodque in his more Græciæ ſcriptum erat; bonorum Deorum eas eſſe, uti ſe bonitate eorum prædicavit. Idem Chryſendeta & pateras coronaſve, quæ ſimulachrorum porrectis manibus ſuſtinebantur, tollebat: & eas ſe à dantibus accipere, non auferre ab invitis dicebat: perquam ſtultum eſſe argumentando, à quibus bona precamur, ab iis porrigentibus

nolle

nolle sumere. Huic regio cavillatori non multum absimilis fuit Leo IV Imperator Copronymi filius, qui è S. Sophiæ capite coronam auream abstulit, quam priores Imperatores regiis sumptibus fieri curarant. Hi tametsi debita supplicia non exolvant, mortui tamen rependunt pœnas, quas vivi effugerant. Lento enim gradu ad vindictam sui divina procedit ira, tarditatemque supplicii gravitate compensat.

Verum, ne sic quidem ad frugem se corrigunt irrisores. Quantum hodieque piaculum foret, inter potatores dicere: *Non sitio amplius.* Sibilis exploduntur hæ voces: O te, ajunt, hominem asinum, qui non bibas, nisi sitias! Si quis vitæ sit seductioris ac castigatioris; En, inquiunt, eremicolam istum, en sanctum hunc misanthropum! si quis Christiana nobilitate calumnias concoquere, injurias oblitterare cupiat; en, ajunt, simplicem oviculam, hominem ficulneum, en virum antiqui sæculi, cui vanæ & sine viribus iræ sunt, qui nec sui ipsius quidem scit patrocinium gerere. Inde fit, ut qui rideri non vult, ulcisci velit impie, malitque malus Christianus esse, quam imbellis & effeminatus ultor haberi. Eo rerum devenimus, ut optimos quosque mores noxæ nobis esse censeamus, cum eos fæx hominum irridet. Hinc & ventri & conscientiæ vim facimus: ventri quidem, ut quam plurimum vini capiat; conscientiæ vero silentium præcipimus. Quotusquisque est qui se ad flagitium non animet his vocibus? Ego vero quam me rideri patiar, potabo potius & genio meo benigne faciam; si probro sit injurias oblivisci, ulciscar. O nequissimam cacodæmonis vafritiem, quod machinis ac insultibus non obtinet, hoc sannis ac sibilis impetrat. Sane hac in re optimos omnium magistros & artifices primarios

rios agnoſcimus Phariſæos, qui omnibus Chriſti dictis factiſque proterviſſime illudebant. Aſſiduæ illorum voces volabant: Videte, obſecro, ſanctitatem viri, qui cum nequiſſimis quibuſque hominibus tam ſocialiter agit; en prophetam qui publicanos & profligatæ pudicitiæ homines accedit, ut ſcilicet lautiores menſas inveniat.

IV. Hic quæſo, Chriſtiani, diem illum quo Chriſtus aſina vehēs Hieroſolyma contendebat, una mecum exactius perpendite. Cum igitur Chriſtus Dominus utcunq; jam vicinus iret urbi, Phariſæi, Scribæ, Rabini certatim ſpectatum proruebant diverſis locis. Pars ſpectatorum iſtorum feneſtras occupabat, & oculos vitreos in novum equitē defigebat, pars in via ad circulos coibat, omnes ad irridendum paratiſſimi. Iamque urbem ingreſſo Domino, Phariſæi omnes & Scribæ velut Epidaurii ſerpentes curioſiſſimis oculis obſervabant, quinam è ſuis civibus Dominum comitarētur, qui palmas ferrent, qui lætum acclamarent, qui veſtem in via ſternerent, hos ipſi digitis devorantes: En, ajebant, ſtultiſſimos homines! hic magiſter Zacharias ſutor, ibi magiſter Samuel faber comitantur: en illic magiſter Ioſeph piſtor, & magiſter Iacob cæmentarius palmas ferunt: etiam vicina noſtra, domina Iudith à nobis defecit, ſiquidem palmam fert, & aſinum ſequitur: en illic cognatam noſtram Salomen cum ceteris inſanientem. Ita modo hos, modo illos digitis monſtrantes, extreme cavillabantur humillimam Chriſti equitationem, & omnes illius comites. Hic irriſorum mos eſt.

Non aliter Hæreſis ſuos inſtituit; hinc quicquid ſacrorum rituum eſt, petulantiſſime deridetur. Sed neque Catholici dogmatis omnes hic extra culpam. Fit non raro, ut

Chriſtus

Christus Dominus cælesti ferculo vel per templi ambulacra, vel per urbis compita deferatur, longo deducentium agmine. Hos inter non infimæ plebis homines effuse garrire, jocari, ridere, fabulari audent liberrime, tanquam si eos modestiæ publicæ puderet. Hic jure quærat nonnemo: Quo in loco estis, aut quem deducitis? num fabulaturi adestis? num in choreo agitis? num saltaturi convenistis? Vbi fides, ubi religio? Ah, quam vestrum, & Orbis judicem non attenditis! itane vobis cæcus & surdus est Christus, ut illius oculos & aures nihil vereamini? Hoc non hæresin solum, sed & idololatriam sapit.

Iulianus apostata, peritissimus cavillator, & sannio maximus, in quem propriissime dictum putes: Abominatio Domini est omnis illusor. Hic Christianos de injuriis conquerentes, per cavillum eludere solitus: Hoc, ajebat, lex vestra imperat, ut percussus una maxilla, porrigat & alteram. Si quis iniquissime ablata reddi cupiisset: Adimenti pallium, ajebat, tunicam etiam in auctarium addendam, vestris legibus sancitum est. Hoc irrisu omnia despuebat perfidissimus Apostata. Ab hoc non multum dispar dux Aquitaniæ Guilielmus, sed demum vir sanctissimus. Hunc Guilielmus Malmesburiensis asserit ad id potentiæ perveniffe, ut in Palæstinam sexaginta millia equitum, & longe plures pedites duxerit; dives auri, sed multo magis vitiorum; in omni sordium genere volutatus, cum male faceret, gloriabatur, cuncta, ut Malmesburiensis loquitur, malefacta condiens salibus nugarum & facetiarum. Hunc Petrus Pictavorum Pontifex liberrime reprehendit, & officium facere detrectantem à piorum societate seclusit. At ille stringens gladium, & capillos præsulis

apprehendens: Iam, inquit, morieris ſenecio, niſi Eccleſiæ me reſtitueris. Præſul ſibi præſentiſſimus, & plane impavidus: Sine, inquit, loquar. Conceſſo dicendi ſpatio, dirum in eum compoſitum carmen abſolvit, & inferorum pœnis devovit; dein porrecto jugulo: Feri jam, inquit, feri. At Guilielmus pro more tam ſeria ludificans: Adeo, inquit, te odi, ut nec te meo digner odio; nec unquam cælum ingredieris, hac mea manu adjutus. Fuit autem & ſua Guilielmo Herodias, quæ Petrum antiſtitem in exilium ejiciendum ſuaſit. Guilielmus pellicis conſilium ſecutus, exilio damnavit ſanctiſſimum monitorem, quem ubi mortuum inaudiit: Pœnitet me, inquit, quod ſenem illum non citius ad cælum miſerim. His ſarcaſmis ſcelera non texit, ſed auxit.

At ubi animum mutavit Guilielmus, quæ non à ſemetipſo ſupplicia exegit vitæ licentius actæ? quibus lacrimis cachinnos ipſe ſuos eluit? quãtis rigoribus corpus domuit? cum vita reliqua omni, loricam nudo corpori appreſſam geſſerit, acerrimus ipſe vindex priorum noxarum. Hic jam Ambroſii voce uti liceat: Si ſecuti ſumus errantem, ſequamur & pœnitentem. Deus, ô Chriſtiani, non irridetur, ſed neque ſuos impune irrideri patitur: Abominatio Domini eſt omnis illuſor. Eccur alteri alteros irridemus? *Rom. c. 3. v. 23.* Omnes peccavimus, & egemus gloria Dei. Quiſque ſuos patimur manes; nemo ſine vitiis. Ergo,

Juven. ſat. 2. v. 23. *Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.*

Et quis ille qui ad omnem amuſſim ſe dixerit tam rectum, ut ſolus alios ridere poſſit? Tu ergo, mi homo, in teipſum tuos cachinnos verte, & quæſo vel hoc uno Annæum Senecam imitare, qui: Si quando, inquit, *Sen. epiſt. 50. initio.* fatuo delectari volo, nõ eſt mihi longe quærendus;

rendus; me rideo. Æmulemur, & nos ipſos nobis proponamus: hic noſtra jocularis lingua ſatis habebit abunde quod convellat, nos ipſos rideamus.

CAPVT XIII.

Deriſorum natura, & DERISIONIS *damna uberius explicantur.*

DIximus, quam nemini parcant irriſores: ſed accuratius nunc in eorum mores indagandum, ſimul etiam damna quæ hanc linguæ intemperantiam ſequuntur, explicanda.

I. Robertus Holcot Anglus, vir eruditus è divi Dominici familia, librum Sapientiæ commentariis illuſtravit. In his de hoc ipſo linguæ vitio diſſerens: Deriſio, inquit, quatuor parit mala: Oſtendit enim ſtultitiam, ſuſpendit amicitiam, offendit juſtitiam, intendit malitiam. Ordine iſta, ſed ſtrictim perſequemur.

1. *Oſtendit ſtultitiam* deriſor: quiſquis enim alterius defectus irridet, profecto ignorat ſuos; & ſæpe illo maxime vitio laborat, quod in alio ſugillat. Præclare Gregorius: Quid, inquit, ſimus hodie, novimus, quid autem paullo poſt eſſe poſſimus, neſcimus. Hi enim quos deſpicimus, tarde poſſunt incipere, & tamen vitam noſtram ferventioribus ſtudiis anteire. Timendum itaque eſt, ne nobis cadentibus ſurgat, qui nobis ſtantibus irridetur, quamvis ſtare jam non novit, qui non ſtantem novit irridere. Apud Iobum dicitur: Cum ceteros, inquit, irriſeris, tu à *Iob* nullo confutaberis? Væ qui ſpernis, nonne *c.11.* & ipſe ſperneris? cum fatigatus deſieris con- *v.3.* temnere, contemneris. *Iſ.c.33*

2. *Suſpendit amicitiam* deriſor. Vbi enim *v.1.* deriſio, ibi rixa & contentio. Ideo illud ſa-

Prov. c.22. v.10. pientiæ oraculum monet: Ejice deriſorem, & exibit cum eo jurgium, ceſſabuntq; cauſſæ & contumeliæ. Irriſio graviſſimarum ſæpe litium fuit ſeminarium. Multi, ne dictum ſibi pereat, quod ægre in ore tenetur conceptum, dulcedine urbanitatis prolapſi, dum ludo irrident, ſerio lædunt.

3. *Offendit juſtitiam*, id enim alteri facit, quod ſibi nollet fieri. Quis enim ille, & laudabimus eum, qui æquo animo ferat ſe irrideri? Quam hoc omnes fugimus, quam indigne ferimus, riſu aut ſibilis excipi? Cur ergo quod ipſi tantopere horremus, aliis tam petulanti temeritate obtrudimus? Siracides Eccli. c.31. v.18. corripiens: Intellige, inquit, quæ ſunt proximi tui ex teipſo.

4. *Intendit malitiam*, nam per jocum incipit, ſed è joco res naſcitur; ludendo ferit, ridendo ſauciat. hoc certe non raro efficit, Hierem. c.9.v.4 ut irriſus minoris quam antea fiat. Omnis amicus, inquit Hieremias, fraudulenter incedet, & vir fratrem ſuum deridebit, & veritatem non loquetur.

Ovid. l.1.metamorp.

—— non hoſpes ab hoſpite tutus,
Nec ſocer a genero, fratrũ quoque gratia rara eſt.

Sed pergit Robertus, &: Eam ob cauſſam, inquit, quadrupliciter minatur ſcriptura hoc modo: Irriſores non ſunt arguendi de iniquitate, Non ſunt inſtruendi de fatuitate; Sunt ejiciendi è ſocietate; Sunt deridendi à Dei majeſtate.

1. *Non ſunt arguendi de iniquitate.* Hoc caute præmonens ſapientiſſimus regum: Noli Prov. c.9. v.9. arguere deriſorem, inquit, ne oderit te: argue ſapientem & diliget te. Vti fruſtra ſe fatigat medicus in eo ægroto perſanando, qui pharmaca omnia effundit, non in ventrem, ſed per feneſtras: ita oleum & operam perdit, qui cavillatorem multitudine monitorum obtundit. Inter irriſores autem facile

cile principes fuerunt Iulianus & Lucianus apostatæ perfidissimi, & ex asse momi exercitatissimi, ad quævis irridenda. Sed uterque meritissimas dedit pœnas : ille incerta sagitta sauciatus, iste à canibus laceratus interiit.

2. *Non sunt instruendi de fatuitate:* Salomon id affirmans: Quærit derisor sapientiam, inquit, & non invenit. Avetis linguam nobilissimi derisoris inspicere? Herodis Antipæ linguam considerate, qua ipsam æternam sapientiam ostentui habuit, qua filium Dei ut fatuum irrisit, & ut ab omnibus irrideretur, fatui veste donavit, & sic Romano præsidi remisit. Sapiens sibi videbatur rex iste, & ideo Christum variis quæstionibus urgebat. Aperte divinus Lucas: *Interrogabat eum multis sermonibus.* Quis hic non cupiat explicatius nosse curiosissimi hominis tot quæstiones? *At ipse nihil ei respondebat.* Caiphæ, Pilato, Malchi cognato, aliis respondit Christus, huic irrisori nihil. In hoc tali homine desperanda est sanitas. Monetur, punitur? ridet, ludit. Iterum monetur, iterum punitur? iterum ille & ridet & ludit, *Derisor non invenit sapientiam.*

Prov. c.14. v.6.

Luc. c.23. v.9.

3. *Sunt ejiciendi e societate.* Ita monent divina oracula: Ejice derisorem, & exibit cum eo jurgium. Sub initia nascentis Orbis, non deerat hæc hominū fæx, idque in ipsa Noëmi & Abrahami domo : talis erat Cham, talis Ismaël : Cumque vidisset Sara, filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham : Ejice ancillam hanc & filium ejus, puer hic ludibundus nimium & petulans est; ipsa vidi, quam is filium meum sugillarit, irriserit, vexarit; res non ferenda : male liberos educabimus si hoc dissimulemus. Irrisionis autem istius caussa fuit invidia, nam Ismaëlem natu majorem pessime

Prov. c.22. v.10.

Gen. c.21. v.10.

habuit, epulum tam nobile instructum, cum Isaacus à lacte depelleretur. Neq; in Ismaëlem tantum excanduit Sara, sed & in matrē illius, ut quæ improbos filii mores non corrigeret. Ergo ejice ancillam, inquit, has illusiones in nostra domo non feremus.

4. *Sunt deridendi a Dei majestate.* De his ipsis Psaltes regius: Ecce, inquit, loquentur in ore suo (voce submissa & gracili) & gladius in labiis eorum : verba illorum mire penetrant punguntque, ipsi tamen ea securi effundunt, & eo se solantur, *quoniam quis audivit?* Non est hic qui nos in jus ambulare cogat
Ps.58. ob nostros sermones. *Et tu, Domine, deridebis*
v.8. *eos.* Putant se non audiri, sed tu Domine, qui
& 9. vel latentissimos ipsorum nutus observas, in tempore aderis, risui & illos etiam propinaturus.

Prov. Salomoni hoc credamus : Ipse deludet il-
c.3. lusores, inquit, & mansuetis dabit gratiam.
v.34. Et velut dexterrimus irrisor aliquis nō multum sese agitat, cum alios risui exponit, sed ore solum aut oculis dat signū, ita Deus per vilissima quæque in nostros irrisus animad-
Is.c.7. vertit. Isaias attestatur : Sibilabit Dominus
v.18. muscæ quæ est in extremo fluminum Ægypti, & api quæ est in terra Assur. Non opus hic magna vi, sibilo res agitur : Veni apicula ; hunc mihi punge; adsis musca, hunc mihi vexa. Quia vero Isaias vates hoc loco per muscam Ægyptios, per apim Assyrios, & omnes illorum exercitus designat, compendio hoc asserit: Deus vel unico nutu tam facile immittit instructissimum exercitum, quam facile quis cani aut feli apponit scarabæolum. Ergo ut illusores dignum se præmium ferant, exiguis sæpe contumeliis pugnat in illos Deus, sed his illi sic consternantur, ut velut æstro perciti furant & insaniant, postquam *sibilavit Dominus muscæ.*

II. Nar-

II. Narrat Plinius, in illis Orbis partibus, quæ leones gignunt, vermiculum reperiri Leontophonon, quo guſtato tanta illa vis, ac ceteris quadrupedum imperitans illico expiret. Habet Deus vermiculos ſuos quibus immanes illas beſtias ſternat. Ita cum Herode Magno Aſcalonita tot infantium interfectore actum; à vermibus miſer occiſus eſt: ſic hoſtes Deus, ſic illuſores tractat: ſibilat muſcæ, ut exagitet; immittit vermiculum, ut necet: *Tu Domine deridebis eos.*

Rem miram refert Surius de Charilepho viro ſanctiſſimo, qui ſuo cœnobio id prærogativæ obtinuit à Deo, ut ingreſſum nulla feminarum tentaret impune. Audiit hoc ſpargi ceteris curioſior femina, Gunda nomine, & has ſuperum minas velut fabulam irridens, mentito habitu clam ſubrepere inſtituit. Viriles ergo veſtes induit, & hilaris contendit ad monaſterium. Hic Deus ſibilavit muſcæ, quæ mox ab inferis emerſit. Siquidem mulier illa temeraria, jam pedem illatura limini, à malo genio infeſſa, à cœnobii aditu vi rejecta, & peſſime habita eſt ab hoc inquilino. In poſterum, diſce manere domi, & privilegia divis conceſſa non ridere. *Sur. tom. 4. die 1 Iulii.*

Quam porro illuſores in gente Chriſtiana ſint noxii, Guilielmus Peraldus Lugdunenſis Præſul erudite demonſtrans: Hæc, inquit, diaboli vafrities eſt nequiſſima, qua filios Dei ſuffocat dum parvuli ſunt, bonum inceptum deſtruens in germine. Sicut enim Pharao Hebræos infantulos aquis ſubmergi, Herodes gladiis confodi voluit: ita Lucifer Chriſtianorum partus jugulari vult antequam adoleſcant. Et quantum impeditur bonorum actuum per unicum hoc diaboli vaframentum, Irriſionem. Ita enim fit, ut

qui non robustæ pietatis est si videat se rideri, quod tam facilis sit ad dandam inimicis veniam, deinceps inexorabilem se futurum statuit: sic & alii nondum adultæ virtutis, si notent deridiculo esse serio precantes, sacramenta frequentantes; si pietati vacantes, & in omnibus se continenter ac submisse gerentes ludibrio haberi, & fabulam esse observent, in eam facile mentem adducuntur, ut statuant illa omnia velut supervacua omittere, ceterorum more vivere, facere quod isti & istæ solent, & sic irrisiones exire. En, ut optima seges suffocetur in semine! Irrisio acutum spiculum est in animo, quod fortissimum quemque, ni Deus singulariter eum tueatur, de mentis statu dejiciat.
Greg. l. 9. mor. c. 5. Vere Gregorius: Sæpe, inquit, lingua à bono opere, dum vituperat, revocat. Iobus inter tot tormenta hoc unum gravissime questus est se ab amicis irrideri, & quasi prolixæ patientiæ oblitus, quamvis constantiam retineret, prorupit in hæc verba: Qui deridetur
Iob c. 12. v. 4. ab amico, sicut ego, invocabit Deum, & exaudiet eum, deridetur enim justi simplicitas. Nimirum hoc ariete Iobus non quidem dejectus, sed tamen valde conquassatus est. Super hac Iobi querela disserens Gregorius, vanissimas mortalium artes compendio com-
Greg. l. 10. mor. c. 16. plexus: Hujus Mundi sapientia est, inquit, cor machinationibus tegere, sensus verbis velare, quæ falsa sunt, vera ostendere, quæ vera sunt, fallacia demonstrare. Hæc nimirum prudentia usu à juvenibus scitur; hæc à pueris pretio discitur, hanc qui sciunt, ceteros despiciendo superbiunt, hanc qui nesciunt, subjecti & timidi in aliis mirantur: quia ab eis hæc eadem duplicitas, iniquitatis munimine palliata diligitur, dum mentis perversitas, urbanitas vocatur. Hæc sibi obsequentibus præcipit, irrogata ab aliis mala multi-

multiplicius reddere, cum vires ſuppetunt; nullis reſiſtentibus cedere, cum virtutis poſſibilitas deeſt; quicquid explere per malitiam non valent, hoc in pacifica bonitate ſimulare. At contra ſapientia juſtorum eſt, nil per oſtenſionem fingere, ſenſum verbis aperire, vera ut ſunt diligere, falſa devitare: bona gratis exhibere, mala libentius tolerare quã facere, nullam injuriæ ultionem quærere, pro veritate contumeliam lucrum putare. Sed hęc juſtorum ſimplicitas deridetur, quia ab hujus Mundi ſapientibus puritatis virtus fatuitas creditur: omne enim quod innocenter agitur: ab eis procul dubio ſtultum putatur. En hæreſin irriſorum ampliſſimã! Imo hæreſum omnium iſtud ſollenniſſimũ eſt, mimum agere & momum, ſancta omnia irridere, convicia & ſcommata de plauſtro jacere. Talis eorum hæreſis fuit, quos Coterellos vocabant. Hi anno milleſimo centeſimo octogeſimo apud Gallos Bituriges, uti divus Antoninus memorat, rapinis, ſtupris, incendiis omnia turbarunt. Exordium fecerunt ab irriſione Coterelli: ſacerdotes per ludum cantores vocabant; ſi quem è ſacerdotibus arripuiſſent torquendum, primum erat imperare: Canta ſacrificule, canta: illi alapas interim ingerebant cantanti; quoſdam virgis ceciderunt, ea liberalitate plagarum, ut brevi obierint. Ab iiſdem calices ſacri, malleis & ſaxis contuſi, ſacroſancta Euchariſtia pyxidi excuſſa, per aërem ſparſa, non ſine cachinnis & conviciis, ac pedibus (horreo dicere) conculcata: ſacræ veſtes conſciſſæ, & inde pellices ornatæ. *At tu Domine deriſiſti eos.* Philippus rex Galliarum ob crebriores victorias appellatus Auguſtus, exercitum miſit qui Coterellos ad unum omnes delevit: inſtar canum mactati ſunt. Hoc judicium irriſoribus debebatur.

Anton. tom. 2. tit. 17. §. 17.

III. Non

III. Non absimilis his Michaël III ejus nominis Imperator in Oriente, anno octingentesimo quadragesimo secundo; hic sacerdotes, antistites, sacra omnia irrisit. Qua in re primarium famulum, Bardas nomine, egregium adjutorem habuit. Hæc irrisorum scelera deus oculis veluti clausis præteribat, & tanquam dissimulanter ea intueretur, connivebat usq; in annum vicesimum sextum, quo anno Michaël Imperator charissimum Bardam præcepit occidi: ille strictis gladiis perterritus, genua Imperatoris advolutus, vitam solum rogabat; sed extractus & frustillatim concisus est, caput conto suffixum, & velut in Iunonis pompa prælatum: *Tu Domine deridebis eos.*

Eodem anno & ipse Imperator Michaël debitum sibi præmium tulit. Nam cum Basilius in eodem solio successor, illum impietatis moneret, Imperator monitoris impatiens, aulicum famulum subornavit, qui Basilium impeteret hasta, veluti feram fixurus. Sed error hastæ saluti fuit Basilio. Cautior exinde Basilius, re cum aliis deliberata, ebrium Imperatorem in cubiculo aggressus, & multis vulneribus confectum, manibus pedibusque mutilavit: ita Zonaras & Cedrenus. Iudicia derisoribus debita, etsi sopita videantur, tandem tamen evigilant.

Hic mihi alius in mentem est Michaël Theurlinus, homo gente Germanus, sed inter cavillatores minime postremus, hic in Pannonia infra Strigonium, à sacerdote sphærulas precatorias, ac si à Iudæo tesseras peteret, importunissime exigens: Da cito, ajebat, mysta globulos precatorios. Dedit ille, sed qui petiit, paullo post & globum accepit pectore, sed plumbeum, post quem nil amplius petiit. Hoc narravit vir nobilis, qui Michaëlis, cum glande trajiceretur, latus tegebat: *Tu Domine deridebis eos.* Tria

Tria certe constituta sunt tempora illusoribus. Primum est quo se judex sessum recipit, & ad sententiam dicendam componit. Eo spectat illud Salomonis: Parata sunt derisoribus judicia. Alterum est monitionum & minarum. Eo pertinet illud Isaiæ: Et nunc nolite illudere, ne forte constringantur vincula vestra. Per Salomonem quoque monentur à Deo, qui jure queritur: Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo. Tertium est denique sententiæ exequendæ. Hic jam proclamat Isaias: Consummatus est omnis illusor, & succisi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatẽ, qui peccare faciebant homines in verbo, & arguentem in porta supplantabant. Cavete ô Iuliani, ô Luciani, irrisores improbi: Cavete ô Momi, Nocte matre, Somno patre progeniti, qui ipsi quidem nil præclari operis edere, sed aliorum opera curiosis oculis contemplari, & si quid omissum aut perperam factum, petulanter irridere consuevistis. Cavete, ô Christiani, dicacitatem & irrisionem. Præstat vel millies irrideri, quam alios vel semel irridere. Iudex jam consedit, monemini; jam sæpius minatus est, resipiscite; jam sententiam pronuntiabit Iudex. Parata sunt derisoribus judicia.

Is. c. 28 v. 22.

Prov. c. 1. v. 25. & 26.

Is. c. 29 v. 20.

CAPUT XIV.

DERISORES *quam graviter sæpe puniti sint.*

SOlent ignes, quos fatuos vocant, plerunque noctu vagari, & viatorem se sequentem, ad vada periculosa, aut præcipitia sensim deducere. Lingua ignis est, & fatuus, qui sibi obsecundantes præcipitiis proximos ducit, Lingua Derisoris eo frequenter excurrit,

currit, ubi vicinæ ſunt voragines, ut ſubito quem duxerat, præcipitet. Deriſor quo minus timet, plus habet quod timeat. Revera Salomone teſte, Parata ſunt deriſoribus judicia, & mallei percutientes corporibus ſtultorum. Quam autem hæc judicia ſint ſevera, & quid ſupplicii expectet irriſores, poſt ea quæ jam diximus, confirmatius exponemus.

Prov. c. 19. v. 29.

I. Ille Domini ocellus Ioannes Apocalypticus vidit è faucibus draconis tres impuros ſpiritus emergere, velut tres ranas. Ex ore irriſoris triplex vibratur lingua, nam tribus modis irrideri quis poteſt. Primo quidem cum corporis vitia, calvities, claudicatio, balbuties, hiſque ſimilia opprobrantur: ita pueri Eliſæi calvitiem irridebant. Deinde, cum animi defectus, ſimplicitas, ignorantia, ſtupiditas, ingenii tarditas, ſtultitia objiciuntur. Hic mille ſunt agnomina; caudex, ſtipes, fungus, ſtupor, bardus, aſinus, ſtultus. In hanc impiam dicacitatem Chriſtus ſententiam mortis, & quidem æternæ tulit: Qui autem, inquit, dixerit fratri ſuo, Raca, reus erit concilio; qui autem dixerit Fatue (animo ſcilicet injuriam ſpirantem) reus erit gehennæ ignis. Tertio, cum defectus fortunæ, paupertas, generis obſcuritas, officii vilitas oggeruntur. ita Phariſæi Chriſtum non niſi fabri filium vocabant. Hic ſæpe graviter peccatur, cum à nobilioribus & ditioribus, tenuioris fortunæ hominibus inſultatur. Alienus ab hoc vitio Salomon: Sum quidem, inquit, & ego mortalis homo, ſimilis omnibus, & ex genere terreno (de meliore luto duntaxat) & ego natus accepi communem aërem, & in ſimiliter factam decidi terram, & primam vocem ſimilem omnibus emiſi plorans. Nemo enim ex regibus aliud habuit nativitatis initium.

4. Reg. c. 4.

Matth. c. 5. v. 23.

Sapient. c. 5. v. 1. uſque ad 5.

Et ge-

Et genus, & proavos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco ——

Quid ergo suas inopi reculas objicio, cum eum plerunque plus ornet paupertas, quam me divitiæ? Sed parata sunt derisoribus judicia.

Gedeon fortissimus heros insequebatur hostes cum trecentis militibus, quibus præ lassitudine & fame deficientibus, panes suppeditari petiit, ut restauratis viribus, reges Zebee & Salmana liceret persequi. At Socothani principes, à quibus subsidium illud petitum, illiberali prorsus sarcasmo ludentes: Nunquid, ajunt, victoriam jam manu tenes? nempe jam triumphum canis, ideo postulas, ut comeatū agmini tuo suppeditemus. Quibus Gedeon: Vbi vicero, inquit, vos dicterium vestrum luetis. Vicit, & ad cavillatores istos quam primum regressus, septuaginta septem viros, primores urbis, inusitato supplicio affecit, nam eos humi stratos, & spinis ac paliuris laceratos, magnoque impetu contusos necavit, turrim Phanuel evertit, & omnes urbis incolas trucidari jussit. Scilicet novum & antehac inauditum derisoribus supplicium debebatur. Sic omnino, sic parata sunt illusoribus judicia. jam calet lixivium quod illorum capita confricabit: jam stat patibulum, quod illos in altum elevabit. Res patebit à pluribus exemplis. *Iudic. c. 8. v. 6. & 16.*

II. Anno à pariente Virgine millesimo trecentesimo quadragesimo Philippus Valesius Rex Galliarum contra Flandros Gandenses arma movit. Illi ad conflictus exordium, gallum gallinaceum in tabula pictum velut labarum prætulerunt cum hac inscriptione: Cum gallus hic cecinerit, Francorū rex victor erit. Magno stetit hic jocus; nam è Flandris novemdecim millia & octingenti in acie cæsi sunt. Nimirum parata erant deriso-

derisoribus judicia. Quemadmodum puero in plateis improbe se gerenti dicitur : Adsis modo , parens te domi salutabit recentibus virgis.

Anno millesimo quingentesimo septuagesimo quinto, tempore verni jejunii, anniversaria Christi patientis hebdomade, miles Comitis Ludovici Nassovii in Belgio hibernabat, & carnibus temere vescebatur, nec sine mutua gratulatione , quod liceret esse tam improbis & exlegibus. A castris non procul aberat Philippus Olmanus parochus, theologus , hic suos cohortatus ne pessimis exemplis animati, legibus Ecclesiæ fraudem facere in animum inducerent : impios illos milites nunc quidem ridere, forsan brevi ploraturos. Dictum viri vaticinium videri potuit.

Ps. 77. v. 30. Nam quarto paschatis die , *cum adhuc esca eorum erant in ore ipsorum , & ira Dei ascendit super eos*, & totus eorum exercitus, cum omnibus ducibus, inter quos Ludovicus & Henricus Nassovii, ad internecionem ab Hispanis cæsus est. Parata sunt derisoribus judicia. Crux alta suum Amanum jam expectat ; Assuerus rex solo nutu pronuntiet quid fieri velit , & pendebit Aman.

Locus, auff der Moc=Ker=haid dicitur.

Anno millesimo quingentesimo sexagesimo octavo excusus Antverpiæ dialogus Passevantii & Pasquini colloquentium de rebus gestis Calvini, Bezæ , Vireti : auctor scripti Emanuel Tronesius, qui & hoc commemorat : Lausannam ibant Geneva duo sibi perquam familiares. In itinere omne cælum in iras effusum , fulgure & tonitru minabatur. Hic illorum alter Catholico ritu se cruce signavit. Ad quem socius : Quid agis , inquit, num muscas abigis ? Dixit , & mox ultor hæsit à tergo Deus. Nam fulmen destinatissimo ictu hunc unum petiit, intacto altero , qui id Genevæ statim vulgavit. Sunt certe parata

parata derisoribus judicia. Cùm connivent homines, cælum terràque pœnas repetunt.

Anno millesimo quingentesimo octogesimo primo, die Dominico Corpori sacrâ Biturgium venit Elisabetha Blæstina vnà cum marito, matre suâ, atque ancillâ. Elisabetha brachiis infantem gestans matre & ancillâ comitantibus, sancti Severi ædem ingressa, pro suggestu dicentem audiit & irrisit. Finitâ concione loci curio Michaël Herzog rem divinam exorsus est. Femina hæc curiosior nescias an procacior, cum infante accedit aram ludibunda: hîc subitò veluti fulminata corruit, adstante Georgio Olando qui præfectus erat urbi; infans tollitur illæsus, mater muta nec sibi præsens effertur templo, ubi multum sanguinis ore naribusque rejecit, quamvis eo casu non mortua. Fassæ sunt posteà mater & ancilla, illam, antequam corrueret, dixisse: accedam propiùs, ut videam quid stultus iste (sacerdotem designabat) gesticuletur. Sed parata sunt derisoribus judicia. Vindicta subinde claudicans venit, sed venit tandem, & plerunque quò lentior, hoc vehementior.

Anno millesimo quingentesimo octogesimo tertio Novesii in agro Coloniensi femina hæresin clam fovens pectore, Catholicorum templo abstinuit. Ejus rei caussam aliquoties interrogata, illud irrisorum sollenne respondens: Altum est ædificium, inquit, nec promittit se non ruiturum. Iocus videri potuit innoxius; non fuit, nam eo ipso tempore extra urbem cænobium diruebatur unà cum templo, alio loco condendum, hoc ubi femina illa inaudiit: gaudeo, inquit, me superstitem in patriâ videre templa etiam papistica dejici. Itaque duabus ancillis comitata, egressa est urbe, visura demolitionem ædis, Culmen illius jam detectum

erat, cetera majorem partem ſoluta. Dum ergo ſecura obit ſingula luſtrans, columna inclinata in feminam ruit, eámque mole ſuâ obterit. Quis columnam impulerit, facile eſt cogitare; is utique qui impiè jocantem audiit. Parata prorſus ſunt deriſoribus judicia: aviculis ſaltando paſcentibus jam imminent tendiculæ.

Bredē-bach. l.7.coll ſacr. c.61. III. Ad rem teſtatiſſimum quid Tilmanus Bredenbachius commemorans: Vir, inquit, moribus & eruditione ſpectatiſſimus nuper ad nos Antverpiâ perſcripſit iſta; Cùm Patres Societatis IESV è ſuo Collegio recèns illic condito, factioſorum hominum operâ pulſi, urbéque cedere juſſi eſſent, quidam Calvini ſectator, in exulum domum jam vacuam ſe penetravit, & colligati ſtraminis faſciculum è feneſtrâ ſuſpendit. Conſuetum hoc ſignum eſt earum ædium quas lues contagioſa infecit. Collegio ſic inſignito, mox alius ejuſdem religionis homo adfuit ex compacto, & fores pulſavit. Alter, qui ſtramen infame appenderat, proſpiciens, & velut indignatus: Quid hoc, inquit, oſtiū pulſas? ſignum peſtilitatis, lippe, non vides? Omnes in hac domo peſtis conſumſit. Nec diſtulit Nemeſis. Eodem prorſus die irriſoris iſtius domum corripuit peſtis, cùm tamen anteà nihil circumquaque contagionis ſerperet.

Eodem tempore Antverpiæ, viâ * cochleariū menſam locarunt aliqui, medio plateę, & inter maximas gratulationes lixū petaſonem confecerunt. Vnum omniū gaudium erat, quod infeſtum illud genus hominū purgarit urbem. Dixiſſes Romam pulſis Regibus non ſibi feſtiviùs gratulatam, quàm iſtos ejectis Ieſuitis. At paullò poſt hanc ipſam plateam

* Inder Leffelgaß.

plateam invasit pestis, & brevi quadraginta homines, nec infimæ plebis, Libitinæ tradidit.

Addo: Ante annos viginti, Augustæ in æde Salvatoris quadraginta horarum comprecatio instituta est, avertendæ pesti: Fortè templum transiit patricius è Lutheri disciplinâ, & quid illic rerum ageretur, quæsivit, multa insuper jocatus in Catholicos ritus. Sed vix domum redit, & peste correptus moritur ipse unus, salvis aliis omnibus, tam in ea, quam in junctis utrimque domibus. Iudicia derisoribus nunquam non parata sunt: Balnea vestra jam calent, ite irrisores, ite, ingredimini sed jam lavandi, non loturi amplius.

Sed nondum abimus ab hac Vindelicorum urbe Augustâ. Fuit Patricius Augustanus, cui adultæ jámque nubiles erant filiæ, nulla proles mascula. Hic in convivio filiolum convivatoris cernens, puerulum mirè affabilem, & oblectandis parentibus natum, ad suam ipse conjugem versus: si & nobis, inquit, talis stultulus esset, ô mea uxor. Audiit Deus, & votis pronus annuens liberalissimè concessit, quicquid optabatur, & plusquam optabatur. Huic enim viro sex ordine filii nati sunt, & quod in votis erat, omnes stulti: En *—votorum summa, quid ultra Quæris?* *Iuvenalis. sat. 5. v. 18.*

O mi bone, nimis frigidè facetus est, qui cum Deo vult ludere. An nesciebas parata esse derisoribus judicia? Cum superis jocari nemini concessum. An nunquam audiisti? nec cerasa quidem cum magnatibus edere, tutum esse. sed ad finem pergimus.

IV. Anno octingentesimo quadragesimo quinto, uti annales Francorum memorant, Dani Christianis sacris nondum imbuti, regẽ suum Horich secuti, Gallias infestis armis *Aimo. inus l. 5 c. 20.*

incursarunt; potiti Rotomago, secundo Sequanâ flumine Parisios properarunt, duce Ragenario, qui ipso paschatis pervigilio, urbem incolis metu diffugientibus vacuam facilè cepit, & inter alia sancti Germani cœnobium expilavit. Demum à rege Carolo argenteis rationibus inductus, in fœdus transiit, juravitque non rediturum se nisi auxiliatorem. Post hæc apud regem suum gloriatus est Ragenarius, urbem à se captam, monasterium sancti Germani spoliatum, sed & illud adjecit, mortuos pænè vivis robustiores esse Parisiis, nullum enim sibi adeò restitisse, atque capularem illum senecionem Germanum. Dixit, & mox tremere miser, intumescere, in terram ruere, & horrendùm vociferari. Germanus adstat, & baculo me ferit. Vt ergo dicti factique pœnitentiam agere videretur, statuam argenteam sui corporis moli æquilibrem fieri, & ad S. Germanum jussit deferri cum hac sponsione, si morbi vim evaderet, Christianum se futurum. Serò nimium sapiunt Phryges, ô Ragenarie. Nihil agis, quia quàm seriò agas, novit ille qui corda scrutatur. Ita frustra fuerunt vota: non multò post infelix crepuit effusis visceribus. Parata sunt, paratissima derisoribus judicia. Divinæ vindictæ brachium nunquam non extentum; cavete irrisores, hos aut illos feriet.

Dicta confirmet Brictius, Turonensis præsulis Martini diaconus, qui suum antistitem Martinum sæpius delirum senem, superstitiosum sacerdotem, insanum episcopum vocitabat, uti Gregorius Turonensis refert. Fuit quidem Brictius, homo magni judicii, celeris ingenii, sed & castis moribus. Deus tamen irrisionibus illius impunitatem non concessit: pœnam ultra triginta tres annos distulit, tamdiu crimini pœna debebatur.

Greg. Tur. l. 2 hist. Franc. c. 2.

Evolutis

Evolutis tot annis, tandem irrisionis pœnas repetiit Deus. Brictius quamvis insons, accusatus est stupri. nihil hîc verbis actum, nulla excusatio admissa, vitæ etiam periculum imminebat; demum ejectus est in exilium, quod ille septennio toto toleravit. Hîc forsan Brictius contra Deum queri, & dicere: Domine, quæ hæc justitia est? nónne me scis innocentem esse? cur meam sic opprimi pateris innocentiam? me sic infamem fieri cur toleras? At recordare fili; memineris, mi Bricti, quî tu antistitem tuum Martinum tractaris, quibus eum contumeliis incesseris, quàm illum crebrò irriseris: tu forsitan hæc oblitus es? non item Deus: jam exiguntur à te pœnæ quæ ante annos triginta tres fuissent exigendæ. Vt noris, parata sunt derisoribus judicia; & licet castigatio quandoque differatur, non tamen remittitur.

Idem nobis quibuscunque aliis evenit creberrimè, cùm extra noxam sumus, & tamen velut noxii graviter punimur. Hîc nos lamētari, cum Deo expostulare, cælo terræque injurias nostras queri, proclamare nos insontes. simus sanè, sed cur tantillum sapimus, ut memoriâ non repetamus ea, quæ temerè peccavimus, & nondum expiavimus? Quisquis igitur insons multatur, ita secum ratiocinetur. Ego si conscientiā meam interrogem, his certè noxis vacuus pronuntior, & hîc quidem mihi vis infertur, atque supplicium de me sumitur insonte. At Deus tenacis est memoriæ, qui jam castigat, quod ante annos plurimos deliqui: an non ego simili nequitiâ in alterum efferbui, quam ab altero jam patior? Iam ergo nomen hoc expungo, vindictam in me pridem paratam diu distulit Deus, jam sentio manum vindicantis. Fatebor igitur jure me plecti, & hoc gratiam interpretabor, debitum mihi suppli-

cium non differri ad aliud tribunal. Admitto patienter castigantis domini plagas & verbera. Scio, nec minimam quidem noxam à Deo impunitam dimitti; irrisoribus præsertim Deum esse infensissimum; parata iis judicia non nescio.

Serò molunt Deorum molæ; tandem talis redditur farina, quale offunditur frumentum.

CAPVT XV.

Quid DETRACTIO *sit, quotuplex, & quàm grave peccatum.*

ANno millesimo sexcentesimo decimo septimo, in publicum datus est liber, hac omnino inscriptione: * Liber equestris de arte equitandi, de equorum habenis, loris, retinaculis &c: O bone Deus quis non ingemiscat ad hunc librum? Ergo equis lupata, frenos, capistra, postomides, oreas ex arte facere, & equino rictui inserere novimus; Ergo equos quò volumus habenis flectimus, & linguam heu indomitam nullis retinaculis coërcere possimus? nullum hîc lupatum, postomis nulla satis compescere potest hanc effrenatam bestiam: hîc oreæ, hîc freni, hîc capistra sepissime frustra sunt. Infrenis esse vult lingua, velut equus in pascuis.

* Ein Ritterlich vnd adelich Kunstbuch/ dariñen von Reiten/ Zeumen/ auch Roßartzney: von allerley Stanghen/ Künketten; gschloßnē vnd offnen Mundstucken &c: gehandlet &c: in folio regali.

tuis. Ad rem omnino ſanctus Iacobus: Si equis, inquit, frenos in ora mittimus ad conſentiendum nobis, etiam omne corpus illorum circumferimus: Linguam autem nullus hominum domare poteſt. Ea certè quæ obtrectatorum eſt lingua, venenatiſſima, vndequaque letale virus ejaculatur. Detractio ingens Orbis malum nunquam ſatis vel accuſandum, vel deplorandum. Et de hoc dicere ingredimur. Nota rerum vocabula tam hîc qàm alibi retinemus; quam ea ſint latina, parum laboramus. Atque hac quidem diſſertatione, Quid ſit Detractio, quotuplex, & quam grave peccatum ſit, explicabimus, cetera ſuo ordine dicturi.

Iacobi c. 3. v. 3. & 8.

I. Quid ergo eſt Detractio? Divus Thomas Aquinas ſic eam depingit: Detractio eſt denigratio alienæ famæ, per verba occulta. Nam verbis dupliciter quis lædi poteſt. Apertè & in os lædere, contumelia eſt; occultè & abſentem ferire, detractio eſt. Vox ipſa *Detrahere*, rem oculis ſubjicit, nam cùm fama ſeu bona æſtimatio adimitur, aut certè imminuitur, idem pænè fit ac ſi lavernio noctu tacito greſſu ponè honeſtum civem inſerpens, pallium illi ſubitò abſtrahat, eòque ſe involvat, & ita tenebris condat. Super hac eâdem re, uti Palladius memorat, interrogatus eſt Antonius Magnus, quidnam ſit Detractio? At ille hoc reſponſi dedit: Eſt omnis ſermo malus, quem non audet quis præſente eo proferre, de quo loquitur. Vbi mens bona & Intentio recta eſt, duobus tantùm modis de alterius peccato ſermo miſceri poteſt. 1. Cùm res jam percrebuit in vulgus promulgata, & in ſermone omnium cœpit eſſe. 2. Cùm ei dicitur, qui peccantem caſtigare & juvare poteſt. Et ad hoc faciendum ſæpe etiam obſtringimur, uti docet ſanctus Thomas, ne ulcus occultatum putreſcat.

S. Thoma 2. 2. q. 73. art. 1.

Pallad. c. 19. hiſt. n. 13.

S. Thom. 2. 2. q. 33. art. 8. ad 4.

Gen. c. 37. v. 2. trescat. Ioseph certè nec detractor fuit, nec proditor, cùm accusaret fratres suos apud patrem crimine pessimo. Quando verò alterius grave & letale delictum nondum foràs elatum (vix enim duo trèsve illius conscii sunt) detegitur, & ab uno pluribus patefit, unde illius, de quo hoc panditur, nomen ac fama læditur, præsertim si is qui ejuscemodi enuntiat, eo id animo faciat, ut absenti malè loquatur, tunc sanè grande & verè mortiferum delictum est, etiamsi verissimum sit, quod hic de altero manifestum facit, etiamsi suis id oculis viderit, aut suis ipse auribus audiverit. Nam dum hæc talia iis indicat, quibus non essent indicanda, non corrector, sed proditor est.

Detractionis origo, aut superbia est, dum obtrectator suam ostentat scientiam; aut est levitas animi, dum aliis studet placere, talia narrando; aut invidia est, dum aliena lucra, sua damna reputat, felicibus aliorum successibus ægrescens; aut simultas est & alienatio, dum animum vindictæ appetentem satiare desiderat. Sed & alia hujus mali scaturigo est, longa maledicendi consuetudo, tunc enim non cogitantibus etiam elabitur nociturum telum, eliciturum sanguinem. Qui tam malo pravoque maledicendi habitu sunt corrupti, non malè responderint idem quod Zoilus, canis ille Rhetoricus, ut eum nominat Ælianus. Zoilus iste Polycratis fuit auditor, homo malè loquendi studiosissimus, qui stylum in Homerum etiam, Platonem, aliòsque strinxit. Et cùm eum vir quidam eruditus interrogaret, quamobrem omnibus malè loqueretur? Quoniam, inquit, malè facere, cùm velim, non possum. Hæc obtrectatorum mens est, ut quibus re aut manu nocere non possunt, eos saltem linguâ vel absentes feriant. Hinc beatus Thomas Aquinas:

Ælian l. 11. Var. hist. c. 10.

Auferre

Auferre alicui famã, inquit, valde grave est, & ideò Detractio per se loquendo, est peccatum mortale. Verissimè Bernardus: Detractio ait, grave vitium est: detractio grave peccatum est: detractio grande crimen est.

S. Thom. 2. 2. q. 73. art. 2. Bern. de modo bene viv. c. 33. initio.

Detrahitur autem alicui, octo potissimùm modis. 1. Cùm quis orationis vanitatem adhibet, & aut falsum dicit, aut quippiam affingit, & mendaciunculis rem aspergit, quâ ratione geminatur delictum, fitque mendacium & detractio. 2. Cùm quis latens ac tectum peccatum è latebris in lucem profert; omnia quidem quæ dicit, vera sunt, sed tamen dicenda non sunt. hac ratione alteri quis detrahit, non quia de veritate aliquid decerpit, sed quia de famâ. Hîc plurimi gravissimè impingunt: Ergo, ajunt, ipsissimam veritatem palàm facere non liceat? Non licet, mi Christiane, si id non possis nisi cum alterius detrimento. Nam etsi hoc, quod dicis, sit verum, est tamem occultum etsi hic peccando conscientiam corã Deo læsit, famam tamen coram hominibus non perdidit, quam tu linguâ tuâ vel imminutum is vel ablatũ: & etsi peccatum, quod pandis non adeò secretum sit, modò tamen publicum non sit, tu tamen detractorem agis, cùm id saltem ignoranti patefacis, & sic alteri notam inuris. 3. Cùm crimen seu verum seu falsum augetur & exaggeratur, quod pronissimum est, cùm alterius vitia narrantur. 4. Cum narratur quid minimè malum, sed velut animo non bono factum, adduntúrque ejuscemodi plerunque clausulæ: Fecit hoc quidem, sed non Dei caussâ; rarò tam pius est; humanum favorem ambit; videri vult; ut hominem noveritis; hypocrita est. 5. Cùm nihil quidem affirmat qui detrahit, sed hoc solùm ait: Ita dicitur, hoc de isto spargitur. Aut dubiè rem profert: fortasse talis & talis est iste; fiden-

dum illi non censeo; de sanctitate illius, vicini ejus nil norunt, nisi heri primùm inter sanctos numerari cœperit; Aut certè hunc ipsum laudat sed frigidissimè: de quo rectè Gellius: Turpius est, inquit, exiguè atque frigidè laudari, quàm insectanter & graviter vituperari. Talia valdè cavenda sunt, quia deteriora semper proniore assensu arripiuntur. 6. Adeò subtilis est detractio, ut vel nutu quis infamari possit. Exempli gratiâ: Laudatur quis à probitate, à religione, à providentiâ. Est qui audiat & dicat: Vt video, non novistis hominem, me super eo interrogate, ego illum intus & in cute novi. Aut frontem ducit silendo, aut abnutat capite, aut solis oculis tale dat signum, unde facilè colligatur, eum qui laudabatur, talem non esse, qualis laudando extollebatur. Fit quandoque ut detractor ore compresso manum duntaxat bis tèrve invertat, & plurimum alteri detrahat. eo enim gestu significat, hominem de quo sermo est, levem esse & in horas mutabilem. 7. Non solùm signo nutùve, sed & ipso silentio detrahit quis de altero, cùm de illius probitate morùmque integritate nequiter silet, tunc maximè cùm interrogatur, aut alter criminis arguitur. 8. Cùm quis coràm aliis ob admissas noxas jure reprehenditur, ille verò se reum negat & pernegat, quâ ratione in reprehensorem mendacii infamiam derivat. Et quamvis occultas ille noxias publicè fateri non cogatur, aliâ tamen ratione par est resistere, dicendo: proferri tantùm dicta, non item probari; fortè audientem hæc deceptum esse; non quidvis obviâ credulitate arripiendum. Hic priore illo modo longè tolerabilior.

Gell. l. 19. Noct. Attic. c. 3.

II. Atque his modis, subtile istud vitium Detractio rem suam facit, & ita quandoque vestem variat, ut internosci vix possit.

sit. Ingeniosa nimirum improbitas est, trabem in festuca, elephantem in culice. Alpes & Pyrenæos saltus in verrucâ legit, & somniata sibi, alterius innectit vertici; ipsasque alieni pectoris virtutes, tam scitè improbis ac adulterinis coloribus decolorat, ut vitia arbitreris. Subinde, qui detracturus est alteri, sub initium sermonis, vultum ad omnem gravitatem & modestiam sermonis componit, oculos humi dejicit, gemitus edit, voce lenta seriaque; per ambages & anfractus incipit nocituram seriem evolvere, tortuosa circuitione venena jaculaturus: Doleo equidem, ait, quòd eò prolapsus sit hic homo; per me non parmanasset palàm quod patravit, sed quia id summè constat, suus sit veritati locus, nec negari hoc potest, neque excusari: & ut facilior sit verbis fides, priùs subinde laudat, quò efficaciùs vituperet; claudit narrationem commiserationibus vestitam. Ita quò majoris est auctoritatis ille, qui detrahit de alio, eò gravior & damnosior detractio, quia creditu facilior. Hæc omnia Bernardus eleganter differens: Sunt, inquit, species pestis hujus, dum alii quidem nudè atque irreverenter, uti in buccam venerit, virus evomunt detractionis. Alii autem quodam simulatæ verecundiæ fuco conceptam malitiam, quam retinere non possunt, adumbrare conantur. Videas præmitti alta suspiria, sicque quadam cum gravitate & tarditate, vultu mæsto, demissis superciliis, & voce plangenti egredi maledictionem, & quidem tantò persuasibiliorem, quantò creditur ab his qui audiunt, corde invito & magis condolentis affectu, quàm malitiosè proferri. Doleo, inquit, vehementer pro eo, quòd diligo eum satis, & nunquam potui de hac re corrigere eum. Et alius: Mihi quidem, ait, bene compertum fuerat de illo istud, sed per me

Bern. serm. 24. in Cant. circa med.

me nunquam innotuisset. At quoniam per alterum patefacta est res, veritatem negare non possum: dolens dico, revera ita est.

4.Esdr. c.4.v.5 Non majorē huic libro auctoritatē tribuimus quàm Ecclesia.

Esdras sacerdos anxiè secum quæritabat, qui Deus res humanas moderaretur? Sic anxio adfuit Angelus, & triplicem ei quæstionem posuit, quarum prima erat, quâ ratione ad trutinam examinandus sit ignis: Vade, inquit, pondera mihi pondus ignis. Sapientissimus profectò erit, qui hoc poterit. Noxium detractoris sermonem, ignem esse urentissimum, affatim docent sacræ paginæ, Regius psaltes: Quid apponatur tibi, ait, ad linguam dolosam? sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis. Iacobus Apostolus: Et lingua, inquit, ignis est. Idem de homine impio Salomon affirmans; Et in labiis ejus, inquit, ignis ardescit. Et sanè si ignis linguæque celeritatem & vires spectemus, utriusque non absimilis natura est; & velut ignis cùm metas transilit, & foràs erumpit, huc illuc noxio furore grassatur; ita lingua cùm carceres suos effringit, & in apertum evolat, non sine strage edita in caveam suam revertitur. Ergo lingua ignis est, hunc ignem æqua lance ponderare maximæ est prudentiæ. Hinc quò quis prudentior, & in omni re circumspectior, eò etiam in ponderandis verbis attentior est, uti optimè dixit Siracides: Verba prudentium statera ponderabuntur. En sapientium labra, velut geminæ lances sunt, quibus hic ignis appendatur. Sed quàm difficile hîc libripendem agere, cùm etiam stricturæ & scintillæ hac trutinâ sint examinandæ. Scintillas hîc voco tot nocumenta, quæ vel unica infert detractio. Neque enim uni tantùm nocetur, sed pluribus, domesticis, familiaribus, cognatis ejus cui detrahitur. Quoties ore incauto & malevolo elapsum est dictum igneum, quod

Psal. 119. v. 3. & 4. — Iac. c.3 v. 6. — Prov. c.16. v. 27. — Eccli. c.21. v.28.

non

non tantùm illi obfuit, quem perstrinxit, sed & coniugi, liberis, toti familiæ. Vnica scintilla omnes illos adussit, damnum senserunt universi. Et quis est, qui hæc peritè satis ponderet? Asmodæus ille libidinum præses diabolus, ignem luxuriæ ad libram peritissimè revocat, uti Tobiæ res gestæ prodiderunt. At quis ille tam peritus artifex qui omnes ex ore prorumpentes flammas dependat? Quid ergo faciat sapiens? Audiat, & verba in ore luctantia coërceat, quamdiu enim intra fauces continentur, ad rationem & intelligentiam appendi queunt: ubi se extra os effuderint, jam omnis revocandi libertas adempta est: volant irrevocabilia, volant, avolant. Sapienter hac de re Siracides. *Ibid.* In ore fatuorum, inquit, cor illorum, & in *v. 29.* corde sapientium, os illorum. Vir prudens os ad cor reducit, ibique, quicquid dicturus est, ponderat. Religiosissimè id præstitit Domini Mater: Maria autem conserva- *Luc. c. 2* bat omnia verba hæc, conferens in corde *v. 18.* suo.

III. Plerique autem sic aversamur hoc pensatoris officium, ut Suidas cum fide dixerit: Hic bonorum virorum morbus est, *Suid. V* aliquid de quopiam probri loco commemo- *γλῶσ-* rare, quod laudandum esset. Deus olim Mosi *σα.* dixerat: Extende virgam tuam, & percute *Exod.* pulverem terræ, & sint ciniphes in universâ *c. 8.* terra Ægypti. erántque ciniphes tam in ho- *v. 16.* minibus; quã in jumentis. De his Stephanus *& 19.* Ednensis: Ciniphes, ait, animalcula parva, sed inquieta, & acriter pungentia: ciniphes autem sunt sermones detractorii, erùntque in hominibus & jumentis; in omni ordine, sexu, ætate, statu, inter opulentos & egenos, dominos ac servos hoc detractionis malum grassabitur: multi non blasphemi, sed pauci, imò vix ulli non detractores. Et quæso vos,

atten-

attendite, ecquandònam tandem vel duo ſolùm conveniant collocuturi, ut tamen eorum colloquio non interſint etiam abſentes, ſed inviſi qui tergum præbere cogantur ferientibus, quorum mores ſermonibus exagitentur. Vix ulli uſpiam circuli & congreſſus ſunt, in quibus non aliqui abſentium vapulent: modò hic, modò ille in colloquium vel abſens trahitur, nec unquam ferè ſine nota & ſtigmate. Detractio tam commune ac pervulgatum, quàm horribile ac exitioſum malum.

Matth. c. 18. v. 20. Chriſtus liberaliſſimè promittens: Vbi ſunt duo, inquit, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorū. Attende promiſſum: In nomine meo, nō in diaboli, qui duorum, qui pluriū medius eſt, ubi detractio eſt. *Antioc hom. 29. de Detract.* Veriſſimè dixit S. Antiochus: Verè irrequietum dæmonium eſt detractio. Ea de re hortatus Salomon: Remove à te, inquit, os pravum, & detrahentia labia ſint procul à te. *Prov. c. 4. 24.* Siquidem detractio, magni eſt periculi, nocumenti majoris, curationis difficillimæ. *Magni eſt*, inquam, *periculi*, cùm obtrectator temerarium judicium ſtringit in quoſvis. Scitur Intentione recta plurimos actus commendari, & optimos fieri, qui tamen tales eſſe non videantur, quia vero Intentio latet, facillimum eſt ſiniſtram cenſere eam, quæ rectiſſima eſt. Ita Phariſæi quod Chriſtus ſabbato ſanitatem ægris impertiretur, quòd publicanorum ſocietatem non aſpernaretur, quòd ſe tangi pateretur à malæ notæ hominibus, peſſimè id interpretati, de Chriſti ſanctiſſimis moribus nunquam non detraxerunt. At *Majoris eſt nocumenti* detractio, etenim famam rem tam charam, quàm pretioſam adimit. Hinc illa theologorum vox: Peccatum detractionis gravius eſt furto. tantò enim peccatum majus eſt, quantò majo-

re bono iniquè privat. Longè damnosior fur est nominis quàm numorum, quod Salomoni certum: Nam, melius est, inquit, nomen bonum quàm divitiæ multæ. Atqui jactura hæc famæ ingens quidem damnum est; sed graviùs insuper nocet detractio, quæ velut trisulcum telum, aut tormentum æneum triplici ferrea glande fulminans, tres velut incursu uno enecat. In rem Bernardus testis: Nunquid non vipera est, inquit, lingua ista? ferocissima planè, quæ tam letaliter tres inficit flatu uno. Nunquid nō lancea est lingua ista? profectò acutissima, ut quæ tres penetrat ictu uno. Lingua eorū gladius acutus gladius equidē anceps, imò triceps est lingua detractoris. Hoc illud Ioabi imperatoris triplex spiculum est, quo Absalonem à quercu pendulum incursans confodit. Hoc triplici spiculo, & detractor & detractoris auditor, & is cui detrahitur, miserè cōfodiuntur, hoc tamen discrimine: ille in quē detractio incurrit, ferè omnium minimè leditur, nec enim majus facere potest dispendiū quàm famæ: sed detractor, & auditor detrimentum patiuntur animæ, & quidem maximum. Nam detractor sibimet plurimum nocet, in cujus caput frequenter recidit lapis, quem in alium miserat. Dein nocet auditori, in cujus aures (ut Bernardus loquitur) venenum mortiferum infundit; nec pravæ solùm opinionis, sed invidiæ quoque toxico subinde inficit auditorem: Hinc Artabanus: Cùm, inquit, unus esset cui injuria fieret, at duo erant qui injuriam facerent. Demum nocet absenti detractor, quem ore petulanti traducit.

Prov. c. 22. v. 1.

Bern. serm. de triplici custodiâ.

Apud Herod. l. 7.

Claudius Paradinus è monumentis Lotharingicis rem prorsus miram, ter miram commemorat in hunc modum. Virtutem & fortunam Lotharingicæ familiæ testantur hodièque avita gentis insignia, tres nimirum

Parad. in symb Hero. pag. 39.

alites

alites sagitta transfixi. Origo rei hæc est. Laudatissimus ille heros Godefridus Bullionius dux Lotharingiæ, Hierosolymorum urbem obsidens, in turrim Davidicam ejaculatus est telum, quo tres simul alites confixit:

——————— *dederint viam casúsve, Deúsve.*

quæri poterat: regii tamen fastigii præsagium fuisse, docuit eventus. Et hoc etiamnum tam in monetis, quàm insignibus stirpis Lotharingicæ videre est. Quisquis de aliquo detrahit, ignitum jaculum emittit, sed tres eo lædit ac configit; seipsum, auditorem, hostē: imò triplicem committit cædem, cùm triplex nobis sit vita, est enim una velut cælestis, divinæ gratiæ dono; altera corporis, ceteris animalibus communis; tertia civilis, famæ præsidio: in hanc triplicem vitam immanissimè sævit detractor, illam animi & gratiæ cælestem, in se suòque auditore extinguit; civilem istam in eo cui detrahit. Tanti nocumenti est detractio.

IV. *Sed est etiam*, ut dixi, *curationis difficillima.* Perspicuè Siracides: Homo, inquit, assuetus in verbis improperii, in omnibus diebus suis non erudietur. (Eccl. c. 23. v. 20.) Et quis est qui se detractorem esse fateatur, dum reipsa aliis detrahit? Hinc quia nos ægrotare nescimus, nec morbum indicanti credimus; pharmaca omnia spernimus. Sed & ipsum etiam vulnus detractione inflictum, vix medicas manus admittit, & licet obligatum videatur, manet tamen plerunque fœda cicatrix. Alexandri Macedonis adulator dicere solebat: si quem hostem habes, conviciis illum audacter pete, nam etsi vulnera curet, manet tamen cicatrix. Ita prædones: audacter, ajunt, prædandum est, etsi enim præda sit restituenda, nunquam tamen tota. Mirum enim quàm tenaciter inhæreat, qua semel imbutus est animus, falsa opinio. Leni susurro,

ſurro, pauculis verbis mala opinio de aliquo, velut clavus in aſſerem adigitur. Viſne hunc iterum extractum? vix ulla vi hoc efficies: perverſam opinionem jam imbibit auditor; ægrè dimittet. Etſi tu centies dicas: hoc iratus dixi, illud inconſideratè protuli, iſtud me dicere compulit invidia. Quicquid dixeris, altius hæret prima opinio, quàm ut ea ſtirpitus convelli poſſit. Contra ſerpentis ictus, eſt è ſerpente pulvis: contra ſcorpionis aculeum, eſt ſcorpionis oleum: contra rabidi canis morſum, ſunt pili canum: at verò qui læſi ſunt lingua obtrectatoris, ab eadem difficulter, nec niſi imperfecte aut nunquam curabuntur, quamvis hæc ipſa lingua medelam illis debeat quibus malum hoc intulit, ſicut Achillis haſta Pelias eundem Telephum ſanavit equem ſauciarat.

De hoc ipſo detractionis nocumento diſertiſſimus Chryſoſtomus: Quæ enim, inquit, utilitas, cùm avibus quidem & piſcibus abſtineamus, fratres verò mordeamus & comedamus? Detrahens fraternas carnes comedit, proximi carnem momordit, propterea & Paulus terruit dicens: Si autem vos invicem mordetis & comeditis, videte ne invicem conſumamini. *Et ne forſitan ſit qui admonitionem hanc eludat, obducit hoc modo:* Ne quis enim hoc mihi dicat, tunc detraho quando falſa dico. Nam ſi vera loquens maledixeris, & hoc eſt crimen: etenim Phariſæus ille publicano veridicus maledixit, ſed tamen hoc ipſi nihil profuit. Dic enim mihi, publicanus non erat publicanus & peccator? Cuique certum eſt quòd erat publicanus, ſed tamen quoniam ipſum vituperavit phariſæus, abiit omnibus amiſſis. Vis fratrem corrigere? lacrima, Deum ora, ex corde apprehenſum admone, conſule, exhortare; ſic & Paulus faciebat,

Chryſ. tom. 5. hom. 3. ad pop poſt med.

ciebat. Sed jucundũ detrahere. Imò jucundum non detrahere. Detrahens enim continenter anxius eſt, ſuſpicatur & timet pœnitentiam agit & linguã ſuam mandit, timens & tremiſcens ne fortè aliis enuntiatum verbum, magnum ſibi periculum afferat, & ſuperfluam & inutilem inimicitiam his, qui dixere, operetur. *Sententiam concludit in hæc verba:* Fugiamus igitur dilecti, fugiamus detractiones, docti quòd eſt totum Satanicum barathrum inſidiarum ejus hæc inſeſſio. Vt enim noſtra negligamus, & graviores nobis reatus conſtituamus, in hanc nos conſuetudinem diabolus duxit: imò verò non ſolùm ineſt hoc malum, quòd tunc rationem dabimus eorum quæ diximus, ſed etiam quòd peccata noſtra ſic graviora faciemus, omni nos excuſatione privantes: acerbè enim alienа exquirens, in ſuis exceſſibus nullam unquam veniam nanciſcetur. Eliminemus igitur omnem ex ore noſtro detractionem, ſcientes quòd etſi cinerem comedamus, nulla nobis aſperæ vitæ hujus utilitas proderit, niſi detractione abſtineamus.

Ruffin. Aquil. n. 5. Pelagius. libell. 10. n. 97. V. Narrat Ruffinus Aquilejenſis, viros aliquot religioſos è cœnobio miſſos, ut ad alios ſparſim per eremum habitantes reviſerent. Delati ad anachoretam ſenem, benignè comitèrque in hoſpitium recepti ſunt. Senex ut itineris ad ſe facti moleſtias mitigaret, ſtatuit ſuos hoſpites, quàm optimè poſſet, habere, & quicquid domi reconditum eſſet, explicato ſinu largiri. Eſt nimirum etiam in paupertate quędam quaſi prodiga liberalitas, non tam rebus, quàm animo metienda. Hanc religioſam munificentiam ſenex ille induit, ut exemplo ſuo hoſpites verecundiam ponerent, & auderent libare, quod non erubeſceret dare amor. Veſpere poſt cenulam, ut putabatur, lautiuſculam, & fuſas preces, cubitum

bitum deduxit suos convivas senex, ipse seorsum modicè quieturus. Hîc hospites: somni benevolentiam conciliaturi, liberaliùs inter se garrire cœperunt, &: Videte, ajunt, isti eremitæ lautiùs cenant, quàm nos in monasteriis. Audiit hæc senex, & doluit pro beneficiis rependi calumnias; sed tacuit. Manè, cùm jam dilucesceret, iter pararunt hospites, ut ad alium eremitam irent. Abeuntibus senex hoc unum commẽdans: Salutate, inquit, ex me obsecro, amicissimum mihi eremitam, & hoc unum illi dicite: Attende, & olus ne irriga. Fideliter, ut jussi erant, hoc illi alteri nuntiarunt. Intellexit alter quàm primum quid sibi vellet hoc monitum. Quare suos hospites mensa quàm parcissima excepit. Cenæ caput erat panis aridus & sal: his accessit modicum aceti & olei, hæc omnis ferculorum series. Interim eosdem assidua precum & psalmorum recitatione fatigavit. Hac ratione invitos in tertium usque diem detinuit, necdum missionem daturus. At illi hospitalitate tam rigida jam saturi, latenter noctu profugerunt. Ite, ô boni, & in posterum si quis vobis gratiam fuerit gratificatus, ne illi calumnias pro beneficio reddite. Discite liberalitati non detrahere. Primus eremita vos ut hospites habuit, alter ut detractores pro merito tractavit.

Dicta cum Bernardo consigno: Omnis qui detrahit, primùm quidem seipsum prodit vacuum charitate. Deinde quid aliud detrahendo intendit, nisi ut is cui detrahit, veniat in odium vel contemptum ipsis, apud quos detrahit. Ferit ergo charitatem in omnibus qui se audiunt, lingua maledica, & quantum in se est, necat funditus & extinguit. *Bern. serm. 24. in Cant.*

Heu quàm rari sunt, qui vitam sic in-

ſtituant ſuam, ut non libenter reprehendant alienam.

CAPUT XVI.

Quantorum malorum mater ſit DETRACTIO, *& de famæ reſtitutione.*

QVàm longè Deus ab humano ingenio divertit! Lege veteri à Deo ſancitum eſt: Non maledices ſurdo. Noſtro ſenſu contrarium fuiſſet imperandum: Non maledices aurito, quid enim his ceremoniis opus ad ſurdum? Enimverò aliter ſapit Deus, quàm humana temeritas. Surdo, inquit divina lex, non maledices. In hæc legis verba Gregorius: Surdo maledicere, ait, eſt abſenti & nō audienti detrahere, quemadmodum ſurdus non audit quod dicitur, nec in ſe dicta diluere poteſt; ita nec abſens & is, cui detrahitur, quidquam reſpondere, & falſa minùs quàm ſurdus ſcit refellere. Hinc igitur ſurdo non maledicendum. At obtrectator legis iſtius negligens, in abſentis famam audaciſſimè graſſatur, quod ſanè non auderet, ſi præſens eſſet, quem adeo maledica lingua perſtringit.

Levit. c. 19. v. 14.

Greg. in prolo go. 3. p. paſtora. c. 1. admonit. 36.

De peſtilentiſſimo Detractionis vitio, priore diſſertatione agi cæptum, atque quid Detractio, quàm ea multiplex, & quàm grave ſit delictum, jam explicatum eſt. Nunc porrò dicendum, quàm hoc crimen in rebus etiam levioribus fugiendum, cùm maxima illi mala ſemper ſint conjunctiſſima, præcipuè vero alienæ famæ reſtitutio; quàm autem ea difficilis ſit, hîc exponemus.

I. Si famulus in hero, ſi civis in vicino, nimiam loquendi parcitatem obſervet, ita quidem ſi herus famulum, ſi vicinus vicinū nullo ampliùs affatu dignetur, ſignum ſatis luculentum eſt amicitiæ vel gratiæ non magnæ. Hac ratione Pæmenius abbas dicere ſo-

lebat: Cum duplicis generis cogitationibus nihil loquendum eſt, tandem illæ à ſeipſis deſinent eſſe moleſtæ. Cum Fornicationis & Detractionis cogitationibus nulli ſermones miſcendi, invitantibus non reſpondendum, multa garrientibus non attendendum; ſin aliter fiat, etiãſi quis reſiſtere conetur, damnum non evitabit. Neque ſolùm ea detractio cavenda, quæ directiſſimo aggreſſu Charitatem & Iuſtitiam impugnare, ſed illa etiam quæ leviores noxas & vitioſitates non maximas, errata non ſumma in lucem eruit. Ejus generis detractiones reperias etiam inter bonæ notæ homines, qui ſubinde imprudentes aut inconſiderati, nævos alienos benevolis auditoribus obtrudunt. Cum veteri poëta ſentio:

** Iſtic eſt theſaurus ſtultis in lingua ſitus.*
Vt quæſtui habeant malè loqui de melioribus

Et quid miremur? genti humanæ innata eſt alienos mores cenſendi proclivitas. Nemo non ſecum miniatulam gerit, ubi ubi libuerit eam appreſſurus. Vitium eſt hoc & tantò majus, quantò prudentiores aut religioſiores videri volunt, hi cenſores & Critici. Hieronymus cenſuris nos adeò intentos obſervans; Tanta, inquit, hujus mali libido mentes hominum invaſit, ut etiam qui procul ab aliis vitiis receſſerunt, in iſtud tamen quaſi in extremum diaboli laqueum incidant. Hanc judicandi temeritatem comitatur quandoque Invidia, cui ægrè eſt ob lætos aliorum ſucceſſus; huic ægrimoniæ minuendæ, alienam famam, quacunque ra-

Hieron. epiſt. ad Celant.

* *Plautus in Pœn.* Ain verliegen hinderzuck / Das iſt jetzünd ein Maiſterſtuck.

tione potest, vellicat, sibi enim invidus tunc levius videtur ægrotare, cùm & alios cernit non ex toto sanos. Invidiam hanc & crisin non rarò præcedit occulta superbia, qua quis instigante, præferri aliis, certè vult exæquari; hinc, ne nimium emergant alii, famam illorum sublimiùs ituram deprimit, & velut aviculæ accîdit alas. Talia igitur colloquia, quibus hominum proborum defectus recensentur, gravium sæpe offensionum sunt seminaria. Cùm enim ejuscemodi errata narratores inveniunt, è facili suspicionem movent, ut auditor cogitet: Itàne, sanctulus ille hoc ausus est, utique audebit & majora: hominem ego putabam esse tam strictæ continentiæ: ut video, & ille quoque suos patitur manes. Sic plurimis fit injuria, etsi non penitus auferatur fama: bona existimatio certè minuitur, amor atque amicitia inter diversos diffuitur, absens ille, de quo talia sparguntur, fit despicabilior: ita hoc negotium non uno malo absolvitur. Neque hic defensioni locus est, cùm is qui patitur, non rarò vulnera sua ignoret: aut si sciat, nesciat auctorem. ita incauti & ignari obruuntur. Præcipuè verò delinquitur, cùm magistratui, etsi culpabili, etsi levioribus in rebus detrahitur.

Eccles. c. 10. v. 20. Vt hic cautos redderet Ecclesiastes: In cogitatione tua, inquit, regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui ne maledixeris diviti, quia & aves cæli portabunt vocem tuam, & qui habent pennas, annuntiabunt sententiam. En, non tantùm os obstruit detractioni, sed ipsas etiam cogitationes arcet ab hac peste. Et quamvis, mi obtrectator, eum cui in aurem garris, enixe roges: Quæso te, nō evulges, quod ego tuis auribus credo; arcanū cogita taciturnitati tuæ commissum: nō tamen à vitio te purgas. Specimē hoc est nobilissimæ stultitiæ. Dic enim quid illum ro-

gas ut ſileat? teipſum prius rogare hoc debuiſſes. Si non vis efferri hæc foras, ne dicas; ſi tu ſilere non poſſis, quomodo id exigis ab alio? Si tuum os tam impatiens ſit epiſtomii, quid ab alieno ſperabis?

Detractiones & detractorias accuſationes extremè odit Franciſcus Aſſiſias Seraphicus, de quo divus Bonaventura hæc narrat. Audiit Franciſcus, quàm ore temerario unus è *Bonav. in Vitâ* ſuis multa diceret in alium, eumque varie *S. Franc.* accuſaret. Igitur vicario ſuo id demandans: *c. 8. §. 5* Surge, inquit, Pater ſurge, & rem probe diſcute: quòd ſi accuſatus ſit inſons, ita ſeriò puni accuſatorem, ut is omnibus ſit exemplo, ſentiatque ſe puniri. Imo vero putabat Franciſcus veſtem religioſam ei detrahendam, quiſquis alteri hoc famæ palliolum ſubtraxiſſet, ut quod ille aliis, hoc alii facerent illi, eaque ratione detractor ad reſtituendam famam adigeretur.

II. Trahit quidem poſt ſe Detractio catenam complurium malorum: nam auditor detractionis fit pejor; qui detrahit, jure ſuo appellatur calumniator; is cui detrahitur, hoſtis efficitur: at vero huic catenæ globus plumbeus appenſus eſt ingens, debita *Famæ reſtitutio*. Non minus in reddenda fama, quam *Aug.* moneta, illud Auguſtini valet: Non dimit- *epiſt. 54* titur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. E *ad. Macedon.* theologorum placitis notum eſt, non eos *S. Thom.* tantum qui confictum de alio crimen, ſed il- *2. 2.* los etiam qui crimen verum, ſed occultum *q. 62.* injuſte prodiderunt, ad abolendam criminis *a. 2. &* opinionem ſic obligari, ut vel famam reſti- *alii.* tuere, vel certe æquivalentem famæ com- *Vide* penſationem facere teneantur. Et eſt, cum *Franciſ.* detracto, non tantum cum ſuæ famæ diſpen *Toletum* dio, ſed etiam cum vitæ ſuę periculo obli- *l. 5. Sumæ c.* gatur alteri famam reſtituere. Neque de fa- *68. 69.* mę ſolum, ſed & de damni reparatione hîc *70.*

agitur, si quod passus sit, quem diffamaveris. Et licet rem dixeris, neque abieris à vero, nihilominus tamen apud omnium eorum aures quas calumniis implesti, recantare cogeris & fateri, non quod mendacio fefelleris (esto, verum dixeris) sed quod illum talem traduxeris.

Si malum hoc unicum, scilicet *Restitutionis obligatio* detractionem sequeretur, velis illa remisque & omnibus viribus fugienda esset. Cui enim non difficillimum accidit, palinodiam canere, & ablatam famam non sine rubore reddere? vestem, pecuniam, supellectilem male ademptam tam difficile non est restituere, & plerumque modus non deest id commode faciendi; at famam reparare difficillimum est. Ex hac restitutionis difficultate delicti hujus magnitudo vehementer crescit. semel enim opinio vagata serpit ad plurimos, obambulat & urbes, & regna, ut notissimus jam sit ille omnibus, cujus plerique nec capillum norunt. Laudas iterum quem ante vituperasti? nihil agis; prima enim validius inhærent, & jam abierunt ad plures; maxime cum nocitura fecundius serpant, profutura serius proveniant.

At dixeris: innumeras detractiones committi, nullam tamen restitutionis mentionem unquam fieri. Hoc est quod æquissime queror: sed num ideo pessimos mores in culpæ patrocinium trahemus? non continuo quod aliquid fiat, recte fieri dices. insanientium multitudo non commendabiliorem facit insaniam. Negamus deinde nullam restituendæ famæ mentionem fieri: hoc potius crediderim, famam rarissime restitui. Sed esto, restituatur subinde fama, quam id tamen lente, quã sero, quam non integre fit: omitto, quod vix unquam tantum redditur,

quantum

quantū adimitur. O mortales, multa nimis ad supremū tribunal rejicimus, & ipsi statuimus vindicem Deum, qui hujus justitiæ tam severus est exactor, ut condonare malit quod sibi, quam quod illis aliis debetur. Ea de causa ipsi mortui quandoque adiguntur reddere, quod vivi neglexerant.

Vincent domini-cā in Albis serm. prope finem.

Vincentius Ferrerius, gente Hispanus, è divi Dominici familia vir religiosissimus, qui sacra facundia qua pollebat, multa millia hominum hinc illinc evocavit ad audiendum. Hunc virum Callistus III Pontifex Maximus, ad immortalitatem religione & memoria consecravit. Hic pro suggestu publice hanc ipsam restitutionem famæ docuit. Pro viri reverentia, verba illius fideliter adnumero, sunt ista: Sicut enim fur tenetur ad restitutionem, sic qui furatur famam proximi ex malitia, etiamsi sit verum quod dixit, & erat secretum, tenetur ad restitutionem famæ, alias non poterit intrare paradisum. Sed quæritis, quomodo restituet? Respondeo quod coram omnibus, coram quibus fuistis male locuti, tenemini revocare dicendo, quod non credant, quia malitiose locuti fuistis, & si ille qui est diffamatus, scit hoc, oportet etiam ab eo petere veniam &c. Multi damnantur ex istis diffamationibus, quia verbum transit, deinde non curant, nec confitentur, nec inde faciunt sibi conscientiam. Ita beatus Vincentius. Addit idem ardentissimus ecclesiastes, si quis hoc facere detrectet aut negligat, dum vivit, subinde post funera hoc supplicio manes affici, ut veniam, velint nolint, cogantur à vivis petere. Eam in rem admirandum hoc commemorans: Erant, inquit, duo quidam qui alterius famam gravius læserant; & unus quidem obtrectatorum, sicut & is cujus fama est læsa, etiamnum superstites sunt. At vero alter

è detractoribus istis jam vita functus, aliquanto tempore piacularibus flãmis attentus est. Inde liberatus non continuo in superum sedes receptus, sed prius famam quam vivus improbe depravarat, integram jussus est reddere. *Et ego scio*, inquit Vincentius, *istud esse verum, quod anima rediit, quia ego ipse fui per ipsum diffamatus, & a me veniam petivit.* O Deus, si tam lubricum ac difficile negotiũ est famæ, quid est quod non caveamus ea nomina cõtrahere, quæ jam vita functi cogamur expe-
Ps. 118 dire? Ordinatione tua, Domine, perseverat
v. 91. dies, quoniam omnia serviunt tibi: tam animi quam corporis, quam & fortunæ bona, ideo etiam fama minime negligenda, hæc enim necessaria est, muneribus presertim publicis rite obeundis, eaque de causa tã fama quam pecunia, & illa quidem potiori jure restituenda, si mala fide sit adempta.

III. Fama inter ea quæ homini non inhærent, bonum ingens. nam, uti Isidorus

Pelusi. *l.* 3. *epist.* 142. Pelusiota loquitur, bona existimatione melius ac præstantius nihil est: nec Cræsi thesauros quisquam cum ea comparaverit. Tales enim esse censemur, qualis fama cujusque est; huic aures; huic intenduntur oculi. Melius omnibus quam singulis creditur, singuli enim decipere & decipi possunt, nemo omnes, neminem universi facile fefellerunt. Non imperite vetus poëta.

(*Plin. Iun. c.* 62. *fine Panegyr. ad Trajan.*)

Vt fama est homini, exinde solet pecuniam invenire:
Ego si bonam famam mihi servasso, sat ero dives.

(*Planti Mostellar. act.* 1. *Scen.* 3. *v.* 70)

Fama bona cuique pretiosissima res est. Hinc tam grande crimen est, aut imminuere famam, aut rapere. Qui enim famam perdidit, multum sui victus, plurimũ honoris sui amisit: jã negligitur, alioqui ad dignitatẽ provehendus: jam contemnitur, alioqui venturus in magistratum; jam deseritur, alioquin à multis

à multis juvandus. Cui semel calcatur fama, mille mortibus cadit, & ad singulos auditores nova cæde funestatur: sæpe dicta factaque narrantur, quæ nec dicta, nec facta, nec cogitata sunt unquam; dubia pro certis, falsa pro veris, conjectanea pro compertis habentur, singulique tales sunt, quales sibi prona fingit suspicio, quæ dum vera non invenit, falsa comminiscitur, contenta læsisse. Tot malorum promaconda est sæpe unica lingua, quæ, ut fortasse cognati quantumvis inepti ad munia extollantur, & hunc, & istum, & illum deprimit malevolis delationibus. Sed acribus flagellis Deus hos tales excipiet, qui linguam velut machæram rotarunt. De his apertissime vates regius: Exacuerunt, inquit, ut gladium linguas suas; intenderunt arcum rem amaram, ut sagittent in occultis immaculatum; subito sagittabunt eum, & non timebunt, firmaverunt sibi sermonem nequam. *Ps. 63. v. 4. 5. 6.*

Exacuerunt, student enim huic rei, commentantur, & meditantur, qua ratione linguam exacuant, & eliment. Thearidas olim interrogatus de cultro, quam bene scinderet? Respondit: Melius quam ulla calumnia. Neque illi linguam cuspidant, ut ferramentum, sed, *ut gladium*, gladius admodum acutus sit necesse est, qui medium secet hominem; lingua corpus animumque dissecat. Sinenses equites, uti de iis Maffeus prodidit, elegantissimo ornatu armatuque prælium ineunt, quaternis ex ephippio pendentibus gladiis, quorum simul duobus perquã scienter utuntur: Detractoris lingua non quatuor tantum, non centum duntaxat, sed sexcentos, sed mille secum gladios nunquam non vehit, ut gladiorum satis in promptu sit, ubi ubi demum conflictu est opus. Lingua detractoris, quandoque tantum incendii excitat, *Maff. l. 6. hist. Indic. post med.*

tat, quantum nec quatuor millia(quid dico?) quantum quadraginta, quantum centum millia militum non sopiant. Anceps gladius, venenata sica, peracutus pugio, penetrabile verutum, insidiosi dolones, recens novacula, & præceps mordaxque lingua, sibi simillima sunt. Addit Hebræus psalmographus, *Intenderunt arcum ut sagittent*. Sicut enim arcus eminus ferit, longe dissitis nocet, sic detractoris lingua, absentibus imminet, & vel ad mille milliaria distantibus damnum infligit. Intendit quis arcum istum in Germania, & configit hominem in Gallia, aut etiam in Hispania degentem; hæ sagittæ trans mare volant. Imo lingua hominis in terra existentis cælum invadit, in superos
Ps.72. pugnat, Deum lacessit. *Posuerunt in cælum os*
v. 9. *suum*. Sed & intima terræ viscera rimantur, jamque sepultos lacerant: *Et lingua eorum transivit in terra*. Hoc est vivos sepelire, mortuos ab inferis excitare. Pergit Psaltes.

Firmaverunt sibi sermonem nequam, uti feroces tauri, cum ad iram proritantur, frontem corrugant, furiosos oculos in hostem defigunt, hunc sibi destinant, in hunc unum omnes impetus collineant: ita detractores perfricta fronte, pertusa conscientia, ore ferreo pergunt evomere, quod animo conceperunt, & Christi de Charitate legem audacissime conculcant. Hæc detractorum lingua titulum sibi arrogat, qui proprius est Mortis, NEMINI PARCO, sacros, politicos, notos, ignotos, probos, improbos, religiosos, profanos, amicos, inimicos juxta habeo. Nescit ulli parcere detractor, non adeo patri ac matri. Quid? quod voluptatum illi quoddam genus sit, obloqui; & maledicere inter beneficia ponat; ac inter ingenii felicitates numeret, invenire quod in alio reprehendat, & inter acumina censeat reperire & enarrare

enarrare quod nusquam est. Vociferatur rex *Psal.*
David: Erue à framea Deus animam meam, *21.*
& de manu canis unicam meam. Per fra- *v. 21.*
meam Augustinus designatam ait detractoris linguam: per canem Cassiodorus ipsum detractorem. Sed cur à manu canis liberari vult rex Hebræus? dixisset, Vrsi aut Leonis, quid enim canis tantopere timendus est? Imo vero est: Vrsum & Leonem quis non cavet? at sunt canes qui placide accedunt, sed tibiam subito morsu appetunt, aut si Britannici sint, erigunt sese & caput invadunt. Tales expertus est rex David, & qualis molossus erat Saul, qualis Semei, qualis Absalon & Seba, qualis Achitophel & Doëg? vere canes molossici, multumque incommodistici.

Christus in more positum habuit præsentes objurgare, commendare absentes. Et hæc genuina lex Charitatis est, reprehendenda coram & aperto Marte reprehendere, ne vero laudem inquinet adulatio, laudanda non in presentia laudare. In Iudæos Christus præsentes acerrime invectus, hypocritas, generationem adulteram, genimina viperarum, sepulchra dealbata, filios diaboli vocavit, absentes vero nominans Oves:
Non sum, inquit, missus nisi ad oves quæ *Matth.*
perierunt domus Israël. Nos prorsus con- *c. 15.*
trarium facimus, præsentes laudamus, *v. 24.*
absentes vituperamus & calumniamur. *Mol-* *Ps. 54.*
liti sunt sermones ejus super oleum, & ipsi sunt *v. 22.*
jacula. In hunc omnino modum locuti pharisæi, Christum præsentem & coram, Magistrum, Dominum, Doctorem veritatis dicebant; absentem, fabri filium, potatorẽ, mensarum asseclam, seductorem appellabant.

IV. Sed sublimius à Christo documentum ante oculos constituitur. Priscorum Patrum sententia est, Christum dominum quo die cum suis ultimum cenavit, corpus &

sanguinem

ſanguinem ſuum tam Iudæ Iſcariotæ quam Apoſtolis ceteris beneficentiſſima manu porrexiſſe. Hîc ego te, mi Christiane, ingenua ſimplicitate interrogē, ſi tu inimicum tuum, unico tui capitis pilo, juvare poſſes, faceresne? Novi equidem quid ad ejuſcemodi quæſtiones multi ſoleant reſpondere: Laqueus adverſario, patibulum hoſti, inimico rota. Sed audite, ô peſſimi obtrectatores, quid exempli ſtatuerit Chriſtus in inimico. Dum Iſcariotes proditionem coqueret, dum tranſitum pararet ad hoſtes, Chriſtus illi ſuum corpus ſuumque ſanguinem dedit epulandum. Ah, quî potuit nequiſſimum hominem tanto dignari honore, quomodo cena tam pretioſa non excluſit hunc ſacrilegum, proditorem iſtum, diabolum, qui jam in facinus immaniſſimum conſenſerat, qui jam tunc ſuo domino crucem in ſuo pectore ſtatuerat; quomodo, inquam, hunc parricidarum coryphæum inter Apoſtolos conſidere paſſus, dominici corporis & ſanguinis convivam? Imo ante hunc ipſum latronem mitiſſimus Dominus in genua provolutus eſt, velut offenſam deprecaturus, & illi omniū primo, ut aliquorum opinio eſt, pedes lavit. Putat enim Fulvius Vrſinus, in ſuprema Domini cena Apoſtolos hoc ordine accubuiſſe, ut in capite menſæ Chriſtus inter Ioannem & Iudam, à Ioanne proximus Petrus fuerit, qui alioqui in aurem inſuſurrare Ioanni commode nequiiſſet; reliqui deinceps utrūque menſæ latus occuparint. Nec diſſentit Chryſoſtomus, qui: Credibile eſt, inquit, proditorem impudenter ante Apoſtolorum principem diſcubuiſſe. Thomas Aquinas exiſtimat, ſtudio Chriſtum ſuo lateri proximum habuiſſe Iſcarioten proditorem, molliendo homini. Et hinc veriſimillimum Iudę ante Petrum lotos pedes. Sed quod huc maxime

Fulv. Vrſin. in appēdice ad Tricliniū Rom. *Chryſ. hom. 69. in Ioan.* *S. Thom in c. 26 Matth.*

ximeſpectat: Noluit ſuaviſſimus Dominus Iudam occulti etiamnum flagitii reum à piorũ communione repellere, noluit facinus Iſcariotæ jam deliberatiſſimum detegere, non furẽ, non proditorem, non homicidam appellans, ſed nomini ac famæ ſceleſtiſſimi hominis parcens, dũ ipſe ſe auctor proderet. Hinc etiã ſacerdoti non licet à cæleſti menſa ullum publice repellere, tametſi ſciat adeſſe hominem letali noxa infectum. Et qua ratione, qua fronte nos audemus alter alterius ſcelera detegere, & velut è cathedra recitare? Hinc jam liquet, quam capitalis ſit noxa, Detractio, & quam ſevera lege vetita.

V. Plinius refert camelum aliter potu non gaudere, niſi prius proculcatione obturbata aqua. Superbum animal ſuam ſibi deformitatem ab aqua pellucida monſtrari nõ fert: ſic homines nauci, illitterati, famæ non optimæ hoc agunt quod cameli, hominum proborum famam obturbare nituntur diverſis detractionibus, ne ſoli putentur eſſe deformes. Sanctiſſimum eſt illis decretum Epheſiorum, *Nullus inter nos excellens eſto*. Quam parum laboret ſegnis famulus, tunc maxime apparet, ſi una cum illo laborem ſubeat induſtrius: homo religioſus tunc enitet maxime, cum ei adſtituitur homo vanus, & omnis religionis expers. Vt igitur vitioſi minus erubeſcant maculas ſuas, detractionibus alios quoque maculatos oſtendunt; & tum demum ſe pulchros credunt, cum & ceteros deformes ac rugoſos aſſerunt. Quid vultis, ajunt, non eſt ſanctior aliis, quem vos ſic extollitis: nec ille angelus eſt, quem adeo putatis nitere. Cum nihil habent dicere: Multa, inquiunt, in hunc hominem narranda ſupperent, ſed camarinam movere nolumus; tacemus. Hod ipſum non eſt tacuiſſe, ſed jam non obſcure detraxiſſe. Sed hæc ideo muſſitatis,

Plin. l. 8. nat. hiſt. c. 18.

tatis, quia vestros in talibus mores non agnoscitis. Pharisæi Christum nunquam non odio prosequuntur, quoniam dissimilis est aliis vita illius. Hinc illæ pharisæorum voces, potator est, sabbatum temerat, pessimis quibusque se se aggregat. Quam præclare de his vaticinatus rex David: Qui retribuunt, inquit, mala pro bonis, detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem. Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam. Ideo vociferatur Chrysostomus: Es homo, ne venenum evomas aspidum. Homo es, fera ne fias, propterea tibi factum est os, non ut mordeas, sed ut medearis. Idem Augustinus præcipiens: Quo modo irasceris alteri, ait, quando de te male loquitur, sic irascere tibi, quando de altero male loqueris.

Sapient. c. 2. v. 15. Ps. 37. v. 21. Ps. 108 v. 4. Chrys. hom. 79. ad pop. Ant. paullo ante finem. Aug. in ps. 38. post init.

Deus olim per Isaiam promulgari jussit: Mihi curvabitur omne genu, & jurabit omnis lingua. Obsecro & vestras linguas mittite, ô detractores, ut illæ jusjurandum dent Deo, se deinceps in potestate rationis futuras, nullius famam læsuras, nec minima quidem detractione; leviores etiam defectus tacituras. Et hic consilium suggerens Chrysostomus: Natura, inquit, viperarum talis est; cum momorderit hominem, statim currit ad aquam: si autem aquam non invenerit, moritur. Ita prorsus, si quis venenum detractionis aliorum auribus instillarit, si vox exciderit incauta, famam alienam violatura, mox eadem hora fontem Pœnitentiæ accurrat, detraxisse doleat, deinceps futurus cautior; atque si ullo modo possit restituturus quæ lingua clanculum ademit. Difficile hoc quidem, sed necessarium: & melius est ablata restituere, quam cum ablatis perire.

Is. c. 45 v. 23. Chrys. in c. 3. Matth. hom. 3. ante med.

CAPUT

Quibus titulis afficiendi DETRACTORES, *& quibus suppliciis sæpe sint affecti.*

NAtura rerum omnium providens, uti Plutarchus philosophatur, homini dedit aures geminas, unicam vero linguam, minus enim loquendum quam audiendum. Nec aliter è Christi gymnasio discipulus, Iacobus Apostolus sentiens: Sit autē omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendum. Siquidem membrum nimis lubricum est lingua, & vix unquam labitur sine noxa vel sua vel aliorum. Erudite dixit Anacharsis philosophus: Tutius est labi pedibus quam lingua. Hinc raro nos pœnitet silentii, sermonis frequentissime, uti eleganter cecinit Ausonius: *Plutar. l. de Auditione.* *Iac. 1. v. 19.*

Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Rem suo exemplo confirmavit Xenocrates, cum enim maledico sermoni quorundam summo silentio interesset, unus illorum quæsiit, cur solus adeo contumaciter linguam cohiberet? Respondit Xenocrates: Quia me in commune dixisse aliquando pœnituit, tacuisse nunquam. Modeste tetigit tam placido responso dicacissimos obtrectatores. *Valer. l. 7. c. 2*

De perniciosissimo Detractionis vitio, proximis dissertationibus dictum, Quid, & quotuplex, quamque grave ac noxium sit delictum Detractio; quam etiam difficilis, necessaria tamen sit famæ restitutio, explicatum. Iam progredimur, Detractores ipsos eo quo merentur penicillo, depicturi.

I. Injurius nemini erit qui scapham, scapham; qui ligonem, ligonem appellarit: sua rebus nomina sunt assignanda.

Varium est Detractorum nomen, prout ipsi sunt varii, & modo hos, modo illos la-

cerant, jã vulpinam, jam leoninam pellem habent indutui. E speciosissimis Adulatorũ titulis, unum sibi vendicant etiam Detractores.

Eccli. c. 19. v. 12. 1. *Canes* sunt. Siracides aperte: Sicut sagitta, inquit, infixa femori canis, sic verbum in corde stulti. Non quiescit canis dum excidat quod hæret lateri: sic & detractor, si quid vel ipse curiosissimis oculis viderit, vel longissimis auribus audierit, mox effutit. Convenientissimum canibus pabulum, siccus panis & ossa. At vero hi canes humana specie velati, non tantum ossa rodunt, sed velut esurientes lupi carnes inhiant, & quidem humanas. Iobus gravissime questus: Quare, inquit, persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini? (Iob. c. 19. v. 22.) Caninis namque dentibus semper ringentes, & insultantes mordetis, comeditis, absumitis meam existimationem & famam. Qui alienæ vitæ detractione pascuntur, inquit Gregorius, alienis procul dubio carnibus saturantur. (Greg. l. 14. mor. c. 14.) Detractor ipsas etiam medullas, abditissima quæque hominis, Intentionem ipsam tanquam Deus judicat; suum Deo gladium, si possit, erepturus. detractor humanæ carnis tam appetens est, ut quandoque nec parentibus parcat, sed velut Actæonem, multum reluctantem, & clamantem

Ovid. l. 3. metamorph. *Actæon ego sum, dominum cognoscite vestrum,*

Canis nullus pro Actæone nosse voluit, ita hi nec à dominis nec à parentibus dentes abstinent, obvios mordere, solenne illis est. Ezechiel prædixit: Patres comedent filios in medio tui, & filii comedent patres suos. (Ezech. c. 5. v. 10.) Addit Hieremias: Et unusquisque carnem amici sui comedet. (Hierem. c. 19. v. 9.) Detractor morsu vel unico, episcopum, archiepiscopum, Pontifices, duces, reges, Cæsares commolere potest; & licet esurialibus diebus carne bubula vel ovilla, non tamen abstinet humana. Detractor vero

vero nomine Canis eſt, qui macellum omne ſcrutatur, ore ſemper cruento. Cave canem hunc, cave. Illius vox eſt: Veni nobiſcum, inſidiemur ſanguini, abſcondamus tendiculas contra inſontem fruſtra: deglutiamus eum ſicut infernus viventem, & integrum quaſi deſcendentem in lacum. *Prov. c.1. v.11.*

2. *Ericius marinus* eſt detractor, aculeorum pleniſſimus, quibus pedum loco utitur; piſcibus omnibus timori eſt. Detractor intus & foris aculeatus eſt; quacunque tetigeris, cave; cave murices, inuncaberis. Ericius adeſt, detractor tibi imminet. Hunc ſi interroges: Nunquid novi? Protinus narrare incipiet hunc in modum: Ille heri fuit ebrius: iſte tantum & tantum æris decoxit alea, hic viſus eſt ingredi lupanar, iſte cui ſemper Mars in manu eſt, duos dentes amiſit altercando & pugnando, ille mercator viginti philippeis emptores circumvenit &c. His aculeis inſerpit Ericius iſte, hæ illius narrationes ſunt, ita omnibus piſcibus horrori eſt. Nam quod Siracides docet: Linguatus & temerarius in verbo odioſus erit. *Eccli. c.9. v.25.*

3. *Scarabæus & Hirudo* eſt detractor. Chryſoſtomus: Omnes, inquit, averſantur maledicum, ut eum qui lutum redoleat, ut hirudinem quæ ſanguine, ut ſcarabæum qui ſtercore, alienis malis, aluntur. Tu ergo apes æmulare, & flores è vepribus lege ac favos concinna. Guilielmus Peraldus: Os detractoris & maledici, ait, * aquiminariũ eſt diaboli, quod non luſtralem & ſacram, ſed ſordidiſſimam detractionis aquam continet. Ex hoc vaſe diabolus plurimos impura circumfert unda, at hanc non in vultum ſed in tergum perpluit, abſentibus enim officit detractor non præſentibus, uti hirudo ſanguinem *Chryſ. in pſ. 49. paula ante finem.*

 plerunque

* Teuffels weichkeſſel.

plerunque trahit à tergo ſequentem. Sed ſciant quicunque aliis detrahere conſuevērūt, hos ſæpe gravius peccare, qui ſcelus aliorum aperiunt, quam qui committunt.

4. *Porcus* eſt detractor, hæc enim beſtia cum in agrum forte irruit, non flores ſed fimum accurrit; ita ille non obſervat quod boni exempli eſt, ſed quod mali; oculos paſcit vetitis. Cum Balaam detrectaret maledicere Iſraëli, rex Balac in eum commotior: Veni mecum, inquit, in alterum locum, unde partem Iſraël videas, & totum videre non poſſis, inde maledicito ei. Putavit rex territum hominem populi multitudine, ideo non auſum maledicere. Proprium eſt obtrectatoris, unam ſolummodo partem rei geſtæ convellere; ſi, quæ præceſſiſſent, quę fuiſſent ſecuta, ſcirentur, aliter & ille loqui, aliter & alii ſentire cogerentur. Ecquid demum eſt in rerum natura quod omnem excludat reprehenſionem, omni probro ſublimius? Luna pulcherrimum ſidus eſt, ſed & ſuas ſibi maculas habet: Sol Luna longe nobilius & formoſius aſtrum, ſed & hic deprehenſus eſt nævis non carere. Vt minus erres, rem totam inſpice, & facile totius ſymmetria, partes minus commendabiles defendet.

Num. c.23. v.13.

Vide Christophorum Scheinerum de maculis Solis.

5. *Leo & Hyena* eſt detractor. Theocritus olim interrogatus, quæ eſſet immaniſſimæ feræ: Reſpōdit, In montibus & ſilvis leones & urſos eſſe putem ferarū ferociſſimos; in oppidis vero & urbibus, Fœneratores & Detractores. Cū autem nec mortuis quidem parcāt detractores, Hyenæ merito cōferuntur. Hęc lupo non abſimilis, humanæ carnis tam appetens eſt, ut tumulos etiam effodiat, & cadavera in cibum ſibi exhumet. Modeſti oris homo, ſuam omnibus famam quantum licet, ſedulo tuetur, ſi quid de aliis vitioſi norit, ſilentio velut molli terra ſepelit: Obtrectator

Ariſt. teſte l.7. Animal. c.4.

ctator carnem cadaverosam & tabo fluentem è sepulchris eruit, vitia occulta in lucem protrahit, scelera oblivione sepelienda in memoriam revocat: Hyena est; Leo est.

6. Detractor, *monetæ adulterator & fur est.* monetam enim sic accidit, ut ubique repudietur: Apage hunc numum, ajunt, nimis ærosus, nec ad libellam probus est. Ita crebris verborum insidiis plurimi impediuntur ne emergant, aut ubi emerserint, in antiquas tenebras relabantur; ubique reperiunt quæ suæ famæ ac fortunæ obstruant. Essent hi quidem velut proba atque legitima moneta, sed detractor quispiam sic eam circumcidit, sic hominem illum describit verbis, ut nusquam ei bene sit. Detractores & delatores falsos flagellis ac fustibus cædi, & in exilium pelli Vespasianus imperavit; vivos etiã exuri Augustus mandavit; nervis cædi Mauritius Imperator jussit; capitali pœna affici M. Antoninus Pius voluit. Optime dixit Salomon: Abominatio hominum detractor. *Prov. c. 24. v. 9.* Hoc quidem non summum malum foret, odio esse pluribus, nam & Christus prædixit: Eritis odio omnibus hominibus. Sed attende quid adjungat: propter nomen meum. *Matth. c. 10. v. 22.* Detractor non tantum publicum populi odium, sed & Dei est, idque suo merito. Nam, Detractores Deo odibiles. Hic titulus illis convenientissimus: *Odibilis Deo.* *Rom. c. 1. v. 30.* Ideo Salomon commonens: Cum detractoribus, inquit, ne commiscearis, quoniam repente cõsurget perditio eorum; & ruinam utriusque quis novit? *Prov. c. 24. v. 22.*

II. 7. Denique *Serpens* est detractor; hoc ei nomen primo jure debetur. Ecclesiastes appositissime: Si mordeat serpens, inquit, in silentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit. *Eccles. c. 10. v. 11.* Detractionis naturam eximie repræ-

sentant verba: *Occulte detrahit.* Detractionem enim à contumelia discriminant theologi, quandoquidem contumelia præsentem lædit & dehonestat, detractio absenti conviciatur, & bonæ famæ existimationem imminuit.

Ex omnibus omnino animantibus, solum serpentem Deus execratus est: ex omnium hominum numero præcipue detractor diris devotus & execrabilis est. Sunt autē serpentes, qui ut vivant, matrem suam necant; detractor antequam aliis noceat, sibi ipsi ac suis obest plurimum. Et sicut serpens facile lædit, unoque morsu totum corpus inficit, ita detractor pauculis verbis, famam & quandoque vitam aufert alteri. Quemadmodum vero diabolus rectissime Serpens dicitur, sic detractor hac in re diabolo simillimus, & accusator fratrum suorum est, & ubi accusare non potest, calumniator. Venusinus vates detractoris tanquam serpentis diversicolorem pellem ita depingit:

Horat. 1. serm. sat 4.

——— Absentem qui rodit amicum,
Qui non defendit alio culpante; solutos
Qui captat risus hominum, famamque dicacis:
Fingere qui non visa potest, commissa tacere
Qui nequit: hic niger est, hunc tu Romane caveto.

Bern. de modo bene viv. serm. 17. post med.

Rem verbo dixit Bernardus: Fuge detrahentes quasi serpentes. Sunt serpentes qui suum veneni thesaurum non cauda, sed lingua, aut vesicula subtus linguam, aut dentium cavernulis, aut ipsis dentibus contineant, itaque toxicum mordendo inspuant, vel etiam spuendo jaculentur. Hinc Avicennæ *aspides spuentes.* His serpentibus simillimi detractores, qui letale virus lingua occulunt, illudque exspuunt loquendo. Et quamvis hæ viperæ vix ullum sui morsus vestigium relinquant, mortem tamen inferunt, ostiolo ægre visibili. Hinc Cleopatra quæ gladios & vulnera

vulnera horrebat, nec aliud quam celerem & placidam mortem quærebat, aspidis morsu vivere desiit: ita detractor sæpe non grandi tumultu ferit, & vix notabili afficit vulnere, famam tamen enecat:

—— absentem qui rodit amicum,
—— hic niger est, hunc tu Romane caveto.

Nec levi tantum studio caveto: si quidem detractor vel colubro exitiabilior est, virus detractoris pæne immedicabile. Hoc supplicii genus minatus olim Deus: Ecce ego, inquit, mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio, & mordebunt vos. Romanus sapiens: Tuto, inquit, serpens tractatur dum riget frigore, non desunt tunc venena, sed torpent. Æliano & Plinio auctoribus, ad primos Euphratis ortus serpentes nascuntur, exteris quidem nocentissimi, non item indigenis. Angues in Syria, maxime ad Euphraten, dormientes Syros non attingunt. Præterea in Africa Psylli; in Syria Syri; in Cypro & Hellesponto Ophiogenes; in Italia Marsi, genus hominum est quos anguigenas vocant, qui nullos timent serpentes: & apud Ægyptios mansuescere tradunt aspides. Sed lingua detractoris nullam induit mansuetudinem, nemini non formidabilis, quæ suos perinde atque exteros; amicos inimicos; probos improbos; dormientes vigilantes; vivos mortuos invadit, mordet, inficit, perimit universos. Recte dixit Chrysostomus: Qui detractioni studet, diabolo servit. Grave malum, turbulentus dæmon est detractio.

Hiere. c. 8. v. 17.

Seneca epist. 42

Chrysost. in ps. 100.

III. Sanctus Arnulphus, notum Belgii sidus, Metensis antistes, tribus illis feriis quibus ad urbis, agrorum & segetis calamitates avertendas supplicatur, cũ suis extra pomærium supplicationes instituit. In turba latebat femina malo genio insessa, quæ fœdis

dis clamoribus prodere se cœpit. Accurritur ad Arnulphum præsulem, qui cacodæmonem hospitio per vim occupato feliciter expulit. Varius hîc vulgi rumor: Noddo, vir improbæ linguæ, & tunc probe appotus, in suum præsulem multa incipit garrire: Ecquis, ait, est iste episcopus? domum habet non usquequaque sanctam; etiam à malæ famæ hominibus ipsius limina teruntur; etiam sancti norunt subinde fieri homines. Hæc non impune dixeris maligne: tua te Nemesis nō præteribit. Noctu incendium ædes invadit, & Noddonem cum socio sic corripit, ut toti ardere viderentur: illi hoc unum, *Aquas, Aquas*, clamabant, *Aquas*. Demum prosiliunt miseri, & humi se volutant velut equi verminosi, sed vix tandem inhærens flamma comprimitur. Passus est bonus Deus, illos tunc exire interitum, sed eosdem ad pœnam repetiit. Nam ille ipse detractor, in his ipsis criminibus, quorum præsulem suum arguebat, convictus, caput perdidit, quod utique servasset, si didicisset servare linguam. Pessima vulpes, inquit Bernardus, occultus detractor.

Bern. serm. 63. in Cant.

Nova priscis misceamus. Anno millesimo sexcentesimo sexto, Zagabrii in Austria, quidam non è plebe, viris religiosis in consessu plurium graviter detrahens, & locum loquente digito monstrans: Inde, inquit, præcipitandi sunt hi nebulones. Post paucas omnino horas, hic ipse illuc conscendit, & è summis scalis capite pronus ruit; inde seminecem detulerunt domum. Vbi à ruina tam gravi ad se rediit, Dei manifestariam in se vindictam fassus est. Atque ubi convaluit, supplex veniam petiit ab iis ipsis quos læserat. Non derisoribus solum, sed & detractoribus parata sunt judicia. Nec quisquam hoc miretur: Detractor pessimorum furum

pessimus

pessimus fur est; rem furto subtractam non clã servat, sed aliis in prædam objicit, facitque decem millia furum, unico, quod primus ille commisit, furto: Vnicam detractoris linguam, multa linguarum millia sequuntur, & hoc omnes agunt, furari famam. Quapropter sua jam parata sunt etiam detractoribus supplicia.

Maurus divi Benedicti notissimus discipulus, è suo in beati Martini cœnobium migravit, ut sacrum ædificium illic moliretur, ubi architectum subito ruente mole collisum miraculo sanavit. Cæmentarii soluti oris homines: Quis scit, ajunt, qua illum arte in integrũ restituerit; monachus est vagæ habitationis; fidat ei qui volet. Audiit Deus, & mox adfuit ultor à tergo; tres illorum malus genius insedit; unus adeo misere habitus est ab hoc suo hospite, ut lugubri cum ejulatu expirarit. Maurus ubi hoc inaudiit, recta in divi Martini ædiculam se recepit, & tribus horis continuis, in preces se effudit; dein obsessos accedens: Dei filius, inquit, qui suis potestatem dedit calcandi serpentes & scorpiones, liberet vos. Cumque illi magis furerent, digitos immisit in os furiosorum, ita demum ingenti cum fœtore, nota symbola relicta, cesserunt Orciniani hospites. Ita Deus in legirupas solet animadvertere. Lex est: Non eris criminator nec susurro in populo. Vltorem senties Deum, quisquis ausus fueris hanc Dei legem evertere. *Levit. c. 19. v. 16.*

Narrat Paulinus, ille priscorum Patrum laudatissimus, duos sacri ordinis viros subito fato corruisse, quod Ambrosio Mediolanensi præsuli defuncto detraxissent. Ex his alter sacerdos Afer, sed Mediolani in sacerdotium venit. hic in convivio contemptim Ambrosii antistitis jam functi laudibus obtrectavit. Auditores habuit non valde bene-

volos. Sed hoc illi tristissimum, quod & Deum habuerit auditorem. Nam subito miser expallescere, voce titubare, artubus tremere cœpit. sic inter brachia deductus est ad lectum, & una ad letum. Dixit Augustinus: Deus, totus pes est, totus & manus, & oculus est: addo, totus & auris est: videte quam nihil obaudiat! Detractores Deo odibiles. Nec quisquam purgaverit culpam, etiamsi præfatione utatur: Ita fertur; hæc dicuntur; fide qua emi, vendo. Malas & furtivas merces, mi homo, nec emptas quidem vendere licet. Audisti hæc ab aliis? cura tu, ut ea clanculum sint dicta. Siracides monet: Audisti verbum adversus proximum tuum, commoriatur in te; fidens quia non te dirumpet.

Eccli. c. 19. v. 10.

IV. Prandium subinde caninum instituunt collocutores aliquot, tanquam compotores, quivis suam confert symbolam, sed hoc demum agitur, ut absentes qui non prãderunt, solvant symbolas; pleraque omnia damno aliorum dicuntur. De his symposiis præmonens Salomon: Noli, ait, esse in conviviis potatorum, nec in comessationibus eorum, qui carnem ad vescendum conferunt, quia vacantes potibus, & symbola dantes consumentur. De his symposiastis apposite Gregorius: Qui alienæ vitæ detractione pascuntur, inquit, alienis procul dubio carnibus saturantur: Potibus vacant qui de vitæ alienæ opprobrio se inebriant. Carnes quippe ad vescendum conferre, est in collocutione derogationis vicissim proximorum vitia dicere, symbolum vero dare, est, sicut unusquisque solet pro parte sua cibos ad vescendum, ita in confabulatione detractionis verba conferre. Vestietur autem pannis dormitatio: quia despectum & inopem à cunctis bonis operibus mors sua invenit, quem hîc ad alienæ vitæ exquirenda crimina de-

Prov. c. 23. v. 20.

Greg. tõ 2. l. 14. mor. c. 24. fine.

tractionis suæ languor occupavit. Nec noxam purgat, dicere: Levia sunt hæc. Sæpe enim parva scintilla magnum excitavit incendium: lingua detractoris spargit ejuscemodi scintillas, in incendium gliscentes. Sunt omnino levia, dices. At si graviora scires, etiam illa effutires. Tu vero pertendis levia hæc esse. At certe non sunt levia quæ invidiam olent aut superbiam, quæ animos dissociant, levia non sunt. Neque enim leve quid est, alterius famam vel leviter imminuere. Non minus homicidium est graphio aliquem atque gladio occidere. Non minus interiit Cassianus puerili manu & minutis vulneribus confossus, quam si Hectoris aut Achillis manu cecidisset: quanto enim infirmior erat manus pungentium, tanto gravius fuit dilatæ mortis suppliciũ; quanto leviores videntur detractoris puncturæ, tanto subinde pernitiosius sauciant. Hæc Deus impune abire non sinit. Qui detrahit fratri, aut judicat fratrem suum, detrahit legi, & judicat legem. Thomas Cantipratanus, Cameracensis proepiscopus, suis se oculis usurpasse affirmat non minus horrendam quam admirandam hujus vitii vindictam. Novi, ait, sacerdotem, nomine magis quam re talem, qui eo linguæ petulantia prolapsus erat, ut quo facilius alios etiam sacerdotes in infamiam traheret, de seipso pessima quæque mentiretur. Hic morti jam vicinus, furiis actus, tanta in seipsum rabie debacchatus est, ut dentibus linguam maledicam fœde laniaret & commoleret, idque palam omnibus ostenderet inde supplicii exordium sumi, unde ille sumpsisset peccati. Sapientissime monet Ecclesiastes: Ne temere quid loquaris &c: Deus enim in cælo, & tu super terram, idcirco sint pauci sermones tui. Nondum cæruleas illas plagas transvectus es;

Iac. c. 4. v. 11.

Eccle. c. 5. v. 1.

nisi tuarum ipse sis pædagogus vitiositatum, non pervenies illuc; abibis in voragines ardentium focorum. Quod si custoditam vis mentem tuam, tuam tu prius custodi linguam, omnem detrahendi libidinem dediscé.

Ioan. Major Soc. IESV Theol. in Spec. Exempl pa. 265 col. 2. Sacerdoti, quem dixi, non multum absimilis fuit in Anglia olim vir religiosus, sed veste solum non moribus, qui rabido detractionis dente quosvis lacerare solitus est. Hic cum jam in extremis ageret, monitus & rogatus est, sollicite cogitaret, quodnam iter insisteret, quo tenderet; de tota nūc æternitate agi. At ille: Omittite hæc, inquit, monetis frustra. Illi vero divinam clementiam opponere, fiduciam in Deum suadere, & omni modo animum ad alta erigere conati sunt. Sed moribundus linguam exerens, & digito eam percutiens: Hæc, inquit, lingua pessima me damnavit. Dixit & lingua repente sic intumuit, ut in fauces retrahi nequiverit. Ita infelix expirans grande documentum dedit detractoribus, ut alienis saltem detrimentis sapere discant, & emendatius loqui.

Prov. c. 21. v. 23. Qui custodit os suum, & linguam suam, custodit ab angustiis animam suam.

CAPVT XVIII.

Auditores DETRACTORVM, *quam graviter delinquant.*

MAgnes tam arcanæ quam admirandæ prorsus virtutis est, si vel experientiam de eo loquentem audiamus. Vt taceam cetera: pugio si magneti adfricetur, ita vulnerat, ut is qui pungitur, non sentiat se vulnerari. Rem ex fide narrat Hieronymus Cardanus, affirmatque se vidisse magnetem in ædibus Laurentii Guasci medici, quo si acus aut ferreus stylus fuisset illitus, quavis

corporis

corporis parte infigi sine sensu potuisset. Res hæc, ait Cardanus, mihi visa incredibilis, ergo ut experimentũ rei ego ipse caperem, magneti acũ adfricui, eam deinde in brachium immersi, cumque lacerti torum jam penetrasset, acum quidem sensi, sed dolorem nullum. Atque ut hoc mihi certius constaret, brachium infixa etiamnum acu, varias in partes flexi, sed nihil doloris sentiebam, nec sanguinis quidquam effluebat, solum puncturæ vestigium cernebatur. Addit Cardanus, quale hujus rei experimentum ceperit Mediolani Alexander Veronensis. hic gladiũ oleo perunxit ea ratione ut potuerit quosvis & sauciare, & sanare, sine ullo doloris sensu.

Detractio talis prorsus est pugio, talis omnino gladius est; infigitur, lædit, vulnerat, & quidem tres uno ictu: sauciatur enim detractor, detractoris auditor, & is de quo detrahitur. sed ille qui periculosissime vulneratur, minime id sentit detractor, de quo superiore dissertatione egimus, nunc de auditore detractoris acturi. Hic exponemus quã grave sit delictum, non tantum de aliis detrahere, sed & benevole audire detrahentes, sic una & detractorem, & ejus auditorem instruemus.

I. Homerus, ille poetarũ parens recenset, qua ratione Vlysses se gesserit inter navigationis socios. Sciverat vir catus Sirenas cantatrices pellacissimas (ut fingunt) solere dulce canere, canendo sopire, sopitos mergere. Vt hoc periculi cum suis evitaret, sociorum aures obturavit cera, seipsum malo alligari jussit, dum has aurium insidias præterveherentur. Profecto non oculis tantum, sed & auribus sua sunt pericula, ideo sepimentis opus est ad arcenda hæc auriũ mala. Agros & hortos consepiri nil novi est, sed novum forsan videatur si circumsepiantur aures. At hoc

ipsum

ipsum Siracides necessarium prorsus judicans: Sepi, ait, aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis. Non floribus contextã, sed vepribus asperam, paliuris horridam vult esse aurium sepem, si quidem arcendus sit detractor ab hoc ingressu: agrũ à feris, hortum à furibus defendunt sepimenta, aures à detractoribus spinæ. Hos enim si velis arcere, spinas ingressuris objice, ostende tibi ea quæ dicuntur minime probari; cave vacivas & benevolas aures præbeas; notet detractor, te his scurrilitatibus pridem esse saturum. Quod si benigne audias, quicquid tibi alter in aurem garrit, vide cui conferendus sis.

Eccli. c. 28. v. 28.

Duo canes unum os rodentes, res plane nova & invisa, ac pæne prodigium. Enimvero si detractor & illius auditor tam belle inter se conveniant, alter narrando, alter auscultãdo, quid eos esse dixeris nisi duos canes qui os unum arrodunt, nempe unius aut plurium mores probi improbi examinantur, trutinantur, cribrantur, varie demum lacerantur sermonibus. Hoc revera est ossa rodere, & dentibus concerpere, quam autem ambo graviter delinquant tam detractor quam auditor detractoris, Bernardus severe pronuntians: Porro, inquit, detrahere aut detrahenten audire, quid horum damnabilius sit, non facile dixerim. Addit: Verbum scurrile quod faceti urbanive nomine colorant, non sufficit peregrinari ab ore: procul & ab aure relegandum. Hinc ingeniose quis dixit: diabolus & in detractoris ore, & in auditoris aure æqualiter desaltat. Etenim facilis auditor, instinctor est alteri, ut quod cœpit, liberius, copiosius, audacius pertexat. * Sicut autem suasoris & delinquentis par culpa

Bern. l. 2. de Consid. c. 13. fine omnino. Ibid. in superioribus.

Heler vnd der stehler/ainer wie der ander.

culpa est; agens & consentiens pari pœna puniendus est, ita detractor & auditor pæne pariter flagitiosi sunt. Hoc Thomas Aquinas clarissime definiens his omnino verbis: Dicendũ est, inquit, quod si aliquis detractiones audiat absque resistentia, videtur detractori consentire, unde fit particeps peccati illius. In eandem sententiam Hieronymus: Cave, inquit, ne linguam aut aures habeas prurientes, aut aliis detrahas, aut alios audias detrahentes. Sed dices: Ipse ego non detraho, aliis loquentibus quid facere possum? Ad excusandas excusationes in peccatis ista prætendimus. Et quæso te, si tugurium in pago transeas, & inde canis provolet ingenti cum latratu, tanquam jam jam infixurus dentes, an non ægre fers, si domestici canem non cohibeãt? quid si eum contra te incitarent, tunc injuriam dissimulares? Mutato nomine de te fabula cantatur. Cum detractorem placide audis, canem hunc dentibus in alios ire non permittis tantum, sed & impellis, quia illi velut testi credis, sed non ad Christi mẽtem, qui jubet, *ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.* Imo quod deterius, detractori ut cani bonum virum dentibus convellenti, facilius quandoque fides habetur, quam si decem alii contrarium jurejurando asserant. Ita non raro noctuæ contra lucem, quam odit, testificanti pleno assensu creditur.

S. Thom. 2.2. q.73. art.4.

Hieron. tom.1. epist. ad Nepotiã ult. pag. ante finem epist. Idẽ. ad Rustic. mon.

Matth. c.18. v.16.

II. Hebræus rex David, ille hominum mansuetissimus, adeo concedere doctus, nihilominus: Detrahentem secreto proximo suo, inquit, hunc persequebar. O Christiani horum hostium satis est ubique, persequimini, nec desistite dum comprehendatis; sed quæso inter comprehendendos, nosipsos numeremus. Sed dicas: alteri in os obsistere vix ullus est qui non erubescat. Chrysostomum

Ps. 100 v.5.

mum egregie respondentem audi. Non solum autem maledicentes, sed & aliis detrahi audientes admoneo, aures obstruere, & prophetam imitari dicentem: Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar. Dic proximo: habes aliquem quem laudes & commendes? Aures aperio, ut unguenta suscipiam: si vero male velis dicere, verbis ingressum obturo: non enim stercus & cænum accipere sustineo. Quod mihi lucrum, si didicero, quod ille improbus? Maximum igitur nocumentum ex hoc, & extrema jactura. Loquere ad ipsum; curemus nostra.
Chrys. tom. 5 hom. 3. ad pop. Ant. circa med. Si detractoris os ita retundas, ut Chrysostomus suadet, aut silebit detractor, aut laudabit quem ante carpserat. Si vero dissimules, nec libere detrahentem corripias, verecundus es, fateor, sed prorsus vitiose, idque in tuum & alterius damnum.

Augustinus, ille præsulum gemma, tam non ferre poterat detractores, ut ad proximum mensæ parietem appenderit tabellam, quæ omnes illic accubituros moneret his versiculis:

Quisquis amat dictis absentum rodere famam,
Hanc mensam vetitam noverit esse sibi.

En mensæ leges præclarissimas: Aliis non detrahere; qui secus assueverit, abesto: hos convivas hæc mensa non admittit. Insigniter hic Augustinus improbam illam consuetudinem notavit, quæ in conventibus, circulis, conviviis, primam omnium quæstionem movet de moribus absentium: Vah, ajunt, etiam ille fortunæ humanæ subjectus! Et qua ratione iste hoc non viderit? En clericū insignem, modo esset purioris vitæ: en concionatorem egregium, modo quæ dicit, faceret: en hominem ad omnes gratias factum, modo sua bona nosset, & uti sciret. Et quam illi rerum domini, justitiæ tenaces, quam

quam obtemperantes argento, quam auro placide familiares?

Difficile est satyram non scribere. nam quis iniqua *Iuvenal, sat. 1. v30*

Tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat se?

Ita ludus & jocus est aliis detractionis dentem infigere. Ideo Augustinus ut hasce confabulationes domo sua excluderet, ad mensam lectorem adhibuit, qui animum pasceret, dum reficeretur corpus. Contigit autem, quod Possidius narrat qui ipse interfuit, ut Augustini mensam Antistites complures accumberent, sed legis ab Augustino scriptæ obliti, liberius de aliis loquerentur, quibus ingenue Augustinus: Domini fratres, ajebat, aut illa tabella refigenda est, aut vos sermones istos desinetis, aut ego ad cubiculum facesso. Ejusdem fere animi fuit, Ioannes Alexandrinus Patriarcha, ille eleemosynarum largissimus: hic si quem aliis obtrectantem audiisset, admonuit, aut ingeniose in alios sermones deduxit: si pergeret alter, tacebat quidem Ioannes, sed nomen hujus notabat, & colloquio finito, ei qui sibi à cubiculis, præcipiebat, hunc talem hominem non amplius intromitteret. Certissimum est quod dixit Hieronymus: Vbi desunt audientes, non inveniuntur detrahentes. Desit auditor, deerit detractor. *Hieron. ad Celant.*

Edmundus rex Angliæ, Dunstanum antistitem maximi fecit, virtutem viri & eruditionem admiratus, ideo hunc ipsum in magni momenti negotiis adhibuit consultorem. Placebat regi æquitatem ab hoc præsule non sine nervo urgeri. Ægre hoc habuit diabolum. Vt ergo hos animorum consensus turbaret, reperit qui Dunstano præsuli pessime vellent, quamvis amorem & obsequia simularent. Hi primo velut per cuniculos, regis aures aggredi, & tecte callideque famam

præsulis incessere, dein paulo apertius eidem detrahere, ita blande ac sensim Dunstani odium instillare, denique palam, quem oderant, cavillari. Hoc effectum apud regem nimis credulum, ut aulæ aditus Dunstano fuerit interdictus. Paucis post diebus, rex venatum ivit: in silva venationi destinata, mons erat & ingens præcipitium. Sub venatus principia inter primas feras nobilior se cervus offerebat, & dignus qui regem fatigaret. Ita rege ac hybridis insectantibus ad præcipitium delata est fera, ubi una cum canibus præceps ruit. Regius equus eadem properabat via, idque incitato cursu. Rex præsentissimam mortem jam oculis cernens, Dunstanum cogitat, Deumque rogat donari sibi vitam, ob innocentiam Dunstani. Celeres sunt in tam præcipiti fato cogitationes, nec minus celeres sunt Dei aures manusque (sic loquimur) ferendæ opi. Ita subito constitit equus. Rex è venatu domum reversus, narravit suis non sine læto horrore, quid miraculi sibi obtigisset; vitam se suam bis debere Deo; sed & Dunstano Dei amico. Idcirco Dunstanum revocari jussit magnis honoribus, petiitque à præsente veniam submississime, aures nimium credulas se præbuisse susurronibus, & amicum se spopondit in omnem vitam. Videte qua ratione famã restituerit detractionis auditor. Quot detractorum non millia, sed milliones reperias; sed qui famam inique subtractam, paret restituere, vix ullus est.

III. Verum nobis hic sermo de detractorum auditoribus, qui vario discrimine detrahentem audiunt. Sunt qui detractores quidẽ audiant sed inviti, nec sine morsu animi. Atque hi tantum abest ut male agant, ut etiam præmium à Deo mereantur, præsertim si ejuscemodi narrationes sibi minime placere non

re non obscure significent. Sunt alii qui audiant hæc talia & taceant, ut pæne nescias num quæ dicuntur, illis placeant an displiceant. Reprehensi ob silentium istud illaudabile, his plerunque se purgant: Ego nemini os obstruo; loquantur alii quod volunt, per me licet; neque vero curæ meæ demandatũ est, omnium sermones expolire. Hi tam pacifici viri seipsos suaviter decipiunt: certe illis displicere debet, cũ alius læditur, & Deus offẽditur. Ii præcipue quibus jus est in alios, graviter delinquunt cum detractorem audiunt, & silent: Error cui non resistitur, approbatur; & veritas quæ non defenditur, cum possit, opprimitur: nec suspicione caret vitiosæ societatis, qui vitia cum narrantur, tam favente silentio prosequitur. Sunt & alii qui non audiant tantum detrahentem, sed & provocent ad pertexendam narrationem attentione admodum benigna. Et subinde non dissimulanter monent: Pertexe obsecro quod narrare cœpisti de hoc homine: Veritatem nosse avemus. Iam ante quidem de hoc aliquid inaudii, sed mysterium non capiebam, tu explica. Alii aliter detractionem eliciunt: Ille, ajunt, hæc & hæc de te spargit, & tu, quod valde miramur, etiamnum siles? Ita detractor mirifice animatur, ut quicquid veneni concepit, evomat ore liberrimo: & hi omnium gravissime delinquunt, nam delectantur his fabulis quæ in alios recitãtur. Ita detractor, & ejus auditor, diabolum gestant, alter in ore, alter in aure. Cum jam accedit tam avida credulitas, ut omnia quæ his narratiunculis percensentur, vera esse arbitremur, mox in iram & impatientiam effundimur, verba verbis, convicia convitiis, contumelias contumeliis oggerimus. Hinc lites & odia immortalia; hinc solvitur omne humanæ cõjunctionis commer-

cium, omne mutuæ charitatis vinculum, omnis sinceri affectus necessitudo, omnis amoris nexus, omne fiduciæ robur. Hinc effera nocendi libidine in aliena damna rapimur, idque benevolentiæ mantelo tecti, nec enim crimen arbitramur, cui præfigitur nomen honesti. At illud Bernardi stat immotum: Detrahentes & audientes pari reatu tenentur. Sicut autem irasceris alteri, quando detrahit tibi; sic irascaris tibi, quando detrahis alteri, aut certe detrahentem audis. An non & ipse moritur qui venenum bibit, quod ei male suada detractoris lingua propinat? His ergo auditoribus triplex documentum damus,

Bern. de inter domo c.42. & serm de triplici custodia. ante med.

IV. Primum: *Teipsum inspice, & tecum habita.* ut noris quam sit tibi curta supellex. Quid oculos perdis in alienis, tua tu cura. Et quæso quis te historicum constituit in vitam & mores alienos? Cur alieno choro pedem imponis, homo curiose ac ridicule? Inquire tu potius

Ædibus in propriis quæ prava aut recta gerantur.

Lamias nosti quæ domi oculos in crumena reconditos habent, foras egressuræ reponunt fronti; atque ita fit ut domi cæcutiant, foris sint oculatissimæ. De sene quopiam eleganter dixit Socrates:

Procul videns, sed cominus videns nihil.

Nam id multis senibus accidit, ut propius admota non cernant, longius semota videant. Ita plerique aliorum minimis vitiis offendimur, nostris etiam maximis blandimur,

Horat. l.1. sat 3.

Cum tua pervideas oculis male lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut Aquila aut serpens Epidaurius? &c.
Qui ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscat verrucis illius æquum est.

Ergo in tuum ipsius sinũ inspice, fortassis

vitium

vitium de quo quereris, si te diligenter excusseris, in sinu tuo invenies. Hinc omnis vitæ pestis oritur, quod sibi quisque blanditur, & quantũ alii præter æquum detrahit, tantum sibi philautiæ vitio præter meritum tribuit: festuculam ex oculo vicini eximit, trabem in suo nõ cernit. Et sicut oculus proximarum genarum nevos non videt, ita nos in nostris vitiis deprehendendis plane cæcutimus; minutulos defectus in aliis vigilantissime observamus, nostros vel manibus palpandos transimus cæci. Et plerunque quo ægrius ferimus de nobis sinistre quid dici, eo audacius, idque cum voluptate, per aliena vitia blaterando grassamur: volupe nobis est in aliorum mores & oculos & dentes infigere. Psaltes id notans: Scrutati sunt, inquit, iniquitates, defecerunt scrutantes scrutinio. Sic alienas sordes in oculis habemus, nostras à tergo. Nimirum non videmus manticæ quod in tergo est. Hujus farinæ homines objurgans Salomon: Generatio, inquit, quæ sibi munda videtur, & tamen non est lota à sordibus suis. Si olla fuliginem & atrorem induta in speculo se contemplaretur, non diceret fumoso cacabo: Væ tibi niger. Et

Ps. 63. v. 7.

Catullus in Scazonte.

Prov. c. 30. v. 12.

Quis tulerit Gracchos de seditione querentes.
Quis cælum terris non misceat, & mare cælo,
Si fur displiceat Verri, homicida Miloni?

Iuven. sat. 2. v. 24. & seqq.

Nec aliter Christiana lex sentit. Christus olim iis permisit, ut primi lapides jacerent in feminam libidinis accusatam, qui peccato carerent. at nullus fuit qui vel lapillum tolleret. Sic, ô Christiani, nostra nos agamus, nostra obsecro curemus, nostra; & neminem æquius, quam nos lapidibus salutandos dicemus. Sed hoc agit dæmon, ut nos aut rei fiamus, aut præpropere damnemus reos. Præclare Climacus; Aut peccare, inquit,

nos dæmones urgent, aut cum non peccaverimus, iudicare peccantes. Maligna hæc solertia est, suum hortum sentibus obductum negligere, & hortulum alienum ingredi, ad herbas inutiles evellendas. Mi homo, mane tu in tuo horto, satis hic lapparum, & lolii, & urticarum est quod erunces. Ergo, teipsum inspice, & aliorum nævos tacebis. Nunquam aliis detrahes, ait Bernardus, si te bene inspexeris.

Bern. de inter domo c.42.

Alterum documentum est impediendæ detractioni, *Sermonem male cœptum alio derivare*. Vt enim cum ferociens taurus hominem insequitur, pallium ei in caput objicicitur, ut dum luctatur cum pallio, furibundis oculis subducat se homo. Ita cum quis alium detrahendo insectatur, consultissimum est, pallium ei, hoc est, diversum sermonem objicere, ut cesset detrahere. Neque semper adeo sollicite curandum, quam id dextre fiat, & cum decoro: ex abrupto subinde aliud loquendi argumentum est injiciendum. Thomas Morus, illud Angliæ sidus, vir perinde sanctus ac eruditus, melioris exempli ubique observantissimus, quam primum audiit, apud quoscunque fuisset, in aliorum famam immittit temerariam falcem, & contumeliose quid dici de absentibus, continuo sermonem alio avertere conatus: Quivis, ajebat, quod volet dixerit, ego vero ajo hanc domum optime structam esse; revera magistrum se probavit, qui hoc ædificium eduxit. Ita maledicentiam aut correxit, aut certe turbavit.

Alcibiades, uti Plutarchus de eo memorat, inter Græcos vir magnus & sapiens, de se passim non optimos sermones spargi audiit, ut ergo illos si non melioribus, saltem minus malis permutaret, cani pulcherrimo & paullo anteà empto caudam amputavit.

& sic

& sic mutilum per urbem vagari libere permisit. Indignius tulerunt hoc amicorum aliqui, rati non decere tantum virum, facere tã ridicula. Quos Alcibiades blande monuit, ne indignarentur, etenim hoc unum agi, ut populus omnem maledicentiæ libidinẽ in re levissima consumeret: Loquantur, inquit, de cane Alcibiadis, modo Alcibiadem desinant lacerare. Ita tigridi objiciendũ est speculum, ut obliviscatur rapti catuli. Vidit vir insigniter perspicax, eum qui in omnium oculis est, difficillime maledicis linguis subduci posse, ideo rem leviculam velut offam objicere placebat Atheniensibus, ut haberent quod dicerent, minus tamen læderent: ita homo tẽperantis linguæ conetur omni modo detractoris sibilos compescere: quod si filum orationis præscindere nequeat, hoc saltem agat, narrata mitiget, animo non malo factum excuset, non omnia quæ rem circumstant sciri posse affirmet, plerunque rumorem re majorem esse doceat. Ita intemperantiori linguæ affundenda est frigida, ita impetus detractoris refrenandus, & dextre, si fieri possit, alio flectendus,

Tertium documentum est, *subducere se tam noxiis fabulis*, & ipso discessu detractoris linguam configere: sciat locutulejus ille se gratum non fuisse. Hieronymus hoc suadens: Si quem, ait, alicui detrahentem audieritis, procul fugientes dimittite velut serpentem, ut verecundia victus discat de aliorum factis silere. Hoc divinus Paulus confirmans: Nunc autem scripsi vobis, inquit, non commisceri, si is qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus.

Hieron. in reg. mon. c.22.

1. Cor. c.5. v.11.

Cassianus refert visum à se optimum senem Machetẽ, qui id gratiæ à Deo impetrarit, ut quamdiu de rebus divinis verba fierẽt,

 somnus

somnus non subreperet, etsi dies noctesque protolleretur sermo: si quis vero colloquia otiosa serere, aut de aliis detrahere cœpisset, in somnum protinus solvebatur. Qui Machetem æmulari nequit, qui dormire non vult, aut abire non potest, monstret saltem se Christianum esse, signum edat, sibi hęc talia non placere, idque statim sub initium pravi sermonis faciat, dum ignem etiamnum una situla licet extinguere, hic enim ubi invaluerit, pæne indomabilis est. Ventus Aquilo dissipat pluvias, & facies tristis linguam detrahentem. Quo sensu Hieronymus dixit: Si vultu hilari audieris detrahentem, tu illi das fomitem detrahendi; ille ignem excutit, tu substernis igniarium: quod si facie subtristi & aversa detractorem audias, discet ille non libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri. Sin aliter agis, ostendis te illius, cui detrahitur, aut falsum fratrem, aut timidum amicum esse.

Prov. c. 25. v. 23.

V. Nisi sic agamus, ô Christiani, & aliorum famam tam caute custodiamus quam nostram, illas Domini leges rumpimus, quæ alios eo quo nos ipsos amore foveri volunt. Neque vero is solum nequiter agit, qui vicini domum incendit, sed & ille qui ad accensæ domus ignem se calefacit. Si non hostis est, aquam adferat, incendio resistat. Sic non tantum nocent qui aliis detrahunt, sed & illi qui detractiones non impediunt, qui applausu & gratulatione commendant. Ille demum sincerus est amicus, qui non tantum non alteri detrahit, sed & detractores, ut potest, compescit, ille fidus frater est, qui, quantum licet, erubescendam aliorum sorditudinem tegit, nisi eam aperiat iis quorum est juvare, non infamare. Aliorum vitia tegenda sunt, non oculis auribusve ingerenda. Appelles pinxit Antigoni regis imaginem altero

tero lumine orbam, primus excogitata ra- *Plin.*
tione vitia condendi: obliquam namque fe- *l.35.*
cit, ut quod corpori deerat, picturæ potius *hist.nat*
deesse videretur: tantumque eam partem e *c.10.*
facie ostendit, quam totam poterat ostende- *med.*
re. Ita pingit manus & mens Christiana:
quod in alterius vultu vitiosum est, omittit,
id ostendit solum quod dignum oculis. A-
pellem insignissime imitatus est Plato, non
manu & penicillo, sed affectu & studio alie-
na vitia tegendi. Accusabatur apud Plato- *Valer.*
nem Xenocrates discipulus, quod de magi- *l.4.c.1*
stro multa impie locutus esset. Criminatio- *in ex-*
nē Plato sine ulla cunctatione respuit, dixit- *ternis.*
que hæc sibi parum probabilia videri. Insta-
bat certo vultu index, quærens caussam cur
sibi fides non haberetur? Adjecit Plato; non
esse credibile, ut quem tantopere amaret, ab
eo invicem non diligeretur. Postremo cum
ad jusjurandum inimici asserentis maligni-
tas cōfugisset, ne de perjurio ejus disputare-
tur, affirmavit Plato, Xenocratem nunquam
illa dicturū fuisse, nisi ea dici sibi expedire ju-
dicasset. Sic omnino aliena vitia & extenuā-
da & tegenda, non exaggeranda, non evul-
gāda sunt. Sed & cunctis sermonibus qui di- *Eccles.*
cūtur (monet Ecclesiastes) ne accōmodes cor *c.7.*
tuū. Bernardus optime à se dicta confirmans: *v.22.*
Detrahentes, inquit, infundunt venenum in *Bern.*
auribus se audientium. Qui detrahit, & qui *de mo-*
detrahentem libenter audit, uterque peccat. *dobene*
An non & ipse moritur qui venenum bibit *viven.*
quod ei malesuada detractoris lingua propi- *c.17 &*
nat? Siquidem furtim ei dilectionis vita sub- *c.33 &*
trahitur, & dum nescit, paullatim in eo fra- *serm.de*
terna charitas refrigescit. Vt hoc malum ca- *triplici*
veret, ille Imperatorum maximus Impera- *custodia*
tor Constantinus dicere solebat, si suorum *Baron.*
oculorum fide præsulem Christianum rem *tom. 3.*
nefariā committentem deprehenderet, se id *Anno*
325.
n.43.

non tantum non evulgaturum, sed etiam paludamento suo facti infamiam operturum. Ita prorsus alter alterius famam tueamur, & omnẽ vel umbram detractionis, velut & anguem pestiferum, horreamus, prout & admonet & obsecrat Magnus ille Apostolus Iacobus: Nolite detrahere alterutrum fratres mei. Siquidem illo vindictæ rigore in nos utetur Deus, quo nos usi fuerimus in alios: illius scelera in patentissimam lucem protrahentur, qui aliorum nævos operire recusarit; par pari ad amussim referetur. Vis, ut alii de nævis tuis taceant? tu etiam de aliorum taceto; feras ori, & linguæ frena immittito. Laudabis, si potes, omnes. Non potes? Ne damna. Virtutes nullæ sunt, vitia maxima? Vtrumque preme. Narrant alii? tu alio sermonem verte. Inurbanum fors erit majorum sermones tanquam injecta novacula secare? Tace. Rogaris sententiam? Minue, aut aspera mollioribus leni. Deesse lenitas conanti non potest. Visa referuntur? Tu ad humanam deflecte imbecillitatem, & virtutes alias oppone; dic in maximis etiam viris semper fuisse, quod ignoscendum esset. Quod si quis pergat damnare, tu vide an non aliquid habeat laudandum qui damnatur; & pro damnandis laudanda suggere, etiam in inimico. Mirum, quantũ hæ laudes ad odia ponenda & amorem conciliandum valeant. Nam & illi ipsi qui damnãt, laudabunt taciti secum, & amare fortius incipient, quem hostis sui laudatorem senserint.

Iac. c. 4. v. 11.

Sed antequam missam faciamus Detractionem, nunquam satis detestandam, addo rem memoratu dignam. Erant duo sibi familiarissimi è Clericorum numero, quorum alter pessimus detractor neminem non maledico dente impetebat. Hic morbo correptus à socio monebatur, rem suam ageret, & vitæ

Ioan. Major. Soc. IESV theol. Spec. Exempl. pag. 264. col. 1.

maculas elueret pœnitentia. At surdo fabula canebatur. Saltem, inquit alter, inter nos fœdus ineamus, etiam post mortem duraturũ. Si tu me præcesseris moriendo, obsecro, intra triginta dies, te mihi cernendum siste (nisi Deus obsistat) & alterius Orbis arcanum edoce. Promisit temerarius se id facturum, in gratiam tam constantis amicitiæ. Neque vero id Deus fieri prohibuit. Itaque paucis post mortem diebus ille ab Orco emergens, flammis undique opertus, in conspectum se dat superstitis amici. Hic, agnito socio defuncto, ita tremore concussus est, ut nec vocem expedire, nec oculos in flãmeam larvam figere potuerit. At umbra illa explicate hominem compellans: Ego, inquit, sum ille socius tuus æternum damnatus. Nam ipso mortis momento ad judicẽ ductus, accusatores eos habui, quos detractionibus infamavi. Cumq; objecta nec negare, nec diluere possem, judex sententiam tulit, eheu, eheu tremendam æternum.

Si tale detractores supplicium manet, non abs re Augustinus: Quem diabolus, inquit, non potest devorare seductũ ad nequitiam, famam ipsius inquinare conatur, ut si fieri potest, opprobriis hominum & malarum linguarum detractione deficiat, & sic in ejus fauces ruat. Custodite ergo vos à murmuratione quæ nihil prodest, & à detractione parcite linguæ, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit. *Aug. tom. 2. epist. 137. circa med.* *Sapient c. 1. v. 11.*

Qua propter, Quis est homo, qui vult vitam diligit dies videre bonos? Prohibe linguam tuam à malo: præcipue vero à maximo detractionis malo. Quantum peperceris alienæ famæ, tantum parces tuæ & famæ & vitæ. *Ps. 33. v. 13. & 14.*

A. Ada-

E
B
A
EXCVSATIO.

E

A. Adamus & Eva ob commissum peccatum pessime sibi conscii, & quod malam conscientiam sequitur, pavefacti ac trepidi fruticetis se absconderunt. At ubi eos ex his latebris vox divina protraxit, tantum abest ut criminis pœnitentes veniam rogarint, ut etiam multa excusarint. Adamus digito monstravit Evã ut sceleris caput, Eva serpentẽ; alter in alterum derivavit culpam Hæc EXCUSANTIS Linguæ origo, hoc ejus ingenium est. Quia ergo maritus uxorem, uxor serpentem, Deus utrique conjugi commonstrat terram, è qua prodierunt, in eandem redituri. Vide C. 19. §. 1.

B. Exprobrantem Linguam ostendunt aves quæ plumas corniculæ concessas repetierunt. Beneficium exprobrare, est repetere. Vide C. 20. totum, maxime §. 1.

CA-

E

CAPVT XIX.

EXCVSATIO *quam pervulgatum, & multiplex sit vitium.*

LAconum quiſpiam, uti Plutarchus memorat, luciniam cepit, & quia tam ſuavem auribus cantatricem expertus eſt, etiam dulcem palato futuram credidit, ideo miſellæ plumeam tuniculam detraxit, ut eam foco pararet: at cum illam vix oſcillis hærentem cerneret, indignabundus dixit: Vox es, & præterea nihil. O avicula macilenta, multum linguæ, parum pulpæ habes!

Hominem verborum & linguæ tam divitem, inopem rationis, non male ſic compelles: Vox es, mi homo, prætereaque nihil. Eum præſertim hoc titulo dignabimur, qui quidem ſæpiſſime delinquit, nunquam tamen non excuſationes opponit.

Excuſatio non poſtremum malorum eſt inter Linguæ vitia. *Excuſantem linguam* recte luſciniam dixeris, quam quis altero tanto majorem avem cenſeat, antequam videat. quod ſi miſellam incipiat deplumare, non avem ſed avis umbram dicet; ita prorſus ſi quis excuſanti linguæ tot coloratas plumulas ſubtraxerit, vix inane virtutis ſimulacrū reperiet. Demades olim cives Athenienſes fiſtulæ comparavit, cui ſi columella ſeu lingua lignea ſubtrahatur, tota obmuteſcit nemini utibilis. Huic ligneæ fiſtularum linguæ non male comparavero Excuſationem, de qua nunc agere inſtituo. Multiplex prorſus eſt Excuſatio, & plerunque vitioſa, quod jam paullo uberius exponendum.

I. Inter omnes animantes vix eſt mundi-

tiei amantior fele. Aspice quæso quã studiose felis jam anteriores pedes, jam posteriores, jã corpus reliquum lambat, vide ut pelliculam lingua extergere, & nitidam reddere laboret: in omnem partẽ suo se linctu expolit. Sed & hoc verecundiæ accepit à natura, ut fimetum suum quam potest diligentissime operiat, & quod nares oculosve posset offendere, cautissime iis subducat. Lingua excusationibus assueta feli simillima est, quibuscunque nævis nitorem allinere conatur, lambit lingitque omnia, ut sordes abstergat, callidis defensiunculis quosvis errores operire nititur. Hic sane nos Adami posteros, & seros nepotes esse prodimus; negemus in ceteris, hic deprehendimur. Adamus post admorsum pomum ægerrime noxam fateri, imo eam in conjugem derivare, conjux serpenti culpã impingere, sic alius alium excusando accusare, ita demum pæne omnis culpa in Deum recidere. nam Adamus non dissimulanter: Mulier, inquit, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi. ac si apertius diceret; nisi hanc deceptricem mihi adjunxisses, ego quidem culpæ permansissem exors. Sed nec mulier se ream fassa: Serpens, inquit, decepit me, & cõedi. perinde si dixisset: quid agit in paradiso serpens? peccavit qui huncimpostorẽ intromisit. Has artes miseri à parentibus didicimus, antequam discere possemus. Præclare de hoc Gregorius: Usitatum, inquit, humani generis vitium est, & latendo peccatum committere, & commissum negando abscondere, & convictum defendendo multiplicare. Ex illo quippe lapsu primi hominis hæc augmenta ducimus nequitiæ, ex quo ipsam radicem traximus culpæ. Ita nihil pronius humano ingenio quam se suosque errores defendere. Sed aliter docens Paulus: Non defendentes, inquit, vosmet-

Gen. cap. 3. v. 12. & seqq.

Greg. l. 22. mor. c. 9. initio.

Rom. c. 12. v. 19.

Ps.74. v.5. vosmetipsos charissimi. Et Hebręus rex David: Dixi iniquis, ait, nolite inique agere, & delinquētibus, nolite exaltare cornu: Nolite superbe defendere peccata vestra: si fecistis iniquitatem per cupiditatem, ne defendite per elatam pravitatem. Augustinus: Malum est, inquit, peccare; pejus est perseverare; perniciosius defendendo se, in Deum culpam refundere. Et uti Cassiodorus censet: Maximum est vitium excusationis, nam quasi cornu erigit, qui peccata sua defendit. Pessima est Grammatica, cum nomina virtutum tribuuntur vitiis.

Vterq; in dictū Psal.

In rebus gestis Sanctorum, vix quidquam, arbitror, magis mirandum est, quam quod cumplures gravissimorum criminum accusati, illa non aliter quam silentio censuerint refutanda. In hoc obstupescendi Marinus & Theodorus, sub virili nomine & veste, utraque vere virgo & castitatis observantissima, stupri tamen utraque accusata, illa triēnio probrum omnium & ludus, ista septennio quasvis injurias patientissime tulit. Gregorius Thaumaturgus à meretricula negatū sibi quæstum postulatus, quia tunc cum aliis agebat, versus ad famulum: Heus tu, inquit, numera ei pecuniam, quam exigit, ne diutius nos turbet. Vix illa numos & una cacodæmonem recepit sui corporis inquilinum, à quo graviter cruciata, & humi afflicta est miserandum spectaculum. Tandē precibus ejusdem Gregorii ab hoc hospite liberata est. Emmerammus, sanctissimus præsul, ut duos certi criminis reos supplicio liberaret, ipse reus videri non recusavit, & membratim periit. Ab hac eadem virtute Ruffinus Aquilejensis commendat Eulalium patientissimum cœnobitam, in quem negligentiores alii falsis excusationibus culpas suas quotidie derivabant. Cumque ob id non

Baron. tom.2. Anno 233. n.9. Nos par 2.c.1. §.5. rem explicatius narr. Matth. Rader. in Bavaria sancta tom.1. & pars 1. Hist. Bav. And. Bruneri pag. 602. Ruffin Aquil. n.29. apud Rosvv. id.

non raro acerbius objurgaretur, ille in terram se prosternens, nihil excusabat, sed veniā submissiſſime rogabat. jamque proximè aberat, ut monasterio ejiceretur Eulalius, cum Cœnobiarcha divinitus edoctus jussit omnium storeas in cumulum comportari, & accendi; combustæ sunt omnes, præter unius Eulalii stoream.

Hanc nobis lucem præluxerunt tot sanctissimi homines qui ad virtutis fastigium penetrarunt, se suaque non excusando. Quippe piarum mentium est, inquit Gregorius, ibi culpam agnoscere, ubi culpa non est.

II. Iosephi Proregis Ægyptii fratres, cū frumentum in Ægypto coemissent, jamque viam relegerent in Canaan, retracti sunt in Ægyptum velut ingratissimi hominū, & fures, ob scyphum argenteum in Benjamini sacco repertum. Hic Iudas tam prudens & erectus animi non dixit: Si examinemur, fratres mei, negate audacter & pernegate; sycophantias in nos struunt Ægyptii; insontes sumus. Iamque ad Iosephum Proregem perducti, dejecto vultu se reos confessi sunt. Hīc ceterorum orator Iudas: Quid respondebimus, inquit, domino meo? vel quid loquemur aut juste poterimus obtendere? Deus invenit iniquitatem servorum tuorum: en omnes servi sumus domini mei. Quam hoc ingenue & sancte? Quod si Iudas homo garrulus, & litigator fuisset, omnia in suum jus trahens, cœpisset publice fratres suos examinare dixissetque: Tu Ruben dic bona fide, nunquid hunc scyphum furatus es? Tu Simeon, & tu Issachar nunquid vos sublegistis poculum? ausim jurare nec ceteros id ausos: Benjaminum id non fecisse nimis mihi constat. Nil horum obduxit Iudas, sed reum se fratresque fassus: Iniquitatem, ait, servorum tuorum invenit Deus. Hæc in-

Gen. c. 44. v. 19.

doles bonæ mentis, non tantum ſiquid deliquerit, ingenue fateri, ſed etiam culpam agnoſcere, ubi culpa non eſt. Pſalmographus regius: Injuſtitiam meam, inquit, non abſcondi. Neque tantum coram Nathane in conclavi dixit: *Peccavi Domino*, ſed peccatum publice confeſſus, culpam non in alium vertit, non contexit, non ſuppreſſit, ſed in ſeipſum publicum carmen ſcripſit, ut Orbis ſciret quam male egiſſet: Dixi, confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino. Pulchre Auguſtinus: Veritas de terra orta eſt, inquit, & juſtitia de cęlo proſpexit. Quæ juſtitia de cælo proſpexit. Tanquam Dei dicentis: Parcamus huic homini, quia ipſe ſibi non pepercit, ignoſcamus quia ipſe agnoſcit. Converſus eſt ad puniendum peccatum ſuum, convertar & ego ad eum liberandum. Ideo David ſingulariſſime rogat: Ne declines cor meum in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis. Quãti ſunt, qui ſi lateant cum peccant, audacter ſe peccaſſe negant; ſi deprehendantur aut convincantur, excuſant aut defendunt. Et quam facilis defenſio, inquit Auguſtinus, quam cita, ſed quam præceps, quam quotidiana & quam ſacrilega? O ſi Deus hoc nollet, non facerem! Hoc voluit Deus, fortuna hoc voluit, hoc voluit fatum. Et iſta, fratres mei, defenſio qualium eſt? Non ſolum indoctorum, ſed etiam doctorum. Sedent & computant ſidera, intervalla, curſus, volubilitates, ſtatus, motus, intendunt, deſcribunt, conjiciunt. Docti magni videntur. Totum hoc doctum & magnum, defenſio peccati eſt. Eris adulter, quia ſic habes Venerem. Eris homicida quia ſic habes Martem. Mars ergo homicida, non tu: & Venus adultera, non tu. Vide ne pro Marte & Venere tu damneris, Deus etenim qui damnaturus eſt, novit quia tu es.

Pſ. 31. v. 5.

Augu. in Pſ. 84. v. 12.

Pſal. 140. v. 4.

Aug. in eõd. Pſ. 140

Quod

Quod Augustinus de sui ævi vanissimis per astra excusationibus queritur, id hodieque largiter deplorandum. Quam multos reperias qui credant hæc humana ad astrorũ motus & rapi & regi; & qui unam cæli vim, unos siderum cursus suæ nequitiæ principiũ assignent, qui vitam, cupiditates, læta & tristia è stellarum inter se commercio sortiri nos putent. O vanitas vanitatum! Vnde quæso tantum sideribus in corpora nostra, imo in mentes imperium? Ex iis scilicet expectabo felicitatem, ex iis vitæ genus & mortis arbitrium? Num ergo qui prælium subeunt, simulque extinguuntur, omnes sub eodem cæli ordine erant nati? Quid autem cum in prædonem quis incidit? Fatale erat, inquis, ut hunc prædo obtruncaret. Num ergo eadem astra quæ viatorem, dum nasceretur, ferro prædonis mancipabant, ipsi quoque prædoni diu fortasse antea nato, mentem vimque dederunt, ut aliquando hunc vellet & posset occidere? Cum quis vero ædificii ruina obruitur, an quia erat in astris, ut eum sua domus sepeliret, afflictus est murus? Quò libertas mortalium, si à præscripto siderum non possunt recedere? Cur ergo valetudinem curem, cur vitia abjicere, animum ad virtutes appellere cogitem, si nascenti dictum est, quid me esse oporteat? Hoc non vanitas solum ac ineptia, sed & impia stoliditas est, res fortuitas, res liberas, huic siderum necessitati tribuere. Neminem mortalium sideribus cogi vel hinc constet, quod haud pauci impetum ab iis concitatum ratione frenamus, & nulla re magis nostrum genus à beluis discrepat, quam hoc libertatis privilegio, quæ solicitari quidem subjectis motibus, sed ad vitia aut virtutem adigi invita non potest. Hinc in philosophorũ scholis nihil vulgarius, quam sapientis animum,

expertem servitutis, ipsis quoque imperare sideribus. Hinc & quotidiana eorum præconia, qui sciunt moderari iracundiæ, amori, ceterisque torrentibus, quibus hæc astra in animos nostros inundant. Quorum omnino nihil esset, nisi accepta astrorum imperia mens nostra fastidire, aut recusare posset. Ergo res liberæ aut fortuitæ huic siderum potestati non addicuntur. Quamvis non omnia sideribus neganda: incitari hominē ad segnitiem laboremve; callidam indolem, aut ingenuæ simplicitatis nancisci; esse hilarem, aut ad iracundam solitudinem declinare; in vitia denique, aut virtutes aliquo pondere & impetu ferri: hæc, inquam, non negamus ex cæli in ista terrena imperio esse. At cum moderari possimus ingeneratis affectibus, stultissima vanitate culpis nostris patrocinium è cælo arcessimus, & sceleratos nos esse per astrorum posituram & vim excusamus.

III. Hæc vere verba malitiæ sunt, ad excusandas excusationes in peccatis. Hęc illa Protoplastorum perizomata, è ficuum foliis consuta. Atque hîc ad quæstionem responso dignissimam deducor. Quinque omnino dies à morte aberat Christus, cum è Bethania Hierosolyma contendit. In via se ficus objecit ob oculos, sed foliis tantum amicta, nul-
Matth. c. 21. v. 19. lis ornata fructibus. Huic arbori seria exsecratione indignatus Servator: Nunquam, ait, ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuo ficulnea, mirantibus discipulis tam subitam arboris mortem. Cur ergo Dominus in ficum potius quam in alias arbores excanduit, præsertim in ficum, ut videbatur, immerentem? Non enim
Marci c. 11. v. 13. & v. 14. erat tempus ficorum, ut Marcus commemorat. Si vir sapiens errori in speciem levi irascatur, ut quod famulus vitrum minime pretiosum

pretiosum fregerit, calceum luto sparserit, vesti rugam impresserit, januam non scite clauserit: si ideo famulum officio privet, domo excludat, hanc iram plerunque sic interpretamur: Vir tam prudens non irascitur sicut pueri, qui tam parentibus amissis flebunt quam nucibus; sed credibile graviorem animo culpam agitari, veterem etiamnum injuriam altum insidere, nec omnem hanc iram recentem esse: Ita hic Christus veteres in ficum inimicitias aperuit. Ficus sub Orbis incunabula, in paradiso, Protoplastis subsidium præbuit, ad texendam pessimam excusationē, dedit tegumenta commissi furti insignia. Pulchre hoc exponens Ambrosius: Docet me Adam, inquit, quid sint folia, qui posteaquam peccavit, de foliis ficus fecerit sibi succinctorium, qui de fructibus ejus magis gustare debuerit. Iustus fructum eligit, folia peccator. Iacit supra se folia, qui culpam velare desiderans, aut diabolum delicti memorat auctorem, aut carnis prætendit illecebras, aut alium quempiam persuasorem prodit erroris. Adam profecto Dei oculos omnia cernentes nō satis reveritus, nec contractam culpam deprecatus, latebras quæsiit, è latebris extractus, ad excusationes confugit. Rex David longe sanctius: Quo ibo, inquit, à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. Ergo, omissis excusationibus, iniquitatem meam annuntiabo. Quam scite ait de Adamo Augustinus: Nunquid dixit, Peccavi? Superbia habet confusionis deformitatem, & non habet confessionis humilitatem. Advertamus quo morbo superbiæ laborent homines hodie, non nisi in creatorem conantes referre, si quid egerint mali; cum sibi velint tribui, si quid egerint boni. Hîc graviter & serio Ber-

Ambr. l. de paradiso. c. 13. med.

ps. 138 v. 7. & ps. 37. v. 19.

Aug. de Gen. ad litt. l. 11. post med.

Bern. serm. 16. in Cāt. nō procul à fine. nardus: Porro, inquit, excusare te velle quando corriperis, quam sit non modo minime fructuosum, sed & pernitiosum, sanctū David interroga. In animam suam peccat qui se excusat. Eò enim hoc linguæ vitium impellit, ut cum divinas leges negligimus, vanissime nos excusemus. Imperat lex, Nō furaberis, Non mœchaberis. Durus est, ajunt, hic sermo, & quis eum potest audire? non est enim homo qui non peccet. Frigidissime Christiane, nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis, qui fingis laborem in præcepto? Mandatum quod tibi præcipitur, non supra te est, neque procul positum, nec in cælo situm, ut possis dicere: Quis nostrum valet ad cælum ascendere, ut deferat illud ad nos, ut audiamus, atque opere compleamus? Neque trans mare positum, ut causeris & dicas: Quis è nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos deferre, ut possimus audire & facere, quod præceptum est. Sed juxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum. In plerisque culpis verissimum quod Bernardus asserens: Neque enim, inquit, tantum nocuit simplicis actionis transgressio, quantum adjunctæ excusationis cum præmeditatione obstinatio. Varie quidem peccamus, sed sæpe pejus quam peccaveramus, excusamus. Iureconsultis excusatio non petita, accusatio est manifesta. Et quis credat eum in virtute multum promovisse, qui plenus est excusationibus; qui quicquid objiciatur, purgare se novit, qui semper bellus, semper innocens, qui solus nævorum est expers? quid hunc nisi pulcherrimam felem dixeris, quæ undequaque tersam gerit cuticulam, quæ linguam habet pro pumice quo se expolit? Has feles ubique reperias, quæ quidem fimetum faciant, sed illud scite operiant sexcentis excusationibus.

Ioan. c. 9. v. 60. *3. Reg. c. 8. v. 46.* *Ps. 93. v. 20.* *Deut. c. 30. v. 11. & seqq.* *Bern. l. de præcept. & disp. c. 14. ante finem.*

ſationibus. Et quid quæſo jam flagitii patratur, cui non ſuum ſit mantelum; quid culpæ deſignatur, quod non honeſti nomine prætexatur? Omnibus ollis aptamus opercula, omnibus noxis affingimus prætextus: illud jam ævum vivimus, quo nullus error non excuſabilis cenſeatur. Etiam ſacrilegia, hæreſes, bella injuſta ſpecioſiſſimis ſeſe titulis venditant. Belli ruſticani Smalcaldici prætextus fuit iſte: Nos congregati ſumus, ut Chriſti Euangelium libere profiteamur, ejuſque divinam juſtitiam conſervemus. Millies hic acclamatum: *Vivat Euangelium.* Rebellionis anteſignani in Spirenſi conventu, has quinque litteras V.D.M.I.Æ. *Verbum Domini manet in æternum.* pediſſequorum etiã & ſtabulariorum manicis opere phrygio intextas oſtentabant. Quid poſſet ſpecioſius? Magnis paſſibus ibat Hæreſis, dum ubique luculentos Reformationis prætextus præmitteret. Omni pæne vitio, ſuum eſt palliolum, excuſatio: Vide mihi tot millia hominũ ad forum, ad curiam properantia, quam turpes lites, quanto turpiores advocatos habent? hic patrem ad tribunal trahit; ille cum matre litigat; iſte venit delator ejus criminis, cujus manifeſtior reus eſt; alius, judex eligitur, damnaturus quæ fecit. Interroga ſingulos horum, & intelliges quam vere dixerit Veritas: *Et cœperunt ſimul omnes excuſare.* Aulas ingredere Regumque turres, videbis omnes pacis habitum præferentes, & ideo tali ingenio eſſe ſperes. At rara inter illos pax eſt, alter in alterius exitium levi compendio ducitur. Hic multis gratiſſimus ex alterius damno quæſtus eſt: felicem oderunt, infelicem contemnunt: majore gravantur, minori graves ſunt: diverſis ſtimulantur cupiditatibus; omnia perdita ob levem voluptatem prædamque cupiunt. Vrge hos reprehẽſionibus,

Florim. Raimũdus de Ortu hæreſ. l. 3. c. 7. n. 2.

Luc. c. 14. v. 18.

Et incipient simul omnes excusare. Adde nunc publica perjuria, libidines, furta, fraudes, infitiationes, quibus trina non sufficiunt fora. Omnia ubique sceleribus ac vitiis plena sunt, & tamen si talibus irasci velis, & vitiorum turpitudinem opprobrare, *Incipient simul omnes excusare.* Vix ulli jam peccant, quibus non parata sit sui peccati excusatio. Domos ingredere, ubique plurimū negligentiæ observabis: hîc franguntur vasa, vestes non insolantur; hîc carnes verminant, panis mucescit, putrescunt poma solo neglectu; illic sordes acervantur, parietes non absterguntur, pavimentum non verritur. Cum vero paterfamilias sua negligi conqueritur, *Incipiunt simul omnes excusare.* jam nemo non officium facit. Prorsus ut anates & anseres sumus, qui aquis se liberalissime mergunt, quam primum vero emergunt, & vel leviter excutiunt, mox omnia in eis sicca cernuntur: ita homo ad excusationes promtus, comedit, & tergens os suum, dicit: non sum operatus malum.

Tribus foris olim jus diceb. *Senec. l. 2. de Ira. c. 9.*

Prov. c. 30. v. 20.

IV. Bernardus eximie hanc Excusantem linguam depingens: Multis modis, inquit, fiunt excusationes in peccatis. Aut enim dicit qui se excusat, Non feci: aut feci quidem, sed bene feci: aut si male, non multum male: aut si multum male, non mala intentione. Si autem & de illa sicut Adam vel Eva convincitur, aliena suasione excusare se nititur. Ita fere quadruplici vafritie excusationes teximus, Negando, Excusando, Accusando, Imitando.

Bern. de. 12. gradib.

1. *Negando.* Hoc ego (ajunt) non soleo facere, non id meæ indolis, non consuetudinis meæ est, non feci. Ita Ananias & Saphira defraudatum agri pretium promptissime negarunt: ita Cainus interroganti Deo, ubinam frater esset? Nescio, inquit, numquid

Gen. c. 4 v. 9.

custos

custos fratris mei sum ego? Oblique negavit cædem. Cum Samuel Sauli regi in- 1. Reg. c. 15. v. 20.
os objiceret, quod Deo non obediisset: Imo, inquit, audivi vocem Domini, fecique quod jussit fieri. Satis esse ratus dimidiam precepti partem exhausisse. Hos tales Gregorius erinaceis confert. Erinaceus cum agitatur in silva, & caput & pedes habet, cum capitur, nec caput nec pedes habere creditur; in sphæram se convolvit, merus aculeatus globus est: ita multis nec manus nec pedes desunt ad nequitiam; cum deprehenduntur, & manus & pedes nequitiæ famulantes occulunt, pictis mendaciis se defendunt, & sic omnia velut in globum convolvunt, ut vix habeas quod illis amplius objicias. Plurimorum clypeus est, *Non feci*.

2. *Excusando*. Quid me (ajunt) exagitas? memoriam meam objurga; oblivionis fuit, fuit ignorantiæ; hæc res me præteriit. Aut, occasio defuit, vix potui aliud, necessitas ursit, tentatio coegit, & quis omnia sēper ad amussim faciat, quis ad libellam cuncta exigat? qui fieri possit, ut omnia sint tam accurata? Quis homo est, & fragilis non est? septies in die cadit justus. Bulliens sanguis, & vegeta juventus supprimi non possunt; dandum aliquid naturæ; homines sumus, non Angeli. Ego, ait alius, ex hac prosapia oriundus, hanc dignitatem tueor, & hoc mihi non sit concessum? Subinde valetudinem excusamus, virium tenuitatem, morbum & languorem mentimur. Verbo, posse negamus; nimirum quia nolumus, non possumus. Tandem etiam vinum & calices pro advocatis accersimus. quoties auditur: Temulentus hoc feci, ebrius hoc dixi. Ergo bis peccasti, bis puniendus. Sexcenta talia sunt, quibus callida felis pelliculam suam conatur extergere.

3. *Accusando.* Societas (ajunt) ad hoc me impulit, ab aliis persuasus hoc feci; Mundus me decepit: Diabolus me seduxit: Isti & isti me fecerunt impatientem. Adam excusando accusans: Mulier, inquit, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi. Si licuisset, dixisset: Domine tu reus es culpæ: aliam, aut nullam mihi sociam dedisses, jussum ego tuum non violassẽ. Ita Saul culpam à se removens in populum: Pepercit populus, inquit, melioribus ovibus & armẽtis, ut immolarentur ea Domino. Ea propter Bernardus: Genus excusationis est, inquit, cum argueris tu, alium accusare. Eò autem quandoque nostra excurrit impudentia, ut in societatem criminis, ipsam Dei providentiã trahamus. Priscus scriptor hîc testis: Sunt, inquit, qui defendunt culpam in Dei providentia, reputantes Dei ordinationi & necessitati, quod relictum est voluntati & arbitrii libertati. Scivit enim Deus quid facturus esset qui peccat, sed non ordinavit peccatum, qui nullum relinquit impunitum Ordinavit enim pœnam, amantibus culpam.

Gen. c. 3. v. 12.

1. Reg. c. 15. v. 15.

auctor de vera & falsa pænitentia c. 16. initio. tom. 8. Augustini. ad finem

4. *Imitando.* Non solus (ajunt) hoc facio; complures alii in hac nave navigant, si illis hoc permissum, cur mihi nõ? nonne ille, & iste, & isti quoque, idem quod ego, faciunt? quid opus multis verbis? Hoc jam mos obtinuit; omnes sic agunt. O miseri, non minus ardebit qui cum multis ardebit. Lex divina clamat: Non sequêris turbam ad faciendum malum. Hanc legem optime interpretatus Ioannes Sarisberiensis: Non est, inquit, quod error concurrentiũ sub prætextu multitudinis excusetur, quia vivendi forma à convivendi multitudine nequaquam trahitur &c: Neque quod à multis peccatur, peccatum non est, sed ideo gravius, quia mul-

Exod. c. 23. v. 2.

Io. Sar. Carnot episc. l. 7 Policratici c. 19.

multum: Nec delinquentis culpam socia minuit multitudo, sed prægravat, eo quod viribus suis ne corrigatur, obstat. Nec aliter ratiocinatus Romanus sapiens: Inter caussas malorum nostrorũ est, inquit, quod vivimus ad exempla: nec ratione componimur, sed consuetudine abducimur. Quod, si pauci facerent, nollemus imitari: cum plures facere cœperunt, quia honestius sit, quia frequentius, sequimur: & recti apud nos locum tenet error, ubi publicus factus est. *Senecæ epist. 123. ante med.*

V. Apud Iureconsultos prætextus varii numerantur: Sunt prætextus Iuris, Tutelæ, Vsucapionis, Præscriptionis, Mancipationis, Tituli in re, Tituli ad rem &c: Nos illis longe ditiores sumus, quotidie alios atque alios prætextus invenimus, nostris erroribus excusandis. Multiplicamus scilicet herbam Borith, quod vates Hieremias conquestus: Si laveris te nitro, inquit, & multiplicaveris tibi herbam borith: maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus. Nitrum & Borith variæ ac frivolæ excusationes: quo modocũque vero illas multiplicemus, sordes non eradimus, sed augemus. Quid igitur, ô vane, niteris bonam ostendere viam tuam? Ecce ego judicio contendam tecum, eo quod dixeris: Non peccavi. Optime dixit Fabius: Culpam admissam excusare, altera culpa est. *Hier. c. 2. v. 22.* *Ibid. v. 33. & 35.*

Tantum ne noceas, dum vis prodesse, caveto;
Causa, patrocinio, non bona, pejor erit. *Ovid. l. 1. Trist.*

Senecæ conjux fatuam habuit Harpasten, hæc subito videre desiit, & tamen se cæcam esse nesciebat, sed domum ut nimis tenebrosam accusabat: Eundem ludum nos ludimus; nemo se avarum, nemo cupidum fatetur; cæci tamen ducem quærunt: nos sine duce erramus, & dicimus: Non ego ambitiosus sum, sed nemo aliter Monachii potest vivere: Non ego sum- *Seneca epist. 50 initio.*

ptuosus

ptuosus sum, sed urbs ipsa magnas impensas exigit. Non est meũ vitium quod iracundus sum, quod nondum constitui certum vitæ genus; adolescentia hæc facit. Nimirum pavo non progreditur, dũ illæ oculatæ pennæ annuatim decidentes, recreverint: Novimus & nos pavoninam hanc rotam stellatis plumis versicolorem expandere; scimus alias aliis excusationes attexere, & elegantiam nostrã, licet turpissimi simus, velut in theatro spectandam proponere.

Rabbi Salomon bellissimam fingit excusationem cur Hebræi manna è nubibus depluens nausearint. Nam manna, inquit, cibus erat levissimus, qui stomachum minime gravabat, nec illum reddebat venter. unde metuebant Hebræi ne quid intra viscera putredinis contraherent, itaque brevi morerentur. & hinc, ait, fastidium. Excusatio ridicula & fatua, nullus enim cibus est qui nil habeat ejiciendi. Sed frequenter non dissimiles huic excusationes comminiscimur. Objurga hominem opulentum, quod superflue fortunas expendat, nimium delicate vivat, alios contemnat. Mox culpam excusans dicet: Omnẽ hunc apparatum & honorem statui suo convenientem esse.

Increpa parcum, & non nisi tenuissimas eleemosynas erogantem, mox rei familiaris angustias opponet. Argue hominem libidini deditum, mox inevitabiles suæ domus occasiones, aut indolis proclivitatem & impulsum excusabit. Consuetudine in naturã versa furor omnis excusabilis est. Miserum, peccare; miserius, delectari peccato; miserrimum excusare: & tum demum consummata malitia est, cum ad studium voluptatis, opinio quædam honestatis accesserit.

Ajunt, Mendacii filiam esse Excusationem, quam adolescentes præsertim, omnibus reprehen-

prehensionibus velut peltam objiciunt. Castigatus in scholis puer, quod die Veneris nescisset catechesin, Putabam, ait, hodie primum diem Iovis esse. Gustaverat alius in horto botrorum acinos, qui acriter ob hoc reprehensus: Putabam, ait, esse pruna silvestria. Stertuerat adolescens ad ipsam usque nonam matutinam, cum pædagogus cubiculum ingressus: O Endymion, inquit, jam clarissimum mane, imo pæne meridies fenestras intrat, jam nona est audita; surge. Cui adolescens semisomnis & voce languida: Itane, inquit, putabam primum esse sextam. Serius ad rem divinam puer venerat; magistro caussam tarditatis postulante: * Debui, ait, expectare offam domi. Cui statim magister: I nunc, & expecta sis betulam. Strophium exciderat sub mensam convivæ, qui famulo id recepturo pedem in os valide impegit, & ut factum purgaret: Ignosce, inquit, putabam esse canem. Opulentus juvenis mille philippeos lusu prodegerat. Parentibus hanc jacturam indignissime ferentibus: Quid, inquit, succensetis mihi? Putabam me tantundem lucraturum. Fur, artis suæ nondum sat gnarus, cum in aurificis officina deprehensus interrogaretur, quomodo tandem hoc flagitii ausus esset? Putabam, inquit, me nunquam deprehendendum. Homo asotus & impurus nondum viginti annorum, ad extrema devenerat, sed exomologesin instituere dolores non sinebant. Cumque sacerdos, cur non citius saluti consuluisset, quæreret; respondit: Putabam me diutius victurum. Ita & nos centum annorum pueri excusatiunculis innocentiam tueri nitimur, hoc

Persius vid. sat 3. v. 1.

* *Germanice*: Habstu müssen auff dsuppen warten. So geh hin/vnd wart jetzunder auffs Kraut.

hoc fine puerile illud & frigidum frequentissime usurpamus, *Non putabam.* Turpissimam ajebat Fabius imperatori excusationem esse, NON PVTAVI. Ego turpissimam, ait Seneca, homini puto. Rara est excusatio quæ non falsitatis aliquid habeat aut certe imprudentiæ. Primarium innocentiæ elogium est, non peccare; proximum, peccata non excusare.

Seneca l.2.de Ira. c.33.

CAPVT XX.

EXPROBRATIO *quam molesta sit omnibus; & exprobrare beneficia, esse ea perdere.*

PHocionem Græcum oratorem in concione seorsim sedentem quidam accessit, dixitque: Videris cogitabundus, ô Phocion. Rectè quidem conjectas, respondit: Cogito enim, si quid queam detrahere de his quæ dicturus sum apud Athenienses. Eadem pæne hic mihi, mi Lector, cogitatio est, an non hoc loco dissertationibus prolixioribus attexenda sit dissertatiuncula, & succincta in rē admonitio, idque levādo fastidio, & varietati conciliandæ. Atque istud tunc præcipue observandum videtur cū res ipsa (quod impręsentiarum est) minime laciniosum eloquium desiderat. Hujus ergo jam specimen dabimus.

I. Linguam *Excusantem*, ob ejusdem capitalis litteræ societatem sequitur Lingua *Exprobrans.* De hac quæri potest illud Siracidæ: Vnus ædificans & unus destruens, quid eis prodest nisi labor? Quicquid hæc lingua præclare struxit, repente subruit exprobrando in hunc modū: Hoc & hoc beneficii à me habes; absque me fuisset, tu pridē periisses: Vitam & incolumitatem tuam mihi debes, mihi age gratias: ad honores illos tu quidem tuis alis nunquam pervolasses, nisi mearum penna-

Eccli. c.34. v.28.

pennarum ope id potuisses. Inamœnæ sunt hæ catilenæ; hæ voces beneficiorum corruptrices, bene parta levissime perdunt. Gallinæ ova quidem excludunt, sed ea glocitando sæpissime amittunt. Beneficia, ova dixeris aurea, quæ cum exprobrantur, amittuntur. Odiosum genus est hominum officia exprobrantium, quæ meminisse debet is, in quem collata sunt, non ille commemorare qui contulit:

Beneficii omnis turpis exprobratio est;
Omnis molesta est quæ exprobratur gratia.

Appius Romanus populo exprobrabat, sibi acceptum ferri debere, quod ex muto & elingui, facundum haberet Consulē, de Lucio Volumnio collega sentiens. Ibi Lucius Volumnius: Quam mallem, inquit, tu à me strenue facere, quam ego abs te scite loqui didicissem. Romanus Sapiens ei qui beneficium dedit, oblivionem imperat; illi qui accepit, memoriam mandat. Quo loco seipsum explicans, optimus interpres sui: Errat tamen, inquit, si quis existimat, cum dicimus eum qui beneficium dedit, oblivisci oportere, excutere nos illi memoriam rei præsertim honestissimæ. Quædam præcipimus ultra modum, ut ad verum & suum redeāt. Cum dicimus, Meminisse non debet: hoc volumus intelligi, prædicare non debet, nec jactare, nec gravis esse. Quidam enim beneficium quod dederunt, omnibus circulis narrant: hoc sobrii loquuntur, hoc ebrii non continent: hoc ignotis ingerunt, hoc amicis committunt. Vt hæc nimia & exprobratrix memoria *ac lingua* subsideret, oblivisci eum qui dedit, jussimus, & plus imperando quam præstari poterat, silentium suasimus.

Seneca l. 7. de benef. c. 22.

Hinc ille suum patrem, quod nulli beneficium datum opprobrasset, valde prædicat, aitque,

Sed

Plautus in Amphitr. prologo.

Sed mos illic nunquam fuit patri meo,
Vt exprobraret quod bonis faceret bene,
Gratum arbitratur esse id à nobis sibi,
Meritoque vobis bona se facere quæ facit.

Qui beneficium exprobrat, is maligne repetit, quod benevole dedit. Cornicula quondam (quod vates Venusinus memorat) à multis avium plumas accepit, & iis sese ornavit. At cum quæque volucrũ plumas suas repeteret, misera & implumis avicula omnium risui est exposita. Quicunque sic beneficium accipit, ut simul metuat ac suspicetur id brevi exprobrandum, Venusini versiculos non imprudenter sibi occinet.

Horatius l. 1 epist. 3. ad Iulium Florum med.

Ne si forte suas repetitum venerit olim
Grex avium plumas, moveat cornicula risum.

Non est gratum nec suave beneficium, quod Lingua exprobrans corrumpit. Da igitur, sed exprobrando ne revoca quod bene dedisti.

II. Quisquis in alium confert beneficiũ, & hoc ipsum exprobrat, simillimus est scribæ, qui supplicem libellum describit attenta manu, & eleganti charactere; sed pro pyxide arenaria corripiens atramentarium, effundit illud in chartam. Huic jã omnis labor periit. Optime omnia descripsit, sed pessime sic cavit scripturam. Ita beneficiũ qui memorat, est quasi exprobret. At vero lingua exprobratrix velut atramentariũ corripit & invertit, sic atro liquore, quicquid eleganter scriptum est, obliterat. Humana manus sic impingit; Deus non sic errat, nec quod scriptum est, atramento unquam fœdat. Testis in hanc rem locupletissimus Iacobus Apostolus: Si quis vestrum, inquit, indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & *non improperat.* Verbis pauculis quatuor maximas Dei perfectiones inclusit: 1. Est sũma liberalitas: *Dat*, non recepturus, dat immerẽtibus, dat hostibus. 2. Summa Magnificentia:

Iac. c. 1 v. 5.

Dat

Dat omnibus, Romanis, Græcis, barbaris, Iudæis, aliis innumeris. 3. Summa Beneficẽtia: *Dat affluenter*: Non solum enim liberalis est & promptus dare, sed dat abunde, exuperat preces, transcendit vota, dando totas manus explicat. 4. Summa Humanitas: *Dat, & non improperat*, ne sibi supplices absterreat aut pudefaciat. Etsi triginta, sexaginta, octoginta & pluribus annis benefaciat, priora tamen beneficia nulli exprobrat. Quod si Deus ulli hominum quidquam exprobravit, æquissime id fecit, & suo jure, non uti nostrates divites solent, qui ubi tres obolos contulerunt, ingentia jactant beneficia. De hoc tali homine, verissime dictum à Siracide: Pauca dabit, & multa improperabit. Sed hæc non nisi fatuorũ hominum est indoles. Nã, ut idem Siracides affirmat: Stultus acriter improperabit. Ea de caussa præmonens: Datus insipientis, inquit, non erit utilis tibi, oculi enim illius septemplices: exigua dabit, & multa improperabit. Scribet non adeo multa, nec ita eleganter, deinde velut scriptor incogitans, in suam scriptionem effundet atramentum, & laborem suum omnem liquore tam turpi submerget. Nimirum

Eccli. c. 18. v. 18. *Idem c. 20. v. 15.*

Solvet sibi ipsi debitum exprobratio. *Vet. Iãt.*

Bilbilitanus vates hoc ipsum salse descripsit, & Postumum exprobratorem non immerito sic reprehendit:

Mar-tialis l. 5. epigram. 51.

Crede mihi quamvis ingentia Postume dones,
Auctoris pereunt garrulitate sui.

Hi hominum mores sunt; aliter se Deus adversus nos gerit; qui non *improperat*.

III. Sed obducas: Nunquid Deus Hebræo Regi Davidi multa per Nathanem jussit exprobrari suo nomine? Ego unxi te in regẽ super Israel, & ego eripui te de manu Saul, & dedi tibi domũ domini tui. Et quoties per Mosẽ aliosque vates exprobrata Israeli beneficia?

2. Reg. c. 12. v. 8. & 9.

Christus ipse urbibus Corozaim, Capharnaũ ac Betsaidæ acriter objecit, quod illarũ bono tot conciones instituerit, tot miracula patrarit. Nonne & civibus Hierosolymæis exprobravit, se gallinæ incubantis vices subire voluisse, illos autem noluisse pullorum more se subdere? Quin & beatus Ephrem asserit, Christum supremo judicii die palam improbis exprobraturum talia: Propter vos ego carnem indui; vestri caussa me conspui, flagellari, crucifigi passus sum; vobis sum mortuus, sed & tumulũ, sed & inferos subii, ut vos ad me attollerem: vobis gratiam meam toties obtuli; regnum meum toties proposui; vos fratres meos vocavi, omnia vestræ saluti operatus sum. Sed nihil profeci, frustra monui, noluistis esse mei; ite, abite, recedite à me, culpa vestra est; abite, æternùm ardete. Qua igitur ratione Deus non improperat?

Ephrem l. de judicio. c. 2.

Quod ad Hebræum regem attinet, Ajo non tam exprobrasse Deum Davidi præstita beneficia, quam judicio contendisse, & ipsũ sui ipsius constituisse judicem Davidem

Juvenal. sat. 13. v. 2.

——prima est hæc ultio quod se
Judice, nemo nocens absolvitur ——————

Profecto & David in seipsum feralem sententiam dixit, & nocentem se proclamavit, pœnitens facti. Quod ad alios spectat, ajo ingratis & omnia contemnentibus merito beneficia exprobrari, ut resipiscant. Eadem subinde ratio urget, ut inter homines alter alteri collata beneficia exprobret, cum is qui accepit beneficium, accepisse se negat, obliviscitur, dissimulat, cum totum illi beneficium elapsum est, cum omnis apud eum bene merentium gratia, memoria omnis excidit, nec ullum extat in illo vestigium meritorum; quod enim in prima parte animi positum esse deberet, ita seposuit & abjecit, ut in igno-

in ignorantiam sit versum: Huic tali acriter exprobrandum est: En ingratissime, hoc, & hoc, & hoc etiam beneficii à me accepisti, omnem in te liberalitatem consumsi; at tu nequiter dissimulas, imo negas accepisse, quod pleno in te sinu effudi. Idcirco autem hæc ingero, non ut quidquam exprobrem, sed ut tuus stupor capiat quid deliqueris. Hoc scilicet lixivio caput tam ingrati hominis perfundendum est.

Cum autem iis, quos serio facti pœnitebat, nil exprobrarit Christus Dominus, non Petro inconstantiam, non Matthæo avaritiam, non Paulo sævitiam, non Magdalenæ lasciviam; verissimum etiamnum est, Deus dat omnibus affluenter, *& non improperat.* Hanc nos indolem præ nobis feramus, nec statim cum à nobis obsequium petitur, obsequia priora nondum compensata exprobremus. Cum prædicat qui dedit, erubescit qui accepit. Turpissimum est, sic repetere beneficium, & contra Chilonis decreta, qui apud Ausonium:

Tu, inquit, *bene si quid facias, non meminisse fas est:*
Quæ benefacta accipias, perpetuo memento.

Multos experimur ingratos, plures facimus: quia aliâs graves exprobratores exactoresque sumus; aliâs leves, & quos paulo post muneris sui pœniteat; alias queruli & minima momenta calumniantes. Ita gratiam omnem corrumpimus, non tantum postquã dedimus beneficia, sed dum damus: ita scripturam elegantem atramento perfundimus.
Pauperi dãs exprobransque, absynthio mel temperat. *Vet. Troch.*
Sapientissime monet Siracides: Cum dederis, ne improperes. *Eccl. c. 41. fine.*

F
C
A
FALLACIA.
B

F

A. FRAVDVLENTA *Lingua. Vulpina prorsus lingua est. De hac C.21.§.1.*

B. FALLAX *non absimilis est Doloni seu occulto pugioni, quem nodosus fustis abscondit, qualem Vulpes cum ense flammeo decussatim gerit, velut ad palæstram iturus pugil. Vide Cap. 22. initio.*

C. FVCATA *Lingua Ioabus dux bellicus Davidis regis, Amasam belli quoque ducem humaniter salutat, & interim sica latus haurit. Vide C.22.§ 1.*

F

CAPVT XXI.

Quid ſit Lingua FRAVDVLENTA, FALLAX, FVCATA: *quod inter has diſcrimen, & quibus legibus hæ linguæ teneantur.*

MAter eſt, cui tres ſunt filiæ, forma præſtantes, non opibus; dotis vix quidquam habent: cenſum omnem circumferunt in cultu corporis. Veſte abundant plurima, & habitum uno etiam die ſæpius mutant. Veſtes earum pleræque omnes verſicolores, ſupra omne Babylonicum tapetium variegatæ, & ad laſciviam factæ: illa praſina, hæc crocea, iſta veneta, aliæ varii ac mixti coloris. Sunt hæ tres nubiles filiæ ad lanam carpendam, & fila ducenda doctiſſimæ, nec aliæ illis ſimiles; penſum facere ſubtiliſſimum, ventos textiles, & * nebulas lineas nere optime ſciunt. Vultu hæ tres ſorores à ſe invicem non multum abludunt; pæne illis eadem oris lineamenta, ut difficile ſit eas ſatis internoſcere. Sicut autem matris plurimum gerunt in vultu, ſic etiam matreſcunt ingenio. Animum illarum ſi ſpectes, tam ſunt audaces & animoſæ, ut etiam gladios, haſtas, tormenta bellica tractent; Amazonas eſſe dixeris. Domeſticas leges obſervant religioſiſſime; nefas illis vel latum unguem à ſuis legibus abire.

Tres ſorores iſtæ Orbe toto notiſſimæ ſunt, charæ ſimul & exoſæ, tã multos numerant hoſtes quam amicos: nunquam ad ullam opulentiam pertingunt. Virtutis pro fecto

* Spinnengwäb:

fecto nihil habent; vitia, quorum præquam divites sunt, in dote numerant.

Mater harum appellatur MENDACIVM. Hanc cum cura dicemus suo loco. Filiæ his nominibus insigniuntur, Lingua *Fraudulenta*, Lingua *Fallax*, Lingua *Fucata*. De tribus his germanis sororibus nunc dicere instituo. Vt ergo Linguam Fraudulentam, Fallacem, Fucatam probe noverimus, primo explicandum erit, quibus in rebus hæ vitiosæ linguæ velut sorores conveniant, quibus discrepent; deinde quas domi suæ leges ac regulas observent.

I. Prima sororum, lingua FRAVDVLENTA, lingua sane astuta, subdola, versuta, vafra, veteratrix, tortuosa, callida. Francorum equites olim chlamydes habebant plicis multiplicibus rugosissimas: his conferri potest lingua Fraudulenta, quæ in plicas plurimas sinuosa uberius effunditur. Fraudulentus aliud agit, aliud simulat. Vir versutus odiosus erit. Altera è sororibus his Lingua *Prov. c. 14. v. 17.*
FALLAX, nomen inde sortita, uti Varroni placet, quod fando decipiamus, & contra quàm diximus, faciamus.

Tuta frequensque via est per amici fallere nomen, *Ovid. l. 1. de Arte.*
Tuta frequensque licet sit via, crimen habet.

Fallacia est veritas palliata, quæ vel alterius odium, vel commodum suum attendit; Mercator Iovem lapidem jurat tanto ac tanto merces sibi stare, nec minoris, quam indicarit, vendi posse; atque hoc non alterius odio, sed suo bono. At qui inescare cupit alium, & hoc solum agit, ut fallat, non suo id commodo, sed alius odio id facit. Vulpina hæc lingua est. Sed Maledictus dolosus. *Malac. c. 1. v. 14.*

Tertia soror lingua FVCATA, quæ hoc satagit, ut nunquam non picta sit & ce-

 russata;

Ps. 54. v. 24. ruſſata: Molliti ſunt ſermones ejus ſuper oleum, & ipſi ſunt jacula: recreant aures, ſed feriunt corda. Hæ ſorores ſibi ſimillimæ ſunt, omneſque nevum trahunt à matre MENDACIO; aliquid tamen etiam habent diſſimilitudinis. Nam Fucata ſui tantum purgationem & comptum attendit; modo ipſa niteat, nocere alteri non adeo cupit. Fallax hoc unum agit, alios fallere quibuſcunque id modis fiat. Fraudulenta diſſimilis eſt duabus, quæ non tam videri vult formoſa, quam arguta & peracuta: hinc ſæpe multum ſibi laborem ſumit, nec tamen ullum decipit; ſatis illi eſt decipere poſſe, & hoc cavere ne ab aliis ſimplex cenſeatur.

Harum trium ſororum amicitiam innumeri ambiunt, ipſi etiam pæne infantes, qui ſubinde prius fallere, quam fari norunt. Plurimum autem laborant hæ tres ſorores, ut Aulicos & Magnatum famulos ſibi ſemper benevolos habeant, quo eos facili niſu, veluti dociles diſcipulos forment ad ſuas leges, quę conceptiſſimis verbis ſic ſcriptæ ſunt, ut merito quis dixerit: hæc jura aut diabolus dictavit, aut diaboli mater Superbia. Hoc ego monuerim, ad rogandas has leges non parum operæ contuliſſe hominem, qui quinquaginta annis ſectatus eſt aulam. Et en tibi, mi Lector, domeſticas trium ſororum leges, quas diaboli decalogum rectè appellaris. Sunt autem iſtæ, quæ ſequuntur.

II. *Primo. Nihil cuiquam credas, quantumvis in ſpeciē amico, quantumvis arridenti, complexanti, dejeranti. Nullum tibi ex animo amicū exiſtimes, neq; tu ſis ulli; ita tamē comis & blandus eſto ſingulis, perinde quaſi neminem non ames.* Hoc aliud non eſt quam omnes Chriſtianas leges una litura delere, omnium enim caput eſt Charitas. Facile omnia, & nihil credere; omnibus & nulli fidere, vitiorum extrema ſunt. A

nullo

nullo non insidias metuere, sexcentis suspicionibus, mille angoribus implet animum. Neminem serio amare, legem omnem & priscam & novam evertit. Christus suis: In hoc, inquit, cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem. *Ioan. c. 13. v. 35.*

2. *Officiorum illorum esto largissimus, quæ nil habent impendii: saluta blande, complectere peramanter, cede viam. Honoris & amoris titulos repete; lauda affatim, pollicere largiter; promissis stare rusticanum puta.* Hoc scilicet magisterium est fucatæ, fallacis, fraudulentæ linguæ. Qui ab armis desperat victoriam, ad fallacias se conferat. Plus patrat fraus nocte una, quam aperta vis, novem annis.

3. *Præda si qua affulserit, cave quisquam hominum tibi tam charus sit, ut eam illi cedas. Tu tibi semper proximus esto. quoties de re agitur, vel patri verba danda sunt.* Difficile quidem est verba dare senibus, sed verba melle lita, sesamo ac papavere sparsa, facilem ad aures aditum moliuntur. Verba dare, ait ille, est thus aulicum vendere.

4. *Proximum erit, si aulicus sis, ut factiones totius Palatinæ domus subodoreris, sed ita, ne cui te facile admisceas. Si quos videris nihil non posse, his jungere, & vide ut te semper inflectas ad latus navis felicius. Nec pudeat aut pigeat assentari etiam morionibus, quos adverteris gratos esse Iovi.* Hanc legem aulicis explicare non est opus; ipsi satis à se sagaces sunt; hæc sciunt antequam doceantur.

5. *Vultum domi componito, ut is tibi paratus sit ad omnem fabulæ partem, & ne quid sinceri affectus in facie subluceat, personam ac larvam semper gerito.* In Italia unicus subinde homo totam agit comœdiam, jam voce, jam veste, modo barba, modo gestibus mutatis, idque mira celeritate. Easdem nos fabulas sæpe ludimus, &

uno

uno die comædiam sæpe non unam agimus. Facile nobis est non audire Senecam dicentem: Non hominibus tantum, sed & rebus persona demenda est, & reddenda facies sua.

Sen. epist. 24 med

6. *Nullum aperte lædas, à tergo potes; adulari ad amußim omnibus scias, decipi ab alio, paganum; decipere alium hoc civile & urbanum censeto: tibi autem ab omnibus tanquam hostibus caveto.* Quam hoc scilicet, apposite ad documentum Apostoli jubentis: Cum omni humilitate & mansuetudine, cum patienta supportantes invicem in charitate; solliciti servare unitatem spiritus, in vinculo pacis.

Ephes. c.4.v.2

7. *In omnibus nugis & diffamationibus esto lepidus congerro.* Cave hic sis ultimus: * extremum occupet scabies. Cum alii de absentibus contumeliose quid dixerint, aliorumque laudibus obtrectaverint, tu tuam quoque symbolam fideliter conferto. huc asymbolum venire non decet. Laudis est, quosvis Vituperare posse.

8. *Tantum ab alea temperato; multi ad hunc scopulum sic fecerunt naufragium, ut amißis mercibus vix salvo capite per has procellas enatarint.* Hoc proprium diaboli vaframentum est, vera falsis, salubria noxiis miscere, ne falsa & noxia nimium suspecta fiant. Deinde, per aleam cacodæmon intelligit pericula pro amicis subeunda: hanc ille aleam jaci non vult.

9. *Ad rem augendam & stabiliendam ubique vigila; lucrum nusquam non venare. Ideo semper esto querulus ac petessens. Si quid tibi negetur, suborna qui petant suo nomine, sed tuo commodo.* Inhumanum videtur sui suęque crumenæ unquam oblivisci. Sua cuique industria dicit: Cum pecunia spargitur, primus accurre; cum numis pluit, & manibus & faucibus excipe

tam

* Der lest beym Haar.

tam beatum imbrem. Cum hæ pluviæ morantur, querelis eas lacesse.

10. *Memoria sic excellito, ut injurias silici, pulveri benefacta inscribas; ista verbis, illas pugnis rependito. Invidia laborare necessarium malum credito.* Hic nucleus legum est, quæ auro & minio videntur exaratæ.

III. Draco Atheniensis, antiquissimus legislator, leges jussit tam severas, ut Demades solitus dicere. Draconem suas leges non atramento scripsisse sed sanguine. At sanctiones trium harum sororum aureis characteribus scriptæ, plurimis locis vigent florentque. *Gell. l. 12. Noct. Attic. c. 18.*

Vita nostra velut forum est, in quo venditur, emitur; ubi alter alterum fallit; ubi singuli in rem suam attentissimi; ubi nemo non vigilat crumenæ suæ: semel decepti bis terve decipiunt; par pari redditur, imo cum fenore plerunque ad suos redeunt auctores injuriæ. Tam accurata observatione ille diaboli decalogus honoratur.

Vnus aliquis olim à Christo sciscitatus: Magister bone, inquit quid boni faciã, ut habeam vitam æternam? Cui Christus: Si vis, ait, ad vitam ingredi, serva mandata. Non absimili modo hic respondendum: Si vis gehennam ingredi, serva hæc præcepta, quæ niger ille ab Orco angelus dictavit. *Matth. c. 19. v. 17.*

Adversus damnatissimas has leges stat Christus Dominus, clamatque: Ego sum Veritas. Gens humana per innumeras fraudes, velut per virentia prata seducitur ad inferos. Ego Veritas. Ego Via duco ad Vitam, ad beatitatem. Ego summa sum Veritas, omnem in me veritatem complector, eamque Orbi repræsento tanquam infinitæ amplitudinis speculum. Ego sum Veritas in verbis, nam fallere nescio; Veritas in cogitationibus, nam falli nequeo; Veritas in factis, mea enim

enim humana opera omnia divino intellectui ac voluntati conformia sunt. Vos homines servus meus David, non sine caussa sic
Ps. 61. v. 10. affatus est: Vani filii hominum, mendaces filii hominum, fallacias avidissime & discitis & docetis. In hoc studio mores & vitam consumitis. Huc ergo ad meum Lyceum properate; Ego sum Veritas. Si animum ap-
Ioan. c. 8. v. 32. plicueritis, cognoscetis Veritatem, & Veritas liberabit vos.

O Domine, liceat hic paullulũ contradicere. Questus es, ô bone IESV, per tuos Prophetas & Apostolos, te à Mundo tam indignis modis exceptum, primo omnium in stabulo salutatum, nec deinde humanius habitum. Non miramur. Cur venisti velut fax Orbis, quæ igneum splendorem oculis invitis ingerit. Fit ut noctu lumen inferatur conclavi, in quo complures sunt, sed nullus illorum videri vult: ille in angulo dormit, iste jam vestes exuit, alius sub mensa ebrius stertit, supra mensam pocula, chartæ lusoriæ, tesseræ, cõfusissima omnia. Hic nemo lucernam desiderat, imo clamant: Apage facem, non egemus lumine. Hic status erat Orbis, cum Christus veniret in Orbem: passim clamabatur ab omnibus: Tolle lucentem tædam, remove lumen? Quid jam mirum si Veritas cum ingratiis Mundi venerit? Qui fraudem & mendacium tueri studet, Veritatis telo configitur. Fraus suspicionis fomes, amoris noverca, mater desperationis. Sed contra hæc omnia stat immota Veritas.

Hæc è cælo Veritas regis Hebræi David animum ita perbibit, hanc ille veritatem in visceribus medullisque ita condidit, ut ab omni fraude alienissimus Deum rogaret: Sal-
Ps. 11. v. 1. & seqq. vum me fac Domine, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutæ sunt veritates à filiis hominum: vana locuti sunt unusquisque

que ad proximum ſuum: labia doloſa in corde & corde locuti ſunt. Diſperdat Dominus univerſa labia doloſa. Rex David ingenium Mundi conſiderans: *Salvum*, inquit, *me fac.* Orbis univerſus fraudum refertiſſimus eſt; nuſquam non fallaces pedicæ inſidiantur: oculatos pedes habeat neceſſe eſt, qui irretiri non vult. *Quoniam defecit ſanctus*, Gurges vaſtus, ſed rari nantes eorum, qui fraudes & fallacias non excogitent, qui loquantur ſincere. *Quoniam diminutæ ſunt veritates à filiis hominum.* Veritati pæne idem contingit quod monetæ, quæ tot manibus tanto tempore atteritur, dum inſcriptionem ac ſignum amittat, & ab omnibus repudietur: ita veritas paſſim velut numus adulterinus rejicitur. *Vana locuti ſunt unusquiſque ad proximum ſuum.* Inania verba inculcant quaſi complementa numerorum, re deficiunt: nucem porrigunt, ſed caſſam. Dant verba commodorum, ſed non addunt commoda verborum. *Labia doloſa in corde, & corde locuti ſunt.* Dolus malus ubique jam uſitatiſſimus eſt: ſuaves decantant modulos, ſed quibus ſopiant, & ritu Sirenum mergant, omnia fraude, aut vi aguntur. Ergo; Diſperdat Dominus univerſa labia doloſa, quæ leniſſimis quidem & amantiſſimis utuntur verbis, ſed ut dolum & machinam commoliantur. Faxit ergo Deus ut deceptores decipiantur: in inſidiis ſuis capiantur iniqui. Et quandoquidem illi præſtigiis ſuis & impoſturis glorientur, atque ab iis omne ſibi lucrum pollicentur, perdant omnia, & ipſi pereant. Scio namque, Virum ſanguinum & doloſum abominabitur Dominus. Hos Deus & odit, & arcet: neque hoc tantum; abominatur etiam, omnique ſupplicio vendicat.

Pro. c. 31. v. 6.

Pſ. 5. v. 7.

Audite ergo fraudulenti, audiat Orbis: Rex cæli inclamat univerſos: Ego ſum Veritas; quemcunque meas partes ſectari non

puduerit,

puduerit, qui omnes à corde, ab ore fraudes proscripserit, qui simplicissima mente & vera fide egerit, meo mecum regno potietur, vitam vivet beatam, immortalem, æternis voluptatibus offusissimam. Apte hic Bernardus: Christus, inquit, clamat errantibus & viam ignorantibus, Ego sum Via: Dubitantibus, & non credentibus, Ego sum Veritas: Iam ascendentibus sed lassescentibus. Ego sum Vita.

Bern. tract. de grad. Humil. initio.

CAPVT XXII.

FALLACEM, *seu, dolosam Linguam, tam esse crebram quam noxiam.*

PVgiones erant priscis sic dolose tecti, ut nulla esset suspicio latentis ferri. atque hos vocabant DOLONES. Hoc teli genus duplici fuit discrimine: aut enim nodosus validusque fustis pugionem abscondebat, aut flagellum aurigarium. Maro mentionem facit:

Pila manu, sævosque gerunt in bella dolones.

Virgil. l. 7. Æneid.

His Dolonibus, Dolosa lingua rectissime confertur, seu, quam supra Fraudulentam, Fallacem, Fucatam, nominavimus. Discrimen inter has linguas jam assignavimus, earumque etiã leges à malo genio scriptas proposuimus. Nunc progredimur, ostensuri quã hæc linguæ vitia, fraus, fallacia, fucus sint: Orbe toto celebria & pervulgata, quantumque inde malorum oriatur.

I. Linguæ Dolus tam prisco se stemmate jactat, ut cum Orbem totum soli quatuor homines constituerent, inter eos tamen doli faber reperiretur. Vt Abelem Cainus frater falleret: Egrediamur, inquit, foras: adsis mi frater, & animi gratia in agrum exeamus. Hac verborum fallacia, fratrem velut agnũ lanio duxit ad macellum, & insontem jugulavit.

Gen. c. 4. v. 8

lavit. En qualis deambulatio, quam insidiosa & fallax! En, ut otio consolando rus concessum! Hoc sermonis fuco invitatus Abel ad mortem, quam innocentia suspicari non potuit, potuit tolerare.

Ioabus ævo Davidis regis princeps militiæ, an malitiæ, cum Amasam supremū belli ducem à parte Absalonis, obvium haberet, humanissime salutans, imo & osculum libans: Salve, inquit, mi frater. Osculum fronti tulit, pugionem lateri infixit; salutem auribus ingessit, sicam visceribus immersit, fallacissima simul & fucatissima lingua usus. Hoc est fraternis officiis prævenire; improviso ferro imparatum ad inferos amandare. fratrem vocabat ut amicorum intimus, & jugulabat ut latro. Hi sunt Mundi amplexus, hæc amoris oscula, hi fictæ amicitiæ dolones: fidat qui volet. Ioabum feliciter imitatur, qui

Lacteolam indutus ovem, sub vellere molli,
Cruda per agninos exercet funera rictus, *Prudentius Psychomach. 7*

Ioabo simillimus Iudas Iscariotes proditor, qui amantissimum magistrum osculo perfidissimo salutans: Ave Rabbi, ait. Sic vitam omnium nostrum improbissimis sicariis tradidit necandam. Amicus erat vultus, humanæ voces, blandum osculum, amplexus urbanus, sed sub hoc nodoso stipite latebat pugio, flagitiosissimum cor. Ita non tantum à filio pater, ab Absalone David intutus, sed & ab homine Deus. Sic Mundus totus in maligno positus. Fraus & Dolus jam pridem occuparunt Orbem: vale Candor, vale: vapula Fides: exula Veritas. *Matth. c. 26. v. 49.* *1. Ioā. c. 5. v. 19*

Narrat poeta vetus, aurei & argentei sæculi felicitatem, sed ea transacta

Protinus irrupit vena pejoris in ævum
Omne nefas, fugere pudor, verumque fidesque,
In quorum subiere locum fraudesque dolique,
Insidiaque & vis, & amor sceleratus habendi. *Ovid. l. 1. metamorph*

Suidas

Suidas impostorum & imposturarum nullum iniri posse numerum expendens, libere adstruit: Vernis foliis plures esse sycophantas, adeo dolis omnia permisceri.

Deus Hieremiam vatē præmonens: Habitatio tua, inquit, in medio doli; in dolo renuerunt scire me. Attende tibi, Hieremia, in medio dolosorū habitas. Omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulēter incedet. Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est. in ore suo pacem cū amico suo loquitur, & occulte ponit ei insidias. Nūquid super his non visitabo, dicit Dominus, aut in gentem hujusmodi non ulciscetur anima mea? Iudæi fallere didicerūt ab avis, proavis, abavis, atavis, tritavis, ab omnibus suis majoribus. Filii Iacob quam fraudulenter egerunt cum Hemore principe, ejusque filio Sichemo, quā perfidas connubii leges posuerunt? Circumcidendi estis, inquiunt, ut ritū gentis nostræ imitati, nobis fiatis similes; sic demū inter nos conjugia contrahemus. Mera fraus fuit, & sanguinaria. Nam tertio vulnerum die, urbem ingressi filii Iacob, ingentem ediderunt stragem, omnibus undequaque vastatis, ceteram imbellem turbam abduxerunt captivam. Iacob mœstissimus parens: Turbastis me, inquit, & odiosum fecistis me, delebor ego & domus mea. gladius vester meo lusit jugulo.

Hier. c.9. v.4.6. & seqq. — *Gen. c.34. v.30.*

II. A Gabaonitis, uti Hebræorum Iudicum historia memorat, ad Iosue belli ducem missi sunt legati attritis vestibus, pertusis calceis, panibus pæne in lapides duratis. Periculosum rati sunt hi viri si se Chananæos faterentur, & multo tutius esse censuerunt, si nihil sibi cum illis commune dicerent, sed longe diversas sedes habere, cum tamen non longe ab Hierosolymis habitarent. Ajunt igitur se fama Hebræi ducis excitos, multo-

Ios. c.9 v.3. & seqq.

rum dierum iter feciſſe, & hoc eſſe verum ex habitu comprobabant. veſtes enim quas viam ingreſſuri novas induiſſent, longo itinere detritas, calceos ſolutos, panes mucidos exaruiſſe: cum data opera veſtes tam tritas ſumpſerint, & callide omnia confinxerint, ut veriſimilia dicere viderentur. Hoc habitu in concionem ingreſſi dicunt ſe miſſos à Gabaonitis, eorumque vicinis urbibus, ut ſalvis patriis inſtitutis in Hebræorum amicitiam venirent. comperto enim quod Deus gratuito munere Chananæorum terram illis conceſſiſſet, gratulari ſe eis & jus civitatis petere. His dictis, & oſtentatis veſtibus in ſignum longi itineris, orabant ut in fœdus & amicitiam admitterentur. Ioſue nihil ſubeſſe fallaciarum arbitratus, in fidem & amicitiam eos recepit, juravitque habiturum ſe eos pro amicis ac ſociis. Hoc aſtu voti compotes domum ad ſuos ſunt reverſi. Facete dixit poeta priſcus: Nam doli non doli ſunt, niſi aſtu colas.

Ioſue c. 9. v. 3. & ſeqq

Plautus in Captiv. Act. 2 ſcen. 1. v. 25.

Iehu jam in regem unctus, omnes Baalis ſacerdotes callidiſſime convocavit edicto propoſito: Nullus ſit qui non veniat, ſacrificium enim grande eſt mihi Baal: quicunque defuerit, non vivet. Et venerunt cuncti ſervi Baal, non fuit reſiduus ne unus quidem, qui non veniret. Cumque jam omnes offerendis victimis congregati eſſent in templo, immiſit Iehu militem ſuum in eos, juſſitque una omnes trucidari, ut nec unicus quidem evaderet. Factum non malum, modo modus fuiſſet melior.

4. Reg. c. 10. v. 18. & ſeqq

De quo S. Thom 2.2. q. 111. art. 1. ad. 2.

Virtute parta ſæpe fraude amittimus.

III. Romani nec victorias quidem amabant fraude acquiſitas. Falerios Tuſciæ urbem obſidebat Camillus. Faliſcis mos erat, eodem magiſtro liberorum & comite uti, ſimulque plures pueri unius curæ demanda-

Livius Decad. 1. l. 5.

mandabantur. Principum liberos, ſicut fere ſit, qui ſcientia videbatur præcellere, erudiebat. Is cum rebus tranquillis inſtituiſſet pueros ante urbem luſus exercendique cauſa producere: nihil eo more per belli tempus omiſſo, modo brevioribus, modo longioribus ſpatiis ſenſim eos à porta ſermonibus luſibuſque variatis longius ſolito abduxit. ita fraudulentis viæ & narrationis ambagibus progreſſus, illos inter ſtationes hoſtium, caſtraque inde Romana in prætorium ad Camillum perduxit. Ibi fraudulentum conſilium aperuit homo nefarius, dixitque: Falerios à ſe Romanis in manus tradi, quando eos pueros, quorum parentes ibi rerum capita ſint, in poteſtatem dedat. Quæ ubi Camillus audivit: Non, inquit, ad tui ſimilem populum, nec Imperatorem, ſceleſtus ipſe cum ſceleſto munere veniſti. Arma habemus non adverſus eam ætatem, cui etiam captis urbibus parcitur, ſed adverſus armatos. eos tu, quantum in te fuit, novo ſcelere viciſti. Ego Romanis artibus, virtute, opere, armis vincam. Pueris deinde virgas dedit, quibus vinctum proditorem verberantes, in urbem agerent. Hoc fraudis odio eorum animi ſunt capti, quorum mœnia non poterant expugnari. Quid tandem nos Chriſtiani ad hæc? non colorem ducimus? idololatras à fraude oblata ultro tam alienos cernimus, & nos fallaciarum modos omnes rimabimur? Quotuſquiſque eſt qui delatam ſibi fallendi occaſionem generoſe reſpuat, malitque ſtipem colligere, quam fallaci lingua theſauros acervare?

Idem l.42. Prioribus addendum: Cum Martius & Attilius in ſenatu Romæ gloriarentur, regem Macedoniæ, ſpecie pacis & induciarum à ſe inductum, negarunt Patres in ea ſe legatione Romanas artes agnoſcere, nec gratias

tias agere fallaciis. Imo & in Græcia, ubi usitatius artificium fuit, *fallere*, fraudes non impune abierũt. Dercyllidas homo vaferrimus, è dolis consutus, unde & Sisyphi nomẽ habuit, cum Cleomene Spartano septẽ dierum inducias est pactus. Ab hoc fœdere tertia nocte Cleomenis casta invasit, hos peremit, illos abduxit, conventionem omnẽ violavit. Insimulatus perfidiæ, impio cavillo flagitiũ eludens, in faciẽdo fœdere nullam noctium, sed dierum duntaxat mentionem esse factam affirmavit. Sed ob hanc fraudẽ Argos ei redire nõ permissum; quæ quidem ignominiæ nota ad insaniam hominem redegit. Inter idololatras fraus omnis habebatur turpis, & tamen subinde apud Christianos honori ducitur, & præmia ferunt qui fraudes docent.

Machiavel. l. 2 Disput. De Rep. c. 13. med. & fine.

Sciant Machiavelli defẽsores, nos non nescire, erudita quædam hujus auctoris monita: si tamẽ doctrina illius universe probetur, magnã religionis & morũ ruinã sequi necesse est.

Magnus ille artifex fallaciarum Nicolaus Machiavellus, ausus est hanc Orbi pestem propinare, nec erubuit chartis mandare hæc verba: Id mihi significare videtur Xenophõ, quod necessaria sit ars quædam decipiendi, si altum fastigium ascendere, & insignes aliquos progressus efficere velis. Hac arte Ioannes Galeacius principatum Mediolanensem Bernardo avunculo suo eripuit. Addit Machiavellus: Fraudem necessariam putamus omnibus, quicunque ex parvis initiis crescere, & ad magnum quoddam fastigium conscendere conantur: quæ tanto minus turpis est, quanto quis magis illam poterit occultare, & honesto aliquo prætextu tegere.

Tam flagitioso calamo quis non indignetur? Vir eruditus & religiosus scriptorem hunc damnans merito: Machiavellus, inquit, è scriba Florentino derepente regum & monarcharum magister effectus: ô dignum centum fulminibus caput! Et tamen civitates sunt, quæ Christianum & Catholicũ nomen sibi usurpant, ubi pueris pæne in cunis Machiavel-

Philipp. Bosq. e Francisci familia, jã notus è scriptis

ch iavellus prælegitur. Quid jam miri à tali magistro tales formari discipulos simulandi, fallendi, dissimulandi peritissimos?

De quo nos infra cap. ult. IV. Disputatur hodieque inter doctos, quæ omnium prima lingua fuerit, & an ulla sit homini naturalis & congenita. Quod si oracula divina interrogemus de primæva omnium lingua, liquidissimum illa responsum dabunt, inter primas si non primam fuisse * fallacem & dolosam. Etenim priusquam prima omnium parens vel verbulum sciatur locuta, coluber jam sermonis exordium texuerat, in hæc verba: Cur præcepit vobis Deus? *Gen. c.3 v.1* Doli ac fallaciarum offertissimus fuit hic sermo. Erat enim serpens callidior cunctis animantibus. En fallaciæ inventorē fallacissimum! Ita tres illæ sorores, Fraudulenta, Fallax, Fucata lingua prosapiam suam ab omnibus retro annis, ab ipso usque paradiso deducunt. Hinc longa nepotum series, & malorum innumerabilis exercitus.

Lysander rex Spartanus, sophista, sed & cavillator vaferrimus fuit, quod Cælius commemorat. *Cœl. Rhodigin. l. 11. Antiq. c.17. v.1.* Cum ei quidam probro daret, quod pleraque dolo & fraude gereret, subridens Lysander dixisse fertur: Vbi quis quod vellet non assequeretur leonis exuviis, vulpis esse assuendas, arbitratus, quod honestis rationibus non possit effici, fallaciis id efficiendum. Duobus enim modis fit injuria, vi aut fraude: ubi ergo leoninum tergum nimis est hispidum, illic pellicula vulpina proderit. Hoc nos in usu habemus, eo nostra spectat agilitas, ut quod aliter non possumus, saltem assequamur dolo; prodesse si nequeant oves, prosint vulpes.

Vet. Iamb. *Simulat aliud aliudque agit dolus malus.*

Hinc illa dolosorum axiomata: Nullam fallendi

* Trugsprach.

fallendi occasionem negligere, pejerare audacter, pactis non stare, varias lucrandi artes excogitare. Hinc panni mercator si quid exoletæ mercis habet, sub fornice obscuro vendit & mire commendat:

Laudat venales quas vult extrudere merces.

Caupo ut vino dubio ac pendulo gratiam conciliet, cretam miscet, sulphure corrigit, vinum sublimatum affundit, nihilominus hoc suum vinum inter optima urbis prædicat: sic alii pro thure lapides, pro cera picem vendunt, & tamen jurant merces esse sinceras. Omnia plena dolis. Quam vere dixit Tullius: In animis hominum multæ sunt latebræ & multi recessus. Quod hic anfractus & anguli, quantæ ambages! In plurimis ingenium & incessum colubrinum æmulamur, tortuosissime gradimur, dolum ex dolo adhibemus. Hanc fraudum cohæsionem Latini recte *Sutelas* vocant, nam uti sartor aut pellio tam perite vestem consuit, ut suturæ filum non pateat: sic & nos tam artificiose fallere didicimus, ut suturam abdere noverimus; Nempe dolos ut doli sint, astu colimus, non enim fallit qui præmonet. Et hoc inter artificia numeratur. Pulchre Petrarcha: Monstrantur digito, inquit, fraudum magistri, & ille prudentior judicatur, qui peritior est fallendi. Visne igitur non decipi? aut morere, aut fuge hominum consortia. Sed & nunc cogita, an tu quemquam aliquando fefelleris. Estis enim fere omnes ad fallendum proni. Feres autem facilius ab altero tibi fieri, alteri quod feceris. Sed vos quæ facitis aliis non sentitis, & quæ ab aliis fiunt vobis, pati non potestis, rerum omnium iniquissimi judices. Quis vivit & non decipitur?

Petrar. l. 2. de remed. utriusq; fort. sin. dial. 62.

Antonius Magnus Orbem totum laqueis obductum vidit. Cave laqueos, cave. Ec-

quis autem omnia satis caveat? Tragici consilium audi:

Seneca trag. in Thebaide.

Quoties necesse est fallere, aut falli à suis,
Patiare potius ipse, quam facias scelus.

Quomodo enim puras Deo preces aut gratas admovebis, lingua fallaci & dolosa? Quis hanc sui coci probet industriam, si eodem ille foco & pultes in pultario coquat, & sevum in vicina ollula eliquet, idemque prorsus cochlear jam pulmento mergat, jam sevo? quis est qui hoc tale pulmentum gustet vel ingenti fame stimulatus? Tales nos coci sumus, eadem * tudicula, una eademque lingua jam precamur, & ferculum paramus dominico palato, mox illam ipsam mergimus doli ac fraudis sevosa olla. Quomodo igitur preces ab hac lingua sint gratæ Deo? Quisquis ergo vult archimagirus esse tanti principis, has sordes caveat; suum cochlear, linguam suam ab omni dolo mundam conservet. Disperdet Dominus universa labia dolosa. Ps. 11. v. 4.

V. Dolosa hac lingua utuntur ii subinde, quorum esset dolos coercere, uti sunt Caussidici, Iudices, Notarii. Galeacius dux Mediolanensium, cum aliquoties audisset, vafro ingenio caussidicum esse, qui lites serere, & satas producere atque alere etiam in liquido Iure posset: hominem ad se accitum affatur: Debeo, inquit, pistori centum aureos. Non lubet solvere: tu ecquid tueri me in jure, & rem protollere potes? Annuit largiter, & principi prompte se dedit. Sed,

Monostroch.

Qui struit dolum alteri, idem ipse eum struit sibi.

Nam Galeacius fraudis sic confessum, verbis

* Kolleffel.

bis prius increpitum laqueo publice necari jussit. Firmum fixumque est: Dolosa labia disperdet Dominus. Siquidem dolosus suismet artibus plerunque capitur. Audite fraudulenti, rem memoratu dignissimam.

Agebat Norimbergæ Rudolphus I. Austriacus, Imperator, & rebus Imperii ac publicis intendebat, cum eum ad privatas leviter vertit mercator quispiam, jus & vindictam petens in hospitem sive diversitorem ibi notum, à quo grandi pecunia fraudatum se dicebat: nam bona fide deposuisse apud eum in sacculo ducentas argenti selibras (Marcas appellant) seu mille philippeos, quos ille impudenter abnegabat, injuriose retinebat. Imperator de fide dictorum interrogat: affirmat mercator, sed sua fide, nec aliis (ut solet fere in deposito) argumentis. Igitur Imperator re perpensa, astum adhibendum censuit, & vestigiis indagandum verum. In eam rem quærit ab homine, ille sacculus cujusmodi sit? Describit ille formam. Nec jam aliud Cæsar quam secedere eum in proximum cubiculum, & præstolari jubet. Habebat in animo accusatum cauponem evocare, sed fortuna commodius instituit, & ultro ad eum venit. Nam venerunt primarii urbis cives, ut solet, gratulatum Cæsari & salutatum; inter quos iste infidus hospes. Norat adeo jam ante Cæsar, & ut comitas ejus erat, benigne & per facetias appellat: Heus tu scitum illic pileum habes, mihi dona, aut permutemus. Ille arrisit, pileum libens dimisit, & honori hoc factum duxit. Cæsar paullulum secedens, quasi publicum negotium avocaret, fidum ac notum civem, cum illo ipso pileo ad uxorem hospitis mittit, his additis mandatis: Heus

Lipsius in Monit. Polit. l. 2. c. 9. monit. 3.

matrona, maritus jubet ut sacculum talem ad eum mittas. opus habet ecce tesseram fidei meæ hunc ejus pileum. Mulier agnoscit pileum, & sacculum quem descripserat. Itaque nihil ambigens adscendit, tradit quasi ad maritum deferendum. At ille recta ad Cæsarem, qui mercatori ad se vocato sacculum ostendit, & : Hic ne est, inquit, num agnoscis? affirmat mercator, & exultat. Tum & hospitem Cæsar adhibet: Et hic, ait, de te queritur ac perfidiam tuam accusat: quid ais, an refellis? Ille audacter, mentiri eum dicens, aut dementem; nihil sibi rei cum eo esse aut fuisse. Denique Imperator sacculum profert, ad cujus adspectum ille turbatissimus, animo ac lingua labitur. Quid multa? mercator pecuniam, hospes infamiam recipit, atque etiam damnum, nam grandi alia insuper pecunia Cæsar eum mulctavit. Ita prorsus dolis suis captus est dolosus.

Ezechias rex grande quid petiit à Deo. Vitæ finem indixerat Isaias propheta. Hic
Is. c. Ezechias supplicem Deo libellum porrexit,
38 v. 3 spe certa fretus aliquot vitæ annos emendicaturum. Sed qua tandem arte id Deo persuasit Ezechias? Hac ipsa: Obsecro Domine, inquit, memento quæso quomodo ambulaverim coram te in veritate. Quicunque in rebus omnibus veritati studet, atque hoc unum agit, ut omnia sincere & sine dolo agat, hic ingenti animum fiducia impleat, nihilque cunctabundus speret, preces suas fore gratissimas Deo. At impostor, & dolosi oris homo, nihil hic habet sperare; clamabit & nemo audiet.
Ioan. Ioannes Apostolus: Majorem ho-
ep. 3. rum, inquit, non habeo gratiam, quam
v. 4. ut audiam filios meos in veritate ambulare.

Mul-

Multum in Virtutis gymnasio promovit, qui amare veritatem, omnem dolum odisse didicit.

Qui dolose agit, virtute se fatetur imparem. *Monost. Troch.*

GARRVLITAS
B
A

G

A. *Cygnorum silentium longe gratius est quam* GARRVLITAS *hirundinū, quas taciturnus philosophus Pythagoras digito monstrat. De his Vide* C.23 §.1.

B. *Anseres, quos** Onocrotalos *vocant, magno silentio Taurum montem transmittunt, garrulis hominibus, in hoc genere sapientiores. Vide* C.23 § 5.

*Schneegänsz.

G

CAPUT XXIII.

GARRULA *Lingua quibus potissimum, & quantum noceat.*

VErbum vetus est: *Æs Dodonæum.* Hoc in hominem importunæ ac improbæ loquacitatis dici consuevit. Zenodotus ex Ariphoro Menandri, in Dodona duas fuisse columnas ait, atque in una quidē positam pelvim æream, in altera pensile simulacrum pueri, flagellum æreum manu tollentis, quoties autem ventus vehementior flaverit, fieri ut scutica impulsa crebrius lebetem feriat, isque percussus tinnitum reddat, ad multum etiam temporis resonantem. Inde homo maxime garrulus cymbalum seu tintinnabulum Dodonæum appellari solet. Siquidem fabulator si garrire incipiat, uti creberrime incipit, imo pæne nunquam desinit, longinquum loquitur; lingua illius immodica, velut pelvis ænea vento ac flagello agitata, tam prolixam exhibet loquacitatem, ut auditores dicant, Nescit hic homo dicendi finem,

Juven. sat. 6. v. 439

——verborum tanta cadit vis;
Tot pariter pelves, tot tintinnabula dicas
Pulsari.——

Archelaus rex interrogatus à tonsore, qua ratione tonderi vellet? respondit, silendo. Quam autem difficile sit multis silere, satis fatetur Garrulitas seu Vaniloquentia. Tacere garrulo, rerum omnium difficillimum. Atque de hoc linguæ vitio, de Garrulitate jam paullo uberius disseremus, simul garrulitatis noxas explicaturi.

I. Gregorium Nazianzenum theologum Celen-

Celensius inurbane arguit nimii silentii, & mutæ inhumanitatis, si quando inter homines ageret. Gregorius litteras Celensio scripsit in hunc modum: Hirundines olim cavillabantur cygnos: quod extra hominum consortia solitarii in aquis sibi tantum viverent. At nos, ajebant illæ, in urbibus sumus inter homines, ædificamus in domibus, fallendo tempori plurimum commodamus. Male habuit olores futilis hæc dicacitas: sed satis norant logos & fabulas optime refutari silentio; unus tamen ceteris ad dicendum promptior: O misellæ, inquit, quam vana est gloriola vestra! Nos quidem non multum, nec sæpe, sed suave canimus. Homines, ut nos ac nostram musicam audiant, egrediuntur urbibus; vestros garritus oderunt omnes, nemini non ingratæ estis, tanquam avium loquacissimæ, neque enim canitis, sed inamœnis sibilis ac susurris omnium aures fatigatis, ideo recte in vos pronuntiavit Pythagoras: Hirundines ne tecto excipe. Sed & Aristoteles præcepit: Hirundines sub eodem tecto non habendas. Hæc olores hirundinibus. Ita & tu, mi Celensi, cum hirundinibus garrire poteris, quamdiu voles: ego velut olor in suo stagno, ita in museo meo cum libris meis loquor; mihi cano & Musis. Vale. Hæc Gregorii ad Celensium epistola

Omne omnino multiloquium Salomon sapientissime monens fugiendum: in multiloquio, inquit, non deerit peccatum. Qui nescit tacere, nescit loqui. Soloni pæne idem evenit in convivio quod Gregorio Nazianzeno. Quæsiit audaculus: Ecquid iste sic tacet? Audiit Solon, & mox hominẽ responso verberans: Stultorum, inquit, nullus tacere potest. Quod divinæ paginę abũde testantur. Ad rẽ. Ecclesiastes: Stultus, inquit, verba multiplicat. Cũ enim multis pauca dicat, obstrepens semper

Prov. c. 10. v. 19.

Eccles. c. 10. v. 14.

semper est ac nugator. Quippe quamvis flumen verborum profundat, at guttam ille mentis non habet; & multis licet humidis ac lapsantibus verbis redundet, non ideo scaturit ex pectore oratio, sed in ore nascitur. Qui autem sine sensu ac sententia loquitur, non potest non multum loqui, quia quicquid loquitur superfluum est. Argutum illud Nicostrati:

Si continuo, & multa, celeriterque loqui
Signum esset prudentiæ, tum hirundines
Dicerentur multo sapientiores nobis.

Itaque inania sapientiæ pectora, velut ollæ fractæ sonant vitium, & maligne respondent. Qualem Æmiliani illius orationem traducit à Madaura philosophus; quæ rebus flaccet, strepitu viget. Qualem Romanus Sapiens, Serapionis philosophi loquacitatem describit, qui solebat magno cursu verba convolvere, plura enim veniebant, quam quibus vox una sufficeret, & dense cadebant ut nives. Omnis profecto garrulitas plurimũ habet inanitatis & vani; plus sonat quam valet: voluptatem autem vix ullam habet talis verborum sine delectu ruentium strepitus. Eo autem magis, inquit Seneca, te deterreo ab isto morbo, quod non potest tibi ista res contingere aliter, quam si te pudere desierit. perfrices frontem oportet, & ipse te non audias. Multa enim inobservatus ille cursus feret quæ reprehendere velis. Non potest, inquam, tibi contingere res ista, salva verecundia. Garrulus & verecundus mixtura est rarissima. Illi solum qui frontem exuerunt, linguam solvere nullius rem piaculi ducunt: sapiens in verbis seipsum amabilem facit, gratiæ autem fatuorum effundentur. Stultus, inquit Hieronymus, cum neque præteritorum meminerit, neque futura cognoscat, & ignorantiæ

[Margin notes: Ap. Apol. — Sen. epist. 40 initio. — Eccli. c. 20. v. 13. — Hieron. in Eccle. d. l.]

rantiæ tenebris volutetur, falſam ſibi ſcientiam promittens, in eo doctum ſe putat & ſapientem, ſi verba multiplicet. Vbi tam multum eſt loquentiæ, ajebant priſci, ibi plerunque ſapientiæ parum eſt. *Vide Gell. l. 1. Noct. Att. c. 1.*

II. Iobus cognatorũ ſuorum garrulitate fatigatus: Atque utinam, inquit, taceretis, ut putaremini eſſe ſapientes. Cum garrulus Anaximenes exordium fandi faceret, Theocritus velut præco exurrexit, populo facturus audientiam: Attendite, ait, Attendite obſecro, adeſt * gutta rationis, & flumẽ verborum. Certe aves adeo in cantum ſolutæ, plerunque parum obeſæ; pecudes adeo clamoſæ, non ſunt lanigeræ. *Iob. c. 13. v. 5.*

Quando igitur nihil facilius eſt quam multa blaterare, & raræ artis opportune ſilere, Iſocrates non immerito duplex minerval exegit à diſcipulis, unum quidem quod docuiſſet illos prudenter tacere, alterum vero quod à ſe loqui etiam didiciſſent. Hinc Bias juvenem immodicæ linguæ facete notans: Mi juvenis, ait, ecquis fandi magiſter te docuit tam copioſe loqui? Iſocratis ſcholam non videris obiiſſe, ille alioquin & tacere te docuiſſet. Plurimum fere loquuntur, qui minime ſciunt loqui.

Morbus eſt, Diabetes, dictus, Hiſpaniæ præſertim non ignotus, quamvis etiam Germanos, rariſſime tamẽ, concutiat. Hic omne cerebrum, & quicquid in corpore humidi eſt, colliquat & derivat in veſicam ejiciendum. Zeno ad hunc morbum alludens, cum unus aliquis in menſa impendio eſſet loquacior: hic, ajebat, non bene valet, ambæ illius aures defluxerunt in linguam. Morbus iſte fonticus & palabundus eſt, cum ſcilicet mens, ratio, cerebrum, aures in os & linguam

* Vil gſchray/ und wenig Woll.

guam defluunt. unde, qui hoc morbo corripiuntur, insana loquendi libidine jactantur: nihil illis insuavius quam audire, nil promptius quam loqui.

Morbus loquendi quem tenet, nunquam tacet.

At certe contrarium decet, pauca loqui, & plurimum audire, unicam enim linguam assignavit natura, & geminas aures. Et quam illud est turpe tam prolixos texere sermones, ut opus sit monitore qui dicat: heus tu, satis est. Nec tamen modicæ virtutis est, ejuscemodi loquacissimos gerrones, taciturna modestia posse vincere. Narrant Aristotelem ab importunissimo fabulatore diu defatigatum, tamen siluisse. Tandem futilis ille homo interrogans: Fortassis, inquit, molestus sum tibi? Cui Aristoteles: Non certe; nam, quid diceres, non attendi. Apollonius interrogatus quinam essent optimi hominum? Respondit: qui in dicendo brevissimi. nam, plurimum facere, & minimum de se loqui, viri optimi est. Vasa vacua inamœnum tinniunt.

Num. c. 19. v. 15. Deus olim per Mosen edixit: Vas quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit. Os hominis verbosi quid aliud esse dixeris, quam vas cui nec ligatura, nec operculum est? quid ergo miremur, si variarum sordium sit receptaculum?

Pelag. libell. 4. n. 1. Narrat Pelagius è Scithi solitudine religiosos fratres ad Antonium ivisse navi, in qua & senex, qui eodem tendebat, sed in via silentium religiosissime observabat. Illi alii libere varia garriebant, neque senem præ ceteris humanissime salutans: Mi pater, ait, facundos & bonos, ut video, nactus es comites. Cui senex: *Boni sunt quidem,* inquit, *sed habitatio eorum non habet januam, quicunque vult, intrat stabulum, & solvit asinum.* Indicabat eos supra modum loquaces, quicquid in buccam

veniret,

veniret, effutire. Apposite Salomon: Sicut urbs patens, inquit, & absque murorum ambitu, ita vir qui in loquendo non potest cohibere spiritum suum. *Prov. c.25. v. ult.*

III. Ego quidem, non eo hæc dispu- to, ut homini inter homines agenti severum illud religiosarum ædium silentium imperem, ne is unquam nisi stato tempore loquatur, hoc tamen contendo, multiloquium omni modo cavendum, tanquam seminarium innumerabilium noxarum. Certissimum est Siracidæ oraculum: Qui multis utitur verbis, lædet animam suam. Non minus autem vere quam præclare mihi dictum videtur: Garrulitas & periculosa, & ridicula, & odiosa; & plurimum damnosa res est. *Eccli. c.20. v. 8. Vide Plutar. de Garrulit.*

1. *Periculosa* quidem, nam Salomone teste, Os lubricum operatur ruinas, & qui inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala. Sine periculo nil arcani committitur garrulo, plenus rimarum est, hac atque illac perfluit. Garrulus simillimus est puerulo, qui glaciem manu retinere cupit, quia pellucida est; sed quia tam lubrica est, sinit illam invitis digitis elabi. ita nugator arcanum sibi creditum scit non evulgandum esse, sed quia linguam in udo habet, vix audit, & effundit audita. Est perforata lingua cuivis garrulo. *Prov. c. 26. v. ult. & c.13 v. 3.*

2. *Ridiculum* quid Garrulitas est. Cum ad verba venitur, amussis alba est garrulus, quod præclarissime dixit Siracides: A facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis. Sagitta infixa femori canis, sic verbum in ore stulti. Qui puerile ludicrum quærit, juglandium putamina felis pedibus agglutinet, aut caudæ bacillum alliget, & ipsam in ligneum ambulacrum immittat, hic miserum animal *Eccli c.19. v. 11. & 12.*

discurret, saliet, flebiliter clamabit, & rotabit se multiplici gyro, nec quiescet dum excutiat affixa aut illigata: sic homo loquax irrequietus linguam agitat, dum quod animo concepit, ore pleno ejecerit. Sanctus Antiochus hos tales rustico confert allium obolenti. Sed apage os tam spurcum, tam fœtentem animam; colloquium cum tali supplicium est.

3. *Odiosum* quid Garrulitas est. Terribilis est in civitate sua homo linguosus: & temerarius in verbo suo odibilis erit. Illud in primis odiosissimum est, quod tamen garrulo usitatissimum, aliorum sermones interpellare. Hinc illæ garrulorum voces assiduæ: Nihil dicis; ego rem omnem probe teneo: si mihi operam dare velis, intelliges. Aut: Tu ne obliviscaris, quæ dicturus eras. factum bene, quod istud in memoriam revocasti. Et: quam juvat interdum sermones mutuos serere! Aut: Pridem expectabam, an eodem mecum recideres. Ita ne respirandi quidem facultatem iis, quibuscum loquitur, concedit garrulus. Ac postquam singulos loquacitate sua enecavit, discedentes comitari vult; & domum usque deducere. Quid hoc homine odiosius? Daulia cornice linguaciorē recte dixeris. Ideo monet Siracides: Qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.

Eccli. c. 9. v. ult.

Eccli. c. 19. v. 3.

4. Garrulitas est *damnosissima*. Et quantum illud damni est quod garrulus sui ipsius sit proditor. quicquid in illo vitiosi latet, hoc linguæ intemperantis æstu in apertum ejicitur. tractant scilicet fabrilia fabri. Verissime dixit Plato, homines amore ipso fieri facundos, ad loquendum de rebus quas amant. Suidas asserit Homerum hinc epulonem, Aristotelem gulonem

lonem à Timæo judicatum, quod sæpius de epulis & gulæ illecebris locuti essent. quæcunque diligimus, hæc colloquiis miscemus, & nos ipsos prodimus. Hinc Thomas Aquinas religiosissimus non immerito judicatus, quod cum sociis de rebus duntaxat sacris & religionem spectantibus consuesset loqui. Ea de causa Siracides locuturos instruens: Omnis, inquit, enarratio *Eccli.* tua sit in præceptis Altissimi. Prisci A- *c. 9.* nachoretæ id observabant, nunquam ad col- *v. 23.* loquium progressi, nisi memorabile quid dicere haberent, quod imitatione vel certe memoria dignum esset. Vt æra tinnitu, & fictilia sono, ita verbis homo dignoscitur. Si cicadam ala prehendas, usque, & usque tinniet. E speculis, ajebat Demonax, oris habitus, è colloquiis imago animi relucet, ut verissime dixerit Socrates; qualis vir, talis oratio. Vbi multum oris, plerunque parum est operis. Dives verborum, inops rerum est, ut dicere liceat. Vir est verborũ, non verba viri. Semel interrogatur, & totum diem responsis ac sermonibus frangit. Quicquid venit in buccam, narrat velut historiam. At multum garrire, est multum mentiri.

IV. De garrulo Ecclesiastes planissime: *Eccli.* Initium, inquit, verborum ejus stultitia, & *c. 10.* novissimum oris illius error pessimus. Quo- *v. 13.* ties verbulum leviter editum omnem diffuit amicitiã? Ante annos non multos vile conviciolum inter Danos & Suecos, quantas tragœdias excitavit? è favilla natum incendiũ. Loquacitatis finis infortunium est. Cognatus Iobi nõ male ratiocinatus: Nunquid, ait, qui *Iob.* multa loquitur, non & audiet? aut vir verbo- *c. 11.* sus justificabitur? Vbi copia verborum, illic *v. 2.* indigentia rationis: ubi tam multum pa-

learum, ibi plerunque parum frumenti. Rarissime idem & verbis & factis valet. Evagrius loquaces amygdalo confert, quæ omnium fere arborum prima floret, sed præpropera hæc celeritas nebulis ac pruinis misere plectitur: ita garrulus licet aliis non incommodet, sibi tamen semper plurimum nocet. Labia insipientis præcipitabunt eum, dixit Ecclesiastes. Veritas in multiloquio adeo periclitatur, ut ne quidem, si vera dicant, credatur loquacibus. Et quemadmodum hypocaustum etsi liberaliter calefactum, frigesit, si toties pandatur ostium: ita quicquid boni spiritus, quicquid optimi caloris diu collectum est, id omne una garrulitas effundit. Et quid probi sensus invenias in eo homine, qui pica, turture, luscinia loquacior, qui Dodonæum æs superat? istud enim admoto à ventis flagello resonat, aere tranquillo silet; atqui hujus linguam nihil potest compescere, non bruma, non æstas, non ventus, non serenitas. *Vere nequit loqui, tacere qui nequit.* Et nunquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? Non pendent poma in silvestribus dumis, nec spineta sentesque utili aliqua fruge complentur: sic melioris vitæ documenta non à garrulo expectes, sed scommata, querelas, irrisiones, obtrectationes, & hoc genus acerbissimos racemos. Verissimum: In multiloquio non deerit peccatum, & quod sequitur, multiplex damnum. Quoties hæc sermonis aviditas verba paucula extrusit, quæ nulla unquam pœnitentia satis diluere potuit? Dolent illi quidem hæc aut hæc à se dicta, nunquid etiam statim emendant dictorum damna? Aviculam, mi garrule, manu misisti, nulla eam fistulæ suavitate retrahes; semel emissum volat irrevocabile verbum: viam voces non relegunt.

Eccles. c. 10. v. 12.

Matth. c. 7. v. 16.

relegunt, nisi forte, quod multis accidit, per jugulum rediturae. Idcirco sint pauci sermones tui, nam, in multis sermonibus invenietur stultitia. *Eccles. c. 5. v. 1. & 2.*

V. Insigniter Augustinus in medium consulens: Linguam domabis, inquit, si vigilabis, vigilabis si timebis, timebis si te Christianum esse cognoveris. Restinguenda est favilla ne fiat flamma; surculus recidendus, ne crescat in silvam; gutta siccanda, ne tumescat in fontem. Ea de caussa Palaestinus rex David, Numini supplex: Pone, inquit, Domine custodiam ori meo, & circumstantiam labiis meis. Scio Domine; solertissime linguam natura muniit, * ossea cataracta porta inclusit, valvis coercuit: haec tamen omnia frustra sunt, nisi tu Domine apposueris tuas excubias. Ergo pone costodiam ori meo. neque solum custodiam, nam in bello milites etiam aggerem jaciunt, & vallo se defendūt, ideo petit & ostium circumstantiae; geminum sancti Spiritus donum postulat, illud consilii, istud fortitudinis est. Consilium docet, quid, quando, & quomodo loquendum, aut tacendum sit; fortitudo animat ad loquendum quod decet. Nec opem solum à Deo David petiit, sed ipse cum animo suo sic statutum habuit: Dixi, Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. *Aug. de verb Dom. serm. 28.* *Ps. 140 v. 3.* *Ps. 38. v. 1.*

Res hic memoratu digna in mentem est. Ajunt ad Pambonem Aegyptium eremitam venisse virum eruditum, qui hoc Pamboni persuaserit, ut morum sanctitati litteras etiā jungeret. Initium ergo sumptum à psalmo trigesimo octavo. Dixi, Custodiam vias meas *Hist. Tripart l. 8. c. 1. & ex ea Marulus l. 4. c. 6.*

* Mit ainem baininen Schuß-gatter.

meas, ut non delinquam in lingua mea. Atque ubi versus primus fuisset explicatus: Satis est, ajebat Pambo, postquã hoc calluero, plus discam. Diu post rediit doctor, quæsiitque: & cur non pergeret, alteramque posceret à prælectore præceptionem? Cui Pambo: Primam, inquit, nondum perdidici quo minus autem progrediar, Apostoli præceptum retinet jubentis: Estote factores verbi, & nõ auditores tantum. Post annos complures à quopiam suorum familiarium rogatus, an primum illum psalmi versum didicisset. Respondit: quadraginta novem annis hunc versum discere conatus, vix demum exactiorem illius notitiam assecutus sum. Eandem hanc prælectionem Agathon abbas condiscere volebat, sed conatu ac sumptu majore, quam Demosthenes suam illam caninam litteram. Legerat Agathon illud Salomonis: Qui custodit os suum, custodit animam suã. Triennio igitur silicem ore circumtulit, ut vel hac ratione taciturnitatem cogeretur discere. Neque hoc adeo in homine admirandum; ab animantibus id discimus. Anseres, uti Ælianus commemorat, Taurum montem transmissuri, lapidem mordicus tenent singuli, ut ne clangorem fundant, idque Aquilarum metu faciunt. ita silentii frenos sibimet injicientes montem transvolant, suppressaque omni clangoris significatione, Aquilas persæpe fallunt. Cacodæmon rapacissimus vultur, noctes atque dies nobis insidiatur, tum maxime noxius, cum nos minime taciturni. Quin ergo lapillis os obstruimus, duobus præcipue, *Timore Dei, & Proposito firmo.* Quisque sibi dicat: Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea: divinis oculis omnia cernentibus, divinis auribus nihil non audientibus undique sum expositus, spector & audior ubique.

Iacobi c. 1. v. 22.

Prov. c. 13. v. 3.

Pelag. libell. 4 n. 7.

Ælian l. 5. de animal. c. 29.

Philoso-

Philoſophiæ præceptum eſt: Sic loquendum eſſe cum hominibus, tanquam Dii audiant; ſic cum Diis, tanquam audiant homines. Monitum hoc Apoſtolorum princeps confirmans: Siquis, inquit, loquitur quaſi ſermones Dei. Ita mens cuſtodita erit, ſi prius fuerit lingua. Gregorius hæc omnia conſignans: Dum, inquit, quiſque per verba diffluit, perdita gravitate ſilentii, mentis cuſtodiam amittit. Vir linguoſus non dirigetur in terra.

Macrob l. 1. Saturn. *Seneca. epiſt. 10 fine.* *1. Pet. c. 4. v. 11.* *Greg. l. 10. mor. c. 2.* *pſ. 139 v. 12.*

H
HYPOCRITICA LINGVA.
B
A

H

A. HYPOCRITICAM *Linguam graphice repræsentat Absalon juvenis regius, qui fratrem suum Amnonem per aulicas delitias à fronte humanißime salutat; sed à tergo clavam echinatam occultat cum occasione promendam. Vide Cap.24.§.4.fine.*

B. *Linguam* HYPERBOLICAM *& dicta nimium exaggerantem, elephas designat, qui tabellam in caque depictam muscam præfert. Elephantem ex musca, tantum è tantilla sæpißime creamus loquendo. Vide Cap.24.§.1.*

H

CAPUT XXIV.

HYPERBOLICA & HYPOCRITICA *Lingua, quomodo utraque noscenda & fugienda.*

MIrum, nuspiam divinas litteras mentionē facere, de ullo damnatorum ad inferos, qui questus esset qua parte magis torqueretur: solus epulo, interfector Lazari, linguæ cruciatus lamentatur: Membris omnibus ardet, & soli linguæ frigidarium rogat. Si ergo tantum linguæ supplicium in rogis illis nunquam sopiendis, cur non maximam linguæ curam gerimus, dum vita

Prov. c. 18. v. 21. superest? Mors & vita in manibus linguæ, Idcirco vitam appetere, & linguam negligere, est operam ludere. De Lingua GARRULA superiore dissertatione actum: sequuntur HYPERBOLICA & HYPOCRITICA: qua ratione hæ geminæ linguæ sint dignoscendæ, qua porro fugiendæ, hoc capite exponemus.

I. Apud Laconum regem Agesilaum, laudatus quispiam est ab eo artificio, quod minima quæque mirum in modum exaggerare nosset, & muscam ad elephanti magnitudinem extollere. At ego, inquit Agesilaus, nec sutorem quidem laudaverim qui parvo pedi magnum calceum induceret.

Hyperbole, Rhetoribus ementiens superjectio dicitur, quod rem parvam amplieт & attollat. Seneca: Omnis hyperbole, inquit, extenditur, ut ad verum mendacio veniat: Itaque qui dixit:

Qui candore nives anteirent, cursibus auras,

Quod non poterat fieri, dixit: ut crederetur quantum plurimum posset. Et qui dixit,

His

His immobilior scopulis, violentior amne:

Ne hoc quidem persuasurum putavit, aliquem tam immobilem esse, quam scopulum. Nunquam tantum sperat hyperbola quantum audet: sed incredibilia affirmat, ut ad credibilia perveniat. Itaque iste loquendi modus rem plus æquo exaggerat. Atqui hic (cum Hieronymo loquor) nemo non Rhetoricatur. Hyperbolen sermoni millies miscemus, & tamen sæpe Rhetoras nos esse negamus. Tam alte nobis insidet hoc linguæ vitium, ut vix tria verba fari sciamus, quin magna lingua rem altero tanto majorem faciamus, aut augendo nimium, aut deprimendo. Hinc frequentissime fama spargitur, quæ eundo crescit: quilibet auditorum addit auditis. Primus, quinquaginta in acie cæsos dixerit: alter centenos, & aliquot: Tertius ducentos: Trecentos quartus. Brevi mille occisorum narrantur:

Fama malum quo non aliud velocius ullum
Mobilitate viget, vires acquirit eundo. *Virg. l. 4. Æneid.*

Quotidianus hic lusus est: nova semper somnia, & recentes fabulæ sparguntur. Vidi decem lupos, ait iste; istum mox sequitur qui dicat: visos esse viginti. brevi fama percrebrescit, esse hominem qui viderit lupos simul triginta. Neque hic sistit lingua hyperbolica, è decem lupis quos primus confinxit, paullatim quinquaginta, septuaginta, nonaginta, centum producit exaggerando. Tandem unum lupum fuisse visum comperitur, aut simile quid lupo. Pari modo è culice creberrime producimus elephantum, formidandam belluam ex alato vermiculo.

Indicos tauros ajunt linguas habere tam longas, ut eas ad aures usque exerant. Linguæ hyperbolicæ ad aurium viciniã excurrũt, quicquid enim ab auribus admittitur, ab his linguis iterum venditur amplo fenore.

Sanctus

Ribadē l.5.de illo c.6. Sanctus Ignatius magnæ familiæ religiosissimus parens, linguæ non vim majorem quam moderationem ostendit. In laudando parcus, in vituperando fuit parcissimus. Exaggerationes ejuscemodi, atque hyperbolas sic exosus est, ut neminem facile aut avarissimum, aut pigerrimum, aut superbissimum appellare auditus sit. Certe amplificationes istæ mendacio admodum sunt affines. Ecquid quæso te, mi homo, sic minima quævis amplificas, quid depressa sic extollis, minuta sic auges, & rebus formam concilias, qua si carerent, pulchriores essent, quid verbis pondus adjicis tam indecorum? nunquid ut muscam eneces, gladius à pariete detrahendus; aut ut ovum aperias, securi armanda est manus?

Miserat Moses qui uberes illas terras, certa oculorum fide explorarent. At illi redierunt, & linguas hyperbolicas retulerunt. Deut. c.1. v.28. Nam omnia in majus efferentes: Maxima, inquiunt, multitudo est, & nobis statura procerior: urbes magnæ & ad cælum usque munitæ; filios Enacim vidimus ibi. An non hoc exaggerare est, & ædificiorum moles cælo certantes commemorare, ingenti sed vana consternatione animorum?

Non multum ab his abierunt alii ex eadem gente magniloqui declamatores. Ingens fuerat dissidium excitatum inter Israelis familias. Iosue c.22. v.10. & 16. Venerant autem nuntii hyperbolicis linguis instructi, dixerantque: Rubenitæ & Gaditæ ædificaverunt juxta Iordanem altare *infinitæ magnitudinis*. His auditis Israelitæ miserunt legatos qui dicerent: Hæc mandat omnis populus Domini, Quæ e ista tstransgressio? Cur reliquistis Dominum Deum Israel, ædificantes altare sacrilegum, & à cultu illius recedentes? At illi legatis responderunt, optimo à se animo id factum, malevo-

lis

lis ſiniſtre id interpretantibus fidem non habendam, nec tam facile credendum plus æquo rem exaggerantibus. Ita legatis & Iſraelis majoribus ſatisfactum.

Idcirco qui veritati ſtudet, exaggerationes omittat, hyperbolas caveat, ſuo rem pretio efferat: non convenit comœdiæ cothurnus, nec tragœdiæ ſoccus: tenuia tenuiter, grandia grandius efferenda; ſua rebus ſit auctoritas, parvis parva, magna magnis. Proximus mendacio eſt, qui augere rem ſolet, aut imminuere. Sed linguam hypocriticam conſideremus.

II. De Hypocriſi nullus hic dicendi locus, niſi qua linguam illa inſidet. Alii hic copioſi ſint & verborum abundantes, ego ſtrictius rem perſequar, neque enim de omni fictione vel ſimulatione, ſed ea tantum diſſerendum, quæ aliud pectore clauſum, aliud ore promptũ habet, turpiſſima oris & cordis diſſenſione. Enimvero mentis ac linguæ perennem concordiam, dic quibus in terris reperire ſit? Vbique fucus, ubique mimus eſt; ſincera fides vix uſquam. O vita fallax, quã abditos ſenſus geris, quos lingua tegis comptiſſima!

Sanctus Maximus clariſſimus martyr, linguæ hypocriticæ ſobolẽ præclare dipinxit: Eſt odium, inquit, amicitiæ habitu velatum, eſt invidia dilectionis ſtylum imitans, eſt juſtitiæ ſimulatio, quæ ſola conſervatur apparentia, quæ aſtute mores colorat, & pravam animi affectionem tegit apparente pietatis habitu. Sapiens Hebræus: Simulator, inquit, ore decipit amicum ſuum. Lingua dicit: Tuam vicem, mi frater doleo. Mens cogitat: Doleo & ego, ſed hoc unum, quod damnum tuum, quam velim, levius ſit. Sic alter alterius miſerias deflemus, ſed ſiccis oculis, ſed ridente pectore: præſentem in os laudamus,

S. Max. Cent. 3 Oecon. c. 67. & 68.

Prov. c. 11. v. 9.

laudamus, absentem laceramus dentibus: coram dicta factaque probamus, improbamus ubi absis. tanquam si quis altera manu sudorem detergat, altera vulnus imprimat; altera demulceat, venenet altera. Ita fallacibus blanditiis, osculis, amplexibus odia velari didicimus: omnem oris varietatem induimus, ut quam suavissime fallamus. Iobus id observans: Cum dulce, inquit, fuerit in ore ejus malum, abscondet illud sub lingua sua. Silet crabro, dum insidet flori; cum avolat, inamœnum murmurat: Sic lingua hypocritica, dum mellis aliquid affunditur, aut tacet, aut ficte loquitur; tum demum agresti & barbaro fremitu tumultuatur, cum procul est à melle & flore.

Iob. c. 20. v. 12.

Laban abeuntem Iacobum generum velut fugitivum insecutus, in monte Galaad comprehendit, &: Cur, inquit, ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi, ut prosequerer te cum gaudio, & canticis, & tympanis, & citharis? O linguam hypocrisi plenissimam!

Gen. c. 31. v. 27.

Ter peccat quise bonum illi simulat, cui facit male.

Itane, mi Laban, sororis tuæ filium tantis tripudiis deducere volebas, & fidibus prosequi? uti canes, credo, è culina solemus. certe superioribus annis alium te avunculum gerebas, quam modo jactes. Dicitis, ô boni, & non facitis. Hoc vultu, hac voce Ioabus Amasam salutavit, interea latus pugione perhausit. Hoc ore Iscariotes in Oliveto magistrum compellavit, Ave Rabbi, Ave Mariæ fili; ego etiam inter discipulos tuos censeor, cur non æque atque alii ad comprecationem assumor? Nequissime mortalium, altera panem, altera scorpionem fers: *Mulces* cum *Mordeas*. Vere moliti sunt sermones tui super oleum, & ipsi sunt jacula. Ita loqui con-

Ps. 54. v. 24.

fuerunt amici labiorum, hostes animorum; oblectant aures, vulnerant mentes: ita ciconiæ sublime quidem volant, sed rostro serpentẽ ferunt: ita illi à fronte mulcent à tergo viperant. Vultures sunt, qui creduntur esse Aquilæ. Talis ad amussim fuit Herodes Ascalonita qui Aristobulum, conjugis suæ Mariamnes fratrem, Pontificẽ declaratum convivio peracto in opportunum locum magna comitate pertraxit, ostenditque se paratũ in ejus gratiam juveniliter colludere. Cumque loci ejus natura esset æstuosior, cito defessi relicto lusu, magnis piscinis, quæ ibi circa aulã erant, imminentes frigus captabant, meridiano tempore, ac primũ spectabant natantes quosdam è sociis & famulis: deinde postquam provocante Herode adolescens quoque eis se miscuit, quidam amicorum, quibus hoc datum erat negotium, deprimentes eum natantem, & quasi per lusum ac petulantiam mergentes, non prius destiterunt quam omnino aqua præfocatus esset. Hic fuit Aristobuli exitus, anno ætatis decimo octavo, Pontificatus primo. Hæc fuit Herodis facinorosissimi lingua hypocritica, qua miserum juvenem veluti collusor pellexit ad tam funestam tragœdiam.

Hypocritica hæc lingua omnibus largiter benedicit, optimeque precatur cum auditur, sed clam execrationes pessimas præmittit. Est instar spiculi, quod ut magis penetret, pinnulis pictis ad volatum instruitur. Est instar apiculæ quæ mel ostentat, sed non procul abest aculeus. Hæc lingua novit omnia vafre artificioseque construere, scit verba ambiguo & perplexo sensu jacere, ita ut in omnem partem facile torqueri possint; omnes Rhetorũ tropos, omnes Dialecticorum æquivocationes & amphibologias callet. Hinc illa Machiavelli præceptio: Vitam

igitur

igitur tueatur princeps, curetque imperium conservare: quibus autem id fiat rationibus, eæ modo honesti speciem præ se ferant, nūquam non honore dignæ laudibusque existimabantur. Hinc illud Manichæorū: Iura, perjura, secretum prodere noli. Hinc illud politicorum: Iuravi lingua, mentem injuratam gero. De his universe pronuntiavit Salomon: Profert mendacia versipellis. Vox quidem, vox Iacob est: sed manus, manus sunt Esau. Olor plumis quidē candicat, sed carnem habet nigrā duramque. Lingua hæc veluti cygnus plumulas ostendit mollissimas, & quibus nihil possit esse pictius, at latet animus fuligine politica infectus. In hos æquissima indignatione cōmotus Siracides: Qui sophistice loquitur, inquit, odibilis est; in omni re defraudabitur, nō enim est illi data à Domino gratia, omni enim sapientia defraudatus est.

Machiavell. l. de principe c. 18. circa finem.

Prov. c. 14. v. 25.

Gen. c. 27. v. 22.

Eccli. c. 47. v. 33.

III. Drogo Hostiensis præsul: Quot sunt hodie, inquit, qui dicunt; nos sumus de domo Christi, nos sumus de domo Ecclesiæ? Et sunt de domo Caiphæ, hoc est hypocrisis: quod Petrus negando, hoc illi faciunt affirmando. Guilielmus Peraldus: Hi sunt, inquit, simiæ diaboli, qui filios Dei æmulari norunt loquendo. Audias hos etiam de Deo, deque virtutibus disserentes. Si verba spectes, pæne angelos credas: cum ad rem venitur, vix homines sunt. Non male mercatores eos dixeris, qui colubrinas exuvias vendunt, verba fundunt nitidissima, sed quibus nihil subest pectoris. Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me. Frequenter sola labra & frons amicum loquuntur, intus æstuant odia; imo amicum labia mentiuntur, pectus claudit hostilia.

Drogo. l. 1. de sacramēto dom. passionis.

Perald. tom. 2. Sūmæ Vrt. & Vrit. de sup. c. 40.

Marci c. 7 v. 6

Iobus feralem in hos sententiam pronuntians: Non veniet in conspectu ejus, inquit, omnis hypocrita. quacunque is ratione, seu

Iob c. 13. v. 16.

ſeu factis ſeu verbis hypocriſin exerceat: ſeu manui ſeu linguæ inſideat hypocriſis, à Dei cōſpectu excludetur æternū. Et cur obſecro? Quia hi tales picti locutores (ſic appellē) oculos ſolū aureſq; hominū attendunt, cæleſtes & aures & oculos negligunt; imo eos fallerent, ſi poſſent. Deus per regium vatem amantiſſime pollicitus: Firmabo, inquit, ſuper te oculos meos. Perinde ſi dixiſſet: Non auferam oculos meos à te, quia tu aſſidue levas oculos tuos ad me. Quiſquis non in omnibus factis dictiſque oculos ſuos tanquam in Dei vultu defixos habet, humanis oculis facile glaucoma objiciet, illud ſecum ſemper reputans: Neminis oculi in cordis mei receſſus ſe penetrabunt; bona verba danda ſunt vel peſſimis hominibus. quid cogitem, illi nunquam aſſequentur; imperium in cogitationes meas meum eſt; hîc mihi nemo obſtrepeſſit. *Pſ. 31. v. 8.*

Ejuſcemodi homines nec rationem admittunt, nec inſtitutionē; linguas habent pæne inſanabiles. Neſcitur quā in eis diabolus ſuaviter meridietur, nam, ut Iobus loquitur, ſub umbra dormit in ſecreto calami, & in locis humētibus. Neque hic facile quies illius turbatur. Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictū. Senſim ſine ſenſu hoc peccati genus enecat, nec in ſuſpicionē venit tāti nocumenti. Argue tales & audies quā facunde illi ſe purgare norint, & culpā in alios vertere. *Iob. c. 40. v. 16. Sap. c. 1. v. 5.*

IV. Annales Iudicū de hoſtibus Hebręorum hæc memorant: Fuitque Dominus cum Iuda, & montana poſſedit: nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abūdabant. Currus falcatus formidandum belli machinamentum, obvia quæque diſcindit, omnem aciei ordinem ſolvit. Habitatores vallis ſunt hi fucati locutuleji, quorum lingua velut falcatus currus ubique perrumpit, adverſantia quævis disjicit. quaquam viam *Iudic. c. 1. v. 19.*

rapit, evolat & evadit! Ideo Christus toties
Matth. c. 23. v. 15. in diviniſſimis ſuis concionibus: Væ, inquit, vobis ſcribæ & Phariſæi hypocritæ, quia clauditis regnum cælorũ ante homines. vos non intratis, nec introeuntes ſinitis intrare. Vobis alba lingua, mens atra. Sed nunquid nõ melius eſt, ſolum intus malum hærere, quã intus & foris? cur ergo Chriſtus hanc pictã linguã toties reprehendit? Hieronymi dictũ eſt: Simulata æquitas, nõ eſt æquitas, ſed duplex iniquitas. Nil ineſt boni, quãvis ineſſe videatur tam corruptæ linguæ; & frequenter plus nocere poteſt amicus tam fraudulenter tectus, quã apertus hoſtis. quid enim ab illo larvato nequam aliud audias, quam, Ego patronus ſum tuus, & ero dum ſuperero; me ſemper faventiſſimum experieris, nec eſt quod malim quam tibi prodeſſe. Hic niger eſt, hunc tu Romane caveto, hæc talia è plauſtro ſpargit lingua hypocritica.

Anaſtaſius Manichæus (uti Zonaras memorat) cum animadverteret ſibi Orientis imperium negari ob hæreſeos de ſe ſuſpicionem, Euphemio Conſtantinopolitano Patriarcha obſiſtente, hypocriticam linguam ſubſidio ſibi futurã ratus, Catholica ſacra & voce & ſcripto ãplexus eſt, ut Imperator eſſet. Fuit, ſed peſſimus; primum enim erat Euphemiũ virum integerrimum ſede pellere, Macedonium ſucceſſorem, eadem non diu poſt amovere, dum Timotheum reperit, hominẽ ſui oris & ſenſus. Et tamen Anaſtaſius ſupra viginti quinque ãnos imperavit. Hæc æqua ſũt judicia Dei permittentis, qui regnare facit
Iob. 34 v. 30. hominem hypocritã propter peccata populi.

Ecebolius ſophiſta, Iuliani apoſtatæ præceptor, linguam habuit ad omnem hypocriſin eruditiſſimam, velut plicatile cochlear, omni loco uſurpandam. hinc Ecebolius ſub Conſtantio Imperatore Arrianus, ſub Iuliano-

no paganus, sub Ioviniano Catholicus. verbo, verissimus Chamæleō, illius panni colorem assumpsit, quem insedit. Sed omnium talium verissima effigies improbissimus Absalon, quem in omnium malorum voraginem præcipitavit hypocritica hęc lingua. Narrāt Regū fasti, quantis simulationibus ambitiosissimus hic juvenis sui parentis aulam infamarit, Nā, Mane consurgens Absalon, stabat juxta introitum portę in via, & omnem virum qui habebat negotiū, ut veniret ad regis judicium, vocabat Absalon ad se. En regius hic juvenis velut janitor adventores excipiens, & blandissime salutans, de qua civitate adessent, quæsiit; & ubi cujusque negotii rationem humanissimis sermonibus fuisset expiscatus, subjungebat eadē comitate: Videntur mihi sermones tui boni & justi, sed non est qui te audiat constitutus à rege. Et velut justitiæ amantissimus: Quis, inquit, me constituat judicem super terrā, ut ad me veniant omnes qui habent negotium, & juste judicē? Sed & cum accederet eum homo, ut salutaret illum, extendebat manū suam, & apprehendens osculabatur eum. En, quam simulate omnia & ficte! En, quā sciverit Absalon, intus esse Nero, foris Cato. Sed tulit picta hæc lingua suppliciū non pictum. Absalō medius inter cælū terramq; miserabilissime pependit, tot implexus laqueis, quot fere capillos ferebat capite; tribus insuper confossus lanceis, ut quem & cælū & terra respueret, triplici dignum morte. Ita tandem Deus in hæc piacula linguarū animadvertit, quādoque sera, sed seria ac severa castigatione. Sapiamus alienis damnis. Illud Iobi repeto: Nō veniet in conspectu ejus omnis hypocrita. Cū ergo loquimur, det lingua præeundi honorē cordi, ita ut quod hoc cogitat, illa proferat.

2. Reg. c. 15. a v. 2. ad 6.

Vita quæ pari cū verbis ambulat gradu, adproba est.

IMPRECATIO
IVRAMENTVM
A
B

I

A. IMPRVDENTEM Linguā navi onerariæ conferimus cui deest nauticus explorator. Vide Cap 25. §. 1. initio.

B. Nequißimus hic puer qui poma venalia custodit, IMPORTVNAM, IRREVERENTEM, IMPRECANTEM & IVRANTEM Linguam simul exercere novit nobili compendio. IMPORTVNAM; transeuntium enim plerosque importune allatrat: cum autem humanißimus est, ad emendū invitat. IRREVERENTEM ostendit manus mobilis auriculas asini albas imitata. IMPRECANTEM exerit, cum emere nolunt quos appellavit, tunc enim & pestem & patibulum; omnes diras, diabolos omnes imprecatur. IVRANTEM promit cum Iovem lapidem jurat, tanti licere sibi poma vendere, & non minoris, Vide Cap. 26. & sequentia

I

CAPUT XXV.

Quantum Lingua IMPRUDENS, IMPORTUNA, IRREVERENS *incommodent.*

SI cui inter priſcos nobile fuiſſet ingenium, & vultus deformis, dicere ſolebant: Animus illius male habitat. Hoc dicto Æſopus præcipue notabatur, qui ſapientum plurimos ſuperabat ingenii acumine, ſed quia omnis in eum deformitas confluxiſſe videbatur, mens ejus in fœda domo habitare dicebatur. Hic ipſe à cena domum rediens, canem allatrantem ſic allocutus eſt: O canis, canis, ſi hac peſſima lingua frumentum tibi emeres, mihi ſupra canem ſapere videreris: ſed quia hac ipſa non niſi fuſtuarium mereris, mihi aliud non es, quam impudens & imprudens canis.

Alphabetum Romanum poſt flatilem illum characterem H. de quo ſupra, litteram Longam proponit, in qua plures numerantur vitioſæ linguæ: inter has agmen ducunt *Imprudens, Importuna, Irreverens* Lingua, quas latrantibus catellis recte comparaveris, qui hoc unum efficiunt, ut cum aliter tranquillari nequeunt, fuſtibus & lapidibus in eos agatur. Proderit ergo ſcire, qua ratione horum catellorum latratus ad ſilentium componendi. Igitur jam de Imprudente, Importuna, Irreverente lingua diſſeremus.

I. Lingua *Imprudens* non male confertur navi onerariæ, quæ adverſo flumine trahitur, cui tamen nauticus * explorator deeſt; hæc mille periculis objicitur. Si deſit linguæ

* Wagenhalß.

linguæ Timor Dei, qui velut vias prætentet, in vada & scopulos millies impinget, ut verissime dixerit Siracides: Labia insipientis præcipitabunt eum. Lingua Imprudens & incircumspecta, illas Ecclesiastæ leges una litura expungit. Legem tulit Ecclesiastes istam: Omnia tempus habent; Tempus tacendi, & tempus loquendi. At linguæ Imprudenti semper est tempus loquendi. Hinc errores innumeri. Si quis ergo in numerum velit referre, quoties hæc excors & temeraria lingua cespitet, offendat, aberret, corruat, idem sibi operæ sumet, ac si transvolantes superne aves numerare nitatur? Hoc tamen commodi habet hæc lingua, quod ea, si nota sit, plerunque parum fidei habeat, non nisi apud sui similes chara. *Eccli. c. 10. v. 12.*

Vt ergo hoc malum è facie noscatur, Imprudentis linguæ insignia hæc sunt: Nullam in dicendo, loci, personarum, temporis rationem habere; priusquam interrogeris vel audias, respondere; loquentem alium temere interpellare; proferendum sermonem nihil examinare; obvia quævis narrare; aut omnibus obviis, quicquid occurrerit, commemorare; nulli loquendo cedere; in omnibus controversiis uni sibi victoriam deposcere; decorum, quod sermonis regula est, penitus non curare; nihil meditate dicere. Hæc linguæ Imprudentis signa non fallacia. Quod si hæc lingua magnæ sit auctoritatis, & necdum in vulgus nota, plurimum potest obesse: exemplo rem demonstramus. Quis ævo Hieremiæ prophetæ Hierosolymis sanctior Hieremia? quis interitum populi uberioribus lacrimis deflevit quam Hieremias? & tamen unica magni nominis lingua hunc ipsum sanctissimum vatem tanquam urbis proditorem apud omnes proclamavit. Cum enim Chaldæi Hierosolyma obsidione cin-

xiſſent, & Hieremias expugnationem urbis palam prædixiſſet, nec tamen ulli civium ad frugem bonam ſe reciperent, vates in agrum Benjamin exiit, & quidem eo tempore quo civium tranſitus nondum erat prohibitus. Hieremiam exeuntem è porta obſervavit Ierias, & mox in virum ſanctiſſimum irruens: Tu, inquit, ad Chaldæos profugis. Paraverat vates abitus ſui cauſã reddere, at ille ſurdis auribus, quicquid diceretur, excluſit, & mox vinctum ad urbis principes pertraxit, velut transfugã & proditorem. Tantum valuit unius linguæ auctoritas, ut ſanctiſſimus vates (quem antea ſummi, imi adorabant, quem omnes appellabant his vocibus: Ora pro nobis Dominum) non tantum ſanctitatis opinionem amiſerit, ſed ob unicam inconſideratam linguam pejus habitus quam peſſimus proditor, colaphis percuſſus, flagellis cæſus, in carcerem detruſus. Lingua Ieriæ pluribus ſe vitiis laborare oſtendit, & tamen cauſam ſuam evicit. Et omnes crediderunt illi. Tanti eſt vel unica Imprudens lingua.

Hierem. c. 37. v. 11. & ſeqq.

Ioãnis Baptiſtæ auctoritas apud cives Hieroſolymæos ſumma fuit, ita ut ſi unus ille annuiſſet, in Meſſiam receptus fuiſſet, & tamen omnes Baptiſtæ conciones tantam Chriſto dignitatem conciliare non poterant, quin eam apud ſuos improbiſſimus Caiphas eliderет unico hoc dicto: Vos neſcitis quidquam, nec cogitatis, quia expedit nobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Ab illo ergo die cogitaverunt, ut eum interficerent.

Ioan. c. 11. v. 50. & 53.

Nabal, ille ſtultorum facile princeps, qui tamen in rem ſuam non adeo ſtulte ſapiebat, quam Imprudentis fuit linguæ? Cum enim David penuria compulſus ſibi ſuoque militi commeatus aliquid humaniſſime petiiſſet,

tiisset, imprudentissimus Nabal vociferari: 1. Reg.
Quis est David? & quis est filius Isai? hodie c. 25.
increverunt servi, qui fugiunt dominos v. 10.
suos. Tollam ergo panes meos, & aquas & 11.
meas, & carnes pecorum quæ occidi tonsoribus meis, & dabo viris quos nescio unde sint? Hæ voces per jugulum Nabali rediissent, imo omnem illius familiam ad internecionem delevissent, ni Abigail Nabalis conjux ortum hoc incendium prudentia sua extinxisset, mox enim cum liberalissimo commeatu advolans Abigail, & Davidi supplex ad genua accidens: Ne ponat oro, in- Ibid.
quit, dominus meus rex cor suum, super v. 25.
virum istum iniquum Nabal: quoniam secundum nomen suum stultus est, & stultitia est cum eo. vocem prudentem & sanam ab eo nemo expectaverit; jam notus est; & quamvis intus sibi canat, stulte tamen omnia & incaute agit, hinc tam fatuas voces extrudit cum à se exit. Sit ergo venia tam barbaræ insaniæ. Omnia quæ peroravit, prudentissime persuasit, & mariti linguam imprudentissimam correxit tam liberali consilio

II. In propugnaculis, portæ non prius referantur, quam oculi in omnem partem emissi tuta omnia pronuntient. Imprudens lingua hujus moris negligentissima, rationi tantum temporis non permittit, dum illa circumspiciat, num sermonis ostium tuto referandum: patulas semper vult esse fores lingua Imprudens, veluti noctes atque dies patet atri janua Ditis.

Cæco, cui opem negant oculi, ferunt manus, dum viam prætentant, aut baculum pedum ductorem dirigunt: sic linguæ faciendum foret, nunquam illi prodeundum, non præmisso antecessore intellectu: circumspectio ubique præcedat necesse est, aut in præ-

ceps ibitur. Quis unquam expendit numos quin eos contempletur, ne quatuor asses det pro sestertio? Lingua Imprudens verba, prout in buccam veniunt, effundit; nimis illi lentum negotium videtur, voces expendere, & ad libellam examinare. ita verba qua data porta ruunt, evagantur, volant. Nimia verborum profusio, evidens pæne signum imprudentiæ. Non potest mens in tanta profusione satis providere, ne quid elabatur inconcinnum, temerarium, imprudens, fatuum; non magis quam ex alto protrusum corpus, qua parte primum, qua postremum terram tangat, prospicere potest.

Prov. c. 17. v. 27. Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est.

Epictetus in convivio eam censet linguam admodum imprudentem, quæ in maxima varietate & copia tam ferinæ & altilium, quam aprugnæ carnis, insuper tamen & pisces petit: ita Deus proponit nobis gubernationis & providentiæ suæ admirandam seriem connexionemque causarum tanquam fercula: hic imprudentissima lingua sit, quæ alia postulet, aut meliora; ita magnæ quoque imprudentiæ est, si ditior spernat tenuiorem: nullus enim equus alteri equo unquam objecerit: Sum melior te, quia plus pabuli habeo, quia mihi frenum inauratum, tegmen holosericum, ephippium acu pictū est. Sed si posset, diceret: Sum velocior te, sum te tractabilior, & ideo melior. Sic omne animal ex virtute & vitio sibi propriis melius deteriusve judicatur.

Epictet. Enchir. c. 40. & 31. Idcirco, inquit Epictetus: Præscribe jam tibi formam quandam, & legem quam custodias: quamque & ipse tecum, & in congressibus hominum observes. Ac majori quidem ex parte silentium præstetur, aut necessaria dicantur, eaque paucis. Raro autem

tem cum se obtulerit occasio, ad dicendum veniemus, sed non quidvis dicemus: non de gladiatoribus, non de ludis Circensibus, non de cibis aut potionibus, quæ res passim inculcantur. In primis autem de hominibus, cum verba fiunt, ne eos vel laudemus, vel comparemus, caveatur. Epicteti monita, Hipponensis præsul Augustinus auctoritate qua valet maxima, confirmans: Custodi ergo, inquit, vias tuas, ô Idithun (ô transiliens, ô imprudens locutor) & noli delinquere in lingua tua: perpende quod dicturus es; examina, consule interiorem veritatem, & sic profer ad exteriorem auditorem. *Aug. in ps. 38. post init.*

Non male lingua imprudens comparetur illi gallo gallinaceo, de quo hæc habet vetus apologus. Fures in domum pauperrimam clandestino meatu subrepserunt, at nihil uspiam repererunt, quod Lavernæ placere posset, præter gallum gallinaceum, sed macie torridum. cumque in hunc culter expediretur: O mei domini, ait gallus, liceat mihi vivere liberalitate vestra; ego certe hominibus prosum, horas nuntio, ad labores excito, vivum sum horologium. Hanc ipsam ob caussam, ajunt illi, jugulandus es, cum eos excites, quorum vigilantia nostros conatus impedit. Ita ferrum recepit miser. Sic imprudens lingua primo omnium ferit seipsam, & suo sibi jumento arcessit malum, ita & suo domino semper plurimum nocet. Nam

Pleraque in praeceps trahit, etiam se quoque Imprudentia. *Vet. Troch.*

Et quis est qui non suo se cultro quandoque lædat? Tanto magis admirandus Pambo septuaginta annorum senex, qui animam acturus: In hanc horam, ajebat, non pœnitet me ullius sermonis, & sic ad Deum abeo, ut qui necdum pius & religiosus esse *Pallad. l. 8. c. 10.*

cœpe-

Eccli. c. 5. v. 14. & 15. rim. Optime monens Siracides: Si est tibi intellectus, inquit, responde proximo: sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato, & confundaris. Honor & gloria in sermone sensati, lingua vero imprudentis subversio est ipsius. Sed jam Importunam quoque linguam discamus nosse.

III. Importuna lingua priori non dissimilis hac parte, quod & ipsa loquendi attributiones, locum, personas, tempus minime curet. *Circumstantias vocant.* Lingua Importuna rusticanis ocreis induta sonoros glomerat gressus; nullas pulsat fores, * sed veluti notus fidicen tabernam irruit. Ad rem dixit Salomon: Sermo opportunus est optimus. *Prov. c. 15. v. 23.* Importunus autem velut immatura uva bellum movet dentibus. Sæpe botri generosissimæ indolis acerbi sunt, quia solis defectu nondum maturi sunt. Sic lingua importuna non tam re peccat, quam modo; maturitas illi deest. Quemadmodum vero is importunissimus dicitur, qui à longo itinere fatigatum invitat ad ambulandum: ita lingua hæc molestissima est, cum verbosa oratione narrare incipit quod omnes jam ante norunt, aut cum alieno tempore prolixum sermonem ingerit auribus adeo nauseantibus, ut illis etiam oculi consentiant, & in somnum fatiscant.

Antequam Spiritus sanctus Apostolos linguis igneis docuisset loqui, habuerunt sane Apostoli linguæ Importunæ non minimam partem. Nam in ultima Domini cena contendebant *quis eorum videretur esse major?* Importunissime prorsus. Itane, ô viri, istud litigii movendũ hoc tempore hoc loco, Domi- *Luc. c. 22. v. 25.*

* Wie ein Pfeiffer ins Wirtshauß.

mino vestro jam ad crucem trahendo? Importunæ hoc linguæ illustre specimen fuit.

Cum Elias vates quadrigis igneis in altum avectus fuisset, filii prophetarum ad Elisæum confluentes: Ecce, inquiunt, cum servis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire & quærere dominum tuum, ne forte tulerit eũ spiritus Domini, & projecerit eum in unum montium, aut in unam vallium. Quibus ait Elisæus: Nolite mittere: Coegeruntque eum donec acquiesceret, & diceret, Mittite. Ita missi sunt quinquaginta viri qui Eliam triduo sollicite quæsierunt, sed Eliam nuspiam invenerunt. Demum ad Elisæum reversi nuntiarunt, inanem quærendi operam à se sumptam; non inveniri uspiam quem quæsiissent. Ad quos Elisæus: Nunquid, ait, non dixi vobis, Nolite mittere? Sciebam equidem frustra hoc futurum, sed quia importunissime institistis, cedendum arbitrabar importunitati vestræ. En, quam belle & hic Importunam linguam eventus convicerit.

4. Reg. c. 2. v. 16. & 18.

Ibid. v. 18.

Importunitatem notaturi sacerdotes Ægyptii, Muscam pingebant, eam enim ut sæpius & assidue repellas, tantæ tamen importunitatis & impudentiæ est, ut identidem redire & infestare eundem minime vereatur, nusquam non molesta, sive stes, sedeas, jaceas, ambules, sive legas, scribas, edas, bibas, dormias, seu loquaris seu taceas, adest illa centies repulsa, & jam faciem occupat, jam verticem oberrat, jam manus vexat, infesta semper & importuna, nulli rei nisi fastidio de se concitando nata. Hinc Tullius narrat fuisse qui importuni gerronis linguam exire frustra tentarit, tandem puero dixisse: Abige muscas puer. En Importunæ linguæ præclaram effigiem, Muscam.

Cic. l. 2. de Oratore.

IV. Similem muscam, hoc est, Impor-

tunæ

tunæ linguæ hominem expertus eſt vates Venuſinus qui rem facete narrans : Ibam, inquit, more meo, via urbis celeberrima, & neſcio quas poeticas nugas verſabam animo, eramque in illis totus, cum unus aliquis nomine tantum mihi notus accurrit, & prehenſa manu ſalutans : Quid agis, inquit, hominum ſuaviſſime? Ego præclare me valere, & ipſi omnia fauſta cupere reſpondi. & quoniam ab illo quam primum abire cogitabam, quæſii nunquid mihi mandaret exequendum ? At homo importunus una progredi, & ſimul plurima garrire exorſus: Vt ſcias, ajebat, mi Horati, etiam ego inter doctos numeror. Cui ego: Tanto, inquam, mihi charior eris & pretioſior. Sed ſimul anxie circumſpiciebam, qua arte tam importunam linguam à me amoverem. ea de cauſſa jam celerius incedebam, interdum ſubſiſtebam, jam in aurem puero aliquid immurmurabam. Cum necdum importunus ille valediceret, ſudare etiam cœpi, qui aperte iraſci maluiſſem. Interim alter varia importuniſſime garriebat, & jam urbis ædificia, jam plateas laudabat. Ego ad omnia non niſi ſtomachoſo ſilentio reſpondebam. Tandem alter ſuam importunitatem parum gratam eſſe animadvertens : Vt video, inquit, abire à me cupis? ſed fruſtra es. non ſino me tam cito à te avelli; quocunque iveris, ſequor. Hic Horatius modeſte: Quam tu, ait, viam inſiſtis ? ſane nil opus eſt te mecum fatigari, ego ad ægrum, tibi, ſat ſcio, non notum reviſam. domus hæc remotiſſima eſt, trans Tiberim ſita prope hortos Cæſaris. At ne ſic quidem importuni oris homo abſterritus : Nihil, inquit, habeo quod agam, nec piger ſum; libenter ambulo : aſſiduus te comitabor. Iam Horatius ſibi viſus eſt occiſiſſimus. Mox alter ſeipſum impenſiſſime laudans,

Horat. l. 1. ſatyr. 9.

laudans, & celerrimum poetam, & ſcitiſſimum ſaltatorem, & ſuaviſſimum cantorem homo inaniſſimus jactabat. Horatius ſermonem interrumpendum cenſebat, quo celerius loquaciſſimus homo dicendi finem reperiret. Sed nec hoc ſucceſſit. Ita tres horas conſumpſerunt, cum moleſteſſimus ille aſſectator: Quæſo te, inquit, huc mecum concede, ſi me amas, & juva expedire hanc litem; ad judicium vocor, & voco. Horatius: Fruſtra, inquit, me rogas, nulla mihi juris civilis notitia eſt: deinde ita feſſus ſum, ut pedibus conſiſtere non valeam. & ſcis, jam pridem ad illas, quās dixi, ædes propero. Cui mox importuniſſimus comes: Ambigo, ait, quid mihi faciendum: num te, an cauſſam meam relinquam: Me oro relinque, ait Horatius, ut jus tuum poſſis proſequi. Non faciam, ait alter, & cœpit præcedere Horatiū ægre ſequentem. Gerræ iterum & fabulæ, ac prolixus ſermo. Inter has moras importunæ linguæ, occurrit Ariſtius utrique notus; conſiſtunt una & colloquuntur. Hic Horatius omnibus ſignis & nutibus rogare Ariſtium, ut ſe liberaret ab homine longe importuniſſimo. Sed Ariſtius homo ſalſus, & diſſimulans ſe intelligere quid Horatius velit, ſermonem abrumpit, & ſubducit ſe, ita miſerum ſub cultro relinquit. Tandem importuni comitis adverſarius occurrit, quem ille mox invaſit, & in jus ambulare coegit. Ita demum Venuſinus importuniſſimæ linguæ crepitaculo ſubtraxit aurem. En nobiliſſimum paradigma tam garrulæ importunitatis.

Sunt qui ſermones texant non improbos, ſed quia loco, perſonis, tempori tam nihil conveniunt, probari minime poſſunt. Quædam domi dicta ſine culpa forent, in templo gravem offenſam contrahunt. Itaquod

ſanus

ſanus ſine vitio interrogaret, ægrotus tam non opportune quærit, ut ille merito ſic monendus videatur: Quid tibi, obſecro, mi æger, cum quæſtionibus tam importunis? quid ad te quæſo, quid in Galliis, in Italia, in Hiſpaniis rerum agatur: quære tu potius quid in cælo fiat, quis apud inferos ſit ſtatus. Hæc ad te: cetera ſanctius ignorabis.

Importuna igitur lingua tam reprehenſibilis eſt, atque aliæ cum vitio conjunctæ, in precibus tamen mire commendatur. Importunitatem Deus in precando unice probat: quo quis importunius, hoc & efficacius Deo preces adhibet. Violenti cælum rapiunt, importuni impetratum auferunt. Odit Deus lentos illos ac deſides precatores, qui ut camelus pedatim gradiuntur, ſæpius ſubſiſtũt, otioſe ſequuntur, nullam vim adferunt
Luc. nec ad agendum, nec ad dicendum. Col-
c. 18. laudavit Chriſtus viduam quæ impium ju-
v. 3. dicem importunitate ſola officium facere
Luc. coegit, & jus obtinuit. Deprædicavit & il-
c. 11. lum importunum hominem, qui tres pa-
v. 8. nes uſque, & uſque, & uſque pulſando ac
rogando impetravit ab amico, quem importunis precibus lecto excuſſit. Ardorem mentis & præclaros impetus à nobis Deus exigit: nemo unquam Deum importune rogaverit, ſi rogaverit ſubmiſſe. Iacobum Iſaaci filium Deus commendavit, qui multa no-
Gen. cte luctatus cum angelo, demum precatio-
c. 32. nem fauſtam importune poſtulans: Non di-
v. 26. mittam te, inquit, niſi benedixeris mihi.
4. Reg. Sunamitidem Deus exaudiit quæ Eliſæi pe-
c. 4.
v. 27. des apprehendit, non dimiſſura, dum filio
Matth. reducem vitam impetraret. Chananæam
c. 15. Chriſtus voti compotem dimiſit, quæ im-
v. 28. portunis clamoribus filiæ valetudinem ex-
Luc.
c. 24. torſit, non ſine laude. Idem amantiſſimus
v. 31. Dominus à duobus illis viatoribus E-
maunta

maunta tendentibus, cogi se passus est ad ingressum tabernæ: ingressus est, & symbolam suam liberalissime persolvit. Angelus Christum in Oliveto suomet sanguine manantem, ea firmavit oratione, è qua & nos disceremus, importuna lingua in precibus neminem uti, quin optatum à Deo responsum impetret. Sed aliud est cum Deo, aliud cum homine loqui, Importuna lingua, si cum hominibus loquaris, è re bona plerunque facit malam; si cum Deo, è re mala sæpissime bonam. Tanti momenti est importunitas opportuna. Istud ergo potissimum linguæ Importunæ discendum, quo loco, quo tempore, apud quos loquatur. Sequitur Lingua Irreverens.

V. Lingua Irreverens eo derisionem superat, quod non homines solum, sed Deum, Dei Matrem, divos cælites, Christiana sacra facetiis audet convellere. At vel levissimus jocus in Deum aut divina dictus, magni piaculi loco habendus: Deus sane non irridetur, quod supra demonstratum est. Elisæum vatem quadraginta duo pueri non tantum ut calvum senem ludibrio habuerunt, sed quia ab idololatris parentibus sic edocti erant & incitati, etiam ut Dei prophetam linguæ irreverentia affecerunt. Vt ergo parentes in prole punirentur, ursi duo è silva subito proruentes, quadraginta duos pueros misere discerpserunt. Imago hoc fuit Christi in rupe Golgothæa irrisi. Quanta linguarum irreverentia Hebræus furor patientissimum Servatorem affecit in cruce? Et licet Iudæi Christum in crucem nō egerint manu, certe tamen linguis crucifixerunt. Non fuit hoc illis impune. Elapsis quadraginta duobus annis à Christi morte, ursi duo validissimi, ex idololatriæ nemore progressi, Vespasianus & Titus, Imperato-

4. Reg. c. 2. circa finē.

res Romani, Hebræam gentem fœde lacerarunt. ita merebantur. Præmonuit Christus: Ego dæmonium non habeo, sed honorifico patrem meum, & vos inhonorastis me. ego non quæro gloriam meam: est qui quærat & judicet. Quæsivit & judicavit, quamvis dilato in annum quadragesimum secundum supplicio.

Joann. c. 8. v. 49. & 50.

Hoc cuivis hominum insignem conciliat famam, si de nemine non reverenter & honorifice loquatur, præsertim si magistratum, præsides tam sacros quam politicos singulari observantia colat. Nam qui nulli mortalium parcit, sed modo hos, modo illos linguæ protervia flagellat, adversus nullum reverentiam adhibet, profecto nec superis parcet, in Deum, Deique matrem, ceterosque cælites iniquus & irreverens. Irreverentia linguæ cognata est blasphemiæ. Huc proprie videtur spectare lingua illius juvenis, de quo supra demonstratum est, qui cum socio ad graves verborum contumelias descendit, denique à verbis ad manus & ad ferrum uterque venit. Dum congrediuntur & gladiis punctim agunt, juvenis ille irreverentem prorsus & impiam vocem in Dei Matrem emisit. Illico vox à cælo excepta est. Nam dum ore aperto furit, antagonista in patulas etiamnum fauces ferri mucronem ea vi intorsit, ut protinus concideret. *Hoc habet.* Hoc linguæ ac gutturi debebatur vulnus, ut unde peccatum prorupisset, illuc irrueret supplicium.

Clamat poeta vetus: *Fortunam reverenter habe.* Ego magis clamandum censeo: De Deo & divinis reverenter loquere, neque sacrarum paginarum verba facetiis misce. Celeres sunt aures Numinis, antequam loquaris, audiunt. Discamus moniti, Prudenter, Opportune, Reverenter loqui.

Frons

Frons aperta, lingua parca, clausa mens, regnum tenent. *Monost. Trochaic*

Irreverentis linguæ sæpe sunt juvenes, qui ætatis aut dignitatis aliorum vix ulla ratione habita vicies loquuntur, antequam vel semel interrogentur. Necdum enim illud Siracidæ didicerunt; Priusquam audias ne respondeas verbum. Grande vitium est, sermonem alterius, præsertim te dignioris, interpellare. Lex est in religiosis familiis, ut ille quem Majorum quis alloquitur, eum submisse ac sine interpellatione audiat. Lex hæc in omni bene morata domo vigeat. Facillime hic in reverentiam peccatur, quandocunque alterius sermo temere interpellatur. Optime fecerit, qui monetur aut reprehenditur, si orationem finiri sinat, nec statim ab extrema parte verbi consurgat, sed lente ac modeste omni reprehensoris oratione finita dicat: *Domine ignosce, non repetam hanc culpam.* Aut: *Licetne paucula proferre?* Hic alter jam magnã partem victus est. * Quod si verbum verbo reddatur, & reprehensoris sermo turpiter interrumpatur, nunquam coalescet amor, sed nec debita reverentia observabitur. Nam qui alieni sermonis interpellator est, aut rusticus, aut superbus, aut impotens sui est. Interpellatio defectum reverentiæ semper arguit. Non enim permittit expleri sermonem, sive admonitio fit, sive objurgatio, sive præceptio. Quos mores Salomon graviter perstringens: Qui, ait, prius respondet, quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum. Idem & Siracides monet: In medio sermonum ne adjicias loqui.

Eccli. c. 11. v. 8.

Prov. c. 18. v. 13.

Eccli. c. 11. v. 8.

Huic Irreverenti Linguæ affinis est, quam recte Audacem nominemus aut Impuden-

* Biss vmb Biss.

tem, hæc enim petendo nonnunquam est audacissima. Herodiadis filia, illa saltatrix puella nimis ad audendum projecta & impudens, pro tripudio quod Herodi & convivis exhibuit, bellaria nimium pretiosa postulavit, caput Ioannis Baptistæ. Herodes rex pollicitus fuerat non negandum petituræ, licet dimidium regni peteretur. At illa impudens lupa id petiit quod pretio sui vel centum regna longissime superavit.

Sed nec Apostoli ab audacula hac lingua penitus immunes. Duo Zebedæi filii ad petendum satis animosi, per matrem, quam subornaverant, consessum in Christi regno principem petunt, ita quidem ut alteri dextra, læva alteri Christum regem assidere liceat. Itane, ô boni fratres, sine sudore, sine sanguine conscendendum solium? Certandum prius, & luctandum cum hoste non uno. Petitio vestra non mala, sed audax. Qui nimium rogat, hoc sæpe agit ut nihil impetret. Qui tam audacter petit, docet alterum audacter negare.

CAPUT XXVI.

Linguæ male IMPRECANTIS, *seu, maledicæ damna ingentia, maxima proponuntur.*

Cælius l. 15. antiq. lect. c. 25.

NArrat Cælius Rhodiginus, Abdalam Saracenum interrogatum, quid in hoc Orbe velut in theatro spectatu dignissimum, & mirissimum videretur, respondisse: Videri Hominem. Caput in homine velut arx turrita, cujus structura longe artificiosissima est. Illud autem non nemo cum indignatione quæsierit: Cur Natura in rebus omnibus solertissima, humani capitis sentinam, nasum, in medio vultu collocarit? magna hæc injuria videtur in imaginem tam absolu-

tam. Et fuit oris blaſphemi homo qui auſus ſcribere: Deus cloacã capitis media facie collocavit: ſi ego vel architectus fuiſſem, vel architecto à conſiliis, unum duntaxat oculum fronti inſeruiſſem, unã aurem dextro latere, ſiniſtro autem collocaſſem naſum. Igitur naſus cerebri, os animi ſentina eſt, nam ſicut ille ſordes à cerebro, ita hoc ab animo purgamenta recipit. Nullum fimetum, nec mephitis ulla tam gravem odorem ſpirat, atque os illotum. Optime Cælius: Fætens ſermo, inquit, putridæ mentis indicium. Et nihil eſt quod fœtidus dens, & felle macerata vox non concutiat, dum luto eodem conſpurcat omnia. Os velut cordis epiſtomium eſt, quicquid enim impuri in corde latitat, per os egeritur. Inter fœdas has pectoris egeſtiones, etiam IMPRECATIO eſt, ſeu maledictum. Lingua male Imprecans, ſeu, Maledica, graviſſimum Orbis malum. Præclare dixit Tullius: Nihil eſt tam volucre quam maledictum; nihil facilius emittitur, nihil citius excipitur, nihil latius diſſipatur. Priſcorum hic improba fuit ſuperſtitio, de qua Plinius: Nihil, inquit, ocimo fecundius, cum maledictis ac probris ſerendum, ut lætius proveniat. Contra qui rapum, rhaphanum, napum religioſi agricolæ ſerunt, antiqua conſuetudine precantur, ut ſibi feliciter naſcatur & vicinis. Plinio teſtis accedens Plutarchus de ſimili herba: Cuminum, inquit, imprecationibus ſatum lætius provenit, ſicut apium conculcatum. O mi Deus quantum ocimi & cumini ſeritur inter Chriſtianos, & quam læte ac copioſe creſcit utraque herba, quantum ubique imprecationum & maledictorum! De hac igitur Lingua * *Imprecante*, ſeu, maledica diſſertu-

Cic. pro Planc.

Plin. l. 19. nat. hist. c. 7 med.

Plutar. in ſym-poſ.

 ri,

* Fluchzung.

ri, quot quantorumque ea malorum ſit parens, explicabimus.

I. Male alteri precari, eumq; diris devovere tam grande malum eſt, ut de illo ſanctus
S. Thom 2.2. q.76. art.3. Thomas Aquinas hæc pronuntians: Dicendū, inquit, quod maledictio eſt, per quā pronuntiatur malū contra aliquem, vel imperando, vel optando. Velle autem vel imperio movere ad malum alterius, ſecundum ſe repugnat charitati qua diligimus proximum, volentes bonum ipſius: & ita ſecundum ſuum genus eſt peccatum mortale, & tanto gravius, quanto perſonam, cui maledicimus, magis amare & revereri tenemur. Severiſſime olim Deus edixit:
Levit. c.20. v.9. Qui maledixerit patri ſuo, aut matri, morte moriatur. patri matrique qui maledixerit, ſanguis ejus ſit ſuper eum. Hoc tamen imprecationis delictum imminuitur, cum quis alteri non grande malum imprecatur, aut non adeo maligno affectu, vel etiam joco; aut certe dum ſeipſum, qui loquitur, non obſervat. Alias execratio damna dat ingentia.

Primum eſt, Iactura cæli & privatio
1. Cor. c.6. v.10. æternæ vitæ. Divinus Paulus id pronuntians: Neque avari, ait, neque ebrioſi, neque *malediti*, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt. Ea de cauſâ vult hic Apoſtolus omne
1. Cor. c.5. v.11. cum his talibus commercium eſſe fugiendum: Nunc autem ſcripſi vobis, inquit, ſi is qui frater nominatur, eſt fornicator aut avarus, aut idolis ſerviens, aut *maledicus*, aut ebrioſus, cum ejuſcemodi nec cibum ſumere. Hoc ergo primum Imprecantis, ſeu, maledicæ linguæ detrimentum tantum, ut majus nec eſſe nec fingi poſſit: Omnia perdidit, qui cælum amiſit.

Gen. c.12. v.3. Alterum, Infauſta precatio plerunque in auctorem ſuum recidit. Deus Abrahamo pollicitus: Maledicam, inquit, maledicentibus

bus tibi. Salomon autem: Sicut avis, inquit, ad alta transvolans, & passer quolibet vadens: sic maledictum frustra prolatum, in quempiam superveniet. Qui male alteri precatur, è faucibus velut corvum emittit, qui redit & caput insidet, illudque rostro effodit. Sed observa Salomonis vocem, *frustra prolatum*. Deus enim maledixit tam serpenti quam terræ: Noemus maledixit Chamo filio; maledixit David montibus Gelboe, Iobus diei quo natus est, Christus ficui, Petrus venefico Simoni: maledictiones erant, sed non frustra prolatæ, neque justitiæ divinæ adversabantur. Nos vero longe aliter maledicimus, & in justitiam divinam gravissime delinquimus, illos siquidem diris omnibus & Orco devovemus, in quos nihil nobis est juris, sed neque scire de iis possumus, num divino favore penitus destituti sint, in quorum caput iram Dei detestamur. Hac ratione nos ipsos sæpissime diris deprecationibus defigimus.

Prov. c. 26. v. 2.

Vir primarius fuit, & illustris familiæ, cujus nomini parcimus. Hic improbe assueverat seipsum quotidianis iisque pessimis devotionibus execrari. Sicut enim innumeros reperias qui seipsos sic devoveant: Si mentiar, Deus hoc vindicet, Deus me cælo excludat. Aut: Cacodæmon me avehat; Hic bolus me enecet, Non egrediar hinc vivus &c: Catalogum tot pessimarum detestationum nunquam finiero: Ita iste, quem dixi, dominus in comitiis Erfordii, illud suum sollenne ac quotidianum sæpius protulit: Si hoc fecero mergar latrina. Vox omen habuit, nam collapsa pars domus, hunc ipsum in cloacam dejecit. rem fusius narrat episcopus Vulturariensis.

Simon Majolus tõ. 2 Can. colloq. 2

Nec inter idololatras hæ imprecationes impunitatem & licentiam habuerunt. Appii

cæci, maximi viri filia à ludis domum rediit, cum autem inter stipatissimam plebem vehemens esset compressio, illa populo pessime precata: Vtinam, inquit, reviviscat frater meus Claudius, & aliquod millia tam insanæ plebis submergat mari. Ad Censores C. Fundanium, & T. Sempronium delata est hæc imprecatio, qui mulctam indixerunt, viginti quinque millia æris, sive, ducentos quinquaginta coronatos. Hoc fecerunt idololatræ: ecquid Christiani? sane vulgatissimum hoc imprecandi vitium, alicubi penitus non punitur, alibi remisse nimis & leniter.

Tertium imprecationis malum est, quod & præcepto & exemplo Christi gravissime repugnat. Lex Christi est, quam Petrus Apostolus declarat his verbis: [1. Pet. c. 3. v. 9.] Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto; sed è contra benedicentes, quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hæreditate possideatis. [Matth. c. 5. v. 11.] Ore Matthæi dixit Servator: Beati estis cum maledixerint vobis: non vos illis, sed prout vates regius monet: [psal. 108. v. 28.] Maledicent illi, & tu benedices. Hoc Domini præceptum est; exemplum vero istud, de quo divus Petrus: [1. Pet. c. 2. v. 23.] Qui cum malediceretur, inquit, non maledicebat. Ad hoc longe illustrissimum exemplum se conformans Paulus: [1. Cor. c. 4. v. 12.] Maledicimur, inquit, & benedicimus. Sunt qui precentur: Vtinam te gehenna hauriat. Qui verus Christianus est, precatur: Vtinam te cælum rapiat. Illi iterũ: Vtinam mors subita te sternat. Sed nec iste aliter quã prius: Vtinã mille annis superstes sis. Itane, dixerit aliquis, si quis mihi philippeum det plumbeũ, ego illi reddã aureum? Ita prorsus, mi Christiane, ita oportet: hæc Christi lex est.

[Ribaden. l. 5. vitæ. c. 11.] II. Anno millesimo quingentesimo vigesimo septimo sanctus Ignatius Lojola

egenus

egenus & abjectus cogebat ſtipem. Vidit Ignatium juvenis apprime nobilis & copioſus, qui juvenili levitate ferociens, & mendicum tam inſolentis habitus irridens: Ardeam ego, inquit, & flammis conſumar, niſi hic & flammas & rogum ſit meritus. Huic Ignatius benevolo vultu: Cave, inquit, ne hoc ipſum, quod imprecaris mihi, eveniat tibi. Vaticinium fuit hæc vox, non monitum. Nam eodem ipſo die de Philippo Secundo nuntius affertur, Regem eſſe renuntiatum. Excitavit ea novitas civium animos, ut feſto apparatu ſua pro ſe quiſque gaudia teſtarentur. Inter quos etiam juvenis ille applaudere cupidus, properat editam domus turrim conſcendere. Illic improvidus flammæ ſcintillam excutit. hæc ad vicinam nitrati pulveris cuſtodiam perlata, in inſperatū incendium evaſit, juvenemque ſubitis flammis comprehenſum miſerrime peremit. Ita maledictum in auctoris caput revolvitur: continuiſſet ille linguam, ſervaſſet vitam.

Imprecari & maledicere tam ſevere vetitum eſt, ut nec ipſi quidem diabolo maledicendum. Aperte Siracides: Dum, ait, maledicit impius diabolum, maledicit ipſe animam ſuam. Cum enim maledicus in multis imitetur diabolum, quando hunc jure merito puniri ait, damnat & animam ſuam quæ imitatur damnatum. Hoc ſenſu Paulus Apoſtolus locutus: Inexcuſabilis, inquit, es ô homo, omnis qui judicas, in quo enim judicas alium, te ipſum condemnas, eadem enim agis quæ judicas. Sed & Thadæus Apoſtolus maximam hic lucem prælucens: Cum Michael Archangelus, inquit, cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore: nō eſt auſus judicium inferre blaſphemiæ, ſed dixit, Imperet tibi Dominus. Si Angelorum principi non licuit nec diabolum quidem

Eccli. c. 21. v. 30.

Rom. c. 2 v. 1

Judæ Canon. epiſt. v. 9.

verbis maledicere, quanto minus licebit alterum alteri diras imprecari. Ideo namque Deus æquissime non raro permisit, ut diabolus, pessimus inquilinus, corpus humanum velut tabernam occuparet, quando toties alteri alteros diabolo devovemus, & velut rem mancupi tradimus.

Anton Dau-voult. Catech. hist. c. 4 tit. 10. exemp. 30. In provincia Polonica anno à pariente Virgine millesimo, quingentesimo octogesimo quinto, juvenis quidam in oppido Podlachiæ, cum die Veneris carnibus licenter vesceretur, nec ab hospitibus monitus resipisceret, hospita, ut est feminarum ad imprecationes promptum ingenium, ad helluonem versa: Vtinam, inquit, & diabolum vores. Habuit subitum eventum maledica Lingua. Nam carnium vorator protinus à malo genio cœptus est insideri & torqueri. Cumque ad sacerdotem delata res esset, adhibitæque de more solennes Ecclesiæ preces, sævire pessimus hospes in sacerdotem, furere in circumstantes, juvenem ipsum immaniter excruciare cœpit, donec interclusis faucibus hominem penitus enecavit. Quid opus, ô maledici, hunc hospitem vocare? ultro venit. Pæne ipsos etiam infantes torquet, maledica lingua provocatus.

Cæsarius Heisterbach. l. 5. mirac. c. 16. Puella quinquennis, sed palati nonnihil jam eruditi, lac furtivum more catillonum, sorbere cœpit. Pater iracundus filiolam furti manifestam tenens: Eja bibe, inquit, ut una combibas diabolum. Vix verbum evolarat ore, & diabolus misellam jam occupavit, nec deseruit hanc domum, donec infelix virgo, adulta jam ætate, Brisaco Romam ducta, ad Divi Petri, ab inquilino pessimo liberata est. Hoc autem à mendacii patre testimonium tulit; siquidem vociferabatur diabolus: Me hinc digresso, alia post hanc vitam supplicia non sentiet. En, divinam ju-

stitiam

ſtitiam benignitate temperatã. Nihilominus caro ſtetit filiæ maledica parentis lingua.

Beatus Gregorius vere Magnus, ſuo hæc calculo confirmans: Sacerdos, inquit, cui Stephanus nomẽ, emendatæ vir vitæ, ab itinere feſſus domum rediit, & ſui non obſervans, famulo ſuo dixit: Veni diabole, excalcea me. Vix hoc verbi excidit incauto, & mox corrigiæ calceorũ ſolvi, & calcei deſtringi cœperunt, idque tanta celeritate, ut dubium non eſſet quin is obediiſſet, qui ad hoc officii vocatus eſſet. Cohorruit ſacerdos, & vociferari cœpit: Recede miſer, recede; cum ſervo meo, non tecum locutus ſum. Ceſſit ad has voces veterator ex Orco. Facile hinc conjectare eſt, quam noſter hic hoſtis celeres & aures, & manus, & pedes habeat, qui & auribus, & manibus, & pedibus caret: cumque etiam invocatus veniat promptiſſime, ut Plautinus ille paraſitus, quid faciet vocatus? *Greg. l. 3. dial. c. 20.*

Non ita pridem femina viro nupſit Anabaptiſtæ, cujus tamen religionem ipſa oderat. ideo ægre tulit ædes ſuas à pluribus ejuſdem ſectæ hominibus frequentari. Itaque gravius excandeſcens: Si quidem, inquit, hæc domus diabolis habitanda eſt, habeant illam. Dixit, & ab eo temporis momento lemures ſic infeſtarunt domum, ac ſi ſolis illis incolenda eſſet tradita. Dixiſſes umbras & infeſtos ſpiritus ædium illarum jam dominos eſſe; velut ſi proclamatum eſſet: Veteres migrate coloni. Tanti eſt vel dictum unicum imprecantis ac maledicæ linguæ. *Dauroult. c. 3. Cat hiſt. tit. 103. Ex. 7.*

III. Profecto non tantum non hominum ulli, ſed nulli etiam rei creatæ maledicendum. Qua de re Divus Thomas Aquinas his verbis diſerte: Dicendum, inquit, quod maledictio creaturæ, in quantum creatura eſt, redundat in Deum & ſic per accidens habet rationem blaſphemiæ. *S. Thom 2. 2. q. 76 art. 4. ad prim*

Anno

Annal Societat Anno 1599. pa. 250 Anno ſecundum Virginis partum milleſimo quingenteſimo nonageſimo nono, Avenione degebat adoleſcens nobilis, non virtute, ſed proſapia. Hic tonante cælo calceos induebat, cumque alter anguſtior, pedi ægre induci poſſet, diabolo eum devovit. Nec recuſavit hoc donum ſtygius princeps. Mox enim ſatellitem miſit, qui jus doni uſurparet, nam fulmen in pedem ruit, rupitque medium calceum. dimidiatus hic calceus ita fulmine ruptus Carpentoratum deinde ad energumenum perlatus eſt, quem ut vidit malo genio inſeſſus: *Bene habet*, inquit, *meus erit & alter calceus*. Diſce frenare linguam: neque enim accerſendi ſunt Alaſtores, jam ante adſunt in omnem nocendi occaſionem intentiſſimi. Vel minimum quid diabolo aſſignare, intutiſſimum eſt: ſi frenũ impetret, non otiabitur, dum & equo potiatur; ſi calceum habet, inſidiabitur pedi, ſi hunc obtinuerit, væ homini. Maledici regnum Dei non poſſidebunt.

Cæſar. l. 5. mirac. c. 27. Affirmat Cæſarius ab ejus ſe ore excepiſſe, cui hoc ipſum contigiſſet, quod in hunc modum percenſet. Theodoricus Suſatienſis etiamnum juvenis, Lubecum contendit ad virginem quam deperibat. Sed alius jam prævenerat, atque ſuis alios amores excluſerat. Theodoricus indignari ac fremere, & quod proximum iræ tam inſanæ, cacodæmonis opem inclamare his ipſis vocibus: Diabolus qui me huc adduxit, hinc etiam poterit reducere. Et libenter quidem id faciet, mi homo. Invitatus ductor quam primum adfuit, juvenem in aera evexit, & ultra civitatem aſportans, ad aquas non placida manu depoſuit, dixitque trepidanti: Periiſſes, niſi te ſignaſſes. Siquidem in ipſo raptu ſignum crucis imperfectum expreſſerat. Dimiſſus ab hoc nigro ductore, & lapſu

non

non miti afflictus, humi jacebat exſenſus, & ſanguinem vomebat. Vbi ad ſe rediit, manibus pedibuſque ad amnem perrepſit, lotaque facie paullulum aquæ bibit, inde greſſu ægerrimo ad hoſpitium denique pervenit. Ingreſſus ædes, ut lumen aſpexit, linqui animo cæpit. Vocatus ſacerdos, divi Ioannis Euangelium aliaſque preces recitavit, ægro aduerſus diabolum firmando. Paullatim vires & valetudo rediere, ſed annum totum corpore ſic tremuit, ut poculum manus, tantiſper dum biberet, tenere nequiverit. Hoc Theodorico ſanctiores cogitationes ingeſſit, eoque compulit, ut fluxis omnibus valere juſſis, in leges Ciſtercienſium monachorum juraret. Sapuit ſuo damno Theodoricus: Maledici regnum Dei non poſſidebunt. Ephrem præclare: Vere beatus, inquit, iterumque beatus ille eſt, qui à deterrimo hoc maledicendi genere ſe integrum cuſtodit, quoniam Spiritus ſanctus habitabit in eo; homo maledicus utroque & odii & ſuſurrationis morbo laborat. Maledicus gladiis & pugionibus non pugnat, ſed animo ac lingua ſic vulnerat, imo & necat, ut eum non immerito dixeris homicidam, qui primo aggreſſu jugulet. Audi jugulatrices voces: Dii te Deæque perdant, Iupiter te perduit; Dii te infelicitent, Dii te enecent. Ita priſci; nos non cedimus imprecando. Mors te rapiat (clamamus) Peſtilentia te conſumat, fulmen te ſternat, diabolus te avehat, gehenna te glutiat: Mille cruces, mille rotæ te frangãt; Corvi te lacerent, exoculent, eviſcerent: Abi ad inferas umbras. Hæc homicidæ illius ſunt jacula, hæ machæræ. Ideo Paulus maledicos nequiſſimis hominibus adnumerat, ideo cæli oſtium his obſeratum pronuntiat: Maledici regnum Dei non poſſidebunt. Nã ſicut in cruce latro, inquit Ephrem, per unicum

Ephrem tom. 1. l. de virt. & vit.

cum

cum confessionis verbum, factus est civis
paradisi, sic maledicus per unicam impreca-
Psal. tionis vocem seipsum præcipitat, fitque
108, incola inferni. Consentiens psaltes regius:
v. 17. Dilexit maledictionem, ait, & veniet ei, &
Ibid. noluit benedictionem, & elongabitur ab
v. 18. eo. Quandoquidem ipse alios, etiam ipsum alii, imo Deus ipse abominabitur: Et induet maledictionem sicut vestimentum, & intrabit sicut aqua in interiora ejus, & sicut oleum in ossibus ejus. Vestis corpus amicit tegitque, aqua per os immissa stomachum & viscera occupat, oleum quia subtilissimum, non carnes solum, venas & nervos, sed ipsa quoque ossa penetrat; sic maledictio corpus, animum, sensus omnes, voluntatem ac intelligentiam occupabit: dilexit maledictionem, & veniet ei.

Prov. At vero anima quæ benedicit, impinguabitur.
c. 11. Hinc necessaria conficitur consecutio:
v. 25. Anima quæ maledicit, depauperabitur. Propter hoc qui loquitur iniqua non potest latere: *Non præteriet illum corripiens judicium.* Fœ-
Sapiēt. dum, horribile, abominandum est vitium
c. 1 v. 8 mala Imprecatio, quæ aliam voluptatem non spectat quam suam nequitiam. Idcirco Deus hoc flagitium tantopere punit. Maledici regnum Dei non possidebunt.

CAPVT XXVII.

Lingua IMPRECANTIS, *seu, Maledicæ damna, testimoniis, & rerum gestarum monimentis consignantur.*

ORta est quęstio in convivio, non abhorrēs à mensa rebusque escariis: Quis sensus sit illius paræmiæ;* Piperatæ pultes & corpus & animū inquinant. Varia super hoc re-

* Der Pfeffer bsudelt Leib vnd Seel.

responsa. Demũ unus: Si quid nigræ pultis, inquit, in niveum collare, aut sericum thoracem, aut candidam mappam incauta manus sparserit, jã ea quæ corporis sunt, maculavit: sed quia nõ raro tantopere indignamur, huic manus errori, ut æquioribus forsan oculis spectaremus bovem in foveã lapsum, quam vestes minimo nævo collutulatas, Imprecans & Maledica lingua omnium prima se prodit, & sordes illas execratur, Nam, ut ajunt, Munduli tolerare malunt alapam in facie, quam maculam in veste. Hinc execrationes & sexcenta maledicta: quandoque in cocum aut focariam stomachamur. Hæc autem valde maculant animum. Hac igitur ratione nigris pultibus, & corpus & animus inficitur. Plausum tulit responsio.

Explicationem paræmiæ confirmans Iacobus Apostolus: Lingua, inquit, constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus; totum hominem, nempe domum, & domus dominum. Lingua Maledica & Imprecans tantum & sordium & toxici habet, ut hominem, quantus quantus est, inficiat & venenet, neque enim mentem solummodo noxa obstringit, sed ipsum sæpe corpus pessundat, & Satanæ habitandum objicit, uti priore dissertatione cœpimus dicere. Iam hoc ipsum compluribus testimoniis, clarissimisque rerum gestarum monimentis testatum consignabimus. *Iac. c. 3 v. 7*

I. Prisci ævi Antistitam Plutarchus ampliter dilaudat, quod in eam mentem adduci non potuisset, ut male precaretur. Cum enim Alcibiades nigro calculo damnatus esset, jussi sunt utriusque sexus sacerdotes absentem execrari. Vna noluit, sed & sui consilii rationem reddens: Precibus, inquit, non imprecationibus constituta sum sacerdos. Simile quid sacra nostra nos docent. *Plutar. in Alcibiade.*

Lauda-

Num. c. 23. v. 8. Laudatiſſimus ob hoc Balaam (modo diu talis perſtitiſſet) quod maledicere noluerit Iſraeli. Quomodo maledicam, inquit, cui non maledixit Dominus? qua ratione deteſter quem dominus non deteſtatur? In hunc modum maledici oris homo interrogandus foret: Sciſne maledice, quod huic homini Deus maledixerit? cur ergo tu audaciſſime omnes illi diras, omnes ex Orco diabolos imprecaris? hoc ne mores Chriſtianos ſapit? Rom. c. 12. v. 14. Ad alia nos Paulus erudiens: Benedicite, inquit, perſequentibus vos: benedicite & nolite maledicere.

Actor. c. 14. v. 10, 11, & 12. Cum Sergius Paulus Proconſul Romanus, vir gravis & prudens, Chriſtiana ſacra à Tarſenſi Paulo & Barnaba doceri cuperet, reſtitit Elymas magus, Proconſulem à Chriſto avertere conatus. At Paulus Apoſtolus effervescens divino ſpiritu, & in os homini reſiſtens: O plene omni dolo & fallacia, inquit, fili diaboli, inimice omnis juſtitiæ non deſinis ſubvertere vias Domini rectas? Et nunc ecce manus Domini ſuper te, & eris cæcus. Et confeſtim cecidit in eum caligo & tenebræ, & circuiens quærebat qui ei manum daret. Tunc Proconſul cum vidiſſet factum, credidit, admirans ſuper doctrina Domini. Qua ratione igitur, dixerit quis, obſervavit Paulus illud ſuū: *Benedicite, & nolite maledicere?* Vt ſciās, Elymæ mago non tam Paulus, quā Deus ore Pauli maledixit. Et admirandum, vocibus tantum ponderis ineſſe, ut non verbis ſolum, ſed & factis videantur adſcribendæ alæ ac volatus: dictum factum.

Aug. tom. 5. l. 22. de civit Dei c. 8. pro pe fine. Rem Orbi notam teſtatamque memorans Hipponenſis Pontifex Auguſtinus: Vnum eſt, inquit quod apud nos factum tam clarum atque illuſtre miraculum, ut nullum arbitrer eſſe Hipponenſium, qui hoc non vel viderit, vel didicerit: nullum qui obliviſci

oblivisci ulla ratione potuerit. Profectò vel hinc satis liqueat quantum sit Imprecationis malum. In urbe Cæsarea Cappadociæ vidua non ignobilis, decem liberorum mater degebat. Liberi, quorum septem fratres, sorores tres, ætatis utcunque jam adultæ, patre defuncto, matrem gravius offenderunt. Illa injuriam à liberis illatam acerbissimè ferens, omnibus imprecata est hoc morbi: * Vt vos jactet febris querquera. Momentum ingens habuere maternæ voces, mox enim tam fratres quàm sorores, horribili membrorum tremore concuti cœperunt, adeò ut nec somnus quidem fœdam hanc trepidationem sopiret. Miseri, quia suorum civium oculos ferre non poterant, quaquaversum ab urbe profugerunt, totum pænè Orbem Romanum pervagati. Ex his Hipponem etiam delāti sunt Paulus & Palladia, frater & soror, fama tot locis prævolante jam noti. Hîc cum ædem beati Stephani martyris quotidie frequentarent, omnium civium ora oculosque in se rapuerūt, dum alter alteri calamitatis causam & originem exponit. Demū ambo tam frater quam soror, in ejusdem Martyris templo valetudinem integram receperunt, miro totius urbis applausu, & gratulatione. Hoc tantum malum decem liberis illatum ab unica matris imprecatione. Ergo, *Benedicite, & nolite maledicere.*

Vide ipsum Aug. hæc fusius narrantem dicto loco.

Attexo huic non absimile, quod Ioannes Aretinus commemorat. Mater duos filios indulgentius æquo educarat. At sensit demum blanditiarum suarum non molles exitus. Et quia mater filios verberibus coercendos verbis mulcebat, filii matrem verberare sunt ausi. Illa injuriæ impatiens, & impotens linguæ, imprecata est: Vt vos agitet diabolus.

Apud Surium tom. 3. in vita Zenobi episc. Florentini.

* Daß euch der Rittschütt.

diabolus. Rata imprecatio. mox enim filii à malo dæmone obſeſſi, ſeipſos mutuis morſibus lacerarunt. ea de cauſſa tanquam rabidi canes catenis ſunt vincti. Mater quantumvis Chriſtianæ diſciplinæ ignara, malo tamen mota ad beatū Zenobiū confugit, qui feminæ miſertus, in æde Servatoris horis duabus ante crucifixi effigiem precatus, crucis ſigno dæmones fugavit. Filii ab hoſpite tam diro jam liberi, una cum matre luſtralibus aquis tincti ſunt. Ergo, *Benedicite, & nolite maledicere.*

II. Locupletiſſimis illis teſtibus, Gregorium Magnum virum ſanctiſſimum jure merito accenſeo, qui hoc memoriæ prodidit. Florentius in Nurſinæ provinciæ partibus, ea vitæ ſanctimonia præcelluit, ut urſum velut ſervum ad quævis miniſteria ſibi haberet obſequentem. Non valuit effugere invidiam hæc morum ſanctitas. E vicino cœnobio quatuor monachi mitiſſimam feram aggreſſi occiderunt. Florentius re cognita non tam urſi cædem, quam malitiam monachorum lugebat. Eutychius illorum antiſtes, Florentii luctum mitigare tentabat, ſed inani opera. Nam Florentii dolor ab his eloquiis auctior, tandem execrationis vocem expreſſit. Spero, inquit Florentius, hanc tantam petulantiam ſupplicio luculento vindicandam brevi. Quis enim hic furor, animal cicur, & nemini noxium occidere? Deus ab illis pœnas expetat. dictum factum. Vindicta vocem illico ſecuta eſt, & quatuor illi cœnobitę lepra percuſſi tabeſcere cœperunt. Florentius vocis ſuæ vires expaveſcens, doluit reperiſſe Deum ita faventem, & annuentem detrimentoſis vocibus. Ita maledictum quod ſemel protulit, omni vita deflevit, homicidam ſe clamitans nimium crudelem. Addit Gregorius, hoc in eum finem permitti à Deo, ne tam præcipi-

Greg. l. 3 dial. c. 15.

tes

tes maledictionis ſpiculum evibremus. Exaudit nos Deus, ſed ad noſtram perniciem. Quapropter ô maledicæ linguæ, veſtram hanc celeritatem peſſimam coercete: Benedicite & nolite maledicere.

Zenobius etiamnum in mentem mihi eſt, cujus res geſtæ teſtantur, adoleſcentem in parentum domo febriiſſe, ſiti adeo pertinaci & inexpugnabili exhauſtum, ut adoleſcentis mater nocte una quadragies lecto ſurgere coacta ſit, ut filio potum propinaret. femina ob ſitim tam importunam demum impatiens & irata, cum calicem porrigeret: Vt tibi, ait, diabolus hunc hauſtum benedicat: quoties mihi ſurgendum? Filius jam ante febriens, ad matris vocem, à cacodæmone quoque torqueri cœpit (hæc enim diaboli benedictio eſt) iiſque furiis agitari, ut adoleſcens cetera imbecillis & morbo fractus, nullis jam vinculis coerceri, ſed nec ab inſeſſore diabolo liberari potuerit, dum ad ſancti Zenobii ſepulchrum delatus, ſoſpitatem recepit. Ergo, Benedicite & nolite maledicere.

III. Hæc ideo, Lector, uberius diſſerimus, ut maledicas linguas obruamus nube teſtium. Scimus validam quercum non uno ictu dejici, nec os maledicum ab uno teſte ſatis oppilari; caterva eſt adducenda, ut diſcat abſtinere maledictis. Illud autem hoc vitium nimis quam deteſtabile reddiderit, quod dira Imprecatio in auctorem recurrat, & plerunque primum vulnus infligat ſuo domino. Corpus indemne præterit? certe animum ferit: Siracides hoc atteſtatus: Qui in altum, inquit, mittit lapidem, ſuper caput ejus cadet. Neque vero Deus Abrahamo tantum, ſed & Iſaacus Iacob filio dixit: Qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus. Sed dicta teſtimoniis amplioribus firmamus. *Eccl. c. 27. v. 28.*

Ioan. Nyder Formicar. l. 5. c. 11. medio.

E divi Dominici familia Theologiæ doctor, rem sibi compertissimam narrans: Cum, inquit, Coloniæ agerem in Theologia, virgo quindecim annorum in ædibus cognatæ scyphum fictilem fregit. Cognata mox in fermento esse, & graviter excandescere. Hoc ipsum indignata est virgo, nempe tam vilis vasculi mortem tantis querimoniis deplorari; idcirco mensam accedere recusabat. Cognata Manliano imperio: Accede, ait, & comede murmuratrix. Hic virgo secum ipsa: Si comedendum, ajebat, comedam in nomine diaboli. Vix libavit cibum, & ori muscam sensit illapsam, & cum eâ ipsissimum, quem advocarat, diabolum. Dire vexabatur misera ab hoc inquilino, compos tamen rationis semper perstitit. Tentata varia, sed frustra. Demum ex eadem divi Dominici familia, vir religiosus, Godefridus Schlussel, Theologiæ doctor, infernum civem sacris precationibus ejecit. Quid opus, ô improvidi mortales, invitare diabolum? Vltro venit. Sed Colonia Moguntiam abimus.

Ioan. Gailer. à Kaisersberg. l. de orig. peccat. in dominica Laetare. mihi pag. 40.

In ditione Moguntina Ecclesiastes pro suggestu in calceos rostratos (qui illius ævi luxum accendebant) acerrime invectus est, diaboli commentum esse asserens, tam prodigiosam calceandi rationem. Concioni sutor intererat, qui contractius lucrum præmetuens, objurgationem hanc ægerrime tulit, &, Quid calcei ad hunc sacrificũ? ait,* Vt illius verticem morbus sonticus invadat. Sic indignabundus excessit templo. O miser, misisti lapidem in altum, sed in caput tuum recidet. Dum ergo hic sutor domum properavit, in via obvius ei factus est vir procerus & ter-

* Hab er den hinfallenden auf die blatten nauf.

& terribilis veste prasina amictus qui capite prehensum afflixit humi. sed prius vertici cruentam notam impressit, tanquam si orbem rasisset.

Impos sui, horam sic jacuit; tandem à ceteris illius concionis auditoribus domum suam delatus. sibique restitutus, omnia ordine aperuit, suoque damno docuit, nemini maledicere. Ergo, Benedicite, & nolite maledicere. Nam quod Siracides affirmat, Dum maledicit impius diabolum, maledicit ipse animam suam. *Eccli c. 21. v. 30.*

IV. Nec ab hoste veritas repudianda. Narrabat olim compransoribus suis Islebicus paterfamilias, filium perquam indulgenter educatum eo degenerasse, ut parenti geminos digitos præciderit. Parens tam cruenta injuria excerbatus, precatur filio: Vt te improbissime corve, Albis fluvius glutiat. Neque distulit Deus vindictam. Eodem ipso die filius ad parentis votum submersus est Albi. *Colloquia à Io. Aurifabro scripta, Francofurti edita c. 3, mihi pag. 47. b.*

Priora confirmat, & rem probe cognitam fide optima narrat, quem supra dixi, Cæsarius: Non procul Aquis urbe, in monte Salvatoris noster Antistes (inquit auctor) operatus est sacris. His finitis mulier, diaboli hospita est adducta. Antistes sacros libros mulieris capiti imposuit, & ex iis Euangelium Ascendentis Christi Domini recitavit, cumque verba illa pronuntiaret: Super ægros manus imponent, & bene habebunt, cacodæmon territis omnibus, horrendum fremere, ac vociferari cæpit. Exire jussus, id unum respondit: Hoc nondum vult Altissimus. Interrogatus qua ratione eam domum occupasset, altũ siluit. Femina demũ ab hoc hospite liberata, fassa est se marito succensentem dixisse: Abi in nomine diaboli. Protinus ab hoc dicto sensisse diabolum per auri-

 culam

culam illapſum. Celerrimus eſt hic hoſpes ab Orco, & antequam omnem invitationis formulam abſolvas, jam adeſt, jam totus in tota domo eſt. Ergo, Benedicite, & nolite maledicere. Recentius eſt quod addo. Anno Chriſtiano ſexcenteſimo decimo nono, In Salisburgenſi agro Mauterendorfii caupo, ut fama eſt, famulum domo excluſit, penſiuncula, quam pactus fuerat, negata. Atque ut injuriæ fucum faceret, ſervo in os objiciens: Hæc, ajebat, & hæc mihi furatus es. Pactam ergo mercedem nego. Servus meliore conſcientia erectus: Nihil, here furatus ſum, identidem reſpondebat. Diu tenuit hæc verborum velitatio. Lite demum ad judicem delata, caupo projectæ vir audaciæ: Niſi verum, inquit, dixero, in meis me peccatis Deus puniat. Hem diriſſimam imprecationem! Et voto Deus annuit. Nam caupo eo quo ſteterat loco, repentina morte corruit. Tanti ponderis fuerũt verba quæ protulerat. Huic recte dixerit Deus: Amice, non facio tibi injuriam; tolle quod tuum eſſe voluiſti. Fiat tibi ſecundum fidem tuam.

Adeo autem diabolus & verus, & vel pictus eſt fugiendus, ut nec temere quidem nominandus ſit. Explico. Civis Bernenſis, Petrus, maleficarum judex, vir integer, aliquod diebus extra urbem in caſtro Blanckenburg apud cognatum egit negotii cauſſa. Eo ita urgebatur, ut ſomnum noctu abrumpens lecto ſurrexerit, ſcripturus litteras ad maturandum iter. Sed videbatur Petro ſol jam vicinus eſſe, diffugientibus ſtellis. Quare veſtes raptim induit, precibus, quas ex more præmittere ſolebat, omiſſis. Sic ad locum ſcriptionis properat. Vbi clauſum reperit, prius ſibi, quod plus æquo dormiiſſet, dein & loco graviter indignatus: Ergo ad lectum,

Ioan. Nyder lib. 5. Formic. cap. 7. med.

ctum, inquit, in nomine diaboli redibo. O Petre, malum hoc nomen eſt, nec quidem nominandum. Mox ſenties. Nam vixdum abiit ab ore vox incautior, & Petrus per ſcalarum gradus, quos aſcenderat, præceps rejectus eſt, ea vi, ut ſemianimis & rationis expers jacuerit multo fluens ſanguine. Atque ſic à famulo repertus eſt. Vbi ad ſe rediit, linguam aberraſſe cognovit. Vires autem eo lapſu miſere afflictas vix tribus hebdomadibus reparavit.

Imprecari, maledicere, diris devovere, cacodæmonem vocare, non inutile ſolum & ab omni voluptate ſterile, ſed etiam adeo tetrum, ſimul tamen tam pervulgatum eſt flagitium, ut ſæpiſſime divina juſtitia vindices manus non contineat, ſed reos extemplo feriat (ut vidimus) quo mortales citius huic maledicentiæ & imprecandi libidini deſueſcant, diſcantque benedicere & non maledicere. Lata eſt ſententia: Maledici regnum Dei non poſſidebunt: Odit DEVS & arcet hominem, cujus maledictione os plenum eſt, & amaritudine & dolo, ſub cujus lingua labor & dolor. Quibus animus eſt æternis laudibus Deum venerari, iis nunc incipiendum, nempe ab hominibus ducendum eſt principiū, quod in Deo ſine fine finiatur. Quiſquis poterit injurias maledictis non penſare, & Paulo præceptore, etiam perſequentibus benedicere, Orbis ſupremo die benedictionibus infinitis honorabitur: Bene illum, bene corpus, bene animum, bene omnia illius. Ergo, Benedicite & nolite maledicere.

Pſ. 9. v. 28.

V. Sed vulgatum illud orbi admirandum maledictum non omiſero. E ſignatis tabulis hoc recitabo, & teſtes ſiſtam fidē dignos. Conjugem Comitis in Hollandia Margaretam paupercula mulier, quæ gemellos ulnis geſtabat, ſtipem rogavit. Comitis con-

jux non ſolum ſtipem negavit, ſed & convicium addidit, adulteriieam inſimulans, ob prolem tam numeroſam. Perculit feminam graviter & repulſa & contumelia. Ergo audet & imprecatur: Velit Deus, ut tu, ô domina tot proles parias, quot annus dies continet. Voluit omnino Deus ratam eſſe imprecationem. Ita uxor Comitis evolutis menſibus, partu uno trecentos ſexaginta quatuor liberos enixa eſt. Et quia omnes in lucem vivi prodierunt, ab Vltrajectino proepiſcopo Guidone, ſacro rore tincti, ſed paullo poſt una cum matre defuncti ſunt. Extat hodieque in Loſdunenſi virginum cænobio inter Leydam & Hagam-Comitis ſito epitaphium, quod hanc repræſentat inſcriptionem,

Ludov. Guicciard. in Belg deſcriptione mihi pa. 222 Albertus Crãzius in Vandalia. Iun in hiſt. Batav. c. 20. Iacob. Meyer Annal Fland. 9. ãn. 1278. I. Lipſius facit mẽtionẽ in Virgine Hallẽſi. 2.

Illuſtris Domini Florentii, Comitis Hollandiæ filia, cujus mater fuit Mathildis, filia Henrici Ducis Brabantiæ, fratrem quoque habuit Guilielmum Alamaniæ regem: hæc præfata domina Margareta, Anno ſalutis milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo ſexto, ætatis ſuæ anno quadrageſimo ſecundo, ipſo die paraſceues, horâ nonâ, ante meridiem peperit infantes vivos promiſcui ſexus, numero trecentos ſexaginta quatuor, qui poſtquam per venerabilem Epiſcopum Dominum Guidonem ſuffraganeum, præſentibus nonnullis proceribus, & magnatibus in pelvi quadam Baptiſmi Sacramentum percepiſſent, & maſculis Ioannes, femellis vero nomen Eliſabeth impoſitum fuiſſet, ipſorum omnium ſimul cum matris animæ ad Deum æternaliter victuræ re-

ræ redierunt:corpora autem ſub hoc ſaxo requieſcunt.

En,Lector,tabulas ſignatas, Quam facilis eſt Deus imprecationi,præſertim pauperum annuere,& vel naturæ leges ſolvere,ne irrita cadat Imprecatio. * Multorum vota maximarum virium ſunt. Finio;ſed prius addo recentiſſimum ac plane muſteum Imprecationis ſpecimen. Nimirum tam aliis quam ſibi ipſi male precari peſſimum.

Hoc ipſo,quo hæc typis parantur, anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo octavo Auguſtæ Vindelicorum, duæ mulieres mater & filia in gravem furti ſuſpicionem haud temere venerunt. At illæ, quod increbreſcentem ejus facinoris famam à ſe propulſarent, ita Deum obteſtatæ ſunt, ut, ſi ſontes eſſent, horribili peſtilentia utramque pateretur afflari, idque ad deſignatum diem, &, quod amplius, certo peſtiferarum plagarum numero expreſſo. Audiit hæc vota Deus,& annuit. Venit itaque jurata dies, & ſimul pejerata peſtis, quæ ſervato rite plagarum numero(quaternas una,novenas altera ſibi fuerat imprecata) utramque feminam invaſit,& ſimul documento manifeſto fuit, pejeranti & male precanti linguæ judicem vindicemque inſtare Deum.

Millies dixero, nec id ſatis unquam impreſſero: Benedicite,& nolite maledicere.

CAPVT XXVIII.

Lingua IVRAMENTIS *aſſueta. quam ſit exitioſa.*

COmplures morbi ſunt, quibus certius cognoſcendis, luculentum ſignum ponitur

* Das gmain Gebett / vnd der gmain fluch / vermögen vil.

titur à lingua, quam ægrotus in eum finem subinde protendit inspiciendam medico. Anatomiæ periti ajunt cor & linguam nervo conjungi uno, hinc signa valetudinis à lingua peti. Qui nosse cupit, quo quis morbo laboret, linguam inspiciat, verba consideret, sermonem observet. Lingua nuntius, & index cordis est. Qui psittacum avem, è plumulis, è pastu, è volatu non norit, saltem nóscet è garritu: qui nescierit, quos hi, aut isti, aut illi mores præ se ferant, attendat quid garriant. Ita Socrates inspecturus adolescentis animum, contemplatus est linguam: loqui eum jussit, ut videret quam commodis esset moribus. Avis à rostro, & cantu optime dignoscitur: humanus animus colloquiis exploratur. Qui curiosius Pharmacopolium lustrat, ut pyxidum opes indaget, operculum movet, pyxides aperit, mox aut fragrans moschum, aut assa dulcis, aut suaveolens balsamum, aut graveolens Castorium, aut assa fœtida se prodit. Lingua cordis operculum est, hoc amove, & nosces illud.

Luc, c. 6. v. 45. Explicatissime Christus: Bonus homo, inquit, de bono thesauro cordis sui profert bonum, & malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantia enim cordis *Eccli. c. 4. v. 29.* os loquitur. Neque aliter Siracides: In lingua, inquit, sapientia dignoscitur: & sensus, & scientia, & doctrina in verbo sensati. Ne- *Aug. in ps. 93. præfat. ãte med.* que aliter Augustinus: Nam quid velit cor, ait, lingua testatur. Ergo, ante sermonem non laudes virum. Nam, sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius: sic verbum ex *Eccli. c. 27. v. 7. & 8.* cogitatu cordis hominis. Pyrus non fert mala, nec malus pyra vel pruna: sua cuique indoles, suus cuique genius est, ad hos illosve fructus ferendos.

Caiphæ Pontificis custos janitrix, Pe-

trum

trum Apostolum dedignata est dominum compellare: Homo vilis, Galilæus est, ajebat, ipsum loquela ipsius manifestum facit. Plerunque vix paucas voculas effamur, & an Germani, Itali, Hispani simus, ab idiomate arguimur: Ita prorsus, quid quis clausum gerat pectore, lingua facit perspicuum. Verissime dixit Socrates: Qualis vir, talis oratio, quale avi rostrum est, talis & cantus est: quales cujusque sermones, talia plerunque sunt & facta. Quod optime dixit Aristoteles: Qualis quisque est, talia dicit. Imaginem animi esse sermonem, optime interpretatus Christus: Quæ autem, inquit, procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. Inter hæc oris inquinamenta longe perniciosissimum est Lingua *Iurans*, seu, Iurandi consuetudo multo pessima, de qua copiosius jam differendum.

Arist. l.4.eth.

Matth. c.15. v.18.

I. Temerariam jurandi consuetudinem adeo severe prohibet Deus, ut satis sit divinæ legis verba recitasse. hæc sunt: Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum, nec enim insontem habebit Dominus eum qui assumpserit nomen Dei sui frustra. Lex hæc unica, Christianis omnibus, instar mille concionum sit. Certe vir serius & magnæ auctoritatis, ad puerilia quæque se testem produci non sinit, & Deus rex cæli toleret, ut eum nugarum, imo & mendaciorum nostrorum testem advocemus? quid enim est aliud, Iurare, quam Deum testem invocare? Clare Augustinus: Itane vero ait, quisquis es pravi cordis & perversi, si dicas, per Deum, juras: si dicas, Testis est Deus, non juras? Quid est enim, per Deum; nisi, testis est Deus? Aut quid est, testis est Deus, nisi, per Deum?

Exodi. c.20. v.7.

Aug. tō.10. serm. 10. in decollat. Ioan. Bapt. Idē eod tomo serm. 28. de verbis bea. Iacobi.

Res arduæ circumspectionis est, juramentum licitum. Aut nullum, aut malum est juramen-

juramentum, quod judicio, veritate, & justitia destituitur. Hieremias vates expressit: Et jurabis, Vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in justitia. Hæc autem tria tam facile depravantur, ut exactissime perpendere debeat quid facturus sit, qui jurejurando se obstricturus est. Sed hæc nihil ad nos hoc loco. Nostrum hîc exponere, temerariam jurandi consuetudinem, à divinis oraculis extreme damnari. Quatuor vero potissimum capita sunt, quæ Linguam *Iurantem* in exitium præcipitent.

Hierē. c.4. v.2.

Primum est, Affectus seu libido jurandi, quæ sæpe tanta est, ut mortalium innumeri, quicquid loquuntur, temerariis juramentis, velut venenato pulvere aspergant. Plurimos reperias, qui ante centies jurent, quam vel semel panem à Deo flagitent. His talibus juramenta, velut verba injussa, provolant: jurant, neque jurare, multo minus peccare se cogitant. Adeo namque volubilis sunt linguæ ad jurandum & dejerandum, ut fateri cogantur, tam insanam jurandi consuetudinē, pruritum ac morbum esse. Hinc sæpe, Augustino teste, plura sunt juramenta, quā verba. Quam id autem Deo non potest non graviter displicere, quod ore tam soluto laxoque adversus ipsius honorem pugnemus. Quapropter Iacobus Apostolus adhortatione maxime seria: Ante omnia, inquit, fratres mei, nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcunque juramentum: Sit autem sermo vester, est, est; non, non, ut non sub judicio decidatis. Illustrissime hæc Apostoli monita interpretatus est Augustinus. Hîc ego te, Lector, obsecro, vacivas præbe aures atque attentas, & quid hic unus sed eruditissimus, sed sanctissimus præsul de jurandi consuetudine senserit, ausculta. Sic igitur Augustinus loquitur: Quare ergo,

Aug. loco infra cit.

Iacob. c.5. v.12.

Ante

Ante omnia? Isto verbo, quod ait, Ante omnia, cautos nos fecit adversus linguam nostram. Ante omnia, ait, ut attendatis præ ceteris, ut vigiletis ne surrepat vobis consuetudo jurandi. Tanquam in specula ita te posuit contra te. Considera enim te jurare: per Deum, per Christum occido illum: & hæc quoties per diem, per horam? Non aperis os, nisi à tali juratione. Nolles, ut diceret tibi, *Ante omnia*, ut te adversus consuetudinem intentissimum redderet, ut omnia tua inspiceres, omnes motus linguæ tuæ diligentissime custodires; malæ consuetudinis tuæ custos esses. Ad eam constringendam audi, *Ante omnia*. Dormiebas, pungo; *Ante omnia*, spinas admoveo. Quid est, *Ante omnia?* Ante omnia vigila, Ante omnia intentus esto. Hoc peccatum quem non reum teneat, si jurare peccatum est? Nam perjurium peccatum esse, & grande peccatum, nemo dubitat: sed non ait Apostolus, *Ante omnia*, fratres mei nolite perjurare, sed nolite jurare. Quia ergo grave peccatum est pejerare, compendium tibi dedit Scriptura, Noli jurare. Vis ergo longe esse à perjurio? Iurare noli. Falsa juratio exitiosa est, vera juratio periculosa est, nulla juratio secura est. Sed consuetudo est, solet dici, &c. Major consuetudo majorem intentionem flagitat, non rei levis consuetudo. Si de manu aliquid faceres, facilius manui tuæ imperares, ne faceret: Si pedibus aliquo eundum esset, pigritia retardante excitares te, ut surgeres & ires: lingua facilitatem habet motus, in udo posita est, facile in lubrico labitur. Quanto illa citius & facilius movetur, tanto tu adversus illam fixus esto. Nam tantum mali habet juratio, ut qui lapides colunt, timeant falsum jurare per lapides: tu non times Deum præsentem, Deum viventem, Deum scientem, Deum manen-

Aug. tõ 10. serm. 28. de verbis B. Iacob ante finem sermonis: cetera initio.

NB. jurat hominẽ à se occidendũ

manentem, Deum in contemptorem vindicantem?

II. Alterum est; Assiduitas & quotidiana consuetudo jurandi, quam sacra volumina gravissime reprehendunt. Siracides, ut cautiores nos reddat: Iurationi, ait, non assuescat os tuum, multi enim casus in illa. Sunt qui tertio quovis verbo, ad vilissima quæque usurpent divinum nomen: nostrum nomen non nisi ad causam explicatã & æquam adhiberi patimur, quicquid demum fiat divino. Quis servorum sine honorifica præfatione dominũ aut magnatem nominet? & nos Angelorũ regẽ inter rixas & contumelias appellamus imprudentissime, seu levitatis seu falsitatis nostræ testem. Sunt qui vel uno die sexcenties dicant: Per Deum, Testis est mihi Deus, Deum appello testem. Aliter Seraphini Angelorum supremi sanctissimum Dei nomen venerantur, quanta enim ii reverentia, quo tremore suum illud trisagium *Sanctus, Sanctus, Sanctus* modulantur! At nos viles homunculi, in omne facinus projecti, in precibus torpidi, ad fabulas attenti, in vanis & futilibus animosi, cum oramus, Deum nominamus non sine fastidio, cum ludicra aut falsa narramus, eundem Deum appellamus, non sine grandi contemptu. Et quemadmodum sacerdos in sacris sæpius ingeminat, *Oremus*; sic juramentis assuetus, assidue iterat, *juremus, blasphememus*. Res ipsa hîc loquitur. Et idem Chrysostomus olim expertus: Nos autem, inquit, & cum vilia comparamus, & cum de uno numo contendimus, & cum adversus servulum commovemur, Deum testem invocamus. Et hominis quidem ingenui & aliquâ dignitate muniti, in publico ad hujusmodi res non audemus testimonium postulare, ne & injuriarum contra nos vindicta procedat: Deum autem, cælorum

Eccli. c.23. v.9.

Chrys. to.5. hom. ad baptizandos.

cælorum regem, Angelorum Dominum, & cum contrahis, & cum loqueris, & cum quibuslibet sermonibus delectaris, advocas testem. Hanc ergo jurandi flagitiosam consuetudinem gravissime detestatus Siracides: Nominatio Dei non sit assidua in ore tuo, inquit, & nominibus sanctorum non admiscearis: quoniam non eris immunis ab eis. Vir multum jurans implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga. Hoc unũ, obsecro, vigilante animo considera: *Vir multum jurans, implebitur iniquitate*: Compendium & epitome diversorum scelerum est jurandi temeritas: audebit plura qui frontem per tot juramenta exuit: *implebitur iniquitate*. Neque hic vindices Dei manus exibit. nam etsi seras, severas tamẽ exolvet pœnas, *& non discedet à domo illius plaga*; non seipsum tantum, sed & posteros suos centuplicatis secum suppliciis involvet.

Eccli. c. 23. v. 10. & 12.

III. Tertium est, Nulla, vel levi ex caussa jurare, quod divinæ leges expressissime vetant: Non usurpabis nomen Domini Dei tui frustra: quia non erit impunitus, qui super re vana nomen ejus assumpserit. Hanc legem spernit quicunque imeditatus & incogitans otiosa temeritate jurat. Hebræis non tantum hæc talia juramenta vetita; sed & religionis ac reverentiæ caussa, nomen Dei Iehova pronuntiare non sunt ausi, nisi soli sacerdotes & Pontifices, qui id maxime ad sollennem populi benedictionem, aut ingressum in templi adyta pronuntiabant. Iosephus affirmat, sibi hoc nomen eloqui, nec jus nec fas esse. Cum ergo in sacris paginis hoc nomen legenti occurrebat, Hebræi pro illo substituebant *Adonai*, vel *Elohim*. Imo Christus & Apostoli, cum testes faciunt Hebræas paginas, in quibus nomen tetragrammaton est, pro eo nomen *Dominus* substituunt. Hinc

Deut. c. 5. v. 11.

Philo l. 3. de vita Mosis.

Ioseph. l. 11. Iud. antiq. c. 8. med.

Iudæi

Iudæi negant ſe ſcire, quâ ratione nomen illud pronuntiandum ſit, ſeu, quomodo illud Deus, Moſes, atque ſacerdotes pronuntiarint, ajuntque ultimum ſacerdotem, qui nomen hoc expreſſerit fuiſſe Simeonem juſtum (qui Chriſtum puerum in templo paſſis ulnis amplexus eſt) à venturo autem Meſſia ſe docendos modum hujus nominis pronuntiandi. Ob eandem divini nominis reverentiam ſummus Pontifex, illud in tiara, laminæ aureæ inſculptum geſtabat ſublime, quod rex Macedo Alexander Iaddo Pontifici obvius, humi procumbens reverenter adoravit.

Tantamne reverentiam divino nomini detulerint olim Hebræi, & illud innumeris juramentis adeo impie temerent Chriſtiani? Grave flagitium, & ſupplicio digniſſimum. Neque priſci tantum Hebræi, ſed & noſtrates ac hujus ævi hoc ſervant pertinaciter; per nomen tetragrammaton expreſſe jurare nunquam audent, ſed hac formula, idque admodum raro, & non niſi adacti utuntur: Iuro per jod, he, vau, & jod (ſunt quatuor nominis tetragrammaton litteræ) quod juramentum illis ſacroſanctum & ſummum habetur. Idololatris etiam non licebat, falſum Deum Demogorgonem nominare; ſi quis ſecus faxit, terræ tremoribus id vindicandum.

Bocacius l. 1 de genealog. Deorũ c. 2.

IV. Quartum eſt, per res creatas jurare, imo ipſum etiam diabolum teſtem advocare & judicem: Si res non ita ſe habeat, diabolus me rapiat, cacodæmon me laceret, mille me diaboli aſportent: mortuus ex hoc loco jam efferar, hic bolus me ſuffocet. Narrat Polidorus, Comitem Goduinum in menſa dixiſſe: ſi mentiar, hic ipſe bolus me ſtrangulet. dixit, & factum eſt. De hoc juramenti genere ſignate Auguſtinus: Iurare, inquit, per

Polydor Virgil. l. 8. hiſt. Angl. Aug. to. 8. in pſ. 7 poſt. init.

per execrationem, est gravissimum jurisjurandi genus, cum homo dicit: Si illud feci, illud patiar,

Scitum est periculum ex aliis facere, tibi quod ex usu fiet. *Terent.*

Narrat Martinus Delrius, Hispanum militiæ ducem, cui nomen Bravo, quem & Delrius sæpe vidit, mire deditum fuisse aleæ, & quod plerunque fieri amat, in ludo diras jacere in se juxta atque alios esse solitum. Quadam die cum infelices semper numeri, & damnosi subsilirent canes, ira effervescens in caput suum dirissima precabatur. Et en subito, coram multis qui aderant, ab invisa manu ad tabulatum usque sublatus, post aliquod temporis expallidus & mortuo similior quam vivo, in solum deponitur. Cadaverosum hunc vultus lurorem toto post vitæ tempore retinuit. Rem æque testatam sed magis horrificam, optima fide idem commemorat in hunc modum. *Martin Delrius tom. 2 Disquis Magic. par. 1. quæst. 7. sect. 1.*

In Silesia vir nobilis convivas invitarat, jamque pæne meridies vocarat ad epulum, convivarum tamen nullus prandium condixerat; suas quisque remoras excusabat. Bilem hoc movit homini. Ergo ira frendens: Si convivæ nolint, inquit, veniant omnes diaboli. Dixit, & ut plenus erat fastidii, domo abiit, forte delatus in templum. Hîc sedandæ nonnihil bili, substitit, & quid ecclesiastes pro suggestu diceret, attendit. Dum ille in templo hæret, ad illius domum interim adsunt equites proceri, sed atri, imperantque servo, herum quantocius vocet, adesse hospites. Servus animo consternatus ad templum properat, & nuntiat hæc hero: ille inops consilii curionem consulit. Curio hoc suasit, ut omnem familiam domo juberet excedere. Fit. Sed dum properant, infantem in cunis dormientem tre- *Delrius loco cit.*

pida oblivione solum deserunt. Larvati ex Orco hospites domum libere ingressi, quia invitati, incipiunt comessari, & velut ebrii vociferari, per fenestras etiam prospicere, sed variis ursorum, felium, luporum, sed & hominum formis, monstrare pocula & quasi propinare, carnes assas, pisces lixos, placentas frixas, & id genus edulii ostendere. Hæc vicini, hæc Curio, hæc ipse paterfamilias vidit, &: Ah, inquit, ubi meus infans? Statim ab extrema parte verbi, dæmonum unus infantem ad fenestras, flebile parenti spectaculum, exhibuit. Virum nobilem infantis incolumitas unice angebat. Servum ergo, quem fidissimum habuit, interrogabat: Dic quæso, ait, quid agam? infantem quomodo eripiam his monstris? Cui servus: Domine, inquit, stes animo: vitam ego meam committam Deo, & ingrediar domum, infantem his Larvis abstracturus; Deus aderit. Si ita vis, ait herus, sic abi, Deus opem porrigat. Ita servus cum fausta prece Curionis & ceterorum, ingressus est domum, & ante conclave, in quo dæmones furebant, in genua provolutus se Deo impensissime commendavit. Sic obfirmato animo aperuit januam, reperitque dæmones, hos quidem stantes, hos sedentes, illos deambulantes, istos serpentes, jamque omnes uno impetu in se ferri ac vociferari: Quid hîc tibi est? Ille sudans, animo tamen præsenti usus: Tu, inquit, infantem mihi trade. Cui diabolus infantem gestans: Nequaquam, ait, jam meus est hîc infans. abi tu, tuoque domino dic, ipse veniat, & infantem recipiat. Servus jam animosior: Nomine Christi IESV, inquit, infantem aufero, & restituo patri. Dixit, & fecit. Hîc omnes vociferari: Relinque infantem, nebulo, relinque, aut discerpemus te. Ille minis neglectis, celeriter se domo ejecit, &

cit, &

cit,& infantem reddidit parenti. Eò nimirum diabolis sævire permissum, non ultra. Post aliquod elapsos dies evanuerunt hi ab Erebo convivæ: ita vir nobilis cum familia in vacuas ædes denuo immigravit. En inconsulti dicti quas pœnas dederit pater, quæ pericula subierit infans filius? Linguam deinceps frenare disce; iræ moderari stude; atque si domum elocare lubet, mendicis potius quã diabolis eloca: si cenam respuãt convivæ opulenti ac nobiles, fruantur eâ pauperes.

V. Verum, nec ad epulas nec ad choreas vocandus est gentis humanæ hostis, quod sequens narratio demonstrabit. In Saxonia opulenta virgo, juveni elegantis formæ, sed tenuis fortunæ conjugium promisit. Ille catus cautusque angebatur futuris, & vereri se dicebat, ne fidem frangeret immemor promissorum. At illa diris seipsam devovens: Si alteri nupsero, inquit, diabolus in ipsis nuptiis me vivam abripiat. Enimvero elapsis aliquot mensibus mutat animum virgo, & sponso priore spreto, nubit alteri, ditiori. Adest prior continuo, monetque fœderis, & diræ devotionis. Illa obfirmat animum, &: Noli, ait, obtundere homo, frustra es. Iamque nuptiæ parabãtur. Ipso autem nuptiarũ die, cũ jam totis ædibus perstreperet hymenæus, cum cognati & convivæ mire hilarescerẽt, sponsa, vigilante conscientia, solito fit tristior. Sub epuli finem, duo diaboli, nobilium equitum tunc primum adventantium specie, nuptialem domum ingrediuntur, humaniter excipiuntur; fit locus novis convivis, consident una, fabulantur multa, mentiuntur plurima. Iamque epulum & choreuma ad saltationem spectabat. Ita remotis mensis in choreum itur. Equitum alter honoris caussa invitatur, ut cum sponsa choros

Delrius tom. 2. disquisit Magic. l. 3. part 1. q. 7. sect. 1. mihi pag. 77

 ducat.

ducat. Non recusat; unum alterumque canticum cum eâ desaltat. Mox cum eadem per ostium erumpit, & in altum se tollit cum devota sibi præda, parentibus & cognatis frustra lamentantibus. Postero die mæstissimi parentes & cognati, miserunt qui sponsam quærerent, ut saltem esset quod sepulchro & terræ redderent. Quærentibus iidem diaboli duo fiunt obviam, & sponsæ vestes ac mundum muliebrem reddunt cum hoc dicto: In sponsam, non in hæc, potestatem nobis concessit Deus. Augustini verba hîc repeto; Iurare per execrationem (quod sponsa fecit) gravissimum jurisjurandi genus est. Ita misera quæ nuptiarum promissa violavit, & suam in se precationem contemsit, corpore animoque cacodæmoni mancipata est. O quantum momenti, in quantillis vocibus! En caussam, quare Iacobus Apostolus dixerit: Ante omnia, fratres mei, nolite jurare: non per cælum, sed neque per terram, multo minus per diabolum.

Ex ipso autographo Gallice excuso Atrebati Anno 1601. Cũ approbatione D. Guilhelmi ad S. Magdalenã curionis & canonici Atrebatẽsis.

** Anton. de Haeck vulgo Cruck.*

Huic alterum addo, idque recentius. Anno millesimo quingentesimo nonagesimo nono, die vigesimâ nonâ Novembris, Geradimontii in Flandriâ, argentarius (cui * Antonius nomen) ad Navim auream hospes divertit. Lis ei erat cum aliis de pecunia, quam alii datam ei affirmabant, ipse acceptam negabat: & pernegabat, & quod pejus, juramento dicta confirmans: Si eam pecuniam, ajebat, acceperim, velit Deus ut hoc igne comburar. Simul ignem monstrabat in proximo camino structum. Nec tamen iis quibuscum lis erat ita satis factum. Hominem jurejurando insuper censuerunt obstringendum. Neque hoc ille detrectavit, jusjurandũ dedit. Sic vesperi discessum est. Antonius post cenam lectum sterni, & ignẽ paullo luculentiorem in camino fieri jussit,

cò

eo aversus se applicuit, quietius, ut putabat, dormiturus calefacto corpore. Hospes sedulus & officii sui satagens peregrinum hominem ante somnum convenit rogavitque, num quid rerum deesset; simul ignem singulariter observavit jam pæne in favillam consedisse, nec quidquam periculi ab eo metuendum. Sic abiit è cubiculo. Has ipsas ædes sub undecimam noctis horam excubitor transiit, viditque in ea parte ædium, ubi Antonius morabatur, plurimum luminis effulgere, quia tamen incendium suspicatus non est, frustra ciere turbas noluit. Idem vigil non multo post ibidem præteriit. sed jam vehementior ille cubiculi fulgor decreverat. Eadem hora soror Antonii vix mille passibus ab oppido distans etiamnum in opere erat, & fila ducebat. Cum ecce colum subitus è foco ignis invadit, ægre repressus aquâ. Eâdem nocte ante parochi domum horribiles latratus canis edidit. Manè Antonii soror maritum mittit Geradimontium ad invisendum fratrem. Expectat is ultra horam in hospitio, dum affinis surgeret. Nemo prodit. Tandem pulsat ad cubiculum: nemo respondet. Denique rogat hospitem, aperiat. Ingrediuntur ambo, & miserum reperiunt fœde ustulatum ac mortuum, illæsis à flammâ pedibus. Craneum primo tactu in cineres solutum, scabellum cui insederat, pæne combustum. Omnis pecunia quam secum in loculis deferebat, ab igne intacta erat. Hoc quam primum urbe tota vulgatum est. Mox omnes ad triste spectaculum convolarunt. Fama etiam Bruxellas iit ad Belgii principes, qui virum gravem miserunt, ut in rei fidem inquireret. Omnia, prout narravimus, comperta. Nimirum vigilat divina Vindicta, nec perjuris dormit, præsertim cum illi tam securi sce-

Seu Adriano-polim.

leris in somnum declinant. Repeto illud beati Iacobi: Ante omnia, fratres mei, nolite jurare.

VI. Sed dices, hi quos nominasti, falso jurarunt; ego, aliique leviter & incogitati juramus, & modo Deum, modo diabolum nominamus testem: quid hoc tanti momenti sit? Non est ita, mi vir ut dicis: nam ille nobilis Silesius præcipitante ira, & inconsideratus juravit. Deinde vero, eum te esse finge qui semper verum dicas, quotiescunque dicis: Testem Deum appello; Ne sim salvus, si hoc fecero; diabolus me avehat, si hoc patiar: esto, inquam, te talia dicendo veritati nunquam contradicere (quod fieri non potest) per hanc tamen pessimam jurandi consuetudinem, inobservatis lapsibus, devenies ut etiam falsa juramentis confirmes. Crede mihi, regula est certissima: *Sæpe jurando perjurifimus.* Omne autem perjurium letale delictum est, neque hîc, ut in aliis, rei levitas excusat. Sapienter præmonet Ambrosius: *Ambr. in exhortat. ad Virg.* Noli ergo jurare, ne incipias pejerare: hoc illud è vestigio sequitur. Hanc ipsam ob caussam divus Iacobus cavere jubens: Nolite, inquit, jurare, *ne decidatis*, ab uno in aliud juramentum, à juramento in perjurium, ob perjuria justo Dei judicio damnandi.

Denique legislator divinus, Christus, Dominus, sanctissimam in omnia juramenta legem, & nulli antiquandam promulgans: *Matth. c. 5. v. 34. usque ad v. 38.* Audistis, inquit, quia dictum est antiquis, Non perjurabis, reddes autem Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis non jurare omnino; neque per cælum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum ejus; neque per Ierosolymam, quia civitas est Magni regis; neque per caput tuū juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum. Sit sermo autem

vester,

vester, est, est; non, non, quod autem his abundantius est, à malo est. Si eam observantiam Deo debemus, ut non nisi ad res ipso dignas, testem eum vocemus, cujus obsecro momenti sunt pleraque omnia, vanissima certe illa juramenta? Quare prohibet Christus, imo jam prohibitum esse docet, jurare. Neque tantum vetat, per Deum, sed & per res creatas jurare. quod autem abundantius est simplici affirmatione, vel negatione, à malo est, à diabolo introductum est. Ex hominum vitiis natum est juramentum, quod mendaces sint plerique, subdoli, flexiloqui, varii, nec eam colant simplicitatem atque sinceritatem quam dictat ratio. Nemo autem minus meretur fidem quam is qui frequenter jurat. Vult itaque Servator, nos adeo spectata morum integritate vivere, ut nemo nobis non credat etiam injuratis: adeoque aperta simplicitate, ut vicissim nulli non credamus injurato, sitq; sermo Christiani instar jurisjurandi. Isidorus Pelusiota insigniter: Si nostri gregis es, inquit, ac sub bono illo pastore censeris, ferarum naturam ac similitudinem abjura, & ipsius voci obtempera, qua, ne omnino jures, prohibet. Quod si jurare minime vis, nec ab aliis quidem ut jurent extorque. idque duplici de caussa, nimirum aut quia veri studiosus est qui interrogatur: aut contra, quia libenter mentitur. Si enim ille vera loqui solet, omnino etiam nullo interposito jurejurando vera loquetur: Si autem mendax est, jurans etiam mentietur. Non sine caussa Siracides: Loquela, inquit, multum jurans horripilationem capiti statuet. Æquum profecto est, ut cum multum juratur, caput audientis exhorrescat, quod sanctissimum Dei nomen sic abjici videat & calcari. Non exigua virtus est, juramentis penitus abstinere.

Isid. Pelus. l. 1. ep. 155.

Eccl. c. 27. v. 15.

CAPVT XXIX.

Quid Sancti Patres, Chryſoſtomus, Auguſtinus, Bernardus de Lingua IVRANTE *ſenſerint.*

IVramentum reverenter adhibitum, licitum ſemper ſanctumque habitum, ex uſu omnium gentium & tribunalium conſtat. Sed alterum illud vanum, & ſine cauſſa uſurpari ſolitum, à Chriſto Servatore prohibitum, variis ſuppliciis coercendum, ſanctiſſimi quique & eruditiſſimi viri graviſſime deteſtati ſunt. Ex eorum numero tres potiſſimum ſelegi, Chryſoſtomum, Auguſtinum, Bernardum, priſcos doctores, quorum ſententias perrogare inſtitui. Dicent illi quid de improba jurandi conſuetudine ſentiendum. Qua in re quinque nobis capita præcipue perſequenda. Primum, Iurandi conſuetudinem aſſiduis objurgationibus eſſe convellendam. Secundum, A Iuramentis ad perjuria facillime tranſiri. Tertium, Non tantum non jurandum, ſed nec juramentum ſine neceſſitate poſtulandum. Quartum, E Iuramentis plurima, maxima provenire damna. Quintum, Iurandi conſuetudinem facile poſſe corrigi. De his breviter, & ordine ſignato diſſeremus, ex ore dictorum Patrū.

I. Primum. Deterrimam jurandi conſuetudinem aſſiduis incuſationibus caſtigandam, illuſtriſſime docuit Chryſoſtomus, qui vix unquam pro ſuggeſtu dixit, quin flagitioſam illam jurandi aſſiduitatem acri aceto perfunderet. Ipſe de ſeipſo teſtis: Etſi enim heri, ait, & nudius tertius de hac vobis locutus ſum materia, neque tamen hodie deſiſtam, neque cras, neque perendie eadem perſuadere. Et quid dico craſtinam aut tertiam diem? Donec vos correctos videam,

Chryſ. tō. 5. hō. 5. ad pop. Anti. poſt med.

deam, non absistam. Sed eadem iterum atque iterum inculcans, & pessimam jurandi consuetudinem identidem castigans: Quid faciam? inquit, donec vos correctos videam, non possum absistere proposito. Obsecrare, arguere, increpare, opportune, importune instititit, Apostoli suasu, nec de eadem re sæpius obtundere destitit, dum adverteret hoc vitium saltem capi & intelligi, si non perfecte corrigi. Et veluti faber tundendo ictus repetit, & malleum sæpius in idem ferramentum revocat; ita Chrysostomus: Rursus, inquit, vobis de eadem materia dicere volo, ut de mente vestra improba jurandi consuetudo radicitus evellatur. Sextus hic dies est, quod de hoc vos præcepto admoneo. Neque vanus, aut sine profectu monitor fuit. Actum est aliquid tot seriis clamoribus; exhorruerunt aliqui criminis gravitatem, & à seipsis pœnam expetiverunt. Hos Chrysostomus publice commendans: Novi multos referentes, inquit, mandatum fecimus, leges nobismet ponentes, & jurantibus pœnas definientes, & legem transgredientibus pœnam inferentes, pœnam nobis congruam, quod est maximæ charitatis indicium. Hæc igitur curiose scrutari cognovimus, & Deo gratias egimus, quod non in petris seminavimus. Quia tamen alii in eodem luto hæsitabant, aut dato emendationis specimine, ad ingenium redibant, Chrysostomus idem monere perseverans: Hoc, inquit, & de jurantibus dicere licet: nec enim isti ullum habent quem præmittant prætextum, sed contemptum solum. Et novi quidem quod gravis esse videor jam & onerosus, admonitionis jugitate perturbans: veruntamen non desino, ut vel meam reveriti impudentiam, improba juramentorum consuetudine absistatis. Idem proximis concio-

& hom. 15. mihi. pag. 116.

Idem. eod. tõ. hom. 14. circa finem.

Et hõ. 9 ad pop. initio.

hõ. 10. fine.

hō. 12. ante finem nibus ingeminans: Volo itaque rursum de juramentis vobis loqui, erubesco autem. Mihi quidem grave non est diu noctuque eadem vobis dicere: timeo autem ne postquam vos his multis diebus admonuero, multum torporem vestrum damnabilem ostendam, qui in negotio tam facili, continua egeatis admonitione. Nec tamen erubesco, sed & timeo vobis. Continua namque doctrina advertentibus salutaris quidem & utilis, torpentibus vero damnosa & periculosa. Etenim quanto quis sæpius audierit, tanto majorem ultionem attrahet, non faciens quæ dicuntur. Idem omnibus pæne aliis concionibus inculcat Chrysostomus.

II. Secundum caput fuit; à Iuramentis ad perjuria facillime transiri, fieri enim non posse, ut quis sæpe juret, & nunquã pejeret. Perjurium theologis est mendacium vel falsitas juramento confirmata. Hîc & Augustinus velut capitalis triumvir juramenta gravissime incusans: Falsa juratio, inquit, non est leve peccatum: imo tam magnum peccatum est, falsum jurare, ut propter reatum falsæ jurationis, Dominus prohibuerit omnem jurationem. Propinquat falsæ jurationi, qui vel verum jurat. Hoc ipsum affirmatius asserens: Homo, inquit, qui per consuetudinem jurandi potest linguâ in perjurium prolabi, bene prohibetur jurare. Tanto enim longius erit à perjurio, quanto erit longe à jurando. Nemo hominum est qui frequenter jurat, quin aliquando pejeret. Certissimum & priscorum verbum:

Aug. tō 10. serm. 10. in decollat S. Ioan. Baptist mihi pa. 438 1.

Iamb. vetus.

Qui sæpe jurat, sæpe oportet pejeret.

Aug. tō. & serm iis de, finc, &. in ps. 88. ante med.

De quo idem Hipponensis Antistes: Et ecce dico charitati vestræ, ait, & qui per lapidem falsum jurat, perjurus est. Vnde hoc dico? quia multi & in hoc falluntur, & putant, quia nihil est per quod jurant, non se crimine teneri

ne teneri perjurii. Prorſus perjurus es, quia per id quod ſanctum putas, falſum juras. Sed ego illum ſanctum non puto. Sanctum putat cui juras. Non enim quando juras, tibi juras, aut lapidi juras, ſed proximo juras. Homini juras ante lapidẽ, ſed nunquid non ante Deum? Non te audit lapis loquentem: ſed punit te Deus fallentem. Vis ergo longe eſſe à perjurio, Iurare noli. Totus in eandem ſententiam Chryſoſtomus concedens: Nec enim, inquit, hoc ſolum habet mali juramentum, quod & temeratum & ſervatum juratos pœnæ facit obnoxios, quod in nullo peccatorum alio accidere quiſpiam videt. Sed & aliud non minus iſto malum. Quod autem hoc eſt? quod neque volentibus neque ſtudentibus ſæpius poſſibile eſt bene jurare. Primo quippe continue jurans & volens & invitus, & neſciens & ſciens, & ſerio & joco loquens, & ab ira ſæpe elatus, & à multis aliis, omnino pejerabit. Nemo eſt qui frequenter juret, & non aliquando perjuret. Et ejus rei velut cauſſam aſſignans: Qui, inquit, mentiri non dubitat, nec pejerare timet. qui enim mentitur, veritatem in corde ſuo tranſgreditur: qui autem perjurat, in verbis ſuis tranſit Deum. Qui in jurando non timet Dei præceptum negligere, nec in perjurando timebit. Quid ergo intereſt, inter Deum tranſire & veritatem tranſgredi, cum & ipſa veritas ſit Deus? Hæc ſola eſt differentia, quia veritatem mentientes in corde tranſimus, perjurantes autem, Deum in verbis. Nam verbo hominibus ſatisfacimus, conſcientia autem Deo. Ipſe Deus qui perjurare vetuit, ipſe & poſtea non jurare mandavit. Qui ergo in jurando non timet Dei præceptum negligere, nec in perjurando timebit. Multo difficilius eſt jurantem non pejerare, quam omnino à jure-

Chryſ. hõ 14. ad pop. poſt init & hõ. 12. in c 5. Mat. ante med.

Idem tom. 4. Ep. ad Rom. c. 7. hom. 13. ante finem & hõ. 14. ad pop. poſt ini. & fin.

jurejurando abstinere. Vsque adeo est concessum & manifestum, quod multum jurantem, & perjurum esse necessarium est. Impossibile enim, impossibile, os jurare assuefactum non continue pejerare. Mellifluus Bernardus illam Augustini & Chrysostomi sententiam omni calculo confirmans: Vis, inquit, ut dicam tibi qualiter nunquam pejerabis? Nunquam jures: si non juraveris, nunquam pejerabis: si pejerare times, nunquam jures. Prohibe etiam tibi juramentum, tolle usum jurandi; periculosum est enim jurare; usus jurandi facit consuetudinem perjurii; usus jurandi ducit hominẽ ad perjurium. Sit in ore tuo, Est; sit in ore tuo, non est. Veritas non indiget juramento. Fidelis sermo retinet locum sacramenti. O si Deus timeatur, inquit Augustinus, ô si perjuri expavescant! lingua frenatur, veritas tenetur, juratio tollitur.

Bern. de modo bene viv. serm. 32. de perjurio

Aug. serm. 10. in decoll. S. Ioan Bapt. fine.

III. Tertium caput erat, non tantum non jurandum, sed nec juramentum sine necessitate postulandum. Qui ad jurandum provocat, aut juramentum exigit, quandoque gravissime peccat. Dilucide Augustinus; Si scit eum fecisse, inquit, novit fecisse, vidit fecisse, & cogit jurare, homicida est. Idem hoc acerbiori invectione repetens: Ille, inquit, qui hominem provocavit ad jurationem, & scit eum falsum esse juraturum, vincit homicidam: quia homicida corpus occisurus est, ille animam, imo duas animas, & ejus quem jurare provocavit, & suam. Scis verũ esse quod dicis, & falsum esse quod ille dicit, & jurare compellis? Ecce jurat, ecce pejerat, ecce perit. Tu quid invenisti? Imo & tu peristi, qui de illius morte te satiare voluisti.

Aug. serm. 28. de verb. Apost. propius finem, & serm. 11. inde collat. S. Ioan Babt.

Chrysostomus hoc ipsum sollicite ac peramanter ingerens: Ecce admoneo te, inquit, ne aliquando hominem jurare compellas. Sive existimas eum bene juraturum, recede ab eo:

Chrys. in c. 5. Matth. hõ. 12.

ab eo: sive existimas male juraturum, magis recede ab eo, quia etsi ille bene juraverit, tu quantum ad conscientiam tuam perjurii illius factus es caussa. Chrysostomum nemo melius explicaverit quam ipse Chrysostomus, qui toties à se dicta hunc in modum exponit: Quid tibi Christus de juramentis differat, horresce audiens, & desiste. Quid igitur de juramentis inquit? Ego autem dico vobis omnino non jurare. Tu vero legem jurare prohibentem contemnendo, juramentum facis? O contumeliam, ô insaniam? Idem enim facis, tanquam si quis legis latorem prohibentem interficere, ipsum cædis sibi socium esse jubeat. Non ita gemo & deploro, quosdam in viis jugulatos audiens, sicut gemo, & lacrimis prosequor, horresco, cum video quempiam prope mensam hanc venientem, & manus imponentem, & euangeliis jurantem attactis. De pecuniis, quæso, dubitas, & animam occidis? quid tantum lucraris, quantum animam tuam & proximum lædis? Si enim credis quod verax sit homo, ne juramenti necessitatem adducas: si vero nosti quod mentitur, ne pejerare cogas. Sed ut mihi satisfieret instandum erat, inquis. Imo tunc sufficientem capias satisfactionem, cum jurare eum non feceris. Nunc nempe domum regressus multam capies consolationem, agens Deo gratias, & dicens: Benedictus Deus, quoniam me ipsum continui, neque adjuravi frustra, nec temere: pereat aurum, pereant pecuniæ, ut hoc nobis maxime consolationem afferat, legem non præteriisse, nec alterum coegisse, ut hoc faceret. Cogita propter quæ non adjurasti, & hoc tibi sufficiet in refrigerium & consolationem.

Chrys. hō. 15. ad pop. fine.

Omnino non jurandum luculente docens Augustinus: Pejerare, inquit, immane peccatum

Aug. epist. 154. ad Publicolā, initio.

tum eſt, à quo nos longe eſſe voluit, qui omnino ne juremus admonuit. Idem Hilario unice commendans: Iurationem, inquit, cave, quantum potes. Melius quippe nec verum juratur, quam jurandi conſuetudine & in perjurium ſæpe caditur, & ſemper perjurio propinquatur. Sed illi, quantum aliquos eorum audivi, quid ſit jurare, prorſus ignorant: putant enim ſe jurare quando in ore habent: Scit Deus, &; Teſtis eſt Deus, &, Teſtem Deum invoco ſuper animam meam. His ſeſe juramentis obſtringunt miſeri, propter unicum quandoque obolum, frequenter ob lanam caprinam. Quod Chryſoſtomus deplorans: Neſcitis, inquit, quid ſit Deus, & quali ore invocari debeat. Porro quoties de viro aliquo virtutibus prædito loquimur, dicimus: Lava os tuum & ſic memor ſis; nunc vero honorabile nomen, quod eſt nomen ſuper omne nomen, quod admirabile in omni terrâ, quod dæmones audientes cõtremiſcunt, ſimpliciter diſtrahimus; ô conſuetudinem quę id fecit contemptiſſimũ &c. Si ſimpliciter nominare Deum non omnibus fas erat, hoc certe quod in teſtimonium vocatur, quantæ audaciæ, dic oro, quantæ inſaniæ? quomodo enim non abſurdum, ſervum quidem non audere dominum nominatim, & ſine honoris præfatione appellare: Angelorum vero Dominum temere & contemptim ubique jactare? Nunquid quoniam non punimur, putamus nos neque peccare? Ecce dico & teſtificor vobis, emendate juramenta, eos autem qui non obtemperant, omnes mihi indicate: ecce præſentibus vobis, imperabo his qui ad miniſterium ſegregati ſunt domuum orationis, & admonebo & oſtendam nulli jurare licere, imo neque aliter. Ad me igitur ducatur, quiſquis fuerit, quoniam & hæc oportet coram vobis agi,

Aug. epiſt. 89. ad Hilariũ fine.

Chryſ. hom. 9. in acta Apoſt. proxime finem. & hom 7. ad pop. fine

agi, quasi pueri essetis. Ergo, nec tu ipse jura, nec aliis ad jurandum impelle.

IV. Quartum caput, E consuetudine jurandi, velut è fonte, mala scaturire innumera, iidem, quos supra laudavi sanctissimi doctores testantur. Et Hipponensis quidem præsul Augustinus de seipso candide ac nervose: Iuravimus & nos, inquit, passim habuimus istam teterrimam consuetudinem & mortiferam. Dico charitati vestræ, ex quo Deo servire cœpimus, & quantum malum sit in perjurio vidimus, timuimus vehementer, & veternosissimam consuetudinem timore frenavimus. Frenata restringitur, restricta languescit, languescens emoritur, & malæ consuetudini bona succedit. Gravissimum hoc malum est, sæpe jurando, in eam jurandi consuetudinem venire, quæ paullatim in mores transeat. Quod idem Augustinus deplorans: Sed tamen, inquit, aliud habet humana pessima consuetudo. Et cum tibi creditur, juras; & cum nemo exigit, juras; & horrentibus hominibus juras; non taces jurando, vix es sanus non perjurando. Ergo, si discutiat homo, quoties juret per totum diem, quoties se vulneret, quoties gladio linguæ se feriat, & transfigat, quis in illo locus invenitur sanus? quia ergo grave peccatum est pejerare, compendium tibi dedit Scriptura, Noli jurare.

Aug. tõ, 10 serm, 28. de verb. Apost. post med.

Idem serm. eod.

*Chysostomus hic sibi vere similis, hoc est, aure eloquii orator, inanium juramentorum damna percensens: Satanæ laqueus est, inquit, jurare. Disrumpamus igitur funes, & facile contra omnem custodiam consistemus; liberemur à laqueo satanæ. Vide enim quanta correxeritis, si quidem hoc correxeritis. Primum quia consuetudinem difficilem exsecatis. Deinde rationem malam, & unde omnia mala, nempe quod putatis

**Chrys. hom. 11. in Acta, fine. & hom. 14 in ead. fine & hõ. 15. ad pop. post. med. hom. 9. ad pop. fine hõ. 14. ad pop. post med & fine. hõ. 19. ad pop. fine.*

tis nihil referre, & nihil nocere. Tertio furorem; Quarto avaritiam. Omnia enim hæc juramentum parit. Audiſtis prophetam de juramentis hodie nobis loquentem? Reſpexi oculis meis, & vidi, inquit. Quid tu vides? Et dixit: Video falcem volantem longitudine cubitorum viginti, & latitudine cubitorum decem. Et ingredietur domum, inquit, jurantis nomine meo, & diſſolvet eam in medio, & ſuffodiet lapides & ligna. Quid tandem eſt dictum? & qua de cauſsâ in ſpecie falcis, jurantes ſequens pœna videtur? Vt ultionem inevitabilem eſſe, & ſupplicium evitari non poſſe videas. Enſem enim volantem forſitan aliquis effugere poterit: falcem autem in collum delapſam, & pro funiculo factam, nemo fugere poteſt. Cum autem & alæ adſint, quæ ſalutis ulterius ſpes? Quâ vero cauſsâ lapides & ligna jurantis diſſolvit? Vt ruina aliis correctio fiat. Poſtquam enim jurantem mortuum terræ condi neceſſe eſt, domus diſſoluta & ruina facta, prætereuntibus omnibus & cernentibus admonitio erit per aſpectū, ut non eadem audiant, ne eadem patiantur, & accuſatrix erit mortui criminis continua. Non ita pungit enſis, ſicut juramenti natura, non ſic occidit gladius, ſicut juramenti plaga. Scribe ſuper parietem domus tuæ, & ſuper cordis tui parietem, falcem illam volantem, & hanc ad maledictionem volare puta: & continue ipſam recogita, ſive alium jurantem videas, cohibe, vera, & curam tuorum gere ſervorum. Idem Chryſoſtomus de Saulis regis juramento diſſerens, ut compendio plurima juramentorum damna enumeret: Saul, inquit, ex unico juramento plurima texuit perjuria. Vides, & tyrannidem, & filii cædem, & bellum civile, & pugnam, & jugulationes, & cruores, & infinita cadavera ex uno parata juramento?

Zacha. c. 5. 2. 3. & 4. Vulgata lectio habet. Volumē volans

Chryſ. locis proxime citatis.

juramento? Vides quot homines tum volentes, tum invitos perjurio obnoxios, unū fecit juramentum? quot mala molitum est, quot cædes patravit? Cum his autem omnibus audisti Christi sententiam dicentem, quod non pejerare tantum, verum & jurare quomodocunque, diabolicum est, & tota maligni machinatio. Audisti quod ubique juramenta sequuntur perjuria. Hæc, inquā, omnia congregans, inscribe cordi tuo. Vtinam mihi liceret frequenter jurantium animas exuere, & ipsorum oculis subjicere vulnera & cicatrices, quas quotidie capiunt à juramentis. Nec admonitionis aut consilii indigeremus: quoniam vulnerum aspectus omni sermone potentius, huic improbæ consuetudini adhærentes, à malitiâ abducere posset.

Tandem Chrysostomus, quia multos hac in re cessatores aut refractarios expertus est, ovem exuens, leonem induit, & è suggestu omnibus edixit publica voce: quicunque jam toties moniti inanibus juramentis non abstinerent, templo exclusos se scirent, templi limina non amplius contingerent, quamdiu scelestam jurandi consuetudinem perseverarent. Et hæc Chrysostomi verba sunt: Quotidie clamamus, insonamus in aures vestras. Qui audiat, nullus est, &c: Propterea magna & clara voce prædico vobis ac testificor, ita ut eos qui sic prævaricantur, quique ea quæ à maligno sunt, loquuntur, hoc est enim juramentum, ne limina ecclesiastica ascendant. Præstitutus autem vobis sit mensis præsens, ut sic corrigamini. Ne enim mihi dixeris, quod me negotiorum urget necessitas, quia fidem non invenio. Iam remove mihi illos qui ex consuetudine jurant. Scio quod multi nos risuri sunt. Atqui melius est nos nunc rideri quam olim deplorari.

Chrys. hom. 3. in Acta circa finem.

plorari. Et hoc ipſum, quo id melius ab omnibus capiatur, repetens: Si quis, inquit, noluerit hoc præceptum perficere, quemadmodum tuba quadam per verbum pronuntio, abſtineat à liminibus eccleſiaſticis illis, ſive princeps ſit, ſive alius diademate cinctus.

Chryſ. hom. ea dem 8. in apoſt Acta. & hõ. 11. in Acta. propius finem.

V. Quintum caput Iurandi conſuetudinem facile poſſe corrigi, Chryſoſtomus & ſæpe & aperte ingerens, Malam, inquit jurandi conſuetudinem ab ore noſtro auferamus frenum imponamus linguæ: Nullo hîc ſumptu opus, nullus labor exigitur, non indiget magnâ temporis mora exercitatio. Sufficit velle, & totum factum eſt. Res enim hæc à conſuetudine pendet. Etiam oro & obſecro, ſtudium tale afferamus. Quam autem negligentia multorum bonos hos conatus eludat, explicans: Contingit autem ſæpius contrarium, inquit, eos qui ſemel bene aliquid fecerint, in eadem peccata ex ignavia iterum relabi, ita ut inde quaſi impoſſibile reliquũ opus conſtituere, ut ſi poſuimus nobis ipſis legem non jurandi. Virtutem exercuimus ad dies tres, quatuor: poſt hoc neceſſitate quadam urgente, collectum lucrum totum diſperſimus, ac incidimus. Deinde in tantam pervenimus ſegnitiem ac deſperationem, ita ut non libeat eadem ultra attingere, &c. Verum non oportet negligenter agere etiam ſic, ſed iterum laborem aggredi. Os enim quod neſcit jurare, ſtatim etiam Deum in precibus invocans conciliabit, & gravi plaga diabolum percutiet. Os quod jurare neſcit, neque contumeliis afficiendi conſuetudinem habebit. Nam quemadmodum ex domo quadam, ita à lingua hunc ignem ejice, & foras trahe.

Auguſtinus ad vincendam jurandi conſuetudinem graviſſime hortatus; Laborare debetis,

debetis, & confligere, ait, adversus consuetudinem vestram malam, malam, malam, & valde malam: & tollere jurationem de oribus vestris. Cavete à falsa juratione, cavete à temeraria juratione. Ab his duobus malis securissime cavebitis, si consuetudinem jurandi à vobis abstuleritis. *Aug. serm. 11. de decoll. S. Ioa. Bapt. med. & fine.*

Atque ut vim verbis adderet, suo eos exemplo cohortatus: Scio, inquit, grave esse consuetudini vestræ, sed & grave fuit consuetudini nostræ. Timendo Deum, abstulimus jurationem de ore nostro. Ecce vobiscum vivimus. Quis nos audivit aliquando jurantes? Nunquid non consueveram quotidie jurare? At ubi legi, & timui, luctatus sum contra consuetudinem meam, in ipsa luctatione invocavi Dominum adjutorem. Præstitit mihi Dominus adjutorium non jurandi. Nihil mihi facilius est, quam non jurare. Hoc ideo admonui charitatem vestram, ne dicatis: Quis potest? *Augu. serm. 10. de decoll. S. Ioan. fine.*

Bernardus juramenta vinci non appetendo, docens: Sicut, ait, mentiri non potest, qui non loquitur: sic pejerare non poterit, qui jurare non appetit. Quacunque arte verborum quisque juret, Deus tamen qui est testis conscientiæ, hoc ita accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit. Chrysostomus quo magis suos animaret ad victoriam vitii tam infesti: Quid horum, inquit, in juramentis quæso prætendere possumus? quam difficultatem? quem sudorem? quam artem? quod periculum? exiguo tantum studio nobis est opus, & brevi nobis totum expeditum fuerit. Nec mihi dicas, majorem expedivi; sed nisi totum emendasti, nondum te quidquam fecisse puta. Hoc enim exiguum neglectum, & omne reliquum destruit. Sæpius namque domos ædificantes homines, & tectum imponentes, unius tegulæ excussæ curam non *Bern. de modo bene viv. serm. 32. de perjurio.* *Chrys. hom. 19. ad popul. proxime finem.*

 gerentes,

hõ.26. ad.pop. initio. gerentes, totam domum perdiderunt. Nobis itaque quotidianas ponamus leges. Interim à facilioribus exordiamur, ab ore noſtro jurandi frequentiam amputemus, linguæ frenum ponamus, Deum juret nemo. Non eſt hîc impendium, non eſt hîc labor, non eſt hîc temporis exercitatio: ſufficit velle, & totum factum eſt; conſuetudinis enim opus eſt. Precor & ſupplico, ſtudium hoc impendamus. Ergo Satanica hæc jurandi conſue-

Idē tō. 2. in c. 5. Matth. hō. 17. fine. tudo, uti aureus orator loquitur, ſuperari non difficulter poteſt, modo eam velimus ſuperare. Ea de cauſſa hoc ipſum diverſis concionibus retractans: Quî tandem, inquit, quæſo te, labor eſt fugere juramentum? nunquid pecuniarum opus eſt impenſa, nunquid ærumnis ac ſudore perficitur? tantummodo velle ſufficit, & totum quod jubetur impletum eſt &c. Cum igitur iſtud corrigere tentaveris, etſi ſemel, etſi iterum legem conſuetudine fallente fueris transgreſſus, ne tunc quidē animo deſperes, ſed rurſum reſurge, atque idipſum ſtudiū ſollicitus apprehende, & abſque ulla prorſus ambiguitate ſuperabis.

Idē tō. 5. hō. 7 ad pop. fine. Vt autem Chryſoſtomus pectori alte infigeret impar hominum & Angelorum ſtudium in divini nominis cultu, quamque facile ſit cura & ſtudio hoc vitium debellare: Seraphim, inquit, ſtabant circa ipſum, & clamabant alter ad alterum, & dicebant, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth: plena omnis terra gloria ejus. Vidiſti cum quanto timore, quanto horrore nominant eum glorificantes & laudantes? Tu vero in precibus quidem & ſupplicationibus, cum multo ipſum invocas torpore, quando horreſcere oportebat, varia quædam, & alia ſuper alia connectis juramenta, & qualis venia, quæ vero nobis erit excuſatio, etſi millies conſuetudinem objiciamus? Dicitur quod

quod quidam externorum oratorum præ quadam ſtulta conſuetudine, dexterum eundo humerum continue movebat, ſed tamen conſuetudinem vicit, & gladios acutos utrimque humeris impoſuit, ut vulneris timore, membrum inepte ſe movens corrigeret: Hoc & tu linguæ facias, & ipſi pro gladio divinæ pœnæ timorem impone, & omnino ſuperabis. Impoſſibile enim, impoſſibile inquam eſt, meditantes & ſtudentes, & opus hoc facientes, unquam ſuperari. Ergo abunde ſatis demonſtratum eſt, jurandi peſſimam conſuetudinem à nemine non ſuperari poſſe. Sequitur, quibus ea modis ſuperari poſſit. De quo capite proximo agemus, una etiam diverſis objectionibus reſponſuri.

CAPVT XXX.

Quibus objectionibus IVRAMENTA *ſoleant excuſari, & quibus modis ea extirpari poßint.*

VTi linguæ ſunt quæ cæno merſæ, ſordibus unice gaudent, ita ſunt linguæ, quas diabolus nunquā non perſultat. Hæ nō decimam tantum, ſed vel tertiam ſermonū partē conſecrant cacodæmoni, idololatris pejores. Baſilius Magnus: Illud Cliniæ, inquit, unius è ſecta Pythagorea philoſophi difficile eſt credere, quod caſu non de induſtria noſtros imitatur. Nam ille, cum per juramentum mulctam trium talentorum liceret vitare, injuriam pati maluit quam jurare. Priſcis Romanis lex erat, ut qui per Ianum juraſſet, morte plecteretur, niſi id feciſſet ſenatu permittente. Pudeat Chriſtiani ſanguinis homines in naturæ legem tam turpiter delinquere, & vitæ auctorem toties ore temerario inceſſere.

Sunt mille octingēti philippei

Suida teſte adeo parcebant priſci Diis

suis, ut, ne per eos temere jurarent, sæpe dicerent: Per hanc rugosam pellem meam, Per aridam hanc arborem: Has fores testor, Per hunc gladium, Per hoc sceptrum, Per telum hoc meum juro.

Masse. lib. 12. histor. Ind. Iapones, quod multa ratione faciant, juramenta plurimum aversantur. Plato, è rationis itidem dictamine, graviter reprehendit jurantes. Non enim tantum pejerandi periculo proximi sunt, qui crebro jurant, sed insuper tam sibi quam aliis incommodant: sibi quidem, quos mendaces, & indignos quibus credatur, nisi teste Deo, significant: aliis autē, quos, uti ait Hieronymus, suspiciosos & incredulos judicant. Profecto nemini minus creditur, quam crebro juranti, qui cum prisco poeta fateri de se cogitur,

Auso. Edyll. 2 *Iurare aut falsum dicere, par habui.*

Sanctioris vitæ hominibus, qui non facile unquam jurant, priscum illud convenit:

Troch. vet. *Iis maxime, nunquam qui jurant, creditur.*

Gregorius Nazianzenus, etiam voto se adstrinxit, nunquam juraturum, quod laudabili constantia ad ipsam usque tumbam servavit. Leontius Antistes qui res gestas Alexandrini Patriarchæ Ioannis, quem Elemosynarium vocat, conscripsit, ipso narrationis exordio: Primum, inquit, & præcipuum ejus bonum fuit, quoniam omnimodis non juravit, quoniam Christus suis præcepit: Sit sermo vester, est, est; non, non; quod autem his abundantius est, à malo est.

Comes Ariani Elcearius, non tantum ipse non juravit, sed nec in ullo suorum famulorum jurandi licentiam vel minimam tulit. In eos qui vel jurassent, vel alteri male precati fuissent, hæc fuit decreta pœna: Diem unum carcere includi, aut prandio cenave privari, aut coram aliis humi sedentem,

tem,

tem, pane ſolo & hydria cenare. Si quis reſtitiſſet, alium ſibi dominum quærere jubebatur. Hac ratione famulos ad Linguam perattentos reddidit. Sed ſunt hic quæ objiciantur, inanibus & noxiis his juramentis defendendis, ad quæ ſingula ordine reſpondebimus.

I. Primum eſt quod juramentis videatur patrocinari, Conſuetudo ipſa. Vtique, ajunt, tam ſevere non puniet Deus, hos oris humani errores; ſic aſſueſcimus. His Chryſoſtomus acre acetum propinans: Ne mihi jam aliquis, inquit, conſuetudinem prætendat: propter hoc enim indignor & iraſcor, quoniam conſuetudinem (ajunt) vincere non poſſumus. Et niſi conſuetudinem vincamus, quomodo concupiſcentiam vincemus, cujus radix habet à natura principium? Concupiſcere enim naturale, male vero concupiſcere jam eſt voluntatis. Iurare nempe nec cœpit à voluntate principium, ſed ex negligentia ſola. Et ut diſcas, quod non ex rei difficultate, ſed propter neglectum noſtrum in tantum hoc peccatū proceſſit, cogitemus quod multo his difficiliora expediant homines, & hoc nullam inde retributionem expectantes. Cogitemus quæ diabolus imperavit, quam laborioſa, quam gravia. Nec difficultas fuit ejus mandatis impedimentum. Atque hoc variis exemplis firmat Chryſoſtomus. Funambuli qui Schænobaticam faciunt, & funibus currunt, ea diſcunt à puero, quæ nos incredibilia cenſemus: fuerunt è priſcis oratoribus qui balbutientem aut claudicantem linguam, ſed & alia naturæ vitia, vigili meditatione correxerint. Conſidera, inquit hic orator, quemadmodum gentilium blæſi aliqui quarundam ſyllabarum non bene exprimentes ſonum, offendentem ſæpe linguam longa meditatione limaverint. Poſtquam

Chryſ. hom. 19 ad pop. ante finem.

Idem tom. 2. in c. 5. Matth. hom. 18 fine.

Chryſ. tom. 2. in c. 5. Matth. hom. 18 fine. enim per ſcripturas vobis non poteſt perſuaderi, ab externis monere vos cogor. Cogitate gentilium philoſophos, & tunc ſcietis quanto ſimus digni ſupplicio deſpicientes divinas leges, cum illi quidem pro humana honeſtate infinite laboraverint, vos vero neque pro cæleſti regno ſtudium adhibeatis.

Aug. ſerm. 28 de verb. B. Iacobi. Auguſtinus, idem cum Chryſoſtomo urget in hunc modum: Sed conſuetudo eſt, ſolet dici. Solet dici, quando non dico. Hoc eſt, ante omnia. Quid eſt, ante omnia? Præ ceteris cautus eſto, plus ad hoc intentus eſto, quam ad alia. Major conſuetudo majorem intentionē flagitat, non rei levis conſuetudo.

Alterum, quod hic objicitur, iſtud eſt: Cum Deus homines vetet jurare, cur ipſe jurat? Hic diſertiſſime Auguſtinus reſpondet: Cum ergo Dominus juravit, quare Dominus Chriſtus ſuos jurare prohibuit: Dico, quare &c. Dominus qui prohibuit jurare, ſupra ripam te noluit ambulare, ne pes tuus in anguſto labatur, & cadas. Sed Dominus juravit, inquis. Securus jurat qui mentiri neſcit. Non te moveat quia Dominus juravit: quia forte non debet jurare niſi Dominus. Tu enim quando juras, quid facis? Teſtem Deum adhibes. Tu ipſum, ipſe ſeipſum. Sed homo quia in multis falleris, plerunque adhibes teſtem veritatem ad tuam falſitatem. Aliquando & nolens homo perjurat, cum verum putat eſſe quod jurat. Non eſt quidem tantum peccatum, quantum ejus qui ſcit eſſe falſum, & tamen jurat. Quanto melior, & à peccato iſto gravi longe fit, qui audit Dominū Chriſtum, & non jurat. Sed etiamnum objicis: Tamen alii quoque viri probi atque intelligentes jurant. Chryſoſtomus tanquam ejuſdem tecum animi, prorſus idem cauſſatur, hoc modo: Sed ille, inquis, jurat homo, qui mitis eſt, & cui eſt ſacerdotium commendatum,

Chryſ. tom. 5. hom. ad baptizandos.

tum,

tum, & qui in multa castitate & reverentia conversatur. Nolo mihi hunc sanctum, hunc mitem, hunc pudicum, hunc proferas sacerdotem: sed si Petrum mihi, si Paulum, si de cælo angelum narres, nec sic quidem personarum dignitate terrebis. Etenim, si Christum hoc mandasse poteris approbare, aut quia hoc Christus non punit, acquiesco. Sed si cum tanta provisione hoc fieri prohibet, ut jurantem maligno sociaret (nam superfluum, inquit, horum diaboli est) quid mihi alium atque alium commemoras, quid aliquorum nominas facta? Non enim ex servorum negligentia, sed ex sua præceptione, sortem tibi Deus attribuit. Nonenim ad conservos nobis, sed ad dominum ratio est. Nam & Magnus ille David peccavit, & grande peccatum. Quid ergo? Ideo nobis sine periculo peccare conceditur? Non. Nã hac de caussa cavere debemus, & facta fortia imitari sanctorum. Et si aliqua negligentia legis præcepta violata sunt, cũ omni festinatione transire nos convenit. Nã licet magnus & admirabilis ille sit, qui hanc legem respuit, pœnam sine dubio calcatæ hujus præceptionis exolvet. Non enim est Deus personarũ acceptor.

II. Tertio solet objici: Is hoc ævo rerum status est, ut nisi quis juret, nemo credat tam jejune affirmanti. Imo, mi homo, nemo credit sæpe juranti. Quoquo te vertas, quicquid causseris, Constantinopolitanus orator occurrit. Etiam hic Chrysostomum pro me loquentem sisto, qui & istud prævidens: Hunc, inquit, ex anima morbum pellamus, *hom. 26 ad pop. fine.* interim ex foro submoveamus, ex venalibus tabernis, & reliquis officinis, & major erit nobis quæstus. Ne cogitetis, vos per divinarum legum prævaricationes vitæ necessaria comparare. At, inquies, non credit. Nam & hoc interdum à nonnullis audivi, Nisi mille

juravero sacramenta, non credit. Tu es horum caussa qui facile juras: quoniam si id non faceres, sed omnibus constaret, quod non jures, mihi crede dicenti, quod his qui mille devorant juramenta, majorem ipse fidem solo nutu invenies.

Quarto objiciat quis: Majorem partem jam emendavi consuetudinem jurandi. Nisi totum emendasti, excipit Chrysostomus, nondum quidquam te fecisse putes. Scissura vestis, quantumvis parva, si non quã primũ sarciatur, mox dilatatur: ita nullos in virtute profectus capiet, qui diabolo foramẽ illud non obstruxerit. Divus Ludovicus Rex Galliarum, jurandi consuetudinẽ extremè perosus, sæpius dixisse fertur: *Libens omnino vel candentis ferri ustionem recipiam, modo juramenta regni mei finibus sic possim proscribere.* Non minus aversatus est juramenta Marcellus II Summus Pontifex, qui ubi ad id fastigii evectus esset, à purpuratis Patribus rogatus est, literis illis de more subscriberet, in quibus juramento obligaretur, purpurati senatus numerum, ultra quam præfinitum est, non augendum. Marcellus non tantam esse jurisjurandi necessitatem ratus, recusavit quod postulabatur, &: *Re*, inquit, *hoc præstiturus sum, verbis nolim.* Prisci monebant:

Audivit hæc qui res gestas Ludovici conscripsit Ionuilus c. 83.

Onuphr. Pannin in Marcel.

Iurare noli, caussa justa sit licet.

Vet. Iamb.

Quinto solent opponere: Non gravibus, ajunt, juramentis utimur; & res, & juramenta nostra plerunque levia sunt. Vt scias, mi Christiane, hic etiam levissima quæque admirandi fiunt ponderis. Imo hæc ipsa oris & animi levitas, delicti gravitatem auget. Chrysostomus hic iterum pervellens aurem: Hoc peccatum, inquit, valdè crudele est, nec adeo valde crudele putatur: & hac de caussa illud timeo, quia nullus illud pertimescit, sed sicut simplex sermo prolatus reatum non videtur

Chrys. tom. 5. hom. ad baptizand. fine.

detur

detur afferre, &c. Et si quis increpaverit, risus movet, jocos narrare putatur. Funditus hoc amputare festino, & multi temporis malum radicitus evellere cupio, nō tantum perjuria, sed ipsas quoque jurationes. Verbum vetus & verum est:

Iurare caussas ob leves, perjurium est.

Zacharias vates auctoritate divina præmonens: Omnis fur, inquit, sicut ibi scriptum *Zach.c.*
est, judicabitur: & omnis jurans ex hoc si- *5.v.3.*
militer judicabitur. Nostri ævi theologus *Azori.*
cum fide veritatis docet, mendacium etiam *l.5.mo-*
levissimum jurejurando confirmatum, deli- *ral.inst.*
ctum esse letale. gravi namque injuria Deus *c. 27.*
afficitur, cum in testem vocatur mendacii. Militis illius vox impia fuit & sub Orcum releganda: *Iuro tantum per Deum ligneum.* Hoc enim est noxam purgare noxa. Hanc temerariam linguæ petulantiam Deus quandoque gravissime punivit. Isaias proclamat: Audite *Is.c.48*
hæc, &c. qui juratis in nomine Domini, & *v. 1.*
Dei Israël recordamini, non in veritate, neque in justitia.

Augustinus rem miram commemorans: Aliquid dicam, inquit, quod nunquam dixi charitati vestræ in hoc populo, quod contigit in hac Ecclesia. Fuit hic homo quidam simplex, innocens, fidelis, vobis omnibus notissimus, quis enim civium Tutuslymenum non novit? Ab illo audivi quod dico. Nescio quis negavit illi, quod omni jure reddendum fuisset. Commotus homo audacia tam improba exegit juramentum. Iuravit ille, iste perdidit, sed isto perdente, ille penitus periit. Dicebat ergo Tutuslymenus, ea ipsa nocte pertractum se magno impetu ad tribunal judicis, viri admirabilis, in sublimi residentis, nunquam visi. Hic sese interrogatum: Quare provocasti hominem ad jurationem, quem sciebas falsum esse juraturum?

Respondit

Respondit ille: Negavit mihi rem meam. At responsum est: Nonne melius fuisset, ut tu tuam perderes pecuniam, quam illius perimeres animam? Ita humi prostratus cædi jussus est. Iam flagellato dictum est: Parcitur innocentiæ tuæ, de cetero cave hoc facias. Cæsus est autem tam graviter, ut in evigilantis dorso vestigia plagarum cernerentur. Subjungit hic Augustinus: Fecit quidem ille magnum peccatum, & emendatus est. Sed multo gravius peccatum faciet, qui post istũ meum sermonem, & istam meam admonitionem, & exhortationem tale quid fecerit. Cavete à falsa juratione, cavete à temeraria juratione. Ab his duobus malis securissime cavebitis, si consuetudinem jurandi à vobis abstuleritis.

Aug. ser. 11. in decoll. B. Ioan. Bapt.

Beatus abbas Auxentius singulari gratia pollebat in restituenda ægrotis valetudine. Ab hoc Antistite duo viri fœdissima lepra deformati stipem poscebant. His Auxentius vultu & verbis ad benevolentiam compositis: Scitote, inquit, mei fratres, divinam iram non alia de caussa in vos desævire, quam quod eam assiduis juramentis & maledictis provocetis. Hæc sunt æquissima Dei judicia: tam noxia oris eluvies, tam tetro vitiliginis squalore punitur. Sed agnoscite vos reos, & desinite hæc vitia. Demum oleo sacro perunctos, à se incolumes dimisit. Adeo verissime olim est dictum:

Lippeloo 14. Febr.

Lingua quidẽ res pusilla, maximi at parẽs mali est;
Pejerat, jurare caussas quisquis audet ob leves.

Vet. troch.

Hic demum complures interrogant: Qua igitur ratione, quibus denique modis vulgatissima hæc jurandi consuetudo emendanda est? Quo major medicinæ vis sit, eo remediis utendum probatioribus: diversa, sed non multa damus.

III. Primum ex ore Chrysostomi: Censores

sores, monitores, reprehensores in se aut alios constituere. Hac de re Chrysostomus amplissime disserens: Quo igitur modo, inquit, quove subsidio, hoc poterimus declinare peccatum? Non enim solum convenit crimen crudele monstrare, sed potius criminis ultione liberari. Est tibi conjux, sunt filii, est amicus, est servulus, est vicinus, est sanguinis cognatione sociatus: festina omnibus hujus legis præcepta narrare. Sed, inquis, dura res consuetudo, & quæ facile mutari non possit, & quæ nos nonnunquam & invitos trahit, & nolentes committere cogit illicita. Igitur tanto te hujus mali reatu liberare festina, quanto consuetudinis vim necessitatemque cognoscis, & ad aliam consuetudinem migrare propera. Nam sicut te prava consuetudo possidet, ita poterit melior obtinere, ut & volentem te jurisjurandi lapsibus non permittat evinci. Nam revera multum consuetudo prævalet, & jura didicit immutare naturæ. Vt igitur non assidue doleamus, ad aliam consuetudinem demigremus, & ab omnibus tibi singulisque conjunctis hoc postula, hoc pete beneficiũ, ut te jurantem arguant, ut confundant. Nam cum te afficiunt tua confusione auctorem, & sibimet similia largientur. Nam qui alterum, ne juret, arguit: nec facile se præcipitare patietur in periurium.

Chrys. hom. ad baptiz. tom. 5.

Alterum: Censores, monitores, reprehensores, etiam non vocatos admittere. Quis est qui pallium inversum induat, & non sustineat vel ab infante, vel à fatuo moneri? Quandoque etiam olitor est opportuna locutus. Anno millesimo quingentesimo octogesimo quarto, Vlyssiponæ catechesis in platea publica docebatur. Ab his Christianæ doctrinæ rudimentis adeo profecit puer, ut cum hominem adultum procacius jurantem audiret,

audiret, in genua procubuerit, & summis precibus obsecrarit, non ita juraret, neque enim tam leve, quam putaretur, esse peccatum. Erubuit ad has preces vir grandævus, &: Qui vocaris, inquit, quinam tui sunt parentes? Tacuit puer & abiit. Non tu, ait vir ille, puer es, sed Angelus Dei; emendabo me. Dictis addendum.

Anno millesimo quingentesimo nonagesimo-tertio, Divione pædagogus schedam à suo discipulo scriptam reperit, legitque, ignarus peccata in ea enumerari: inter cetera & hoc perscriptum erat: *Pædagogum meum temere jurantem non correxi.* Ea res sic hominem attonuit movitque, ut omnem jurandi consuetudinem generose in se expunxerit. Nimirum etiam ex ore infantium & lactentiũ laudem suam Deus perficit. *Ps. 8. v. 2.*

Tertium, Certum emendationis tempus sibi præfinire. Istud etiam Chrysostomus suadens: Vt igitur, inquit, hoc crimine liberemur, invicem admoneamur, insitum tempus constituamus, & tempus dierum decem. Volentibus enim & vigilantibus, & hi sufficiunt dies, quo penitus hoc crimine consuetudinis liberemur: & post decẽ dies nihilominus si illaqueati reperiamur, pœnam nobis constituamus. Si vero post hæc dicas, quod est difficile consuetudinem fallere vehementer quoque studentes: hoc fateor quidem & ego. Veruntamen & illud cum hoc pariter dico quod sicut est facile decipi, sic & facile corrigi. Si namque domi multos ubique custodes constituas, puta servum, uxorem, amicos, ab omnibus facile compulsus atque coactus, à mala recedes consuetudine. Et si decem tantum diebus id observaveris, non jam amplius reliquo tempore indigebis, sed cum fiducia totum erit tibi repositum, pulcherrimæ consuetudinis firmitate vicis- *Chrys. hom. ad baptiz. & hom. 28. post nit.*

sim radicatum. Cum igitur hoc corrigere cœperis, sive semel, sive secundo, sive tertio, sive vigesimo legem transcenderis, ne despe-res, sed iterum surge, & studium tuum re-sume, & omnino victor eris.

Idcirco post decem dies conatu tam lau-dabili exactos, alii decem dies præfiniendi, post hos iterum alii atque alii destinandi, qui-bus victoria de jurandi consuetudine repor-tetur. Neque hic unquam desperandum. Co-natus & industria possunt omnia.

Quartum, Assidue divinam in juramenta vindictam metuere, Deum audientem & pu-nientem omnia, ubique timere. Ad saluber-rimum hunc timorem conciliandum, Chry-sostomus non ignota suis narrando, sic ar-gumentatur. Civitatis balnea rex obstruxit, *Idem* & lavari jussit neminem, & legem transgre- *hom. 14* di est ausus nemo, aut factum incusare, aut *paullo* consuetudinem prætendere: verum & qui *ante fi-* sæpe sunt in ægritudine, & viri, & mulieres, *nem.* & pueri, & senes, & multæ partus dolori-bus recenter absolutæ mulieres, & omnes necessario tale remedium petentes velint no-lint mandatum hoc sufferunt, & neq; mor-bum corporis, neque consuetudinis tyranni-dem, neque aliis peccantibus se puniri, nec aliud talium quidquam prætendunt: sed hu-jusmodi grate excipiunt ultionem, quia ma-jora expectabant mala, & quotidie precan-tur hactenus regium furorem sistere. Vides, quod ubi est timor, facile solvitur consuetu-do, etiamsi valde diuturna sit & necessaria. Atqui non lavari, grave: Non jurare vero, valde facile, & nullum affert nocumentum, non corporibus, non animis, sed etiam mul-tum emolumenti, magnam utilitatem, mul-tam opulentiam. Quomodo igitur non ab-surdum rege jubente vel difficillima sustine-re; Deo vero statuēte id quod neq; grave sit,

neq;

neq; difficile, verum perquam facile & commodum, contemnere & deridere, & consuetudinem prætendere? Non exhortor, ne in tantum salutem nostram contemnamus, sed timeamus Deum, sicut hominem timemus.

Quisquis igitur juramentis assuetus es, si hominem times qui sicam extollit & vulnera minatur, cur Deum nō times qui gehennā proponit, & supplicia intentat sempiterna?

Quintum, quod optimum videtur, Sibi ipsi mulctam dicere; certam stipem egenis seponere, gulæ aliquid cibi potusve subtrahere, pensum statarum precum augere, &c. Easque pœnas à se toties repetere, quoties quidem repetitur culpa. Nam & hoc Chrysostomi consilium est. Vis, inquit, discere quomodo vitium hoc superari possit? quomodo ab improba consuetudine liberari liceat? Ego te quendam docebo modum, quem si tenueris, superabis omnino. Cum videris te ipsum, vel alium quemque, vel servorum, vel filiorum, vel uxorem hoc malo captos, & continue commonefactos, neque correctos, jube non pransos cubare, & hanc tibique & illis damnationem impone, damnationem non damnum sed lucrum ferentem: Talia enim sunt spiritualia, & lucrum ferunt, & celerrimam correctionem. Lingua enim continue tribulata, vel nemine commonente sufficientem capit admonitionem à siti compressa, à fame angustiata, etsi omnium essemus stolidissimi, tota die hujus tormenti magnitudine commoniti, alterius consilii & admonitionis non indigebimus. Nobis itaq; ipsi quotidianas ponamus leges. Nobilissimum supplicii genus est à seipso pœnas expetere.

Idem hom. 5. ante finem.

Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto, ad tollendum hoc præceps & inutile

inutile jusjrandum, multæ toto Catalauniæ principatu institutæ sunt sodalitates, sub Augustissimi nominis IESV tutela. In has adscribebantur ea lege sodales, ut certa sibi irrogata mulcta, à temeraria jurandi consuetudine temperarent. Successu optatissimo salutare hoc inventum late propagatum est. Igitur octo ipsos Catalauniæ episcopatus nominis IESV sodalitia mira fœcunditate in suas leges traxerunt. Resque eo devenit, ut pueri quoque inter se pulchro certamine pœnas reposcerent: ac, si cui forte vetitum verbum per vias publicas excidisset, in eum ceteri facto impetu, non prius dimitterent, quam pœnæ loco in genua procumbentem figere osculum solo cogerent. *Historia Societatis tom. 1. l. 14. n. 72.*

Etiam in Bavaria, contra divini nominis abusum sodalitas viget, plurimum laudanda, cujus origo, leges, precationes, privilegia Monachii typis excusa, Anno millesimo sexcentesimo vicesimo sexto.

Hanc omnem de improba jurandi consuetudine dissertationem cum Chrysostomo & Augustino finio. Chrysostomus non perjurii tantum, sed juramentorum inutilium omnium capitalissimus hostis, quæ diximus, in compendium confert hoc modo: Deus dixit, Ne juraveris. Noli caussas à me amplius requirere. Lex est regia; qui tulit ipsam, & ipsius rationem novit. Nisi fuisset utile, non prohibuisset. Addit sed concione alia: Deus juramenta fugere jussit, & dicis: Non possumus fugere juramenta. Sextus hic dies est quod de hoc vos præcepto admoneo, &c. Non amplius vobis erit excusatio, neq; venia, maxime cum etiamsi à nobis dictum fuisset nihil, à vobis ipsis hoc corrigi debuerit. Et ut oculis etiam, non solis auribus hanc ipsam institutionem infigeret, auditores suos obnixe rogavit: Iohannis (Baptistæ) caput *Chrys. hom. 16 ad. pop. de seditione.* *hom. 8. ad. pop.* *hom. 14 ad pop. post. init.*

 put

put abſciſſum adhuc calido cruore deſtillans ſumentes, ſic domum quiſque ſuam redeatis, & putetis ante oculos habere ipſum vocem emittentem & dicentem: Odio habete jugulatorem meum, Iuramentum, &c. Hoc ipſum igitur & nunc peto & petere non deſiſtam, ut quocunque abierimus hoc geſtantes caput abeamus, & omnibus clamans oſtendamus, & juramenta vituperans. Quamvis namque valde ſimus ignavi & negligentes, capitis illius oculos intuiti, terribiliter vos reſpicientis & minantis jurantibus, freno omni vehementius per timorem hujuſmodi repreſſi, cohibere & avertere facile poterimus linguam à jurandi præcipitio. Auguſtinus his documentis optimum nectens epilogum: Iſtam, ergo, inquit, quotidianam, crebram, ſine cauſſa, nullo extorquente, nullo de tuis verbis dubitante, jurandi conſuetudinem avertite à vobis, amputate à linguis veſtris, circumcidite ab ore veſtro. Magno bono abundabitis, ſi tam magno malo carebitis.

Aug. ſerm. 28 de verbis Apoſt. ad finem.

CAPVT XXXI.

Quid linguarum donum ſit, & quæ omnium Lingua ſanctiſsima?

NOtiſſimus è porticu philoſophus Diogenes, cum prolixum volumen recitans, tandem eo perveniſſet, ut libri finem videret: Bene habet, amici, ait, terram video. Nos primam Alphabeti partem deduximus ad finem; & jam terram videmus. De linguæ vitiis huc uſq; diſſeruimus; æquor aravimus procelloſum, & monſtris plurimis infame, nunc portus primus in oculis eſt. Facilis ei venia conceditur, qui nauſeat in mari. Neque nos ægre veniam ei dabimus, qui in mari hoc monſtroſiſſimo nauſearit. Tot jam diſſertationibus nihil niſi mera linguæ vitia, & foe-

& fœdissimam oris proluviem in conspectu posuimus, ut forsan non nemo dixerit: Date mihi pelvim, adeo bilem movent tot purulentæ linguarum vomicæ. Vt hoc fastidium levemus, placuit dissertationem instituere non de ullo linguæ vitio, sed de dono. Hac dictionis varietate interposita, ad alteram de linguæ vitiis partem progrediemur. Nunc vero prout instituimus, quæstionem hanc agitabimus, Qualenam linguarum donum sit, & quæ demum sanctissima omnium dicenda lingua.

I. Ea est humanæ mentis cæcitas, ut quæ probanda improbet, quæ improbanda probet, & ea quæ admiratione digna, negligat, quæ negligenda suspiciat, & quædam æqua non æque admiretur. Cui nostrum non mirum foret spectaculum redeuntis ad vitam è monumento? plane oculi tuerentur attoniti, sensus omnes vincirentur, homo extra hominem abiret. Et cur neminem delectat huic propinquum admirari miraculum solis, qui quotidie quasi moritur, & quotidie resurgit. Rus mihi abi aucupatum; picam adfer, & exceptis osficulis arctum ejus guttur disclude, præi eam verbis, doce formare vocem, & articulatos sonos fundere luculenter; obsecro quam non ciebit ad se turbam, quos ad se non convocabit cætus, qui insuaves illos oris crepitus prona capient aure, sui obliti. Perversi mortales, contra oportuit. Quærite in vobis, quod quæritis extra vos. Placent illa aviculæ male formata verba, & non placent potius vestra, quæ sine salebris & suaviter ex ore decurrunt? Recte omnino & sapienter Anacharsis invitatus ad audiendum quendam qui mirifice lusciniæ cantum imitabatur, aspernatus est, & : Veras, inquit, luscinias sæpe audivi. Nos pluris facimus affectatione & imitatione acqui-

 sita,

ſita, quam vera. Stulte prorſus. An fortaſſe miraculum eſt, aviculam loqui, & non eſt hominem loqui? Nihil novi, inquies, hominem loqui; imo potius novum, hominem non loqui. Ne turba, Lector, neve confunde quæ dico. De re nova nullus mihi ſermo, ſed de linguæ miraculo ac dono, quod in homine non minus eſt quam in ave. Nam quod in avicula fecit artifex, hoc in homine fecit natura, immane quanto melius. Loquatur paullulum lingua de lingua quæ tumidis incluſa buccis, vocem motibus ſuis in verba diſcernit, dum acumen ſuum palato illidit, adjuta offenſione dentium & compreſſione labiorum, plus tamen ad loquendum conferunt dentes quam labia. Nam infantes prius non fantur quam dentiant; & edentuli ſenes nonnunquam ita balbutiunt, ut bimuli puelli. Quid autem mirius quam ſonum è pectore petitum, in verba certa flectere? Lingua non loquitur, non dentes, non labia, & tamen nihil loquitur niſi dentes, & labia, & lingua. Adverte mentem & vide; vocem emittis quam lingua volutat, dentes frangunt, labia premunt, ut vult qui loqui vult. Vox hominum in parvo cenſu eſt, verba ſunt, vocem habet ſuam & leo, habet canis, habent & aliæ beſtiæ; verba non habent. Quis vero verba docet, hæc aut illa? Naturã, ſcio, quoſdam dicere: imperite dicunt. Tu Germanice faris, quo doctore, qua doctrice? Natura? Germana igitur naturalis, & non ceteræ? indignabitur Italus, ſtomachabitur Gallus, fremet Hiſpanus. Nugæ & anicularum deliramenta linguam aliquam homini eſſe naturalem, non eſſe omnes. Sed eſt non nemo qui dicat: include par infantum, remove eos ab hominum cætu, diurnent annos aliquot ſolitarii, veniet cum annis lingua homini naturalis. Aſſertionis ſuæ rationem

nem adducunt. Et en, inquiunt, Psammetichus, rex Ægypti, uti testis est Herodotus, avidus cognoscendi, quinam primi homines extitissent, hujusmodi quid machinatur: Pueros duos humilibus parentibus recens natos tradit pastori inter pecora educandos, simulque vetat vel ullam vocem edi audientibus pueris. Abit pastor, regis jussa facit, pueros includit, voces cavet, & tempore, ut rex jusserat, capras admovet, alendis pueris. Transit ita biennium, & infantes nec vocem reddunt nec accipiunt, nisi forte à barbatis illis suis nutricibus. Tandem pastore casam hanc ingrediente, ambo pueri, porrectis manibus βέκκος clamant. Miratur pastor, silet tamen, & ubi idem verbum crebrius audit, rem ad Psammetichum defert cum pueris. Quos cum rex & ipse audiisset, percunctatus est, quænam gentes βέκκος quippiam nominarent. Et comperit tandem, à Phrygibus sic panem appellari. Ex quo Ægyptii Phrygas se priores non negarunt.

Accipio quæ dicis, & audio; quæso & tu me audi. Herodotus sexçentas scripsit fabulas, inter illas & istam numeremus. Deinde fac verum loqui patrem fabularum, respondebit pro me Hipponis, imo & Orbis lumen Augustinus, qui hoc verbum scribit pueros didicisse à capris apud quas magistras fuerunt enutriti. Sed quoniam exemplis rem agis tuam, agamus iisdem pariter nostram. Nostro ævo magnus ille Indiæ terror & domitor Mogor eodem studio aut curiositate ductus, in loca inaccessa pueros abdidit, ut exploraret somniatam istam & ultro crescentem loquentiam. Diu expectavit, sed tandem pro Ciceronibus & Demosthenibus, aut si mavis, pro balbutientibus Rabinulis vidit mutos. Verum quid diu immotor, cur non hoc anile agmen uno spiritu

Aug. mentionem facit hujus controversiæ l. de quantitate animæ c. 18. tom. 1.

sufflo ac dissipo? Quid enim, superi? unde nobis sermo? unde verba? Si non ab imitatione, non ab exemplo. Tolle imitationem, tolle exemplum, & sustulisti sermonem. I, nunc, invise tuos infantes, & mirare solitariam illam facundiam, quæ rudet potius quam loquetur. Prodeant nunc tibi, inquit Arnobius, in operta solitudine nutriti, mortalium consiliis inferantur, dent responsum roganti, certe omni pecore, ligno, saxo, obtusiores stabunt, & Deæ illi Angeronæ similiores quam hominibus. Sed morus ego sim si diutius morer hæc somnia. Hebræam linguam omnium principem esse in confesso est, cujus Deus auctor & inventor. Ceteræ ab hominibus inventæ sunt, aut expolitæ. Enimvero de ordine linguarum & præstantia, nullus hic locus differendi. Illa cuique sit optima quæ est utilissima, aut sanctissima. Nec conqueramur unam solum aut paucas nos callere linguas; tribulem habemus Adamum. Non multi Mithridates vivimus: habuit linguarum rex ille notitiam viginti gentium, quæ sub ejus regno erant, nullo ad ullam unquam usus interprete. Dæmonium hominis aut certe miraculum.

II. Habemus donum Naturæ Linguas, sed informe ac rude? sed & noxium donum, nisi aliud insuper donum aliunde accesserit, quo doceamur, Quando & Quomodo utendum hoc linguæ dono. Quando igitur & quomodo loquendum? Perplexæ quæstiones, neque jam expediendæ. Vnum duntaxat instillo, tum loquendum esse, cum meliora silentio afferre possis. Dictorum enim sæpe, vix unquam silentii pœnitet. Hinc Lycurgus roganti, cur Lacones sic amarent loquendi brevitatem? Quia finitima est, inquit, silentio. Et certe omni ætati decora, subinde necessaria etiam est taciturnitas. Audiat

Ad has in parte altera respondebimus.

diat à me loquaculus dictum Theophrasti: Minus, ait, linguæ fidendum quam effreni equo. Nec tamen ego Harpocrates volo, cum res & tempus postulat. Loquendum est, cum silentium aut non probum, aut admodum molestum. Theophrastus ille quem dixi, quendam in convivio tanquam in Pythagoræ ludo silentem festive admordit: Si stultus es, inquit, rem facis sapientem; si sapiens, stultam. Et erat sollenne Græcis, cum secundæ mensæ inferrentur, inferri etiam linguam bubulam assam, ut intelligerent convivæ, tum vel maxime, si unquam alias, linguis utendum. Sed non est opus me magistro linguæ in conviviis, solvitur illa nimium cum vino incaluit, & subinde nisi videres homines, hirundinum musea diceres, non hominum cætus.

Donum ergo linguarum quid est, aut unde est? Linguarum donum quid sit, scit ille qui donat Deus: ego quidem præstare arbitror, hoc tanto munere donatum esse, quam ad explicandum illud paratum. Nam hic maxime Labyrinthus, in quem si quis sese intromittat nec si Theseus sit, revertetur, nisi Deus ille fila porrigat, atque dirigat gressus. Ne tamen deserti notam officii subeam, imitabor philosophos, cum aliquid in obscuro positum dispiciunt, descriptione aperta, aut, ut ipsi loquuntur, positiva abstinent, ad negativam confugiunt, ad id respondent quod non quæritur, ut intelligatur id quod quæritur. Quid igitur donum Linguarum est? Id quod nunquam fuit disertis Athenis, quod nesciit facundus Demosthenes, quod ignoravit numerosi oris Isocrates, & omnis Graii eloquii senatus. An fortasse Romana quondam palatia habitavit, cum pro ro-

ſtris funderet ſermonis nectar Tullius? Ignotum Ciceroni fuit, Antonium fugit; Craſſum latuit; Gracchos ipſos materna eloquentia mirandos contempſit. Abeamus à Rhetoribus & luſtremus philoſophorum officinas. Hic Academia ob oculos, iſtic Lyceum, illic porticus. In Academia Platonem cernis aureo ore ſonantem. At unde tam pretioſus ſonus? an pone in cathedra hoc linguæ donum reſidet? minime gentium: igneo ore ſonare debebat non aureo. Quid in Lyceo? ibine reperire eſt, apud magnum illum ſapientiæ principem Ariſtotelem! Donum quidem is magnum habuit, ſed non donum ſpiritus. An in porticu eſt apud Stoicos? Vmbra quædam hujus ibi fuiſſe videtur; ſed revera umbra fuit & fugiens imago: De virtutibus ſine virtutibus diſputabant, & loquebantur ut Dii, vivebant vix ut homines. Alio quæſitum imus. En Theologiæ fores patulas, quid ſi in angulo ejus forte deliteſcat? plane deliteſcit, nam à multis neſcitur. In Theologia ſedem habet, ſemper in Theologia eſt, non ſemper in Theologis. Vides mihi hunc ingenio ſcientia male farto tumentem alioſque contemnentem? Contemnitur & ipſe à ſpiritu. Quid ergo eſt, ſi deliteſcit? plane ſpiritus eſt, & ſpiritus ille igneus, donum & donans, qui dum donat loquitur, & dum loquitur, donat. Cum hoc etiam mutus diſſerit, ſine hoc etiam diſertus conticeſcit. Nec pugnantia loquor, quid enim male facundus agit loquendo? plus egiſſet ſilendo. Quid facit bene mutus tacendo? minus effeciſſet loquendo. Solus eloquens eſt, etiam in infantia, in quo hic ſpiritus loquitur. Iaceat littera, verba ſint horrida, ſtylus ſit incompoſitus, ſi ſpiritus

igne

igne suo illuceat, surgit littera, verba planantur, stylus expolitur. Quis ille Thomas Aquinas? Cælites, vir magnus! At unde illud suum verborum lumen, quo Theologiam illustravit universam, unde sumpsit? Nihil ei Tullius contulit, nihil Sallustius, nihil Livius, nihil Virgilius; nec contulissent, etiamsi eos præceptores habuisset. In eo certe mustei homines, qui hodie nati nescio in quo novo Latio, quique beati sibi videntur, in voculis nitidiusculis & bracteatis aliquot nugis, in eo, inquam, fortasse inveniant desita aut nunquam usurpata dicta, sed tamen ita dicta ut habeant aculeum, quem in animis legentium figant. At melior est in amœniori litteratura Ambrosius, & oratione tersa fluitat, verum non ea re movet animos aut flectit, sed spiritu qui diffusus toto stylo, divina fumat fragrantia:

—— *ut pulchro violaria campo.*

Abeat humana scientia & loquentia quæ tumefacit, abeat dictio omnis limata, aut adsit cum spiritu; horride dicam, dum pie dicam. Quid Bonaventura ille? an verba sua Ciceronis stibio illevit, aut Demosthenis fuco tinxit? minime vero: & tamen pellexit auditum, inflexit mentem, tenuit pendulum auditorem. Adfuit aliquando publice dicenti Thomas ille Aquinas, qui missa concione Bonaventuram rogat, ex quibus ille libris tot sermonis flores, tot legeret sententias, quas concionibus inspergeret. Bonaventura quoniam in platea consistebant, domum invitat percunctantem, pollicetur que se illum librum ostensurum. Conditionem acceptat Thomas, comitatur hominem, init cum invitante cellam, expectat avide

quem prompturus ſit codicem. Quid putatis fecisse Bonaventuram? attuliſſe forſan Auguſtinum? non malum attuliſſet, ſed meliorem habebat. Quis fuit? Cruci-fixus erat oſculis tritus non digitis, lacrimis notatus, non atramento; hinc ille vim loquendi, vim ſumpſit perſuadendi, quam in Quintiliano quærere potuiſſet, invenire in ſolo Cruci-fixo, uti & invenit. Vere litteratus eſt, qui ſic eſt litteratus. Quid enim externa & polita iſta doctrinarum, quid ſermonis linguarumque ad faſtum ſcientia? Quid faciunt ad meliorem vitam, ſi abſit melior hic doctor? Vanus ille homo eſt, & ejus ſermo colore ſolo Rhetorum imbutus, niſi habeat pondus à divino ſpiritu. Audi mihi aliquem ſcite & eleganter loquentem, capiere quidem paulliſper lenociniis illis verborum, ſed abi rurſus, & abibit ſimul affectus. Nunc alteri te ſiſte cujus ſermo non cultus, ſed nativus, non nitidus ſed neglectus, non ſeſe oſtentans, ſed amore flagrans & divinis favillis inſperſus, hic animum tuum, non trahet, ſed rapiet, non movebit ſed dimovebit, & relinquet abeunti ictum ac morſum ſalutarem. Audi Petrum die Pentecoſtes loquentem; attende Paulum coram Agrippa & Feſto diſſerentem non artificioſe, non affectate, neque enim ita doctus erat à magiſtro Cruci-fixo. Sed obſerva vultum utriusque, quaſi divinis flammis ſuccenſum, igneum in oculis vigorem, tremendum in ardente fronte pondus. ſuaſerunt ac perſuaſerunt. Sic ſolent qui magiſtrum habent non Tullium, ſed ſpiritum.

III. Hîc quæſtio nobis vertitur (quod unum ex promiſſo diſſerendum reſtat) quæ linguarum omnium ſit ſanctiſſima? Erunt

runt fortassis qui dicant Hebræam, non primam tantum, sed & sanctissimam esse. Non male. Veruntamen, si priscis doctoribus credimus, est lingua quæ Hebræa longe sit sanctior, quam & indoctissimus quisque, modo velit, facile ac brevi addiscat. Græciæ lumen, disertissimus oratorum Chrysostomus ad quæstionem hanc respondebit. nos digitum labello imponimus: Chrysostomum ergo audiamus, Aureus hic orator verbum è verbo sic exprimens: Gratias itaque agamus, inquit, in omnibus, quicquid fiat: hoc enim est gratum esse. Etenim rebus prosperis hoc facere, nihil magni fuerit. Nam ipsa rerum natura eo impellit. Quando vero in extremis existentes gratias agimus tunc præclarum est. Quando enim ceteri maledicunt & fastidiunt, nos gratias agimus. Vide, quanta sit philosophia. Primum, Deum lætificas: Alterum, diabolum pudefacis: tertium, & quod malefactum est, nihil esse facis. Nam & tu simul gratias agis, & Deus dolorem amputat, & diabolus abscedit. Non potest etiam fieri ut afflictiones sentiat homo ille, qui in afflictionibus gratias agit. *Nihil hac lingua sanctius, quæ in adversis Deo gratias agit.* Certe non inferior est lingua martyrum, utraque pariter coronatur. Nam adversus istam instat lictor, Deum per maledicentiam negare cogens, adversus hanc instat diabolus argutis quæstionum cogitationibus lacerans, & animi angustiis obtenebrans. Si ergo dolores pertulerit, & gratias egerit, martyrii coronam sortitur. Vtpote morbo decumbit filiolus, & tamen mater gratias agit Deo. Quo tortore non sævior est animi angu-

Chrys. tom. 4. in c. 3. ad Coloss. ho. 8. post. med. mihi pag. 1159.

angustia? Attamen verbulum aliquod acerbum extorquere nequit. Filiolus moritur? Rursus mater gratias agit. En, mi optime Christiane, hæc demum sanctissima est lingua, quæ pro molestiis & doloribus gratias agit. Ita, Chrysostomo attestante, Nihil hac lingua sanctius, quæ in adversis Deo gratias agit.

Ioannes Avila formandis moribus magister optimus: In ærumnis & doloribus, ajebat, plus valet unum *Deo gratias*, quã sex millia in rebus prosperis, & bona valetudine. Nam Deo gratias agere, cum omnia fluunt ad votum, vix ullius est artificii; at vero cum variis ærumnis obruimur, nihilominus velut pro beneficiis Deo se gratum sistere, hoc raræ artis, hoc magni est animi. Revera Iobus sanctissimam hanc linguam habuit: calamitatibus namque maximis jam pæne sepultus, nihilominus inter tot suorum ruinas & funera, voce generosa cantabat: Sit nomen Domini benedictum. Igitur oraculi loco habendum quod Chrysostomus pronuntiavit: Nihil ea lingua sanctius, quæ in adversis Deo gratias agit. Hæc demum sanctissima lingua est.

Consule ero, mi Lector, quæ in Prodromo Aeternitatis c. 2. §. 47. de hoc disseruimus.

A. Mida

KALVMNIA.
K
E
F
B
C
D
H
I
G
K

K

A. MIDAS *rex ab asininis auriculis noscendus jus dicit. Proxime illum stant* IGNORANTIA B. & SVSPICIO C. *Ad ejus tribunal* CALVMNIA K. *face armata hominem trahit, praeunte* LIVORE *cor arrodente* D. *duabus feminis* SYCOPHANTIA E. *seu insidiis*, & FALLACIA F. *comitantibus*. POENITENTIA G. *vel repende abit praeeunte* VERITATE H. *Miser* I. *qui supplices manus ad judicem tendit, gravibus calumniis premitur. Vide C.* 31. §. 1. *Quod vero in omnibus Alphabeti litteris, cum Siderei tum Orciniani genii insigne reperiatur, ejus rei caussam ad primam omnium imaginem, seu, ad primum Alphabeti characterem diximus. Vide C.* 34. *initio ante* §. 1.

Prisci scribebant, Kalumnia, ideo hoc oris vitiũ, ad hunc characterem revocavimus.

CAPVT

K

CAPVT XXXII.

CALVMNIA *depingitur, & Calumniatoris genius describitur.*

VETVS verbum est: Longæ sunt Regum manus; quaquaversus fugias, insequuntur & apprehendunt. Suas habet & lingua manus, easque longissimas, quæ illis Regum brachiis vix quidquam cedant. Linguæ manus esse, sapientissimus Regum testatus: Mors, inquit, & vita in manibus Linguæ. Robustissimas profecto manus esse necesse est, quæ duas res usquequaque diversissimas Vitam & Mortem continere possunt; uti vero Mors omnia perrepit atque permeat, ita etiam Linguæ manus in omnem se locum penetrant. Linguæ brachia sunt verba, quibus plurimi sic contunduntur, ut cor, omniaque illorum ossa conterantur. Siracides exponit, qua ratione manus hæ ferreæ atque adamantinæ, secures omnes & malleos mole crudeli superent: Beatus, inquit, qui tectus est à Lingua nequam, qui in iracundiam illius non transivit, & qui non attraxit jugum illius, & in vinculis illius non est ligatus; jugum enim illius jugum ferreum est, & vinculum illius vinculum æreum est. Mors illius mors nequissima: & utilis potius inferus quam illa. Lingua tertia multos commovit, & dispersit illos de gente in gentem, civitates muratas divitum destruxit, & domos magnatorum effodit. virtutes populorum concîdit & gentes fortes dissolvit. Linguam tertiam vocat eam potissimum, quæ discordias inter duos aut plures inflammat. Atque adeo lingua mala

Ovid. Annescis longas Regibus esse manus?

Prov. c. 18. v. 21.

Eccli. c. 28. v. 23. usque ad 26. & v. 16.

mala tam robustas habet manus, ut multos cogat terram è terra mutare, non paucos in extremam perniciem impellat. Inter has linguas, quarum mors nequissima est, jure suo numeranda venit Lingua Calumniatrix, quæ non tantum mendacium cudit in alterum, sed etiam in falsam accusationem malitiose prorumpit: Hanc porro Linguam non ad tertiam sed ad decimam alphabeti litteram referre priscorum Orthographia nos docet, quæ ad characterem Kappa Kalumniam reducit, ut infra demonstrabitur, sed prima hic quæstio nascitur, quid sit Calumnia. Theologorum Princeps Thomas Aquinas Calumniã ait esse * falsam & malitiosam criminis impositionem. Calumniæ index est frequens accusatio, quæ quo falsior, hoc & venenatior est; atque de hoc calumniatricis Linguæ veneno atrocissimo paulo copiosius differemus. aures obsecro vacivas præbete & favete Linguis. *S.Tho. 2.2.q. 68.art. 3.ad Primũ.*

I. Lodovicus Malvenda è S.Francisci familia vir eruditus: Vultisne, inquit, scire, quid sit Calumnia? Narratio est, sed falsa, Magistratui aut Domino delata, illo absente, cujus jugulum petit. Nec fere aliter Lucianus Sophista eam describens: Calumnia, inquit, delatio est inscio & absente reo, ubi plerunque fides habetur parte inaudita altera. Et heu quam firmas Calumnia dissolvit amicitias, quot quantasque subvertit familias, quot & ipsas funditus civitates perdidit? Hæc patrum in liberos, fratrum in germanos, liberorum in parentes, amantium in amatos furorem armat.

Ah! nocentior veneno quolibet Calumnia est.

Ex angulis atque latebris frequenter, & ex insidiis jacit tela, sed duplici aconito lita.

* Falsche aufflag; schmachred.

Ephesius pictor Apelles suis Calumniam coloribus egregie depinxit idque hac occasione. Apud Ptolemæum Regem conjurationis insimulatus est Apelles ab Antiphilo pessimæ istius artis professore. Ptolemæus inter adulationes educatus, nec à se prudens regiam domum clamoribus turbans, ingratum, insidiatorem, conjuratum pictorem clamitavit. Et nisi è captis & conjuratis quispiam indignatus impudentiam Antiphili, & miseri Apellis misertus, affirmasset illum nequaquam factionis fuisse participem, Apelli caput abstulisset Calumnia. Sed re probe cognita, pictorem Rex centum talentis donavit; & Antiphilum in servum addixit. Apelles periculi memor, Calumniam tali sub imagine spectandam proposuit. Imago hæc est: Vir prælongis auribus, quales *Midæ* fuerunt, in solio velut judex considet, & accedenti *Calumniæ* opē largiter promittit. Viro sedenti duæ mulieres adstant: *Ignorantia*, & *Suspicio*. Calumnia fucatæ formæ mulier accedit, iram ac rabiem spirans, & manu sinistra facem accensam concutiens, dextra juvenem capillis prehensum ac supplices manus cælo porrigentem trahens. Hanc anteit vir deformis, pallidus, acutum cernens, macilento vultu, exesis oculis, tanquam si diuturno morbo contabuisset, quem facile conjicias esse *Livorem*. Quin & aliæ mulierculæ duæ comitantur, quæ Calumniæ ornatrices dicuntur, quarum alteri nomen est *Sycophantia*, seu, Insidiæ, alteri *Fallacia*. Infame Midæ tribunal fugit, quæ genibus repit femina, luctum præ se ferens pulla laceraque veste; atque hæc *Pœnitentia* vocatur, quæ capite in tergum reflexo, madidis oculis abeuntem *Veritatem* prosequitur. Hæc imaginis effingendæ ratio. Optarim hanc effigiem in omnibus aulis, loco patentissimo propo-

Vide Imaginem.

proponi, ut vel hac ratione calumniandi audacia frangeretur.

II. Verissime dixit Basilius: Tribus simul damnosus est calumniator. Nam & illi quem traducit, injurius est, & auditori suo, & ipse sibi. Primum quidem si calumniatorem spectemus, is utique quod non vir bonus sit, ignorat nemo. Siracides fassus ingenue: A tribus, inquit, timuit cor meum, *Eccli.* & in quarto facies mea metuit. Delaturam *c. 26.* civitatis, collectionem populi, & calumniam *v. 6.* mendacem; super mortem omnia gravia. Ea autem est calumniatoris natura, in crimen vocare omnia, probare vero nihil. Vetus monostichum id asserit:

Nil probat calumniator, criminatur omnia.

Et ut altius infligat vulnus, per veritatem sibi viam sternit ad mendacium ut flexuosa calumniarum fraude, quo vult, impellat. Certe malum insidiosissimum est Calumnia. Et quemadmodum Basilisci vis sine morsu, vel solo aspectu perniciosissima dicitur, ita calumniator clam falsas accusationes instillat auribus, nullo palam infixo morsu, quo diluendi ansa præripiatur. ita plerique falso delati extrema quæque pertulere. Scite Athanasius: Qui lapide, ait, est ictus, medi- *Atha.* cum quærit, sed ictus Calumniæ gravius, *apol. 1.* quam lapides feriunt. Est enim calumnia gladius, clava, jaculum, & inde vulnus incurabile. Sed his veritas mederi potest, quæ ubi negligitur, vulnera fiunt acerbiora. Cu- *Lys. in* jus vita, inquit Lysias, inimicorum calum- *Andocidem* niis est exposita, nonne is in vita ipsa caret *c. 9.* vita? Hanc mortem serio deprecatus David: Feci judicium, ait, & justitiam, non tradas *Psal.* calumniantibus me. Gravissima injuria est, *118.* damnare reum indicta causa: atqui hoc om- *v. 121.* ni ex parte molitur calumniator, qui quem accusat, audientis iræ indefensum objicit, &

accuſatione clancularia defenſionem intervertit. Ita ex abdito jaculatur, ut non ſit qui reſiſtere, adverſaque manu poſſit contendere, itaque ignaro & inſcio unde bellum inferatur, ſit pereundum. Ceterum id genus homines in Regum ac Principum aulis præcipue occurſant; ubi ſcilicet innumeræ ſuſpiciones, invidia quotidiana, plurimæ aſſentandi & calumniandi occaſiones. Nam ubi majores ſe ſemper ſpes oſtentant, hic & invidiæ ſæviores, odia periculoſiora, æmulationes callidiores vigent, omnes ſe invicem acerrimis oculis intuentur, & quemadmodum qui ſingulari certamine contendunt, vigilanter obſervant, num aliquam corporis partem male munitam conſpiciant, qua gladium mergant: ſic Invidia Lynceis ſpeculatur oculis qua calumniam immittat. Et cum quiſque in aula primas obtinere cupiat, proximum ſummovet, & amolitur; priorem, ſi poſſit, convellit & ſupplantat. Sic alii in alios varias nocendi vias comminiſcuntur; quarum compendioſiſſima, ſed & periculoſiſſima eſt Calumniæ, cujus principium ducitur ab invidia inter ſpem metumque fluctuante, ſed quæ miſerabiles, tragicos, & multis calamitatibus refertos exitus oſtendit. Neque tam gravem noxam infligeret Calumnia, niſi vero ſimilia narraret in ſpeciem, neque rerum omnium validiſſimam veritatem opprimeret, niſi appoſitis ad inducendum argumentis aliiſque ſexcentis artibus deciperet auditorem. Hæ artes in Principum aulis & diſcuntur, & exercentur. Sunt qui nemini non detrahant, eos quos oderunt artificioſiſſime accuſent, ita per proborum calumniam ad dignitates etiam conſcendant. Hi quandoque raram præ ſe ferunt modeſtiam; impietatem emendicata vultus pietate veſtiunt; libidinem frontis matu-

maturitate & verecunda oculorum dejectione contegunt. Ne fidat Princeps his palam probis, domi suæ improbis: fugiat fucatam gravitatẽ Stoico supercilio expressam. Loquantur licet mella, felle corda natant, summis labiis arrident, clam dentibus frendent, & iram in animo moliuntur, odiumque intra se conceptum augent, dum aliud in mente occulunt, aliud in ore habent admorsoque labro bilem intus alunt, plenas affectibus tragœdias in se commovent. Atque hi dum alios accusant, mœrentes videntur, ac quasi rubore perfusi, nec ullo privato odio sed Principis solius bono, caussam invidia plenam suscepisse. nihil se in omni hac delatione spectare ajunt, nihil ab hac sperare, quam communis boni augmentum sola se conscientia & religione tactos, & pereuntis justitiæ miseratione adhæc descendisse. Et cum nihil præter nudum conscientiæ & religionis nomen habeant, blande interim loquuntur, ut fortiter enecent. Sicut medici qui parum docti & satis seduli languidos multos officiosissime occidunt; sic illi molli lingua & verborum quodam saccaro, dum publice videntur prodesse velle, privatim speciosissime occidunt. Et subinde privatæ hæ calumniæ in damnum publicum eunt; optimis enim calumniator imminet, non pessimis. Tiberiana tempora novimus, quibus quo quisque districtior accusator, aut nequior calumniator, hoc magis sacrosanctus habebatur. Atque hinc primorum fere omnium cædes, & plus suorum sanguine quam factorum claritudine nobilitata Roma.

III. Porro ea calumniæ species est efficacissima, quæ cum auditoris cupiditate conflictatur: quando etiam apud Ptolemæum regem cognomento Dionysium, quispiam olim Demetrium Platonicum accusavit,

quod in Bacchanalibus aquam biberet, solusque omnium vestem tempori non aptaret. ac nisi mane accersitus, in omnium conspectu vinum bibisset, & sumpta veste Tarentina cymbala pulsasset, profecto periisset, quod Regis moribus & delitiis nō delectaretur. Non minus efficax est Calumnia, quæ cognatam, imo sororem habet adjutricem Assentationem, vix enim quisquam tam generoso est animo qui adulationis calumniis non succumbat. Apud Alexandrum Macedonem gravissimi criminis reus fiebat, qui Hephæstionem ut Deum noluisset colere. Eo enim Alexander plurimorum adulatione deductus est, ut gloriaretur, quod non modo Dei filius esset, sed Deos etiam creare posset. Tunc temporis Agathocles Samius, Alexandri Centurio parum abfuit quin cum Leone committeretur, accusatus, quod Hephæstionis sepulchrum transiens illacrimasset. Sed in patrocinium illius venit Perdiccas, qui Deos omnes, ipsumque Hephæstionem juravit, Deum in venatione sibi clare visum mandasse, ut Alexandro diceret, Agathocli esse parcendum, qui non plorasset mortuum, sed quod pristinæ familiaritatis meminisset. Enimvero Calumniæ os oppilare non semper tam facile: & nescio quo pacto gaudemus omnes clanculum, cum plenas suspicione delationes audimus. Quibusdam enim suavissime titillantur aures, cum alienis implentur calumniis; quod si eas prona credulitas foveat, proximum est non simplex malum. Phædrus Augusti Cæsaris libertus amœni vir ingenii, Calumniam, quæ credita nocet, hoc apologo perstringit: Aquila in sublimi quercu nidum fecerat: Felis in arbore hac media cavernam nacta, pepererat: Aper ad imam quercum fœtus suos posuerat. Felis tam fortuitum contubernium tur-

Phædrus l. 2. fab. 35.

bare calumniis sic est aggressa: Ad aquilæ nidum perrepens: Magna, inquit, tibi pernicies paratur; forsan & miseræ mihi; nam quod vides quotidie ab insidioso apro terram effodi, quid cum moliri putas? quercum vult evertere, ut nostram sobolem in plano facilius opprimat, atque hoc scire tua meaque interest plurimum. Ita territam avem deseruit. Non multo post tempore eadem felis ad aprum quoque descendens: Mi frater, inquit, in magno periculo sunt tui catuli, nam simul atque ad pastum exieris cum tenero etiamnum grege, Aquila fulminis ritu superne ruens, porcellos tibi auferet; tu frustra sine alis fulminabis. Postquam & apri domum terrore complevit, in suum se cavum abdidit; sed noctu evagata suspenso pede, ubi se suamque prolem replevit esca, de die pavorem simulans timidissime prospexit. Aquila ruinam metuens, & pabulationis oblita desidebat ramis: Aper rapaces Aquilæ ungues vitaturus non prodibat foras. sic illa cum suis pullis, iste cum suis catulis inedia extabuerunt. Felis cadaverum utrinque heres ex asse, aliquot diebus lautissimum suis epulum dedit. Hoc calumnia potest, si amicam sibi reperiat crudelitatem.

IV. Optime monens Basilius Imperator Leonem filium; Vanæ, inquit, auditioni noli præbere aures, & calumniatores in sinu tuo ne fove, & improbis ne temere crede, illi enim sæpenumero viros bonos propter improbitatis suspicionem afflixerunt. Omnia audi & ab omnibus disce, sed ex iis quæ audies, quędam rejice, quædam admitte, nempe ea quæ tibi aut usui, aut honori esse queunt, & tuis subditis obesse nequeunt: rejice autem ea quæ & subditos lædunt, & tibi nihil prosunt. Lingua enim improba si

potentem nanciſcatur adjutorem, detrimenti plurimum adfert. Eam ob cauſam Antoninus Pius Imperator, delatores, ſi non probaſſent quæ dixiſſent, pœna capitali affecit. Veſpaſianus & Titus hoc genus hominum ita oderunt, ut eos flagellis cæſos per amphitheatri arenam ſpectandos traducerent, ut eorum exemplo alii dediſcerent calumniari. Calumniatores, ſuſurrones, adulatores, delatores, & hanc hominum fœcem qui nō caſtigat, irritat. Veteri verſu id docemur:

Iamb. *Niſi afficis pœna, incitas calumniam.*

Peucer. in Lect. Chron. An. 1572. Dux Saxoniæ Fridericus ea re laudatiſſimus, quod calumniantibus aures benevolas negare ſolitus ſit: atque ſi qui ex hac hominum colluvie moleſtiores eſſent: Accipiam, inquiebat, delationes veſtras, ſi coram præſentibus in faciem dicturos ſpondeatis, quæ de abſentibus defertis. Prudenter & æque. Illud enim iniquiſſimum eſt, re non explorata, nec accuſati defenſione admiſſa ſententiam ferre. hîc nunquam non erratur, etiam cum abeſt error. nam qui ſtatuit aliquid parte inaudita altera, æquum licet ſtatuerit, iniquus eſt; quod in calumniis audiendis creberrimum. Hinc ille à molendino poëta optime vovet:

Plautus in Pſeudolo Act. 1 Scen. 5. v. 12.
Homines qui geſtāt, quique auſcultant crimina,
Si meo arbitratu liceat, omnes pendeant,
Geſtores Linguis, auditores auribus.

Veriſſime os aureum pronuntiat: Maledicentia & calumnia inimicitiis, odio, & infinitis malis initium & anſam præbet; quod ſi illi qui inanes & leves excipiunt narrationes veniam non impetrabunt: qui criminantur & conviciantur, quam habituri ſunt defenſionem? Adde calumniatricem hanc linguam ad ereptæ famæ reſtitutionem æque obligari, & vero magis quam illam, quæ clandeſtinis detractionibus alienam famam

inquinat. Deus hac in re ſeveriſſimus eſt vindex.

V. Anno à pariente Virgine nongenteſimo octogeſimo ſecundo Peloponneſum depopulata eſt peſtis, maxime vero civitatem, cui nomen à priſcis, Lacedæmon, afflixit. Cives ad avertendam hanc luem Sanctorum virorum preces potiſſimum expetiverunt. Fuit illo ævo vir integerrimus Nicon monachus, qui quod aſſidue in ſuis concionibus inclamaret, *Pœnitentiam agite*, paſſim ab omnibus vix alio nomine appellatus eſt, quam hoc ipſo, monachus ille *Pœnitentiam agite*. Hic rogatus ut precibus peſti medelam faceret, ſpopondit opem, ſeque etiam habitaturum cum ipſis, ſi modo Iudæi pellerentur urbe, ne quid Chriſtiana Religio detrimenti caperet. Cives omnia quæ juberet facturos ſunt polliciti. Ita Nicon in urbem commigravit, & peſtis inde illico exulavit, Iudæis una pulſis. At Ioannes Aratus Iudæorum patronus, acerbis ob id odiis in Niconem ferebatur, nec ceſſabat publicis privatiſque calumniis virum optimum impetere. ſed has mendacis linguæ larvas facile ridebat Nicon. Et vero ad hominem improbum voce leni (nec enim altercari norat) ſe vertens: Abi, ait, & ad te redi; ſcelera tua defle infelix, brevi enim ſenties, qualia ſint nequitiæ præmia. Nec tamen amens incœpto deſtitit, quin adverſus virum ſanctum fremeret, & ſexcentas calumnias de Nicone tota urbe ſpargeret. Non tulit hoc amplius vindex Deus. Nocte proxima objecti ſunt dormienti Arato, duo ſenes præſtantis formæ, & ſupra humanam oris dignitatem, qui flagris hominem cædere, & ſimul increpare verbis: Eone audaciæ te provehi, ut Dei ſervum ſpernere & tot calumniis proſcindere non verearis? poſt plagas in obſcurum de-

Baronius tom. 10 ad an. 981. ex actis S. Niconis.

trudi carcerem sibi visus est. Hic ille veniam rogare, nec tamen impetrare. Experrectus, febri cœpit ardere, accitoque Nicone delicti gratiam oravit. Neque hic difficilis fuit vir beatus, & : Quæ in me perpetrasti, ait, ea tibi frater, quantum in me est, condono, sed quia cœlesti nutu vitæ tuæ finis imminet, de cetero nemo erit, qui Domini consilium dissipet. Vocem eventus firmavit. Tertia post dies vitam rapuit Arato, funere immaturo. I nunc, & calumnias disce substringere, tanto luendas. Et an non Deus hæc vindicet, aspectabili quandoque supplicio? nec improbis quidem hic oris furor probatur. Leuco tyrannus Ponticus, Atheneo teste, cum nescio quem calumniatorem vidisset: Per Deos, inquit, occidissem te, nisi tyrannis malis hominibus indigeret. Certe uti Thearidas dixit, nullus gladius ad scindendum tam limatus & acutus est, atque calumnia ad lædendum. Vix est remedium adversus calumniatoris novaculam, quæ cutem una cum pilis avellit. Ideo lex divina gravissime hanc linguæ nequitiam vetans: Non facies, inquit, calumniam proximo tuo. Narrant historici, ex Arabicis paludibus pennatorum anguium examina progigni, quorum tam certum virus sit, ut morsum ante mors, quam dolor sequatur. Idem subinde in calumniis usu venit, multi hoc malo prius evertuntur, quam timere didicerint ne evertantur.

Athe. l. 6. c. 6

Levit. c. 19. v. 12.

Monost. Troch. *Heu malum quantum privatim ac publice calumnia est!*

CAPVT

CAPVT XXXIII.

Kalumnia, quam grave, quamque pervagatum sit vitium, & qua ratione solitum puniri.

Aristoteles, Æliano teste, cum judiciorū metu Athenis profugisset, interroganti cuidam, qualis esset civitas Atheniensium? respondit: Pulcherrima, sed in ea ficus super ficu, & pyrum super pyro tabescit. Quo dicterio significavit Athenas Calumniatoribus nimium quantum abundare. O mi bone Aristoteles, bene ageretur cum orbe terrarum, si solum Athenis sit calumniatorum tam vilis annona. Hæc humani generis pestis lætissime ubique provenit, & seipsam proseminat; vix ulla uspiam seges lætior, quam Calumniæ: atque hoc ipsum explicatius jam trademus. *Ael. l. 3. var. hist. c. 36.*

I. Ecclesiastes divini judicii abyssum miratus: Verti me, inquit, ad alia, & vidi calumnias, quæ sub sole geruntur, & lacrimas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ, cunctorum auxilio destitutos. Repagula rupit jam scelus, cum enim alias occulta esse soleat calumnia ac clancularia, ac fere personata, tamen jam non quærit tenebras neque angulos, sed in medio foro, in plateis & compitis impune grassatur, *sub sole geruntur* hæc talia. Quod & Hieremias vates meritissimo queritur: *Hæc est civitas visitationis; omnis calumnia in medio ejus.* Perinde si dicat: Calumnia jam publice agit, & inter aulicos suaviter vivit; inter cives tranquille habitat, non ut advena & peregrina, sed tanquam civis & indigena. Quod & Amos Propheta lacrimis prosequendum arbitratus: Congregamini, ait, super montes Samariæ, & videte insanias multas in medio ejus, & calumniam patientes in *Eccl. c. 4. v. 1.* *Hier. c. 6. M v. 6* *Amos c. 3. v. 9.*

in penetralibus ejus. Publicum exhibet spectaculum, & ab ipsis montibus spectandum, hinc furentium & insanientium calumniatorum; illinc innocentium, lacrimantium & ululantium. Qua dicendi formula explicandis calumniis usus est Cyprianus ad Donatum scribens: Paulisper, inquit, te crede subduci in montis ardui verticem celsiorem; speculare inde fluctuantis mundi turbines. Iam sæculi & ipse misereberis, cernens itinera latronibus clausa; maria prædonibus obsessa; Orbem mutuo sanguine madentem; rabiem invicem discordantium sęvientem; forum litibus mugiens & insanum; patronum prævaricantem; Iudicem sententiam vendentem; calumniatorem impugnantem; testem infamantem; venalis vocis audaciam grassantem. Consensere Iura peccatis, & cœpit licitum esse quod publicum est. Calumnia vivit, regnat, imperat.

Cypria. ad Donat.

Cum audiisset Plystonax Lacedæmonum Rex, calumniatorem pessimum bene de se locutum: Profecto, inquit, mortuum me esse credidit, quando de nemine vivorum boni quid dixisse unquam est auditus. Horum hominum, qui omnes criminantur, messis ubique maxima est. Ea propter Ecclesiastes: Et laudavi magis mortuos, inquit, quam viventes: & feliciorem utroque judicavi qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt. Rursum contemplatus sum omnes labores hominum, & industrias animadverti patere invidię proximi. Hic nemo tam loricatus, aut cataphractus est, quin pateat his telis; quæ sæpe violentius penetrant, quo remotius emittuntur. Isaias suis quoque lacrimis hoc malum deplorans: Aversi sumus, inquit, ne iremus post tergum Dei nostri, ut loqueremur calumniam & transgressionem: concepimus, & locuti sumus de corde verba men-

Eccles. c.4. v.2.3. 4.

Is.c.59 v.13. & 14.

mendacii. Et conversum est retrorsum judicium,& justitia longe stetit: quia corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi. Dixerit hic quispiam divinę patientiæ ignarus: O Domine vides hæc & siles? ubi tua delitescit providentia, ubi fulmina tua? *Qui recessit à malo, prædæ patuit.* Hic famam perdit; iste pecuniam; ille valetudinem & vitam quia suum ipse cor exest & corrodit, cernens se mendaciis ac calumniis pessime mulctari. Sed quid frustra indignamur & fremimus? Hi mores sunt Calumniæ, quæ nec innocentissimis nec sanctissimis parcit. Vetus dictum est, Calumnia omnis impudentiæ est mater. Vnquamne cœlum audiit immaniorem calumniam, quam quæ in Orbis Servatorem aperta vi sæviit? Iudæi sine fronte & ore innocentem IESVM flagitiosissime calumniati: Nonne bene dicimus nos, ajunt, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Et perstant in sententia pervicacissime: nulla eos mansuetudo flectit: Nunc, inquiunt, cognovimus quia dæmonium habes. Si hæ in oviculas calumniæ struantur, quid fiet rapacissimis belluis? Appositum huic rei apologum recitans Phædrus: Ad rivum, inquit, eundem lupus & agnus convenerant urgente siti. superior stabat lupus, longe inferior agnus, ad quem prono cursu descenderat rivus. Hic lupus limosum amnem jurgiis causam inferens; Cur, inquit, bibenti mihi turbulentam fecisti aquam? Agnus ad has voces cohorruit; &: Mi lupe, ait, fac velim, qui vero possum hoc facere quod quereris? à te decurrit amnis ad meos haustus. Lupus luculenta veritate cōvictus strophas alias comminiscitur, & ante hos sex menses, ait, male dixisti mihi. Respondit agnus: Equidem natus non eram tunc temporis. Cui mox calumniator: At hercle pater tuus

Ibid. v.15.

Ioan. c.8. v.48.

Ibid. v.52.

Phædrus lib.1. fab.1.

tuus maledixit mihi. atque ita correptum agnum laceravit hic latro iniquissime. Omnis impudentiæ mater est Calumnia.

Hæc propter illos scripta est homines fabula
Quorum innocentes opprimit calumnia.

II. Miphiboseth Ionathæ regis filius, homo ovicula famuli sui nequissimas calumnias vitare non potuit. Nam cum David Rex Absalonē filium rebellem fugeret, Siba Miphibosethi famulus simulatis obsequiis cum liberali annona occurrit regi. Interrogatus à rege; Vbi herus ageret Miphiboseth; respondit trifurcifer: Hierosolymis hæret, & etiamnum sperat patris sui regnum sibi restituendum. Mendacissime nebulo, tu dominū absentem sic calumniari? tuam illi culpam impingere? nunquam illi cogitata, in illum tam impudenter effingere? Et certe præmiū etiam tulit hæc calumnia. Nam David plus æquo præceps hic judex caussa non discussa calide respondit: *Tua sint omnia, quæ fuerunt Miphiboseth.* At sedata rebellionis tempestate, Rex David in suum solium restitutus, aliter de tota caussa judicavit, patuitque mendacissimi servi in dominum calumnia, quæ sæpe rectius vita quam verbis diluitur.

2. Reg. c. 16. v. 4.

Sara Raguelis filia ad omnem pudicitiam, tum patientiam nata, ob subitam maritorum necem, nuptialem vestem cum funebri palla septies coacta est mutare. quando Hymenæum septies funereæ tedæ fugarunt.

Potuit hos luctus Sara generositate Hebræa concoquere, potuit silere in tam copiosa dolendi materia. Vidit septem maritos à dæmone jugulatos, & tacuit: vidit ætatis suæ florem tot funeribus calcatum, & obmutuit: vidit se prius viduam quam conjugem, & toleravit: At vero cum una è domesticis ancillis calumnias in illam diceret, vocaretque tot virorum interfectricem, hic Sara sen-

sensum recipere, hic adeo cruciari & dolere, ut triduum impransa & incenata inter preces & lacrimas exegerit, & pæne hoc unum à Deo contenderit ab illis calumniis absolvi, Nam, *In oratione persistens cum lacrimis deprecabatur Deum, ut ab isto improperio liberaret eam.* Tam tener est sensus calumniæ. *Tob. c. 3. v. 11.*

Susanna tersissimum castimoniæ speculum, & veræ decus pudicitiæ falsorum testium mendaciis onerata, calumniis oppressa ad perditissimorum hominum tribunal stabat, feralem sententiam auditura: stabat, inquam, suis lacrimis infusa, alienis pudefacta, parentum & cognatorum planctu deplorata, judicum sententiis ad lapides damnata, insanis populi clamoribus prostrata. solo tamen conscientiæ secreto erecta, jam ibat, jam ducebatur, non tam adulterium expiatura, quam pro castitate fortiter moritura. Hactenus Calumniæ in Innocentiam tam dira licuerunt. Sed satis lusum est innocentis jugulo. Ergo judicium omne retexitur, divini Danielis monitu, & omnis calumnia in insontem structa, in auctores suos recidit. Damnantur ipsi judices, ut saxa, Susannæ sanguine pingenda, suo imbuant; suis lascivi senes sententiis cadunt, suo jugulantur ore. Ita calumniatores sæpe suis ipsi capiuntur laqueis, suis petuntur artibus. Refert Plutarchus Brasidam Ducem educto telo è corpore illum ipsum confodisse, qui telum intorserat in Brasidam. Ita sapiens ille Daniel improborum calumniis in Leonum cavum præceps datus est. Sed Innocentia inter impastos Leones, velut inter agnellos ipsis septem diebus tutissima fuit. Demum Calumniatores Danielis in suum ipsi mucronem incurrerunt. In laqueo isto quem absconderunt, comprehensus est pes eorum. Siquidem rex illos qui perditionis caussa fuerant Danieli, *Daniel. c. 13. toto.* *Dan. c. 14. v. 41.* *Ps. 9. v. 16.*

intro-

intromisit in Lacum, & devorati sunt in momento coram eo. Fuit heredipeta, qui cum divitem ad tumbam vergentem ex asse heredem scripsisset, ac testamentum protulisset, quo divitem ad idem faciendum provocaret, subita tecti ruina oppressus est, & facultates reliquit illi, cujus tam ambitiose inhiarat. Sic omnino Aman, ille Assueri oculus, & primus à Rege suis ipse telis confossus est & suis ipse calumniis male periit. Crucem altissimam erexit Aman, ut in ea Mardochæus pendulus gratissimum sibi suisque spectaculum præberet. Sed & Iudæos omnes calumniando tam invisos regi & intolerandos fecit, ut omnium jugulis immineret gladius jam propinquissimus. Aliter res cecidit, & repente sors mutavit. Suam ipse trabem Aman primus consecravit, & nobilissimum funus pependit ex alto. Mardochæo Ammanis dignitas; Estheri cesserunt bona. Itaque mi bone Aman, commentum hoc in tuum ipsius exitium reperisti; has technas in teipsum struxisti, tuis artibus interiisti.

Iam pateris telo vulnera facta tuo.

III. Hoc jam constat, plurimos ubique calumniatores inveniri, nec eorum morsibus persanandis semper remedium suppetere. Ideo sanctissimus Rex David: Redime me, inquit, à calumniis hominum, ut custodiam mandata tua. Sed eho, quid dicis Regum optime, num divina lex non rectius servatur ab eo, qui calumniis configitur? sane, Servator Orbis pronuntiat; Beati estis cum dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me. Vera sunt hæc; si tamen qui calumniis pungitur, possit esse tolerans illarum; ita demum se verum Dei amatorem monstrat. Sed hoc tam est arduum, ut nisi quis familiarissimam sibi patientiam habeat, in furorem erumpat. Bernardus hominem

Psalm. 118. v. 34.

Matth. c. 5. v. 11.

nem contumeliis vexatum artificioso penicillo depingens; Ita uritur ille, inquit, & moritur clauso & letali vulnere intra semetipsum gemens cum totus in ira & disceptatione positus, nil aliud silens versare in mente possit, nisi injuriam quam accepit. Non potest orare, non potest legere, non sanctum aut spirituale aliquid meditari, & ita intercepto vitali spiritu, dum suis destituta alimentis vadit ad mortem anima, pro qua Christus mortuus est; quid tu interim animi habes? *Bern. in Can. ser. 29. med.*
Deus nunc nostra intuetur, uti nos res parvulorum & cum omne hoc tempus ad futuram æternitatem, instar horæ sit, non properat Deus in lucem justitiæ producere suorum innocentiam, cum brevi eos educturus sit è dumetis mundi in paradisum cœli. Prorex Ægypti Ioseph amantissimum fratrem Benjaminum præ ceteris depressum ire visus est, hunc enim unum aliis in patriã redeuntibus, in Ægypto voluit velut captivum detineri. Vtique delectatus est Ioseph hoc ludo cum fratre, cui plus omnibus favebat: Ita Deus injuriis & calumniis eos potissimum exponit, quos maximis præmiis destinavit. Non enim, ô *Bonitas* delectaris in perditionibus nostris: quia post tempestatem tranquillum facis, & post lacrimationem & fletum, exultationem infundis. *Tob. c. 3 v. 22.* Quapropter Ecclesiastes: Si videris, inquit, calumnias egenorum, & violenta judicia & subverti justitiam, non mireris super hoc negotio: quia excelso excelsior est alius, & super hos quoque eminentiores sunt alii, & insuper universæ terræ Rex imperat servienti. *Eccles. c. 5. v. 7.* Ad rem Augustinus: Crimen falsum, inquit, reum non facit hominem, nisi apud judicem hominem, ubi autem judex Deus est, nullus falso crimine læditur. *Aug. in Ps. 118.* Præclarissime dixit Chrysostomus: Possum facere malam famam, sed non interficere *Chrys. hom. de Susan.*

ficere conſcientiam. Calumniam optime refutavit,qui ei reſtitit,innocentia. Deus nunc quidem poſt conopeum latet, cuncta tamen videns & audiens arbitratur: calumniatoribus ut virgis utitur, quas optimus pater caſtigato filio in ignem abjicit; idque ſubinde oculis cernendum exhibet.

Delrius tom. 2. de Magic. diſquiſ. l. 3. part. 1. q. 7. ſect. 1. pag. 75.

IV. Mirum, ter mirum Martinus Delrius narrat hunc in modum. Miles per Marchiam iter faciens, correptus morbo ad oppidum Spandach delatus eſt. Habitabat illic eo tempore, Ioannis Regis Daniæ filia Eliſabetha, Ioachimi I Electoris Brandeburgici conjux. Miles, quem dixi, hoſpitium hic ingreſſus, quia æger, lectum potius cogitabat, quam epulas aut choreas. Ergo crumenam nummis turgentem hoſpitæ tradit aſſervandam, dum revaleſceret. Poſt aliquot dies jam erectioris valetudinis, marſupii reddendi mentionem injicit. Mulier auro capta, & ægre hanc prædam amiſſura deliberat cum viro, quid militi ſua repetituro reſpondendum? De conſilii ſententia viſum eſt, conſtanter neganda omnia. Quare cum miles loculos ſuos repeteret, negavit hoſpita præfidenter ſe quidquam accepiſſe, & vero mirari ſe hominis impudentiam, qui auſit flagitare commiſſam monetam, cum nihil penitus aſſervandum commiſerit. Miles indignitate rei motus & exardeſcens bile, objicit viciſſim hoſpitæ perfidiam. accurrens maritus, tanquam conjugem defenſurus, militem domo extrudit. Hic ante fores, hoſpitæ ſcelere irritatus ſtringit gladium, velut impetum facturus in hoſpitem, ſed occluſis foribus in januam arietat. Hoſpes vicinorum implorat fidem, & ædes ſuas oppugnari queritur. Accurrunt lictores, & quod vim publicam feciſſet, abducunt in carcerem. Poſt aliquot dies Senatus oppidi, alio mittit facti narrationem, & ſententiam per-

perſcribi petit. Conſtabat ædes publice oppugnatas eſſe. Quare fertur ſententia, militẽ ultimo ſupplicio plectendum. Cumque jam feralis dies inſtaret, diabolus ad captivum in carcerem venit, & exponit, quam ſententiam laturi ſint judices; atque una operam ſuam pollicetur largiſſime: & quin tu, ait, te mihi dedis? omnia pericula, ita ſpondeo, ſecuriſſimus exibis. Ego vero, inquit miles, mori malim quam hoc facere: non primus peribo innocens. Hic diabolus vicinum periculum ſeſquipedalibus verbis exaggerare, nec tamen captivi animum inflectere: liberationem denique promittere ſine ulla conditione: Et cũ ad tribunal, inquit, ſteteris, dic te forenſium negotiorum imperitum patrono indigere: ibi aſtabo caput opertus pileo cæruleo, & plumis ornato. Roga igitur ut me jubeant cauſam tuam agere. Miles amans vitæ, & hoc ſibi licere ratus, ſatis oſtendit conſilium iſtud ſibi non diſplicere. Ita poſtridie reus in judicium ducitur; adeſt etiam perſonatus orator, cinereo pileo dignoſcendus. Cumque accuſator jus dici, & reum ob publicam vim capitali ſupplicio afficiendum poſtularet: Miles hoc unum petere inſtitit; liceret ſuo illi advocato pro ſe dicere. Non prohibent judices, is porro diceret; ſi quid juris ſciret contra cauſam tam liquidam. Hic cauſſidicus ex Orco, erudite, prudẽter, nervoſe pro reo diſputare, juris effata producere, explicare, etiam ſacras paginas ad teſtimonium citare, capitalique ſupplicio minime afficiendum eum cõtendere, à quo rixa & tumultus nullum habuerit initium: militem ab hoſpite prius ſpoliatũ, dein vi extruſum: velle ut juberent judices quæri crumenam litigii cauſſam: & ſimul locũ deſignat, quo reperiri poſſit: enimvero de ſalute ac capite hic agi; ſententias ad juſtitiæ libellam exacte trutinandas; cauſſam

quæ liquida videretur, cauponis perfidia longe aliam esse, si penitus inspiciatur. Hic caupo negare & pernegare, diris omnibus seipsum devovere: Quin imo, ait, hinc me diabolus abreptum pessime perdat, si quidquam à milite hoc acceperim. Quam has voces aper stygius acute audiit? Neque satis hospiti semel id dixisse eandē in seipsum imprecationem aliquoties repetiit. Tandem niger ille caussidicus ab Orco, disputatione omissa, hospitem prehensum per fenestras, & medium forum cū fragore abduxit, attonitis omnibus diramque tragœdiam perhorrescentibus, nec usquam amplius cadaver rapti hospitis inventum est: O miserrime caupo, tuo ipsius laqueo captus es; calumniæ, quas in innoxium caput construxeras, in tuum revolutæ sunt. Lacum fodisti & aperuisti eum, & incidisti in foveam, quam fecisti. Ita DEVS calumnias vindicat.

V. Hebræus rex David sollicite percun-
Ps. 14. ctatus. Domine, quis habitabit in tabernacu-
v. 1. 3. lo tuo, aut quis requiescet in monte sancto
4. tuo? Responsum audite: Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua: Nec fecit proximo suo malum, & opprobrium non accepit adversus proximos suos: Qui jurat proximo suo, & non decipit. Laudis est calumniam non tantum non fecisse, sed nec ab aliis factam ad aures admisisse, maximæ ac primæ laudis est, calumnias & probra in se congesta æquo animo pertu-
Matth. lisse. Christus disertissime: Orate, inquit, pro
c. 5. persequentibus & calumniantibus vos. Hos
v. 55. precibus ac votis vestris cōplectimini, quos minime amicos sentitis: non ergo pro iis tantum, qui pecuniam rapiunt, qui corpus lædunt, qui oneri sunt, qui decipiunt, sed etiam pro iis precandum, qui famam calumniis inficiunt, aut penitus adimunt. Nobilissima

sui

sui victoria est, hic seipsum triumphare. Romani veteres jusjurandum calumniæ severe urgebant hac ratione, ut qui nomen alterius in judicium detulisset, calumniam juraret, hoc est, juramento testaretur, se id minime fecisse calumniandi animo. Quod si quis calumniæ dolo malo illatæ convictus & damnatus fuisset, illius fronti littera K. inurebatur, quod priscis erat geminatum C C. nec aliud monebat, quam hoc ipsum; *Cave Calumniatorem*. quoniam prisci videlicet Kalumniam scribebant. Ita quandoque verba integra inscribebantur fronti, uti vulgata illa, *Cave à fure. Cave à fugitivo.* &c.

Plato sacrilegos fronte & manibus inurit, &c: Si quis, ait, sacrilegium commiserit, si quidem servus aut hospes fuerit, in facie manibusque crimen inscriptus & flagellatus, extra fines patrios projicitor. Creberrime tamen ante omnes & liberrime Romani, hoc etiam in liberos homines usi, præsertim calumniæ damnatos. Arbiter testatur: Implevit frontem utriusque ingentibus litteris, & notum fugitivorum epigramma per totam faciem liberali manu duxit. Hinc *litteratos* nominabant.

Plato lib. 8. de legibus.

Arb. Satyr.

Zonaras duos monachos, insontes, ideo solum quia Theophilum Imperatorem liberius monuissent, inter alias ignominias inscriptos ait, & quidem ita ut duodecim versuum epigramma exciperent illa vultus, ut sic dicam, tabula. Zonaræ verba sunt: Deinde facies eorum compunxit, & notis illis hos Iambicos versus atramento infuso expressit. additque ipsos versus, probos, plenos fuisse. Hinc liquet rationē inscribendi eam fuisse, ut primitus litteræ sive notæ inurerentur candenti ferro, post inustionem autem atramentum infunderetur, quo eminerent magis litteræ, & præberent se lectui. Habet & Deus

Lipsius l. 2. Elect. c. 15.

notas suas ac stigmata, quæ sic inurit robusta manu, ut sciri possit ab omnibus, quinam calumniatores illi sint, aut calumniatrices. Voluit nimirum æquissimus Deus, ut complures qui adeo petulanter probra intulissent, cogerentur suo corpore doctorem suum diabolum hospitare.

Surius tom. 6. die 17. Nove. Baron. tom. 2. ad an. 233 n. 9. & 10.

VI. Gregorius Nyssenus memorat, Alexandriæ Gregorium Thaumaturgum, virum longe integerrimum, & extra omnẽ improbitatis suspicionem positum cum eruditis sermones miscuisse. Huc vulgati corporis muliercula à malevolis submissa, suo se quæstu fraudatam garriebat. Assidentes amici, qui continentiã viri minime ignorabant, gravissime indignari, at Gregorius nec turbari, nec vultum mutare, nec stomachari, sed neque calumniam impudentissimam refutare, neque vitæ testes advocare, nec invidorũ nequitiã accusare, sed hoc unum sedata voce familiarium cuidam dicere: Heus tu, numera sis pecuniam feminæ, ne diutius propositam quæstionem turbet. Factum sine mora. Sed vixdum monetã femina recipit, simul & cacodæmonem in suo corpore novum hospitem sensit. Hic illa immaniter fremere, fœde corruere, suos ipsa sibi capillos vellere, oculos invertere, ore spumas ejicere, toto corpore testari, quem admisisset incolã. En improbissima, hoc tali stigmate Deus calumniatrices solet notare: ori tuo gratias age, quod talem tibi accersiit inquilinum. Has calumnias hoc decet cauterium. Nihilo secius Gregorius ille Thaumaturgus, tantæ vir mansuetudinis, qui calumnias & probra melius perferre didicit, quam inferre, ut injurias beneficiis pensaret, illam ipsam à diabolo infessam feminam, precibus liberavit à stygiis intemperiis. Ita solet Christiana generositas mala pati, & bene facere.

Ita

Ita illud Belgii decus, Maria, quã vocant, *Dolorosa*, inter egestatis labores voluntariam castitatem amplexa, cum impuri hominis libidinem aversaretur, furti falso est accusata, ut quæ scyphum argenteum subtraxisset. Eo hæ calumniæ invaluerunt, ut virgo extremo supplicio sit affecta. Impurum calumniatorẽ non cæca nec clauda Nemesis est insecuta. Nam septennio toto, hic ipse virginis accusator à malo dæmone occupatus, demum eo ipso loco, quo Mariæ corpus erat humatum, ab Orcinianis furiis est liberatus. Talia Deus stigmata inurit calumniatoribus; Cave calumniam, cave illam dicere, non tolerare. à calumniis nemo tutus, nemo immunis, non Christus, non amicissimi Christo. Hipponensis Præsulis Augustini scripta ab igne, in igne tuta fuerunt & illæsa, non itẽ à calumniatoribus. Cum enim Vandali, Possidio teste, Hipponem incendissent, volumina ab Augustino exarata flammas evaserunt, eadẽ tamen à calumniantibus fuerunt oppugnata, perinde si Augustinus in iis, quæ contra Pelagianos disseruit, à Fide deflexisset. Non immerito dixit Nicetas Choniates: Nihil tam sanctum est, quod calumnia tentare non audeat; & omnes ad nocendũ procliviores esse constat. Hic igitur eximius nemo est, & cum ventis loquitur, qui sorti suæ ingemiscens miratur, & ait: Non putassem hoc mihi probrum objiciendum. Nihil non audet mater impudentiæ Calumnia; cui meliorem vix reperias obicem, quam oppositam virtutem. Christus serio & docet, & jubet: Orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Calumniæ pessime refutantur calumniis: aderit dies, qui omnem Calumniarum impudentiam & fraudẽ detegat, Et tunc laus erit unicuique à Deo, qui patientiæ dabit cæleste præmium, immortale gaudium.

Ioan. Molanus in Natal. SS. Belgii, die 18. Iunii.

1. Cor. c. 4. v. 5.

L
LASCIVA LINGVA.
B
A
C

L

A. *Asmodæus, seu diabolus formosus, ut videtur, ac humanus, libidinis præses, medius illorum est, quorum sermones aut Cupidinem* B. *aut Hircum* C. *olent, cum scilicet orationi, aut aperte, aut furtivis susurris verborum obscœnitas miscetur. Nocentissimum ex Orco venenum est, & loqui talia, & audire. Nam plurimum (quod veteres dixere) obscœna dicta moribus frugi nocent. Obscœna vox, obscœna vita, par scelus. Lasciva lingua, lasciva conscientia. Quæ facere te pudet, pudeat & dicere. Qui libenter audit turpia, libenter & perpetrat. Ad luxuriam proxima est semita, dictio impudica.*

L

CAPUT XXXIV.

Lingua LASCIVA *quam detestabilis sit, & quas ob caussas.*

QUemadmodum sapientissimus Regum docuit: Mors & vita in manibus lin-
Plutarch. l. de Iside & Osiride. guæ, sic Ægyptii cum Harpocrati Deo seu Sigalioni facerent, teste Plutarcho, proclamarunt. *Lingua fortuna, Lingua dæmon.* Linguam plerumque aut è cælo angelus, aut ex
Sic imagines nostræ docent. Orco diabolus insidet, impellitque, ut vel sermonis emolumentum capiat, vel in exitium ruat incauta verborum volubilitate. Et pessime, & optime lingua uti in arbitrio nostro est. De fructu oris sui unusquisque re-
Prov. c. 12. v. 14. plebitur bonis. Si tamen saniora loqui libeat. Sin aliter, propter peccata labiorum ruina
Prov. c. 22. v. 13. proximat malo.

Certissimum ruinæ argumentum, Lingua *lasciva*, cui parum est suis submergi sordibus, nisi una secum in perniciem plurimos trahat. Monstrum ingens, execrabile, & quo non fœdius alterum *Lasciva* lingua: atque de hac jam & contra hanc dicere exequemur.

I. Patentis tumuli atque cadaveris fœtores non tantum graves sunt, sed & insalubres; narium pestis maxima. Oris lascivi homines fœtorem halant teterrimum, sepul-
Ps. 13. v. 3. chrum patens est guttur eorum. Non sepulchrum duntaxat, cadaverosis ossibus plenū, sed & patens, inquit Chrysostomus, ut & alii participes fiant fœtoris. Nos quidem cadavera terra obruimus, hi contra faciunt, & eruunt ex imo spurcissimum obscœnitatis cadaver, multorumque naribus affricant pestilentissimam hanc saniem: pulchrum illis videtur, perire cum multis. Sepulchrum fœ-

tidis-

tidissimum obscœna lingua. Sed, ô mi Deus, quantus horum sepulchrorum in orbe numerus est? Queritur Hieremias vates: Attendi & auscultavi, nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo. Et profecto hic caussarum est abunde, cur quis Mundum jubeat res sibi suas habere, quando vix ulla est domus, in qua non sæpius sermones impudici misceantur. Monstret mihi quis, obsecro, ædes illas, quarum inquilini semper pudice loquantur. Extra Orbem migrandum est ei, qui aurium castimoniam sauciari non vult impurissimis colloquiis. Vbique sepulchra sunt patentia, è quibus Lasciviæ cœnum exhalat. Vbique Lerna Veneris, Cocytus Cupidinis, ubique Mephitis impudicitiæ, Camarina Luxuriæ: Nemo quod bonum est, loquitur; sermones casti exulant ubique. *Hier. c. 8. v. 6.*

Oracula divina verbis alioqui parcissima, in linguas tamen tam illotas vix satis verborũ reperiunt. Iacobus Apostolus quam graviter & diserte: Lingua, inquit, constituitur in membris nostris, quæ MACVLAT totum corpus, quicquid est bonorum actuum, contaminat. Et inflammat rotam nativitatis nostræ, inflammata à gehenna. Quid dici posset gravius? omnes vitæ nostræ periodos ab usque pueritia in seram senectutem polluit hæc libidinosi oris sanies. Quemadmodum vero muti sunt dæmones, qui silentium noxium persuadent, ita sunt etiam garruli, inter quos est signifer lascivus dæmon, qui hoc unum solertissime agit, ut quibuscunque potest sermonibus spurcitiæ aliquid aspergat. Hinc Guilielmus Peraldus has obscœnitatis sordes, rectissime *sputa diaboli* appellat. Nam homo sermonis impudici, non gravate tolerat diabolum in lingua sua suaviter nidulari. Vbi vero hæc ab inferis fæten- *Iac. c. 3 v. 6.*

tentissima Vpupa nidum posuit, non aliud expectes, quam hos pullos, hos turpes & inhonestos jocos, quibus Orbis universus fœdissime contaminatur.

2. *Esdr.* Ingemiscens Esdras: In diebus illis, inquit,
c. 13. vidi Iudæos ducentes uxores Azotidas, Am-
v. 23. monitidas, & Moabitidas. Et filii eorum ex
& 24. media parte loquebantur Azotice, & nesciebant loqui Iudaice, & loquebantur juxta linguam populi, & populi. Et objurgavi eos. Iste jam rerum status est in Orbe: nesciunt loqui Iudaice, linguam sanctam, pudicam, castam ignorant, & ex media parte loquuntur Azotice, turpiter, obscœne, flagitiose, liceat dicere, diabolice. Azotidæ, seu, quod idem, deprædatrices, Linguæ salaces hanc loquendi fœdissimam dialectum docent. Hic sine minervali discitur: hic nemo non discipulum aut doctorem agit; nemo quod bonum est, loquitur. Heu vel infantes ipsi, pæne antequam pappare minutum poscant, priusquam mammas atque tatas vocare desinant, jam quod mireris, loqui Azotice norunt. O fædam oris eluviem, tam vulgatam, quam noxiam! Et caussæ, ob quas omnis verborum obscœnitas cavenda, plurimæ, potissimum istæ. Prima, quisquis inverecundam habet linguam, verecundam habere mentem, nemini persuaserit. Veritati hoc tuto
Matth. credimus: Ex abundantia enim cordis os lo-
c. 12. quitur. Bonus homo de bono thesauro pro-
v. 34. fert bona, & malus homo de malo thesauro
& 35. profert mala. Pectus quod meliori calet igne, non tales ejicit scintillas, casta cogitat, verecunda loquitur. Gilbertus hoc velut digito commonstrans: Flamma, inquit, quæ de sursum, pudica est, bonis consentiens, & bonos faciens.

II. Altera caussa priori affinis: Qui tam libere inhonesta quævis effutit, homo nauci, &

ei, & præmortui pudoris censetur. Verissime dixit Comicus

Plautus Bacch. & Epidici act. 2. Scen. 1.

—— Illum ego
Periisse duco, cui quidem periit pudor.
Plerique homines, quos cum nihil refert, pudet;
Vbi pudendum est, ibi eos deserit pudor.

Petrus Aldobrandinus, purpuratus Senator sæpius dicere solitus est: Homo sine pudore & pudicitia, & nomen hominis amittit, & naturam. Verissimum. Et sæpissime,

Redire nescit cum semel periit pudor.

Sapienter Symmachus: Scio, inquit, virtuti cognatum pudorẽ, qui in factis frustra quæritur, si exulet à verbis. Prisci dicere soliti:

Sym. lib. 10. Epist. 10.

Turpe quid aque indecore dixeris quam feceris. *Troch.*

Tertia caussa: Verba prætextata & spurca, sermones sordidi & obscœni plerunque grave damnum inferunt pluribus. Nec enim is solum, qui talia loquitur, sed etiam qui loquentem audiunt, venenantur. Pronum ac facilem obscœnitatis auditorem Bernardus provide commonefaciens: Non solum, inquit, nihil ipsi indecorum loqui, sed nec aurem quidem debemus hujusmodi præbere dictis: quia quem delectat audire, alterum loqui provocat. audire quoque quod turpe sit, pudori maximo est. Ideo beatus Paulus quicquid ejuscemodi sermonis est, severe prohibens idque sæpius: Fornicatio, inquit, & omnis immunditia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos. Nam quod loquimur, hoc & cogitare & cupere censemur. Nec Paulo satis semel monuisse, idem iterum inculcans: Omnis sermo malus, inquit, ex ore vestro non procedat. Addit, nolite contristare spiritum sanctum Dei. Oris obscœni homo, quantum in se, Deum ipsum afficit tristitia. Spiritus divinus in homine Christiano, velut in domo diversatur; caveat ergo paterfamilias iste, ne quid dicat, faciatve, quod

Bern. l. de ord. vitæ pag. 115.

Ephes. c. 5. v. 3.

Ephes. c. 4. v. 29. & 30.

quod tantum hoſpitem dedeceat. Nimirum illa è cœlo Columba, & paſſeres Veneris ſimul habitare non poſſunt. Ideò divinus Paulus tertium commonefaciens: Nolite, ait, ſeduci, corrumpunt mores bonos colloquia mala. Vnicum namque laſcivius verbũ, vix unquam ſoli auctori nocet, ſed etiam audientes aut inficit, aut offendit. Clare Bernardus: Vnus eſt, inquit, qui loquitur, & unum tantum verbum profert, & tamen illud unum verbum, uno in momento multitudinis audientium, dum aures inficit, animas interficit. Solent aurifabri, cum argenteum poculum auro imbuunt, prunas irritare alis: Lingua impura ejuſcemodi ala eſt, qua libidinum ignes mirifice animantur. Sermo Laſcivus optimum luxuriæ flabellum. Ergo fuge ſocios qui lætantur, cum male fecerint, & exultant in rebus *peſſimis*, quorum viæ perverſæ ſunt, & infames greſſus eorũ. Epheſii, ait Strabo, digni qui ad puerum omnes ſtrangulentur, quod Hermodorum virum inter ipſos frugi, cum edicto hoc ejecerint: Nemo noſtrum frugi eſto, aut alibi cum aliis eſto. Eadem & laſcivæ linguæ ſanctio eſt: vult omnes eſſe ſui ſimiles, hoc eſt, impudentes, & obſcœnos.

1. Cor. c. 15. v. 33. — *Bern. ſerm. 24. in Cant. medio.* — *Prov. c. 2. v. 14.*

Auguſtinus grandibus lacrimis deplorat, impudicorum ſodalium conſortio ſe tractum ruiſſe in vetita. Monebatur quidem à matre Auguſtinus, libidinis cœnum caveret: at mihi, ait, monitus muliebres videbantur, quibus obtemperare erubeſcerem. Illi autem tui erant, & neſciebam, & te tacere putabam, atque illam loqui, per quam tu mihi non tacebas, & in illa contemnebaris à me filio ejus. Tanta cæcitate præceps ibam, & pudebat non eſſe impudentem.

Aug. l. 2. Confeſ. c. 3. & 9. fine.

III. Grande nefas ducimus, ſi vas Euchariſtiæ aſſervandæ factũ in profanos ca-

lices liquetur, cœleturque adulteriis; & tamen inter leviſſima piacula habemus, ſi linguam Dominici corporis velut patinam, diaboli hac ſanie perfundamus, & ad impiũ miniſterium quaſi conſecremus, ut vel ſpurcis cantiunculis, vel narratiunculis inhoneſtis ſubſerviat. Nemo Dei patientiam hic ceſſaturam ſomniet; Propter hæc enim venit ira Dei in filios deffidentiæ, eos ſcilicet qui rite moniti, has linguæ ſordes Numini diſplicere, auditori plurimum nocere, & inter graviores noxas cenſeri, aut irrident, aut ut olim Auguſtinus, muliebres monitus interpretantur. In hos vindex ira Numinis deſæviet, aut hujus vitæ ſuppliciis, aut futuris. *Condemnabit te os tuum* (laſcive fabulator) *& non ego, & labia tua reſpondebunt tibi.* Nimis ſerum eſt illic locorum vociferari, ut refrigeret linguã meã, quia crucior in hac flamma. *Ephes. c. 5. v. 6.* *Iob. c. 15. v. 6.* *Luc. c. 16. v. 24.*

Gregorio hic aſſentimur, linguam in flammis illis non ideo ſolum cruciari, quod cupediarum amans fuerit, quod nimium vini ſorbuerit, ſed quod multa petulanter ac laſcive garriverit. Prima namque, Gregorio teſte, male convivantibus famulatur culpa loquacitatis.

Petrus Damianus vir eloquens & ſanctus impuras has linguas eleganter turdis comparat, quibus illud ipſum quod edunt & egerunt, necem adfert. Nam è turdi fimeto frutex naſcitur, qui viſcum, avium mortem ſuppeditat: Laſcivus ſermo, viſcus merus eſt, illecebra, laqueus, tendicula, inſidiæ capiendis auribus; ſed aucupes Acherontici hoc viſco primum omnium illaqueant auctorem. Condemnabit illos os ſuum: ſuo glutino capientur.

Olea, Plinio affirmante, ſi eam capra vel lambat tantum, ſterileſcit: quædam etiam hac injuria moriuntur. Si olidus caper, in- *Plinius l. 17. c. 24. nat. hiſt.*

vere-

verecundus gerro, linguam ejiciat, & verba vel in proftibulo erubefcenda fpargat, oleis præfertim adolefcentioribus plurimum obeft, quas vel fterilefcere cogit, vel mori: tota quandoque vita memoriam contaminant, vel femel in juventute audita. Et quid oleum infani foco jam ardenti affundimus? natura jam ante ad has aurium titillationes proniffima eft, quid cadentem impellimus? quid eam maligniffimis verborum infidiis circumvenimus? fe ipfam fponte induit in laqueos. Patulis plerunque auribus excipitur quod cum caftitatis injuria dicitur. Sermones amatorii & Venerem olentes fuaviter irrepunt, blande capiunt, molliter ligant, latenter occidunt. Quifquis talia loquitur, rationem reddet fupremo judici tam de fe, quam de iis quorum aures tam impuris fabulis inceftavit.

Bernardinus Senenfis domo nobilis tam verecundus à puero fuit, ut fiquando verbum petulantius audiffet, non aliter erubefceret, quam fi quis colaphum ei incuffiffet. Hinc coævi pueri, cum fordide loquerentur, vifo Bernardino mox filentium edicentes: Silete, ajebant, filete, Bernardinus adeft. Vtinam, ô bone Deus, plures fint in orbe Bernardini, qui tam illotæ linguæ nugatoribus acetum porrigant ori eluendo.

Fuit vel inter idololatras hoc modeftiæ acetum olim venale. Nobiliffimus morum magifter Epictetus, Chriftiane prorfus: Periculofum eft etiam, inquit, ad orationis obfcænitatem progredi. Cum igitur tale quippiam inciderit, aut (fi feret opportunitas) objurgabis eum, qui fermonem illum injecerit: aut taciturnitate faltem, & rubore vultuque oftendes, eam orationem tibi difpli- cuiffe. Non tantum ne ipfi nos fpurce loquamur, vetat Epictetus, fed nec alios qui-

Epict. Enchir. c. 55.

dem,

dem, si talia fabulentur, ferendos monet, sed aut verbis aut certe vultu ac silentio castigandos. Imo cum de gladiatoriis aut Circensibus ludis; itemque de epulis & potionibus verba fiunt, aut cum homines laudantur vel vituperantur, si fieri potest, inquit, alio traduc eorum sermones; in turpibus etiam objurga. Vel ipsi poëtæ, cetera liberiores hic monent. Aquinas satyricus saluberrimum consilium suggerit:

Nil dictu fœdum, visuque hac limina tangat
Intra quæ puer est —— *Iuvenalis sat. 14. v. 44.*

Cato senior, Plutarcho teste, adeo ab omni verborum turpitudine, præsente filio tempe- ravit, quasi Vestalibus virginibus arbitris locuturus esset, nec unquam cum eo lavit. Et tamen inter homines Christianos, prô dolor, non paucos repereris, quorum omnia pæne colloquia Veneris officinam oleant, quique se parum facetos credant, nisi libidinosos ostendant. Insania luculenta! tussim comprimimus, excreationes crebras cavemus, quicquid oris elegantiam perdit, fugimus, & hæc talia sine ore & fronte effutimus: Quanto magis cavendum est, inquit Bernardus, ne quid turpe exeat de ore, hoc enim graviter coinquinat hominem. *Plutar. in Parallel.* *Bern. l. de ord. vitæ mihi pag. 1115.*

IV. Sanctus Rodulphus antistes Eugubinus, è fratre, cui Petrus nomen, in familiari colloquio lascivius verbum audierat, mox ille adolescentem flagellari, & quadraginta dies omni vino abstinere jussit. Nec refractarium habuit fratrem Rodulphus. Ita oris inhonestas omnis comprimenda est. Et Paulus serio hortatur: Profana autem & inaniloquia devita, multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum ut cancer serpit. Morbus plane malignus & horridus est gangræna seu cancer, cui verborum turpitudo recte confertur, serpit illa & in fœ- *2. Tim. c. 2. v. 17.*

 dam

dam amplitudinem excrescit: celerrime capitur, quicquid horum dicitur, neque opus dicta repetere, quæ non aures solum, sed & medullas subeunt, *serpunt ut cancer*.

De Arrio beatus Hieronymus dixit: Vna scintilla fuit, sed quia hæc non statim oppressa, totum orbem flamma ejus populata est: scintilla videtur dictum inverecundius, sed scintilla in pestilentem se flammam diffusura ni opprimatur.

Mirantur aliqui hæresin nostro ævo incrementis tam velocibus ac lætis propagatam. Mirari desinite, ô boni, nam uti Thomas Morus loquitur, ad propositam vitæ licentiam certatim accurrere, id vero tantum habet miraculi, quantum saxa deorsum ruere. Sicut hæresis, sic & loquendi lascivia, facillimis argumentis propagatur, serpit ut cancer: benevole auditur, arridetur, applauditur, & jam melancholicus habetur, qui inter obscæna lætus non est, velut amusus & inficetus spernitur, qui Cypridis mysteria, qui bonæ Deæ sacra, qui raptum Helenæ, errores Æneæ, Didonis venatus recitare aut nescit, aut non vult. His moribus vivimus, & cælum speramus.

Hanc ob caussam Siracides gravissime monet: Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire. Addit: Et ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis. Dic cum Christo: Vade retro Satana. Satanæ tunc bene est, cum propudiosissimi sermones bellum movent castimoniæ, cum totis fluit labiis libidinis cænum. Christus, ubi sunt duo vel tres, inquit, congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Diabolus haud aliter; ubi duo vel tres congregantur, ut immunditiem animi per os evomant; illic & ego sum in medio eorum; medius non verborum tantũ, sed & cogitationum. Hic tela volant ignea nequis-

Eccli. c. 28. v. 28.

Matth. c. 10. v. 4.

Matth. c. 18. v. 20.

nequissimi, non de facili extinguenda. *Ephes. c. 6. v. 16.*

Ideo Augustinus tam sollicite: Fratres charissimi, ait, bona jugiter cogitemus, ut os nostrum non crudelis adversarius sed pius Deus aperiat. Purus sermo pulcherrimus est. *Prov. c. 15. v. 26.* Et quæso quid causæ est, nostras preces quandoque surdis auribus à Deo audiri? Ne miremur: qui enim placere possit oratio à lingua tam immunda? Non est speciosa laus in ore peccatoris. *Eccli. c. 15. v. 9* Recte Gregorius: Cum indignus, inquit, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur. Sunt qui araneas, aut mures, aut ranas sic oderint, ut vel nomen ejusmodi animalculorum horreant, ne dum ut sub aspectum admittant. hinc cibum alioqui pretiosissimum extreme aversarentur, & nec oculis quidem tangerent, si rana vel aranea, vel musculus eandem cum cibo patinam occuparent. Orationem Cælites ut Ambrosiam amant, verborum turpitudinem, ut pestilentem vomitum abominantur. Et Sapientia humanæ gentis monitrix proclamat: Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illum corripiens judicium. *Sap. c. 1. v. 8.* Non abscondit se ab eo omnis sermo. *Eccli. c. 42. v. 20.* Ideo divinus Paulus & ipse vociferatur: Nunc autem deponite & vos omnia: indignationem, malitiam, iram, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. *Colos. c. 3. v. 8.* Non enim solum facere turpia nefas est, sed & dicere.

Impudica qui loquuntur, impudica diligunt. *Monos. Troch.*

Nam, divo Bernardo teste vanus (lascivus) sermo, cito polluit mentem, & facile agitur, quod libenter auditur. *Bern. de inter. domo c. 43. pag 1082.* Idcirco Chrysostomus: Vis, inquit, à verbis turpibus abesse? ne verba tantum turpia fugias, verum & risum solutum, & omnem concupiscentiam. *Chrys. tom. 5. hom. 15. ad pop. mihi pag. 116.*

M
MENDACIVM.
C
A
B

M

Hic Mendax, Mordax, Murmurans lingua sistitur.

A. *Homo sacer profano monstrat volantem asinum. Quam argute autem hoc turpe* MENDACIUM *sit notatum, Vide* C. 35. §. 4.

B. *Duo canes unum os admordentes Linguam* MORDACEM *repræsentant. de qua* C. 38. *totum.*

C. *Tres illi non tam vinitores quam oblocutores, Linguæ* MURMURANTIS *negotium præclare agunt. Vide* C. 39. *initio ante* §. 1.

M

CAPUT XXXV.

Quid sit MENDACIUM, *ac quotuplex; & an omne Mendacium sit peccatum.*

DUx Israëlis Moses tam præcellentis ac divinæ fuit formæ, ut gentis illius scriptor ausus dicere: Nemo erat adeo tetricus ut visa Mosis pulchritudine non obstupesceret: & persæpe accidebat, ut dum gestaretur ac circumferretur etiamnum infans, obvios quosque in se converteret, ita ut relictis seriis negotiis mallent præcellenti ejus forma oculos pascere, quam sua prosequi: Tanta erat puerilis gratia, ut inviti homines ab hoc spectaculo discederent. Nihilominus vir iste tam formosus non æque facundus fuit. Moses ipse seipsum accusans apud Deum ineruditæ & plumbeæ linguæ: Nō sum eloquens, inquit, ab heri & nudius tertius, impediti oris & tardioris linguæ, & incircumcisus sum labiis. Hic Moses tam honorificæ legationi detrectandæ quinque defectus suæ linguæ accusat. Primus: Vir paucorum verborum fuit, seipso teste, & dicendi jejunus. Alter: Inelegans, nec claris oratoribus exæquandus. Tertius: Tardiloquus, & linguæ parum agilis ac promptæ. Quartus: Exili & gracili voce. Quintus: Linguam habuit hæsitantem, ac balbutiit. Hac tamen quantumcunque tardescente lingua omnem Ægyptiorum & facundiam & sapientiam in ruborem dedit, quia Deus lingua Mosis locutus est, veluti cum peritissimus scriba, quovis calamo quantumvis obtuso elegantes format characteres. Qualiscunque sermo, bonus sermo est, cum Deus linguæ moderator est.

Josephus l. 2. Antiq. c. 5. paullo post initiū.

Exod. c. 4. v. 10. & c. 6. v. 12.

Sed unde tandem, & quando hoc constat?

ſtat ? Cum mens & os ita conſentiunt, ut unum Dei honorem unice ſpectent. Hic demum Veritas equis albis vehitur: Mendacium equo bicolore & cæco utitur; ſæpe tamen Veritatem vincit currendo. Atque de hoc linguæ vitio quod MENDACIVM vocamus jam diſſerendum. Quod quo commodius fiat atque diſtinctius, omnem de Mendacio dictionem in has claſſes partimur. Dicemus itaque 1. quid ſit Mendacium. 2. Quotuplex. 3. An omne mandacium ſit peccatum. 4. Quam fœdum ſit Mendacium. 5. Quam ſit noxium. 6. Objectiones quæ proponi ſolent tuendis mendaciis, refellendæ. 7. Quæ pœna ſit Mendacii, explicandum. Et quia vitium hoc nuſquam non vulgatiſſimum, benevolum & attentum ad iſta ſeu lectorem ſeu auditorem deſideramus.

I. Primum eſt quid ſit mendacium. Ad rem Chryſoſtomus reſpondens: Ne alia quidem dicamus, inquit, alia ſentiamus, hoc eſt enim mendacium. Itaque rectiſſime dixerunt priſci:

Chryſ. hom. 19. in Epiſt. ad Hebr.

Aliud loqui, ſentire aliud, mendacium eſt.

Nec aliter Thomas Aquinas, ille Theologorum antiſtes Mendacium deſcribit, quam tale vitii genus, quo quiſpiam contra ac ſentit enuntiat. Vbi hanc agnoſcit etymologiam mendacii, *Contra mentem dicere.* Ideo Auguſtinus de mendacio cavendo diſſerens: Non aliud, inquit, pectus tegat, aliud lingua proferat.

D. Tho. 2.2. quæſt. 110. initio. quæſt. Aug. tom. 10 ſerm. 29. de verbis Dom.

Petrus Maffejus narrat Regem Macazarum in familiari colloquio, quod cum Antonio Paiva inſtituit, his omnino verbis interrogaſſe: Quid eſt mendacium? Atqui ut ad hoc reſpondeam (inquit Paiva) liberali venia eſt mihi abs te opus, ô Rex, quod ſi nihilominus acerba & aſpera mea tibi viſa erit o-

Maff. l. 12. hiſt. Ind. ante med. mihi pag. 343.

ratio; peto quæſoque, uti omnem in me unũ iram exerceas: Luſitanos meos cum ſuis rebus abire permittas. Cũ ille continuo quodlibet expromendi poteſtatem feciſſet: Scire aves, inquit, Mendacium quid ſignificet. Ego vero nulla comparatione hujuſce tibi vocabuli vim facilius aut clarius demonſtraverim, quam iſta ipſa, quam vos agitis vita. Cum enim IESVM Chriſtum Dei Filium totius veritatis auctorem penitus ignoretis; ſic fit ut erroribus infinitis implicit, à Veritate ſemoti in ipſo mendacio volutemini. Fuſa ſed elegans deſcriptio mendacii, nam uti verbis, ſic & moribus ac vita plurimi mentiuntur. Sed nos non de morum, ſed verborum mendacio hic agimus, de quo Auguſtinus iſtud pronuntiavit: Nemo dubitet mentiri eum, qui falſum enuntiat cauſſa fallendi.

Aug. tomo 4. l. de mend. c. 4. nõ procul à fine.

Linguam, ſi Plinio credimus, venarum una cum corde, alia cum cerebro nectit; qua quidem venarum diſpenſatione natura nos docet, udum illud membrum ab Intellectu (cui ſedes in capite) ſic regendum, ut lingua conſentiat cum corde, hoc enim, ut diximus, mendacium eſt, aliud corde abditum, aliud lingua promptum gerere, aliquid in animo nigrum credere, ſed voce candidum afferere. Hinc picturi hominem mendacem, picam pinxere, à fronte albam, atram à tergo. Vox Locuſtarum, ait Plinius, proficiſci ab occipitio videtur; eo loco in commiſſura ſcapularum habere quaſi dentes exiſtimantur, eoſque inter ſe terendo ſtridorem edere: Mendacium oratio obſcura, ſemper à tergo latens, nunquam prominens in aperto, ſtridores edit inamœnos, velut locuſta. aliud enim dicunt mendaces, aliud cogitant.

Pierius hiero-glyph. l. 24. Plinius l. 11. nat. hiſt. c. 29. fine.

Rectiſſime mihi dixiſſe viſus eſt, qui Mendacium *Diaboli larvam* appellavit. Certe Veri-

tas similitudo & quædam imago Dei est. Ideo Siracides monet : Ne accipias faciem adversus faciem tuam, nec adversus animam tuam mendacium : Pro anima tua non confundaris dicere verum. Nemo sit tibi pretiosior te, ut illius amore vel timore Deum offendas; & ne quæso animæ tuæ hanc diaboli larvam indue, ut mentiaris, & mendacio velut larva tectus videri velis nitidus & formosus. *Eccli. c. 4. v. 26. & 24.*

Est autem humanæ linguæ tam pronum mentiri, ut verissime dixerit Epictetus: Primus & maxime necessarius in Philosophia locus est is, qui agit de usu decretorum, veluti de non mentiendo. Alter qui demonstrationes tractat, veluti cur non sit mentiendum. Nos vero diversum facimus, quippe aliter in scholis disputamus, aliter domi vivimus. Proinde mentimur quidem, inquit, quomodo autem demonstretur non esse mentiendum, in promptu habemus. Itaque dum falsitatem fugiendam docemus, sequimur, dum reprehendimus mendacium, mentimur; aliud enim dicimus, aliud cogitamus. quod quidem proprie esse diximus mentiri. *Epictet. c. 76. Ench.*

II. Alterum ac tertiū hac in re caput est, Quotuplex sit mendacium, & An omne mendacium sit peccatum. Theologorum vox est, mendacium triplicis esse generis; Officiosum, Iocosum, Perniciosum. Officiosum dicitur, quod alicui profuturum creditur, ei saltem qui loquitur. Iocosum appellant, quod nemini nocet, sed animi caussa profertur. Hoc priore deterius est, utrumque tamen non inter capitales noxas censeri solet. Tertium denique perniciosum, quod semper cum alicujus damno conjunctum, inter graviora piacula numeratur. Num ergo mendacium omne vetitum, & piaculi loco haben- *S. Tho. 2. 2. q. 110. art. 2.*

dum? omne prorſus, omne omnino. Ariſtoteli res certa; Omne, inquit, mendacium per ſe pravum eſt, & fugiendum. Et vox una omnium Theologorum eſt, omne mendacium inter peccata numerandum.

Ariſt. lib. 4. Ethic.

Interpres animi lingua; mentiri nefas.

Vet. Iamb.

Dilucide rem hanc Siracides definiens: Noli, ait, velle mentiri omne mendacium. Sacræ paginæ convenienter & priſci Patres locuti ſunt. Gregorio, Mendacium omne, iniquitas eſt. Iſidorus: Omne, inquit, mendacii genus ſummopere fuge, & nec caſu nec ſtudio loquaris falſum; cave mendacium in omnibus. Adeo vero cavendum eſt hoc vitium & fugiendum, ut ſi ſalus plurium in unico idque ſolum officioſo vel jocoſo mendacio dicendo verteretur, id tamen neutiquam liceret dicere: imo ſi ſuos quis parentes alioſve ſibi conjunctiſſimos flammis demerſos vel levi mendacio extrahere poſſet, mentiri tamen licite non poſſet; ſatius foret illos in igne deſerere, quam Deum falſitate offendere. Ecquæ rigida, inquis, hæc aſſertio? Videatur rigida, eſt ſane vera. Lex eſt quam divinus Paulus promulgavit: Non eſſe facienda mala, ut eveniant bona. ſicut ajunt quidam nos dicere, inquit: Faciamus mala ut veniant bona, quorum damnatio juſta eſt. Hanc Pauli regulam ſecutus Auguſtinus, ad rem aptiſſime: Ita, inquit, omnis doctrina veritatis aufertur, cedens licentioſiſſimæ falſitati, ſi mendacio vel officioſo alicunde penetrandi aperitur locus. Aut enim temporalia commoda vel propria vel aliena, veritati præponit quicunque mentitur: quo quid fieri poteſt perverſius? Certe injuria Deo illata gravior eſt omni humano malo. Quot millia ſanctiſſimorum martyrum omnem potius ſanguinem prodigere, & animam per ſtillicidia emittere, quam unico ſe mendacio tueri voluc-

Eccli. c. 7. v. 14.

Rom. c. 3. v. 8.

Aug. l. de mend. c. 7.

voluerunt. Vnde, ait Auguſtinus, ſi nec ipſa vita præponenda eſt veritati, quid objici poteſt, propter quod mentiendum eſſe contendant, qui aliquando putant oportere mentiri? Omne mendacium, peccatum eſt, imo etiam, ut Auguſtinus ratiocinatur, Omne peccatum, mendacium eſt. Hoc Euangelium dicit: Contra legem enim, inquit, & contra veritatem quicquid eſt, mendacium dicitur: Hæc ipſiſſima quoque Bernardi doctrina eſt; Nullum, inquit, juſtum mendacium: omne mendacium in omnibus eſt peccatum; omne quod à veritate diſcordat iniquitas eſt. Si mendacium apud omnes damnatur, ſi falſitas humano judicio punitur, quanto magis ante Deum, qui eſt teſtis verborum & operum? Ante quem etiam de otioſo verbo unuſquiſque rationem redditurus eſt. Concludit: Omne genus mendacii ſummopere fuge. Ita prorſus, fuge, fuge, & potius ſinu colubrum, quam lingua mendacium admitte. Nam Bernardi ſenſu, nemo nec ſuam quidem vitam tueri debet mendacio. Petrus Apoſtolorum caput, ſi minus amaſſet vitam, utique mendacium magis exhorruiſſet. De quo Bernardus eleganter: In quo ergo, inquit, culpabitur? an in eo quod mentiri quam mori maluit? Hæc plane voluntas reprehenſione digna fuit, quia corporis magis quam animæ voluit ſervare vitam. Et peccavit ergo, & non abſque conſenſu propriæ voluntatis, infimæ quidem & miſeræ, ſed plane liberæ. Peccavit autem non ſpernendo aut odiendo Chriſtum, ſed ſe nimis amando.

Aug. tomo 8. in pſ. 139. circa med.

Bern. l. de gratia & lib. arbit.

Sed Auguſtinus etiamnum mihi in mentem eſt qui diſertiſſimus in mendacium geminos ſcripſit libros: primum quidem, ut peſſimi vitii nequiſſima indoles melius noſceretur; alterum, ut hæc Orbis lues ſtudioſius caveretur. Ita hic ſanctiſſimus ſcriptor

vel

vel solus sufficeret ad omne mendacium ex Orbe penitus eliminandum, etiamsi divina silerent oracula, quæ tamen extreme damnant, & cœlo proscribunt mendaces linguas. Neque perniciosum duntaxat mendacium, sed & Iocosum atque Officiosum damnantur: Illud quidem mitius est, quia retinet aliquam benevolentiæ speciem; Istud non omnino perniciosissimum, quia plerunque non fallit, neutrum tamen sine culpa est. Nec ideo, inquit Augustinus, ullum putandum est, non esse peccatum, quia possumus aliquando alicui prodesse mentiendo. Et rationem reddit: In hoc fallitur, quod putat sibi suum non obesse mendacium, cum magis facienti quam patienti obsit omne peccatum. Hinc ut idem Augustinus expressissime tradit, nec illa sunt admittenda mendacia, quæ quamvis non obsint alteri, nulli tamen prosunt, & obsunt eis ipsis, qui gratis mentiuntur. Nemo itaque potest convincere aliquando esse mentiendum, nisi, qui potuerit ostendere, æternum aliquod bonum obtineri posse mendacio. Quod quidem nullius impudentia unquam affirmarit. Verissime dixerunt prisci: *Quisquis timet Deum, abstinet mendacio.*

Aug. tom. 3. Ench. ad Laurent. c. 22. Ibid. c. 17. Idem tom. 4. l. de mend. ad Consent. c. 11. Idem ibid. c. 7

III. Tertium hic caput, est ipsa mendacii fœditas. Duo quædam apud Persas turpissima habebantur, *Ex ære alieno laborare, & Mentiri:* quæ duo plerunque conjuncta sunt. Rarissimos debitores reperias, qui mentiri nesciant. Nam nomina quæ in proximum mensem tollenda promittunt, vix tollunt anno proximo. Sollennissimum illis est, tempora expungendis nominibus decreta, mendaciis protollere. Hanc turpitudinem Persæ non immerito pessime oderunt. Romani omne mendacium homine libero ac ingenuo indignum putarunt, servileque vitium

tium esse, nec cadere posse, nec debere in generosum pectus, quod ante vitam projiciat, quam illam mendacio commaculet. Enimvero inter mendacia, ea jure dixeris foedissima, & longe pessima, quae sunt deliberata. Sunt qui huic rei gravissime & magna cum cura student: Haec, ajunt, ita fingenda sunt: os illi homini sic oblinere poterimus; si justitiae, cur non & veritati nasus cereus tornari possit? his ergo flexibus, his diverticulis evademus. Falsitas meditata, falsitas pessima. Quod beatus Gregorius accurate observans: Nonnunquam, ait, pejus est mendacium meditari quam loqui; nam loqui plerunque praecipitationis est, meditari vero studiosae pravitatis. Hic Iurisconsulti videant & caussidici, qui caussae non justae patrocinium suscipiunt: vident quidem ii non raro Ius atque Iustitiam à se non stare, nihilominus actionem suscipiunt, scribunt, dicunt, agunt, jus torquent, uncis naribus indulgent: neque hoc gratis; auream inde messem colligunt. Ludovicus Maluenda has exactiones non invenuste deaurata mendacia vocat. Ita Pharisaei Romanis militibus ante Dominicum sepulchrum excubitoribus, suum illud grandissimum mendacium liberali manu deaurarunt. Clarissime Matthaeus: Pecuniam, inquit, copiosam dederunt militibus, dicentes: Dicite, quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit à Praeside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus. At illi acepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Iudaeos, usque in hodiernum diem. Monstrosum, foedissimum mendacium! fuerunt tamen, atque etiamnum sunt qui prona credulitate defendant tam luculentam falsitatem.

Greg. l. 18. mor. c. 4. initio.

Matth. c. 28. v. 12. ad 16.

Sed

Sed quid contendimus? Mendacium nobilissimum habet auctorem, in cœlo natum, Luciferum, diabolum ipsissimum. Hic primus omnium mentitus: Nequaquam, ait, morte moriemini. Ideo Christus in circulo Iudæorum: Vos, inquit, ex patre diabolo estis. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater ejus. De hoc ipso inventore mendacii Augustinus: Qui non solum mendax, inquit, verum etiam mendacii pater est. Primus est quippe mentitus, & à quo peccatum, ab illo cœpit esse mendacium. Egregio sane inventore gaudet mendacium. Neque mendacii tantum pater est diabolus, sed & eorum omnium qui mentiuntur. Hoc enim verba Servatoris docent: *Et pater ejus*, cujuscunque scilicet mendacis. Videte mendaces, quis vos pater filiolos agnoscat, ab indole paterna minime degeneres. Sicut enim Deus ab æterno Veritatem progenuit, ita diabolus à principio falsitatem. Et hoc est quod linguam divinis laudibus efferendis creatam ita inquinet, ut omnis divina laus à tali lingua sordeat. Salomon id affirmans: Abominatio est, inquit, domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei. Neque lingua solum mendaciis inquinatur, sed totus quantus quantus est homo, fit falsus: uti enim moneta plumbea, etsi magna, nullius est pretii: nummus argenteus etsi parvus pretio longe superat, sic homo verax vel unicus antestat centum mendacibus. Quam autem hoc probrosum & turpe, quod monetam adulterinam non feramus in marsupio, linguam autem falsiloquam tam facile toleremus in ore proprio. Multis jucundum est omnia mendaciis aspergere, Nam, quod Augustinus obser-

Gen. c. 3. v. 4.

Ioan. c. 8. v. 44.

Aug. tom. 5. de civitate libr. 14 c. 3. fine.

Prov. c. 12. v. 22.

va, mendax amat mentiri, atque habitat animo in delectatione mentiendi. Complures potius mentiri eligunt, quam tacere. Hi plerumque veris falsa contexunt, ne se suavitas sermonis deserat. Vt autem vanissima hæc hominum studia nonnihil coërceantur, idem Augustinus eximie dixit: Laborant homines loqui mendacium, nam veritatem tota facilitate loquerentur. Ille enim laborat qui fingit quod dicit. Nam qui verum vult dicere non laborat: ipsa enim veritas sine labore loquitur. Sed quid miri est mendacem adeo laborare ac fatigari, quando duplex cor habet, cum tamen vel unicum satis fatiget. Præclarissime Augustinus hac de re differens: Quapropter, inquit, ille qui mentitur, aliud habet in animo, & aliud verbis vel quibuslibet significationibus enuntiat. Vnde etiam duplex cor dicitur esse mentientis, id est, duplex cogitatio: una rei ejus quam veram esse vel scit vel putat, & non profert: altera ejus rei quam pro ista profert, sciens falsam esse vel putans. Ex quo fit, ut possit falsum dicere non mentiens, si putat ita esse, ut dicit, quamvis non ita sit; & ut possit verum dicere mentiens, si putat falsum esse, & pro vero enuntiat, quamvis revera ita sit ut enuntiat: ex animi enim sui sententia, non ex rerum ipsarum veritate vel falsitate mentiens aut non mentiens judicandus est.

Aug. tom. 4. l. de mend. c. 11.

Idem in psal. 139. circa med.

Idem tomo 4 l. de mend. c. 3.

IV. Gravis profecto morbus est, & abominabilis consuetudo fingendi. Qui hoc morbi genere laborant, pæne infames fiunt, & ubique pessime audiunt. Id porro hujus morbi fœditatem satis arguit, quod inter septem illa, quæ Deus vehementer odit, etiam lingua mendax numeretur.

Prov. c. 6. v. 17.

Quantumvis autem deforme sit monstrum, omnis falsitas, sunt tamen qui ei formam studeant concinnare, Aulas ingredere,

& vi-

& videbis comptiſſimas falſitates. A vero non videtur aberraſſe qui dixit, familiare Principum aulis mendacium eſſe. Nam divites illic ſponſiones & verba prope ſingula, tanquam utero gravida mentiuntur partum. Ne fide: vento non prole diſtenduntur. Credas Sodomæ poma eſſe, quæ attactu in cinerem fatiſcunt. ita venuſtatem, honores, opes, amorem, benevolentiam purpuratorum verba loquuntur. res odia, livores, æmulationes, fraudes extollunt verbis, factis præcipites agunt: ore locupletes, reliqua inopes. ut jam fortiter venuſteque mentiri, aula dignum cenſeatur; indignum vera dicere: & ille comiſſimus cenſeatur, qui pluribus bene conſutis mendaciis dictionem veſtit; ille ruſticus, qui hoc verborum ſtibio non utitur. Iamque aulica civilitas eſt, veritati dextre illudere. Quam longe hi abſunt ab Epaminondæ moribus, qui tam ſerius veritatis cultor fuit, ut ne joco quidem unquam mentitus ſit. Ad Chriſtianas omnino leges hoc factum. Non enim decet principem, labium mentiens. Qui nititur mendaciis, hic paſcit ventos, idem autem ipſe ſequitur aves volantes. Et propterea verbum mendax juſtus deteſtabitur. Priſco carmine ferebatur:

Æmy. Probus.

Prov. c. 17. v. 7. & c. 10. v. 4. & c. 13. v. 5.

Vet. Iamb.

Nil vanitate mentiendi turpius;
Odere divi, odere homines mendacium.

Et quamvis in omnium ore turpe ſit omne mendacium, eſt tamen in ore hominis ſacri & religioſi longe turpiſſimum. Quod vel inde liqueat. Iter una fecerunt vir religioſus & profanus. Ille habitu quidem ſacer, ſed profana lingua ſolutiſſimus, ſubito profanum compellans: En, en, inquit, volantem illic aſinum. Suſpexit alter præproperis & nimium credulis oculis. Iſte irridens largiter: Et ô te, inquit, non aſinum, ſed oviculam ſimpliciſſimam, qui credas tantæ molis quadrupedem volare

volare posse. At profanus indigne ferens hominem sacrum tantæ vanitatis esse, & ridere qui flere debuisset: Et quæso, inquit, ignoscat mihi genius tuus; me tuis verbis deceptum suspexisse, non est quod mireris: multo facilius credebam asinum volare posse, quam religiosum mentiri. Cape tibi hoc, mi religiose, & in posterum, si quidem sapis, mendacium pro perjurio habe.

His tam turpibus mendaciis annumeranda sunt illa non minus turpia, & quandoque magis temeraria, in quibus ut Seneca loqui- *Sen.*
tur, & os præcidi, & oculi erui solent. Sunt *Nat.*
enim qui ita mentiuntur, ut audientibus *qq. l. 4.*
præcidere, aut potius præcludere os videan- *c. 4.*
tur, ne facile contra dici possit: at oculos illi eruunt, qui non verentur ea pro veris affirmare, quæ aspectu ipso mendacii coargui possunt. Excæcare enim eos, qui audiunt, quantum in ipsis est, conantur. Itaque, si priscis assentiamur, in mendaces hanc feremus sententiam:

Libero cuicunque summum est dedecus mendacium.

Quid, quotuplex, & quam fœdum sit mendacium, explicavimus. Quam noxium sit, & qua ratione punitum, proxima dissertatione dicemus.

CAPUT XXXVI.

Quam multiplici argumento exitiosum sit MENDACIUM.

HEbræus vates Oseas, gravissime que- *Os. c. 4.*
stus: Non est veritas, exclamat, & non *v. 1.*
est scientia Dei in terra. Maledictum, & mẽ- *& 2.*
dacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt. Fallere, fingere, mentiri tam usitatum est, jamque adeo in mores transiit, ut plurimis pœne problema videa-

tur; an non quædam mendacia ſint licita. Dubitatur ſubinde, quid conſultius; Nudam veritatem, an ſubtile commentum proloqui? Idcirco non minus Oſea Iſaias hanc
Iſ.c.28 mentiendi libidinem deplorans: Poſuimus,
v.15. inquit, mendacium ſpem noſtram, & mendacio protecti ſumus. Eo rerum jam prolapſi ſumus, ut artificioſe mentiri, velut eloquentiæ partem diſcamus. Qua in re tam dociles ſumus diſcipuli & diſciplinę tam ca-
Hier.c. paces, ut & Hieremias vates dixerit: Exten-
9.v.3. derunt linguam ſuam quaſi arcum mendacii,
4.5. & non veritatis: confortati ſunt in terra, quia de malo ad malũ egreſſi ſunt &c. quia omnis frater ſupplantans ſupplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet. Et vir fratrem ſuum deridebit, & veritatem non loquentur: docuerunt enim linguam ſuam loqui mendacium.

Vetus eſt verbum: Mendacium colapho penſandum. Si in legem receptum hoc foret, multorum ora ſic eſſent contundenda, ut in maſſam coacta nihil humanæ formæ retinerent.

Alexander Macedo, rex magnus, Chærilo poëtæ peſſimo tot colaphos rependi juſſit, quot malos verſus feciſſet. Vigeat mos iſte, & ſingula mendacia ſingulis colaphis expientur, plurimi aut mentiendi conſuetudinem dediſcere, aut vitam pugnis impendere debebunt. Ergone nunquam mentiendum? ceſſent figmenta, ajunt, maxima etiam multorum commoda ceſſabunt. Hi jam mores ſunt; mendaciis noſtra commoda imputamus; nec videmus cæci in graviſſima nos damna præcipitari à mendacio. Hoc igitur nunc agendum, & quam noxium ſit mendacium, & qua ratione ſæpius punitum, explicatius tradendum.

I. Graves ſunt in omnem mentientem cæle-

cælestes minæ, quas Hebræus Rex sic promulgat: Perdes omnes qui loquuntur mendacium. *Pf. 5. v. 7.* Theologorum una omnium sententia est, neque etiam pro salute totius Orbis licere cuiquam mentiri. Adeo damnosum est omne mendacium, ut ne quidem honesto, ut vocant, aut officioso vel misericordi mendacio mors ipsa prohiberi debeat. Qua de re constanter Augustinus: Quid si ad te homo confugiat, ait, qui mendacio tuo possit à morte liberari? Illa enim mors quam stulte timent homines, qui peccare non timent, non animam sed corpus occidit. *Aug. tom. 4. l. de mend. c. 6.* Quomodo ergo non perversissime dicitur: ut alter corporaliter vivat, debere alterum spiritualiter mori? Nam & ipsa dilectio proximi ex sua cujusque dilectione terminum accipit. Diliges, inquit, proximum tanquam teipsum. Quomodo ergo quisque diligit tanquam seipsum cui ut præstet vitam temporalem, ipse amittit æternam? quandoquidem si pro illius temporali vita suam ipsam temporalem perdit, non est jam diligere sicut seipsum, sed plusquam seipsum. Quod sane doctrinæ regulam excedit. Multo minus igitur æternam suam, pro alterius temporali mentiendo amissurus est. En disertissimum sanctissimi scriptoris testimonium. Quod si nec tuendæ quidem vitæ mentiri liceat, quanto minus ludibrio, aut ignominiæ effugiendæ? sed nec virtutibus defendendis. Virginitas pretiosissima quidem virtus est, sed mentiendo nunquam protegenda. Submissio, seu, Humilitas virtutum omnium basis est, ea tamen nec minimo unquam mendaciolo custodienda. Si humilitatis caussa mentiris, inquit Augustinus, si non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficeris quod evitaras. Ergo mori mavelis quam mentiri; malis vinci vera dicens, quam superare ac

vincere mentiens: Mentiri nunquam licitum. Hoc ipsum Innocentius III Pontifex Maximus è sacris paginis ut rem liquidam proponit, nec servandæ quidem alterius vitæ mentiendum esse; quod si non vitæ atque capiti, multo minus triobolari negotio mendaciis patrocinandum.

Epist. decret. tit. de usuris c. super eo.

Anthimus Nicomediensis præsul, ut Metaphrastes narrat, à Maximiani Cæsaris militibus necandus quærebatur, hos ipsos Anthimus, sed ignotus hospitio excepit, & lauto epulo. Remotis mensis in unum milites institerunt quærere, ubinam locorum Anthimus indagandus esset. Quibus ille intrepidus: Ego sum, inquit Anthimus, quo vultis ducite, promptus sequor. Obstupefacti amœnissima liberalitate, dixerunt facile aliquid confictur os se tyranno, quæsitum scilicet, non inventum Anthimum. At ille: Hoc, ô viri, nefas est, ait, nec cujusquam vita mentiendo propugnari potest. Ita suis se convivis ducendum permisit, obtinuitque quam ambiit palmam invictus martyr.

Hoc revera optimi cujusque contentissimum fuit studium, pro veritate quicquid perferendum est, contemnere, omne mendacium vigilantissime cavere, & nec verbulo veritatem lædere. Nihil affinius, inquit Plato, familiariusque sapientiæ quam veritas: Præeunte Veritate nunquam chorus vitiorum subsecuturus est. Ruffinus Aquilejensis commemorat, sanctissimum anachoretam Anuph hanc vitæ clausulam apposuisse. Tres morituro aderant, Syrus, Isaias, Paulus, ejusdem cum illo instituti. Dumque hi morientem circumsisterent, hoc unum rogarunt, sui memoriam pauculis verbis traderet. Quibus ille: Nihil, inquit, magnum me fecisse memini, in eo tamen sollicitus laboravi, ne ullum dicerem mendacium. An istud non mag-

Plato l. 6. de Rep.

Ruffi. Aquil. c. 10. apud Rosvveid.

magnum, nihil per omnem vitam fingere? ſed hanc etiam laudem aſſecutus eſt Benus abbas, cui ampliſſimum hoc elogium jure concedendum, *Nunquam iratus, nunquam mentitus.* Illud Pelaſgæ facundiæ illuſtriſſimum ſidus Ioannes Chryſoſtomus, ex eo prorſus tempore, quo Chriſtianorum ritu ablutus eſt, nunquam juravit; nec alium jurare compulit, nulli unquam maledixit, nunquam mentitus eſt. O vere os aureum, vel ob ſolam hanc linguæ continentiam! Ecce enim veritatem dilexiſti.

Io. Moſchus c. 191.

Pſ. 50. v. 8.

II. Parentum famæ non eſt quidem detrahendum, hic autem vix adeo muti eſſe poſſumus, quin adverſus parentes noſtros conqueramur. Prima mater omnium Eva, nos ſeros filios parum boni docuit, ut quæ uno pæne halitu tria dixit mendacia. Rupertus ea numerans: Quantum, inquit, in ſe erat, depravavit mulier verba præceptoris Domini tribus modis, appoſitione, diminutione, mutatione. Iſtud appoſuit, *Et ne tangeremus illud.* Hoc Deus certe non juſſit, nec enim arborem vetuit tangi, ſed fructu ſpoliari. Diminuit, & rem certiſſimam in dubium adduxit cum diceret, *Ne forte moriamur*, cum tamen Deus expreſſiſſimam hanc ſententiam tulerit, Quocunque die ex eo comederis, morte morieris. Mutavit, cum hæc verba proferret: *De fructu vero ligni quod eſt in medio paradiſi &c.* Eho quid dicis mater? Non arbor ſcientiæ boni & mali, ſed arbor vitæ in paradiſi medio ſita erat, quæ tamen prohibita non erat, ita mendacium mendacio connexum eſt. Hinc noſtræ lacrimæ; parens mendax filios non meliores ſe genuit: ab hac magiſtra ita prompte mentiri didicimus, ut Hebræus vates, hic neminem ſciverit eximium: Omnis homo mendax.

Gen. c. 2. v. 17.

Pſal. 115. v. 11.

Sed neque diu in diſcipulorum numero

censeri nos ferimus; brevissimo tempore magistri sumus, & eam mentiendi dexteritatem profitemur, ut vere dixerit Plinius, Non esse mendacium tam impudens, quod assertorem non habeat. Quo sensu & Varro: Non est, inquit, tam absurdum deliramentum quod defensorem non inveniat. Imo si mendaciorum frequentiam spectemus, nunc pæne fit, quod in convivio Pauli Æmylii Macedonis contigisse scimus, cum cocus ex unico apro sexcenta fercula parasset: ita subinde ad unicum dictum defendendum sexcentæ mēdaciorum species emergunt, nec injuriam quis fecerit humanæ genti, si mendacissimos mortales appellet. Hic autem plerunque genius est mendacii, ut unum alterum trahat catena fallacissima. Atque hæc catenata mēdacia non male cerasis conferas. nam quemadmodum qui unicum carpit ramulum, non unum sed multa trahit cerasa, sic nata, ut se mutuo comitentur; ita qui mentitus est, ne primum mendacium vacillet, substituit secundum, ne secundum ruat, addit tertium, ne tertium concidat, confingit quartum, ut & quarto suus stet color, quintum comminiscitur, ne quinti fraus deprehendatur, sextum quam fucatissimum excogitat, ita in silvam itur ingentem & horridam, ita mendacia mendaciis cohærescunt, ita scelus sceleri nectitur. Hinc oportet mendacem esse memorem, ne orationis vanitas spe citius patescat. Sed non tantum figmenta figmentis assuuntur, ne textura hæc pereat, sed ad alia quoque vitia descenditur. à mendaciis ad perjuria facillimus est transitus. Quod Tullius sapienter observans: Qui semel, inquit, à veritate deflexerit, hic non majore religione ad perjurium, quam ad mendacium perduci solet. Quid enim interest inter perjurum & mendacem? qui mentiri solet, pejerare consuevit.

Cic. l. 3. Offic. Idem pro Roscio Com.

ſuevit. Id in principe Apoſtolorum eluceſcit: Vbi is ſemel iterumque amantiſſimum Dominum negavit, tertio etiam juravit. Et quod Ambroſius notat, niſi Deus lapſuro gravius obſtitiſſet, niſi Chriſtus cadentem reſpexiſſet, ſicut ter, ita trecenties negaviſſet. Priſcorum vox erat:

Nec amat Deus, nec adjuvat mendacium.

III. Hæc omnia paullo copioſius dicta, loco unius nocumenti numeramus, quod recte *Catenam vitiorum* appellabimus. Accedit alterum, primo non minus nocumentum, quod Mendax omnem amittat fidem. Res nota:

Vbi vera mendax loquitur, haud fidem invenit.

Optime dixit ſapientiſſimus regum: Suavis *Prov. c. 20. v. 17.* eſt homini panis mendacii, & poſtea implebitur os ejus calculo. Siquidem hoc vitium non turpe ſolum, ſed & noxium eſt: Os impletur calculo. Ariſtoteles interrogatus, quid lucri haberet mendax? Hoc unum, ait, ut cum vera dixerit, nemo credat. Sic eſt: ſemper *Tit. c. 1 v. 10.* enim hi tales falſitatis ſuſpecti ſunt. Cretenſes ſemper mendaces, venalis aut nullius fidei homines habentur. Horum locupletiſſimus teſtis Siracides: Opprobrium nequam, *Eccli. c. 20. v. 26.* ait, in homine mendacium, & in ore indiſciplinatorum aſſidue erit. Diabolus ipſiſſimus mendacifigulus, impigrum ſe magiſtrũ diſcipulis præbet, quibus identidem occinit: Paullo majora canamus, ô mei, paullo graviora fingamus, non in eadem ſemper claſſe hærendum: profectus diſcipuli, gaudium magiſtri. proficiendum eſt, & à mendaciunculis ad ſplendida mendacia, hinc ad inſigniora furta promovendum. Hæ magiſtri ab Erebo inſtitutiones ſunt, ſic à vitiis ad vitia tranſitur. Iam diximus, catenam trahit mendacium variis vitiorum annulis conſertam. Nec errat vetus parœmia: Si mendax eſt, &

fur est; ostende mihi mendacem, & ostendam tibi furem. Inter mendacium & furtum proxima est affinitas. Imo, quod Siracidæ
Eccli. c. 20. v. 27. credendum, Potior est fur, quam assiduitas viri mendacis; perditionem autem ambo hereditabunt. Infamia certe linguam falsam è vestigio sequitur. semel mentiris? centies non creditur, licet vera narranti: per omnes Deos juraveris, non creditur. & sæpe quo plus jurant, minus fidem faciunt semel deprehensi mendaces. An non hoc ingens detrimentum? Germani dicunt: * si aurum perdas, gravis jactura est, si famam, gravior; gravissima, si fidem. At revera hanc perdit falsiloquus. Et licet aliquanto tempore fucum, quē facit, tegat, quamvis emptores inveniat quibus fumum vendat, nihilominus,

Diu latere non queunt mendacia.

Veritas quandoque diu premitur, nequit tamen opprimi; resurgit demum validior. At vero mendaciis canitiem induere difficillimum: neque enim nox diutius fallit, quam donec illucescat: Ita

Implicatur, explicari dum studet mendacium,
Quanto magis se ornat, tanto est deformius,
Quanto magis sese occulit, magis patet:
Perlucet omne si inspicis mendacium.

Inter Corvum & Acanthidem discrimen maximum est: & licet has aves non videas, nosces satis, modo audias, & illum crocitantem, & istam suavissime modulantem: Mendax etsi albis se plumis jactitet, à * cantu tamen noscitur, cum corvo crocitat. A menda-
Eccli. c. 34. v. 4. ce quid verum dicetur? quærit Siracides. Maxima

* Gelt verlohren/ vil verlohren.
Ehr verlohren/mehr verlohren.
Glaubn verlohrē/alles verlohrē.
*Man kennt dē Vogel am gsang.

xima differentia est, inter bombycem & araneam, quamvis utrumque animalculum textorem agat, & fila ducat tenuissima, nihilominus si mille jungantur araneæ, nunquã tamen panniculum texent tergendis naribus, aut oculis velandis. Idem veracem inter & falsidicum discrimen est: falsidicus filum quidem quam potest subtilissimum ducit; sed inspice, aranearum textura est, nullius usus, vetustatem fallit; at Veritas durabilis, immortalis est. Labium veritatis firmum erit in perpetuum; qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacii. Neminis est sub aquis diu spirare, nec sub mendaciis diu incolumem latere. Paries curvus dealbari potest, erigi aut emendari non potest, nisi dejectus: Ita mendacium se ipso proditur, atque ut sorex è suis internoscitur sibilis. *Prov. c. 12. v. 19.*

Narrat Valerianus Alcathum Pelopis filium ob Chrysippi cædem in exilium actum, peregre profectum ut alibi verso solo degeret: accidisse vero ut leoni, qui Megara vastarat, obvius, belluam non tantum invaserit, sed & confecerit, & extractam belluæ linguam in ara posuerit, velut superis gratias ageret de tam nobili spolio. Interim apud Megarensium regem Thrasones aliquot, leonem à se debellatum gloriabantur. Alcathus elinguem feram ostendens recentis mendacii eos redarguit. En quam debile ac infirmum sit mendacium, unico ictu sternitur, æternum post se dedecus trahens. At Veritas linguam habet ferream, sic eam veteres, Pindaro teste, pingebant & in saxo quadrato statuebant; in globo collocabant Mendacium inconstantia & volubilitate sua periturum. Neque enim (Salomonis oraculo) inveniet fraudulentus lucrum. *Prov. c. 12. v. 19.*

Planus, ut ferunt, è fraude & mendacio

compoſitus, ſæpius ſe cadere, & fracto crure procumbere humi ſimulavit, nec defuerunt, qui accurrerent opitulaturi, quos ille ſanis pedibus largiſſime irridebat. Tandem è joco res nata, & crus non ficte fregit. Hic ille auxiliares manus implorare & per omnes Deos opem poſcere. At pro ſe quiſque hoc unum reſpondebat: Tollat te, qui non novit te. Hæc emolumenta ſunt mendacii: Novimus hominem, ajunt, fidat illi qui non novit illum; vir verborum eſt, at ubi multa verba, multa ſunt mendacia; os illius molendinum eſt vix unquam quietum, ſed craſſam molit farinam, mentiri vix erubeſcit, & quicquid dicit, hiſtoriam vult cenſeri: Deos abſentes teſtes facit. Quod ſi opus, decem figmenta uno ſpirat halitu; ſtans pede in uno ſexcenta cudit mendacia. Hæc hominum mendacium ſunt elogia, hæc illos fama comitatur.

IV. Tertium Nocumentum: Mendacia maximarum injuriarum cauſſæ ſunt. Quotidiana clamat experientia,

Plurimos læſere, peſſum imo dederunt mendacia.

Mendacium plurimos & in cædes & in graviſſimas quaſque injurias inferendas impulit, atteſtante memoria omnium: audite tragicos eventus officioſi ac levis mendacii. Cum Theodoſius Imperator, die tribus Regibus ſacro ad templum cum ſolenni comitatu progrederetur, homo peregrinus ac tenuis fortunæ pomum Phrygium inuſitatæ magnitudinis donum obtulit. Imperator cum proceribus pomi generoſi molem admiratus, pauperi centum quinquaginta aureos pro dono repoſuit, & pomum Eudociæ Auguſtæ conjugi miſit. Accepit illa, & nihil ſequius cogitans, idem mox Paullino miſit, facundo & erudito viro, qui propter excellentem cum eruditionem tum virtu-

Fuit Iunior. Matth. Rader. in aula ſancta Theodoſii c. 16 Iuſtus Lipſius in Monitis polit. lib. 1 c. 5. mon. 1.

tem

tem Eudociæ charus fuerat. Paullinus tunc à pedibus æger, & ignarus pomum ab Augusto ad Augustam missum, iterum illud Imperatori, ut rarum ac regium munus, simul obsequii sui signū offerri curat. Theodosius mirari,& primum ambigere;mox agnoscere, sed factum in deterius referre, ac pessime suspicari. Atque ita propere ad uxorem veniens, malum, quod clam servari jusserat, ab ea repetit antea donatum. Eudocia facti totius ignara, juveniliter, & ut putabat officiose mentitur, se illud jam comedisse. Verebatur scilicet ne si Paullinum nominaret, Imperator alia suspicaretur. Sed iterum interrogata serio diceret, an pomum comedisset? Illa denuo affirmat,atque adeo jurat. Theodosius gravissime offensus, & conjugem mendacii arguens, pomum proferri jubet. Nec satis;de amore occulto & improbo suspicatus Paullinum imperat occidi, Eudociam abdicat, & relegat. Nam suspicionem antea conceptam valde auxerat mendacium. En florentissimi conjugii illætabile dissidium,en innocentissimi viri lamentabile homicidium à mendacio profectum! O Eudocia, ô Imperatrix Augusta, quanto fecisses rectius,si quod res fuit, sincere fassa, veritatem mendacio non celasses? tibi certe tui conjugis amorem, Paullino servasses vitam. Tanti refert vel officioso solum mendaciolo comprimere Verum. Ergo Basilius Imperator optime monens filium: Maximi pendito, inquit, & veracem te esse in sermone,& veraces homines in familiaritatem admittere:ita enim firmus, & constans in omnibus & factis & dictis æstimaberis, & veram ac non suspectam tuorum erga te benevolentiam retinebis:si autem in vanitatis & mendacitatis suspicionem veneris,indigna facere imperatoria majestate,qua auctus es,convinceris;

ceris; efficiesque ut subjecti semper formidolosi, rerumque omnium incerti & titubantes vacillent. Quantum enim Veritatis oratio amabilem hominem reddit, tantum mendacii deprehensa, aut etiam suspecta, odiosum qui ea utitur, facit.

Vel timet, vel est egenus, qui utitur mendacio.

Sapienter & vere Basilius: Vix ulla est injuria, cui non mixta sint mendacia. Nec male dixit Epænetus: Omnium injuriarum caussa sunt homines mendaces. Quod si facundia valeat os mendax, ingens nocumentum infert pluribus, & re vera

Vase in aureo venenum, est eloquens mendaciũ.

Iam quot orbe toto cædes, una hæc vocula, MENTIRIS, edidit? Prô humanas insanias! Cum mendaciis plena sint omnia, audire nolumus quod facimus; erubescimus mendaces dici, cum simus; ridendo rem patramus, sed nomen vindicamus ferro. facere non pudet, dici pudet. Et cum gloriemur, si cujus candori & simplicitati mendaciis illusimus, ad vindictam decurrimus, si quis, quo gloriamur, *Mentiri* nos dicat. Laus nimirum à mendacio, vindicta à ferro est. bis stolidi, factis & ultione. Laudem è rebus captamus, in nomina ferrum stringimus. Quid Orbe toto stolidius, laudari velle de æmulo per mendacium everso, nolle tamen audire monitricem hanc vocem *Mentiris*? Num quod audire pudet, facere pro decoro est? Olim crimen apud Iudæos capite luendum erat, sancta sanctorum ingressum fuisse: nunc cum laudi detur mendacii adyta, non per superficiem, sed tota, ut dici solet, anima ingressum; dixisse tamen perduellionis quoddam crimen est, solo ferro, solo sanguine vindicandum. Vllane major fatuitas sit? cadere non dolemus, sed si quis dixerit, Cecidisti, ut crimen læsæ Majestatis insequimur. O fatue
quid

quid de mendacio complaces tibi, quod ferro vindicas?te damna,in te sævi,crimen tuũ est. Cur esse vis quod dici non vis? Ecquid commeruit qui vera dixit, qui scapham scapham, ligonem ligonem appellavit: quid quæso criminis quod nigrum est, nigrum vocare, quod amarum est, amarum appellare?vis dicatur nigrum album,amarum dulce, falsum verum?Ita mentiendi licentia susque deq; vertit omnia: hinc injuriæ,hinc cædes. Quid igitur in hac seculi nostri insolentia faciendum?silentio,& dissimulatione opus;hic taciturnitas pro clypeo sit. nam cum loqui ferrum provocet, silere propugnaculũ erit.

V. Quartum nocumentum, Omnis mali compendium est;excludit cælo,detrudit Orco Mendacium. Ioannes Domini oculus, Apostolorum charissimus, Mendaces inter homicidas,scortatores,idololatras,veneficos numerans, horribilem in eos sententiam pronuntiat in hunc modum: Timidis autem & incredulis,& execratis,homicidis & fornicatoribus & veneficis, & idololatris & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. Et hic ipse Numinis præco fatale decretum confirmans:Non intrabit in eam,inquit, aliquod coinquinatum,aut abominationem faciens, *& Mendacium.* En ex omni vitiorum numero, ex omni flagitiorum inquinatissima turba, Mendacium solum nominatim cœlo excludit:perinde si dicat: Deus qui ipsa est veritas, nihil minus in regno suo tolerat quam quod semper Veritati adversatur Mendacium. Sed & regius Psaltes vociferatur: Filii alieni mentiti sunt mihi,filii alieni inveterati sunt, & claudicaverunt à semitis suis. Mendaces recte dixeris filios alienos à veritate,à Deo,à Dei regno, qui vias falsitatis obliquas & tortuosas amant,

Apoc. c.21. v.8.

Ibid. v. ult.

Ps.17. v.46.

mant, qui nunquam non claudicant & lingua & mente, proinde velut adulterina soboles à cœlesti rege repudiantur; filii alieni sunt, hæredes non sunt. Eam ob caussam ille ipse vates regius eos appellans; Filii hominum, inquit, usquequo gravi corde, ut quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium? Invenietis quod quæritis, æterni à regno veritatis exules. Omne mendacium, ut vere Gregorius, iniquitas est. quia profecto ab æquitate discordat quicquid à veritate discordat. Sed jam id quod tuendis mendaciis objicitur diluamus.

Ps. 4. v. 3.

Greg. l. 18. mor. c. 4. initio.

CAPVT XXXVII.

Quæ soleant tuendis mendaciis objici, & qua ratione MENDACIVM *crebrius punitum.*

ANnis superioribus in lucem liber prodiit, frontem ita inscriptus: De lingua, qua maximum est morborum acutorum signum; opus in re medica novi argumenti: auctore Protheo Casulano Senensi. Ergo vix aliunde morbi certius præsertim acutiores, & qui majore dolore infestant, dignoscuntur quam è lingua. Sanum corpus, si lingua sit sana. Nec multo aliter de moribus sentiendum: corrupti sermones, corrupta mens; castus animus, casta verba; inverecundas cogitationes oratio aperit inverecunda. Ita lingua latentium morborum index certissimus. Hic autem morbum agnovisse, pars magna sanitatis est, & inter remedia præstantissima numerandum, scire se ægrotare. Exemplo mendacii, quod explicare instituimus, res magis patefiet. Vbi mendax lingua, ibi morborum species non una delitescit. Nec malum erit enthymema: si mendax est, ergo & infidus, & audax, & temerarius, & fraudulentus, ergo & fur erit. Hos morbos hæc

hæc lingua prodit. Mendacium complurium morborum aut initium eſt, aut certe argumentum. Nihilominus ſunt qui huic oris vitio nequiſſimo patrocinentur, qui excuſent, qui defendant. Hos mendacii patronos jam audiemus, quamque egregiis rationibus pro mendacio interveniant: ſed & una declarabimus, quo ſupplicio ſæpius ſit affectum Mendacium.

I. Primo ajunt mendaciorum patroni, fabellas ſpargere, levia ſunt piacula: Reſpondemus, neque nos omnia letali cenſuræ ſubjicere: hoc aſſerimus; primas fere deberi, inter leviores noxas, mendaciis, etiam levibus. de ceteris non aliud pronuntiamus, quam quod divina oracula: os quod mentitur, occidit animam: Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Hebræi ſapientes dicere ſolebant: *Omnis qui falſum teſtimonium dicit contra proximum ſuum, dignus eſt ut canibus projiciatur.*

Sed quid dicemus, ajunt, de jocoſis & officioſis mendaciis, quorum illa ſunt ad alios exhilarandos, iſta etiam ad adjuvandos: illa ſæpe plurimum venuſtatis & lætitiæ, hæc utilitatis plurimum & adjumenti habent. ut ſi quis belli dux copias ſuas dejectis eſſe animis videat, & ob id confiсto mendacio dicat adventare ſocios, eaque ratione animum addat militi; an non officioſum hoc mendacium eſſe utiliſſimum cenſebitur? Si quis chariſſimum ſibi hominem pharmaco egentem, ſed ab illo abhorrentem ita decipiat, ut pharmacum cibo miſceat, & hunc mendacio condiat, dicatque edulium ab omni ſuſpecta mixtura puriſſimum eſſe; an non & iſte officioſe mentiendo, alteri prodeſſe plurimum judicandus? Nec deſunt tam perfricti oris homines, qui audeant dicere: * *Mendacium calidum, mendacium optimum eſt.* O vani & fatui! nec calidum, nec frigidum, nec jocoſum

Plautus Moſtel. act. 2. ſcen. 1. v. 135

** Calidū hercule audivi eſſe optimum mendacium.*

ſum

ſum mendacium, nec officioſum ullo Honeſti pallio ſatis tegetur. Poſſumus etiam furando prodeſſe, præſertim ſi egenus, cui furtum donatur, ſentit commodum; & opulentus, cui aliquid aufertur, incommodum non ſentit. Sed nunquid ideo tale furtum, poterit non eſſe peccatum? eadem eſt ratio mendacii quod prodeſſe creditur: Hoc enim licet plurimis prodeſſet, mentiendi tamen nunquam non obeſt. Mendacium omne peccatum eſt. Sed amplius objiciunt; An non & Abraham conjugem Saram, ſuam eſſe ſororem dixit? An non Pharaoni fucum fecerunt obſtetrices Ægyptiæ? Hic Auguſtinum pro me reſpondentem audite: Quando nobis, inquit, de ſcripturis ſacris mentiendi proponuntur exempla, aut mendacia non ſunt, ſed putantur eſſe, dum non intelliguntur; aut ſi mendacia ſunt, imitanda non ſunt, quia juſta eſſe non poſſunt. Vnde obſtetricibus his, & Rahab meretrici benefecit Deus, non quia mentitæ, ſed quia miſericordes fuerunt in homines Dei. Ita Deus uno tempore in una cauſa vidit factum miſericordiæ, & factum fallaciæ; bonum remuneravit, & propter hoc bonum, malum illud ignovit. Iacob quod matre fecit auctore, ut patrem fallere videretur, ſi diligenter & fideliter attendatur, non eſt mendacium, ſed myſterium. In figuris enim quod velut mandacium dicitur, bene intellectum verum invenitur.

Augu. l. de mend. c. 15.

Idem l. contra mend. c. 10.

Tertio, num ergo, inquiunt, veritatem quandoque celare non licet? Licet quandoque; aliud eſt autem mentiri, aliud eſt verum occultare; aliud eſt falſum dicere, aliud eſt verum tacere: Hoc raro nec niſi certa lege permiſſum, illud nunquam. Profecto veritatem velle tegere, ſignum eſt volentis fallere: atque ut hi ſorices ſuis capiantur indiciis, hæc fere ſigna ſunt mentientium.

Hærere,

Hærere, balbutire, obſcure loqui, titubare, colorem ducere, vultu ſibi non conſtare, anxie dicta comere ac polire, crebris exaggerationibus uti, de longinquis, de vetuſtis neſcio quæ grandia commemorare, ipſa ſubinde trepidatione aut inconſtantia dicendi ſe prodere, longis ac variis verborum ambagibus dicenda involvere, plurima miſcere, & ſermonis tumultu confundere, hoc demum agere, ne veritas ex toto in conſpectum veniat. His indiciis hi ſorices produntur & pereunt. Et in eos quidem qui veritatem tot adſcititiis involucris obnubunt, graviter commotus Auguſtinus: Quiſquis, inquit, veritatem occultat, iram Dei ſuper ſe provocat, quia magis hominem timet quam Deū. Vterque reus eſt, & qui veritatem abſcondit (audite Regum, principumque cōſiliarii) & qui mendacium dicit, quia & ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat.

I I. Sed quarto dicunt qui mendaciis patrocinantur, Vt jurgium exeamus, ut objurgationes vitemus, ut alterius iram caveamus, aut etiam ne periculum incurramus, vel damnum faciamus, modeſte aliquid fingimus, quod ipſa ſæpe verecundia & pudor perſuadent; quid hoc demum tanti? O miſeri & cæci! alterius iram attenditis, & conſcientiam veſtram non attenditis; damnum metuitis, & peccatum non formidatis; ſic obolum æſtimatis, & florenum perditis; foramen unum obſtruitis, & grandius detegitis; verecundiæ conſulitis, & conſcientiam calcatis, humanam reprehenſionem evaditis, & divinam in vos iram concitatis: quanto ſatius eſſet vera dicere, errorem fateri, culpam ſi qua eſt deprecari, quam mentiri, nec tamen malo mederi. Hic iterum vobis Auguſtinum ingero, qui nos adeo ab omni mendacio vult eſſe alienos, ut potius mori

malimus, quam mentiri, nam qui ideo mentitur ut vivat, moritur antequam moriatur. Ipſa integre admetior Auguſtini verba: Quis, inquit, obſervat vanitatem? qui timendo mori, moritur. Timendo enim mori mentitur, & moritur antequam moriatur, qui ideo mentiebatur ut viveret. Mentiri vis ne moriaris, & mentiris & moreris: & cum vitas unam mortem quam differre poteris, auferre non poteris, incidis in duas, ut prius in anima, poſtea in corpore moriaris. Vnde hoc, niſi obſervando vanitatem? Ergo generoſus animus cum mori ſciat, mentiri neſciat. Et fuerunt ſane quibus longe ſuavius viſum eſt mori, quam mentiri. Rem miriſſimam narrat Hieronymus de muliere ſepties icta. Hæc adulterii falſo accuſata, cum jam in equuleo torqueretur, ſexu ſuo fortior, oculis quos à tortore liberos habuit, cælum ſuſpexit, & fluentibus per ora lacrimis: Tu, inquit, Domine IESV, cui occultum nihil eſt, qui corda ſcrutaris & renes, tu teſtis es non ideo me negare velle, ne peream, ſed ideo mentiri nolle ne peccem. Aderat ſimul juvenis, qui falſo de eodem ſcelere accuſatus, & illam & ſe reum mentiebatur, ut tormenta effugeret. Illa hunc allocuta: At tu homo miſer, ait, ſi perire feſtinas, cur duos interimis innocentes? Equidem & ego mori cupio, ſed non ut adultera: cedo jugulum, impavida ferrum excipio, meam tamen innocentiam mecum feram. Cum vero Iudex tormenta geminari juberet, una interim illius vox erat: Cæde, ure, lacera; non feci. Si dictis fides tollitur, veniet dies, quæ hoc crimen ſine fraude diſcutiet. Sed juvenis miſerrimus in exitium ſuum mentitus, capite plexus eſt. Caput mulieris tangi quidem potuit, detruncari non potuit, ne ſepties quidem à diverſis carnificibus repetito ictu. Ita tandem

Aug. tomo 8. in Pſ. 30. ante finē.

Hieron. epiſt. 45. ad Innocent.

dem libertate à Cæſare donata, & ſanitati reſtituta eſt. Mori ſcivit hæc virago, mentiri neſciit. Omni morte deterius, mendacio commaculari.

III. Objiciunt quinto præſertim mercatores, propolæ, caupones: Revera ſi non mentiremur, fame necaremur, imo & jurare & nonnunquam pejerare oportet eum, qui merces tractat; hæc ſacra aliter non conſtãt. Sed hoc ipſum, ô viri, frigidiſſimum eſt mendacium, merces vix ullas extrudi poſſe niſi mendacio veſtitas. Multo faciliores eſſent emptores, ſi candide pretium indicari ſcirent, jam vero nec jurantibus quidem credunt, ſapere docti non una ſolum experientia. Illud Iobi plurimis ex aſſe convenit, quos non tam mercatores, quam fabricatores mendacii par eſſet appellare: qui dolent damnum pecuniæ, non dolent damnum juſtitiæ. Poſito, inquit Auguſtinus, in anguſtiis aut damno pecuniæ, aut damno juſtitiæ, dicitur tibi; perde potius pecuniam, ne perdas juſtitiam. Tu autem cui non dulcis eſt in ore juſtitia, contriſtatus elegis aliquando magis amittere aliquid de juſtitia, quam vel numum de pecunia, & percutis te damno graviore, implens ſaccellum tuum, & exinaniens cor tuum. *Aug. tom. 8. in pſa. 43. fine mihi pagina 161. 2.*

Vetus & fide dignus ſcriptor commemorat, duos cives Colonienſes ob mendacium & perjurium, à ſuo Curione acrius reprehenſos. Horum alter: Domine, inquit, mercaturam facturus, & mentiri ſciat neceſſe eſt & jurare: hæc noſtra eſt Rhetorica; abſque hac eſſet, fame periremus. At enim, inquit Curio, hoc grande nefas eſt, divina lege vetitũ. Ad quæ illi: Quis mercatorum, ajunt, hanc legem ſervet? Qui juſtitiam, inquit ſacerdos, & cælum amarit. neque hic expenſis ullis opus eſt; ab unico VELLE pendent hæc *Cæſarius l. 3. mirac. c. 37.*

omnia. Et obſecro conſilium meum ſequi ne pigeat, & aliquanto ſaltem tempore ſine mendaciis & juramentis pretium mercibus veſtris ſtatuite, & miros rerum veſtrarum ſucceſſus habebitis. Promittunt ejus rei experimentum ſumpturos uno anno. Sed male res cedere videbatur, emptoribus ad alios defluentibus, quod Deus diabolo licere permiſit. Anno igitur exacto redeunt, & ſortem improſperam queruntur. Quos ad conſtantiam ſacerdos animans: Quare dubitatis, inquit, modicæ fidei? hæc vaframenta ſunt diaboli non in longinquum itura: conſtet ſibi veſter animus; fugite iniquitatem, & non erit quod metuatis paupertatem; Deus benedicet conatibus veſtris. Ita denuo promiſerunt mendaciis & juramentis abſtinere omni vita, etiam ſi ad mendicitatem detruderentur. Promiſſis ſteterunt, & è verbis fecerunt facta ſucceſſu jam lætiſſimo. Nam mire ab omnibus frequentari cœperunt, & brevi, quod ipſi mirabantur, rem auxerunt honeſtiſſimis rationibus. Tanti fuit non velle diteſcere mendaciis. Volatilis opulentia eſt quæ rationibus creſcit inhoneſtis.

Objiciunt ſexto, Ecquis adeo ipſe ſibi ſit inimicus, ut grande commodum figmento non grandi comparandum reſpuat? Xiphilinus narrat, Liviam Auguſti Imperatoris conjugem Numerio Attico viginti quinque myriadas drachmarum, hoc eſt, viginti quinque millia coronatorum promiſiſſe, modo juraret, viſum à ſe Auguſtum Cæſarem defunctum aſcendere in cælum. Quis hic tam ferreus ſit, ut fingere nolit, cum tot argenteæ offeruntur linguæ? Quid ſi, ajunt, gratia omniſque favor ſit amittendus, ni mentiaris, ſi detrimentum ingens ſeu proprium ſeu alienum urgeat? vellemus eſſe amici veritatis, ſed ſine diſpendio rei familiaris. O plum-

plumbea capita! ô caudices, non homines; tam nihil capitis, ut nec sanctissimorum virorum auctoritas, nec ratio ulla, nec ullæ sacrorum voluminum minæ à mentiendi licentia vos abducant. Augustinum non audistis? qui moriendum potius quam mentiendum asserit. Sed Augustinum reduco, qui vestris vos armis jugulat, nam velut unus è vobis: Si quis, inquit, ad te confugiat, qui mendacio tuo possit morte liberari, non es mentiturus? si aliquis ægrotus interroget, quod ei scire non expedit, qui etiam possit te non respondente gravius affligi: audebisne aut verum dicere in perniciem hominis, aut silere potius quam honesto & misericordi mendacio valetudini ejus opitulari? Exempli caussa: Gravi morbo periclitatur ægrotus, cujus jam vires ferre non possint, si ei mortuus unicus & charissimus filius nuntietur: Si à te quærit, an vivat, quem vitam finisse tu nosti, quid respondebis, quando quicquid aliud dixeris præter unum de tribus; aut mortuus est, aut vivit, aut nescio, nihil aliud credit ille quam mortuum: quod te intelligit timere dicere, & nolle mentiri? Tantundem valet, etiamsi omni modo tacueris. Ex illis autem duo falsa sunt, Vivit, &, Nescio, nec abs te dici possunt nisi mentiendo. Illud autem unum verum, id est, mortuum esse, si dixeris, & perturbati hominis mors fuerit subsecuta, abs te occisus clamabitur. Huic quæstioni idem etiam Augustinus respondens: Quis ferat, inquit, homines exaggerantes, quantum sit mali salubre mendacium devitari, & homicidam diligi veritatem? Quid quod vitæ hujus tales amatores sunt, ut eam non dubitent præponere veritati, ne homo moriatur, imo ut homo quandoque moriturus, aliquanto serius moriatur, non tantum mentiri, sed etiam pejera-

re nos volunt. His atque talibus copiosissime se arbitrantur urgere, ut si consulendi caussa exigit, aliquando mentiamur. Contra ille quibus placet nunquam sic mentiendum, multo fortius agunt, utentes primo auctoritate divina, quoniam in ipso decalogo scriptum est: Falsum testimonium ne dicas; quo loquendi genere Lex divina complectitur omne mendacium. Sed ne aliquis contendat, non omne mendacium, falsum testimonium esse appellandum, quid dicturus est ad id quod scriptum est: Os quod mentitur, occidit animam. Quod ne quis arbitretur, exceptis aliquibus mentientibus posse intelligi, alio loco legat, Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Vnde ore suo ipse Dominus sic inquit: Sit in ore vestro, Est, est; Non, non; quod autem amplius est, à malo est. Hinc & Apostolus, cum exuendum veterem hominem præciperet, quo nomine omnia peccata intelliguntur, consequenter ait, in primis ponens, Quapropter deponentes mendacium loquimini veritatem. Non est ergo verum, aliquando esse mentiendum. Ita Augustinus sentit. Quid hoc tam multiplici testimonio illustrius, quid gravius dici potest? In saxum obriguit, qui hæc non audit, aut spernit. Et quid obsecro humanos favores tantopere ambitis, & negligitis divinos? Erit sane tempus cum humana gratia non juvabit, & aberit divina; utraque misere spoliati quo ibitis? Meliora docens Siracides: Homo sensatus, inquit, credit legi Dei, & lex illi fidelis. Vtcunque res cadant, nunquam deserenda est veritas. Quanti vitarunt cineres, in prunas delapsi? quanti fugerunt fumum, & inciderunt in ignem? ita plurimi ne cogantur erubescere, audent fingere; & quia horrent pudefieri, eligunt mentiri; sed revera dum Charybdim evitant, incidunt in Scyllam, & dum minus decli-

Sap. c. 1 v. 11. — *Ps. 5. v. 7.* — *Aug. tom. 4. l. contra mend. c. 5. & c. 18.* — *Eccli. c. 33. v. 3.*

declinant, in longe gravius damnum incurrunt. Dominus ſolus ſufficit ſuſtinentibus ſe in via veritatis & juſtitiæ, nam lex ejus veritas. Neque ullus putet mendacio eam aſſui poſſe honeſtatem, ut licitum dicatur. Ab Auguſtini calamo res certa eſt: Cum opera ipſa, inquit, peccata ſunt, quis eſt, qui dicat cauſſis bonis eſſe facienda, ut vel peccata non ſint, vel quod eſt abſurdius, juſta peccata ſint. Si hanc probaremus theologiam, tandem caſta adulteria, juſta furta, inculpata homicidia, venena permiſſa erunt, ſi licita ſint ulla mendacia. Itaque peccatum eſt omne mendaciũ. *Idem c. 34. v. 22.*

IV. Vltimum quod hac de re propoſuimus explicandum, eſt pœna mendacii diverſa. Apud Indos, Philoſtrato teſte, mos obtinuit, ut ſi quis deprehenſus vel ſemel in mendacio fuiſſet, ignominia notaretur, & magiſtratu moveretur, quod communem hominum ſocietatem mentiendo fraudaſſet. *Philoſt. de Apollonio l. 2. c. 12.*

Apud veteres Francos & Suevos cogebatur mendax canem, impudentiæ ſymbolum, in humeros ſublatum circumferre. Hæc mitia & humana ſunt ſupplicia; Deus aliter punit, ſeverior longe ſententia in mendaces ex alto dicitur. Curia cæleſtis unicum, leve, & nemini noxium mendacium ſubita morte vindicat. Ananias & Saphira Chriſtiani conjuges interrogati ab Apoſtolorum Principe, num tanti agrum ſuum vendidiſſent, quanti allatum pretium eſſet, cum ſolas illas voculas duas reſpondiſſent, *Etiam, tanti*, nece repentina velut fulmine tacti, corruerunt ambo. Hem! mendacium unicum nec ulli exitioſum, capite & vita luere? Poterant illi retinere ſua, nulla eos lex cogebat in alienum ærarium facultates omnes inferre, ſed quia videri volebant, omnia ſua dediſſe, ſubito ſunt extincti. Hinc optime Iobus apud animum ſuum decernens: Quia donec ſupereſt *Act. c. 5. v. 1. & seqq. ad 11.* *Iob. c. 27. v. 3. & 4.*

halitus in me, inquit, & spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendaciū.

Mendiculi duo, quod Nicephorus commemorat, tam à centonibus quam à consutis mendaciis divites, Epiphanium Antistirem transiturum in via observarunt, & ut stipem caperent largiorem, illorum alter officiose se mortuum finxit, cumque Epiphanius transiret, alter non fine fictis lacrimis querebatur, ob extremam inopiam nihil eorum quæ sepeliendo deberentur, suppetere. Epiphanius vultu serio: DEVS, inquit, sit illi propitius. atque una pecuniam dans flenti: Tu, inquit, funus hoc cura; hic tuus socius non surget amplius. Abeas modo, cogitabat vivus, nec enim tua præsentia egemus ad pecuniam ex æquo dividendam. Abiit Epiphanius, jamque nemine præsente, alter circumspiciens curiose, pede socium icit, monuitque, securus surgeret. Neque vox, neque sensus. Alter iterum alloqui, atque etiam laudare, quod mortuum tam docte ex vivo repræsentaret. Necdum alter respondere. Tandem iste: Heus tu mortue, inquit, tandem surge, aut nec obolum impetrabis è data pecunia, & simul cadaver utraque manu concussit, tanquam risum diu repressum excitaturus. Sed necdum vox ulla, aut ullus sensus. Ita res nata è joco, patuitque miserum vere mortuum esse. Mox alter actutum præsulem currendo insequi, & ubi ad illum pervenit, hic magis quam antea & serio lamentari, mendacium fateri, fraudem ex inopia confictam, sed hanc culpam non amplius unquam repetēdam; misereretur porro mortui, juberetque precibus reviviscere. At Epiphanius necdum mendacio reconciliatus: Tu vero, inquit, sepeli socium; Deus sententiam non mutat.

Affir-

Affirmant quidem sacra volumina : Os quod mentitur, occidit animam. Minimum animam ; at subinde corpus cum anima jugulat. Adeo DEVS acerbe & penitus odit mendacium.

In insula Tenedo lex olim fuit, quod Suidas memorat, ut pone judicem cum securi staret carnifex, in hoc paratus, ut si quis falsi testimonii, falsæ accusationis, aut cujuscunque tandem mendacii convictus fuisset, protinus securi feriretur. Hinc vetus verbum, *Tenedia securis.* Supra nos judex in alto est apud quem nunquam non vigilat securis, jam huic, jam illi impingenda: Deus vitæ necisque dominus videt auditque omnia, nec parcet in veritatem delinquenti. quod si non toties sua mittat fulmina, quoties veritas conspuitur, certe tarditatem supplicii, gravitate compensat ; ultor procedit serus, sed severus. Nam, Opera manuum ejus veritas, & judicium. Ipse protector est omnibus exquirentibus se in veritate. Imo omnes viæ ejus, misericordia, & veritas, & judicium.

Suidas, voce Τενέδιος.

Psal. 110. v. 7. Eccli. c. 2. v. 13. Tob. c. 3. v. 2.

V. Ideo Paulus tam graviter hortatur : Induite novum hominem, qui secundum DEVM creatus est in justitia, & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo. Paulinum hoc præceptum tam alto pectore combiberunt felicioris ævi Christiani, ut mori maluerint, quam semel mentiri, quod Iustinus Martyr testatur. Quapropter quicunque Christiani sanguinis vult censeri, extreme aversetur discipulus esse diaboli, qui solus est magister, & auctor mendacii : Nemo sic lucellum amet, aut ignominiam metuat, ut animam suam mendaciis occidat. Si vos, inquit Christus, manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eri-

Ephes. c. 4. v. 24. & v. 25.

Ioan. c. 8. v. 31. & v. 32.

tis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos. Chriſtianorum igitur omnium eadem vox ſit quæ Luciliani : *Mentiri non eſt meum*: quicquid falſi eſt deteſtor & execror; mens, lingua, manus, oculi veritatem ſpirent. Neque mendacia ſolum, ſed etiam affines mendaciis amphiboliæ & verborum ſubdoli anfractus cavendi, quibus auditor nequiter involvitur, ut quid è duobus debeat credere, non diſpiciat. Cavendæ ſimiliter rerum exaggerationes, quæ vix unquam ſine mendacio, mendaciive ſuſpicione adhibentur. Vnde fit ut ii qui res ſolent adeo exaggerare, apud prudentes vix ullius ſint exiſtimationis. Nam eos plerunque malignior fama inſequitur, nec immerito dici ſolet de tali: Hic non mentitur quidem, ſed nec dicit verum. Chriſtianus quantus quantus eſt in verba veritatis juret.

Apud Lacedæmonios olim legatus quidam Chius peroravit, ſed oris ac frontis parum virili habitudine, facileque apparebat non ſolum ad fraudes compoſitam orationem, ſed capillitium quoque tinctum ac fucatum eſſe. Archidamus præſentis animi vir, & linguæ liberæ: Quid obſecro, ait, credendum cenſetis cives, Legato huic qui in ipſo etiam capite geſtat mendacium capillis inſertum? In hunc examuſſim quadret, quæ in aulis vulgo jam percrebuit definitio: Legatus eſt vir bonus, peregre miſſus, ad mentiendum Reipublicæ cauſſa. Apage hos legatos à principum regumque Chriſtianorum aulis : ad Garamantas eant hæc monſtra, & pacem vel bellum mentiantur, juxta erit. Profaniſſimum hoc vulgus & odit, & arcet ſapientiſſimus Regum, qui ſupremo Numini ſupplex : Duo rogavi te, inquit, ne deneges mihi antequam moriar : Vanitatem & verba mendacii longe fac à me. Cur tam ſtri-

Prov. c. 30. v. 8.

ctum

ctum ab omni mendacio divortium tam anxie urges, ô Regum maxime? Quia perspectum habeo quod oderit Deus falsitatem omnem: Abominatio Domino labia mendacia, qui autem fideliter agunt, placent ei. *Prov. c. 12. v. 22.* Cum ergo Deus tantus sit amator veritatis, non potest non ei charus esse, cui chara est veritas. Assiduus ad hoc exhortator Paulus: Nolite, inquit, mentiri invicem, veritatem autem facientes crescamus in illo per omnia, qui est caput, Christus. *Coloss. c. 3. v. 9. Ephes. c. 4. v. 15.* Eruditione simplici, sed salubri & vera sic monebant veteres: Intemperantia facit hominem belluam, Mendacium diabolum, Veritas semideum. Nolite igitur mendaces esse adversus veritatem. *Iacobi c. 3. v. 14.* Hinc illud Siracidæ sanctissimum monitum animo penitus affigendum: Ante omnia opera verbum verax præcedat te. *Eccli. c. 37. v. 20.* Quæ omnia Hipponensis præsulis testimonium consignet: Elucet itaque discussis omnibus, inquit Augustinus, nihil aliud illa testimonia scripturarum monere, nisi nunquam esse omnino mentiendum. *Aug. l. de mend. c. 21. epilogo.* Non enim cujusquam commoditas aut salus temporalis perficiendæ fidei præferenda est. Quisquis autem esse aliquod genus mendacii, quod peccatum non sit, putaverit, decipiet seipsum turpiter, cum honestum se deceptorem arbitratur aliorum. Supremo ac fatali Orbis die, subtilissima quæque mendacia ad solem detecta erubescent; perdentur omnes qui locuti sunt mendacium, triumphabunt omnes Veritatis amatores, quos æquissimus judex regno donabit, immortali, beato, non finiendo æternum.

CAPUT

CAPUT XXXVIII.

Quam varie & quam graviter lingua MORDAX *noceat.*

IN Occidentis India piſcoſam eſſe volucrem ferunt, multæ admirationis; nomen ei Alcatraz. Hæc prominente roſtro notiſſima incolis, plumas cinereas croceaſque mixtim habet, roſtrum ei duorum palmorum eſt, & ave pœne tota longius, ſimul etiam acutiſſimum.

Lingua eſt quæ congruo nomine *Mordax* dicitur, non abſimilis Indicæ huic avi Alcatraz, ſi quidem, non tantum roſtratos impetus habet, ſed pœne tota roſtrum eſt, ad infigendos morſus aptiſſimum.

Hanc *Mordacem* linguam ſeu illa dentibus armata ſit, ſeu roſtro, animus eſt proſequi, ſed brevi diſſertatione.

I. Euſtathius interpres Homeri, Cypriis eam fuiſſe legem affirmat, ut ſi porcus alienas ſegetes depaſceretur & vaſtaret, fundi poſſeſſor, dentes ei truncare licite poſſet. Lingua Mordax tam frequenter in alienos agros excurrit, & obvia quæque dentibus vaſtat, ut optandum prorſus Lex illa Cypria reviviſcat, de noxiæ feræ truncandis dentibus. Iure merito exclamem: O Lingua oſſibus cares, ſed oſſa comminuis! O Lingua Mordax quam tibi dentes ſunt acuti, qui vel oſſa ad ipſas uſque medullas penetrent!
Pſ. 51. v. 2. Queritur Hebræus Pſaltes: Tota die cogitavit injuſtitias lingua tua: ſicut novacula acuta feciſti dolum. Eccur officium mentis tribuit linguæ? nunquid & lingua cogitat, & intellectus vicem fungitur? Acute & ſapienter dictum, *Cogitavit.* Etenim lingua Mordax tam eſſe ſolet celer, quam fere ipſa intelligentia: quid velocius cogitatione? non minus velox eſt linguæ morſus, vix alter os pan-

pandit, & jam morſum ſentit ab altero. Sed hæc divinæ vindictæ trutina eſt æquiſſima, ut qui alteri dentes ſuos dat guſtandos, etiã alterius guſtet, ut qui momorderit, mordeatur. Id luculenter Abacuc prædicens: Nunquid non repente, inquit, conſurgent qui mordeant te, & ſuſcitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis? Sionis Rex David mordacitati huic curandæ remedium dictat, quale nec Æſculapius, nec Avicenna, nec Galenus, nec ullus Hippocrates, ſed nec Apollo ipſe ſuggeſſerit: Quid detur tibi, ait, aut quid apponatur tibi ad linguam doloſam? Velut medicus loquitur, qui ægroti linguam inſpicit, num ea ſit aduſta, num ſcabra, num lentore glutinoſa, & ex his ſignis pronuntians: Quid ergo detur tibi, aut quid apponatur tibi? Sagittæ potentis acutæ. Hoc cogita, hoc frequenti meditatione verſa: ſi tu mordacem linguam tuam non coërcueris, aliorum pariter in te linguas ſagittarum inſtar acuendas, his jaculis configeris, ut quod tu aliis feceris, hoc ab aliis & ipſe tibi experiaris fieri. Talibus ſagittis Deus rebellem contumaciam ſternit. Mordeantur, qui alios morſibus appetiverint. Neque unquam deerunt, quibus ut inſtrumẽtis utatur Deus. Rex David hos morſus ſentiens: Acuerunt, inquit, linguam ſuam ſicut ſerpentes. Dentes eorum arma & ſagittæ; & lingua eorum gladius acutus. Ferro & chalybe conflata ſunt verba illorum, ſi molem ſpectes; ſi celeritatem, jaculorum alas prævertunt. In regia Saulis aula hoc ipſum expertus eſt David, cujus fama complurium dentibus, Doëgi præſertim, fœde lacerabatur. Sed nec ſuammet conjugem Micholem in ſe mitiorem habuit. Hæc femina dentes aprugnos marito regio infixit, nec tamen aliud ſibi ſumpſit convellendum, quam magnam in Deum

Abac. c. 2. v. 7.

Pſal. 119. v. 3.

Pſal. 139. v. 3.

Pſ. 56. v. 5.

Deum pietatem. Audite mordacissimum os: Quam, inquit, gloriosus fuit hodie Rex Israël disco operiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus est, quasi nudetur unus de scurris. Quid quæso potuisset acerbius dici aut mordacius? Compendium hic habes irrisus, calumniæ, sarcasmi, scommatis, morsus. Neque tamen Rex David hic dentibus caruit, sed plane modestis, & qui defenderent potius, quam læderent. Vivit Dominus, inquit, quia Iudam ante Dominum, qui elegit me potius quam patrem tuum, & quam omnem domum ejus (hoc habe mea Michol) & ero humilis in oculis meis: & cum ancillis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo. Qui venari vult apros, canes aleæ committat necesse est; qui certare vult dētibus, dentes sentiet, & morsus morsibus fideliter repensos.

2. Reg. c. 6. v. 21. 22, 23.

II. Germanis ridiculum, ut videtur, imprecandi genus est, sed opinione gravius. Solent illi joco, ut verba sunt, imprecari: Vt te musculus commordeat. Malit quis morderi à Leone, ut vel honesto vulnere insigniatur, velut morte gloriosa occumbat. musculi morsus infamis est. Lactantius egregie docet, quo artificio Deus in ore humano fornicem struxerit: Sub hoc molli fornice, sub hac camera, palati lingua, velut musculus cavo abditus latet. Et quāvis dentes, ossea * cataracta porta, sit objecta, & quamvis labia, ostium coriaceum sit oppansum, quod nec aura quidem penetret: hæc tamen quandoque omnia frustra sunt. Subito musculus ille prosilit, & celerrime mordet. quo nequissimos canes imitatur, qui per blandimenta accedunt, & dentibus repente invadunt. Sed nequam ille musculus, non pedes tantum, ut plerun-

*Schußgatter.

plerunque canes, ſed digitos, aures, oculos, crumenam, & quicquid hominis eſt, admordet. Etenim lingua Mordax, modo iſtius ſuſpectas opes, illius modo ridiculã paupertatem, modo hujus infacundam balbutiem, jam alterius incultos mores, jam quorundam ſupervacuas curas, jam aliorum (cum alia non poteſt) diſtortum os mordet. Raras habet ferias lingua his morſibus aſſueta.

Proponit Tullius ænigma, quod quinque omnino litteris conſtat, triplici L L L, & geminis M M. Iurgium erat inter duos, quorum iſte Memmius, ille Largius audiebat. Demum ut verbis pondus accederet, etiam dentes ſtrinxerunt: præcipue Memmius, qui ut canem commodius ageret, hominem exuit, & brachium Largii fæde corroſit. Hinc natum illud:

Lacerat lacertum Largii, mordax Memmius.

Hoc equidem vere mordere eſt, non dentatis ſolum dictis configere, ſed ipſos etiam dentes adjungere. Vtrunque barbarum, utrumque inhumanum, alterum etiam caninum eſt. Hic Paulus ſevere minatur, atque: Si invicem, inquit, mordetis & comeditis, videte ne ab invicem conſumamini. Si deſcendant in certamẽ duo pugnaces, jurgioſi, duo detractores aut lividi, & comedent & mordebunt invicem: videant ergo ne ab invicem conſumantur. *Gal. c. 5. v. 15.*

Profecto mordax lingua non raro cædium cauſſa extitit. Heidelbergæ ante annos complures convivium ſocialiter inſtitutum, convivæ ſalibus etiam ac facetiis condierunt. Fuit inter hos conviva mordacior, quam facetior, & certum aliquem è præſenti corona petiit: Alter jam aliquoties dictis mordacibus ſaucius, cum ea nec artificioſe eludere, nec patienter perferre poſſet, impatientia victus abiit è convivio, ultionem coquens *Manlius tom. 2. collect. præcept. 5 mihi pagina 152.*

quens in accenso pectore. Hoc autem in via apud se consilii reperit: certo in tenebris loco operiri, & cum mordax adversarius esset transiturus, stricto eum gladio salutare, & saltem in fugam compellere, ut esset quod in eo socii riderent. Non fefellit hominem locus & occasio; adest adversarius in insidias delatus; hic alter stricto in eum gladio irruit. Sed nec iste cessit cum probe incaluerit vino, quod etiam in prælia trudit inermes; ita stetit vim vi repulsurus. Ergo insidiator majori conatu in hostem insurgit, cujus poplitem ita læsit, ut ex eo vulnere paucis post diebus fuerit mortuus. Hanc cædem una oris mordacitas patravit. Vbi non ad cædes instigat mordacitas, odia certe immortalia inseminat animo.

Manlius tom. 2. collect. mihi pag. 303.

Fuit ut in conclavi aliquot principes Germaniæ Maximilianum II Imperatorem brevi proditurum expectarent. Sermones varii, & fere, ut solet, de bellis & rebus exterorum. Hic unus principum, juventa exultans, facetias spargere, nec gestu semper decoro uti, imo etiam nonnihil vitulari. Acerbiore hoc oculo notavit principum unus, magnæ auctoritatis, qui mores tam solutos aceto stringendos censens, libera voce: Domine Landgravi, ait, videor mihi nosse, cui stomacho cibus fores aptissimus. Cuinam, inquit iste? Mox alter princeps: * Meorum leonum, ait, nam multum carnis vitulinæ habes. Mehercule satis mordaciter dictum; sic notari solent qui petulanter se gerunt, & vitulantur. Nec tamen os pressit juvenis Landgravius, & lingua jam concitatiore: Videor,

* Ihr werdt recht für meine Löwen / dann ihr habt vil Kalbfleisch.

Videor, inquit, & ego mihi nosse ad quam rem tua celsitudo perquam idonea foret, si liceret id proferre, & æquo ferretur animo. Licet, inquit princeps, nec iniquo id animo feretur. Tum Landgravius promptissime: * Tua celsitudo, inquit, mire opportuna esset ad educandas adolescentes simias, quo perfidiam celerius addiscerent. Hi verborum morsus reciproco dente infixi, immortalis odii fuerunt plantarium.

Non multo suavius Iureconsultum momordit vir nobilis. Convivam egerat Iureconsultus apud nobilem virum, cumque jam domuitionem pararet, ac valediceret, vocatus est morio, quem digito monstrans Nobilis: Domine Doctor, inquit, nunquid & ego hic exercitatum probe doctorem habeo? Ad quæ conviva ex tempore: Profecto, inquit, bene mones, huic ego simillimum domineæ alo, è tua familia natum: Vale. Amicitiam & inter istos etiam hi morsus diffuerunt. Mordaci lingua careat, qui amicos vel novos ambit, vel retinere cupit veteres.

III. Gregorius Turonensis Præsul memorat, quosdam è Theodorici regis exercitu milites, in sancti Iuliani templum manus inferre ausos, pauperum reculas illuc velut in asylum collatas diripuisse; sed Nemesin à tergo hæsisse, sacrilegos in furorem versos, à se ipsis laceratos esse dentibus. Quis furor, ô viri, quæ vos agitat insania? saltem à membris propriis dentes abstinete. Hoc inter Christianos magnis clamoribus urgendum: Quid ô Christiani mutuis vos morsibus fatigatis?

Greg. Tur. l. 3 histor. Franc. c. 12.

Ii tigatis?

* Ewr Gnaden wer gut daß mā jung Affen bey jhr aufferzug/ damit sie untrew lerneten.

tigatis? Quid ô mordaces Memmii, non lacertos dentibus, sed aculeatis dictis laceratis animos? Eone vos furor impellit, ut vestra etiam membra discerpere voluptati sit? An vero ignoratis, *Quoniam invicem membra sumus?* unius certe corporis. Qui hominem sibi similem tam barbaro laniatu invadit, hoc agit quod os famis impatiens facit, cum brachium in eodem corpore sibi proximum dilaniat, placandæ fami. Et nos, *invicem membra sumus*. Quisquis alium læsit, ipse sibi nocuit. *Quoniam invicem membra sumus*. Quid ergo dum alios petimus, nos ipsos ferimus? Quid pro verbis dentes jaculamur, neque tam dictis quam morsibus pugnamus? Subit memoriam miles Lusitanus, qui in Diensi obsidione, cum glans plumbea deesset, ipse subito consilio dentem sibimet excussit, eoque fistulam æneam oneravit, explosit, sauciavit hostem. Neque piget elegans de hoc prælio Epigramma subjungere:

Ephes. c.4. v.25.

Arx ubi Memnonias arcebat Ibera phalangas
Alternoque frequens ibat ab hoste cruor:
Ferrea confertum spargebat Iberus in Indum
Fulmina, glandifero fulmina parta tubo.
Nec casso tonnere metu; sed sparsa cadebant
Certius, ac Getica torta sagitta manu.
Nam quot tela tubus, tot habebat funera campus;
Sæpe simul strages glans dabat una duas.
Letiferi demum defecit copia teli,
Quæsitique manum destituere globi.
Insultare magis tamen ac magis institit Indus,
Nudaque contemto valla subire metu.
Non tulit exermis ludibria barbara miles;
Tela mihi desint; telum Ego, dixit, ero.
Extrahit inde oris genuinum è carcere dentem,
Fartaque dentatis glandibus æra gravat.
Continuo clypeos & ahena repagula rumpunt,
Et penitus lacerant ossea frusta sinus.

Jacob. Bilerman. l.3. epigrā. 80.

Quæ

Quæ novus iratis manibus furor arma ministrat?
Ore, sibi ut poßit tela parare, parit,
Prælia nunc nostris profer Samsonia! Samson
Maxilla; nostri prælia dente gerunt.

His nos armis quotidie præliamur, nam ut hosti gravius noceamus, ipsos etiam dentes spargimus, ubique rixæ, ubique dentatissima jaciuntur tela, voces ubique mordacissimæ sparguntur. Vide mihi hominem præfracti cerebri, turbidum, altercatorem, iracundum, quantum hic acrimoniæ in verbis habet, ut rictum jactat, ut morsus dividit! ut obvium quemque adversarium sibi statuit, & morsu premit! quisquis in hunc incurrerit, hostis est, & mox dentes sentiet. Cave canes qui non latrare solum, sed & mordere solent. *Cave feles, quæ tergo nitent, sed unguibus, & dentibus nocent.

Cum infans plorat, subinde nutricis consilium est, impingendum illi esse calicem mulsi, ut plorare desinat. Mordacem alterius linguam vix aliter placaveris; aut enim silendum tibi est, aut quam mollissime loquendum. Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem. Si ergo vis ut alter desinat mordere, tu ei mulsi calicem impinge; verborum dulcedine hominem delini; aut sile, & abi. Mordacem linguam haud aliter effugeris, & correxeris. Hæc offa hos canes sopit. *Prov. c. 14. v. 1.*

* Pfuidich Kätzlin/wie hastu ein so glatten Balg/ und scharpffe Klattē! du thust wie alle Katzen/die vornē lecken/und hinden kratzen.

CAPVT XXXIX.

Lingua MVRMVRANS *quam ubique obvia sit, simulque supra modum noxia.*

GRave oris vitium est spumare, & eos quibuscum loquaris, velut pluvia minutatim rorante perspergere, ut auditores tui non tantum te audiant, sed & sentiant loquentem, sparsione inamœnissima rigati. Hoc oris vitio laborat, quisquis recta monentibus aut jubentibus obmurmurat. Talis fuit Euangelicus ille vinitor, qui patremfamilias hac oris spuma inundans: Hi novissimi una hora fecerunt, inquit, & pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei & æstus. Nec ille solus patrifamilias oblatravit; assecIas etiam habuit æque fremebundos, ob illiberale, ut ipsis videbatur, diarium. Hos
Matth. Matthæus describens: Et accipientes, inquit,
c.20. murmurabant adversus patremfamilias, ar-
v.10. bitrati quod plus essent accepturi. Fœdi
11.12. sputatores, de quibus vere dixeris, qui plurimum murmurant, minimum laborant: Lingua tam prompti, manu plerumque tardi sunt.

Hanc infamem oris spumam nunc detergemus, explicaturi, quam fœdum & grave, sed & quam usitatum sit vitium Obmurmurare. Itaque lingua *Murmurans* nunc emendanda est.

I. Fabularum parens Æsopus, prout ipsius est mos, hanc texit narrationem: Hominis pagani filius, cochleas ædiculis suis etiamnum clausas lixavit, cumque stridorem ederent: ô malæ bestiolæ, inquit, quæ tum maxime canitis, cum vestræ vobis domus incenduntur! Hæc Christianæ virtutis indoles est, tunc demum lætum canere, cum
2.Cor. omnia sunt turbatissima. Beatus Paulus va-
c.7. riis ærumnis pressus; Repletus sum, inquit,
v.4. con-

consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione. perinde si dicat: Nunc mihi est optime; cum pessime habeo; nunc canto exultans, cum vultum lacrimæ turbant. Hoc animo erant Christianorum primi, qui rebus omnibus ereptis, cum jam ducerentur jugulandi, cum jam flammas cernerent suo capiti minitantes, eum tamen vultum præ se tulerunt, iis lætitiis incesserunt laudantes gratantesque, ac si ad semestre Assueri epulum irent. Hos idololatræ sæpissime mirati, quærebant mutuo: Quod genus hoc hominum? qui quo pejus tractantur, hoc animosius exultant; res hæc pæne supra exemplum est. Perfectæ scilicet patientiæ signum erat, & quod Mundum omnem res sibi suas habere jussissent, solo Deo contenti. Vbi patientiæ defectus est, non opus bonis exuere, domum incendere, ad mortem raptare; minores machinæ sternent. Homo impatiens rebus levissimis in furorem agitur: explora, & hunc talem vel minimo digitulo trude, tres obolos aut quadrantem ei subtrahe, & querelis incesset cælum terramque, tonabit, mugiet, murmurabit, & fremet velut insanus. Et hoc est *Murmurare*; querelas cum impatientia effundere. Mala radix, quid ab ea boni expectes? si quidem murmuratio aut è superbia, aut ex avaritia, aut ex invidia, aut ex magna nascitur impatientia. Elati supercilii Pharisæus, qui Christum convivam habuit, & Magdalenam super convivio unctricem admisit, ob elationem clam murmurans: Hic si esset propheta, inquit, sciret utique, quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum. Iudas Iscariotes nequissimus proditor, ob avaritiam murmurans: Quare, inquit, hoc unguentum non veniit trecentis denariis, & datum est egenis? Dixit autem hoc non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur

Luc. c. 7. v. 39.

Ioan. c. 12. v. 5.

erat, & loculos habens. Vinitores illi ob invidiam potiſſimum murmurabant, illud graviter queſti: Hi noviſſimi una hora fecerunt, & pares nobis feciſti. Hebræi cum in vaſtiſſima eremo iter facerent, ob magnam
Num. c. 11. v. 1. laboris impatientiam murmurarunt; Nam ortum eſt murmur populi quaſi dolentium pro labore contra Dominum. Hæc vere Iudaica eſt cantilena: Iudæos habent magiſtros qui murmurant, illi magiſtrum habuerunt Cainum, qui de fratre interrogatus, reſpon-
Gen. c. 4. v. 9. dit, Neſcio; nunquid cuſtos fratris mei ſum ego? Iudæos Deus tam amice ac humaniter tractare nunquam potuit, quin ſemper obmurmurarent. Clamores illorum aſſidui
Exodi. c. 14. v. 11. erant iſti: Forſitan non erant ſepulchra in Ægypto, ideo tuliſti nos, ut moreremur in ſolitudine. Quid bibemus? Et murmuravit omnis congregatio filiorum Iſraël contra Moſen & Aaron, dixeruntque, utinam mor-
Exod. c. 15. v. 24. & c. 16. v. 3. tui eſſemus per manum Domini in terra Ægypti, quando ſedebamus ſuper ollas carnium, & comedebamus panem in ſaturitate: cur induxiſtis nos in deſertum iſtud, ut occideretis omnem multitudinem fame? Vix ſedato hoc populi fremitu, mox ortus eſt alius, nam confuſis clamoribus vociferaban-
Num. c. 11. v. 5. 6. tur: Quis dabit nobis ad veſcendum carnes? Recordamur piſcium quos comedebamus in Ægypto gratis, in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, & cepe, & allia. Anima noſtra arida eſt, nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri, niſi Man. Hæc illi perpetuis querelis urgebant: modo panem, modo aquam, modo carnes deeſſe conquerebantur, nunquam non fremebundi contra Deum & obmurmurantes. Hinc Auguſtinus: De nulla re magis, inquit, Deum offendiſſe populus ille Iudaicus dicitur, quam contra Deum murmurando. Neque vero

Deus

Deus quidquam puniit, atque insanientis vulgi murmura; noxas alias dissimulavit sæpe, murmur continuo semperque castigavit. Siquidem ob hanc murmurationis culpam è tanto numero (trigesies centena millia putantur fuisse) nemo omnium nisi Caleb & Iosue, in uberes terras penetrarunt; his duobus solis exceptis, reliquos omnes eremus hausit, vastissimum sepulchrum omnium. Neque hæc culpa solo hoc supplicio stetit: Ob murmura extremam castrorum partem devoravit ignis: ob murmura serpentes ignei obloquentes lacerarunt. En severam Dei justitiam! oblocutores, velut famosi latrones, candenti ferro, seu, ignita forcipe carpebantur. Nam colubri velut carnifices in reos immissi, ut linguis & morsibus eos lacerarent, qui linguis & murmurationibus deliquissent. Sed nec charissimi Mosis sorori parsum. Maria prophetæ maximi soror germana; & ipsa quoque vaticiniis ac miraculis clara, femina Deo charissima, quia tamen nonnihil obstrepere ausa, gravi supplicio hanc linguæ procaciam luit. Sed quid hoc adeo mali? linguam Maria non immodice solvisse audita est; fratrem duntaxat ob Æthiopissam conjugem, perstringens: Num, inquit, per solum Mosem locutus est Dominus? sed dicti, ut videbatur, minime noxii pœnas audite. Principio quidem, ut scirent qui obmurmurare consuessent, quantum alios suo vitio commendarent, dum sibi plurimum nocent: Deus effuse Mosen dilaudans: At non talis, inquit, servus meus Moses, qui in omni domo mea fidelissimus est, ore enim ad os loquor ei. Mox Nemesis hæsit in tergo murmurantis, Et ecce Maria apparuit, lepra candens quasi nix. Clamavitque Moses ad Dominum, dicens, Deus obsecro sana eam. Cui respondit Dominus: Si pa-

Num. c. 12. v. 2.

Num. c. 12. fine.

ter ejus ſpuiſſet in faciem illius, nonne debuerat ſaltem ſeptem diebus rubore ſuffundi? ſeparetur ſeptem diebus extra caſtra, & poſtea revocabitur. Excluſa eſt itaque Maria extra caſtra ſeptem diebus: & populus non eſt motus de loco illo, donec revocata eſt Maria. En quam Deus in murmurantes rigidus eſt? Femina ceteroqui probatiſſima, ob murmurationem elephantiaſi punitur, è caſtris inſuper ejicitur, & ut toti populo delictum magis innoteſceret, tot centena millia nec loco ſe movent diebus ſeptem integris, dum unius feminæ murmur expietur. Et quod amplius eſt, nullæ vel chariſſimorum preces, nulla mitiſſimi Moſis deprecatio patrocinari hic valuit; Deus huic vitio inexorabilis fuit. Tam non levis noxa eſt Obmurmurare.

II. Eadem hæc divinæ vindictæ ratio in aliis luculente cernitur. Core, Dathan, & Abiron ex Hebræa plebe principes cum aliis
Num. c.16. v.13. & 14. ducentis quinquaginta vocati à Moſe: Non venimus, ajunt, nunquid parum eſt tibi quod eduxiſti nos de terra quæ lacte & melle manabat, ut occideres in deſerto, niſi & dominatus fueris noſtri? Revera induxiſti nos in terrã, quæ fluit rivis lactis & mellis, & dediſti nobis poſſeſſiones agrorum & vinearum, an & oculos noſtros vis eruere? non venimus. Hæc in Moſen audacius oblocuti, cum uxoribus & liberis, cum omni familia & univerſis aſſeclis pœnas dederunt improbæ libertatis. Nam terra quam indigni calcabant, horrendum repente contremuit, & undante ſuperficie, non ſecus quam pelagus vento fluctuans, univerſum populum terruit: immani mox ſonitu eliſo, qua ſeditioſi tendebant, dehiſcens ſolum ſubſidit, & eodem momento omnes ad unum abſorbuit,
Num. c.16. v.33. deſcenderunque vivi in infernum operti humo,

mo, & perierunt de medio multitudinis. Sublatis in hunc modum profanis, hiatus ille ita rursum clausus est, ut ne vestigium quidem ejus superesset. Hic finis murmurantis factionis, illustre argumentum divinæ vindictæ, quam Ambrosius tragice descripsit his verbis: *Immugiens terra in medio plebis scinditur, aperitur in profundum sinus, abripiuntur noxii, & ita ab omnibus mundi hujus ablegantur elementis, ut nec aërem haustu, nec cælum visu, nec mare tactu, nec terram contaminarent sepulchro.* Cessavit pœna, non tamen cessavit malitia. Dum hæc geruntur, novum insurgit murmur. *Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Israël sequenti die contra Mosen & Aaron.* Fit quandoque ut eo ipso tempore, quo furum aliquis in furcam attollitur, interea fures alii inter confertos spectatores præsecent marsupia: ita Iudæi, dum murmurantes tribules horribili supplicio afficiuntur, ipsi contumacius murmurare incipiunt. Protinus superne vox ruit: *Etiam nunc delebo eos.* Illorum igitur pœna, inquit Origenes, emendatio sit nostra. Qua de re graviter & accurate Chrysostomus: *Vides, inquit, quod eos erudiat, ne murmurent? Est enim servorum improborum & insensatorum murmurare. Melius fuerit nihil operari, quam cum murmuratione. nam & quod factum est, perit. An non vides, quod & in ædibus nostris ista perpetuo dicimus: nempe, satius esset hæc non fieri, quam murmurando fieri. Et sæpe malumus ministerio privari, quam murmurantem sustinere. Gravis enim, gravis inquam, est murmurator, & vicinus blasphemiæ: alioqui cujus gratia tantum illi supplicii dederunt? Ingratitudo*

Amb. l. 10. epi. 82.

Num. c. 16. v. 41.

Chryſ. tom. 4. homil. 8. in Epiſt. ad Philip. med.

tudo eſt res iſta. Qui murmurat, ingratus eſt Deo. Qui autem Deo ingratus eſt, blaſphemus quoque eſt. Sed hæc nobiliſſima Græci oratoris admonitio plerunque parum obſequentes habet auditores. Illa Iudaica labes Chriſtianos etiam nimium quantum inficit. Proniſſimum eſt cuique contra Magiſtratum, præſides, majores, contra quoſcunque alios, contra Deum ipſum tacitis querelis murmurare. Ollæ vacuæ ſimillimi ſumus, crepat hæc igni admota, quia vacua: ita nos patientiæ inanes, cum calamitatum flammis admovemur, graves impatientiæ fragores edimus, crepamus, rumpimur. Hoc certe fateri cogimur, mentis ac frontis ſerenitatem obnubilari, cum adverſa premunt; Deum quidem rogaturi accedimus, ſed vultu dejecto ac triſti, jamque proximi ut murmuremus. Gregorius Nazianzenus ſuas calamitates ipſe verſu explicans, inter reos ſe ſtatuit:

Sæpe, fatebor enim, in mentem mihi venit iniqua
Carpere voce Deum ——

Hoc inde oritur, quia quid nobis expediat, ut plurimum ignoramus, divitias paupertate, honorem ignominia, valetudinem morbo meliorem ſemper dicimus imperitiſſime. Nam, uti Siracides monet:
Eccli. c. 39. v. 49. Non eſt dicere, hoc nequius illo eſt. Plurimis morbus profuit, quos perdidiſſet valetudo; innumeros evexit inopia ad cælum, quos opulentia ad Orcum miſiſſet; quam multos ignominia ſapere docuit, quos honor dementire fecit. Quare, Non eſt di-
Ibid. v. 26. cere, quid eſt hoc, aut quid eſt iſtud? omnia enim in tempore ſuo quærentur. Optime dixit Gregorius: Qui cum oraverit, non exauditur, aut, contra condi-
toris

toris flagella murmurat, quasi cum Deo in judicium intrat. Nam ille solus de flagello murmurat, qui caussam percussoris ignorat. At vero vir prudens, inquit Siracides, & disciplinatus non murmurat correptus. *Ibid. c. 10. v. 28.*

III. Hic mihi veniam dabitis, ô mortales, si quid liberius dixero. Tam crebrae tam & quotidianę sunt vestrae adversus Deum murmurationes, ut mirum sit non vos omnes necari fame aliove supplicii genere; quantum murmuratur contra caelum, & contra conversiones commutationesque tempestatum caeli? hem audax Iapeti genus! in caeno volutamur, & astris legem dicere, caeloque dictata scribere non veremur. Inde est quod modo nimios aestus, modo frigus nimium: jam intempestivas & nimis diuturnas pluvias, jam siccitatem nimiam queramur; nunc ventos Æoli famulos accusamus, nunc serenitati aut malaciae indignamur, nunc terrae, nunc mari, caelo paene semper irascimur: huic nimium hordei crevit, huic nimis parum; uterque murmurat: huic parcior videtur pluvia, illi plus aequo copiosior. Nec advertimus infantes stolidi, haec murmura in Deum ire, qui caeli tempestatumque Dominus est. Quoties audias & senes & pueros haec talia mussare: Tempestas faeda, execranda, pessima, caelum grave nimis, insalubre, malignissimum. Praeclare hic Salvianus: Sine murmure, inquit, & querela nos Deus esse praecepit. Quando autem haec in humano genere non fuerunt? si aestus est, de ariditate caussamur; si pluvia, de inundatione conquerimur; si infecundior annus est, accusamus sterilitatem; si fecundior, vilitatem. Adipisci abundantiam cupimus; eandem adepti accusamus, quid dici hac re *Salv. l. 3. de guber. Dei.*

impro-

improbius, quid contumeliosius potest? Etiam de misericordia Dei querimur, quia tribuit quod rogamus.

Considerate mihi obsecro, tres solum feminas, quarum una telam lineam lavat, & hæc quidem solem ac serenitatem votis omnibus poscit; altera plantat olera, hæc cælum pluvias rogat; tertia juniperino gummi parietes * linit, hæc ventos invocat. quid jam cælum faciat? huic solem, illi pluvias, huic ventos mittat? hoc certe postulatur: non fit? liberalissime murmuratur. Et quodnam hoc cæli regimen, quis Deus iste, qui ad omnium tam diversa vota tempestatem attemperet? stultissimi mortales, quid murmuratis non fieri, quæ fieri non possunt, non debent? Et quis mechanicus opifex est, quis cerdo, quis sartor sui opificii exacte peritus, qui ferat sibi ab imperitissimis quibusque suæ artis regulas dictari; & rex summus patiatur sibi à servulis vilissimis Orbis gubernandi ordinem ac formam præscribi? quid hoc agitis insani homunciones, vos Deo modum suggerere, & obmurmurare si contra fiat? Nemo miretur variis Orbem cladibus exerceri, & jam terram non respondere, jam cælum excandescere, & in murmurantes, grandine, nimbis, nivibus, fulmine animadvertere, & sopita clade una, inferre alteram. Hoc Deus agit, quod pater, qui filium cædit. Si obluctetur ille atque murmuret: Quid, ait parens, nequissime puer, tu etiam patri tuo obmurmurare? tu plagas spernere? faxo hanc oris intemperiem in tergo sentias. Mox denuo puerum corripit, & tamdiu pulsat, dum murmurare desinat. Hic subinde mater conciliatricem se interponens; Ne sævi, ait, mi vir,

* Firneißt.

vir, ætatis tirocinio peccavit, imprudens puer est. Propterea, inquit pater, expellenda est plagis hæc imprudentia; discat sapere, & castigatus non murmurare. Sic omnino Deus hos igne punit; murmurant: punit serpentibus; murmurant: punit hiatu terræ; murmurant. Bene est, jam novæ insonant plagæ, jam brachium vi magna tollitur, punientur & gladio: Ita & nos honoribus exuimur; murmuramus: fortunis evolvimur; murmuramus: morbis corripimur; murmuramus: curis & angoribus premimur; murmuramus adhuc. Deus tandem velut exacerbatus pater: Quid? vos conditori toties reclamare, toties obstrepere patri? faxo, sentiatis hanc linguæ proterviam: Vos in manu mea, ut levis pila, ut fragile vitrum resistitis? humi allidam & conteram: omne mihi jus in vos est, vitæ necisque: & ego vos feram obstrepentes? nunquam hæc tuli, nunquam feram, nec quidem in amicissimis.

En ô mortales vestri murmuris insaniam: obloqui Deo furiosum nimis est. *Iob. c. 9 v. 4.* Quis restitit ei & pacem habuit? Omne vitæ nostræ momentum, Deo transcriptum est. Eleganter dixit Bernardus: Iuste sibi vendicat meam vitam, qui pro mea posuit suam. Quisquis igitur divinæ voluntati suam vult integre conformare, cumprimis omne murmur caveat, dicatque in rebus omnibus, Ita Pater, Ita Pater, Ita mi Pater; æquum est, bonum est, quicquid fecisti & jussisti, quicquid facis & jubus.

IV. Neque Deo solum non obmurmurandum, sed nec magistratui, nec hominum ulli. Errat magistratus, hallucinatur dominus? judicem suum non evadent. Non est discipulus super magistrum: Non est servus *Luc. c. 6 v. 40. & Ioã. c. 15. v. 20.*

major

majorDomino suo. Sed neque ulla murmuratio magistratum, aut dominum emendabit, si errent. Saul Hebræus rex, quod fasti Regum memorant, à suo milite secessit in specum, purgandæ alvo. Hic David & ipse cum suo milite delitescens, clam adrepsit, & regiæ chlamydis partem præcidit. Nec ultra manui licere voluit. Hoc Gregorius exponens: Quid per Saul, inquit, nisi mali domini, quid per David, nisi subditi intelliguntur? David etsi potuisset occidere, voluisset tamen nec vel tantum quidem tetigisse, quia boni subditi non solum non ferrum, sed nec linguam quidem in dominos stringunt obmurmurando. quod si exteriora quædam reprehendunt, oram paludamenti præscindunt; sed quemadmodum David cor suum percussit, eo quod chlamydis limbum abscidisset, ita & illi redeunt ad se atque castigant se, ob minimam etiam murmurationem, & Davidem voce præeuntem sequuntur, dicuntque: Propitius sit mihi Dominus ne faciam hanc rem, domino meo Christo Domini. Addit Gregorius: Qui contra propositam sibi potestatem murmurat, liquet quod illum redarguit, qui eandem potestatem homini dedit. Ita prorsus Moses & Aaron ratiocinati: Nos enim quid sumus, inquiunt, nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum. Deus ipse haud aliter questus est: Vsquequo detrahet mihi populus iste? Vsquequo multitudo hæc pessima murmurat contra me? Idcirco altissimum vociferatur, & monet æterna sapientia: Custodite vos à murmuratione quæ nihil prodest. Sed tam effrenes sunt atque indomiti affectus nostri, tam impatiens legis est lingua nostra, ut sæpe non ignari faciendæ jacturæ, nihilominus in perniciem nostram effusissime murmuremus. Hanc murmuran-

1. Reg. c. 24. v. 7.

Exod. c. 16. v. 8.

Num. c. 14. v. 11. & v. 27.

Sap. c. 1. v. 11.

murandi licentiam explicaturus Siracides: Præcordia fatui, ait, quosi rota carri, & quasi axis versatilis cogitatus illius. Rota non inuncta stridet; os male institutum facillime murmurat. *Eccl. c.33. v.5.* Ajunt nemini pileum posse imponi ab alio, ut exacte quadret capiti, hinc eum alter plerunque aliter reponit; plurimis quicquid feceris, importune feceris, & incommode: carpunt, emendant, aliter faciunt, & hoc quidem, ajunt, melius debuisset fieri, hoc ita faciendum est. O * mures alpinos, qui furta sua in montes convehunt; *De quibus Plinius lib. 8. natur. histor. c.37.* ita vos plerunque in latebris mussitatis, uti mures. Et hæc murmura vestra jam Deum, jam magistratum, jam æquales, jam etiam res inanimas petunt, uti canis lapidem in se missum invadit morsu. quid hic demum lucri est? dentes perdere, & quod cupias non obtinere. Beati Francisci Assisinatis socius Egidius, cuidam obmurmuranti, quod sibi pœna delicto gravior injungeretur, opportunissime in os occentans: Quanto plus murmuras, *inquit*, tanto amplius te oneras: & quanto humilius sanctæ obedientiæ jugo caput submiseris, tanto tibi levius futurum erit onus. *Ex aur. sent. S. Egidii.*

V. Mellifluus Doctor Bernardus, sed hic profecto non mella stillans: Grave peccatum, inquit, est murmuratio. Regnum cælorum nullus qui murmurat accipit: nullus qui illud accipit, murmurare potest. Virtutes perdimus, si pro cibo vel potu murmuramus. *Bern. de modo bene vivendi serm. 47. med.* Igitur necessarium est valde nobis consilium Pauli Apostoli, dicentis: Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, in deserto videlicet, & perierunt ab exterminatore. Linguas ergo nostras à mur-

* Murmelthierlein.

à murmuratione cuſtodiamus, ne (quod abſit) ſicut illi perierunt in hoc ſæculo, nos pereamus in futuro. non ergo murmuremus, ne forte ſicut illi perierunt in hac vita, nos pereamus in futura. Caveamus ab omni murmuratione, ne forte quod illi paſſi ſunt in corporibus, nos patiamur in animabus. Iterum Apoſtolus conſulendo nobis loquitur dicens: Neque tentemus Chriſtum, ſicut quidam eorum tentaverunt & à ſerpentibus perierunt. Chriſtum tentat, qui pro cibo, vel potu, vel veſtimento murmurat, ſicut ſcriptum eſt de eodem populo: Tentaverunt Deum in cordibus ſuis, ut peterent eſcas animabus ſuis. Et murmuraverunt in tabernaculis ſuis, & non exaudierunt vocem Domini. Omnis qui murmurat, venenum diaboli habet in lingua. Cavendum eſt ergo nobis à murmuratione, ne mortifero & diabolico veneno pereamus.

Hanc ob cauſſam toties tamque varie hortatus nos Paulus: Omnia, inquit, facite ſine murmurationibus & hæſitationibus, ut ſitis ſine querela, & ſimplices filii Dei. Quam ſollicite divinus hic Eccleſiaſtes monet, ne, cum Chriſtiano nomine cenſeamur, Iudæi ſimus, & pereamus ab exterminatore: Illo nimirum exterminatore, inquit Bernardus, qui poſitus eſt in hoc ipſum, ut à terminis beatæ illius civitatis arceat murmurantes. Cuſtodiamus nos ergo à murmuratione quæ nihil prodeſt. Quiſquis, vult eſſe cælitum amicus, ne velit eſſe frater Iſcariotæ Iudæ proditoris, quem certe obmurmuratio in præceps egit: nam poſtquam auſus eſt eſſe murmurator, nil veritus eſt eſſe proditor. Optime dixit beatus Antiochus: Murmurator eſt inſtar turbidiſſimi amnis; qui vero non murmurat; illimis eſt rivulus. Hoc agamus, ô Religioſi, ô Chriſtiani, jubeat, velit

Philip. c. 2. v. 14. & v. 15.

Bern. ſent. mihi pag. 486.

ſupra

supra nos Deus, quicquid sanctissimæ illius Voluntati placuerit, nos id omne sine murmure toleremus; imperet magistratus, mandent domini, vellicent æquales, non murmurando longe levius, quicquid erit oneris perferetur. In plurimis triumphare poterit, quisquis poterit nunquam murmurare.

N
NOVA NOVA.
NVGIGERVLA LINGVA
A

N

A. Fama tubam & volantem gladium ferens, oculis sistit Linguam NVGIGERVLAM, monstrum omni Proteo mages variabile, quod Orbem fabulis implet, & sæpe tragœdias Joco excitat. Hoc monstrum eundo crescit, & pleraque omnia vero majora nuntiat, & nec quidem cum vera dicit, falsis abstinet: & quamvis nugas duntaxat & affanias effundat, nonnunquam tamen loco mille testium est. Nugigerula lingua semper noxia, tunc maxime cum nugas spargere videtur serias. Vide C. 40. totum.

N

CAPUT XL.

Quid monstri sit lingua NUGIGERULA, *& quam ea Mendacio affinis.*

FAcundissimus Græciæ Orator Demosthenes, cum ad populum Atheniensem verba faceret, observaretque nonnullorum aures languere, & oculos in somnum fatiscere, ingeniose vela vertens: Audite, inquit, viri Athenienses rem novam, & antehac inauditam: Duo quidam Megara ibant æstuante cælo, nec ullæ se arbores offerebant quæ foliis æstum temperarent. Alter asino vehens hoc unum subsidii reperit, infra asinum se abjicere captandæ umbræ. At comes qui jumentum equiti elocaverat, hoc omni modo prohibere velle, & elocatum asinum dicere, non umbram asini. Vix hæc Demosthenes cœperat, cum omnes arrectis auribus astare, neminis oculi conquiniscere, avidissime omnes rei eventum expectare: at Græcus Orator auditores increpare, fabularum famem objicere, nugarum sitim perstringere, vigilantiam ad seria postulare, denique ad caussæ momentum attentos reddere. Notum humanæ gentis vitium est, rumores & nugas avidissime consectari. huic vitio bellissime subservit lingua, quam suo nomine *Nugigerulam* vocamus, cujus hoc munus est, nugas dicere, rumores spargere, facetias & jocos serere, seria vix unquam libare, omnium aures fabulis mulcere, nova priscis, falsa veris miscere, absurda quæque pro novis, infecta & nunquam somniata pro factis vendere. Hoc *Nugigerulæ* officium est, amplum illud, sed census exigui, & dispendii sæpe maximi, de quo nunc plura.

I. Ve-

I. Vetus est Germanis verbum; Hominum stultorum manus in omni pariete monumentum relinquunt stultitiæ: talis est lingua Nugigerula, omnium aures rumoribus & fabulis implet, veris an falsis hoc ipsi non est curæ. Vix tenuis alicubi è latebris emergit rumusculus, mox adest Nugigerula, & partum hunc velut Levana tollit, eumque jubet protinus grandescere, atque ut formosior sit, lacinias ei amplissimas induit. Ita obvio cuique rumores ut recentem ac musteam, imo ut veram narrationem obtrudit, & plerunque vix quidquam veri habet: ita falsitas brevissimo tempore propagatur per Orbem. Quisquis rumorem audit, addit aliquid & affingit auditis, quicquid aut credulitas aut decorum suaserit. Hinc narrationes nascuntur monstrosissimæ, quæ demum omnem veri similitudinem exuunt. A quo uno Nugigerula commendanda est, quod ea narret sæpissime quæ non multo egeant examine; primo aspectu liquet, quam excedant fidem narrata. Sicuti Montanus venter & gulo voracissimus primo morsu noverat, è quo littore mitterentur ostrea. Facete Iuvenalis:

—— Circeis nata forent, an Sat. 4.
Lucrinum ad saxum Rutupinove edita fundo v. 140.
Ostrea, callebat primo deprendere morsu.

Ita prorsus narratiunculæ quædam, quas honesto nomine NOVA vocamus, vix audiuntur, & fidem amittunt. Nam uti machinamenta olim lignea eo artificio compingebantur, ut cum in triumphorum pompa ducerentur, subito crescerent, & sese in altum efferrent, Poëtæ docent:

a *Et crescunt media pegmata celsa via.*
b *Vel qui more avium sese jaculantur in auras.*
Corporaque ædificant celeri crescentia nexu.

a *Martial. lib. spect. epigr. 2.*
b *Claudianus de consulatu Manli Theodosii.*

Sic rumores ubi ſpargi cœperint, ſubito creſcere ſolent, & in eam extendi magnitudinem quæ credi non poſſit. Cautela hic opus maxima, ne dum *Nova* narramus, veterem perdamus fidem, & mendaces habeamur. Qui tantum audita refert, ſæpiſſime fallit, falſus ipſe prior. Thales à quodam interrogatus, quantum à vero falſum abeſſet? Quantum, inquit, oculi diſtant ab auribus. Senſit autem eos plerunque mentiri, qui audita ſolum, non viſa referunt.

Maximus ſerm. 35.

Si omne quod è fodinis eruunt metallici, argentum eſſet vel aurum, jam pridem Orbis hic noſter deaurari potuiſſet, ſed dum metallum, quod effoſſum eſt ab admiſtis ſordibus, terra, ſaxis, arena ſecernatur, ad lamellam exiguam redigitur: ita ſe habet rerum novarum recitatio, ſi demantur ficta, falſa, male percepta, per conjecturas addita. heu quam modicum puræ putæ veritatis remanet? plerunque dimidiam partem confictum eſt, quod oratione verboſiſſima enumeratur. Veriſſime dixit Nicetas Choniates: Fama veritatem ſæpe opprimit, nec certi quidquam adfert. Nimium quantum creſcit eundo fama. Nec eſt quod miremur; frequenter omni opera & ſtudio hoc agitur, ut falſiſſima quæque in populum ſpargantur, ut miſera plebs ſpe vaniſſima lactetur. Revocet quis in memoriam annum milleſimum ſexcenteſimum decimum ſeptimum, & ſequentes alios ad milleſimum ſexcenteſimum trigeſimum, quanta his annis, quamque monſtroſa prodierunt figmenta? quæ tamen omnia ſub honeſtiſſimo nomine rerum novarum vendebantur. Hoc unice multis in urbibus curabatur, ut plebs ſpecioſiſſimis commentis animaretur, ad fortunas omnes exponendas in tam fortunatum

tunatum bellum. Cura hic ingens fuit publice veritatem ignorari: Hinc plurimis post omnia perdita, creverunt tamen animi rumoribus inanissimis erecti. Iamque veritas passim tam ignominiose habetur, ut ejus ludibrium vel saxo sit grave. Et eo fabularum prolapsi sumus, ut in civitatibus alicubi novarum rerum scriptores quærant, *quæ veritas placeat, Catholica an Lutherana? Quasi vero veritatis genius hoc admittat, sibi ipsi contradicere? aut hæc aut illa veritas non sit veritas necesse est, quando sibi tam largiter contradicunt.

II. Solebat Bernardus duodecemplex malum percensere, quibus cœnobia everterentur. Sunt hæc ordine: Prælatus negligens, Discipulus inobediens, Iuvenis otiosus, Senex obstinatus, Monachus Curialis, Religiosus caussidicus, Pannus pretiosus, Cibus exquisitus, Irreverentia circa altare, Lis in capitulo, Dissolutio in choro, denique Rumor in claustro. Revera inter tot cœnobiorum mala non est minimum, quod est ultimũ, *Vani Rumores*. His exterminandis aut saltem non temere narrandis, certam legem sanctus Ignatius Lojola suis injunxit. *Reg. commũ. 37* Neque nos de scriptis solum rumoribus hic agimus, sed de quocunque alio relatu, qui ubi aliquid incrementi sumpserit, mox in rumorem transit. Inter ipsos etiam Apostolos hæc loquendi labes serpere cœpit: Exivit sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur. Tantis auctoribus hoc sparsum est, ut id scripto fuerit refutandum à Ioanne, qui clare asserit: Non dixit ei IESVS, non moritur, sed, sic eum volo ma- *Ioan. c. 11. v. 23.*

 nere.

* Was wolt jhr für Zeitungen/ Lutherische/oder Catholische?

nere. Nimirum verba Domini ſiniſtre percepta, aut perperam explicata, ſtatim rumorem falſum conflarunt. Hoc ipſum hodieque millies contingit: excipiuntur aliquot voculæ, ſed mutilæ, aut ad audientis arbitrium detortæ: hinc rumores falſi, hinc aniles fabulæ, hinc nugæ nugarum.

Timotheum divinus Paulus ſic hortatur: Ineptas & aniles fabulas devita. Eas potiſſimum fabulas notavit, quas Simonianorum hæreſis, de rerum creatione, de pugnis Angelorum, de bono & malo Deo, de cibis bonis & malis confinxit. Poſt impias iſtas, profanæ quoque fabulæ damnandæ, quibus quotidianum ſermonem condiri, credimus imperite. Nam etſi ſalva ſint hic omnia, nihilominus ſtultitiam prodit Nugigerula inſignem.

1. Tim. c. 4. v. 7.

Gorgias Sophiſta, duos adiit indoctos philoſophos, unum ridicula proponentem, alterum inſulſa reſpondentem: Ecquis veſtrum, ait, ſtultior, qui hircum mulget, an qui cribrum ſupponit? Iſtud Gorgiæ ſæpiſſime quærendum foret: quis magis fatuus, qui fabulas tam indoctas, rumuſculos tam mendaces ſpargit, an qui credit & aliis vendit auctiore pretio? Ineptas ergo fabulas, ô Timothee, devita, exerce autem teipſum ad pietatem. Nam multi optimas horas peſſime perdunt, dum ea legunt, quæ profanis aut ſordidis imaginibus ſic occupent animum, ut ei vix liceat cogitare ſanctiora. Tu ergo talia lege, illa meditare, quæ meliorem te faciant, quæ ſaniores in te affectus ſuſcitent, nutriantque: Stultas & ſine diſciplina quæſtiones devita, quibus Attellanæ fabulæ, Madaurenſes & Arbitri, ſcriptores impuriſſimi abundant.

2. Tim. c. 2. v. 23.

Venenũ vere letaliſſimum.

Norit igitur Lingua Nugigerula, quantum faciat damni, dum nugis ſpargendis ſtudet.

ſtudet. Hoc tam inani ſtudio, pretioſiſſimum tempus, cujus unius jactura irreparabilis, per ludum & jocum amittitur; animus ſic impletur nugis, ut optima quæque nauſeet, & grande cenſeat faſtidium precari. Et quia Nugigerula ſæpe falſa pro veris venditat, peſſimum nomen conciliat ſuo domino, ut de eo paſſim dicatur: Bonus iſte vir, multa dicit, pauca probat, nec omnia quæ affirmat, ex tripode pronuntiari credendum. Hæc talis fama nemini non plurimum officit, cum ſcilicet quæri ſolet: Taliſne huic homini lingua eſt, cui non ſemper tuto liceat credere? qui ſæpiſſime quidem grandi hiatu, *Nova Nova* proclamet, id tamen plerunque non aliter interpretandum, quam *Mendacia, Mendacia*. Et quoniam diſertus hic nugator ſomniis ſuis atque ineptiis multos decepit, credat ei Iudæus Apella, aut quiſquis alius verbis duci voluerit. Nos illi cras credemus, hodie nihil. Hoc ſuo domino Lingua Nugigerula nomen parit, ut omnes qui eum noverint, dicant, *nugigerulus, fabulator, nugivendus eſt: audiamus ergo, quæ nova ſomnia ferat hic homo; hiſtoria fabulari plenus eſt, quacunque parte dolium hoc relinas, nugamenta copioſiſſime fundit, nempe rumoribus narrandis ſemper paratus eſt, cum deeſt quod narret, tam fertilis eſt ingenii, ut rumores nuſquam auditos ipſe fingat: rariſſimus apud eum hoſpes eſt Veritas. Hanc famam colligit, hoc habet ille commodi, qui nugis ac rumoribus recenſendis vel etiam audiendis tam ſtudioſe vacat. Nam cum mitiſſime de illo alii loquuntur: Vt ſciatis, inquiunt, quid hominis ſit iſte, patria & domo Athenienſis eſt, de quibus illud beati Pau-

* Fabelhanß/Merlentrager.

Act. c.17. v.21. ti Pauli jam notum : Athenienses autem omnes & advenæ hospites, ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid novi.

III. Sed ô humanæ mentis temulentiam! Vitam agimus brevissimam; dum ordimur, finis est: Tempus perniciſſimum non gressu, non cursu, nec volatu recedit, sed momentis fluit singulis, nosque inania cogitantes deserit, fuga æternum irrevocabili: Nos tamen inter hæc rapidissimi temporis præcipitia non tantum lenti sumus, sed etiam nugaces & optimos quosque dies sterilissimis nugamentis frangimus. Agit nos, agiturque velox dies : inscii rapimur, dum nugamur, & pernicie nostra ludimus. Seneca celeritatem temporis explicaturus: *Seneca Epist. 108. post med. pauculis additis.* Nunquam Virgilius, inquit, dies dicit ire, sed fugere, quod currendi genus concitatissimum est.

Optima quæque dies miseris mortalibus, ævi
Prima fugit ——

Quare optima? quia restat quod incertum est. Quare optima? quia juvenes possumus discere, possumus facilem animum, & adhuc tractabilem, ad meliora convertere: quia hoc tempus idoneum est laboribus, idoneum agitandis per studia ingeniis, & exercendis per opera corporibus. Quid ergo cessamus, quid fabulas ac nugas tractamus? Meliora prætervolant, deteriora succedunt. Quemadmodum ex amphora primum, quod est sincerissimum effluit, gravissimum quodque turbidumque subsidit: sic in ætate nostra, quod optimum, in prima est. Id exhauriri in nugis potius patimur, ut nobis fæcem reservemus. Itaque toto hoc agamus animo, & ineptiis ac nugamentis omissis, in rem unam laboremus, ne hanc temporis perniciſſimi celeritatem, quam

quam retinere non possumus, relicti demum intelligamus. Primus quisque tanquam optimus dies placeat, & redigatur in nostrum. Prisci:

Hic meus est, dixere, dies.

Ita dies fiunt nostri, cum eos usurpamus ad seria: alieni sunt & nihil ad nos, qui inter nugas ac fabulas elabuntur. Machetes religiosissimus senex, Cassiano teste, diabolum otiosarum fabularum fautorem maximum esse his argumentis docuit. Sermonem coeperat Machetes de rebus divinis. Auditores, quos habuit, verborum modulis paullatim sopiri, & toto capite annuere, sic dicta omnia surdis auribus transmittere. Senex sermonem cœptum subito abrumpere, & jucundam texere fabulam, &, Audite, inquit, obsecro rem miram, qua ratione Vulpes & Simia, alternis sese astibus circumvenerint. Vix narrationem hanc ingressus, & mox omnium oculi reviviscere atque aperiri, aures audiendi cupidæ patere, jam nemo dormire amplius: Hic serio ingemiscens senex: Cæperamus, inquit, divina sermone prosequi: mox fere omnium oculos & aures occlusit sopor, & nescio quam inexpugnabilis dormiendi necessitas; paucissimos ea quæ dicebantur attentos habuerunt: ubi vero fabulosum apologum exorsus sum, illico excussus est iners somnus, nemo non vigilavit. Videte quæso, fratres, quis sacri sermonis impugnator huc irrepserit, quis oculos oppresserit hoc lethargo; Profecto non alium reperietis, quam illum ab inferis pervigilem draconem, qui tum maxime somnum inducere conatur. cum dicuntur animo profutura; cum vero fabulæ percensentur, attentam omnibus vigilantiam facile persuadet. Videte, fratres, qua arte tam vitiosum sopo-

Cass. l. 5 instit. c. 31.

soporem expugnetis. qui dormit feriis & vigilat fabulis, discipulus est cacodæmonis.

Cass. l. 5. Insti. c. 32. Maches Anachoreta litteras nec unas tantum, sed plures in fasciculum colligatas accepit è patria. hic ipse secum quærere: Et quantum, inquit, temporis perdes, dum has tot chartas perlegas? quantis animum cogitationibus implebis; quam vanam inde lætitiam, aut quam inutilem hauries mœrorem? quot diebus laborabis, dum parentum, cognatorum, & amicorum memoriam aboleas? quid facies tam diversis & precibus & blanditiis confusus? mox mascula manu arreptum fasciculum etiamnum ligatum conjiciens in ignem: Ite, inquit, cogitationes patriæ; satius est vos ardere quam meam mentem.

Ribad. l. 5. c. 1. post med. Hunc feliciter æmulatus sanctus Ignatius Lojola, nam cum clauso cubiculo ardenter precaretur, janitor ad fores bis terve pulsavit, vocem præstolatus quæ juberet ingredi. Cum preces Ignatius perseveraret, & nec verbulo responderet, janitor iterum iterumque obtundens ostium, molestus esse non desiit. Demum pandens januam: Quid, inquit, tibi vis frater? Cui janitor: En Pater litteras, ait, allatas è patria; & una litterarum fascem tradidit Ignatio, qui ostium obserans, accensum focum circumspexit (hiems erat) & liberalissima manu litterarum fascem pabulum projecit igni, at ipse continuo ad intermissas preces rediit. DEUS bone, quam non avidi erant rerum novarum sanctissimi quique viri, quibus longe consultius visum est tot una litteras, quam tempus comburere, chartaceos libellos flammis abjicere, quam animum curis, quæ nocere plurimum, prodesse vix quidquam possunt. Quin ergo & nos libera voce dicimus: Ite vani rumo-

rumores, ite; longe satius est, hæc talia nesciri, quam animi tranquillitatem amitti, curas augeri, lætitiam vanam accendi, mœrorem non profuturum ali, tempus omnium pretiosorum pretiosissimum pessime consumi. Profecto pars magna tranquillitatis est, hæc velle ignorare.

Otiosa

O
OTIOSA LINGVA
OSTENTATIO
A
B

O

Otiosa, Objurgans, Ostentatrix lingua hoc loco se spectandas præbent.

OTIOSAM *linguam adumbrat otiosus dæmon gladio indormiens, & hic homo somni plenus* A. *qui scripturus videtur, nec tamen scribit, nam calamum læva gerit ignavißime. Imo tam piger est, & laboris parcus, ut nec muscis quidem abigendis libeat movere manum. Otiosa linguæ ingens muscarum agmen unico partu effundit. Sed pungent hæ muscæ, cum dies aderit rationis reddendæ, de verbis etiã otiosis. Vide C.* 41. §. 1.

B. OBIVRGANTEM *linguam repræsentat is qui ignem elicit è silice, sed sicut scribæ calamum sinistra, ita hic ea manu tenet silicem qua chalybem deberet, modo prorsus inverso: ita & Lingua Objurgans omnem reprehendendi ordinem invertit. Vide C.*42. §. 1.

C. OSTENTATRICIS *linguæ symbolum est simia in delphino equitans. Vide C.* 45. §. 3.

CAPVT

O

CAPVT XLI.

Otiosam Liguam diverse perniciosam esse, & de illius pœna.

CEram æmulatur mens humana, calore mitescit & formam quancunque mollis recipit, frigore indurescit, nec facile signatorium annulum admittit. Colloquia verecunda & Christianam sapientiam spirantia, intellectum sic afficiunt, voluntatem sic calefaciunt, ut flecti se sinat, & formantem manum facillima sequatur. Cleophas cum socio comite Emaunta ibat ipso die revivis centis Christi: erant hi duo peregrini, velut durissima cera, quam unicum colloquium pium in eam facilitatem emolliit, ut magistra manus obedientem habuerit ad omnia. Nutabat fides horum viatorum desperabundis colloquiis misere convulsa, sed hanc tertii comitis colloquium sic denuo erexit, ut
Luc. c.24. v.2. hi duo ipsimet faterentur: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via? Nec mirum; Ignitum eloquium
Psal. 118. v.40. tuum, (Domine) vehementer.

Colloquia vero vana & otiosa ita omnem virtutem enervant, ut Paulinum oraculum
1.Cor. c.15. v.33. pronuntiet: Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Malis colloquiis jure annumerantur otiosa, quæ verborum semper plurimum, nihil emolumenti, plerunque multum detrimenti habent, prout scilicet facundiam suam explicat lingua Otiosa, de qua nunc agendum. & principio quidem exponendum, quæ verba dicantur otiosa, deinde quantum ea damni adferant; tertio quæ eorum sit pœna, & cur illa tantopere cavenda.

I. Otiosa lingua nominatur, prout eam Hiero-

Hieronymus depingit, quæ nec loquenti nec audienti prodest. Hinc Otiosum verbum beatus Gregorius appellat, quod aut justæ necessitatis, aut piæ utilitatis intentione caret. Hinc quicquid loqueris, inquit Bernardus, nisi intendas alicui prodesse, otiosum est. Varium ab his & multiplex damnum, nos ea in quatuor classes reducimus. *Gregor. lib. 7. moral. c. 17. & hō. 6. in Euang.*

Prima: Otiosa verba flammarum piacularium nobile sunt pabulum. Ecquid in otiosas voces gravius aut formidabilius dici potest, quam quod servator Orbis his omnino verbis proclamat: Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii. Pensitate hæc obsecro; ad tribunal trahuntur verba etiam otiosa, quantumvis innoxia, quid lascivis fiet, quid fiet noxiis & blasphemis, si vana quoque & inutilia coguntur in jus ambulare? Bernardus hic ingemiscens: quam vera sententia, inquit, in multiloquio non effugiendum peccatum. Vt enim prætercam cetera, si propterea est otiosum verbum, quod nullam rationabilem caussam habeat, quam rationem de eo reddere poterimus, quod est præter rationem? Nemo ergo arbitretur otiosa verba ut vilissimum quid, oblivioni tradenda; in die judicii ratio de iis exigetur, nec tantũ de aliquibus, sed omne verbum otiosum judici sistetur. Heu nobis, inquit Bernardus, quænam poterit reddi ratio de otio? Otium non est, si non omnino ratione vacuum est. Quod si homo unicus multa millia otiosorum temere fundat, dum vivit, quis erit numerus otiosorum verborũ, quæ omnes omnino homines loquentur? Id tamen exactissime constabit summo judici, quot, & quænã universi & singuli sæculis omnibus protulerint; *omne verbum otiosum* dabit suppliciũ. *Bern. de Pass. Dom. c. 25.* *Mat. c. 12. v. 36.* *Bern. serm. de triplici custod.* *Idem de præcept. & dispens. c. 12. initio.*

Classis secundæ damna sunt: A verbis otiosis facillime transitur ad scurrilia, & ad noxia. Amnis exundans cito fit lutosus; lingua exerrans omne genus sordium brevi colligit. Verissime dixit Gregorius: Dum otiosa verba negligimus, ad noxia pervenimus. Primo quidem loquimur aliena, & quæ nihil ad rem; paullatim miscemus detractiones; tandem erumpit lingua in contumelias: quisquis non abstinet otiosis, sane nec noxiis abstinebit. Tertia damnorum classis est: Otiosa verba, omnem pietatis spiritum extinguunt, mentem obnubilant, tranquillitatem turbant. Verissime dixit Salomon: Vbi verba sunt plurima, ibi frequenter egestas, virtutis scilicet & bonæ mentis. Si vasi vinario aut unguentario desit operculum, vini aut unguenti odor brevi omnis defluet. Beatus Diadochus dicere solebat, Balneum aut hypocaustum calorem omnem amittit, si balnei aut hypocausti janua relinquatur sæpius aperta. Sunt qui hominem castro conferant vel arci: sed arx hæc subinde ab hostibus undique obsidetur. Sensit hoc qui dixit: Inimici mei animam meam circumdederunt. Arcis illius porta, os hominis est: hostis cum portam tenet, arcem cepit. ideo qui cupit custoditam arcem, summa diligentia necesse est custodiat portam. Nihil hic muniminis omisit natura; sepem huic portæ osseam apposuit è triginta plus minus dentibus; addidit labia, pontem versatilem. Si qui jam cautiores sunt castellani, portam nunquam referant locuturi, quin Linguam prius moneant: Lingua quo vadis? attende tibi, ne nimis magno nobis stet prodiisse in publicum, & locutam esse. Attende tibi. & dum licet, disce manere domi: Omne verbum otiosum subibit judicium.

Greg. in c. 6. Iob. — *Prov. c. 14. v. 23.* — *Diadoc. de perf. spirit. c. 70.* — *Ps. 16. v. 19.*

II. Quarta damnorum classis: Otiosa colloquia

loquia suffurantur tempus, omni auro, omnique gemma longe pretiosius. quisquis hinc otiosis næniis auferat vel horulam, nihil dignũ tanto impendio redditurus est. Apis illa Claræ vallis Bernardus, si usquam, certe hic aculeum habet, quẽ otiosis illis fabulatoribus insigens: Nemo vestrum, inquit, parvi æstimet tempus quod in verbis consumitur otiosis. Siquidem tempus acceptabile est, & dies salutis. Volat verbũ irrevocabile, volat tempus irremeabile, nec advertit insipiens quid amittat. Libet confabulari, ajunt, donec hora prætereat. O donec prætereat hora, O donec pertranseat tempus: Donec hora prætereat, quam tibi ad agendam pænitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad gloriam promerendam, miseratio conditoris indulget. Donec transeat tempus, quo divinam tibi repropitiare debueras pietatẽ, properare ad angelicam societatem, suspirare ad amissam hereditatem, aspirare ad promissam felicitatem, excitare remissam voluntatem, flere commissam iniquitatem. Sic nimirum, sic agricolæ cum diu desiderata affuerit opportunitas seminandi, sic vinitores cum expectatum tempus putationis advenerit, invenisse occupationes, & quasi irreprehensibiliter sine opere diem transegisse lætantur? Sic instantibus nundinis institores nectere moras, occasiones quærere solent, ne quem forte sibi ex eis quæstum provenire contingat? Sic denique pauperes mendicantes, cum multis clamoribus evocatus tandem affuerit eleemosynarum distributor, diverticula captant, & concurrentibus sociis vacuos ambiunt occupare recessus, & fovere latebras in angulis platearum? Vtinam tamen vel solum tempus vitæ amitteretur in verbis; sed multi in his etiam vitam amittere comprobantur: nec ipsi modo amitte-

Bern. serm. de triplici custodia, mihi pag. 385. ante med. serm.

 re, sed

re, sed aliis quoque adimere. Hanc Bernardi sapientem facundiam confirmans Hieronymus: Breve est, inquit, hujus vitæ curriculum, hoc ipsum quod loquor, quod scribo, quod relego, de tempore meo mihi aut crescit, aut deperit. Res tanti pretii tempus est, ut hujus unius jactura plurimum & pæne sola sit deploranda. Quicquid ceterorum amiseris, reparabile damnum est: dispendium temporis vel minimi nulla restituent sæcula. Pecuniæ jacturam fecisti? reddi potest alia, & copiosior. honorem perdidisti? redire potest: & auctior. valetudinem amisisti? plurimis hoc damnum profuit: sed & valetudinem amissam quam multi recuperant; amissum tempus nemo omnium unquam reduxit: irreparabile est, cujus tamen optimam quamque partem otiosa colloquia subducunt. Credibile est nec à sapientibus quidem hoc temporis pretium satis æstimari. Vt ut hæc sunt, hoc Christianus sapiens unice laboret, sic omne vitæ momentum dispensare, ne unquam de se cacodæmon gloriari hoc possit, *Inveni otiosum*. Multicolor est otiositas, sunt enim & otiosæ cogitationes, quas sæpe comitatur otiosa confabulatio, hanc non raro sequitur opus otiosam, quod quandoque pejus est ignavissimis feriis. De quo dilucide Bernardus: In hoc genere transgressionis, inquit, nonnulla sunt stultiloquia, seu vaniloquia, & quæque otiose dicta, facta, cogitata.

Hieron. in c. 6. epist. ad Galat.

Bern. de præcept. & dispens. c. 14. post. initiū.

III. Optimus loquendi magister Christus, in omnibus suis colloquiis occasionem captabat ut sermonem quacunque de re institutum flecteret ad divina. Collocutus cum Samaritide, ab aqua Sicharia ad aquam vivam in cælo salientem opportunissime deduxit sermonem. Cum mentio incideret de Manna, cœpit Servator de vero Angelorum pane:

Ioan. c. 4. v. 14.

pane differere, ut non nemo auditorum esset qui diceret : Domine semper da nobis panem hunc. Hac occasione oblata : Ego, inquit, sum panis vitæ ; qui venit ad me, non esuriet ; & qui credit in me , non sitiet unquam. Cum sub concione nuntiasset quis , adesse matrem & fratres, arripuit verba nuntii, & de Dei voluntate cœpit dicere. Eodem modo in conviviis quam nobiles instituit dissertatiunculas convivis & tempori aptas? Apud Matthæum telonarium de medicina sacra, seu, pœnitentia ; apud Simonem Pharisæum de divino amore ob præsentē Magdalenam ; apud Pharisæorum principem , ubi delitias faciebant , & ceremoniam adhibebant in accubitu, de Humilitate cœpit disserere. Exemplis tam luculentis instruimur, quomodo colloquia inutilia & otiosa dextre derivanda in affatus meliores. Non enim in levi ponendum , destinato loqui otiosa. Optimus hac in re monitor Bernardus : Quid cum scienter, inquit, & ex deliberatione in verba otiosa, silentio licet non indicto, lingua laxatur ? Hanc noxam Deus sæpissime non futuris judiciis servat , sed præsenti vindicat supplicio. Beatus Gregorius narrat virginem consecratam non ab una solum virtute nobilem vixisse in cœnobio : pollebat hæc continentia vitæ , sed non itidem linguæ : mores illius casti , & qui virginem decerent, modo lingua fuisset amantior taciturnitatis. Extra legem garrire solenne illi erat. Obiit tandem & hæc diem suum , sepulta in templo. Nocte proxima vidit æditūus pridie humatam refodi, & ad aram deduci , illic mediam secari , atque in ignem conjici, parte altera intacta. Die sequenti æditūus quæ vidisset noctu , exposuit , & locum monstravit cadaveris combusti. Narrationi fidem fecerunt luculenta rogi vestigia

Ioan. c. 6. v. 35. & 36.

Bern. serm. de præcept. & dispens. c. 12. initio.

Greg. lib. 4. dialog. c. 51.

marmori alte impressa. Ergo nec templi sanctitas ab incendiis servat, quem damnat linguæ procacitas. Gregorii relatus, testimonio firmantur Cassiani, qui senem religiosissimum, in specimen virtutis statuens: Moses, inquit, qui hanc eremum habitat secundus, vir incomparabilis, sed opinionis suæ paullo tenacior cum Macario disceptare cœpit. hic voces jecit duriusculas, & aculeo petiit adversarium. Quia tamen facti pœnituit Mosen, noxam hanc Deus non ad serum tribunal rejecit, sed dæmoni mox potestatem fecit & occupandi hominis, & torquendi. dæmon licentia usus insperatum hospitium invasit. Sed Moses Macarii precibus ab hospite Orciniano brevi liberatus est. Tanti est vel parva in speciem improbitas linguæ, ob quam sanctissimi quique homines pœnas sæpe gravissimas dependerunt. Duranus ex abbate Tolosanus præsul, vir cetera pius & mire industrius, sed linguæ solutioris verba ridicula subinde liberius usurpavit: sed non impune. Postquam enim in humanis esse desiit, cruciatus quos ei beatus Hugo Cluniacensis abbas prædixerat, sensit, & mox Signino, notæ sanctimoniæ sacerdoti visendum se præbuit aspectabili sed tetra forma, præsertim ore portentosum in modum extuberanti, labrisque fæde concisis & exulceratis. Hoc oris habitu & voce lacrimabili suppetias rogavit, præcipue ab Hugone monitore suo ferendas. Hugo re ad se perlata septem cœnobitis unius hebdomadis severum silentium indixit, quod tamen non æque ab omnibus servatum est. Itaque Duranus rediit, & ob neglectam legem necdum è tormentis se liberum monstravit. Nova igitur silentii lex dicitur, qua defuncti præsulis necessitati consuleretur. Tertium denique spectandum sese Duranus, jam à pœnis solutus

Cass. l. 7. collat. c. 27.

Vinc. Belluacens. lib. 26. spec. histor. c. 5. Lippeloo 29 Aprilis in Vita S. Hugonis.

tus exhibuit, & ob præſtitam opem immortales egit gratias Hugoni. Ita nugæ quoque ac facetiæ puniuntur, ita linguæ intemperantia non maxima vel alterius Orbis ſuppliciis eluenda eſt.

IV. Non ignoravit hoc Carthuſianorum ſanctiſſimus Patriarcha Bruno; exploratum habuit quantis à lingua periculis involvamur, quantis damnis; vidit otioſorum verborum ingentes acervos, obſervavit optimum quemque ſua vel aliena lingua perire, novas igitur leges ſibi ſuiſque ſcripſit, quarum caput eſt, ſtrictiſſime SILERE. Bruno ſic ratiocinatus fuit: ſi Doctor ille Pariſienſis qui tanta ſanctimonia præditus credebatur, damnatus eſt ab æquiſſimo judice; hoc ergo connitar, ut ego me ſocioſque meos mature ſubducam in tutum, ubi cum Deo aſſidui loquamur, ne nobis ipſis aliiſque noceamus loquendo. Et qua ratione de tot centenis millibus otioſorum verborum rationem redditùri ſumus? præſertim ſi tot criminoſa, tot falſa, tot luxurioſa ſe miſcuerint? ſit leve quid vox leviter prolata, ſed jure terreat multitudo. leviſſimum quid pluma eſt, ſed numero graves cum plumbo certant; quid imbecillius aquæ guttula, ſed repetita toties, lapidem cavat. Vnica vox otioſa facile habet veniam, ſed cum tanto numero repetuntur, non degravent mergantque navim? Ideo Beatus Godefridus Ambiani præſul, quotieſcunque iter faceret, comites ſemper juſſit præcedere. cauſſam hujuſce moris rogatus, dixit: Ne otioſis ſermonibus texendis ſit occaſio. Iobus ſuis cladibus jam prope ſepultus, amicos nihilominus otioſe garrientes perſtringit, & : Ad increpandũ, inquit, tantum eloquia concinnatis, & in ventũ verba profertis. Merito eos reprehendit velut otioſiſſimos conſolatores. Au- *Iob. c. 6. v. 26.*

ceps in Ardearum venatu non dimittit Falconem, niſi prius viderit Ardeam: venator fune tenet canem, dum conſpexerit feram; at nos incauti evolare verba permittimus, antequam utilitatem ullam cernamus; aëri & ventis loquimur, cum ſciamus non perinde ad nos redire verba, uti ad ſuos dominos manſuefacta animalia; ad aucupem revolat Falco, ad venatorem recurrit canis, verbum ſemel emiſſum nullis artibus ad auctorem revocari poteſt: exceſſit, evaſit, erupit, æternum irrevocabile. Quid igitur eſt conſilii ad otioſam locutionem ſaltem minuendam, ſi non tollendam? Auguſtus Imperator, Suetonio narrante, ita filiam & neptes inſtituit, ut nihil agerent, nihilque loquerentur quod non in diurnos commentarios referri poſſet. Vox digna Cæſare; conſilium auguſtum, vere Chriſtianum; & quod præclare congruit Servatoris dicto. *Reddent rationem de eo in die judicii.* Nulli mortalium vel minimum otioſum verbulum excidit, quod non in tabulas & ſyngraphas referatur. cogitata, facta, dictaque, omnia in Dei perſcriptiones, & in acta mittuntur, nec ſyllabula omiſſa. Quiſquis hoc attentius cogitaverit, ipſe ſibi dicet: Caute, obſecro, caute; nam quicquid dixeris, in tabulas refertur, in acta mittitur; de omni otioſo verbo rationem reddes; vide igitur ne rationes in immenſum excreſcant. Si halec unicus pretio ſtat tanto, quanto ſtabit integra halecum * orca? Si ſua eſt mulcta vel otioſo verbulo, num impunita dimittentur falſa, ſpurca, noxia?

V. Pauca ſæpe verba, per otium & ludum, dolo non malo prolata in errores ſe maximos diffundunt, velut oleum in telam aut aſſerem effuſum latiſſime ſerpit. Ejus rei,

* Ein Thonnen voll.

rei, mi Lector, paradigma tibi, animi gratia exhibeo. Invitarat quiſpiam ſex convivas variæ dignitatis. hinc cum accumbendum, lis ingens & delitiæ ac ceremoniæ plurimæ: alter alteri principem locum cedere, ille non accipere, hic urgere, ille denuo tergiverſari. iſte iterum blandiri, & rogare, ac priorem accubitum deferre. Hic paterfamilias & modimperator partes ſuas interponere: Et quæſo, inquit, num hodie ſtantes prandebimus? proximum quiſque locum occupet, aut ego vos toties adhibebo menſæ, quoties ſeſſionis locus poterit inter vos mutari. Otioſe hoc prorſus & temere dixit, nec prius ad calculos ſedit, ut variandi accubitus numerum iniret. Obſecro te, Lector, addivina, quoties ſex convivæ accumbendi ordinē inter ſe variare poſſint. Dicturo mihi, ſat ſcio, vix habebis fidem. Ergo adverte animum. Si leges Arithmeticæ ſpectemus, poſſunt ſex convivæ ſeptingenties vicies diſcumbendi ordinem commutare. Si jam anno uni trecentos ſexaginta quinque dies aſſignemus (tot enim habet communis annus) debuiſſet paterfamilias ille ſex convivas (ſi quidem promiſſis ſtare voluiſſet) anno integro quotidie bis ad menſam vocaſſe, exceptis ultimis quinque diebus in hebdomade majori ſacra. Necdum credis? ipſis igitur oculis, non ſolum auribus, fidem faciam idque ſignatis tabulis: ſex Alphabeti primæ litteræ, ſex convivarum vices ſubibunt. Litteras perinde ut convivas ſic colloco. Aude, mi Lector, adjectas hic chartas ſine tædio aſpicere. Et en hoſpites meos nunquam eodem ordine accumbentes.

abcdef	acbdef	adbcef	aebcdf	afbcde
abcdfe	acbdfe	adbcfe	aebcfd	afbced
abcedf	acbedf	adbecf	aebdcf	afbdce
abcefd	acbefd	adbefc	aebdfc	afbdec
abcfde	acbfde	adbfce	aebfcd	afbecd
abcfed	acbfed	adbfec	aebfdc	afbedc
abdcef	acdbef	adcbef	aecbdf	afcbed
abdcfe	acdbfe	adcbfe	aecbfd	afcbde
abdecf	acdebf	adcebf	aecdbf	afcdbe
abdefc	acdefb	adcefb	aecdfb	afcdeb
abdfce	acdfbe	adcfbe	aecfbd	afcebd
abdfec	acdfeb	adcfeb	aecfdb	afcedb
abecdf	acebdf	adebcf	aedbcf	afdbce
abecfd	acebfd	adebfc	aedbfc	afdbec
abedcf	acedbf	adecbf	aedcbf	afdcbe
abedfc	acedfb	adecfb	aedcfb	afdceb
abefcd	acefbd	adefbc	aedfbc	afdebc
abefdc	acefdb	adefcb	aedfcb	afdecb
abfcde	acfbde	adfbce	aefbcd	afebcd
abfced	acfbed	adfbec	aefbdc	afebdc
abfdce	acfdbe	adfcbe	aefcbd	afecbd
abfdec	acfdeb	adfceb	aefcdb	afecdb
abfecd	acfdbe	adfebc	aefdbc	afedbc
abfedc	acfedb	adfecb	aefdcb	afedcb

bacdef	bcadef	bdacef	beacdf	bfacde
bacdfe	bcaedf	bdacfe	beacfd	bfaced
bacedf	bcaedf	bdaecf	beadcf	bfadce
bacefd	bcaefd	bdaefc	beadfc	bfadec
bacfde	bcafde	bdafce	beafcd	bfaecd
bacfed	bcafed	bdafec	beafdc	bfaedc
badcef	bcdaef	bdcaef	becadf	bfcade
badcfe	bcdafe	bdcafe	becafd	bfcaed
badecf	bcdeaf	bdceaf	becdaf	bfcdae
badefc	bcdefa	bdcefa	becdfa	bfcdea
badfce	bcdfae	bdcfae	becfad	bfcead
badfec	bcdfea	bdcfea	becfda	bfceda
baecdf	bceadf	bdeacf	bedacf	bfdace
baecfd	bceafd	bdeafc	bedafc	bfdaec
baedcf	bcedaf	bdecaf	bedcaf	bfdcae
baedfc	bcedfa	bdecfa	bedcfa	bfdcea
baefcd	bcefad	bdefac	bedfac	bfdeac
baefdc	bcefda	bdefca	bedfca	bfdeca
bafcde	bcfade	bdface	befacd	bfeacd
bafced	bcfaed	bdfaec	befadc	bfeadc
bafdce	bcfdae	bdfcae	befcad	bfecad
bafdec	bcfdea	bdfcea	befcda	bfecda
bafecd	bcfead	bdfeac	befdac	bfedac
bafedc	bcfeda	bdfeca	befdca	bfedca

cabdef	cbadef	cdabef	ceabdf	cfabde
cabdfe	cbadfe	cdabfe	ceabfd	cfabed
cabedf	cbaedf	cdaebf	ceadbf	cfadbe
cabefd	cbaefd	cdaefb	ceadfb	cfadeb
cabfde	cbafde	cdafbe	ceafbd	cfaebd
cabfed	cbafed	cdafeb	ceafdb	cfaedb
cadbef	cbdaef	cdbaef	cebadf	cfbade
cadbfe	cbdafe	cdbafe	cebafd	cfbaed
cadebf	cbdeaf	cdbeaf	cebdaf	cfbdae
cadefb	cbdefa	cdbefa	cebdfa	cfbdea
cadfbe	cbdfae	cdbfae	cebfad	cfbead
cadfeb	cbdfea	cdbfea	cebfda	cfbeda
caebdf	cbeadf	cdeabf	cedabf	cfdabe
caebfd	cbeafd	cdeafb	cedafb	cfdaeb
caedbf	cbedaf	cdebaf	cedbaf	cfdbae
caedfb	cbedfa	cdebfa	cedbfa	cfdbea
caefbd	cbefad	cdefab	cedfab	cfdeab
caefdb	cbefda	cdefba	cedfba	cfdeba
cafbde	cbfade	cdfabe	cefabd	cfeabd
cafbed	cbfaed	cdfaeb	cefadb	cfeadb
cafdbe	cbfdae	cdfbae	cefbad	cfebad
cafdeb	cbfdea	cdfbea	cefbda	cfebda
cafebd	cbfead	cdfeab	cefdab	cfedab
cafedb	cbfeda	cdfeba	cefdba	cfedba

dabcef	dbacef	dcabef	deabcf	dfabce
dabcfe	dbacfe	dcabfe	deabfc	dfabec
dabecf	dbaecf	dcaebf	deacbf	dfacbe
dabefc	dbaefc	dcaefb	deacfb	dfaceb
dabfce	dbafce	dcafbe	deafbc	dfaebc
dabfec	dbafec	dcafeb	deafcb	dfaecb
dacbef	dbcaef	dcbaef	debacf	dfbace
dacbfe	dbcafe	dcbafe	debafc	dfbaec
dacebf	dbceaf	dcbeaf	debcaf	dfbcae
dacefb	dbcefa	dcbefa	debcfa	dfbcea
dacfbe	dbcfae	dcbfae	debfac	dfbeac
dacfeb	dbcfea	dcbfea	debfca	dfbeca
daebcf	dbeacf	dceabf	decabf	dfcabe
daebfc	dbeafc	dceafb	decafb	dfcaeb
daecbf	dbecaf	dcebaf	decbaf	dfcbae
daecfb	dbecfa	dcebfa	decbfa	dfcbea
daefbc	dbefac	dcefab	decfab	dfceab
daefcb	dbefca	dcefba	decfba	dfceba
dafbce	dbface	dcfabe	defabc	dfeabc
dafbec	dbfaec	dcfaeb	defacb	dfeacb
dafcbe	dbfcae	dcfbae	defbac	dfebac
dafceb	dbfcea	dcfbea	defbca	dfebca
dafebc	dbfeac	dcfeab	defcab	dfecab
dafecb	dbfeca	dcfeba	defcba	dfecba

eabcdf	ebacdf	ecabdf	edabcf	efabcd
eabcfd	ebacfd	ecabfd	edabfc	efabdc
eabdcf	ebadcf	ecadbf	edacbf	efacbd
eabdfc	ebadfc	ecadfb	edacfb	efacdb
eabfcd	ebafcd	ecafbd	edafbc	efadbc
eabfdc	ebafdc	ecafdb	edafcb	efadcb
eacbdf	ebcadf	ecbadf	edbacf	efbacd
eacbfd	ebcafd	ecbafd	edbafc	efbadc
eacdbf	ebcdaf	ecbdaf	edbcaf	efbcad
eacdfb	ebcdfa	ecbdfa	edbcfa	efbcda
eacfbd	ebcfad	ecbfad	edbfac	efbdac
eacfdb	ebcfda	ecbfda	edbfca	efbdca
eadbcf	ebdacf	ecdabf	edcabf	efcabd
eadbfc	ebdafc	ecdafb	edcafb	efcadb
eadcbf	ebdcaf	ecdbaf	edcbaf	efcbad
eadcfb	ebdcfa	ecdbfa	edcbfa	efcbda
eadfbc	ebdfac	ecdfab	edcfab	efcdab
eadfcb	ebdfca	ecdfba	edcfba	efcdba
eafbcd	ebfacd	ecfabd	edfabc	efdabc
eafbdc	ebfadc	ecfadb	edfacb	efdacb
eafcbd	ebfcad	ecfbad	edfbac	efdbac
eafcdb	ebfcda	ecfbda	edfbca	efdbca
eafdbc	ebfdac	ecfdab	edfcab	efdcab
eafdcb	ebfdca	ecfdba	edfcba	efdcba

fabcde	fbacde	fcabde	fdabce	feabcd
fabced	fbaced	fcabed	fdabec	feabdc
fabdce	fbadce	fcadbe	fdacbe	feacbd
fabdec	fbadec	fcadeb	fdaceb	feacdb
fabecd	fbaecd	fcaebd	fdaebc	feadcb
fabedc	fbaedc	fcaedb	fdaecb	feadbc
facbde	fbcade	fcbade	fdbace	febdca
facbed	fbcaed	fcbaed	fdbaec	febacd
facdbe	fbcdae	fcbdae	fdbcae	febcad
facdeb	fbcdea	fcbdea	fdbcea	febcda
facebd	fbcead	fcbead	fdbeac	febdac
facedb	fbceda	fcbeda	fdbeca	febdca
fadbce	fbdace	fcdabe	fdcabe	fecabd
fadbec	fbdaec	fcdaeb	fdcaeb	fecadb
fadcbe	fbdcae	fcdbae	fdcbae	fecbad
fadceb	fbdcea	fcdbea	fdcbea	fecbda
fadebc	fbdeac	fcdeab	fdceab	fecdab
fadecb	fbdeca	fcdeba	fdceba	fecdba
faebcd	fbeacd	fceadb	fdeabc	fedabc
faebdc	fbeadc	fceabd	fdeacb	fedacb
faecbd	fbecad	fcebad	fdebac	fedbac
faecdb	fbecda	fcebda	fdebca	fedbca
faedbc	fbedac	fcedab	fdecab	fedcab
faedcb	fbedca	fcedba	fdecba	fedcba

Etiamnum dubitas, Lector, sex convivas septingenties vicies accumbendi rationem permutare posse? sed huc nos duxit inconsiderati patrisfamilias otiosa promissio. Nos sexcenta talia quotidie, dum garrulum otium sectamur, fundimus, nec valde dolemus, his inaniis perdidisse tempus.

Non tamen sæpius.

Sed est qui dicat: Quanti hæc res negotii est, verba omnia ad aurificis stateram examinare, unde mihi hæc libella? Huic Siracides respondet: Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos, ut non labaris in lingua tua. quicquid habes facti, infecti, signatique argenti, huc omne confer, ut inde fiat trutina; quicquid in te prudentiæ aut sapientiæ est, id totum in hanc rem impende, *ut non labaris in lingua tua.*

Eccli. c. 28. v. 29.

Finio cum Bernardo: O quantus terror, inquit; judex sapientissimus, qui numerat omnes pluviæ guttas, discretor omnium tentationum, omnium hominū à primo Adam usque ad ultimum qui erit in fine sæculi, vult audire rationem verborum omnium otiosorum, cum sederit in sede majestatis judicii sui, ubi non jam misericordia, sed judicium cantabitur Domino. Quid tum miseri & miserabiles faciemus? Sapientissimus es Domine, falli non potes, justissimus es, corrumpi non potes. Quid ergo dicam? Miserere quæso &c. ut non solum à maledictis & turpibus declinem, verum etiam otiosa verba devitem, ne de illis me oporteat in die judicii reddere rationem, ubi jam non de bonis & viridibus foliis verborum, sed de malis & aridis ratio est reddenda. Ratum, firmum, fixum est decretum: Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.

Bern. de Pass. Dom. c. 15. mihi pagina 1387.

Matth. l. supra citato.

CAPVT XLII.

OBIVRGANS *Lingua, prout par est, objurgatur.*

MAgnum illud Græciæ lumen Basilius, cum innumeros errores vel unius linguæ pensiculatius cogitasset, verissimum hoc pronuntiavit: Vita nostra referta est linguæ delictis. Quis enim ille tam circumspectus, ac prudens qui non vel uno die sæpius hallucinetur lingua, nisi eam severius inter silentii leges coërceat? Linguæ rabies, vilitasque morum ubique est obvia. Ea de causa sanctissime monet Ambrosius: Alliga sermonem tuum ne luxuriet, ne lasciviat, & multiloquio peccata sibi colligat. Ergo beatus (quod Siracides affirmat) qui tectus est à lingua nequam, qui in iracundiam illius non transivit, & qui non attraxit jugum illius, & in vinculis ejus non est ligatus: jugum enim illius jugum ferreum est: & vinculum illius vinculum æreum est. Mors illius, mors nequissima: & utilis potius inferus quam illa. Perseverantia illius non permanebit, sed obtinebit vias injustorum; & in flamma sua non comburet justos. Qui relinquunt Deum, incident in illam & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus lædet illos. Quis autem hos leones, hos pardos satis semper caverit? loco quo non putes prorumpunt hi leones, hi pardi, & sævitie invadunt inopina. Furibundis his linguis merito accensetur lingua OBIVRGANS, quam post Otiosam, alphabeti cognatione proximam locamus. Itaque hac dissertatiuncula Objurgantis linguæ genium persequemur.

Amb. lib. 1. Offic. c. 3.
Eccli. c. 28. v. 23. ad 28.

I. Atque primo quidem si habitum istius linguæ spectemus, vestem horridam gerit

indutui, pro calceis perones clavis compa-ctos, aut grandes piscatorum ocreas habet, passus facit amplos & sonoros, neque enim aliud docta est quam vituperare, reprehen-dere, verbis exagitare, invectivis uti; hos avaritiæ insimulare, illos superbiæ aut stulti-tiæ damnare. Nil quidem optatius est terræ sitienti, quam opportunus imber, si is tamen placidis guttis rorando defluat, quod si præ-ceps nimbus superne ruat, unoque sese im-petu effundat, plus sæpe nocumenti adfert quam commodi. Lingua sedata & mitis vel-ut stilla leniter impluit, suaviter penetrat, multum fecundat; lingua objurgans & in-vectiva velut grandinans pluvia frequenter non emendat, sed exacerbat. Vtrumque prorsus vitiosum est; nihil, & omnia repre-hendere; nihil dissimulare posse, & omnia dissimulare velle, meras invectivas declama-re, aut semper in exornationis genere versa-
Eccli. ri. Erudite Siracides: Est correctio, inquit,
c.19. mendax in ira contumeliosi. Iracundus
v.29. mentitur correctionem, nam objurgare vult, non emendare. Si Tullio credimus, amico-rum est, moneri, & monere, sed non adulari, non insectari verbis, non increpare minis. Hæc sæpissime noncorrigunt prava, sed ma-
Prov. gis talia faciunt: Responsio mollis frangit
c.15. iram, sermo durus suscitat furorem, teste sa-
v.1. pientissimo regum. Si æneum tormentum glandem evomat in cespitem, tormenti vis omnis hebetatur; si feriat glans murum, la-cerat & pertundit: fulmen molliori carni sæpius parcit, sed ossa comminuit: sic aspera verba, sermo iracundus, ni mansuetum ho-minem offendat, destruit, non corrigit. Si cum saxo chalybs alternis collisionibus ri-xetur, ignis emicat: ita si objurgatio in ho-minem durum ac præfractum incurrat, flamma utrinque exilit, & multum iræ; qua-lis

lis nimirum ſpecus eſt, quæ vocem emiſſam accipit, talis & vox eſt quæ remittitur.

Salomon linguam cicurem & modeſtam commendaturus: Lignum vitæ, inquit, lingua placabilis, quæ autem immoderata eſt, conteret ſpiritum. Quicquid in hac vitali arbore foliorum eſt, medicinam promittit & ſanitatem: quicquid in homine ſedato ac miti verborum eſt, virtutis argumentum eſt. Et quemadmodum ramus virens ac ſucci plenus flecti ſe finit facillime, ſequiturque ducentem manum; ramus arens & exſuccus frangitur: ita ſi hominem objurgantis linguæ vel minimum læſeris, non flectes ſed franges; nam quæ immoderata eſt, conteret ſpiritum, tam loquentis, quam audientis, tam objurgantis quam objurgati; at homo placidus, & cui cicur eſt ingenium, etiam cum reprehendere cogitur, ſic tamen reprehenſionem temperat, ut non tam hoc agere, quam docere videatur, inſtruit leniter, nec acerbe carpit, prorſus ad mentem beati Pauli, qui reprehenſores ſic erudit: Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, hujuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis. Quid enim emendet objurgator ille, qui aſperrimarum objurgationum plauſtra exonerat in eum quem verbis caſtigatum cupit?

Prov. c. 15. v. 4.

Gal. c. 6. v. 1.

II. Illuſtriſſimum illud Angliæ ſidus Thomas Morus artificioſe prorſus & dextre objurgantem alterius linguam manſuetiores mores docuit. Sederat pro tribunali Morus cum ceteris judicibus. Rei producebantur Zonarii ſectores, præſentibus accuſatoribus, qui crumenas ſibi præſectas querebantur, nec aliud contendebant, quam nebulones illos talia auſos in patibulum rapiendos. Hic unus aſſeſſorum vir gravis, & grandis natu, ipſos innocentes & injuria af-

Thomas Stapletonus in vita Mori c. 13.

fectos acerrimè objurgans: Hoc, inquit, incuriæ veſtræ tribuendum: cur veſtros ſacculos non accuratius cuſtoditis? ſupina negligentia nebulonibus his occaſionem offert furandi; res veſtras cautius ſervate, & tagaces manus facile vitabitis: qui ſua negligit, furem facit. Morus audita tam importuna oratione ſenis, qui jus dicere, non increpare læſos debuiſſet, cauſſam hanc in diem alteram rejecit. Interea noctu ex illis latrunculis unum clam è carcere ad ſe juſſit adduci, &: Si cras, inquit, ad cognoſcendas cauſſas conſederimus, nunquid poteris tu illi ſeni qui accuſatores adeo culparat, crumenam ſubducere non obſervanti? Gratiam à me inibis ſi feceris; libertatem certam ſpera, ſi tamen furta non velis repetere: quid dicis? Ille promiſſa venia lætiſſimus, omnia viciſſim ampliſſime promittit: ſibi modo fideret, ſe rem hanc ſtrenue curaturum, & ad votum. Poſtera luce cum Aſſeſſoribus Morus conſidet dicendis ſententiis; evocantur ſeparatim rei: primus illorum fuit hic ipſe latrunculus ad omnem nequitiam factus, & tanto jam animoſior ad nobile facinus, quanto ſecurior peccaturus: Iubetur ergo, ſi quid habeat pro ſe dicere. Ille velut ingenti pudore territus, abunde ſibi ſuppetere, ait, quo ſuam innocentiam tueatur, id tamen infimis precibus rogare, liceat ſibi in unius è judicibus ſecretas aures cauſſæ ſuæ momentum deponere. Permittitur; unum ipſe deligat quem velit ex omnibus. Senem moroſum illum deligit. Itaque accedit trepidationem ſimulans, & neſcio quod grande ſecretum in aurem ſeni demurmurat, eademque omnino opera crumenam ad latus pendentem exercitata manu præſecat. Arcana narratione finita, ad ſuum ſe locum recipit. Morus accepto rei bene geſtæ indicio,
alium

alium ex hac fæce hominem ſiſti jubet, captatque occaſionem utriuſque liberandi collata ſtipe: Quin hos miſeros, inquit, dimittimus, tanto ſeverius ſi redeant puniendos. Damnum ſi quod aliis intulerunt, nos ſarciamus. Neque vero tanti eſt. conferamus pecuniarias ſymbolas, initium faciam; ſcio neminem gravate ſecuturum: & cum dicto æs reponit in menſa. Poſt Morum primus pæne ordo marſupium ſenis evocarat. ille ſuam ſymbolam prompturus, crumenam ubique quærere, nuſquam reperire; atque jam ſinum ſcrutari, jam caligas explorare, jam manticam omnem excutere, huc illuc oculos manuſque mittere, non leviter erubeſcere, indignari etiam ac turbas facere; &: quid hoc, inquit, prodigii? compertiſſimum mihi eſt, me in tribunal hodie non ſine crumena conſcendiſſe: quis eam malus dæmon avexit? Hic Morus vultu ac voce ad lenitatem compoſita: Mi domine, inquit, ipſe jam experimentum capis, quî vigilantes etiam oculos fallat Mercurius; nemo hic ſatis caverit. Quare in poſterum eos quibus hoc infortunii contingit, ne acerbius objurga, juſſitque crumenam à latrunculo reddi. Hic omnium riſus conſecutus eſt de ſene, quem Morus urbanitate tam faceta docuiſſet, non tam aſpere, præſertim inſontes objurgare. Vbi orationis lenitudo deeſt,

—— os claudite
Centuplice ſera, peſſulo centuplice

Os illud maxime quod objurgationis plenum eſt.

III. Ergo vos, qui ſpirituales eſtis, hujuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis. Plurima reprehendi poſſunt, ſed moderate ac parce. Moneri & corrigi, res à ſe inamœna eſt & ingrata: quod ſi accedat verborum immoderatio & truculentia, jugum cenſetur

intolerabile, quod vel excutiendum sit, vel calcandum ipso contemptu. Plurima quoque commodius dicuntur soli & separate, quam coram aliis. Illud enim admonitioni, hoc objurgationi similius habetur. Socrates in convivio quendam suorum familiarium paullo acrius objurgarat. Nec dissimulavit hoc Plato, sed ad Socratem versus: Nonne, inquit, satius fuisset, hæc illi seorsim dixisse? Cui mox Socrates: Et quæso, ait, mi Plato, an non tu quoque rectius fecisses, si mihi seorsim hæc dixisses?

Christi præceptum est, eum, qui deliquerit, ter monendum ac instruendum, dum morbus illius conseatur immedicabilis. Iussus divini verba sunt: Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum; si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Deinde: Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos. Tertio demum: Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus.

Matth. c. 18. v. 15.

Vt autem linguam objurgantem non refrenare solum sciamus, sed etiam tolerare cum ab effreni lædimur, nobile documentum Annæi juverit: Si merito objurgaverit te aliquis, scito quia profuit: Si immerito, scito quia prodesse voluit. Sed longe melior hac in re magister Apostolus Petrus, ut eos instruat qui plane insontes objurgantur aut multo acerbius, quam commeriti fuissent: Quæ est, inquit, gloria, si peccantes & colaphizati suffertis? sed si bene facientes sustinetis, hæc est gratia apud deum: in hoc enim vocati estis. Hæc aurea nominatur lingua Christianorum, quæ uti adulari nescit, ita insectari verbis, & carpere non consuevit, omnemque sermonis otiositatẽ studiosissime fugit. Hæc lingua præ ceteris videtur

1. Pet. c. 2. v. 20.

detur digna, quam divinæ laudes occupent æternum.

CAPUT XLIII.

Quam frequens, & insolens sit Lingua OSTENTATRIX.

AThenienses Beroso Mathematico, quod multa velut vates prædixisset, quæ temporis series rerumque eventus vera monstrassent, statuam æneam in gymnasio posuerunt, statuæ tamen linguam inseruerunt auream. Ejus rei contrarium passim experimur. Est qui merito suo laudetur, dicaturque *aureus homo*, modo linguam prudentius nosset regere: En statuam auream, cui tamen vix plumbea sit, aut ærea lingua. Pharisæus ille publicani contemptor, ex asse talis fuit; dixisses aureum hominem, qui jejuniis, qui eleemosynis, qui ceteris virtutibus sedulo vacet: sed ostentatrix ipsius lingua pæne fuit lignea, quæ pulchram hanc statuam plurimum fœdavit: commendabiles fuissent Pharisæi actus, si eos ipse non adeo commendasset.

Hæc Ostentatrix lingua sui domini elogia miris artibus novit in theatrum Honoris educere, & omnibus spectanda proponere. Linguæ hujus labor pæne omnis in exornationis genere versatur. Laudare omnium optime novit; nec tamen laudat omnia, sed solum res sui domini. In suas suique domini laudes excurrit amplissime, & longam narrationis seriem texit, ut à pluribus sciatur quam insignem habeat dominum qui merito vivus per ora virum volitet. Quam autem hæc ipsa *Ostentatrix* lingua suo domino sæpe noceat, dum stulte favet, nunc explicabimus, & quidem cum cura & paullo fusius, nam linguæ vitium longe communi-

nissimum est *Ostentatio*, & valde noxium, & forsan non sentiet se feriri, nisi bene feriatur.

I. Quemadmodum mercator aut propola, laudat venales quas vult extrudere merces, sic lingua Ostentatrix merces suas expedit non sine amplissima commendatione. Habet autem duplicis generis mercimonia, nam aut seipsum quis laudat, suum stemma, familiam, dotes sibi suisque concessas, aut laudat suam artem, scientiam, suum officiū, suas functiones, opes suas ac potentiam. Hos

Sophon. c.3. v.11. quidem Sophonias Magniloquos superbiæ vocat. Tobias dehortatus filium: Superbi-

Tob. c.14. v.14. am, inquit, in tuo sermone nunquam dominari permittas. Sed & Salomon censoria ferula Ostentatricem hanc linguam commo-

Prov. c.27. v.2. nefaciens: Laudet te alienus, inquit, & non os tuum; extraneus, & non labia tua. Merito suo vapulat hæc lingua, non enim curat ut Deo placeat, sed ut honori ac famæ serviat, & semper in promptu habeat, quo glorietur.

Iamb. Vet. *Mens famæ avara, obnoxia est jactantia.*

2. Cor. c.10. v.12. Ostentatores istos irridens Paulus: Non enim, inquit, audemus inserere nos aut comparare quibusdam, qui seipsos commendant. Sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, & comparantes nosmetipsos nobis. Hoc in falsos Apostolos dictum, qui omnia Pauli extenuantes: Quid, ajebant, sit Paulus? epistolæ illius magniloquum quid spirant, sed cum ipse auditur, nec vox, nec elocutio, nec oris dignitas expectationi respondent; nos illi longe antestamus. Ita prorsus, inquit Paulus, ego homuncio non audeo his gigantibus me comparare: intra meam me pellliculam contineo; non in immensum gloriabimur. Hac ratione Paulus ostentatricem linguam repressit.

Nabucho-

Nabuchodonosor Rex inter gloriabundos illos gigantes numerandus: Nonne, inquit, hæc est Babylon civitas magna, quam ego ædificavi in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Insignem stultitiam, & grandem superbiam hæ voces prodiderunt. Cumque sermo adhuc esset in ore regis, vox de cælo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, regnum tuum transibit à te, & ab hominibus ejicient te, & cum bestiis ferisque erit habitatio tua, & fœnum quasi bos comedes. Quid ergo te jactas, ô Thraso, de divitiis, honoribus, majorum imaginibus ac prisco sanguine? circumspice, ubi nunc illi sunt qui ante te tales erant? tu brevi ubi eris? ad illos transibis. *Dan. c.4. v.27. 28, 29.*

Si quis res gestas priscorum eremicolarum evolvat, quosdam ex iis post quadraginta aut quinquaginta annos in maxima vitæ austeritate actos, in turpia scelera ruisse comperiet. Sed ne miremur. nam hos virtutis suæ jactatores fuisse deprehendemus. At vero jactantia superbiæ filia est. Deus & filiam, & matrem extreme odit, & aversatur. Hinc etsi quis mille annis accurate Deo servierit, ubi seipsum commendare, & virtutes suas velut merces proponere incœperit, omnem prioris obsequii gratiam corrumpit. Vade jactator, vade; fœtent obsequia tua, propter linguam tuam. Laudator sui idolum est, quod se ipsum colit, sibi cantat, sibi pinsit, sibi litat. Illud quidem non negandum, aliquos è numero sanctorum divino honori augendo, partim excitandæ spei, aut exhibendo exemplo, de seipsis quandoque non sine præconio locutos. Rex Ezechias: Memento Domine, inquit, quomodo ambulaverim coram te in veritate. Paulus invitus & aliorum improbitate coactus: Existimo, inquit, nihil me minus fecisse à magnis Apostolis *Is. c. 38 v. 3. 2. Cor. c. 11. v. 12. 13. 21. & 23.*

postolis. In quo quis audet (in insipientia dico) audeo & ego. Ministri Christi sunt; & ego (ut minus sapiens dico) plus ego. Sed rationem reddens dictorum : Quod autem facio, inquit, & faciam, ut amputem occasionem eorum, qui volunt occasionem: ut in quo gloriantur, inveniantur sicut & nos. Nam ejusmodi Pseudoapostoli sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi. Hæc eo dixit hic Orbis Ecclesiastes, ut decepti juvarentur, ideo à se dicta audaciam vocat & insipientiam. Imitemur vel umbram beati Pauli, quod Chrysostomus monet, & si quæ ausa memoranda patravimus, non ea statim venalia in forum extrudamus, alioquin omnibus nos præmiis privamus. Rex Ezechias thesauros omnes perdidit, quia illos ambitiose monstravit. Sanctorum pæne omnium in rebus plurimis mens ista fuit : *Nemo sciat, nisi Deus.* Cum pictor loquitur, suamque picturam prædicat, ab omnibus pessime locutus arguitur; cum vero pictura loquitur, suumque laudat magistrum, à nemine non præclara locutio vocatur, neque enim aliunde plausum expectet artifex, quam ab suo opere: vox operis omnium vocibus antecellit.

Chrys. ho. 73.

II. Iusserat Deus Mosen, è sinu manum producere, quæ omni ex parte visa est leprosa: jussus est iterum Moses eandem sinu abdere, & omnis inde lepra depulsa est. Quæ autem hæc subita mutatio? num aër corruptus aut arcana in sinu virtus, mutationis tam repentinæ caussa extitit? Quod si hoc miraculi loco habendum, cur id non in fronte, aut facie tota expressum, sicut in Ozia rege, & sorore Mosis Maria? Procopius Gazæus hunc in modum respondet. Manum Mosis Deus leprosam esse voluit, quando-quidem ea patraturus erat admiranda in Æ-

gypto:

gypto: perinde si Deus præmonuisset Mosen: Miranda hæc opera ne manui tuæ tribue, nec illam ob ista osculare: Manus tua à se leprosa & inepta operi: ne illam igitur ostenta, velut mirandorum operatricem; abscondc potius, & doce illam erubescere sub veste. Pari modo si à nobis ipsis virtutes nostræ tegantur, longe tutiores erunt suæ sibi puritatis consciæ; sin eas ostentemus, & velut venales proponamus, omni laude destituentur. Omnia maculat ostentatrix lingua. Hinc sæpe permittit Deus, ut is qui omnia se scire aut posse profitetur, qui miram rerum experientiam venditat, qui omnium regionum mores describit, omnium nationum linguis loquitur, & ingentia quæque promittit, ut is, inquam, subinde leprosam è sinu manum educat; sic jactantia ipsius detegitur, pudesit, odio esse incipit. Salomon hic vaticinatur: Qui se jactat & dilatat, jurgia concitat. *Prov. c. 28. v. 25.*

Thomas Morus hoc genus hominum, prout meretur, insigniter tractare novit. Legatus ierat Bruxellas Morus ad Carolum V Imperatorem. Illic in aula tam celebri nescio quis gloriosulus fuit, qui ad aulæ valvas affixit chartam, qua in litterarium certamen provocabat quoscunque, responsurum se ad omnem cujuscunque juris quæstionem, vel quicquid demum in quacunque humanæ litteraturæ scientia proponeretur. Audacissima prorsus ostentatio! Thomas Morus audita hominis tam petulanti vanitate, hanc è jure Britannico quæstionem posuit: Vtrum animalia capta in Withernamia sint irreplegibilia? Addidit; in familia Legati Anglici esse, qui ea de re disputare cupiat. Hic jactatori hærere aqua, ostentatrix lingua non tantum titubare, sed & obmutescere: miser *Staplet. in vita Mori, c. 13. circa mediū.*

nec

nec voces quidem, nedum quæſtionem intelligere, ad rem nihil reſpondere. ita ſuam ipſe vanitatem agnoſcere coactus, omnium denique ſibilis ac riſu vaniſſimus provocator exceptus eſt. I nunc puer gloriabunde, & viros laceſſe ad pugnam.

III. Non multum huic abſimile contigit Viennæ. Doctor Paulus Florenius, qui religionis, cui ſe addixerat, deſertor, plurimorum idiomatum ſe peritum jactarat. & credebatur is vulgo linguam Latinam, Græcam, Hebraicam, Syriacam, Chaldaicam, aliaſque ſimiles egregie callere. Georgius Scherer Societatis IESV ſacerdos ſchedam ad ſe delatam accepit, idiomate ignorabili ſcriptam, qualem dicuntur anus ad collum infantum ſuſpendere, febris amuletum. Hanc ille chartulam cum interpretari non poſſet, Florenium adire ſtatuit, optimam hanc occaſionem ratus, qua hominis multiplicem in peregrinis linguis ſcientiam experiretur. Hunc ipſum ergo adit, & ſchedam porrigens: Obſecro, inquit, ignorantem juva, & barbaros hos characteres interpretare. Ille non diu cunctatus, & linguæ illius peritiam audacter ſimulans: Illud idioma eſt, inquit, quo ſacerdotes Ægyptii utuntur in ſuis ſacris. Scherer gratias egit erudito interpreti, & mox in cubiculum ſecedens, tres voces germanicas iſtas, **Gänß gehen Barfuß** ordine inverſo ſcripſit, unde voces emerſerunt iſtæ, **Snäg/ neheg/ ſufrab.** Accepto novo hoc ſchediaſmate, Patrem Chriſtianum, qui tum Theologiam publice docuerat, convenit: & quæſo, inquit, accede ſocius ac teſtis, mi Pater; exploremus, num D. Florenius, tot linguas calleat, quot ille ſibi cognitas gloriatur. Paullo ante ſchedulam ei exhibui vocibus ignotis exaratam, ad quam

Georg. Scherer tom. 1. controverſ. mihi pagina 643.

Anſeres eunt nudis pedibus.

quam ille promptus respondit, esse sacra verba sacrificulorum in Ægypto. Equidem valde dubito an idioma illud didicerit. Florenium Reverentia vestra non nescit ambitiosum esse masculum, qui ne fateri cogatur ignorantiam, ex tempore confingit mendacium. Ita hi solent; fidentissime pronuntiant rerum omnium ignari; ne tales habeantur. Eamus igitur & denuo exploremus, quid eruditionis in homine lateat. En novæ schedæ mysterium: scripsi præpostere, **Gäns gehen Barfuß**; hæc illi scheda lapis Lydius erit. Audiamus obsecro novum Mithridatem, quid judicii super hanc scriptionem ferat: sed laurum prius mordeamus, ut risum alioquin erupturum comprimamus. Ambo igitur ad Florenium revisunt; ubi Georgius Scherer: Doctor Paule Floreni, ait, veniam rogo, si negotium facessam, hic iterum ignota me schedula fatigat, ritu mirabili scripta; quid istud obsecro idiomatis est, ecquis horum verborum sensus? juva meam in linguis infantiam. Doctor Florenius schedam curiose contuens, mox pronuntiat, &: illa ipsa, inquit, lingua est, quæ in chartula priore perscripta: Ægyptiæ linguæ verba sunt sacrificulis illis solemnia. Vbi pater Christianus hæc audiit, vix janua prehensa foras se ejecit, alioqui prorupturus in cachinnos. At vero Georgius Scherer vultum serium fingens, & velut persuasus valedixit. Inter hos duos postea satis risum est ob exasciatam hanc fabulam tam doctæ interpretationis.

IV. Hæc Ostentatricis linguæ sunt facinora, ut semper habeat quod magnifice loquatur, fingit. Verbum vetus est, & verum: Ignavi homines plus habent verborum quã operæ, lingua scilicet potentes, non item

manu.

manu. bellator ore, plerunque pecus ignavum est re. Præclare dixit Isidorus: Horret sapientia spumeum verborum ambitum. Eo tamen illi potissimum utuntur, quibus verba sunt sine * penu & pecunia. Myndiorum olim vilis fuit urbecula, sed portæ ingentes, & magnifici operis. Diogenes ille notus è Stoa philosophus, hanc urbis & portarum dissimilitudinem contemplatus, exclamavit publice: O Myndii portas claudite, ne per illas urbs vestra exeat. In homine inanis gloriæ appetente, hoc ipsum prorsus est videre. Portas is habet amplissimas, os supra modum garrulum, & quod in sui domini laudes excurrat laxissime. Sed plerunque civitatula hic latet vilissima, actus parum insignes, manus languidæ & leprosæ, virtutis curtissima supellex. Atque hos suo nomine * Thrasones vocamus, qui ampullas & sesquipedalia verba jaciunt, qui quicquid hostium est, super mensam debellant, & ut Plautinus ille Bombomachides, decem uno difflant spiritu. Aristogiton, uti Plutarchus memorat, passim in sermonibus bella crepabat & arma; strategum dixisses animosissimum. Cum vero miles scriberetur, crus pannis obligans Aristogiton, gressus baculo fulciebat, & ut piger canis claudicabat. Vidit hunc è tribunali Phocion, qui mox castrensi tabellario: Scribe, inquit, Aristogitonem claudum, & mendacem. Hoc ostentatoribus solenne est, dum verbis agitur, nemo illis animosior, nemo fortior; cum ad rem venitur, hic illi claudicant, jamque vix serpunt, qui antea volarant.

Isid. l. 2 de ser. c. 29.

V. Claudius Paradinus, linguam inter geminas

Parad. Symb. her. mihi pag. 115.

* Vil gschray/ und wenig Woll.
* Prachthansen.

minas draconis alas pinxit, addita inſcriptione, *Quo tendis?* Septis quidem & quaſi valvis duplicibus Natura linguam repreſſit, hæc tamen nihilominus perrumpit clauſtra, & in apertum evolat. Arx in homine caput eſt; dentes, cancelli oſſei; os, arcis porta; Ratio arcis domina, quæ linguam feræ inſtar coërceat. At hæc ſæpiſſime fractis carceribus erumpens, draconum alas obtinet, fitque volans draco. Hæc jam alata fera, plena veneno mortifero, huc illuc inſtar jaculi fertur, & plerunque primam omnium prædam proprias laudes ſectatur, idque tam avide, ut etiam in flagitiis gloriam inanem aucupetur. Sunt enim, qui lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis. Cum autem gloria è vitiis ſumma ſit ignominia, quærit regius pſaltes: Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?

Iacob. c. 3. v. 8. — *Prov. c. 2. v. 14.* — *Pſ. 51. v. 1.*

Quis autem volanti huic draconi alas affigit? Aut Superbia, aut Avaritia, aut etiam Opulentia. Superbia quidem hoc agit, ne quis intus ſeipſum norit, atque ita longe majorem quam ſit æſtimet: Avaritia hoc docet, ut quis artem quam novit, apud omnes prædicet, quo eam carius vendat. Opulentiæ proprium eſt grande ſupercilium attollere, & ſpirare ſuperbiam. Pompejus Magnus belli gloria, quam ipſe ſibi fingebat, inſoleſcens dicere non dubitavit; ſi terram vel ſemel pede pulſaro, totum Orbem ad arma provocabo. En alatum draconem, & orbe toto vagantem.

Has feras perſequitur Deus, qui ad honorem ſuum attentiſſimus: Gloriam meam, inquit, alteri non dabo. Omnia nobis, etiam ſeipſum dare paratus eſt, ſi modo nos illi ſuam gloriam. Hanc à nobis cumprimis exigit, ut non glorietur in conſpectu ejus omnis caro. Hilarius rationem reddens: Soli

Iſ. c. 42. v. 8. — *1. Cor. c. 1. v. 29.*

Deo, inquit, de se credendum est, qui se solus novit. Nos autem quam non novimus nos ipsos intus & in cute? Et cui non jure ignorantia sui objicitur? Quia dicis, quod dives sum, & locupletatus, & nullius egeo; & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Abi ostentator, & disce teipsum nosse: non deerunt qui te hac in re juvent.

Apoc. c. 3. v. 17.

CAPVT XLIV.

Quibus in rebus OSTENTATRIX *lingua se potissimum efferat.*

Attalum quendam perstringit olim poëta, epigrammate faceto:

Marti. lib. 2. epig. 6.

Declamas belle, caussas agis Attale belle:
Historias bellas, carmina bella facis:
Componis belle mimos, epigrammata belle:
Bellus Grammaticus, bellus es Astrologus.
Et belle cantas, & saltas Attale belle:
Bellus es arte lyra, bellus es arte pilæ.
Nil bene cum facias, facis attamen omnia belle:
Vis dicam quid sis? magnus es Ardelio.

Comœdias & scenicas actiones scribis.

Ea fuit Attali jactantia, ut nihil non affectaret, in rebus omnibus se jactaret, plurima agendo nihil perageret. Et quia sibi uni eximie placebat: nunc se oratorem, nunc declamatorem, nunc historicum, nunc poëtam est professus: Iam grammaticum, jam astrologum, jam lyristam & lusorem, jam musicum & saltatorem se jactabat; nihil horum erat, sed verissimus Thraso, & ostentator sui vanissimus, qui sibi omnia belle facere videbatur, & nihil bene faciebat, quod Ardelionum est proprium. Talis Attalus, qui omnia sibi tribuebat, & cum nollent alii, seipsum magnifice laudabat. Hem quam ampla est etiamnum horum Attalorum familia! quam multi sunt, qui seipsos unice admirantur, & suspi-

suspiciunt, hinc de seipsis multa & graviter & honorifice prædicant, magnamque à se ipsis laudem ferunt in rebus pæne omnibus. Potissimum tamen quinque rerum capita sunt, de quibus ostentatrix lingua gloriari solet. 1 De forma & corporis viribus. 2 De genere ac nobilitate. 3 De vestitu, supellectili, opibus. 4 De ingenio, ac eruditione. 5 De Virtute, ac dotibus animi: imo tanta ostentandi se libido est, ut etiam de vitiis gloriemur. Quam autem ostentatrix lingua, inanem & stultam sumat operam, cum in his talibus gloriatur, hac dissertatione explicabimus.

I. Primum Ostentationis genus est de forma & robore gloriari. Sed heu quam breve, quam & fragile bonum est forma? nihilo firmior est illa quam tempus, cum eo veniens, cum eodem fugit. Siste, si potes, tempus, poterit & forsan forma consistere, quæ ut amœnus flosculus, inter ipsos mirantium atque laudantium oculos evanescit: brevis hunc pruina percutit, levis hunc aura decutit, vel inimicæ manus ungue carpitur, vel prætereuntis calce premitur, & perit: ita formam febricula, morbique alii extinguunt. Quanti facienda sit forma, mors ostendit, nec mors sola, sed senectus & paucorum annorum spatium, imo vel unius lucis repentina commotiuncula.

Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos, Ovid. l. 2. amorum.
Fit minor, & spatio carpitur ipsa suo.

Hæc expertus quandoque formosus ille Romanus Princeps Domitianus; qui amico scribens: Scias, inquit, nec gratius quidquam decore, nec brevius, quamvis, etiamsi durabile perpetuumque naturæ donum esset, non intelligo, quid tantopere habeat expetendum

iste non solidus, nec in ipso homine nisi superficie tenus fulgens decor, multaque fœda & horrenda contegens.

Cur obsecro Deus conditi orbis initio creata omnia laudavit, solius hominis laudes tacuit? Ambrosius caussam assignans: Creatorum omnium bonitas, inquit, in exteriore specie sita erat, non item hominis, propterea laudabantur illa, non homo, qui prius laudandus non est, quam per exteriores actus interiorem bonitatem demonstret. Hinc à sola exteriore forma laudari, vanissima laus est.

Amb. de instit. virgin. c. 3.

Forma libidinis fomentum, multis acerbi ac turpis interitus caussa fuit: forma morborum & temporis ludibrium quam non longa floret ætate! quid jactas tam volucre bonum! mox flava cadet cæsaries, albescent reliqua, purpurascentes genas & serenam frontem squalentes arabunt rugæ, lætas oculorum faces & lucida sidera mœstæ obducent nubes, candidum ac læve dentium ebur scaber atteret situs, recta cervix agilesque humeri curvescent, miniata labra expallescent, aridas manus & recurvos pedes suspicaberis non esse tuos. Quid multa? Veniet dies quo te in speculo non agnoscas: testes oculi dicent, *aut alius es, aut tibi ipse dissimillimus es.* Quid ergo miramur tam caduca? quid de vitiorum adjumentis gloriamur?

Quid veteres hac in re senserint, non ignoramus: Raram ajebant illi esse concordiam formæ atque pudicitiæ, raram mixturam formæ atque sapientiæ. Vtrumque verum, nam luculenta forma meliorem non reddit animum, quem sæpissime in periculum trahit; moribus censendus est homo. Est & animo sua pulchritudo multo suavior certiorque quam corporis, & ipsa quoque suis legibus, atque apta suarum partium dispo-

dispositione subsistit. Illam optare, illi operam impendere dignum est, quam nec longa dies deteret, nec morbus, sed nec mors extinguet. Quid attinet gloriari eo, quod neque nostrum est, neque diutius servare possumus; quod habuisse nulli, quod contempsisse multis gloriosum fuit. Mitto alios: Spurinam non naturalis forma nobilitavit, sed ultro accersita deformitas ornavit. Fallax gratia, & vana est pulchritudo. Prov. c. 31. v. 30.

Quæ de forma, eadem de robore corporis affirmamus. De robustis viribus gloriari, taurina gloria est. Bos aut elephas hac in re gloriosior sit, quia robustior. Deinde nulli unquam tantæ vires obtigerunt, quæ vel labore immodico, vel acri morbo, vel cuncta vincente senio non fuerint fractæ. Invicta & infatigabilis est vis animi, quæ veram parit gloriam. Nemo Milone robustior fuit, sed clariores multi. Virtus vere laudanda mole corporea non eget; in animis habitat. Quid nostris viribus triumphamus, cum multas belluas hac in re superiores habeamus? Erravi, quod nostras appellarim vires, cum eæ non sint nostræ, sed hospitii nostri, imo carceris nostri. Vanum est autem, cum ipse sis fragilis, de valido habitaculo (dicam melius) de robusto adversario, qui te sæpius prostraverit, gloriari. Num mortuus decenter gloriaretur de sepulchro? foris nitet, intus putret & fætet. Divinus ille concionator, ut humanæ ostentationi alas incideret: Verti me, inquit, ad aliud, & vidi sub sole, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam: sed tempus casumque in omnibus. Et ne quis viribus suis inaniter fidat, adjungit hoc monitum: Nescit homo finem suum; sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aves laqueo Eccl. c. 9. v. 11 & 12.

comprehenduntur: sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo superuenerit. Milonem omnibus palæstris celebratum & cognitum, arbor una detinuit, lacerandumque feris obtulit. Sic illud eximium robur, fissæ quercus robori impar inventum est. Samsoni heroum longe fortissimo robur omne ademit acies novaculæ. Ille qui leonem velut hædulum lubibundus discerpsit, in puellæ gremio corporis & ani-
Sap. c. 6. v. 1. mi robur omne perdidit. Ergo, Melior est sapientia quam vires, & vir prudens quam
1. Reg. c. 2. v. 9. fortis. Siquidem non in fortitudine sua roborabitur vir. Anus quæpiam cum Iovinianum Imperatorem Romanum mole corpo-
Valer. Max. lib. 9. c. 12. ris excellentem & validum, sed parum intelligentem vidisset, exclamasse fertur: O quam bonam domum hic habet amentia! Putat Valerius, nimio robore membrorum, vigorem mentis hebescere, quasi abnuente natura utriusque boni largitionem: ne supra mortalem sit felicitatem, eundem & valentissimum esse & sapientissimum. Ergo non
Hier. c. 9. v. 23. & 24. glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur dives in divitiis suis: sed in hoc glorietur qui gloriatur, scire, & nosse me; quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam & judicium, & justitiam in terra. Linguam magniloquam disperdet Dominus.

II. Alter Ostentationis impetus est, de genere ac nobilitate gloriari. In ceteris forsan homines nos haberi non indignamur, hic supra humanam conditionem efferimur, & Dii nobis videmur. Is profecto fastus est quorundam, ut præter se neminem æque hominem censeant nisi pariter nobilem. Propago vetus, prosapia nobilis, generosa origo, ornamentum est hominis, non negamus, sed hominis illius, quem non sanguis

ſolum, ſed & virtus nobilitat. Ille vere nobilis eſt qui ſtrenue agendo nobilitatem peperit, non naſcendo accepit. Alienum eſt, cui de noſtro nil ineſt. atqui alieno gloriari, ridicula prorſus oſtentatio eſt: avorum merita, nepotum degenerantium notæ ſunt; nec aliud magis poſterorum maculas aperit, quam majorum ſplendor ac gloria cui poſteri non reſpondent. Veram laudem niſi de proprio ſumpſeris, ab alio non expectes. Agedum, quiſquis nobili altoque ſanguine vis cenſeri, virtute & factis te nobilem proba non verbis. Nam & majores tui niſi aliquid dignum egiſſent laude, nunquam nobiles fuiſſent. Vbi generis antiqui eſt nobilitas, ibi neceſſe eſt antiqua fuerit virtus, ſine qua vera nobilitas non eſt. Sæpe magna eſt parentum claritas, ſed tanto major obſcuritas filiorum. Corpus & patrimonium à parentibus accipimus, non ita claritatem. hanc & qui habet, raro in filium transfert, & qui non habet, ſubinde illam in filio videt. Quantum patre clarior Cæſar, quantum obſcurior Africani filius? Amare illum potuit pater, illuſtrare non potuit, infinitam ſuæ lucis eclipſim paſſus in filio. Ita raro excellentis viri filius excellens eſt; ita nominis claritas non naſcendo quærenda eſt, ſed vivendo, ſæpe etiam, quod miraberis, moriendo. Ita verus nobilis non naſcitur, ſed fit. Platonem Philoſophia non accepit nobilem, ſed fecit. Deſinamus igitur noſtrum nomen alienis obumbrare virtutibus, ne unoquoque ſuum repoſcente, nudi de proprio rideamur. Sed ego, inquis, non ſum cornicula, quæ alienis ſe pennis jactet; multa mihi eſt claritas ſanguinis. Ah, quid hac de re gloriaris? Omnis propemodum ſanguis eſt concolor, ſicubi forte alter altero clarior inventus ſit, non id nobilitas efficit, ſed ſanitas. Et

quam opportune hic illud Aquinatis poëtę occinam ?

Iuv. sat. 8. v. 1. & seqq.

Stemmata quid faciunt, quid prodest, Pontice longo
Sanguine censeri, pictos ostendere vultus
Majorum, & stantis in curribus Æmilianos,
Et Curios jam dimidios, humerosque minorem
Corvinum, & Galbã auriculis, nasoque carentẽ?
Quis fructus generis, tabula jactare capaci
Corvinum, post hac multa contingere virga
Fumosos Equitum cum dictatore magistros,
Si coram Lepidis male vivitur?

Fractas avorum statuas. Fascibus, magistratus insignibus.

Avorum & proavorum atque atavorum statuæ in armariis per atria dispositæ, vetustate exesæ, fumosæ ac mutilatæ, inquit poëta, nobilitatem tibi non dabunt, si mores desint, si tu ante imagines majorum tuorum pessime vivas, tota nocte alea ludas, auroram poculis salutes,

Tota licet veteres exornent undique ceræ
Atria, nobilitas sola est, atque unica, virtus.

Cur enim Q. Fabius, Q. Fabii Maximi Allobrogici, Imperatoris clarissimi filius, majorum gloria efferatur, eorumque titulos sibi adsciscat, cum vitam luxu perditam & majoribus indignam agat?

Ovid. lib. 13. metamorph. post init. in orat. Vlyssis.

Nam genus & proavos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra puto ——

Hieron. epi. 22. ad Celant.

Beatus Hieronymus Celantiam nobilem feminam modestiæ commonefaciens: Nulli unquam, ait, de generis nobilitate te præferas, ne obscuriores quasque & humiliore loco natas mulieres te inferiores putes. Nescit enim religio Christiana personas accipere, nec conditiones hominum, sed animos inspicit singulorum. Servum & nobilem de moribus pronuntiat. Sola apud Deum libertas est non servire peccatis. Et nunquid non omnium una est nascendi conditio? nunquid non & moriendi una est conclusio?

Iudæorum perpetua fuit hæc oſtentatio, genealogias ſuas omnibus recitare, & ore quanto aſſidue illud crepabant? *Semen Abra-* *Ioan.* *hæ ſumus*, & nemini ſervivimus unquam. *c. 8.* Quibus Humilitatis magiſter opportuniſſi- *v. 33.* me: Si filii Abrahæ eſtis, ait, opera Abrahæ *34. &* *v. 39.* facite: omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati. Quid igitur oſtentatrix lingua ſanguinem altum intolerantius jactat? In alto naſci nec tranquillum certe, nec ſemper tutum eſt, etſi ſit clarum. Scitum eſt illud Iyrici poëtæ: Sæpius ventis agitatur ingens *Horat.* pinus, & celſæ graviore caſu decidunt tur- *libri 2.* res, feriuntque ſummos fulmina montes: uti *Carm.* nemo naufragium in ſicco, ita nec præcipi- *oda 10.* tium in imo metuit. Nil præterea tam altum, quod non & ſollicitudini, & labori, & invidiæ, & pavori ac mærori, & in finem morti pervium. Omnem ſane faſtum eminentiamque mortalium, ſola mors in planum redigit. Quot fuerunt nobiles familiæ, quarum hodie ſuperſtes nemo, & vix ulla eſt memoria? Omne quod in tempore oritur, cum tempore occidit. Omnia tempus imminuit conſumitque. Nobilitas quam longa dies peperit, longiorque auxit, longiſſima ſubruit. Ponamus criſtas; nemo vere nobilis eſt, niſi & modeſtus ſit. Linguam magniloquam diſperdet Dominus.

III. Tertium Oſtentationis genus à victu & veſtitu, à numis & opibus creſcit. Virtutum nutrix optima eſt paupertas, opulentia vitiorum. Vbi divitiæ, illic plerunque ſunt & vitia, & tamen nemo ſe pauperem eſſe gloriatur, divites videri omnes volumus, etiam ii ſæpe, quos occulta conficit egeſtas. Ecquis eſt qui facultates ſuas nec verbis, nec factis prædicet? Difficillimum eſt oſtentatrici linguæ accreſcentes divitias nõ ſubinde prædicare; minus inanis eſſet glo-

 riatio,

riatio, modo gaudium, tranquillitas, virtus cum crescentibus divitiis crescerent. At contrarium experimur: quanto magis hæc crescunt, tanto illæ decrescunt magis. Si ad clarissima rerum exempla reflectamur, videbimus Romanos dum fuere pauperes, omniũ gentiũ, imo & vitiorum fuisse victores; tum vinci cœpisse, cum opulenti evasere. Sic ad divitiarum adventum discesserunt virtutes ac victoriæ, simulque opum comites delitiæ ac libidines in virtutis locum subierunt, ut non immerito illius ævi scriptores, Romanæ paupertatis interitum querantur. Divitiæ plurimos faciunt non divites, sed occupatos, non dominos sed custodes & servos. Qui multas opes congessit, rem habet quæsitu difficilem, custoditu anxiam, amissu stabilem. Et multo plures sunt, qui habentur à divitiis quam qui eas habent. Hinc prophetæ testimonio viri divitiarum, non divitiæ virorum sunt. Nihilominus gloriamur de divitiis, quæ sæpe non dona, sed vincula, sed compedes, nec jam ornamenta corporis, sed impedimenta animi, & sollicitudinum atque formidinum acervi sunt. Divitiæ multis attulere mortem, requiem abstulere fere omnibus. In vepribus sopiuntur, qui in divitiis quiescunt. Gravis sopor qui aculeos non sentit. Sed venit ecce vox, quæ male soporatos excitet: Dormierunt somnum suum, &
Ps. 75. v. 6. nihil invenerunt omnes viri divitiarum in
Ps. 48. v. 7. manibus suis. Et væ illis, qui in multitudine divitiarum suarum gloriantur. Non est bona gloriatio illorum. Ecquid etiam de lauto victu, de splendido vestitu gloriamur? An nobis ideo plus parcent vermes, quam duro agricolæ, an non cibo molliore vescentur avidius? Scimus, etsi forte dissimulemus, nos illi convivio præparatam escam, & forte jam cenæ tempus instare, certe autem lon-
gius

gius abesse non posse: Nam & brevis est lux, famelicique convivæ, & quæ mensam instruit, mors impigra. Quin potius nos pudet, more pecudis gaudere pabulo, & ciborum fieri reconditorium, & dolii vicem subire, seque insuper de hoc magnifice jactare, & gloriam ducere, se gulæ servum fateri! Quid porro gloriolæ captamus, cum vestium nostrarum pretium prædicamus, tanquam si nobile sit factum, in veste totum patrimonium circumferre, & posse dicere: *tanti ceno, tanti vestior*. Non est laudis, tot sumptibus suum sibi carcerem ornare. Sed nos omnia eo molimur, ut divites habeamur: hinc illæ ventosissimæ narrationes: tot mihi sunt prædia, tanta prædiorum merces, tot annui proventus, tanti reditus, tot argentea vasa, tantum numeratæ pecuniæ; horum omnium vanissima est ostentatio. Rex Ezechias cetera laudatissimus, & in amoribus Deo, hoc uno tamen graviter deliquit, quod palatii sui thesauros ambitiosius exteris monstrarit. Non videbatur huic humanitati hærere noxa: Nihilominus Isaias divino jussu sententiam pronuntiat: Ecce dies venient & auferentur omnia, quæ sunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui usque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quidquam, ait Dominus. Adeone grande piaculum est, domus regiæ gazas regiis legatis ostendere? Tantopere Deus ostentationem omnem odit, ut vel parvam, vel in amicissimis sæpe magno puniverit supplicio. Non ergo glorietur dives in divitiis suis. Linguam magniloquam disperdet Dominus. *4. Reg. c. 20. v. 27. Hier. c. 9. v. 23.*

IV. Quartum ostentationis specimen est, ob ingenium & eruditionem se jactare. Communis hic furor est, ingeniosum malle quam laboriosum dici: Non neminem re-

perias tam ſtolidum, qui eo ſolum nomine laborem fugiat, ne minus videatur habere ingenii, quo plus inſumit laboris. Inſania luculenta: Cum non raro ingenium optimum peſſimus quiſque habeat: Labor, ut Seneca loquitur, optimos citat. Bene laborare, quia induſtriæ, ſimul & laudis eſt; ingenium ſortiri bonum, etiam pigerrimus poteſt, imo & nequiſſimus. Et tamen neſcio qua ratione amœnius ad aures noſtras accidunt hæ voces, *Ingenioſus eſt*, quam illæ, *Laborioſus eſt*. Hinc illæ ſuimet commendationes: Promptum mihi & velox ingenium eſt. Vtinam promptum & velox ſit ad virtutes. Alioqui quo velocius, eo propius ruinæ. Pretioſa eſt animi ſupellex, præclarum ingenium, non negamus, ſi tamen bonis artibus applicetur: ſi minus, periculoſa, ſibi aliiſque exitioſa. Ingenia feliciſſima frequenter exorbitant turpiſſime. Annæus ex Ariſtotelis mente aſſerit: Nullum magnum ingenium ſine mixtura dementiæ fuiſſe. Iulianus Imperator Apoſtata magni fuit ingenii, ſed tanto ſibi & terrarum Orbi exitioſior, quanto ingenioſior. Hujus generis plurimos vetus recenſque memoria numerat, qui ſi minus ingenii habuiſſent, minus nocumenti tam ſibi, quam aliis intuliſſent. Vix quidquam in rerum natura exitioſius eſt, quam altum ingenium malis artibus imbutum, aut pravis opinionibus corruptum. Ingenium magnum ſed pravum, præcipitio ſemper proximum: tutius eſt ſemper ingenium bonum ac modeſtum, quam excellens, quod illud in malum non facile flectatur, hoc in diverſa ſit volubile. ſolent qui de ſe magnifice ſentiunt, præfidenter majora viribus aggredi, inque niſu medio prolapſi ſuo vel periculo vel pudore condiſcere, quam juſti fuerint rerum æſtimatores ſuarum. Addo & illud quod Roma-

Sen. l. de provident. c. 5.

Sen. de Tranquill. c. 15. fine.

Romanus sapiens affirmat: Ingenia quo illustriora, hoc plerunque breviora sunt. Nec fere quidquam odiosius est sapientiæ, quam nimium acumen: ideo veteres invisam Palladi finxerunt araneam, cujus subtile opus ac tenues telæ sunt, sed fragiles, nullique usui: Ingenia magna & subtilia, sæpe maximorum initia malorum fuerunt. Raro magni errores, nisi ex ingeniis magnis prodierunt. Sed & hoc quotidiana loquitur experientia, in uno eodemque homine ingenium quandoque summum, & nullum esse judicium, quod moderari deberet ingenio: ita quidam doctissimi sunt, doctrina vix uti possunt. An non istud superbiam omnem & vanissimam ostentationem coërceat? Quanti sunt nihilominus qui non ingenium duntaxat suum, sed & sapientiam suam jactitent. Sed mihi credite, si vere sapientes essent, nunquam se esse dicerent. Sapiens cum intelligat, quantum sibi desit, non solet de rebus suis gloriari, nec sapientiam sibi familiarem opinari. Primus ad stultitiam gradus est, se sapientem credere; proximus est, se sapientem profiteri. At horum non paucos numeraveris. Quam bene res irent hodie, si tot essent sapientes, quot sapientiæ professores. Nunc illorum paucissimi sunt, horum maximus est numerus. Felicissimam dixerim ætatem nostram, quæ non unum duosve vel septem sapientes, sed in singulis urbibus, ceu pecudum greges numerat quam plurimos. Sed videte quanto errore. Proprium est sapientis, suam in rebus plurimis ignorantiam nosse ac fateri, quod ostentatores illi omnium minime faciunt. Audite, obsecro, ostentatorem insignem: Vos nescitis quidquam, ait Caiphas, nec cogitatis, quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat, Omnes alios ignorantiæ,

Idem Consolat. ad Marciam c. 23.

Ioan. c. 11. v. 50.

teme-

temeritatis, & inconsiderantiæ damnat? se unum prudentem, circumspectum, sapientem venditat. Sic Iobi cognatus Eliu: Audite me, inquit, ostendam etiam vobis ego meam sapientiam. His talibus illud Iobi opportunissime objicitur: Ergo vos estis soli homines, & vobiscum morietur sapientia? At sapientem, inquis, non nemo me dicit. O te bonam, sed fatuam oviculam! quam creduli & quam faciles in fidem sumus, cum de laudibus nostris agitur! Quam suaviter Demosthenem titillavit, cum eum anus Attica digito monstraret, diceretque: *Hic est ille Demosthenes.* O vane gloriator! non te tuæ, neque alienæ voces sapientem facient, sed res ipsa. Vulgo sapientes insaniunt, & insani sapiunt. nihil est à virtute vel à veritate remotius quam vulgaris opinio, quæ falsa pro veris, vera pro falsis habet. Et quid nostro hoc ævo litterarum & inscriptionum tituli non audent, quem non nobilissimum & maxime strenuum, quem non eruditissimum ac jurisconsultissimum, quem non prænobilem, amplissimum, magnificum, generosum, perillustrem, illustrissimum faciunt? hic garriendi & adulandi libertas infinita. & facilius putant hæc scribi quam dici, nam littera non erubescit. Sed quid aliis ô vane gloriator de te credis? teipsum de tuis rebus interroga. Vis nosse quam sis sapiens? oculos in tergum reflecte: Recordare obsecro, quoties in hoc vitæ cursu cespitaveris, quoties aberraveris, quoties offenso pede cecideris; quot dolenda, quot pœnitenda, quot erubescenda commiseris: jam si audes, te dicito sapientem. Præstat igitur (mihi crede) falsas opiniones abjicere, insolentiam deponere, insipientiam circumspicere, & optare, ne qua experiendæ sapientiæ necessitas incidat, quæ declaret nos

Iob. c. 32. v. 10.

Idem c. 12. v. 2.

nos de nihilo gloriatos: Hæc rectior tutiorque quærendæ sapientiæ via est. Nihil enim altius ascendit, quam operosa Humilitas. Non ergo glorietur sapiens in sapientia sua. Nam linguam magniloquam disperdet Dominus. *Hie.c.9 v.23.*

V. Quintum Ostentationis caput est, de virtute, imo & de vitiis gloriari. Cum deest Ostentatrici Linguæ quod jactitet, tunc ampullantia & sesquipedalia verba, tunc vitream fractam & somniorum interpretamenta, tunc fabulosos sententiarum strepitus spargit. Sed nunquid non saltem de virtute gloriari licet? Vt liceat, in illo solum est gloriandum, qui virtutis & bonorum omnium solus auctor & largitor est. Sed nos plerunque in nobis atque de nobis, nostrisque virtutibus gloriamur, dum fatue credimus, pluribus atque majoribus nos præditos virtutibus, quam simus. Fundamentum veræ virtutis humilitas, nec tanta claritas est ulla, quam elatio non obscuret. Scit hoc ille, qui clarissimus creatus, sed quia seipsum efferebat, non tantum obscurus, sed tenebrarum princeps est factus. Quod si Angelorum nobilissimus sic præcipitatus est, quid alii de se sperent, quid fiet vermiculis, si Angelis non parcitur superbientibus? Non solet esse virtus jactatrix aut miratrix sui, sed imitatrix alieni, ubicunque demum emendatius viderit exemplum. Itaque semper anhelans, semper altius aspirans, dum se comparat, parvi pendit. Nunquam virtus consummatam se judicat, non confidit nisi Deo, nihil sibi arrogat. Scit hoc tempus esse militiæ, non triumphi aut gloriationis, atque ideo nunquam torpet, & semper in actu est; semper quasi nunc primum incipiens accingitur, nec unquam se omnia perfecisse credit. Non est virtus, error

est

est virtutis adversarius, sui ipsius commendatio. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. Quisquis ad virtutis jugum ascendisse se credit, in hoc primum fallitur, quod ubi se credit esse, non est. Siquidem nil tam profectui adversum, quam magni profectus opinio nemo studet agere, quod peregisse se putat. Qui omnem vitam suam ante oculos ponit, perque dies singulos actuum ac verborum & cogitatuum rationem à seipso exigit, incorruptus rerum suarum arbiter, videbit quantum vacui sit in animo, quantum occupent vitia: qui conscientiam suam interrogat, aliter de se sentit, quam qui tantum famam. Sed ego ipse, inquis, mihi vir bonus videor. Ergo certe malus es. Boni enim sibi displicent, seque accusant. Sed forsan & tibi, & aliis bonus videris? Quid si tu malus, illi autem stulti sint? Nec scintilla quidem est solidæ gloriæ, tametsi vulgus omne una voce nos laudet. Iam dixi: nulla pronior ad errorem atque ad præcipitium via est, quam per vulgi vestigia. Quicquid pæne vulgus laudat, vituperio dignum est. Quicquid fere vulgus cogitat, vanum est; quicquid loquitur, falsum est; quicquid improbat, bonum est; quicquid approbat, malum est; quicquid prædicat, infame est, quicquid agit, stultum est. I nunc, & insanorum sermunculis gloriare. Ecquid omnium laudes, quid omnis humanus favor est? Pulchra & multicolor iris. Et quid iris est? nubes opaca & roscida, in * aquam brevi abitura. Nec ille quidem ad gloriam veram pertigit, qui omnibus placet. Placentes

2. Cor. c. 10. v. ult.

* Jetz bistu lieb und werth/heut Morgē als verkehrt; schabab.

centes hominibus Deus ſpernit, & hominibus placere, diſplicere Deo eſt, contraria contrariis gaudent. Quapropter, Nolite *1. Reg.*
multiplicare loqui ſublimia glorianteſ; re- *c. 2.*
cedant vetera de ore veſtro. Nemo virtute *v. 3.*
ſua, quamvis vera, ſed in ipſo virtutum omnium auctore glorietur. Qui contrarium facit, non modo non aſſequitur, quod non habet, ſed idipſum quod habet, vel imminuit, vel amittit.

Sed ſunt quidam virtutum adeo inanes, ut vel ipſis vitiis glorientur: Peccatum ſuum *Iſa. c. 3*
quaſi Sodoma prædicaverunt, nec abſconde- *v. 9.*
runt. Ambroſius in hos graviter invectus: Plerique, ait, in ſuis lapſibus gloriantur, & *Amb.*
putant etiam laudis eſſe, quæ criminis ſunt. *lib. de*
Iam in laude ponitur, vino ſe obruere, ſim- *Apol.*
plicem circumvenire, alienam pudicitiam *David.*
expugnare, ſuam in omne flagitium abjicere. *c. 9.*
Non falſiſſima ſolum hæc eſt gloria, ſed etiam fœdiſſima. Nec ego in tam flagitioſe gloriantes aliud fulmen torqueo, quam quod olim in eos ſanctiſſimus rex torſerat his verbis: Quid gloriaris in malitia, qui potens *Pſ. 16.*
es in iniquitate: tota die injuſtitiam cogita- *v. 1.*
vit lingua tua. Propterea Deus deſtruet te *& 5.*
in finem; evellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viventium.

Radicitus extirpaberis è vivis, futurus miſer æternum. Hic finis falſæ ac fædæ gloriæ.

Quid igitur ô vaniſſimi mortalium, quid vires ac formam corporis jactamus, quid noſtram ipſi proſapiam prædicamus, quid opes ac divitias crepamus, quid ingenium & eruditionem oſtentamus, quid virtutes noſtras, aut quod longe turpius, noſtra vitia in gloriæ cenſu numeramus? Gloriam veram nunquam aſſequetur, qui falſam tam ſedulo quæſierit.

Vide

Vide obſecro, mi Lector, quæ de Vana gloria diſſeruimus in Amuſſi rectæ Intentionis. Hic ſolum oſtentatrix lingua erat configenda.

Amuſſis l. 2. c. 4. & 5.

CAPVT XLV.

Quæ plerunque pœna Linguam OSTENTATRICEM *ſoleat comitari.*

ERudite dixit quiſpiam è ſapientum numero, tria eſſe vitia linguæ admodum frequentia. Primum eorum eſt, inquit, qui pauca ſciunt, & doceri nolunt. alterum eorum qui multa ſciunt, ſed ea docere nolunt. horum denique tertium, qui optime quidem docent, ſed peſſime vivunt, atque de alterutro certe, ſi non de utroque gloriantur: eruditionem jactant, quam malis moribus refutant. O grave linguæ vitium Iactantiam! Hanc ſanctiſſimus Rex David *Linguam magniloquam*, beatus Iobus *verba ventoſa* vocitat. Hujus linguæ ſtolidum ingenium utcunque ſpectandum propoſuimus, nunc quæ hoc oris vitium pœnæ comitari ſoleant, exponemus.

I. Oſtentatricem linguam paſſim hoc ſupplicii comitatur, ut dum ſuperbo ſe volatu jactat, alienæ linguæ jaculo repente fixa concidat. Rex Antiochus Annibali profugo argenteum ſuum exercitum oſtendit, & quæſiit: Num hæc ſatis forent Romanis, contra quos erat bellaturus? Imo vero, inquit Annibal, ſatis; etſi avariſſimi ſint. Apte tetigit regiam oſtentationem. Non raro puniuntur lingua, qui lingua delinquunt. Babelicæ turris ſtructores non lepra percuſſi, non aquis ſubmerſi, non incendiis conſumpti, non terra dehiſcente abſorpti, ſed linguarum confuſione puniti. Ab Oſtentatrice Lingua vaniſſimum illud ædificium cœpit: Veni-

Venite, ajebant, faciamus nobis civitatem & turrim, cujus culmen pertingat ad cælum: & celebremus nomen noſtrum. A lingua peccatum, à lingua peccati ſupplicium fuit. Gen. c. 11. v. 4.

In convivio aſſederat virgo cultior quam ditior, & quæ ſuum omnem cenſum ſecum circumferebat. Epulæ lautæ, & quæ ſolertiſſimam gulam irritarent, inferebantur. Illa tanquam conducta ad has lautitias ſpectatrix, ſedebat ſine cibo, viva ſtatua; neque tam videri volebat abſtinens, quam dives & opulenta, cui domi ſatis eſſet cupediarum. Hortantur alii & aliæ, ut manum cum ceteris admovere, & hunc menſæ paratum velit non ſpernere. Nil proficiunt. Illa ut prius manuum deſtituta uſu ſedet; ſolis oculis omnium ora oculoſque delibat. Tandem honeſta matrona quæ illam juxtim aſſidebat: Ecquid mea filia, inquit, cauſſæ eſſe dicam, quod fercula tam opipara prius damnes quam guſtes? Cui illa: Non eſt, inquit, quod mireris, mater, nimium Mecaſtor huc acceſſi ſatura. nam domi prius perdicula famem omnem exemi. Audiit hoc facetior quiſpiam menſæ miniſter, & vaniſſime ſe venditanti: Apparet, inquit, quod de perdice aſſerit; nam plumæ collari etiamnum inhærent, & ſimul intento digito in collare, reliquias pultis avenaceæ oſtendit. Mox riſus undique coortus, quo miſellæ pultiphagæ vaniſſima oſtentatio jugulata. Iure: nihil turpius paupere ſuperbo. Formicula bovis arantis cornu occupans, cum à bove, quid illic ageret, interrogaretur; arare ſe & ſudare reſpondit. Hanc formicæ inaniſſimam oſtentationem, cum illa cauſſidici licebit conferre:

Cauſſidicus quidam ſic ſe jactabat apud me,
Nullã quod uſque cauſſam, ab annis plus decem

Perdiderit: verum (quantum considero) dixit,
Caussam qui ab annis plus decem egit unicam.

Posset jactator hic caussidicus virginem illam conjugem ducere paris studii æmulam. Sed aptiorem scio maritum, & qui melius illi conveniat, quam Tulliæ Tarquinius.

II. In oppido quod sextum ab Argentorato lapidem distat, (nomen tacemus) vir avorum quam numorum ditior habitabat. Poterat is quidem fumosas majorum effigies, exesas carie clavas, confossas jaculis peltas, perforatas crebra glande galeas, infectos rubigine gladios ostendere.

Juven. Sat. 8. v. 40. *—— tumens alto Drusorum stemmate, tanquā*
Fecerit ipse aliquid, propter quod nobilis esset.

Interea tamen in suorum Drusorum conspectu tenui nimis salino victitans cogebatur

Idem sat. 5. v. 11. *—— sordes farris mordere canini.*

Nec illi fere alia quam feralis cena, exigua patella ponebatur. Cenæ quotidianæ caput erat, pallidus caulis lucernam olens, & dimidio constrictus gammarus ovo, aut crudi fungi, aut acerba mala, aut si quis alius cibus strangulat. Et sane periculum non erat, ne quis huic patrifamilias strobilus obreperet, & quadrilibrem ollam auri plenam sublegeret. Nihilominus divitias ille jactabat, & nescio quam secretam opulentiam. Adeo robusta est Iactantia, ut nec validissimis quidem brachiis malæ Fortunæ possit dejici. opes vel pauperrimi de se prædicant. Hic certe intolerantius se efferebat, quod antiquo stemmate ramum duceret millesimus. Et ut quadraginta sestertia, quæ non habebat, habere crederetur, & nescio quarum opum suspicionem moveret, quotiescunque vicinam urbem ingressus est, eques esse voluit, sed sine equo. Ocreis & calcaribus pedes im-

impediebat, & jumento miser, quod foderet, carebat. Ridicula hæc consuetudo hodieque inveterascit; ocreati sunt & calcaribus armati, etiam in curribus & navibus, aut dum plateas obambulant, nec equos cogitant, nisi lapides illis maria, & rhedæ pro equis sint, ut calcaribus agantur. Hunc morem gloriator ille religiosissime servavit. Rescivit hoc magistratus, & ludos facere voluit ridiculum hominem. Citatur ergo in curiam; ubi lati-clavius aliquis canicie venerandus: Ad nos, inquit, nobilis domine, querelas in te alligavit paupercula familia, teque injuriarum egit. Accusationis caput hoc est. Diceris ante portas urbis, equum tuum cursu exercuisse, & infantem illic temere ludentem, equi calcibus obtritum esse. Caussæ meæ, Patres conscripti, ait accusatus, in promptu est sincera defensio: nego fecisse. A me aut meo equo supra oviculam miti hic infans immortalis fit. Sed forsan vestis aut vultus similitudine decepti vestri cives mihi imputant quod alter deliquit. Iterum innocentiam meam affirmo, & nego fecisse; infans nullus equi mei calcibus obtritus est. Contra senatus obducere, testibus velle agere; crimen confirmare, & exaggerare; ideo & cupere, reum se fateatur, atque dicundæ sententiæ submittat. Hic miser inter caudinas furculas deprehensus, nullum prorsus videre exitum; aut enim caussam amittere, aut equum debuit, quem nunquam habuit. Eques videri volebat, & opulentus, puniri tamen ob fictum equum nolebat. quare satius ratus caussam capitis agere, quam equi hactenus simulati: Vt liqueat, ait, vobis patres conscripti, in hac capitali caussa, de innocentia mea, testes ego contra testes producam: duo forsan in me testabuntur; ducentos ego adducam.

Et videte quam falſo injuriarum agar. Norunt, quotquot pagi mei incolæ ſunt, jam à toto decennio ſtabulum meum ab omni jumento deſertum & vacuum fuiſſe, equum illic tanto tempore ſtabulaſſe nullum. Ad quæ ſenatus omnis in latum cachinnum effuſus, ita decrevit: tuo te calculo abſolutum pronuntiamus: ſed ut evictæ tibi cauſſæ perpetuum ſit monimentum, Hippona tuo ſtabulo æternum exulet, nullus unus unquam ad tua præſepia ſtet equus. Vix menſis abiit, & binos caballos (ſed quales ad cultrum proſcribi ſolent) cœpit alere. Tantus eſt oſtentationis pruritus. Hæc paullo fuſius narrare conveniebat, ut vel hac ratione Oſtentatricem linguam reprimeremus.

Chryſ. hom. 23. in 2. ad Cor. & hom. 24. in eandē. III. Quam ſapienter monuit Chryſoſtomus: Præſtantem virum non modo de iis quæ ipſi deſunt, gloriari non convenit, ſed ne de iis quidem quæ habet. Nam ſi ob ea quæ vere bona ſunt, gloriari ſtultitiæ eſt, multo certe magis ob ea quæ nullius pretii ſunt. Iſidorus Peluſiota ejuſdem animi: *Iſi. l. 3. epiſt. 162.* Pietatis, inquit, ac juſtitiæ norma in eo ſita eſt, ut ea quidem quæ recte ac ex virtute gerimus, occultemus, tum quia finis incertus eſt, tum ne audientibus graves ac moleſti ſimus. Ingratiſſima eſt oratio quæ rebus flaccet, ſtrepitu viget. Præclare canit Venuſinus vates,

Hor. l. 1 epi. 17. ad Scævam.
Sed tacitus paſci ſi poſſet corvus, haberet
Plus dapis, & rixæ multo minus, invidiæque.

Sic oſtentator & plauſor, ſi virtutem quam nactus eſt, poſſet non prodere, retineret; lingua Oſtentatrice perdit. Virtus in abdito creſcit. Omnia perdidit qui dixit:

Luc. c. 18. v. 12.
Non ſum ſicut ceteri hominum.

Hic quiſque pro ſe clamat: Ego doctior ſum, ego nobilior, ego ditior, ego robuſtior, ego

ego formosior, ego vero honoratior: Non sumus sicut ceteri hominum. Hi tales simillimi sunt lucernæ, de qua venuste apologorum parens: Lampas, inquit, oleo ebria & lumen diffundens, gloriabatur quasi præ sole splenderet clarius. At ventis paullo concitatius spirantibus statim extincta est. Sed eam rursus quispiam accendit, dixitque: Luce lucerna, & tace; astrorum lux nunquam deficit. Audite gloriosuli plausores, & nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes. Lucete, & tacete. Virtutum omnium hostis est jactantia. Virtutis expers, verbis jactat glorias. Nimirum quo dolium est inanius, hoc sonat vehementius: natat ovum si inane est, plenum desidet: arista inanis recta stat quidem, sed curva est plenior: sic sæpissime *1. Reg. c. 2. v. 5.*

Majus est se non jactare quam fecisse maxima. *Vetus Troch.*

Iactantia quantumvis cauta, decori tamen terminos semper transilit. Athenis duo architecti de opere publico conducendo contendebant; alter differendi copia & elegantia instructus, cum orationis suæ apparatu populum movisset: Alter dicendi ignarus, sed arte melior, in medium progressus: Viri Athenienses, ait, quemadmodum iste dixit, ego efficiam. En, obsecro,

Grandius flumen minore, quam minus, fluit sono. *Monost. vetus.*

Solebant olim mercatores navigationibus longinquis catellos melitæos, aut simios assumere, quorum lusibus navigandi tædium levarent. Fuit ut orta tempestate inhorresceret mare, atque fluctus ea vi assilirent navigio ut everterent. Disjectis misere, ac fluitantibus tam vasis quam hominibus, mari etiam innabat simius. Hunc conspicatus Delphinus, & quod esse hominem arbitraretur, naufragi animalis misertus, fami-

liariter adnavit simio, tergum præbuit conscendendum, & ad terram cœpit evehere. Iamque in conspectu erat mons Piræeus, & Atheniensium navale, cum Delphinus simium interrogat; an esset civis Atheniensis? Hic simius laudis avidus, se & esse civem Atheniensem, & in ea urbe nobilibus parentibus prognatum dixit. Amplius ille interrogare, an etiam Pyræeum nosset? Tum simius: Optimumne illum amicum, & summum, ac inprimis familiarem, inquit, meum? ratus de homine Delphinum loqui, qui de monte quærebat. Hac tam impudenti jactatione offensus Delphinus subduxit se in altum, & miserum simium undis suffocandum deseruit. Hæc gloriationi merces debetur: cum mollissime punitur, pro applausu risum fert. Veteri verbo dicebatur:

Vetus Iamb. *Ventosa risus est parens jactantia.*

Venite, ajunt, habemus hic corvum alienis plumulis ornatum; evellamus illas cum festivo risu.

IV. Ergo qui metuit irrideri, caveat gloriari; qui refugit haberi stolidus, fugiat esse gloriabundus. Nemo citius stultitiæ insimulatur, quam qui plurimum de se gloriatur. Multi dum magnifice loquuntur, famam se colligere sperant, cum infamiam colligant, & ceu viatores erronei dum accedere existimant, retrocedant. Quicquid propter solam gloriam dicitur, veram gloriam non meretur; sæpe non tantum irrisum, sed & supplicium. Optimus Deus levem etiam jactantiam vel in amicissimis graviter punivit.

Eleutherius, sanctitate morum & amabili simplicitate celebris, beato Gregorio teste, cum iter faceret ingruentibus vespere tenebris, ad cœnobium sacrarum virginum diver-

divertere coactus est. Erat illic puerulus quem cacodæmon insederat, & noctu præcipue vexarat. Hunc virgines illæ Eleutherio, de vitæ sanctimonia jam noto commendarunt, & velut per speciem officii rogarunt, pateretur puerulum illum ea nocte in suo esse cubiculo. Non recusavit. Altero die sacræ virgines solerter quæsierunt, qui sese puer gessisset? Miratus Eleutherius hanc quæstionem: Bene, inquit, se gessit. quid istud quæritis? Illæ rem candide fassæ, malo genio puerum occupatum, singulis noctibus crudeliter hactenus habitum dixerunt, rogaruntque obnixe in suum secum monasterium abduceret. Assensus est vir sanctus, & puerum ab inquilino pessimo jam liberum in D. Marci cœnobium abduxit. neque ille ab inferis hospes diversorium suum repetere est ausus. Aliquanto post tempore Eleutherius cum cœnobitis suis familiariter collocutus, & adolescentem illum, qui adstabat, intuitus: Videte, inquit, fratres, quam diabolus cum virginibus illis luserit! apud illas à malo dæmone agitabatur; apud nos mera est ovicula. Vix hanc vocem paulo jactantiorem miserat, cum denuo ille ab Orco carnifex adfuit, & adolescentem in omnium oculis acerbe torsit. O Eleutheri, si tu tacere, si tu potuisses non gloriari, Acheronticus iste tortor reverti non potuisset. Sed Eleutherius paullulum sui oblitus mox ad se rediit, & una cum suorum cætu, jejuniis, precibus, lamentis tamdiu cælum pulsavit, dum hospes invisissimus jam secundum cedere est coactus. nec unquam postea in hospitium hoc rediit. Tanti est vel una vocula quæ jactantiam oleat. Verissime dixit Hebræus Psaltes: Disperdet Dominus linguam magniloquam. Ps. 11. v. 4.
Ea de caussa Tobias filium tam sollicite in-

Tob.c.4 v.14. stituens: Superbiam, inquit, nunquam in tuo sensu aut in tuo verbo dominari permittas. Ostentationem omnem penitus eliminatam vult, & à corde, & ab ore. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. Ille serio laudandus, qui, uti Salustius in Iugurtha notat, plurimum facit, & minimum de seipso loquitur. Lingua igitur ostentatrix, & magniloqua summopere cavenda.

2.Cor. c.10. v.18.

Vetus Troch. *Omnium virtutum hostis, turpis est jactantia.*

Multa satis de Ostentatrice Lingua diximus, si verba numeremus; pauca nimis, si vitii observemus indolem. Pæne insanabile hoc monstrum est, & videri potest omnium vitiorum mori ultimum. Subinde, dum halitus est, Ostentatio vivit. Produco testem.

Icon. Anim. c.7. pag.4.à princ. Sutori, & quidem egeno (tacemus gentem) cum jam fata instarent, aderat filius in paternam sortem natus. Is cum rogasset, ecquid decessurus sibi præceptorum relinqueret? Iam defecta voce pater: Vt, inquit, memineris, in majestatem assurgere familia tua dignam. Deus bone! Iam tribunal vocat, jam æternitas in oculis est, & necdum missionem damus Ostentatrici Linguæ?

O fædam labem, quis te Oceanus eluat? ô vastam dementiam, quæ tibi anticyræ suffecerint? ô vesanam jactantiam, quæ te supplicia satis castigent? Abrumpo hic potius quam finio. Dissertationi clausulam Sarisberiensis imponat, qui vere de hoc vitio:

Ioan. Sarisb. l.7.Polícratici c.22. Omnia, inquit, quæ ostentationis caussa fiunt proficiscuntur in mortem.

A. Lin-

Nota, Lector, nos hic egisse de Linguæ gloriatione: quæ vero de vana gloria, ejus radice disseruimus, reperies in libro 2 de Recta Intentione cap. 4 & 5.

P
POLITICA LINGVA.
B
A

P

A. *Linguam* POLITICAM *refert Felis Crocodilo vehens, & pelliculam suam extergens linctibus. Tales sunt hujus ævi homines tersissimi, quos* POLITICOS *vocamus: suis hos coloribus describimus* C. 46. *Crocodilum cum fele explicamus eodem capite* §. 4.

B. *Amygdalus, & Morus* C. *non eo quo ceteræ arbores sunt ingenio. Amygdalus omnium arborum stultissima, Morus omnium prudentissima dicitur, ideo hic utriusque indolem hortulanus miratur. Amygdalus linguam temere* PROMITTENTEM *exhibet. Vide* C. 47. §. 3.

CAPVT

P

CAPVT XLVI.

Quæ lingua POLITICA *sit, & de quatuor illius venenatißimis venis.*

Matth. c. 11. v. 25. CHristus æterno Patri preces allegans: Confiteor tibi Pater Domine cæli & terræ, inquit, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis. Delectum facit servator inter homines, quos in duplicem classem partitur, sapientum & parvulorum. Quemadmodum inter Angelos duæ à se partes abibant in diversum: illa perseverantium in Dei cultu, hæc desciscentium ab illo: ita prorsus inter mortales pars una sapientum est, qui à multis tanquam homines cælo lapsi adorantur; sint cælo delapsi, in cælum redituri non videntur, sicut parvuli qui alteram constituunt partem humanæ gentis.

Melan. præfat. in Corpus doctrinæ. Sed quinam illi sapientes sint, operosa est quæstio. Queritur olim Philippus Melanchton, & una gratulatur: Iugum Pontificis Romani excussum esse; At contra, inquit, hominum istorum politicorum jugo colla sunt subjecta. Itane vero jugum politicum, jugum tam horrendum est, præ quovis alio? potens argumentum vel ab adversario in politicos. Hos si pæne eosdem cum sapientibus illis dixero esse, non multum aberraro. Hi sapientes, quos jam *Politicos* vocamus, è lingua potissimum noscuntur. Lingua illorum, anguilla est in theca holoserica; utcunque eam comprehenderis, elabitur. Non est scabra hæc lingua, sed lævis, nitida, plena succi & verborum, plena gratiæ & venustatis, ad technas struendas versutissima. Anguilla lubrica

brica est lingua politica, sed in theca, ut diximus, holoserica. Nos linguæ *Politicæ* venas rimabimur, & primarias quatuor proponemus.

I. Nobilissimus Elegorum scriptor Ovidius questus est, quod suus sibi pater poësin interdixerit, cum tamen pronissimum ad id studii sortitus sit ingenium. Sed velit nolit parens, naturam alio flectere difficillimum est: quicquid conabar dicere versus erat. Lingua Politica pæne idem de se dixerit: Quidquid conabar dicere, fucus erat: Quidquid conabor dicere, fumus erit. Habemus confitentem reum. Sed ad rem: venas Politicæ linguæ scrutandas sumpsimus.

Prima venenata vena illius linguæ dicitur *Cretismus*. Lingua Politica velut primæ veritatis mysterium adorat principium istud; Cum vulpibus vulpinandum est, & cum Cretensibus cretisandum est, hoc est, mentienti mentiendum, fallens fallendus. Beatus Paulus Epimenidis poëtæ testimonium allegat hoc modo: Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, *Tit. c. 1*
ventres pigri; Testimonium hoc verum *v. 12.]*
est. Quam ob caussam increpa illos dure, *& 13.*
ut sani sint in fide. Græcorum adagio erat: Tria cappa pessima, Cretenses, Cilices, Cappadoces, maximam partem homines mendaces; & nimium quam potentes lingua Politica, quæ mendacium novit tegere. Plato solerter advertit, notat- *Plato*
que urbes & regiones maritimas (qualis est *lib. 4 de*
Creta) plerunque mores non optimos præ *legibus.*
se ferre: Nam cum mercibus, inquit, & cauponando talis civitas repleatur, dolosos animos, instabiles & infidos mores parit: unde parum ipsa ad seipsam, & minus ad alias gentes fidem & amicitiam stabilem colit.

His

His tamen vitiis lingua Politica pulcherrimum mantelum novit injicere. Siracides
Eccli. c.27. v.26. hominem Cretisantem describens: In conspectu oculorum tuorum, inquit, condulcabit os suum, & super sermones tuos admirabitur: novissime autem pervertet os suum, & in verbis tuis dabit scandalum. Nimirum hi politici, aliud lingua promptum, aliud pectore clausum habent; non sunt sani in fide. Fidelis ille famulus Christi Domini
Imit. Christi. lib. 3. c.45. n.4. optime rogat: Verbum verum & stabile da in os meum, & linguam callidam longe fac à me. Quod pati nolo, omnimode cavere debeo. Politicus, ut verbis Salomonis utar:
Prov. c.23. v.7. Comede & bibe, dicet tibi, & mens ejus non est tecum. Cibos quos comederas, evomes, & perdes pulchros sermones tuos. Nempe tu ebrius cum sobrio, nec decore nec caute loqueris. Nam politicus, stylo
Eccl. c.37. v.21. Siracidæ, est vir astutus, multorum eruditor, & animæ suæ inutilis est. Quam proprie Cretisans politicus hic notatus est! optime dixit Ambrosius: Turpis est omnis
Amb. lib.9. Offic. c. 9. fraus, quantumcunque videatur speciosa. Ulpianus quidem explicat qua ratione veteres distinxerint, dolum bonum & dolum malum, nam primum illum dexteritatem, solertiam, urbanitatem dixerunt: quicquid sit, Turpis est omnis fraus. Pacificas istas ac politicas fraudes damnamus, non stratagemata militaria. Isaias olim minatur: In die
Isai. c.27. v.1. illa visitabit Dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti, super Leviathan serpentem vectem, & super Leviathan serpentem tortuosum, & occidet cetum qui in mari est. Leviathan piscis magnus squamis arcte cohærentibus, serpens vocatur quia lubricus & tortuosus, multiplici se volumine cõvolvit, cum stringitur, elabitur. Lingua Politica torquere se novit, refugere, tergiversari,
amba-

ambages quærere, tanta caussarum & rationum & argumentorum varietate, ut jures, eam omnium linguarum optimam, sanctissimam: sed tortuosus coluber est, obliqua dat responsa expectationis variæ, nec ad Dei honorem, sed ad suum; se spectat, suumque commodum. Atque hæc prima Politicæ Linguæ vena est Cretismus.

II. Altera vena linguæ Politicæ Syncretismus dicitur. Avetis nosse, quid syncretismus sit? dolosus ignis est sub quieto cinere; falsa, simulata, insidiosa pax, malitia in occasionem ultionis intenta, umbra fœderum, simultas officii ostentatione blandiens. Cum Isaias vates Ezechiæ regi nuntium ferret acerbiorem, diceretque: Ecce dies venient, 4. Reg.
& auferentur omnia quæ erunt in domo c. 20.
tua, & quæ condiderunt patres tui usque in v. 17.
diem hanc, in Babylonem: non remanebit quidquam, ait Dominus. Cui Ezechias: sit tantum pax & veritas in diebus meis. Simili ferme modo lingua Politica loqui assolet: Modo mea mihi salva, quicquid aliis fiat, quicquid posteris prosit, aut noceat: viderint illi, ego mea tueor; sit tantum pax in diebus meis. Proximus sum egomet mihi: Omnes sibi melius esse malunt quam alteri. Pacem volo, sed mihi bonam, cuicunque demum mala sit.

Quid amœnius pace? pacem te poscimus omnes, si tamen pax fida sit & sincera; si vero ea sit quæ diu durare non possit, quam pars adversa in omnem nocendi occasionem flectat, pax miserrima est, & bello pejor. Gratissimus est olivæ ramus, si autem is strictum gladium jugulo imminentem tegat, facessat hæc oliva. Sunt qui velint inducias pacisci cum Morte atque Inferis: Percussimus fœdus, inquiunt, cum morte, & *Isai.*
cum inferno fecimus pactum. O pacem non c. 28.
v. 15.
stabi- & 18.

ſtabilem, ô non duratura fœdera! Mors in omne momentum intenta, occaſionem ſubito non ſumet, ſed rapiet, & inſurget truculentior, inferi profundius hiabunt. Et delebitur fœdus veſtrum cum morte, & pactum veſtrum cum inferno non ſtabit. Confecturus pacem cum carne & carnis concupiſcentiis, ſeipſum turpiſſime fallit. Videte, obſecro quibuſcum inducias agitetis, ne inter eos cenſeamini qui dicebant, Pax, Pax, & non erat pax. Pax intuta formidoloſior bello. Apologus rem declarabit. Erinaceus ad Lepuſculi cavum acceſſit, rogavitque hoſpitium. Cui Lepuſculus miti reſponſo: Doleo, inquit, mi frater, quod te cogar excludere; veſtis tibi nimis eſt hiſpida: ſub uno tecto quod ipſe facile conjicias, profecto non conveniremus. O mi optime frater, inquit Erinaceus, ſi de mea veſte ſolum lis ſit, hoſpitium ſpero non negabis; ita me contrahere poſſum, ut meipſo minor ſim: quicquid aculeorum eſt, velut vagina condo, ut neminem lædam. Quod ſi bellum ingruat, ducem me ſimul & militem habebis, pro te, meque pugnabo. Non eſt quod amici mea arma formident, illa ego in hoſtes expedio. Quicquid porro Lepuſculus objecit, id Erinaceus verbis tam blandis refutavit, ut demum hoſpitio receptus ſit. Sed non diu novus hic hoſpes naturam diſſimulavit, aculeos ſenſim laxavit, atque ſe quantum potuit, dilatavit. Hic Lepuſculus: Ohe frater, inquit, hoc quidem pacta & promiſſa tollit: aliud ſpoponderas; aliud præſtas. At Erinaceus irridens: Hic meus eſt mos, inquit, ſi cui non placet, exeat. Agnoſcite, quæſo, in Erinacei moribus linguæ Politicæ nequitiam; hic ſincretiſmus eſt. Ergo vide cui fidas, cum quo tranſigas; ſi is ſemel iterumque fefellerit, non illi unquam facile fidas.

Hier. c.6. v.14.

Augu-

Augustinus hac in re fidelissimus monitor: Nullæ, inquit, occultiores sunt insidiæ, quam quæ latent in simulatione officii, nam eum qui palam est adversarius, facile cavendo vitare potes. Est ergo longe periculosissimum, cum morte & inferis, cum carne & concupiscentiis, cum linguis politicis, cum erinaceis tam aculeatis pacisci velle, quamprimum enim similes pacificatores occasio invitat, mox pacta, conventa, fœderaque omnia rescinduntur. Erinaceus objicit: Ita soleo, iste meus mos est. Nec aliter Mors, aut Inferi: sic vita hominum est, ajunt. Ita & caro: Pro mea hoc consuetudine facio: Ab exemplis mille jam scitur, quam ego blande in exitium traham eos, qui mihi fidunt. Qui cum lupo pacem cogitat, dentes ei excutiat. Non est pax impiis, non est; nec illam in seipsis habent, nec cum aliis servant. Talis lupus Antiochus Epiphanes, qui ad cives Hierosolymæos quæstorem suum misit, Et locutus est ad eos verba pacifica in dolo, & crediderunt ei. Et irruit super civitatem repente, & percussit eam plaga magna, & perdidit populum multum ex Israël. Talis Lupus Bacchides, talis Alcimus: Et locutus est cum eis verba pacifica, & juravit illis dicens: Non inferemus vobis malum neque amicis vestris. Et crediderunt ei. Et comprehendit ex eis sexaginta viros, & occidit eos in una die. De sincretismo hoc unum addo, quod Ambrosius dixit: Hæretici contra se discordant, sed contra Ecclesiam concordant. Nimirum Pilatus & Herodes amici sunt, quando de Christi capite agitur. En ipsam sincretismi effigiem, dolosam pacem; sed progedior.

Aug. l. 10. de civit. cap. 5.

1. Mac. cap. 1. v. 31. & v. 33.

1. Ma. cap. 7. v. 15. & v. 16.

Amb. l. 1. de fide c. 4.

III. Tertia linguæ politicæ vena est, Pharisaismus. Capitaliores hostes Hierosolymis non habuit Christus Dominus quam

illos ipsos qui se sacrorum Antistites profitebantur, Pontifices, Pharisæos, Scribas, Rabbinos, legis interpretes, morum doctores. Hos omnes, nequam hominum catenam dixeris, quæ Christum irretire moliebatur. Omnes, paucissimis exceptis, vapidam sub pectore vulpem gestabant. Nam ut odium atque invidiam tegerent, verbis
Matth. c.22. v.16. Christum blandissimis affati: Magister, ajunt, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces. Et ut verbis adderent facta, etiam ad mensam vocarunt, appararunt convivia, nec quidquam insidiosæ humanitatis omiserunt: legatos miserunt, conscientiæ quæstiones proposuerunt, etiam ægros curandos obtulerunt, nihilominus odium gesserunt adversus Christum implacabile. Sed quia homines erant politicissimi, non apertis odiis pugnarunt, concilii specie pleraque ab illis gesta sunt. Atque ut omnia in Christum molimina sanctioris senatus auctoritas firmaret, principes sacerdotum, seniores populi, primi ordinis senatores convenerunt. Et quam illud compte, quam politice propositum?
Joan. c.11. v.48. Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem. Ergo resistendum mature, ne quid Respublica detrimenti capiat: si pax nobis cordi sit, si urbis incolumitatem amamus, clavus huic homini per linguam adigendus est, ut silere discat: convenientissimus illi lectulus crux erit. Et quam etiam illud politice ac caute:
Matth. c.26. v.5. Non in die festo, ne forte tumultus fiat in populo. De politicis his linguis insigniter
Aug. tract. 49. in Joan. Augustinus: Temporalia, inquit, perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitaverunt, ac sic utrumque amiserunt. Diabolus in vitro, & Lingua Politica in amictu holo-

serico

ſerico admodum bene conveniunt;nam pares cum paribus facillime congregantur. Quod ſi Lingua Politica magnæ ſit auctoritatis, plerunque multos trahit aſſeclas: benigne auditur, ſtricte obſervatur, religioſe colitur. Sed illa clandeſtino dolo tam noxia eſt,ut ſæpe diabolus conatibus ſuis omnibus atque viribus tantum nocere non potuerit, quantum Politica Lingua unica nocuit, quæ Phariſæo ſchemate magnifice inceſſit.

IV. Quarta linguæ Politicæ venenata vena eſt *Herodianiſmus aut Machiavelliſmus.* Sicut autem Græci dicere ſolebant; Aut Plato Philonizat,aut Philo Platonizat,tanta in utroque ſenſuum & dictionis ſimilitudo: ita nos abſque injuria dicemus, aut Herodes Machiavellizat, aut Machiavellus Herodianizat; vix ovum ovo ſimilius eſt. Non neſcio Machiavellum pluribus commendatiſſimum eſſe, imo alicubi infantes pæne in cunis, ſcriptoris hujus documentis imbui. Sed revera hic prudentiam excludit affectus,& ſubinde parum meminimus nos eſſe Chriſtianos; politica ſic tractamus, ut obliviſcamur æterna. De Machiavello, ut rem dicam, idem prorſus ſentio quod Iuſtus Lipſius, cujus viri doctrinam & judicium, omnis eruditorum ſenatus jure merito veneratur. Lipſius ergo in Politicum ſcriptorem illum ex æquo & bono pronuntians: Machiavelli ingenium, inquit,non contemno, qui utinam Principem ſuum recta duxiſſet ad templum illud Virtutis & Honoris! Sed nimis ſæpe deflexit (audite ô boni Politici, mali Chriſtiani) nimis ſæpe deflexit, & dum commodi illas ſemitas intente ſequitur, aberravit à regia hac via. Machiavellus argutus,ſed ſæpe pravus.Hunc Iuſtus calculum tulit in Machiavelli libros.Nec aliter, puto, ſentiet, quiſquis rem ſine affectu examinarit.

Iam ante mentionem fecimus.

Lipſius initio Politicorum, poſt præfationem ad Reges & Principes, de conſilio & forma operis.

Herodem ego & Machiavellum non male cotes dixero, quibus exacuantur Politicæ linguæ. Suas certe his cotibus exacuendas Priſcillianiſtæ dederunt, quorum illud eſt: Iura, perjura, ſecretum prodere noli. Suam hic linguam & Iulius Cæſar exacuit: ſi violandum eſt jus, inquit, regnandi gratia violandum eſt: aliis rebus pietatem colas. Hinc & regium illud: Qui neſcit diſſimulare, neſcit regnare. Dictum cetera non malum, ſi melior fuiſſet interpretatio. Nec extra Politicorum numerum fuit rex Hebræus Saul, qui Davidi detulit connubium filiæ, ut inſidiaretur vitæ. Rex ipſe David ceteroqui ſanctiſſimus, hic turpiter impegit, qui Vriam è caſtris evocavit humaniſſime, ſed tales illi commendatitias Bellerophontæas litteras dedit, quæ caput abſtulerunt Vriæ. Politicam Abſalonis linguam quis ignorat? Peregrinationem vovit hæc vulpes, non ut Deo ſacrificaret, ſed ut parenti diadema excuteret. Idem Amnonem fratrem ad epulas invitavit, ut vinum ſanguine miſcendum propinaret. Sed herbam hac in re nemini porrigunt Herodianæ ſtirpis nobiliſſimi tres ſurculi. Herodes Antipas à Chriſto vulpes nominatus, Ioannis Baptiſtæ tam fidelis atque integer amicus fuit, ut illius caput in menſam pro ferculo adferri juſſerit. Herodes
Actor. c. 12. v. 3. Agrippa minime degener Politicus, occidit Iacobum fratrem Ioannis, gladio. Videns autem quia placeret Iudæis, appoſuit apprehendere & Petrum, emerendo Iudæorum favori. At vero Herodes Magnus Aſcalonita, ille latronum dux & coryphæus, qui quatuordecim millia Hebræorum infantum
Mat. c. 2. v. 8. jugulavit: Renuntiate mihi, ait, ut & ego veniens adorem eum. Quid fingi, dicique potuiſſet plauſibilius? quam callide cruentam ſicam Politica velavit lingua!

Alea-

Aleator aulicus æque facetus & hilaris eſt, cum infelices ſubſultant canes, & cum aurum perdit, atque cum Venerem jacit & aurum lucratur:

Spem vultu ſimulat, premit altum corde dolorẽ. *Lib. 4 Æneid.*

Hic genius eſt Politicæ linguæ; non facile ſe noſcendam præbet, proditam ſe credit, cum nota eſſe incipit. Sed illa vel invita ſymbolum illius contemplemur. Eſt hoc: Crocodilus tergo inſidentem vehit felem, addita hac inſcriptione: *Flemus & Mulcemus, ut fallamus.* Crocodilus animal amphibium aqua terraque vivit, antequam hominem invadat, laceret, glutiat, lacrimas fundit, perinde ſi dicat: Mi ſociene tui cauſſa doleo, te mihi victimam oblatam: quia tamen occaſio me ultro invitat; adeſdum, meus es, à nobili fera ſorberis. Non aliter ſe gerit lingua Politica: quid illa humanius, quid mitius? vel ad lacrimas ſubinde pia eſt. Sed cum occaſionem ſibi tam faventem habet, nocentes innocentes devorat, ſuperfluum cenſens diſcrimen facere. Hæc lingua dubium illud animal eſt, quod terra marique ingentes edere ſtrages inter triumphos ſuos numerat. Sane nocendi occaſionem vix unquam negligit, ita tamen hoc agit, ut nihil minus quam hoc agere putetur, & etiam prodeſſe cenſeatur. In eam rem felem dorſo vehit. Felis non ſolum inter aſtutas animantes numeratur, ſed omnium pæne animantium mundiſſimum videri poteſt, adeo frequenter nunc pedes lambit, nunc pelliculam lingua extergit, nunc pectus aut tergum polit, ſe totam aſſidue comit. Quid politica lingua cultius aut comptius, quid ea ſanctius? nil illa ſine ratione molitur: cauſſas ſtruit ſexcentas, & ſubinde, quod putat, urgentiſſimas: plena rationum eſt, nec unquam illi deeſt, quo ſe ſuaque dicta defendat.

V. Aulas subi, & videbis quam illic venales sint linguæ Politicæ: Amicitia & sincerus amor, rarum in aula nomen. Quam non multi sunt qui suadeant, quod decet, quod oportet. Principis enim frontem intuentur, ac in quam ille partem inclinat, in hanc se prono corpore propellunt. justum nimirum probumque illis, quod justum probumque princeps judicaverit. Dum enim placere student & offendere verentur, in sententiam illius eunt omnes. Non facerent, si principem, non fortunam illius amarent, aut si plus virtuti, quam commodis suis studerent: si majora à Deo quam à principe sperarent. Nunc præsentium amore, æternorum obliviscuntur. Hi subinde id solum spectant, ne gravius quid delinquant in jus civile; ceterum, nullus amor religionis, cura nulla rerum sacrarum, virtutis solidæ neglectus maximus, sed occultus. Modo illi sub sua vite & ficu quieti maneant, susque deque vertantur cetera, id istos non cruciat. Reipublicæ caussam agere videntur, dum agunt suam: sancte loquuntur, ut efficacius fallant. Difficile est linguam tam * astutam, tam politam & comptam satis dignoscere à melioribus. Quin ergo hanc paullo melius in lucem protrahimus & noscendam damus. Lingua Politica quod maxime deberet, sæpe non audet negare; annuit ad omnia. De quo sapienter Brutus: Male mihi videtur, inquit, adolescens florem ætatis collocasse, qui nihil negare audet. Et Plutarchus narrat joco quempiam dixisse, Homines Asiaticos ab unico rege in servitutem redactos, quod unicam syllabam, NON, efferre

Plutar. de vitioso pudore.

*Eyn glatte/gestrehlte/hälschleichende Zung.

ferre non possent: Multos præterea, quod negare nescirent, quæ maxime negata vellent, sæpe rem, aliquando etiam vitam perdidisse. Athenodorus Philosophus cum missionem peteret ab Augusto Cæsare, audiretque illam impetrandam si prius utile in omnem vitam præceptum daret, dedit liberrime istud: Domine, cum ira te stimulaverit, prius viginti quatuor Græcorum litteras recense, quam verbulum loquaris. Hoc sapiens liberumque monitum ita placuit Augusto, ut mox sententia mutata diceret: Tu vero mecum mane; tua opera mihi vehementer opus est. Sed ajunt Politici, alia nunc esse tempora, alios hominum sensus: tectius nunc agendum, vix ab ullo principe tam apertam libertatem tolerari. Erratis, ô boni, largiter: sint etiamnum Athenodori, erunt etiamnum Augusti: sint Ambrosii qui libere moneant, non deerunt Theodosii, qui pacate id ferant. Sed lingua Politica confundit & turbat omnia, aut importuno silentio, cum loquendum, aut maligno consilio, cum tacendum foret. Silere est consentire, cum possis arguere. Nec male Ambrosius metuens: Si pro otioso sermone, inquit, rationem reddemus, videamus, ne & reddamus pro otioso silentio. Lingua Politica fallit & loquendo, & silendo. Sed licet tribunalia omnia fallat, non fallet ultimum. Quisque suæ caveat linguæ, ne politicam hanc vafritiem addiscat. Venite parvuli, adeste simplices, vobiscum loquitur Deus: Abite Politici, exeste fallaces, vos aversatur Deus: Cum simplicibus sermocinatio ejus. *Prov. c. 3. v. 32.*

CAPUT XLVII.

Lingua temere PROMITTENS *quibus nos malis implicet.*

Carda. l. 10. de Subtil. mihi pagina 245. HIeronymus Cardanus vir eruditus, linguam bovi extractam toto die palpitare asserit. Tantum animæ remanet, in hac animantis parte jam evulsa, ut motus inde proveniat toto die. Addit & illud Cardanus: si lingua juvenco erepta in aquam conjiciatur, non tantum palpitat, sed & movet se, quod ego tamen, inquit, nondum expertus sum. Cum hac tremula bovis lingua, non male comparem vani promissoris linguam. Hæc plerunque longa est & robusta, bovis esse dixeris, varie se movet, præsertim cum vino immaduit; his illis plurima pollicetur, tametsi sat sciat, domini sui manus jam præmortuas, nec unquam facile daturas, quod oris vanitas promiserit. Hic montes parturiunt, sed demum ridiculus mus nascitur: promissa fiunt, sed non perficiuntur.

Horat. de arte poet.

—— *Amphora cœpit*
Institui; currente rota cur urceus exit?

Figulus quandoque vas magnum clibano promittit, sed figuli manum celeritate sua prævertit rota, & ollula vel urceolus prodit. Sic lingua promittens non raro amplissime procurrit, & fidem audacter obligat: tandem magnum est inane, nec promissis statur, nec fides servatur, & longa spes vano hiatu deluditur.

De robusta hac bubula temere Promittente lingua, quæ nunquam non dives est pollicitis, hac dissertatione agendum.

I. Lingua quæ Græca fide promittit, triplici se malo implicat. Primum est, remorsus conscientiæ. Alterum, jactura amicitiæ. Tertium, restitutionis obligatio. De conscien-

ſcientiæ pleuritide ſignificanter Salomon:
Eſt qui promittit, & quaſi gladio pungitur *Prov.*
conſcientiæ. Cuperet quidem nil promiſiſ- *c. 12.*
ſe, velletque, ſi modo poſſet honeſte, reſilire; *v. 18.*
interea promiſſis angitur, occultum conſcientiæ vulnus urit. Sed nec levis amicitiæ jactura hinc oritur. Qui plures cupit numerare hoſtes, pluribus daturum ſe promittat, nihilque det, & ſatis hoſtium habebit: Luculente teſtatur Siracides: Eſt qui præ con- *Eccli.*
fuſione promittit amico, & lucratus eſt *c. 20.*
eum inimicum gratis. Poſtulata vix audet *v. 25.*
negare, adactus verecundia; Sed quia non vult, aut non poteſt pollicita efficere, amicitiam aut turbat, aut diſſolvit. Ea de cauſſa Siracides monens: Non ſpondeas, inquit, *Idem*
ſuper virtutem tuam: quod ſpoponderis, *c. 8.*
quaſi reſtituens cogita. Nec Deo nec homi- *v. 16.*
ni quidquam pollicere, quod vel non poſſis præſtare, vel non niſi difficillime. Promiſiſti? obligatum te noris ad tuam fidem liberandam: *quaſi reſtituens cogita.* Da illius partem, ſi dare nequeas totum quod promiſiſti. Ideo coërcenda eſt temeritas ne quid illa more ſuo inconſiderate promittat, præſertim Deo. Eorum nos ſupplicia terreant, qui promiſerunt quidem, ſed promiſſis non ſteterunt. Deus non irridetur, nec vanis pollicitationibus placari poteſt. Ideo David vociferatur: Vovete & reddite Domino. Fie- *Pſ. 75.*
ri non poteſt, ut ille virtutem amet, qui *v. 12.*
Deo fidem fregit. Annos atque ſæcula recenſe, & hos tales plerunque hæreſum auctores deprehendes; veteres illos Iovinianum, Pelagium, Eutychetem taceo: priori ævo plurimi emerſerunt è cœnobiis, qui obſtrictam Deo fidem fefellerunt. De quibus omnibus vere dixeris; homini fidelis non erit, qui fidem Deo fregerit. Hic ergo lex iſta ſit: Priuſquam promittas,

delibera; postquam promiseris, ne procrastina.

Iamb. vetus. *Vox, umbra facti est: ergo utrunque consonet.*

Hominem ore liberali magna promittentem Salomon hac imagine spectandum proponit: Nubes & ventus, & pluviæ non sequentes, vir gloriosus, & promissa non complens. *Prov. c.25. v.14.* Sæpe Auster imbricus largissimas promittit pluvias, sed nubes pumicis parsimoniam induunt, nec guttulam fundunt; ita sunt homines gloriosi, qui pro certo pollicentur maxima, & ea quandoque stipulata manu, interposito jurejurando confirmant, sed demum nubes omni pumice aridiores sunt. Larvatus in monte dæmon omnia mundi regna, & gloriam eorum, loquente manu demonstrans Christo: Hæc, inquit, omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me. *Mat. c. 4. v. 9.* Promissio longe audacissima, cultori suo præmia prorsus aliena pronuntiare. *Nemo honeste polliceri, quod suum non est, potest.* plurimi linguas habent actione longe sublimiores, cum Venusino vate magnifice spondent:

Horat. de Arte poët.

Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.
audiamus ergo;
Quid dignum tanto ferat hic promissor hiatu.

Tibi puto non immerito Plautinum illud objiciemus:

Plautus Pœnulo actus 1 scen. 2. v. 148.

Bene promittis multa: ex multis omnia incassum cadunt.

II. In pharmacopoliis picturam mendacem non unam reperire est. Stant illic decora serie pyxides complures, suis quæque signata titulis, grande valetudini auxilium pollicentur: hæc saccharum rosatum, illa flores violarum, ista Rhabarbarum, hæc tincturam violarum, aliæ Cassiam, Manna, & speciosissima quæque nomina præ se ferunt. Aperi quæso, & latentem thesaurum scru-

ſcrutare; in plurimis illarum araneas & inanias meras reperies: Ita vani promiſſores æthera ſtipulationibus onerant, & hiantem verbis ducunt; cum explicandæ ſunt manus, cum dandum eſt, negant illi ſe domi eſſe, quod Ennius Naſicæ reſpondit. En ventum & nubes, & pluvias non ſequentes. Quibuſdam ſcilicet exiguæ ſunt manus & adſtrictæ, ſed lingua protenſiſſima largiſſime promittunt, promiſſi munus nunquam confecturi. Præclarum, ajebat Phocion, non magna dicere, ſed magna facere. Quot ſponſalia ſolis conſtituuntur pollicitis? ſcribuntur tabulæ, ampla doti pecunia dicitur, nova nupta domum ducitur. Vbi nuptiæ finierunt, ſola reſtant nomina, jamque inter lares domeſticos Dearum præcipua eſt, ſplendida Paupertas. Eadem ſæpe ratio in contrahendis aut firmandis amicitiis ſervatur. Eſt qui dicat: Me tibi ſemper amiciſſimum habebis; fores meas ſeu interdiu ſeu noctu pulſes, illas nunquam non patulas, me nunquam non promptum reperies; vel meam tecum animam partiri ſi liceat, non recuſaverim; mea tibi omnia patere cogita, ad ipſum uſque cor: in hoc promiſſionum æſtu, domus aureæ, nectaris flumina, frumenti montes, maria gemmea promittuntur. Cùm venitur ad rem, pro malam fortunam! iterum nemo domi eſt. Abi amice, abi; de verbis plurimum, de factis nihil habebis. Quod ſi huic fæci hominum tam turpem magnificæ promiſſionis inconſtantiam objicias: Quid vultis vos, ajunt, humani moris ignari? verba honoris erant; hæc neminem ligant. Album vobis panem pinſuimus (quod priſci dicebant) ſed cum illum furno eximeremus, invenimus nonnihil ambuſtum. Quibus Valerianus apte reſpondens: Inde eſt, inquit, quod interdum amicitiarum fides læſa

Cic. l. 2. de Oratore.

S. Valerianus hom. 4.

ſa ſuſpiret. Inimicitias enim eſt indixiſſe, promiſſa denegaſſe.

Placentarum genus eſt, quarum tres totam implent patinam, adeo artificioſe turgent, ſed hæ ad meſſorum famem inane ſunt ludibrium: orexin famelici ventris non tantum non ſedant, ſed & iram excitant. His placentis ſimillimi ſunt illi amici, quorum arduæ ſunt promiſſiones, quæ verborum plurimum habent, rei nihil. * Ollarium amicorum copioſa eſt ſeges, auxiliarium magna penuria.

Mendacium eſt ut nivis globus, qui quo diutius volvitur, atque revolvitur, eo fit major: promiſſum quod non exſolvitur, honeſtum ac palliatum eſt mendacium, nec abſimile maſſæ niveæ; ſed hæc nemine movente diffluit ad ſolem, ſubit terram, evaneſcit: ſic vana promiſſa oblivione velut terra obruuntur. Recte monuit Sariſbe-

Io. Sarisber. l. 3. de nugis Curial. c. 11. rienſis: Si promiſſionis implendæ facultas non ſuppetit, temerarium eſt promittere, quod præſtari non poteſt. Si vero poteſtas affuerit largiendi, niſi voluntas beneficii producat effectum, promiſſor non gratiam de promiſſo, ſed maculam contrahit de mendacio.

Siracides vaniſſimos promiſſores hos graphice depingens: Donec accipiant, in-

Eccli. c. 29. v. 5. ad 10. quit, oſculantur manus dantis, & in promiſſionibus humiliant vocem ſuam. Et in tempore redditionis poſtulabit tempus, & loquetur verba tædii & murmurationum, & tempus cauſſabitur. Si autem potuerit reddere, adverſabitur, ſolidi vix reddet dimidium,

* Es gibt vil Freund / aber wenig Nothelffer. Freund in der noth / gehn zwölff an ein loth.

dium, & computabit illud quasi inventionem. Sin autem; fraudabit illum pecunia sua, & possidebit illum inimicum gratis: & convicia & maledicta reddet illi, & pro honore & beneficio reddet illi contumeliam. Ita solent hi tales oris mercenarii homines, cũ eos rigida premit necessitas, quam altum vociferantur: Iuva, domine, juva; mille nominibus me tibi obstrictum habebis, nec gratuitam mihi opem conferes; me sane gratissimum experieris. Sed ubi per ærumnas eluctatus nonnihil emerserit, promissionis suæ vix jam memor, protolli tempus cupiet, id si non impetret, verbis asperrimis molestus erit. Nimirum hoc spondebat. Cum Deo sic agunt plurimi, cum aut morbo aut aliis exercentur calamitatibus, amplissima quæque pollicentur, seriam emendationem vitæ, exactissimum virtutis famulatum: Iuvantur, revalescunt, ærumnas evadunt; sed promissa non perficiunt, sibi serviunt, non suo servatori. Ipsissimus Iudæorum hic genius est, cui psaltes indigna-
tus, quartum repetit: Et clamaverunt ad *Psal.*
Dominum, cum tribularentur, & de necessi- 106.
tatibus eorum eduxit eos. Cito fecerunt, *v.* 6.
obliti sunt operum ejus, & non sustinue- 13. 19.
runt consilium ejus. Sic divina beneficia 28. *Ps.* 105.
pensamus injuriis. Quod Hieremias vates *v.* 13.
obstupescens: Nunquid, ait, redditur pro *Hier.*
bono malum? Non est Deus quasi homo *c.* 18.
ut mentiatur: fidelis Deus in omnibus ver- *v.* 20.
bis suis. Ergo si quid vovisti Deo, ne mo- *Psal.*
reris reddere. displicet enim ei infidelis & 144.
stulta promissio, sed quodcunque voveris *v.* 13.
redde. *Eccl. c.* 5. *v.* 3.

III. Nos Dei negotiatores & agricolæ
sumus. Nobis dictum est: Negotiamini *Luc.*
dum venio. Sua cuivis negotiatio est, mo- *c.* 19.
do eam bona fide faciamus. Porro ut agri- *v.* 13.

colæ

Idem c. 9. v. 62. colæ monemur: Nemo mittens manum suã ad aratrum & respiciens retro aptus est regno Dei. Si ergo * mercatorũ & agricolarum munus nobis commissum, meminerimus ab his maxime fidem obligatam exigi. Sed nos æstivum cælum æmulamur, hoc si mane aureolum rutilet, & nescio quam serenitatem polliceri videatur, vesperi pluvias ac tempestatem fert: ita sunt homines, plerunque qui liberalissime promittunt, promissa minime persolvunt; sed hoc pessimæ famæ est, quæ omnem boni nominis nitorem extinguit. Nauci homo creditur, qui pollicitationes suas, velut lepus suos catulos tuetur: ii olim mores erant, ut unicum generosum *Ita vel Non*, aut manus manui conserta majus habuerit pondus, quam instrumentum septem sigillis consignatum. Nunc quandoque consignationes & stipulationes omnes negando evertimus. Bilbilitanus vates hunc talem vanissimum promissorem facete sic irridet:

Marti. lib. 10. Epigr. 16.

Si donare vocas promittere, nec dare, Cai;
Vincam te donis, muneribusque meis.
Accipe Callaicis quicquid fodit Astur in arvis,
Aurea quicquid habet divitis unda Tagi.

Demum more suo colligens, quicquid sparsim dixerat: Omnium, inquit, bona tibi dono, sed eo modo, quo tu soles donare: nihil das, nihil accipe.

Quicquid habet omnes, accipe, quomodo das.

Gulielmus Peraldus, Lugdunensis præsul domesticum hortum inambulans, hanc sibi quæstionem sumpsit disceptandam, quæ omnium arborum stultissima, quæ vero sit omnium sapientissima. In eam denique sen-ten-

* Baurn und Kaufleuten gebürt zuhalten/was sie geloben.

tentiam descendit, ut omnium arborum stultissimam pronuntiaret Amygdalum, quæ primo vere floreret, suosque flores periculo committeret, ultimo pæne autumno, fructus maturos porrigeret: At contra Morum sapientissimam esse, quæ omnium ultima floreret, & fronderet, & pæne prima fructus offerret: stultæ sunt amygdali, promissores illi qui intempestive quid velint, quid possint garriunt, jactantque grandia: arbores cautæ tardius flores, sed citius fructus ferunt: tarde promittendum, sed mature perficiendum est promissum. Hoc tamen de promissis licitis dictum velim: nam si sint iniqua, nec impleri possint, nisi Deo, divina lege, conscientiaque læsis, etsi millies promiseris, nunquam tamen standum est promissis.

IV. Ipso jure cautum est, ut nulla promissio quæ turpem aut tristem habeat exitum, impleatur. Herodes qui saltatriculæ societatem regni promisit, fidem potius rupe-rit, quã divinum Baptistæ caput securerit. Ita recte Isidorus: In malis promissis, inquit, rescinde fidem; in turpi voto muta decretum: impia est promissio quæ scelere adimpletur. *Isid. l. 2 Soliloq.* Nos quod de promissoris constantia diximus, eam in promissis æquis ac honestis necessariam affirmamus: in his profecto turpe est, diverticula, explicationes, effugia, callida glossematia quærere. Nam, quod observatum Livio, perfidos nunquam caussa deficiet, cur pactis non stent; semper aliquam fraudi speciem juris imponunt. Ideo si Tullium audiamus: Semper in fide quid senseris, non quid dixeris, cogitandum est. Quod affirmas, quasi Deo teste promiseris, id tenendum est. Quisquis eam induit audaciam, ut promissionem quam injuratus fecit, rescindat, is paullatim promittere, & omnes *Cic. l. 1. Offic. & l. 3.*

Deos

Deos jurare, fidem nihilominus fallere audebit. Petrus cum se Christi discipulum primitus negaret, non juravit; cum easdem voces secundum repeteret, juramento & tunc abstinuit. At vero cum tertium suæ ipse promissioni contradiceret, cœpit detestari, & jurare. His gradibus itur ad perjurium. O Petre, quam longe alia promiseras! Caput tuum votis obligaveras; carceris imo & mortis societatem conceptissimis verbis pollicitus. quantum divertunt hæ voces in Caiphæ atrio, ab illis in Christi cænaculo missis! illæ leonem spondebant, hæ cervum timidissimum arguunt. O Petre, quisquis promittit, debitor est, & veritatis urgente sententia, sponsionis fidem compellitur implere:

Non est amici polliceri, sed dare.

Valde deformis est Oratio, si res non comitetur verba. Aversatur hanc humanitatem Deus, quæ tam exporrecta est promittendo, tam adstricta præstando. Vult ille homines inter se sincere agere, nec linguam tam procul abire ab animo. Et quemadmodum Deus mutuum à nobis amorem exigit, sic mutuam quoque fidelitatem, quæ amoris filia est. Nec pæna illos claudo pede sequitur, qui fidem aut negligunt, aut violant. Quoniam qui malignantur, extermi- *Ps. 36. v. 9.* nabuntur. Malignari, est, ingentia in os polliceri, phaleratis verbis ducere, in spem maximam impellere, verbis dapsilem esse, re ipsa Euclionem agere. Et quid his moribus vulgatius? Nec illud vulgi carmen à vero abludit:

Annis mille jam peractis,
Nulla fides est in pactis,
Mel in ore, verba lactis,
Fel in corde, fraus in factis.

Manus ergo longas & liberales, linguam

guam modicam & brevem habeamus. Longæ sint manus, quæ Artaxerxi cognomen dederunt Longimani, quod præsentibus atque absentibus aperta protensaque manu benefaceret. At vero lingua sit adstricta & brevis, quæ non in longos logos, aut prolixas deplorationes, aut multa promissa excurrat. Ita promittat ut promissa perficiat. Displicet Deo infidelis & stulta promissio. *Eccl. c. 5. v. 3.*

QVERVLA LINGVA.

Q

Linguam QVERVLAM *dabit noscendam Ionas Hebraus vates. An sub Hederæ, an vero sub Cucurbitæ umbra consederit Ionas, non disputamus. Nos hic cum 70 Interpretibus, & ad mentem Augustini pinximus Cucurbitam. Litem alii definiant. Vide C.17. §.4.* *Augu. tom.2. epist. 10. ad Hieron.*

Porro linguæ MVRMVRANTIS *&* QVERVLÆ *varium discrimen est, etiam istud: Lingua Murmurans sæpißime suo se fremitu fatigat; sibi canit, & suo domino, quamvis peßime canat, & * ima voce. At vero Querula plerunque aures alienas quærit, in quas lamentationes ac questus suos egurgitet. Atque hoc fusius dicto capite describimus.*

* Eyn groben baß.

Q

CAPUT XLVIII.

Lingua QUERULA *multiplicia suæ improbitatis dat specimina.*

PLutarchus peritissimus ille morum magister, elegantem inter ceteros libellum de garrulitate vulgavit. In hoc scripto refert ab Amasi Ægypti rege, Bianti seni missum bovem jam in victimam assatum, & simul monitum Biantem, partē bovis & optimam & pessimam eximeret. Ille linguam exemit solam, & remisit cum dicto, Nil pejus, nil melius esse lingua. Dictum ex tripode credendum.

Alii, Pittaco.

Post tot linguas, linguas sane pessimas, non melior prioribus adest lingua, quam *Querulam* vocant, monstrum horrendum, ingens, quod ab improbitate multiplici, Orbe toto notissimum est. Hanc linguam hac dissertatione sumpsimus explicandam.

I. Lingua Querula tam ubique potens est, ut suis querimoniis Orbem impleat, nec ea unquam primum caput Geneseos potest addiscere, tam stupida & nullius memoriæ est. Geneseos liber narrationis principio hoc testatur: Viditque Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. At vero lingua Querula in rebus omnibus mali quid invenit quod deploret. Et quamvis hæc lingua Christianum os occupet, occultis tamen & obliquis questibus Deum ipsum lacessit, cum vix ulla res creata sic illi probetur, ut de ea non conqueratur, sed inaniter & impie. Ecclesiastæ monitum est: In die bona fruere bonis, & diem malam præcave: sicut enim hanc, sic & illam fecit Deus, ut non inveniat

Gen. c.1. v.31.

Eccles. c.7. v.15.

niat homo contra eum justas querimonias. Deus olim Abrahamo de Ismaële ex ancilla nasciturо prædicit: Hic erit ferus homo; manus ejus contra omnes, & manus omnium contra eum; & è regione universorum fratrum suorum figet tabernacula. Talem plane se gerit lingua Querula, omnium hostis. accusat omnia; quicquid ei displicet, in jus ducit, & actionem movet. Linguarum querularum refertus est Orbis. Vbi domus, ubi xenodochium, ubi cœnobium, ubi palatium est, ubi latebræ ullæ sunt, in quibus non omnia his linguis perstrepant? Et quemadmodum diversissimi palati in discernendis cibis, ita dissimillimi genii sumus in effundendis querelis. Et quid, obsecro, in rerum natura est tam sanctum aut laudabile, de quo nemo conqueratur?

Gen. c. 15. v. 12.

Lingua Querula toto die abunde habet quod queratur, & ut sibi semper similis sit, ad diei auspicium, etiamnum in lecto incipit ejuscemodi querulas voces spargere: Equidem non satis diu dormivi; pessimus canis somnum latrando sæpius interpellavit: & jam importunus excitator adest, & rumpit quietem. Subinde & sol reprehenditur tanquam nimium moratus in via: Et quando tandem, ajunt, lucescet? Cum oculi extersi, cum vestes jam induendæ, querelæ iterum innumeræ; hoc plus æquo follicat, hoc nimis strictum, hoc laxum nimis est, istud non satis adhæret corpori, hoc pedi non apte respondet, illud nimis rugosum est, hoc planum nimis. Cum libri aperiendi, cum manus admovenda chartæ,

Tum querimur, crassus calamo quod pendeat humor,
Nigra quod infusa vanescat sepia lympha:
Dilutas querimur geminet quod fistula guttas.

Pers. sat. 3. v. 27.

Neque hic querelarum finis: Iam caput dolet, jam ſtomachus reſolvitur, jam deſtillationes vexant, nunc malum in humeris, nunc in cruribus eſt; jam calculus infeſtat, jam dentes verminant, jam angina cruciat, jam cibi faſtidium affligit, jam alia atque alia torquent: ſæpe plures morbi quam membra, quia unum ſubinde à diverſis doloribus exercetur: hos autem aperire, conſilium petere, remedia quærere minime vetitum, nec indecorum, at vero queri & cum indignatione miſerias ſuas deplorare, ſapientis linguæ non eſt. Hæc linguæ querulæ ſpuma eſt. Quod ſi plures ejuſcemodi lamentatrices linguæ conveniant, tunc ſane plenis tibiis cantatur. Vix autem unquam duo colloquuntur, quin aut novas fabulas, aut veteres querelas referant.

II. Fuit ut viri duodecim magna familiaritate conjuncti ſermonem ita conferrent, ut quilibet querelarum aliquid in commune diceret. Primus, in tempeſtatem & cælum peroravit, quod modo ut nimboſum nimis & tempeſtuoſum, modo ut nimis ſerenum ac ſudum accuſavit, modo ventos, modo malaciam, modo imbres, modo ſiccitatem nimiam, modo nimios æſtus, modo frigora nimia; jam inconſtantem & nubilantem aërem reprehendit. Et en, ait, quam hæc fæda eſt, quam turbida, quam atrox & immoderata tempeſtas! Ita huic dicendi & conquerendi materiam præbuit cæli ſerenitas, & gravitas. Ita nec cælum nec Deus placent omnibus.

Alter, in uxorem querelarum plauſtrum exoneravit. Vxor mala, inquit, quam gravis, quam longa, quam intolerabilis crux! Di Deæque qualem ego nactus ſum uxorem? improbam oppido, & vix unquam taciturnam, niſi cum dormit; ſed & in ſom-

somnis garrit Canidia, trivenefica.

Tertius, stipendium ac salarium tam suum, quam aliorum in jus vocavit: Maximis, inquit, ac continuis laboribus urgeor, salario autem perquam tenui, & exiguo ludificor: quis sumptu tam modico vitam toleret? equidem domino meo placeret, si laborarem ut asinus, aurum congererem ut gryphes, foliis victitarem ut bombyces. Iure queror; domini mei avaritia nimis vilem pensiunculam præbet.

Quartus in magistratum copiose bilem effudit. Ecquis, ait, non queratur? Magistratus in quosdam tam facilis ac clemens est, in alios tam rigidus & severus. Dat veniam corvis, vexat censura columbas. Hic offam interit, alteri exedundum est. hic dimittitur noxius, ille insons punitur. Disciplina deseritur, connivetur, amplum est sceleribus patrocinium. Et quis tot pecuniariis exactionibus par sit?

Quintus, in annonam querelas plurimas evomuit. annonæ structor videri potuisset, tam grandi supercilio pistores omnes damnavit, suum pani pondus, farinam, operam deesse caussatus. Ita querelas in Curiam, pistrina, molendina, granaria, frumentatores & triumviros panarios effudit largissime.

Sextus, militiam sibi sumpsit querelis lacerandam. Hic, ajebat, nimis lenti sunt & cunctabundi, hic præcipites nimium, hic vero nihil fit: hic honores desunt, hic munera; hic concilium militare hallucinatur, hic à ducibus est error; hic avaritia, hic superbia omnem militarem successum corrumpit: ita rem bellicam varie deploravit.

Septimus, de templo & divino cultu est questus. In hac æde, dicebat, conciones nimis prolixæ, in illa nimis breves: in ceteris quamdiu expectandum, dum rei divinæ ini-

tiũ fiat?hic erratur in cantu,illic in ceremoniis;hic omnia nimis operofe fiunt & fumptuofe,illic neglectim & nimis perfunctorie: iftic confeffarii vehementes nimis,& impatientes funt, alibi mites nimium & plane ficulnei, ac propemodum elingues. Sint hæc vera, linguis tamen querulis non funt enuntianda.

Octavus, in ancillas & famulos querelis graffabatur: Hi homines, inquiebat, nimis jam imperiofi, contumaces,pigri, infatiabiles funt, nullis juffibus, fed nec Manlianis imperiis in officio fatis continendi.

Nonus, in facerdotes & viros religiofos examen querelarum emifit: Et ifti quidem, ajebat, poculis rem agunt: hos effert fuperbia, iftos inquinat avaritia, illos perdit otium, hi facra bonæ Deæ non ignorant. Sic à querelis ad detractiones tranfitur.

Decimus, vitiofiffimum ævum & degeneres ab avis pofteros queribundus deflevit, nec dixit, Ego tuque fceleratorum hominum pars fumus, fed omnem tempori culpam impegit.

Vndecimus, Dei fatellites & apparitores, Morbum, Mortem, diabolos querelis onerans: Mors, inquit,immaniffima præmature mihi amicorum optimum abripuit: illic tragœdias diabolus tragiciffimas excitavit, cædis & malorum omnium mandator. Hujus hominis querelæ vix ipfi Deo pepercerunt.

Duodecimus, in fuos obtrectatores & inimicos innumeras querelas ore pleno ejiciens: Hic, inquit, torvis me oculis intuetur; hic falutatus non refalutat; hic afperis in me verbis invectus eft. Querulus ifte homo non ante querelarum finem fecit, quam alii veterem telam ordirentur,repeterentque querelas jam auditas,quod linguæ huic proprium,

prium, idem sæpius recantare. Atqui hi sunt, *Iudæ*
ut Thaddæus Apostolus loquitur, murmu- *epist.*
ratores, querulosi, secundum desideria sua *Canon.*
ambulantes, & os eorum loquitur su- *v. 16.*
perba.

III. Porro quid vos, auditores, de his sentitis, quis horum primum præmium obtinet? Si rationem & jus consulamus, primum præmiũ debetur illi, qui sic queritur, perinde ac si divina dispositio ei nõ perplaceat, & idcirco modũ Deo constituendũ censeat. Alterum præmium ei debetur, qui magistratũ querelis suis allatrat: non exigui res momenti est, judicum agere velle judicem. In tertiis consistit, qui tot tantasque querimonias de aliis hominibus habet, ut cum primis certet. Apertissimum Christi dictum
est: Amen dico vobis, quamdiu fecistis uni *Matth.*
ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. *c. 25.*
In Mosen & Aaronem Iudæi querelas plu- *v. 40.*
rimas congesserant. Sed illi querelis respon-
derunt: Non contra nos est murmur ve- *Exodi*
strum, sed contra Dominum. Verum *c. 16.*
duodecim illis querulis censoribus breviter *v. 8.*
respondendum est; sua quemque censura feriat.

Primus de tempestate & injuriis cæli questus est. Respondemus: Homo patientiæ non ignarus, contra neminem magis quam seipsum queritur. Divinam Ordinationem non tangit. Illud unum assidue ingeminat:
Bene omnia fecit. Hominum aliquis peccat? *Marci*
Non aliud secum quam hoc repetit: Quis *c. 7.*
ego sum, qui judico servum alienum? Domi *v. 37.*
no suo stat aut cadit. Sed nec contra rem *Rom.* *c. 14.*
aliam creatam queritur. Alter de uxore que- *v. 8.*
stus est. Respondemus: Quod tute tibi intrivisti, tibi exedundum est. Vxorem habeas ut nactus.

Tertius de suo salario questus est. Re-

ſpondemus: Qui non neſcit ſe fruſtra & incaſſum queri, nec tamen querelas deſinit, is numos ſuos in pertuſum ſacculum mittit; quieti ſuæ conſuleret, ſi taceret.

Quartus contra Magiſtratum queſtus eſt. Reſpondemus; Qui toties errat in gubernanda domo ſua, ſtulte magiſtratum accuſat, qui urbem aut provinciam gubernat. diſcat ille prius pauculos ſuorum regere, vix demum alios docere poterit, qua ratione populus ſit regendus. ita in alienis lynces, in noſtris talpæ ſumus.

Quintus de annonæ caritate queſtus eſt. Reſpondemus: Vbi demum omnia & ubique locorum ad rectiſſimam amuſſim erunt compoſita, nos non amplius erimus ſuperſtites. Hoc interim re oſtendamus, vectigal magnum eſſe parſimoniam: piſtoribus & molitoribus ſui ſunt judices, qui farinam inſpiciant; vitam nos noſtram inſpiciamus, & illud ſæpius cogitemus: Bona verba non raro meliora eſſe quam dona.

Sextus contra noſtratis militiæ rationem queſtus eſt. Reſpondemus, & una quærimus: Quot obſecro querulus hic homo ſtipendia fecit, quibus ducibus militavit? an unquam in hoſtem gladium ſtrinxit? an unquam plumbeam glandem extorſit? Ergo, ne ſutor ultra crepidam. Milites de armis, Mathematici de ſtellis, architecti de ædificiis, navarchi de ventis, medici de morbis eruditius, quam alii loquentur.

Septimus de templorum adminiſtris & maxime de concionatoribus queſtus eſt.
Io.c. 8. Reſpondemus: Qui ſine peccato eſt, primus
v. 7. in illos lapidem mittat. Vbi quis munus ſuum exactiſſime, & ad unguem exſecutus fuerit, alios fortaſſis rectius docebit.

Octavus de famulis & ancillis queſtus eſt. Reſpondemus; Aut talis nunquam

ſerviit, aut memoriam omnem perdidit. Plato ait, neminem regem non ex ſervis eſſe oriundum, neminem non ſervum ex regibus. *Seneca epi. 44.*

Nonus de ſacris hominibus & religioſis viris conqueſtus eſt. Reſpondemus: Vrbs munda conſervatur hac ratione, ſi quivis paterfamilias viam publicam ante ædes ſuas conſervet mundam; reliqua curabit magiſtratus. Optima ſcientia eſt, Notitia ſui: qui ſeipſum novit, in alios non temere ſententiam dicet. Deinde iniquum eſt, uno delinquente omnes accuſare. De Religioſorum domibus idem pæne dicendum, quod de ſua Auguſtinus: Neque mihi, ait, arrogare audeo, ut domus mea melior ſit, quam arca Noë, ubi tamen inter octo homines unus reprobus inventus eſt; aut melior ſit quam domus Abrahæ, ubi dictum eſt: Ejice ancillam & filium ejus, &c. aut melior ſit quam cohabitatio ipſius Domini Chriſti, in qua undecim boni perfidum & furem Iudam tolerarunt; aut melior ſit quam cælum ipſum, unde Angeli ceciderunt. *Aug. epiſt. 137. ad Clerum & pop. Hipp.*

Decimus de temporum iniquitate queſtus eſt. Reſpondemus: Senecæ conjux famulam habuit Harpaſten fatuam. hæc ſubito deſiit videre, ſe tamen cæcam eſſe non ſcivit: ideo totam domum ut tenebroſam accuſavit; tenebræ in ipſius oculis fuerunt. Idem nobis accidit; accuſamus tempora, cum noſtra ſit culpa. *Seneca epi. 50. initio.*

Vndecimus de morbis & morte queſtus eſt. Reſpondemus: Olla olim de figulo queſta eſt, quod eam parieti alliſiſſet: at nemo hanc querelam non ſtultiſſimam dixit: hoc jus figuli eſt, fingere vaſa & frangere prout ipſi placet.

Duodecimus de ſuis obtrectatoribus & inimi-

inimicis queſtus eſt. Reſpondemus: Auguſtæ Vindelicorum duo religioſi viri oſtiatim mendicarunt. his pro ſtipe homo improbus reſtim porrexit: quem illi reverenti oſculo acceperunt & gratias egerunt, ædificio ſuo rem fore percommodam aſſerentes. Omnium inimicorum noſtrorum nequitiæ & technæ funes ſunt & reſtes, quibus noſtra onera, noſque ipſi attrahamur in cælum. Quid ergo habemus juſtæ querelæ? gratiæ potius ſunt agendæ.

2. Reg. c. 19. v. 28. IV. Sed objicias: Ergo anxias & acerbas ægritudines explicare non licet? imo vero licet, ſed eo loco atque iis hominibus quibus oportet. hoc non eſt querelam effundere, ſed medicinam petere. At vero tam multis aliis, & toties moleſtias ſuas oggerere, conqueſtio ſupervacanea, & plerunque damnoſa eſt. Deinde inter querelas ita nonnunquam effervefcit animus, ut tacito paſſu ad obtrectationes & calumnias fiat tranſitus, quas nos juſtas querelas nominamus. Sed objicias iterum: Quis adeo ligati oris ſit, ut cum ſcierit ſe non niſi vera locuturum, querelas tamen omnes comprimat? quandoque ſolatio eſt eas effudiſſe. Si effundantur in amicum ſinum, è quo conſilium ſperetur vel auxilium, ſubinde non obfuerit: at vero querimonias ubique ſpargere; omnium aures iis fatigare, malum aſperat, & ulcus facit grandius, præſertim ſi hoc reſciſcant illi, de quibus querimur. Quamvis & ii hic monendi ſunt, quos querelæ petunt, ne ea quæ de ſe dici audiunt, contemptim tranſeant, velut inania murmura, & meriſſimas querelas; ne dicant; Servis & ſubditis nunquam deſunt intempeſtivæ querelæ: quin potius examinent rem quæ aliorum queſtus provocat, an ea nihil æquitatis habeat; penſent ſingula, num juvare poſ-

poſſint, num parcere debeant, an nonnihil
cedere, & onus levare conveniat. Iniquum
eſt ſi domini omne ſibi jus in ſervos aut ſub-
ditos tribuant: Nemo bonus judex in cauſ-
ſa propria.

Sionis Rex David à Ioabo, quem ſuæ mi-
litiæ præfecerat, acerrimis querelis flagella-
tus, non tantum hominem benigne audiit,
ſed & executus eſt, quæ ſuus ſibi famulus
dictarat exequendum. Nunc igitur ſurge & *2.Reg.*
procede, inquit Ioab, & alloquens ſatisfac *c.19.*
ſervis tuis. Surrexit ergo rex, & ſedit in *v.7.*
porta. Quid potuiſſet mitius aut dicere, aut *& 8.*
facere potentiſſimus regum ad querelas a-
cerbiſſimas? Has audiit mitiſſimus regum,
ſed non retorſit; ſuum illud potius uſurpa-
vit: Domine, ut jumentum factus ſum a- *Pſa.72*
pud te, & ego ſemper tecum? neminem ac- *v.22.*
cuſo niſi meipſum; de nullo conqueror, ni-
ſi de meipſo; paleis an hordeo paſcar, ſileo;
jumentum ſum.

Hebræus propheta Ionas non ſemper
Domini jumentum eſſe voluit. Et hic ipſe
eſt qui luculentum querulæ linguæ ſpeci-
men præbens, contra divinos juſſus varie
conqueſtus eſt. Cumque jam pæne non ha-
beret contra quem quereretur, in res inani-
mas linguam querulam emiſit. Nam hede- *Inter-*
ram à vermiculo perroſam gravibus quere- *pretes*
lis convulſit. Cui Deus: Putaſne, inquit, *70. a-*
bene iraſceris tu ſuper hederam? Cui Ionas *junt*
audacter: Bene iraſcor ego, uſque ad mor- *fuiſſe*
tem. En judicem, ſed malum & queribun- *cucurbi-*
dum: qui cauſſam propriam cenſet æquiſ- *tam.*
ſimam. Quemadmodum igitur par eſt ut *Nos hic*
magiſtratus & domini, ſervorum ac ſubdi- *editionē*
torum querelas, non primo aſpectu rejici- *vulga-*
ant, ſed examinent atque perpendant, ita *tam ſe-*
ſubditi ſuas querelas non pertinaciter, velut *quimur.*
æquiſſimas defendant. Sæpiſſime utraque *Ionæ c.*
4.v.9.

pars

pars errat, errorem fateri & corrigere neutra vult. Ille imitator Christi prudenter : Domine, inquit, quid possum conqueri, si me deseris? Si recte me inspicio, nunquam mihi facta est injuria ab aliqua creatura; unde nec juste habeo conqueri adversum te. Jumentum nec de pabulo, neque de lecto, neque de domicilio queritur. Cum sapientissimo rege sapit, qui hoc idem de se affirmare audet : Vt jumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.

Imit. Christi libr. 3. c. 40. & 41.

Psa. 72 v. 23.

V. Isaias divinam benevolentiam pollicetur : Si, ait, abstuleris de medio tui catenam, & desieris extendere digitum, & loqui quod non prodest : tunc invocabis, & Dominus exaudiet; clamabis, & dicet: Ecce adsum. Primo omnium auferenda est catena: Heu quam misera est vita, quæ noxas noxis, scelera sceleribus velut annulũ annulo connectit! tollatur hæc catena, & redibit divina gratia. Alterum est; Contine digitum, ne minare, ne illude : minaces, iracundi, illusores intento digito loquuntur. Tertium est; si desieris loqui quod non prodest. Inter sermones prorsus inutiles pæne inutilissimus est querela, quæ rarissime prodesse, fere semper nocere solet. Iobus : Quia, inquit, querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi. Sint querelæ veræ, sint justæ, sed quid tum postea? quid querimoniis juvamur? caussam bonam vix unquam adjuvant, caussam malam plerunque deteriorem faciunt querelæ. Ergo desine loqui quod non prodest : Siracides etiam hortatur : Fili in bonis non des querelam, & in omni dato. Tot sanctissimi martyres minime omnium queruli fuerunt, quos Ecclesia vel ideo etiam veneratur & laudat : *Non murmur resonat, non querimonia, sed corde tacito mens bene conscia conservat patientiam.*

Is. c. 58 v. 9.

Iob. c. 33. v. 15.

Eccli. c. 18. v. 15.

Hanc

Hanc laudem jure optimo tulit sanctissimum par conjugum Zacharias & Elisabetha; Nam, erant justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini, sine querela. Nemo de illis queri potuit, sed nec ipsi de aliis questi sunt; forte sua contenti vixerunt, vere *sine querela.* *Luc. c. 1. v. 6.*

Prisci dicere solebant, non decere sapientem, modo in hunc, modo in illum declamitando, veritatis oculis caliginem offundere. Male audit de quo dicitur: *Est homo querulus, nemo ei satisfacit, cum omnibus injuriam expostulat.* In viro religioso hoc grande vitium est: Quamobrem abbas Pastor dictitabat: Qui querulus est, monachus non est. Homo religioni addictus non facile de re ulla conqueratur, instar jumenti, cujus fortunæ omnes à nutu domini pendent. Monstrosius, sic dicam, monstrum videri potest, cœnobita querulus, quam asina loquens.

Hominem serio probum Ecclesia hoc afficit encomio: Ecce homo sine querela, verus Dei cultor & permanens in innocentia sua. De querulo mutatis vocibus canendum: Ecce homo plenus querela, ventris sui cultor, & permanens in stultitia sua, quicquid ad suum stomachum non facere putat, repudiat. Tanto inter omnes pretiosior Iobus & unice æstimandus, quia à Satana tam dire habitus ut nihil sui corporis haberet, quod sanum diceret præter linguam, fors ideo non ulcerosam, ut eam in querelas laxaret, ut cælum omnesque cælites execraretur, ut hostibus suis omnibus pessime precaretur; Et tamen in omnibus his non peccavit Iob labiis suis. Ipse quidem de se affirmat: Derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos. Læsa & afflicta erant omnia, una supererat lingua, qua usus est non ad querelas, sed Dei laudes & gratiarum actiones: Sit *Iob. c. 1 v. 22. & c. 19. v. 20.*

nomen

nomen Domini benedictum. Non est melior, non est brevior, non est suavior cantiuncula, in miseriis & ærumnis, in rebus adversis omnibus quam hoc ipsum Iobi carmen: Sit nomen Domini benedictum. Nihil agimus querelis, nisi quod caussam nostram plurimum labefactemus, perinde ut qui funiculos implicatos nec solvere potest, nec rumpere; dum luctatur, arctius eos implicat, & pluribus nodis constringit. Quin ergo aulicum illum imitamur, qui in cultu regum consenuerat, cujus notissima vox est. Nam cum illum quidam interro-

Sen. l. 2 de Ira c. 33.

garet: Quomodo rarissimam rem in aula consecutus esset, senectutem? Injurias, inquit, accipiendo, & gratias agendo. Sæpe adeo injuriam vindicare non expedit, ut ne fateri quidem expediat. Et nos profecto tanto chariores Deo famuli erimus, quanto minus queruli. Probissimi hominis illustre prorsus indicium est; De nulla re conqueri, nisi coactum.

R
REVELANS SECRETI LINGVA
A

R

Linguam secreti REVELANTEM *monstrat dolium Danaidum* A. *rimarum plenum; quicquid huic infuderis, mox iterum effunditur. Vide* C. 18. §. 1. *Vnde tot quotidie de amicis prodeunt querelæ, nisi quia quos fidißimos habebamus, invenimus infidos, & arcani proditores? Nempe non omnibus Rex Macedonum Alexander os annulo impresso claudit & obsignat, uti ille suo Hephæstioni post lectas litteras. Heracliti dictum est: Vulgus non differre à fractis urceis, cum nihil continere poßit, sed diffluat nugando.*

R

CAPUT XLIX.

Lingua REVELANS *secreti, quadruplici nos malo afficit.*

MAlum ovum malus corvus; veteri verbo jactatur. De ovis pessimis Isaias vates præmonens: Conceperunt laborem, inquit, & pepererunt iniquitatem. Ova aspidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt: qui comederit de ovis eorum, morietur: & quod confotum est, erumpet in regulum. Aspidis ova, ut Bartholomæus Anglicus testatur, excludit rubeta; rana non minus aspide venenata. cum rubetæ fomento rupta est ovi crusta, exit regulus, aspide & rubeta venenatior, qui vel oculis necat; at primum quod ab eo necari solet, est rubeta mater. Quisquis de absentibus contumeliose loquitur, & id tanquam arcanum non evulgantur, & id tanquam arcanum non evulgantur, & id tanquam arcanum non evulgantur, & id tanquam arcanum non evulgantur, & id tanquam arcanum non evulgantur, & id tanquam arcanum non evulgantur, & id tanquam arcanum non evulgantur

Is. c. 59 v. 5.

Bart. Angl. de ver. propr. lib. 19. c. 78.

ea *Revelans arcanum* nominari solet. Quantum vero nocumenti adferat hæc lingua, quantis discordiis orbem misceat, qua demum ratione hæc pestis coërcenda sit, hoc capite demonstrabimus.

I. Arcanum hic & secretum id dicimus, quod vel secreto ab aliis auditum, vel certe à se tale quippiam est quod silentium exigat. Subinde res adeo arcana non est, sed quoniam alter rogavit; * *Tecum habeto*, profecto edicenda non est. Et multo magis clausa sunt habenda consilia, quod ipsum etiam jusjurandum poscit. quicquid denique inter duos aut plures occultis arbitriis disceptatur, alto silentio premendum est. Quisquis tale quid edicit, jure * futilis gerro dicitur, ut qui linguam habeat rimarum plenam, hac atque illac diffluentem, uti sunt Danaidum dolia semper pertusa, quibus quicquid infunditur, perditur. Atque hinc mala nascuntur plurima: numeremus.

Primum est: Magna levitas animi, & puerilis simplicitas se prodit in eo homine, qui nihil secreti potest tegere, sed audita mox obviis enuntiat. imperitus lusor est qui favente sorte pictas chartas aliis ostendit, seque ridiculum facit. Sed ut vulgus argutatur, quatuor sunt, quæ abscondi nequeunt, Palma in clivo, stramen in calceo, fusus in sacco, arcanum in fatuo. Nec sapientiores ii, sed & nequiores, qui dicta ejuscemodi ab aliis expiscantur, quæ proximo cuique vendituri. & fit quandoque ut narrationem celandam audiat is ipse de quo male instituta est. Siracides hos locutuleios prægnanti fe-

* Laß bey dir bleiben.
* Klappermaul / Bloderer / Offenburger.

minæ confert, quæ partui vicina dolet, in-
Eccli. c.19. v.11. gemiſcit, luctatur; ſic, A facie verbi parturit fatuus. nec quieſcit miſer dum partum ſuum enixus ſit in lucem, & quæ auribus concepit, totis buccis effuderit. Si quid ad canis aut felis caudam alligetur, quanta inquietatio ſequitur? ut currunt, ut ſaliunt, ut furunt inquietæ animantes? nec ullo loco conſiſtunt, dum alligatum excuſſerint: Non aliter *Revelans lingua* impetu fertur ad eloquendum. & ea ſæpe geſtit libidine ſua effutiendi, ut non viſa ſolum & audita narret, ſed illa quoque miſceat, quæ ſuſpicatur, quæ fingit: falſa ſint an vera, juxta habet. Grande hoc malum eſt, animi ſui levitatem ſic omnibus ſpectandam proponere, ut quam plurimi norint hominem mentis inopem eſſe.

Alterum malum eſt, qui ſecreta retegit, fidem amittit, nemo eſt qui ſe ſuaque velit illi committere. Siracidæ hoc credimus:
Eccli. c.27. v.17. Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inveniet amicum ad animum ſuum. erit qui par pari reddat. Hanc profecto viam tenet divina providentia, & potiſſimum in linguæ vitiis, ut quemadmodum ille de iſto contumelioſe loquitur, ſic alii de illo; & ſicut iſte commiſſa ſibi effutit, ita nec alii arcana illius celent. Salomon luculente pronuntiat: Qui ambulat fraudulenter, revelat
Prov. c.11. v.13. arcana, qui autem fidelis eſt animi, celat amici commiſſum. Nimirum hoc diſcrimen eſt: qui ambiguæ fidei vir eſt, audita mox foras eliminat; fidus & prudens ſecum habet quæ audiit. Arcanorum revelatio à fraudulenta & infida plurimum mente proficiſcitur; fidelis enim commiſſa concreditaque ſibi alto premit ſilentio; qua enim fide ab amico rem accipit, eadem ſervat. Ille in hujus ſinum repoſuit? iſte committentis affectui reſpondebit, & non fallet. Si vero pro-
dit,

dit; fallit, infidus est, amicus non est. Proinde nihil illi credendum. Venusinus vates cavendum eum monet:

Fingere qui non visa potest; commissa tacere Horat. de arte poët. v. 434.
Qui nequit, hic niger est, hunc tu Romane caveto.

Addit, quam suaviter arcanum exprimi soleat:

Tu lene tormentum ingenio admoves Horat. l. 3. od. 21. med.
Plerunque duro: tu sapientium
Curas, & arcanum jocoso
Consilium retegis Lyæo.

Hæc lenia tormenta, subsequitur cæcus amor sui.

Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem Idem l. 1. Oda 18. fine.
Arcanique fides prodiga, perlucidior vitro.

Luctator dolosus est vinum, ut Plautus putat, pedes captat primulum, imo vero linguam, cui sic captæ secretum facile rapit.

II. Tertium malum est: Qui sibi dicta mox foras eliminat, non tantum fidem, sed & amicum perdit. Siracides hoc affirmans: Est, inquit, concordatio, excepto convicio, & improperio, & superbia, & mysterii revelatione, & plaga dolosa; in his omnibus effugiet amicus. Omnis amicitiæ nexus solvitur, & vix unquam iterum copulari potest, quæ his modis dissoluta est. 1 Conviciis ultro citroque jactis. 2 Improperiis, cum aut iste donum exprobrat, aut ille doni vilitatem exaggerat. 3 Fastuoso amici contemptu. Amicitia aut pares accipit, aut pares facit: hinc perit illa, si alter alterum velut inferiorem despiciat. 4 Vulnere per fraudem inflicto: Gravius sentitur damnum quod ex obliquo venit. 5 Revelatione mysterii: Difficile est amicos componere post hanc injuriam detecti arcani. Deum quidem omnibus his modis lædimus, sed reconciliari Deo facillime possumus. Non eadem in- Eccli. c. 22. v. 27.

ter homines est ratio: non raro qui fidem semel violavit, semper infidus creditur; qui semel offendit, semper hostis censetur.

Ergo cui cordi est fides & amicitia, non tantum secreta non aperiat, sed & societatem eorum caveat, qui ore lubrico quod audiunt, mox effundunt. Ita leges divinæ serio mandant: Ei qui revelat mysteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commisceearis. Erudite Ambrosius: Cum omnia, inquit, nobis nostra essent communia, individuus spiritus, individuus affectus, solum tamen commune non erat secretum amicorum, ut fidem servaremus. Sapientissimus regum vel hanc unam ob caussam, ne arcanum pereat, vinum dari regibus ita vetat: Noli regibus, ô Lamuel, noli regibus dare vinum; quia nullum secretum est, ubi regnat ebrietas. Facundi calices quem non fecere arcani proditorem? Homo potulentus totus translucet, totus effluit, & nullo cogente se, tanquam si quæstione interrogatus esset, arcana omnia manifestat.

Prov. c.20. v.19.

Amb. de obitu fratris sui Satyri.

Prov. c.31. v.4.

Quartum hic malum est: qui arcana fido pectore non occulit, non tantum fidem & amicum perdit, sed ita quidem perdit, ut recuperari nequeant. Eam ob rem Salomon providus consuasor: Quæ, inquit, viderunt oculi tui, ne proferas in jurgio cito, ne postea emendare non possis cum dehonestaveris amicum tuum. Quid heroum fortissimo Samsoni vires, oculos, libertatem, vitam rapuit, nisi garrula futilitas, quæ Dalilæ urgenti secretum enuntiavit, & omnia perdidit. In Romanis sacris vas aquæ hauriendæ adhibebatur, quod humi deponere nefas erat; ideo pede carebat, ne uspiam è manu deponi posset. Os vasis istius amplum, in angustiorem conum desinebat, perinde ut in conviviis nostris vitrea sunt, quæ campanas dici-

Prov. c.25. v.8.

dicimus, quas nisi vacuas, in mensa reponere piaculum foret. Atque illud suum Romani vas, *Futile*, vocabant, quod quicquid contineret, effundendum esset. Huic vasi apposite confertur homo tam patuli ac lubrici oris, ut quicquid auditione acceperit, id mox iterum effundat locutione, perinde ac si nefas sit auribus quippiam accipere, quod non quamprimum os regerat. Hæc tamen inter vas illud & os humanum differentia est; vase illo nullum unquam incendium excitatum est, sed ore hominis sæpissime; illud igni extinguendo fecit, hoc creberrime sufflando. Arcana non celasse ingentium malorum sæpius origo fuit. Divinus testis Siracides: Denudare, inquit, amici mysteria, desperatio est animæ infelicis. *Eccli. c. 37. v. 24.*

III. Illud Romanorum columen Metellus senex, militiæ peritissimus, tanti æstimavit secreta posse contegere, ut interrogatus, quid in sequentem diem juberet, dixerit: Si scirem intimam meam tunicam arcani mei consciam, in ignem eam abjicerem. nec enim solum linguæ vitium est, aliena secreta effutire, sed etiam sua, præsertim apud imprudentem. Metellum secutus Petrus Aragonius; Comburam, ajebat, tunicam meam intimam, si consiliorum meorum esse gnaram sciero. Sapientissime monuit Salomon: Caussam tuam tracta cum amico tuo, *Prov.* & secretum extraneo ne reveles. Quam ob *c. 25.* caussam abbas Antiochus dixit: Vnicuilibet *v. 9.* obvio concedere sui pectoris arcanum, id peculiare est animæ prorsus ineruditæ. Necesse est igitur circumspecte & comite consilio agere omnia.

Infans cum manu glaciem tenet, brevi lusu se decipit, cuperetque perlucidum hoc crystallinum non dimittere, sed quia gelu manus adurit, gaudium suum manibus elabi

 finit.

finit, quod nequit retinere: ita hi pertusi oris homines, vellent quidem non infidi ac leves videri, sed quia rimarum pleni sunt, hac atque illac perfluunt, uti vas fluxum & pertusum, dolium Danaidum.

Salomonem & Siracidem locupletissimos testes sæpicule adhibuimus, ii tamen paratissimi sunt longe sæpius in vitiosam linguam testimonia denuntiare, præsertim in hanc ipsam de qua agimus. Siracides quidem hic neminem non cautissimum exoptans: Non duplices, inquit, sermonem auditus de revelatione sermonis absconditi, & eris vere sine confusione. Perinde si dixisset: Quod tibi primo dictum, tu ne secundo dicas; ne duplices sermonem. Illud vero ridiculum admodum & stultum est, quod tunc primum, cum jam aliquid enuntiavimus, os alteri obserare cupiamus. Exemplo rem demonstramus.

Eccli. c. 42. v. 1.

Narravit mihi Sertorius nuperrime Pollionem senatu movendum, Thraseam aula excludendum. narrationis suæ epilogum adjecit hunc: Cave ulli hoc dixeris; nam res adhucdum alto premenda est silentio. Ego autem amicorum fidissimo hoc ipsum narravi, sed & clausulam hanc adjeci: Obsecro te, ne hoc aliis enuntia; etiamnum obscure ferendum est. At ille familiarium meorum intimus, uxorem inter illos alios non numerans: O mea conjux, ajebat, quando tu alter ego es, arcanum tibi commissum præter me neminem scire crediderim: audi rem miram & novam; Pollio senatu movebitur, Thraseas excludetur aula; sed occultum hoc habeto. Illa byssinæ sed lubricæ linguæ mulier, vix duabus horis tam grande secretum continuit, & in vicinæ aures mox egurgitavit, illam quoque speciosissimam clausulam attexens, secum hoc haberet; audita in vulgus

gus minime ſpargenda. Mulier vicina fidem non falli arbitrata, niſi arcanum publice narraret, clam in unius alteriuſve aures hoc de Pollione & Thraſea inſuſurravit; mox urbe tota volavit fama, & tragœdia inde nata eſt non una.

Quis hujus tragœdiæ auctor obſecro? primus ille, qui tacenda non tacuit. Sed dicet: Ego tamen obnixe rogavi te, nemini hoc enuntiares. Quid me rogabas, ô ſtultiſſime mortalium? cur non rogaſti teipſum, & os tuum? ſi tu receſſus mentis tegere non potuiſti, quid de alio ſperare poteras? ſi neſciri hoc volebas, cur ulli alii narraſti? Ego enim ſic mecū ratiocinabar, Si potuit id mihi uni committere, poſſum & ego uni alteri, hic alter tertio, tertius quarto, hic quinto, ab hoc celeriter ad ſextum, inde ad decimum, ad quinquageſimum, ad centeſimum res delata eſt. Singuli quidem rogabant, Hoc tecum habeto, iſtud nemini dixeris. Verum hæ ipſæ preces audaciam ſuggerebant ad propagandum ſecretum. Chryſoſtomus ineptiſſimas has preces & ipſe irridens ac deteſtatus: Hoc vero ridiculum magis eſt, inquit, quod talem habentes vitam, & propria negligentes, cum aliquid arcanum dixerint, rogant audientem & adjurant, ne cuiquam amplius alteri dicat: declarantes quod rem reprehenſione dignam commiſerunt. Si enim illum, ut nemini dicat, rogas; multo magis te priorem huic dicere non oportebat. In tuto ſermonem habebas: poſtquam vero alteri prodidiſti ſermonis cuſtodiam, ſuperflua facis & inutilia, admonens & obteſtans pro delictorum cuſtodia.

Chryſ. tom. 5. hom. 3. ad pop. mihi pa. 31.

IV. Quicquid ergo deblaterari non vis, hoc in tuo pectore, hoc in ore tuo moriatur, & computreſcat. vivere ſinis, & ex ore tuo proſilire? jam actum eſt; brevi ora omnium per-

Seneca epist. 105. persultabit. Divine hic Seneca philosophatur, & hoc ipsum quod dicimus, rationibus affirmans: Nihil, ait, æque proderit, quam quiescere, & minimum cum aliis loqui, plurimum secum. Est quædam dulcedo sermonis, quæ irrepit & blanditur, & non aliter quam ebrietas, aut amor secreta producit. Nemo quod audierit, tacebit: nemo quantum audierit, loquetur. Qui rem non tacuerit, non tacebit auctorem. Habet unusquisque aliquem cui tantum credit, quantum ipsi creditum est: ut garrulitatem suam custodiat, & contentus sit unius auribus, populum faciet. Sic quod modo secretum erat, rumor est. Nam etiamsi uni rem dixerit; ille porro uni, hic alteri, alterique: & ita populus sciet. Hoc è veteri memoria festivissimum ludicrum demonstrabit.

Qui populum facia-mus, mox sequentibus verbis explicatur.

Romanus senatus occultum aliquod consilium per aliquot dies intra se agitaverat, cumque res ea multum obscuritatis haberet, variasque excitaret suspiciones, quendam senatorum, mulier alias pudica, sed tamen mulier, majorem in modum precibus urgebat, ut arcanum sibi aperiret: dejerans interim, se silentio rem tecturam, & ni faceret, diris se devovens execrationibus, flensque & quiritans fidem sibi non haberi. Ille ut stultitiæ eam suæ coargueret: Vincis, ait, mea uxor; proinde audi terribilem rem atque prodigiosam. Relatum ad nos est à sacerdotibus, * cassitam visam esse volantẽ cum galea aurea & hasta: de eo ostento una cum auguribus deliberamus ac anxie disquirimus, bonine an mali aliquid portendat; tu vero tace. Hæc locutus in forum processit. At vero mulier ancillam, quæ primum intraverat, arripiens, pectus suum plangens & crines scin-

* *Alaudam*, eyn Lerch.

ſcindens : Eheu, inquit, mi vir, & ô mea patria quid nobis fiet? volens docenſque ancillam quærere. Quidnam igitur evenit? inquit ancilla, & ſimul ſilentii fidem obſtringit. Poſtquam interroganti & fidem danti mulier rem narravit, addidit communem omnis loquacitatis clauſulam : Cave ne cui hæc dixeris, & tace. Vixdum à domina ut eſt digreſſa, una ſervienti alteri, quam maxime videbat otioſam, narrationem injicit. illa herili famulo curioſius ſciſcitanti exponit. Hoc modo fabula in forum devoluta, ita ut præcurreret auctorem. Quidam ad eum notus accurrit, & an recens domo adveniat quærit. Ait ille. Nihil ergo, inquit, inaudiſti novi? Ad quem ille : Quidnam obſecro ? an novi aliquid evenit ? Tum alter: Caſſita, inquit, conſpecta eſt volans, cum haſta & aurea caſſide, atque de hoc oſtento principes ſenatum habent. Vbi ridens iſte : Laudo, inquit, mulier celeritatem tuam, qua factum eſt, ut me in forum euntem ſermo hic anteverterit. Proinde ad magiſtratum acceſſit, eumque trepidatione liberavit. Vt autem mulierem ulciſceretur, domum reverſus : Mulier, perdidiſti me, inquit, pruritu linguæ: compertum eſt enim è domo mea in publicum elatum eſſe arcanum : itaque ob tuam incontinentiam ſolum mutare cogor. Euntique inficias, & dicenti : Quaſi vero tu non trecenteſimus hæc audieris? Quomodo, inquit, trecenteſimus, qui te urgente ut periculum facerem, poſſeſne audita reticere, iſtuc confinxerim ? Atque hic quidem mulieris ſuæ continentiam probavit, & veluti in vas fatiſcens, non vinum aut oleum, ſed aquam infudit.

Ita femineum hoc vitium eſt. Nam viri eſt frenos linguæ injicere, & ante vitam ponere, quam concredita retegere; effutire com-

commissa muliebris est ingenii, ad colum & acum nati. Homo futilis perforato bibit poculo; plus effundit quam bibat. Ecquid autem ab eo speres, cui nihil tuto credi potest? qui consilia in fronte & manibus gerit? parere fors poterit, imperare non poterit.

Tutissimum ergo est, si quid publicari nolis, tu ipse primus taceas. Quod Siracides fidelissimus monitor, nobili documento instillans: Audisti verbum, inquit, adversus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet. In omnem hoc calumniam, obtrectationem, maledicentiam dictum est. quicquid enim alterius nomen famamque accidit aut denigrat, id in narrationibus locum penitus non habet: nec ullius momenti est illud dicere; *Prout emi, sic vendo.* Malas & vitiosas merces emisti deceptus; nunquid ideo decipies alios, ut easdem vendas? monetam plumbeam ab impostore accepisti; nunquid eã iterum erogabis, ut imponas & aliis? Frange, projice hos nummos luce publica indignos; omitte, amputa narrationes ulli hominum damnosas. nec illud te unquã excusaverit: *Do, prout accepi:* Audisti verbũ adversus proximum tuum; commoriatur in te. Euripides secreti tenacissimus, cũ ei nescio quis animam fætentem exprobraret: Ne mireris, inquit, vir bone, multũ arcani in hoc ore cõputruit. Ergo *commoriatur in te*, putrescat, & emoriatur intra tuas fauces, quod aures tuæ receperunt. Christus Dominus quam istud exemplo suo efficaciter monstravit! In eadem secum mensa, idque in cena ultima sceleratissimum proditorem habuit, hoc tamen secretum non prodidit. Vnus vestrum, inquit, me traditurus est. Non dixit, Oeconomus noster hoc faciet: non dixit, Iudas Iscariotes, meus proditor est. siluit ista, ut & arcanum tegeret, & hominem nefarium corrigeret.

Eccli. c. 10. v. 10.

Matth. c. 26. v. 22.

V. In priſcæ legis ritibus præcepit Deus, ut *Exo.*
in templo ad manus eſſent lebetes parvi aqua *c. 37.*
pleni in quos lampadum & cereorum mu- *v. 23.*
cus conjiceretur, ut ſic fumus ac fætor tem-
plo arcerentur. Non aliter Spiritus ſanctus
per Salomonem præcipit: Audiſti verbum
malum adverſus proximum tuum? commo-
riatur in te: ſit cor tuum aqualis inſtar, aut
lebetis aqua pleni, in quo quicquid malevo-
lorum dictorum eſt, mergatur, ne fumus ac
fætor latius abeant; commoriatur in te,
quicquid alienam famam inficit.

Alexander Rex Macedo in ea, quam con- *Curtius*
tra Darium ſuſceperat, expeditione, omni *l. 4. c.*
cura veſtigans, quam regionem Darius pe- *19.*
tiiſſet, tamen explorare id non poterat: mo-
re quodam Perſarum arcana regum mira
celantium fide. non metus, non ſpes elicit
vocem, qua prodantur occulta. Vetus diſci-
plina regum ſilentium vitæ periculo ſanxe-
rat. Lingua gravius caſtigatur quam ullum
probrum: nec magnam rem magis ſuſtineri
poſſe credunt ab eo, cui tacere grave ſit,
quod homini facillimum voluerit eſſe na-
tura.

Feſtive is, quem dixi, Alexander Macedo
hanc in arcanis tegendis taciturnitatem do-
cuit, hoc modo. Epiſtolam Alexander à ma-
tre miſſam, quæ occultas accuſationes & ca-
lumnias in Antipatrum continebat, ubi per-
legit, ab amiciſſimo Hephæſtione, uti cõſue-
verat, eandem paſſus eſt legi, ſed ea lecta, di-
gito detraxit annulũ, & Hephæſtionis ori,
quaſi ſignum impreſſurus, admovit, & : Con-
tine hæc, inquit, ne quid eorum effu-
tias. Signatorius hic annulus illorum labris *Amb.*
potiſſimum imprimendus foret, quorum os *in pſa.*
nullo ſigillo clauditur. Beatus Ambroſius *118.*
graviter, ut ſolet: Quicunque, ait, eſt facilis *tom. 4.*
in verbis, velut plenus rimarum, hac atque *mihi*
pagina
1143.

illac

illac effluens, interiora evacuat sua, & exterioribus passionibus inundatur, tegere se nesciens, nec tenere verbum quod acceperit, sicut sancta Maria, quæ conservabat omnia verba in corde suo, ne quod ex ore ejus deflueret.

VI. Quod vero tam necessaria taciturnitas toties violetur, licet periculosum sit non solum falsa dicere, sed etiam vera, quatuor assignantur caussæ. Nam istud vel à vitio adulationis, vel avaritiæ, vel jactantiæ, vel loquacitatis provenit. Etenim secretorum proditor aut palpare vult & blandiri, eam ob rem silenda deblaterat; aut lucri caussa proditorum præmium ambit, venditque lingua quæ silentio erant involvenda; aut videri vult scire paucis aut nulli cognita. Satyra hunc tangit:

Persius sat. 1. v. 26. *Scire tuum nihil est, nisi, te scire, hoc sciat alter.*

Aut certe imprudenter & immeditate id loquitur, quod mille meditationes secuturæ non emendarint.

Hinc Anaxandridas erudite dixit: Qui sermonem instar depositi sibi commissum evulgat, aut injustus, aut admodum incontinens est: Injustus quidem, si lucri caussa id facit: sin absque lucro, certe incontinens dicendus. Quisquis igitur erubescit vel adulator, vel arrogans, vel avarus, vel loquax haberi, secretum & arcanum omne occulat fidissimo pectore, & ori velut ostio seram appendulam injiciat. Ratio ante hoc ostium semper excubet, rigideque examinet, quicquid per hanc oris januam vel ingressum vel egressum quærit. Quod sapiens Chilo erudite monens: Non committendum est, inquit, ut lingua præcurrat animum, nescit enim vox missa reverti. Si vallum hoc hostis occupet; totam urbem expugnavit. Arcanum ante omnia velandum: nec amor, nec odium

odium extorqueat quod fidis, ut putabatur, auribus commissum est.

Qui per iram arcana amici prodit, hostis est duplex.

Violatione secretorum, res fere maximæ, regnaque perierunt integra: ut merito quis dixerit, evertendis imperiis rebusque natum hoc malum, cum una sæpe agendarum rerum prosperitas à silendorum tenacitate dependeat. Vulgasti? periit bene gerendæ rei occasio; & elapsa non raro manibus præda est, verbo uno aut altero intempestive prolato: imperiaque non postrema jacent, ad cineres deducta magnorum secretorum improvida violatione. Proditor est, omnis commissorum violator. Illud inter Romana incunabula pulcherrimum, quod arcana consilia Patrum conscriptorum multis sæculis nemo senator evulgavit, cum non unum, sed neminem audisse crederes, quod multorum auribus fuerat commissum. Nunquam enim taciturnitatem, optimum ac tutissimum administrandarum rerum vinculum, labefactari volebant. Hinc non improbe sentiunt, qui silentium in principum consiliariis vitæ periculo sanciendum putant, veterum Persarum more, nec unquam consiliis eum admovendum, cui aut metus, aut spes, aut auri suavissima vis tacendorum vocem exprimat.

Innumera cum publica tum privata mala Linguæ Revelanti debentur. Atque hinc Hieronymi monitum est: Si quis voluerit tuis misceri amicitiis, & hunc videris prioris amici pandentem secreta, eum veluti perfidum cave. Quid magni expectes ab eo cui tacere grave est?

S
D
SVSVRRONVM LINGVA.
C
B
A
SCVRRILIS LINGVA.

S

En, uno aspectu Scurrilem, Subsannantem, Suspendentem & Susurronum linguam.

Formosulum hunc puerum, cum naso tam largo nemo miretur, nam sæpe,

Et pueri nasum Rhinocerotis habent. *Martl. lib. 1. epig. 5.*

Hic puer linguam SCVRRILEM A. *gladio quo accinctus est;* SVBSANNANTEM *manibus asininas auriculas imitantibus* B. SVSPENDENTEM *prominentiore naso* C. *significat. Vide C.19.& 20.*

Pulchella hæc fœmina D. *nec Helena multum absimilis, incendiariam* SVSVRRONVM *linguam graphice sub aspectum subjicit. Attente hoc monstrum contemplandum est, quo studiosius caveri possit. Vide C. 52.*

S

CAPVT L.

Linguam SCVRRILEM *nominatim à beato Paulo vetitam esse.*

CAreon juvenis garrulus & immodicæ linguæ in disciplinam se tradere satagebat Isocrati eloquentiæ magistro, ut ab eo scite loqui disceret. Isocrates altero tanto grandius minerval petiit quam ab aliis, hoc est, * viginti millia philippeorum. Eho, ajebant cognati, nimium petis, magister, & quæ obsecro duplicandi minervalis caussa est? Quibus Isocrates: Nemo id miretur, ait, nam & duplex huic juveni ars tradenda est: primo quidem docendus est prudenter & opportune silere: & hoc sane non discet stans pede in uno. Deinde docendus est etiam loqui, idque ad leges Rhetoricæ. Ad hoc quidem docendum, alteram minervalis partem exigo. Non inique.

In omnibus pæne linguæ vitiis hæc docendi ratio servanda, ut prius quicquid vitiosi est, dediscatur, quo deinde perfectius addisci possit, quod virtus tradit. Inter linguas valde vitiosas SCVRRILIS est, quam & petulantem nominemus. Hæc in sacris paginis nominatim perstringitur. nam à beato Paulo SCVRRILITAS graviter notata turpissimis vitiis accensetur, de qua nunc plura differemus.

I. Veteri apologo narratur coitio hunc in modum instituta. In venerabili murium concilio etiam sorices assederunt consulturi in medium. Hic unus aliquis sorex de voce & cantu insolenter gloriari instituit. Sunt enim

* 20000 Thaler.

enim forices minores quidem muribus, sed strident clarius. Hanc insolentem jactantiam non tulit mus ætate provectior, & : Quid de hoc gloriaris, ait, stultissime * galactopota, quod tibi plus obest, quam prosit? nescin inter homines verbo tritissimo jactari: Sorex ipse suo se prodit indicio? Ergo disce sapere, illoque te non effer quod nec utile, nec honestum est. Sed adolescentulus senator senem irridens, altius stridebat, ita ut domus incolæ intellexerint latere mures, & muscipulam instruxerint omine bono. Primus omnium captus est sorex, & tamen etiamnum stridebat. Audiit hoc grandævus ille mus, & ad suos musculos: Videte, inquit, filioli mei, extremam improbitatem linguæ, quæ in ipsis etiam suppliciis pertinaciam non emendat: sorex jam captus, adhucdum stridet.

Petulantis seu scurrilis linguæ genius non obscure hac fabella proditur. quo enim illa plus monetur & corrigitur, eo plus crepat & nugatur. Siracides commonet: Indisciplinatæ loquelæ ne assuescat os tuum: non effunde quicquid in buccam venerit; frena linguam, vix tamen omnem cavebis noxam. Ad rem dixit Beda: Per indisciplinatam linguam cuncta facinora aut concinnantur, aut perpetrantur, aut excusantur. Lingua adulteriorum, cædium, latrociniorum, veneficiorum egregia concinnatrix est: testimonium corruptum, jusjurandum falsum, obtrectationes & calumniæ, omnisque generis injuriæ à lingua sunt; hæc perpetrat facinora tam illustria: at ubi perpetravit, tegere novit, defendere scit & excusare. Acuendæ cautionis Salomon commonefaciens: Hominis est, inquit, animam præparare, & Domini

Eccli. c.23. v.27.

Prov. c.16. v.1.

* Jungs milchmaul.

mini gubernare linguam. Quid dicendum sit, ferio præmeditandum eft: neque deerit huic præmeditationi divinus favor, velut auriga, dirigens hunc currum. quod fi lingua petulans aut fcurrilis frenos non admiferit, velut equus calcitro temonem rumpet, & currum evertet.

Divinus Paulus ferium mandatum affe-
Ephe.c. 5.v.4. rens: Fornicatio, inquit, & omnis immunditia, nec nominetur in vobis ficut decet fanctos; aut turpitudo aut ftultiloquium, aut SCVRRILITAS, quæ ad rem non pertinet, fed magis gratiarum actio. Lingua fcurrilis fales infulfos, nugas aniles, facetias invenuftas, urbanitatem ftultam & frigidam, dicta illiberalia & fordida mifcet, vomitque largo fpiritu.

II. Ariftoteles, Auguftinus, Thomas Aquinas, & Philofophi, ceterique Theologi, virtutem laudant, quam Eutrapeliam nominant. Hanc recte dixeris effe *Modeftiam in ludicris.* ea eft enim quæ ludis & jocis rationis modum imponit, ut decorum fervetur. Arcus fubinde remittendus eft, & fuæ ingenio feriæ permittendæ; jocari licet quandoque, fed temperanter, & moderate. Affentitur
Cic.l.1. Offic. Tullius, &: Ludo, inquit, & joco, uti illo quidem licet; fed ficut fomno & quiete, tum, cum gravibus feriifque rebus fatisfecerimus. Verum, ut pueris non omnem ludendi licentiam damus, fed eam, quæ ab honeftatis actionibus non fit aliena: fic in ipfo joco aliquod probi ingenii lumen eluceat. Nam duplex eft jocandi genus; alterum illiberale, petulans (linguam fcurrilem tangit) flagitiofum, obfcænum: alterum elegans, ur-
Aug. l. 2. de Mufica, fine. banum, ingeniofum, facetum. Nec Auguftinus contradicens: Volo tandem tibi parcas, inquit, fapientem enim interdum remittere aciem, rebus agendis intentam, decet.

Ne autem hic limites transiliamus, Ambrosius sic submonet: Caveamus, ne dum relaxare animum volumus, solvamus omnem harmoniam, & quasi concentum quendam bonorum operum. Ipsum certe jocandi genus non profusum nec immodestum, sed ingenuum, facetum, loco, tempori, personis congruum esse debet: quod si vero sit pungens, mordax, importunum, sordidum, inhonestum, non Εὐτραπελία sed βωμολοχία & scurrilitas, dicenda erit, quæ divinis quidem paginis parcit, sed verbis sacris ad profanissimos quosque sermones abutitur. Non levis hæc noxa est, quam & sacer Tridentinus senatus severe prohibens mandat, & præcipit, ne de cetero quisquam ullis sacræ scripturæ locis utatur ad scurrilia, fabulosa, vana, adulationes, detractiones, superstitiones, impias & diabolicas incantationes, divinationes, sortes, libellos famosos &c: jubetque hos tales per Antistites puniri.

Amb. libri 1 Offic. c. 20.

Triden. Concil. sess. 4. fine.

III. Oppositum Eutrapeliæ vitium est Morositas, quæ quod scurrilitas excessu, illa defectu peccat. Hinc reperias homines * morosos, tetricos, difficiles, fastidiosos, agrestes, inhumanos, morologos, quorum lingua nunquam non aceto stillat. Neque hos laudamus, nam æque vitiosum est hac aut illac virtutis semitam deserere. Verum animus non est, austeram hanc & asperam morologiam persequi: scurrilitas flagellanda est, quæ jam olim à poëtis etiam largiter vapulavit.

Ille à pistrino Comicus, linguas scurriles hac ratione depingit:

Plautus Trinummo Act. 1 Scen. 2. v. 162.

Nil est profecto stultius; neque stolidius,
Neque mendaciloquius, neque argutum magis,

 Neque

* Saurampffer / Mauderer / Muffer.

Neque confidentiloquius, neque perjurius,
Quam urbani aßidui cives, quos scurras vocant.
Atque egomet me adeo cum illis una ibidem traho,
Qui non illorum verbis falsis acceptor fui:
Qui omnia se simulant scire, nec quidquam sciunt.
Quod quisque in animo habet, aut habiturus est, sciunt.
Id quod in aurem Rex Regina dixerit,
Sciunt. quod Iuno fabulata est cum Iove,
Quæ neque futura, neque facta sunt, tamen ii sciunt.
Falsone an vero laudent, culpent quem velint,
Non flocci faciunt, dum illud quod lubeat, sciant.

Chrysf. tom. 4. hō. 18. post med. in c. 5. ad Ephes. mihi pagina 558.

Severissimus hac in re censor Chrysostomus, scurrilitatem omnem penitus eliminatam vult: Nullus igitur, inquit, sit nobis sermo otiosus. ex otioso quippe sermone incidimus & in absurdos. Præsens tēpus non effundendi gaudii, sed luctus est, tribulationum & lamentationū: tu vero leviter urbanis facetiis jocularis? Belli tempus est, & tu quæ tripudiantium sunt, usurpas? Ludis, delitiaris, facetias dicis ac risum moves, nihil ista curans? Quot sunt ex facetiis perjuria, quot incommoda, quot stultiloquia? Sed tales, inquis, non sunt facetiæ. Verum audi quod omnem facetiarum urbanitatem rejecerit Apostolus; Belli tempus est, pugnæ, vigiliarum, custodiæ, armaturæ & aciei. Nullum hic locum habet ridendi tempus; illud enim Mundi est. Vbi turpitudo, ibi & urbanæ facetiæ. Pari ratione Basilius, Hieronymus, aliique è priscis Patribus, ridiculos sales & facetias arcent à Christiana integritate, cui flere ac lugere magis conveniat.

Neque tamen omnem loquendi urbanitatem Chrysostomus aut alii Patres damnant, sed intemperantem illam & immoderatam, quam

quam suo nomine scurrilitatem appellamus. Ideo & Paulus Apostolus dixit ; *quæ ad rem non pertinet*, quæque sibi tum maxime placet, cum risum movet. Eo autem fine hilarius aut festivius loqui, ut labor mitigetur, aut ut vegetior quis ad laborem redeat, Christianis moribus non indignum est. Fecerunt hoc sanctissimi viri, qui subinde etiam jocati, sed temperanter prorsus & sobrie ; omnis illorum hilaritas & sermo modestiæ sale perspersus fuit. Quod beati Pauli documentum est : Sermo vester semper in gratia sale sit *Col. c.*
conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos *4. v. 6.*
unicuique respondere. Cibus non salsus aut nimium salsus, ingratissimus: ita sermo prudentiæ sale sit conditus, & ut Anselmus loquitur, in dulcedine charitatis, bono sit exemplo; gravitatem, modestiam, humanitatem præ se ferat.

Ejus rei sal admonet, qui infantulorum ori, cum lustrali rore tinguntur, inseritur. Lingua profecto ejuscemodi membrum est, quod pronum in putredinem, facile scaturit vermibus. Hinc recte monet Anselmus linguam sale adspergendam, ne putrescat fæteatque, ne vermiculis mendaciorum & turpium facetiarum ebulliat. Chrysostomus monitum illud Paulinum in concionatores trahit, perinde si dixisset Paulus: Sermo vester, ô sacri oratores, jucundus sit, & simul salitus; stringat, obturet, purget, acuat: lenibus acrimoniam, dulcibus misceat amaritiem : Vobis à Domino dictum : Vos estis *Matth.*
sal terræ. Hinc nemo prudens moleste fert, *cap. 5.*
si concio salsa sit, & mordeat : putredini vi- *v. 13.*
cina sale perfricanda sunt. Malus Ecclesiastes est, qui solum mulcere novit; oleum habet, vinum non habet ; nec aliud fere convivis suis apponit, quam dulcia pruna, quæ sine sale coquuntur. Ergo & concionatores,

& Christiani omnes sermonem sale condiant, ut scurrilis & nimium jocosa dicacitas vitetur.

IV. Hoc ipsum Salomon & Siracides diversa sub imagine proponunt: Siracides: Sagitta, inquit, infixa femori canis, sic verbum in ore stulti. Idem paullo aliter elocutus Salomon: Quomodo, inquit, si spina nascatur in manu temulenti, sic parabola in ore stultorum. Homo probe appotus spinam inhærentem dextræ non sentit, seque aliosque lædit, ita homo fatuus jocis velut spinis nescit uti, alios & seipsum vulnerat. Et quoties liberiores facetiæ graviter offenderunt, & ex amicis reddiderunt hostes? disertissime id affirmans Chrysostomus: Necesse est etiam, inquit, urbanis deditum facetiis minime necessarias in sese recipere inimicitias eorum quos salibus suis temere lædit, sive præsentes sint, seu absentes hoc audiant.

Eccli. c. 19. v. 21. Prov. c. 26. v. 9. Chryso. loco proxime citato.

Ita res è joco nascitur, & acerbæ risum lacrimæ consequuntur. Est odibilis, teste Siracida, qui procax est ad loquendum. Putat is quidem se plausum ferre, si sint qui rideant, at passim scurra & cavillator audit. Proinde sibi dictum existimet: Fœde ad cachinnos moveris, fœdius moves. Nimirum os stulti confusioni proximum est. irridetur, spernitur, exsibilatur, sed post siparium, & à tergo.

Eccli. c. 20. v. 57. Prov. c. 10. v. 14.

Quod si scurrilitatis originem indagemus, Thomas Aquinas eam aperte monstrat his omnino verbis: Inepta lætitia, SCVRRILITAS, immunditia, multiloquium & hebetudo mentis circa intelligentiam, quinque sunt GVLÆ filiæ. Sic ubi Gula imperat, illinc plerunque non exulat scurrilitas. Bene esse, bene bibere, male & scurriliter loqui ut plurimum cognata sunt. Pro testimonio dixit Gregorius: Nisi gulæ deditos

S. Tho. 2. 2. quæst. 148. art. 6. concl. Greg. in Past.

tos immoderata loquacitas raperet, dives ille part. 3.
qui epulatus quotidie splendide dicitur, in c. 20. in
lingua gravius nõ arderet.* Vtricularis tibia princi-
tunc maxime stridet, cum vento plena est. pio.
Volubilis lingua tunc plurimum garrit, cum vino permaduit; cum fame flaccent ilia, modestiam ostendit lingua.

Chrysostomus aliam mali originem as- Chrys.
signans: Orta, inquit, ex immoderato risu tom. 2.
scurrilitas, à scurrilitate turpiloquium, à in c. 27
turpiloquio operatio turpis profecta est. Matth.
Ideo Bernardus hic auribus cavendum do- hõ. 88.
cens: Verbum scurrile, inquit, quod fa- post
ceti urbanive nomine colorant, non sufficit med.
peregrinari ab ore procul; & ab aure rele- Bern.
gandum est. l. 2. de consid. ad Eugen.

Nec mitiorem sententiam in ludicra & scurrilia hæc tulit Clemens Alexandrinus,
vir sanctissimus juxta & doctissimus. Audite Clem.
loquentem: Cum verba omnia à cogitatio- Alex.
ne & moribus emanent, fieri non potest ut l. 2. pæ-
verba aliqua mittantur ridicula, quæ non dag.
procedant à moribus ridiculis. Siquidem ex cap. 5.
abundantia cordis os loquitur. Vana verba, vani cordis indices sunt. Integrane an fracta sit campana, è sono facillime dignoscitur; plenumne an inane sit ac vacuum doliolum, tinnitus prodit. Chrysostomo res Chry. in
certa est: Quale cor unusquisque habet, c. 4. ad
talia verba loquitur, & talia opera facit. Ephes.

V. Ille spiritus magister Ioannes Avila hõ. 29.
sermones facetos à Christiani hominis institutione alienos esse judicavit, (quid de scurrilibus dixisset?) quod ut exemplo suo sanciret, nullum ipse unquam facetum verbum per omnem vitam protulisse legitur. De Ioanne Chrysostomo Metaphrastes testatur,

* Die Sackpfeiff fürtzt/ wanns voll ist.

ſtatur, non ipſum modo ab ejuſmodi ridiculis ſermonibus abſtinuiſſe, ſed neque aliis ut de re ſimili loquerentur, unquam permiſiſſe. Baſilius talia locutum à ceterorum conſortio convictuque ſeparavit unius hebdomadis ſpatio: quod ſacri anathematis quædam imago fuit, & eo ſpectavit, ut hac lue infecti, hac ferula caſtigarentur & curarentur, ſanis autem & integris hanc ſcabiem non affricarent.

Miretur quis non immerito, quoſdam parentes ſolerter cavere, ne filii paganos mores addiſcant, non cavere tamen, ſed nec curare quidem, etiamſi verba ſordida & ſcurrilia primis annis ſic combibant, ut ea balbutiendo etiam imitentur. quaſi vero gravior ſit jactura, moribus minus aulicis & politis, quam ore ſcurrili & ſpurco eſſe! Ita ſcilicet animum negligimus & conſcientiam, modo ſplendeant exteriora.

Gemma Martyrum Ignatius Antiochenus Præſul, in ipſo tormentorum impetu, auguſtiſſimum nomen IESV aſſidue ingeminavit. Ejus rei cauſſam rogatus: Hoc nomen, inquit, cordi meo altiſſime infixum geſto. Obita morte, & aperto corpore, repertum dicitur hoc ipſum nomen in medio cordis efformatum. Agedum, homo ridicule, ſi cor tuum ipſe inſpicias, quibus illud notis compunctum, quibus petulantiis aut ſordibus inſcriptum reperies? Qui ore ſcurrilitatem egerit, quid nominis inſcriptum cordi habebit? Monitum Paulinum repeto: Turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas quæ ad rem non pertinet, nec nominetur in vobis, ſed magis gratiarum actio. Placere non poteſt, quicquid honeſtati adverſatur.

CAPVT LI.

Lingua SVBSANNANS & SVSPENDENS *noscendæ dantur.*

EOs qui podagra laborant, ceteris loquaciores esse ajunt. Quid tandem caussæ assignabimus? Alphonsus Aragoniæ & Neapoleos Rex, hoc ipsum sciscitantibus ita respondit: ii, quos podagra pulvillis & lectulis affigit, ob pedum vitium ambulare non possunt; ideo lingua quæ plerunque in iis sanissima, velut ambulatione quadam crebrius utuntur, ne ex toto torpeant. Idem de iis quos chiragra exercet, dicendum videtur. Morbus illis manuum usum negat, prohibetque calamum ducere: ergo lingua vice calami utuntur. qua ratione scribunt innumera, & totos sæpe dies hoc unum habent negotii, sic scriptitare. Quivis illorum cum psalte dixerit: Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. Sed, uti diversa est scriptio, ita longe diversissima est locutio. quod Isidorus explicans: Corde, inquit, bene loquitur, qui charitatem non dissimulat. Ore bene loquitur, qui veritatem annuntiat. Factis bene loquitur, qui alios bono exemplo ad probitatem format. Corde male loquitur, qui cogitationes noxias secum ipse agitat. Lingua male loquitur, qui jure reprehensus murmurat. Factis male loquitur, qui male vivendo, mores improbos aliis dictat. Addit Isidorus: Semel bene loquitur, qui seipsum post admissam noxam redarguit, & corrigit: Bis bene loquitur, qui quod recte dicit, non minus recte facit. Bis male loquitur, qui nec bene vivit, nec bene docet, vitam vitiis, doctrinam erroribus infamans: bis male loquitur, qui & male cogitat, & male cogitata non verecundius explanat.

Psa. 44 vers. 2.

Isidorus in senten. lib. 2. c. 29. de serm.

Tan-

Tarſenſis Paulus in litteris ad Corinthios
1. Cor. c. 14. v. 18. & 19. datis: Gratias, inquit, ago Deo meo, quod omnium veſtrum lingua loquor. Sed in Eccleſia volo quinque verba ſenſu meo loqui, ut & alios inſtruam; quam decem millia verborum in lingua. Maluit Paulus pauca loqui, ſed quæ auditores caperent, quam idiomate peregrino longiſſimos ſermones texere, quos nemo ſatis intelligeret. *Hoc eſt, peregrina.* Inter flagitioſas linguas, quæ nec ab omnibus, nec plene volunt intelligi. Lingua *Subſannans* & *Suſpendens* eſt, par nobile nequam ancillarum, quæ hoc unum agunt, ut & alios, & ſuum denique dominum aliis deridendum propinent. De utraque hac lingua *Subſannante & Suſpendente* breviter dicemus: ſuffecerit utramque atro calculo notaſſe, utrique nigrum fixiſſe Theta.

Linguam irridentem jam ſupra depinximus. Hanc ſubſannans eo ſuperat, quod irriſiones plerunque geſtu augeat, dum vel ipſa per informem oris hiatum ſeſe provolvit, vel digitum manumve, vel nares aut frontis rugas facit loquentes. Sanna veteribus irriſio erat, non ſimplicibus verbis, ſed cum geſtu. Linguam ſubſannantem omnium optime videtur expreſſiſſe nebuloſus ille ſatyricus:

Perſ. ſat. 1. v. 58.

O Iane, à tergo quem nulla ciconia pinſit,
Nec manus auriculas imitata eſt mobilis albas,
Nec lingua, quantum ſitiat canis Appula, tantum
Occipiti cæco, poſtica occurrite ſannæ.

Felicem te Iane, inquit poëta, quem nullus laudator pictus pone ſubſannat. Tres ſannarum modi ſunt, quibus veteres utebantur.

Primus eſt cum indice digito, in eum quem ridebant, directo, crebra ejuſdem curvati motitatione ciconiam roſtro pinſentem imitabantur, vel propter prælongum avis

i ſtius

istius rostrum, vel quia symbolum erat ciconia, non solum grati animi, verum etiam prudentiæ. Beatus Hieronymus in epistola ad Rusticum monachum: Ne credas, inquit, laudatoribus tuis: imo irrisoribus aurem ne libenter accommodes: qui cum te adulationibus foverint, & quodammodo mentis impotem effecerint: si subito respexeris, aut ciconiarum post te colla curvari deprehendes, aut manu auriculas agitari asini, aut æstuantem canis protendi linguam. Vult ciconiam colli motu exprimi, non ut dicebamus, digiti motitatione. Potest fieri ut utrumque sannæ genus ciconia diceretur.

Alter subsannandi modus est auriculas asininas imitari manu; Quos enim esse asinos arguere prisci volebant, opposito temporibus pollice, & manu commota sannam eis faciebant. Ratio autem est, quia solus fere ex animalibus homo aures à natura accepit immobiles; asinus contra maxime mobiles. Huic sannæ affine est, quod ad contemptum rei alicujus exprimendum, caput movebant, quia aliter aures non poterant. Hos modos sannarum lingua suis solet ineptiis commendare.

Tertius sannæ modus est, linguam instar sitientis canis exertare ad contumeliam alicujus. Nemo est qui ignoret canes fessos, cum cælo æstuante currunt, solitos linguam ex ore patulo projicere. Ita Gallus ille miles *Gellius* inusitatæ magnitudinis homo Romanos *lib. 9.* provocabat, si quis secum depugnare vellet. *Noct.* Cum nullus se duello sistere auderet, ob for- *Attic.* midandam viri molem, Gallus eos exerran- *c. 13.* te lingua ut imbelles irridebat. Id subito perdolitum est Tito Manlio, qui Romanam virtutē à sannis vindicavit illustri victoria.

Ita plerunque subsannantis linguæ petuantia contunditur. Isaias id vaticinatus: Et qui

Isa. c. 33. v. 1. qui spernis, inquit, nonne & ipse spernêris? si desint homines, qui paria faciant, DEVS ipse deludet illusores. sed lingua hæc à di-
Prov. cap. 3. v. 34. vinis judiciis sibi non prætimet; facit quod solet, & hos quidem voce ac gestu irridet, illis vitia corporis, aliosque defectus opprobrat non sine irrisu. Ita, quod Iobus queri-
Iob. cap. 12. v. 4. tur, deridetur justi simplicitas. Iudæi cum maxima invidia ferrentur in Christum, nec tamen sanctissimos illius mores aut doctrinam argumentis possent convellere, ad exse-
Ioan. cap. 8. v. 48. 53. 57 & 59. crationes & sannas progressi: Nonne benedicimus nos, inquiunt, quia Samaritanus es tu? Nunquid tu major es patre nostro Abraham, qui mortuus est? & prophetæ mortui sunt. Quem teipsum facis? Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti? Quid hoc, nisi sannæ & sarcasmi? Demum conclusio subsannantis hujus syllogismi, erant silices. Nam ubi sannis profecerunt nihil, neque divinam sapientiam disputationum suarum laqueis irretire, aut in angustum concludere potuerunt, tulerunt ergo lapides ut jacerent in eum. Nemo est in Orbe tam integrorum morum, nemo est tam probatæ sanctimoniæ, cui Lingua hæc non
Eccli. c. 33. v. 6. audeat insultare. Testis Siracides: Equus emissarius, inquit, sic & amicus subsannator, sub omni suprasedente hinnit. Petulans hic equus & succussor, etiamsi Regem vehat, etsi Cæsarem, etsi Pontificem, vel etsi Christum vehat, hinnit tamen & perridiculis assurgit insolentiis. Hinc istud linguæ vitium, etiam *Mycterismus* dicitur, hoc est, sermo non sine sanna & naso, seu subsannatio cum suspensione nasi. Quem in modum cum
Exodi cap. 10. v. 10. Mose & Aarone locutus Pharao: Sic Dominus, inquit, sit vobiscum, quomodo ego dimittam vos & parvulos vestros. perinde si sugillando illos, dixisset: Tam non opitu-

laturus

laturus est vobis Deus, quam ego vos non dimissurus sum.

II. Achabus rex panopliam indutus & armatus undique, parte tamen lateris non magna patebat ictui. Commissis jam exercitibus, sagitta illac qua patuit, illapsa vitam hausit. Nam, ut Regum fasti memorant, vir quidam tetendit arcum, in incertum sagittam dirigens, & casu percussit regem Israël inter pulmonem & stomachum. Vix ullus tam vitiosus homo est, qui non qua indolem, qua mores habeat quod laudari possit; at volans illud jaculum, subsannans lingua, non ea parte ferit qua quis tectus est, sed qua vulneri patet; non indolem commendat, non eruditionem laudat, non virtutes memorat, sed ingenium accusat, stuporem exprobrat, vitæ maculas ac nævos sugillat, omniaque tam jlocaliter exaggerat, ut ei subinde, quem sic ludos facit, pæne vitam extorqueat.

3. Reg. c. 22. v. 34.

Qua in re lapillo illi, quem Nabuchodonosor Rex vidit, hæc lingua non absimilis est. Lapillus ille in prægrandem statuam delapsus, non aurum statuæ, non argentum, non æs aut ferrum, sed luteos pedes tetigit, & contrivit: Subsannator aut sannio si quid de alio narret, non virtutis aurum, non boni nominis argentum, sed vitiorum lutum attingit, huc collineat, huc quicquid sannarum domi habet & irrisionum confert, idque eo quo diximus modo: Lingua aut agilem manum, aut corrugatas nares, aut caperatam frontem, aut subductum vultum conducit, ut quem sibi designavit, efficacius cavilletur: manus, frons, oculi, nares subsannantis linguæ velut satellites sunt, qui dominam suam, quaqua excurrit, comitentur. Hic nemini ceditur, parcitur nulli.

Tobias & Iobus viri sanctissimi, subsannantem tamen linguam non evaserunt. Vxores illorum hanc in illos furiam immiserunt. Vxor Tobiæ netrix manupretium accepit hœdum, & domum adduxit. hunc cum balantem audiisset cæcus Tobias, metuens ne forsan furtivus esset, suo illum domino jussit restitui. quia non licet nobis, ajebat, aut edere ex furto aliquid, aut contingere. Hic uxor irata, & instructa sannis: Manifeste, inquit, vana facta est spes tua, & eleemosynæ modo apparuerunt. Atque his & aliis hujuscemodi verbis exprobrabat ei. Parentes ipsi & cognati non suavioribus cavillis Tobiam irridentes: Vbi est spes tua, inquiunt, pro qua eleemosynas & sepulturas faciebas? Nec Iobum parcius improba uxor ludificans: Adhuc tu permanes, inquit, in simplicitate tua? benedic Deo, & morere. Quid potuisset acerbius simul & dicacius dici?

Tob. c. 2 v. 20. & seqq.

Ibid. v. 16.

Iob. c. 1 v. 9.

Ludovicus XI Galliarum Rex, modestius, non minus tamen aculeate potuit irridere. Intellexerat is à Nicolao Paulino Burgundiæ Cancellario, valetudinarium publicum recipiendis exteris esse conditum. Fuerat autem Paulinus in exigendis mulctis, & pauperibus premendis paullo severior. Quod Ludovicus non sine aculeo notans: Hoc, ajebat, rationi admodum consentaneum est, ut qui plures pauperes effecerit, tandem iis excipiendis domum constituerit. Quo simul judicum in mulctando rigorem, & in pauperum caussis ignaviam & teporem accusabat.

Gillius Corrosettus de singularibus urbis Paris.

Vguccio Fagiolanus notus à mensa princeps, cum in urbem Lucam properaret, ad Castruccium quem in vinculis habebat, securi feriendum, & prandenti nuntiatum esset, Pisanos armis rem gerere, prandium tamen

Paulus Iovius l. 1. Elogior.

men continuavit, tanquam parum verus, aut ſpernendus eſſet nuntius. Sed adeſt alter & tertius: Piſis res perditas eſſe; Lucenſes quoque ad arma convolaſſe, carcerem effregiſſe, vinctum compedibus Caſtruccium eduxiſſe, & Civitatis principem ſalutaſſe. Vguccio rebus deſperatis cum prætoriano ſatellite ad Iulium Cæſarem Scaligerum Veronam confugit. Recipitur non ſine honore atque benevolentia, & dies pluſculos laute habetur. Inter epulas forte fortuna injecta mentio de edonibus, ubi ſubjunxit gloriabundus Vguccio, ſe juvenem quatuor altiles capos, totidem perdices, aſſam hædi ſuffraginem, infarctum vitulæ pectus, præter ſalſamenta cetera, recta cena unica conſueſſe abſumere. Aderat in menſa, & audiebat hæc vir ingenioſus & ſalſus Petrus Nanus, qui dignam ſannis edacitatem & lingua & loquente manu perſtringens: Non eſt, inquit, quod miremur à te juvene tantum cibi abſumptum, cum jam ſenex, paucis & invalidis dentibus, duas omnino urbes integras prandio uno conſumpſeris. Nam fama erat, Vguccionem, ſi à prandio temperaſſet, naſcentis tumultus initia ſedaturum, & urbem utramque ſervaturum fuiſſe.

Hic docemur tum ſolum noxis vacuam eſſe linguam ſubſannantem, quando non tã vitioſos quam vitia irriſu plectit, neque lædere vult, ſed corrigere. Hujus certe animi fuit vir integerrimus Thomas Morus, qui erudite noverat vitioſis moribus illudere. Iſtud in ſpecimen damus.

Matrona quæpiam cultu faſtuque turgida, & veſte induta, cui bonam fundi & agrorum partem impenderat, præſente Moro conqueſta eſt, ſe nimio indumentorum pondere gravari. Salſe Morus irridens: Non eſt mirum, inquit, ô bona, te veſtium onere la-

borare, cum amplius quam quatuor terræ jugera veste circumferas.

Quod si Lingua subsannans hoc unum agat, ut sugillet, & omnibus quos non amat, proterve illudat, inter vitiosissimas linguas censenda est. Sed ad vicinam transeamus, quam *Suspendentem* appellavimus.

III. Suspensio in Rhetorum scholis inter orationis decora numeratur. Nimirum ubi res postulat protrahenda est auditorum expectatio, & acuenda. Vates Venusinus id laudis olim fert à satyrico:

Persius sat. 1. vers. 117.

> *Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico*
> *Tangit, & admissus circum præcordia ludit,*
> *Callidus excusso populum suspendere naso.*

Hic ipse in suspendendis auditoribus laudatus artifex, Balatronem scurram hoc encomio afficit:

> —— *Balatro suspendens omnia naso.*

Matheseos magistrum fuisse ajunt, qui discipulos non paucos numerabat. Die quodam cum Mathematicus hic professor de solaribus horologiis docte ac copiose disseruisset, ad quæstionē sane arduam delapsus: Quid autem, inquit, arcanæ artis tunc expromendum est, cum sol nubibus sepultus, nihil radiorum in horologii numeros emittit? qua ratione diei & horarum ordinatissimus fluxus tunc dignosci poterit? unica re aliqua censuerim opus. Hic ingens omnium expectatio, intentique ora tenebant; nemo non aures arrigere, & rarissimum artificium addiscere velle, quod solaris jubaris absentiam suppleturum credebatur. Postquam omnes adunco suspensi naso, demum Matheseos doctor, vultu quam maxime serio pronuntiat: Cum sol non lucet, opus est patientia. Hoc omne suspendentis linguæ artificium est. Ab eadem & istud est:

Perdiderat quis tres capellas vicini furto abla-

ablatas. Rem suam ad tribunal judicis repetiturus pro se dicere jussit caussidicum. Hic exordium ingens texuit. nam magna voce, manuque tota sonabat Cannas Romanorum clade nobiles, & bellum Mithridaticum, & victoriam Carthaginiensium: Sullam etiam, & Marium atque Mutium, eorumque facinora percensebat. Expectatio omnium erat maxima quid magni venisset in controversiam. Demum hic prælargi pulmonis caussidicus monitus est: Iam tandem de tribus capellis diceret. *Marti. lib. 9. Epigr. 16.*

Ita sæpissime quod Flaccus canit: Parturiunt montes, sed ridiculus mus nascitur. Suspendens lingua hos partus enititur. Abundat Orbis infami hac sobole. Vbique cernere est præcelsum vanæ spei patibulum; in hoc alteri alteros appendimus. Expectamus sæpe grandia & illustria, tandem post longam spem, post operosam expectationem, aut nulla se produnt aut humilia Hinc illæ tot querelæ: Longo me naso suspendit, verba dedit, ductavit me dolis, lactavit spe falsa, illusit mihi turpiter. Sic alter alterum speciosissimis verbis & circumvenit, & suspendit. *Horat. de Arte poet.*

Israëlis populus omnis in hoc vanissimæ spei patibulum suspendi se passus, auxilium expectavit ab Ægyptiis, sed in suam perniciem. Hinc Isaias infamiam illis & probrum vaticinatus: Ambulatis, inquit, ut descendatis in Ægyptum, & os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in umbra Ægypti. Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, & fiducia umbræ Ægypti in ignominiam. *Is. c. 30. v. 2. & 3.*

Vsitatissima est ubique locorum hæc suspensio; nusquam non parturiunt montes. hinc musculi, qui nascuntur inde, innumeri.

Sed hoc linguæ vitium non raro graviter lædit, & subinde omnem amicitiam diffuit.

Iamb. vetus. *Odio beneficium est, expectatum quod diu est.*

Nec enim semper innocenti joco fit suspensio, frequenter damnum infligit non leve: nam quoties,

Troch. vetus. *Expectatione futuri perdimus præsentia?*

Cui charitas cordi est, suspendium hoc odit, cavetque tam suspendere alios, quam ab aliis suspendi. Lingua Eucharis (& fecunda gratiæ) in bono homine abundat, inquit Siracides. Eccli. c. 6. v. 5. Deus est mare dulcedinis, si lingua sit inde rivulus, maris illius dulcedinem servabit. Lingua Christiano ritu dulcis, studiosius metuit ne quemquam circumveniat, quam ne circumveniatur.

CAPVT LII.

Linguam SVSVRRONVM, *linguam esse pestilentißimam.*

Cestius civis Romanus, homo nasutissimus simul & dicacissimus, sed vix ullius ingenii, Marcum Ciceronem acerbe & penitus oderat, sed hoc ei admodum male cessit. Nam cum Ciceronis filius Prætor Asiam obtineret, Cestio convivæ suo in epilogum cenæ, fustuarium apposuit, ea, quam dicemus, arrepta occasione. Sed prius Cicero junior noscendus nobis est, nam à patris virtute ac ingenio longissime deflexit, plane degener filius, qui præter indoctam urbanitatem nihil habuit, quo laudari posset. Paternum ingenium omne poculis sepelivit; memoriam, quam antea non magnam habuit, inter assiduas comessationes, omnē penitus amisit. Cū ergo Cestium haberet convivā, subindequæsiit, qui vocaretur qui imus sederet? Cui servus aliquoties dixit: *Cestius est.* Sed Ciceroni, qui congiorū quam nominum

num capacior erat, Cestii nomen nunquam non iterum elapsum est. Ideo servus sæpius quærenti, quis imus accumberet? ut domino suo veterem saltem memoriam refricaret: Hic est Cestius, inquit, qui negavit patrem tuum litteras scisse. Evigilavit * Tricongius Cicero ad hanc patri factam injuriam, & mox Cestii flagra jussit adferri, eaque in convivam imum expediri. Ita Ciceroni de tergo Cestii datum est supplicium; quod ore miser deliquerat, id luit tergore.

Linguam hic adfero nullis unquam flagellis, nullis taureis satis expiandam, linguam malam, linguam omnino pessimam. Qui hac utuntur, proprie SVSVRRONES appellantur. Quam autem hoc genus hominum omnibus exitiosum sit & pestilens, hac dictione declarabimus.

I. Inprimis constare debet, quam grave sit hoc linguæ vitium. Est enim susurratio, ut theologus ille loquitur, peccatum mortale, quod probo, inquit, quatuor rationibus: primo, ratione præcepti, contra quod agit; secundo, ratione nocumenti, quod intendit; tertio, ratione maledicti & supplicii, quod incurrit; quarto, ratione vitii, quod excedit. A susurrone legem divinam violari, infra demonstrabitur.

Raynerius de Pisis tom. 2. mihi pagina 1072.

De nocumento quod infert susurro, res ipsa loquitur, omnem enim amicitiam inter duos pluresve dissuit. Quod Ecclesiasticus affirmaus: Vir peccator, inquit, turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam. Illud autem satis est supplicii, maledici à Deo, quod idem Ecclesiasticus in susurronem pronuntiat. Gravius autē esse

Eccli. c. 38. v. 11.

* *Novem nostrates mensuras cena una facile capiebat. Tergilla binos congios* (6 unserer teutschē Maß) *simul haurire solitum, ipsi objecit. Plin. l. 14. nat. hist. c. 22, seu ultimo, medio.*

hoc linguæ vitium ipſa etiam detractione, Theologorum princeps Thomas Aquinas explicans: Tametſi, ait, maxima ſit inter obtrectationem & ſuſurrationem ſimilitudo (nã per utramque bona proximi fama clanculum arroditur, atque minuitur) differunt tamen. Primum fine, quod obtrectationi imminutio famæ proximi: Suſurrationi vero diſcordiarum inter amicos diſſeminatio, ſit propoſita. Deinde nocumenti & peccati gravitate: magis enim nocet graviuſque peccat, qui proximum amico, quam qui eundem fama vel honore privare conatur. Hoc ipſum idem ſanctiſſimus doctor confirmans: Nam quanto, inquit, amicitia honori præſtat, tanto Suſurratio, per quam amicitia tollitur, detractione, per quam honor læditur, gravius eſt peccatum. Siracides conſentiens: Amico fideli nulla eſt, inquit, comparatio, & non eſt digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius. hunc autem avertit ſuſurro, & hoſtem efficit. Nec Ariſtoteles diſſentit, qui melius eſſe ait amari quam honorari: hinc gravius delictum ſuſurratio, quæ omnem tollit amicitiam, quam detractio vel contumelia, quæ famam tollunt, aut honorem. De lingua ſuſurronum, illud Maronis vere affirmari poteſt:

S. Tho. 2. 2. quæſt. 74. art. 1. & 2.

Eccli. c. 9. v. 15.

Ariſt. tom. 5. lib. 8. Eth. c. 1 princip.

Monſtrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.

Malum inquietum, indomabile, perturbationis & inquietudinis ſeminariũ. Hæc lingua principes, reges, imperatores, altiſſima hominum faſtigia concuſſit, & nonnunquam evertit: hæc inter familiares, cognatos, amicos, hæc inter innumeros omnis ordinis & ſexus homines, diſcordias & inimicitias nonnunquam inextricabiles conflavit. Vnde odiis & invidiis, & armis concurritur certaturque, nec aliud utrinque quæritur, quam

quam pernicies extrema & exitium; rem alterius funditus perire, illumque eradicari uterque cupit.

II. Susurronis officium hoc est, ut quod ab uno aliquo audit, arrectis mox auribus excipiat, & recta referat ad alium, dicatque: En ille hoc contra te dixit. dicta plerunque auget additque de suo, quo citius flammam excitet. Et tu (solet dicere susurro) eum tibi amicum credebas; nihil minus est: etiam istud coram aliis de te ausus est dicere. Nonnunquam mendaciis narrationem aspergit, ut eum cui talia narrat, gravius in alterum inflammet. Et licet non nisi verissima diceret, id tamen sine scelere non faceret. Eo enim talis narratio quantumvis vera se effundit, ut duos mutuis inter se odiis committat. Imo hoc nonnunquam ex destinato agit susurro, ut utramque partem in mutuas simultates exstimulet. lites ac discordias utrinque serat. nam quemadmodum à primo excepit quod in alterius aures egessit malevole, sic ab alterius ore pariter excipit, quæ in primi aures refundat. hinc utrimque ardent odia, hinc semper grande malum nascitur: hoc est canes & feles in mutua vulnera instigare.

Susurronibus Seneca hanc notam apprimit: Pessimum genus hominum videbatur, qui verba gestarent: sunt quidam qui vitia gestant. Horum sermo multum nocet. nam etiamsi non statim officit, semina in animo relinquit, sequiturque nos etiam, cum ab illis discesserimus, resurrecturum postea malum. Accipiendum hoc de lingulacis, adulatoribus, & maxime susurronibus, qui ab aliis accepta servant. & velut ad alios ferunt & deponunt. Non enim patiuntur perire verba, sed ea tollunt & gestant. *Sen. epist. 123. circa med.*

Homines sane pestilentissimi sunt ejuscemodi susurrones, in nulla familia, in nullis

cætibus, in aula nulla tolerandi. vix enim spes ulla emendationis est in tam nequam homine. Ideo Salomon cavendum hoc malum præcipiens: Cum defecerint ligna, inquit, extinguetur ignis: & susurrone subtracto, jurgia conquiescunt. Susurronis lingua pro jucundo spectaculo habet, duos pluresve inter se ita collidere, ut mutuo attritu concidant. Putrida membra sunt susurrones, quæ nemini non suam putredinem affricant, vicina omnia inficiunt letali toxico.

Prov. c. 26. v. 20.

III. Horum hominum vilissima est annona; ubique reperiuntur immixti probis, imo & ipsi sæpe probissimi volunt videri, adeo clam fallunt. Davidi Iessæo, nondum regi, cum occasio sese offerret occidendi Saulis, illico susurrones advolarunt, qui urgerent dicerentque: Ecce dies de qua locutus est dominus, Ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei sicut placuerit in oculis tuis. At vero David virum se gessit, nec audiit susurrones istos. sed contra generoso spiritu obtestatus Numen: Propitius sit mihi Dominus, inquit, ne faciam hanc rem domino meo, ut mittam manum meam in eum, quia Christus Domini est. Et confregit David viros suos sermonibus, & non permisit eos, ut consurgerent in Saul. Quam illustris mansuetudo in capitalem hostem! Nec diu post, abeunte jam Saule, clamabat David; Domine mi rex. Et respexit Saul post se: & inclinans se David pronus in terram, adoravit, dixitque ad Saul: Quare audis verba hominum loquentium, David quærit malum adversum te (susurrones notat) Ecce hodie viderunt oculi tui, quod tradiderit te Dominus in manu mea in spelunca, sed pepercit tibi oculus meus, &c. En David omnem caussam odii Saulini contra se in susurrones conjicit: *Quare audis verba hominum loquen-*

1. Reg. c. 24. v. 5.

Ibid. v. 9. 10. 11.

quentium? Ita enim ſentiunt, ita loquuntur & decernunt principes regeſque, prout diverſorum narrationibus imbuuntur, cum enim ipſi in rem præſentem rariſſime veniant, ab ore aliorum pendent, & auribus hauſta ſuis vocibus remittunt. Hinc in aulis ſæpiſſime non exiguus ſuſurronum numerus. hoc enim pro ſe quiſque agit, ut domini aures occupet, & aliis, maxime æmulis, ad has aditum præcludat.

Quamvis Suſurrones nuſpiam deſunt, etiam in ſacris cætibus inter religioſos viros feminaſque inveniendi. Nec in unum contentus ſæviiſſe qui talis eſt, ſævit in omnes, cum univerſam ſedibus ſuis moveat familiam. Nam & apud Præſides ſuos detractum it ſociis, maxime ſi ſuboffenſos illos è quacunque cauſſa ſenſerit; & apud ſocios damnat Præſides, idque potiſſimum cum exacerbationis aliquid inaudierit. Quin ſi quem viderit commotiorem, ubi ſe in illius familiaritatem inſinuaverit, exaſperat animum, ſiniſtraque Majorum judicia dum recenſet, & acrioribus etiam exacuit, auget alienationes, ac tanquam doloſis ſuppotis ignibus accendit flammas. Decurrit inde ad unum è Majoribus denuntiaturus quæ audivit, quorum ipſe fere auctor & incentor primus, dictaque acerbiora ſua ori adnectit aliorum, quo fortius ſuperioris animum exulceret. Inde mutuas fovet diſſenſiones, & ementitis etiam ultro citroque narrationibus accendit, novamque alienationum materiam indefeſſus utrimque ſuggerit. Et dum utriuſque partis gratiam venatur, ac placentia grataque offenſis animis enarrat, mutuos odiorum ignes accendit. Neque magni moliminis ea res eſt, arentia enim ligna ſcintilla pertenui ſuccenduntur. Et licet nulla diſſenſionum veſtigia religioſus

Scribanius Super. Relig. lib. 1. c. 22.

gioſus

giosus hic susurro reperiat, illarum tamen semina ultro spargit, & falsis plurimum delationibus, altius illa pectoribus inserit, quam multorum annorum labor evellat. Sed his omissis ad profanos susurrones transeo: quamvis illorum nemo dici possit religiosus.

IV. Idumæus Doëg pastorum rex, & Ziphæi cives (quod Regum Fasti memorant) cum observassent Saulem graviter in David commotum, mox regias aures occupare studuerunt, & pessima quæque de David narrare, calumnias struere, David in majus odium adducere; verbo, graphice susurronum munus exequi. Hos tales Chrysostomus regiis in Babylone servis comparat, qui sævam fornacem illam naptha, & stupa, & pice & malleolis succendebant, & effundebatur flamma super fornacē. Sed quid novi aut miri sic sæviisse ignem tam lauto pabulo animatum? Tales omnino sunt ii qui ad hos & illos deferunt, quid alii contra ipsos dixerint, fecerint; addunt de suo, demunt, mentiuntur, ignemque tam validum ac sævum fornaci subjiciunt, ut iracundiæ flamma erumpat undique. Hos fornacarios & calefactores oracula divina merito maledictos nominant. Siracides aperte: Susurro, inquit, & bilinguis maledictus. multos enim turbavit pacem habentes. Nec male filii Belial vocantur. Hoc eos nomine beatus Gregorius insigniens: Si jure, inquit, filii Dei vocantur qui pacem faciunt, procul dubio Satanæ sunt filii, qui pacem turbant. Eam ob rem Salomon inter homines Deo invisissimos, supremo loco collocat eum qui seminat inter fratres discordias.

Dan. cap. 3. v. 46. & v. 47.

Eccli. c. 18. v. 15.

Prov. cap. 6. v. 19.

Specimen præbeat Theodorus Santabarenus homo perditissimus. Hic cum non nesciret apud Leonem jam nominatum Impera-

E Zonara, Curopalata,

peratorem se gratia non valere, hanc stropham commentus est. Leoni etiamnum juveni, Basilii Imperatoris filio, simulata benevolentia persuasit, ut cum venatum iret cum patre, pugionem occultum ferret vel in feras, vel in suos aut parentis insidiatores. Non displicuit consilium, nec dolum susurronis observavit. Hoc apud Leonem filium confecto, ad Basilium parentem se contulit Santabarenus, & velut fidissimus famulorum monuit, porro sibi à filio caveret, qui tectissimas strueret insidias, & parenti necem moliretur. neque vero se cupere, suis solum verbis haberi fidem; rem ipsam locuturam, modo in venatu pugio furtivus quæreretur. Quæsitus & inventus est. Hic pater ira furere, filium perditum velle, nec ullam filii defensionẽ admittere. Et certe oculos eruisset Leoni, Santabareno instigante, ni senatus assiduis precibus sententiam mitigasset. Susurronem non solum odit Deus, sed etiam execratur. Aperte Salomon: Sex sunt, inquit, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima ejus, Eum scilicet qui seminat inter fratres discordias: Et eum utique multo magis execratur, qui inter parentem & filium, velut unius animæ duo corpora, tam pestilentem agit susurronem. *aliis Baronius Anno 879.*

V. Aves sunt, quæ dicuntur incendiariæ. hæ adeo rapaces sunt, ut ipsum etiam ignem furentur. nam ubi prunas vident, carbonem vivum inde subtrahunt, sed quia urentem prædam unguibus sinunt excidere, de facili incendunt domos: Non aliter Susurrones, ubicunque viderint scintillare igniculum, ubicunque audierint sinistre quid dici contra alium, mox advolant incendiariæ hæ aves, excipiuntque quod mox gliscente lingua in alterius aures deferant. hinc tot incendia. Id Siracides affirmans: Homo nequam, ait, in

Eccli. c. 23. v. 21. in ore carnis suæ non desinet donec incendat ignem. Atque tunc maxime suo se officio præclare functum credit, cum ignis luculentus vixerit. Hoc sane diaboli artificium est, unum ab altero distrahere, veterem conjunctionem dirimere, amicitias dissuere, familiaritates extinguere: at vero Christi est, oves dispersas colligere, lites componere, animos jungere, pacem conciliare, & hos & istos in pristinam concordiam reducere. Ideo
Matth. c. 12. v. 30. proclamat: Qui non congregat mecum, spargit.
& c. 5. v. 9. Beati ergo pacifici quoniam filii Dei vocabuntur. Diabolus ejusque asseclæ hoc agunt, ut amicum cum amico, domum cum domo, urbem cum urbe, populum cum populo committant per incendiarias has linguas. Os susurronum, diaboli est armamentarium, è quo arma promuntur, quibus liberi in parentes, fratres in sorores, mariti in uxores, cognati in cognatos utuntur. Atque istud quidem subtili fit nequitia. Audies enim susurrones, qui dicant: *Obsecro te, cave dixeris hoc tibi à me narratum, ne res innotescat: ego certe sub rosa hac tibi velim dicta: quod si alii hoc rescirent, ea res mihi fraudi foret, negaremque me talia unquam dixisse.* Ideo ille qui ejuscemodi prunas à susurrone accepit, clauso eas servat pectore. atque hinc immortalia odia, clandestinæ simultates, pertinax invidia: amici non salutantur, cognati vitantur, veluti famæ ac nominis pestes: mirantur alii subito mutatos, præsertim cum offensionis caussam ignorent. Hoc omne malum à susurronibus est. Ex his reperias qui alterius aures atque animum ejuscemodi verbis occupent: *Equidem vehementer doleo, mi optime Ioannes, te ita passim traduci; mallem ab alio id audires quam à me: quia tamen fidelitatis hoc officium esse arbitror, silere nequeo, quam horrenda de te spargat ille ipse, in quem*

quem plurimum beneficii contulisti; miror sane quod talia de te foras efferre audeat. Ita flare solent diaboli folles; hoc flatu concitatur ignis. Verissime dixit Salomon: Verba susurronis quasi simplicia, & ipsa perveniunt ad intima ventris. *Prov. c. 26. v. 22.*

Sed alium audias susurronem, qui ubi plurima mentitus, dicat nihilominus, non audere se omnia dicere, vix rerum dimidiam partem à se recensitam; admiranda magis ab aliis audienda. En avem incendiariam, ut prunas subjiciat moliendo incendio! Atque hoc longe deterius est, quam si omnia fuse deblaterasset.

Spoleti anus nequissima è media susurronum fæce notum sibi dominum accessit, & tanquam fida monitrix: Mi domine, ajebat, ille tuus æmulus militem conduxit, ut vitæ tuæ armatas strueret insidias; tuum erit prudenter has declinare, aut vim vi repellere. Eadem furia illum ipsum, quem alteri detulit ut insidiatorem, accedens; O bone domine, ajebat, iste vim parat contra te, ego tuæ incolumitatis amans monere volui, ne forte hosti occurreres imparatus. Ab his vocibus pugnæ tumultuariæ sunt ortæ, sed plane sanguinariæ, quas illa Canidia, vetularum pessima, oratione non longa concitavit. Nunquid & huic anui diabolus par calceorum porrexerit longa pertica, dixeritque quod illi triveneficæ; *Me longe sapientior es.*

Neque susurrones tantum, sed ii etiam, qui eos benevole audiunt, gravi supplicio vindicabuntur: Dici solet, si non haberet fur, cui furta venderet, non furaretur; ita prorsus si deessent susurroni benevoli auditores, desineret & ipse obgannire ad aurem; desint furum hospites, demum & fures non erunt: desint susurronum patroni, tandem nec susurrones erunt. *Ita Lutherus in Colloq. edit. Franco. c. 24. circa finem mihi pag. 216.*

VI. Quam

Eccli. c. 28. v. 16. & 17. VI. Quam vere questus est Siracides: Lingua tertia multos commovit, & disperfit illos de gente in gentem. civitates muratas divitum destruxit, & domos magnatum effodit. Est lingua verax & est mendax: lingua susurronis: lingua tertia est è duabus illis composita; quæ modo vera, modo falsa proloquitur, modo ungit, modo pungit, præsentes laudat, absentes vituperat. Hæc lingua, si conatum illius spectes, Dei regnum turbat universum, & evertit: Qualenam hoc regnum Dei? Beatus Paulus opportunissime respondet: Non est enim regnum Dei esca & potus, sed justitia & pax & gaudium in spiritu sancto. Susurronum lingua justitiam conculcat, pacem eliminat, discordiam excitat, & tristitiam. Atque hoc nonnunquam inde provenit, quod susurro amborum, quos inter se committit, gratiam exambiat. At sæpe non gratiam, quam cuniculis tam iniquis quæritat, sed grave odium reportat. Quod apertissime vaticinatus Siracides: Susurratori autem, inquit, odium, & inimicitia, & contumelia. Susurro coinquinabit animam suam & in omnibus odietur. Hanc ille gratiam meretur, idque jure meritissimo. Nam hoc unum linguæ vitium ceterorum plurima complectitur, adulationem, mendacium, detractionem, & si quæ hujus generis sunt. & ipsi susurrones plurimis titulis insigniuntur: nam * assentatores, aurium servi, Satanæ folles, bellorum incentores, diaboli tubicines vocantur.

Rom. c. 14. v. 17.

Eccli. c. 5. v. 17 & c. 21. v. 31.

Tubicen olim bello captus, & neci addictus est. At ille infimis precibus rogare instititit,

* Ohrnblaser/Knüpffer/Ohrenträger/Lärmenblaser/Meitmacher.

tit, vitæ ſuæ parcerent, mortalium neminem à ſe occiſum. Cui judices reſponderunt: At eos qui plurimos occiderunt, ad cædes incendiſti claſſico: actum de te; occidendus es. Eodem forſan nomine ſuſurrones ſe purgaverint, neminem à ſe jugulari: ſed eos, ô improbi, qui alternis vulneribus ſe jugulant, in cædes animatis; veſtrum eſt:

Ære ciere viros, Martemque accendere cantu. *Vir. l. 6 Æneid. poſt initiũ.*

Vos odia ſtruitis, & contentiones inimicitiis incenditis, diabolo chariſſimi tibicines. Eam ob cauſſam Deus hoc linguæ vitium peculiari lege vetuit: Non eris criminator nec ſuſurro in populo. *Levit. c. 29. v. 16.* Et quemadmodum Deus alia pleraque linguæ vitia, ita & hoc punire ſolet, ut quod ſuſurro aliis, hoc idem illi fiat ab aliis. Luculentum ejus rei paradigma eſt Antipater Herodis filius, qui immodica regni cupiditate incenſus in Alexandrum & Ariſtobulum fratres, alterum ex altero vaframentum commentus eſt, quo eos apud parentem in odium adduceret, itaque regno excluderet. *Fuſa narratio apud Ioſephũ lib. 16. & 17. Antiquit. Iudaic.* iis certe ſermonibus paternas aures oneravit, ut uterque fratrum jugulatus fuerit. Sed tandem etiam nequiſſimi ſuſurronis fraus omnis detecta eſt, & à patre, à quo gratiam moliebatur, juſſus & ipſe occidi.

Hoc quivis perſuaſiſſimum ſibi habeat, in ſuum ſe damnum loqui, quicquid demum furtivis ejuſcemodi ſermonibus contra alios loquatur. Projectus in altũ lapis in jacientẽ recidet: Perillus in ſuo ardebit bove: ſic lingua noxia ſuum jugulabit auctorem. Diſertiſſime monuit Siracides: Non appelleris ſuſurro, & lingua tua ne capiaris, & confundaris. *Ecc. c. 5 v. 16.* Laqueum gerit faucibus, quiſquis talem linguam: Hæc non ſolum alios, ſed & ſuum dominum illaqueabit.

T
ACETVM
HIC ACER-
RIMVM.
A
TVMVLTVOSA
LINGVA
B
TVRPILOQVA LINGVA.

T

A. *Ajunt acetum domesticum non esse acre, nisi & acris sit materfamilias. Hine acetum in hac domo acerrimum, quia talis est domus domina.*

B. *Maritus ad comprimendam uxoris* TUMULTUOSAM *linguam, crepida illam percusit. Quomodo autem ipsa prius maritum malleo lotorio verberarit, Vide C 53. §. 5.*

C. TURPILOQUAM *linguam limaces & cochleæ ex ore dormientis rustici prorepentes insigniter sub oculis ponunt. Vide jucundam narratu historiolam C. 54. §. 1.*

T

CAPUT LIII.

TUMULTUOSÆ *Linguæ grande vitium describitur.*

NOn immerito miratur Magnus Iacobus Apostolus, omne genus animalium tam serpentium & gradientium, quam volantium & natantium domari posse, & etiam subinde cicurari, linguam tamen esse indomabilem. Canem institutio humana pæne simiam efficit; in macellum mittitur, ut œconomus; perferendis litteris alio ablegatur, ut tabellarius. quam varia condiscunt equi? humanos mores proxime imitatur Elephas. Omnis natura bestiarum & volucrum, & serpentium, & ceterorum domantur & domantur à natura humana: linguam

Iac. c. 3 v. 7. & 8. autem nullus hominum domare potest. Plane indomabilis est lingua, superatque vel ferocissimum equum. Quis peritus satis magister ac moderator ad hunc perdomandum? Bucephalus neminem nisi suum regem admisit sessorem; solus rerum conditor satis infrenarit linguam. Hæc cum furoribus inflammatur, lupo ac vulture rapacior, vulpe astutior, leone immanior, sævior tigride est.

Plin. Nat. hist. l. 10. c. 74. In Ægypto, ut Plinius refert, aspis ad mensam cujusdam veniens alebatur assidue. Hæc catulos enixa, à quorum uno filius hospitis interemptus, illa ad cibi consuetudinem reversa, cum intellexisset culpam, & necem intulit catulo, nec postea in illas ædes rediit. Imperatori Anastasio ex Indiis missa tigris ad humanas manus feritatem dedidicit. Si Paulo Veneto credimus, Magnus Rex Tartarorum Leones, Leopardos, Tigri-

Tigrides, Lynces, Vrsos mansuefactos in venatum educit, & his venatoribus feras congeneres capit. Delphini humanam amicitiam ultro ambiunt; ipsi etiam Crocodili aquatilium animantium sævissimi edomantur. Picæ, corvi, psittaci doctores admittunt, & humanas voces addiscunt. Vultures, falcones, aquilæ ad domini manum revolant, & prædam apportant fido famulatu. Rhinoceros ferocissima bellua in florilegæ virginis gremium ferociam omnem deponit. Nullum pæne animal indomabile. Et quamvis leones dentibus ac unguibus armentur, tamen veneno carent; serpentibus venenum est, iis tamen dentes, cornua, ungues negantur. Hem sola lingua est indomabilis: hæc dentes habet acutissimos, ungues rapacissimos, cornua robustissima, letalissimum venenum. Serpentes non lædunt nisi proximos: lingua & in absentes & in mortuos sævit, etiam ad centum milliaria dissitos invadit, & lacerat. Præclare dixit Augustinus: Homo domat feram, non domat linguam, domat Leonem & non refrenat sermonem; domat ipse & non domat seipsum. Inter indomabiles has linguas numeranda est etiam Lingua * *Tumultuosa*, de qua tamen ritu Laconum strictim differemus. *Aug. serm. 4 de Verb. Dom.*

I. Irato mari vix quidquam terribilius aut indomabilius, marinos tamen furores Deus, solo voluntatis suæ nutu, inter arenarios carceres coërcet. Iobus ut Præceptor maris locutus: Circumdedi illud terminis meis, inquit, & posui vectem, & ostia, & dixi: Vsque huc venies, & non procedes amplius & hic confringes tumentes fluctus tuos. *Iob. c. 38. v. 10.*

* Ein Schrey: grill: boch: hol: der: trow: Trutzzung.

tuos. Qui hi maris termini, quæ ostia & seræ, quibus ira illius cohibetur? *Dixi huc venies:* solum Dei præceptum, cui etiam inanima obsequenter serviunt. Vt linguam Deus in officio contineret, æterno eam carceri addixit, & in caveam compegit, quam osseis dentium clathris communiit, insuper etiam catenis vinxit, variis scilicet gutturis & palati vinculis; quin etiam intelligentia eam regit. gratia protegit, pænis corrigit. Nihilominus lingua hanc conditoris providentiam eludit, & licet captiva sit, ita tamen sæpius furit, & bacchatur, ut mortalium pæne maximum sit negotium, tumultus à lingua concitatos comprimere.

Eccli. c. 22. v. 33. Hinc Siracides ardenter optans: Quis dabit ori meo custodiam, inquit, & super labia mea signaculum certum, ut non cadã ab ipsis, & perdat me lingua mea? Non vanæ sunt excubiæ ad seditiones & motus linguæ, præsertim Tumultuosæ sedandos.

Lingua, quam Tumultuosam vocamus, modo clamat, & altum vociferatur, modo furit & bacchatur, præsertim si vapido sub pectore ardeat iræ flamma & cogitationes instar aquæ bullientis agitentur, hic lingua Tumultuosa partes suas strenue agit, nec ullo modo teneri se patitur; clathros frangit, catenas rumpit, repagula perrumpit, tonat, grandinat, fulminat, cælum terramque miscet, perturbat omnia, verborum agmina velut fluctus evomit. balænam dixeris quæ mare quod sorbuit, per caput violenter egurgitat in naves.

II. Sunt homines tam turbulenti & impetuosi, ut subinde nonnemo de tali quærat: quæso quid hoc hominis est tam vehementis & violenti, quam furentes is habet impetus? Hac ratione profecto ab homine intelligente, & emunctæ naris,

Non

Non pulchrum est digito monstrari, & dicier, hic est

Homo ille procellosus, cui lingua est velut amnis exæstuans & ripas transgressus. Hic talis vix quidquam sine clamoribus agit. Cum quippiam petit, clamat; cum negat petita, clamat; cum quid imperat, magis clamat, quidquid demum loquitur, turbulenter id facit, nec sine tumultu verborum sese mutuo impedientium. Atqui serii esse possumus, jubere, imperare, etiam objurgare possumus, licet omnis verborum tumultus absit. Quinimo rigidum mandatum sereno vultu placidisq; verbis temperandum est & molliendum. Pleraque omnia rectius efferuntur sine hoc verborum tonitru.

Inter homines religiosos lex est, voce submissa loqui; vociferationibus, scilicet & indecoris clamoribus vitandis, qui videntur esse hominum aut non sanorum, aut rusticanorum, aut certe surdastrorum. Quorum ultimi cum suam ipsi vocem non audiant; nec ab aliis se audiri putant, proinde in familiari etiam collocutione clamosi sunt, & immodice vocem efferunt. Hoc humanæ aures moleste ferunt, neque id certe ingenuis moribus decorum. Hinc ii omnes qui mores formant, tumultuosas linguas inter prima vitia damnant. Hac disciplina & exemplo suos alumnos imbuit Plato, apud quem educatus puer, cum ad parentes relatus vociferantem videret patrem; Nunquam, inquit, hoc apud Platonem vidi. *Sen. l. 2 de Ira c. 22.*

Tullius post multa encomia Catulorum bene loquentium: sine contentione, inquit, vox nec languens nec canora. Deinde docet ex contentione vocis & summissione facile judicari quid apte fiat, quid ab officio naturaque discrepet. Annæi quoque præceptio est: *Vox sit sine clamore.* *Cic. l. 1. Offic.*

Hinc Tumultuosa Lingua, cum lenissime peccat, decorum offendit.

III. Christianæ Religionis lumen Basilius jam olim decernit: Interrogatus de re aliqua, gravi & submissa voce responde. Idem beatus Benedictus à suis exigit: Ne sint clamosi. Clamorem certe aures non paganæ multum aversantur. Hinc recte Theophrastus insignem rusticitatis notam asserit, Voce magna & contenta loqui. Nec leve argumentum est moderati animi, vocis moderatio.

Basil. serm. de Renunt. Benedict. in Reg. c. 7. gr. 11. Theoph. c. 4. de Charac. mor.

De Christo servatore Isaias ut singulare quid prædicat his verbis: Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris. Eodem sensu Matthæus: Non contendet, inquit, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus. Non negandum, nonnunquam clamasse servatorem, ubi voce opus fuerat elatiore, præsertim in concionibus. Isaiam & Matthæum explicans Hieronymus: Non clamabit, ait, erit enim mitis atque mansuetus, & non levabit in altum vocem suam.

Is. c. 42. v. 2. Matth. c. 12. v. 19. Hier. in c. 42. Is.

Divinus quoque Paulus clamosam ac tumultuosam linguam ab ore Christiano arcens: Omnis, inquit, amaritudo, & ira, & indignatio & *Clamor* &c. tollatur à vobis cum omni malitia. idque ob eam caussam, ne vel irati, vel similes iratis esse credamur; iratorum enim proprium est clamare atque tumultuari. Bernardus superbiæ signa enumerans, inter ea etiam *clamorem in locutione* censet. Clemens Alexandrinus Tumultuosam Linguam insaniæ adscribens: Elatus, inquit, clamor pronuntiationis, est res insanissima. Addit: Modesti est in voce Moderatio, à magnitudine simul & prolixitate, celeritateque & multitudine coërcens suam orationem.

Ephes. c. 4. v. 31. Bern. l. de inter. domo c. 41. Clem. l. 2. Pædag. c. 7. Ibid.

Ejus-

Ejusdem animi Ambrosius: Ipsum, inquit, vocis sonum libret modestia: nec cujusquam offendat aurem vox fortior. Quod si sapientis est, loqui suaviter & demisse, ut vult Bonaventura, certe insipientis & stulti erit, acerbe & tumultuose loqui. Salomon toto capite hic annuens: Vidisti, ait, hominem velocem ad loquendum? Stultitia magis speranda est quam illius correptio. Hominis male sani proprium est, ore turbido procellas in obvium quemque ejicere, & sæpe de rebus vilissimis tumultus maximos ciere. At plerunque ubi multum clamoris, ibi parum rei aut veritatis est. Nisi res ipsa clamorem exigat, &, ut sic dicam, tumultum vocis. Veritas ex ore mansueto & minime clamoso, longe pulchrior prodit & amœnior, quam è tumultuoso & clamoribus assueto.

Amb. l. 1. Offi. cap. 18. *Bona. par. 1. Spec. cap. 5.* *Prov. c. 29. v. 20.*

IV. Fit nonnunquam ut in domo aliqua interiore, aut in conclavi à plateis averso eæ sint turbæ & clamores, ut in plateis transeuntes audiant & mirentur hanc domus tempestatem: quid si domum hanc ingrederentur, & in ipso turbarum loco consisterent, quam offensis auribus detestarentur inconditos illos ululatus? In hominis animo, in penetralibus his abstrusissimis omne genus affectuum latet, hic ira, tristitia, impatientia, injuria, lascivia, & omne hoc vulgus delitescit ac tumultuatur, publice nihilominus hi tumultus audiuntur, cum scilicet patet ostium, Lingua; quæ jam inquies, quanta seditio in ipso erit pectore? dum clausum & obseratum est domus ostium, servi & ancillæ rebelles coërceri possunt; cum fores patent, seditiosa familia domesticum tumultum dividit in plurimos: ita quamdiu quis silet, aut verba profert mitia, tamdiu fores habet custoditas, & in iram plurimum

poteſt; perinde ut in incendiis civicis, quamdiu ignis non erumpit, magiſtratus patremfamilias non punit, & incendium facilius ſopiri poteſt; ubi vero in apertum evolarit flamma, ſignum è turri datur, fax noctu, de die labarum protenditur, accurritur, jamque magiſtratus ob neglectos ignes jus habet puniendi: ſic clauſi pectore affectus, ſuo quidem domino, ſed aliis non nocent, & minori negotio coërceri poſſunt, ubi vero per tumultuoſam linguam eruperint, & aliis nocent, & difficilius reprimuntur.

Quamobrem S. Diadocus utiliſſime præcipiens: Volo, inquit, te eſſe breviloquum, rariloquum, & ſubmiſſa voce loquentem. Nam pravi ſicut in ſenſu leves, ſic in locutione præcipites, clamoſi, vehementes ſunt. Regius Pſaltes Tumultuoſam ejuſcemodi
Pſa. 51 linguam objurgans: Dilexiſti, ait, omnia
v. 5. verba præcipitationis. Linguæ Tumultuoſæ prima virtus eſt, præcipitare verba, & velut per ſcalas dejicere, ut una quaſi ruina effundantur omnia.

Linguæ Tumultuoſæ affinis eſt *ſeditioſa*, quæ fragore grandi prorumpit; gladios, bombardas, ſanguinem loquitur. Ab hac erat cruentum illud, *Tolle, Tolle, Crucifige.* Ab illa ſunt hæ voces non ignotæ: Cæde, lacera, per feneſtras præcipita, præcipitatos jugula. Hæc lingua ſervos in dominũ, cives in Magiſtratum, ſubditos in principem armat: Venite, clamant, excutiamus jugum: Ad arma, ad arma; * libertas vindicanda eſt. Hæc lingua bellis ardere juſſit Germaniam per tot jam annos. Sed ubi hæc lingua eſt, ibi auris plerunque nulla eſt: nil audit, nil moniti admittit

* **Dran dran/es muß ein anders werden.**

mittit aut consilii: ideo nos illam monere definimus; ad Tumultuosam redimus.

III. Sermo mitis ac moderatus inter Principum ac Regum necessarias virtutes numeratur. Hierosolymæus Rex David seipsum hac in re accusans: Quoniam tacui, ait, inveteraverunt ossa mea dum clamarem tota die. Quis hoc satis assequatur? quomodo clamavit, si tacuit? aut quomodo tacere potuit, dum clamaret? Hæc aliaque in speciem sibi contraria effrenis ac tumultuosa lingua facere simul potest, & tacet & clamat; studiose tacet id omne quod in alterius laudem ac commendationem est, clamat & altum vociferatur, cum habet quod carpat, quod accuset, quod reprehendat & damnet, hic turbæ & tumultus ingentes, hic repetitæ plagæ & ictus non perfunctorii. *Psal. 31. v. 3.*

Fuit qui tumultuosam hanc linguam * malleo lotorio comparandã censeret. Non inerudite, idque confirmatur verboso conjugum duorum dissidio. Non procul Witemberga maritus uxorem crepida percussit. Ægre id tulerunt cognati uxoris, & de consilii sententia maritum ad se vocarunt. Cum præsente expostulatum de injuria quam suæ conjugi cognatæ ipsorum fecisset. Porro meminisset, non ancillam sibi aut mancipium nupsisse: si quid dissensionis intercederet, non illico verberibus & pugnis de re decidendum. His auditis maritus iræ continens, vultu sereno & ad omnem humanitatem composito: Affines optimi, ajebat, admonitionem vestram boni consulo, sed hoc unum rogo, ne quid inaudita parte altera severius statuatis. Equidem fateor me con- *Ioa. Manlius tom. 2. mihi pagina 178.*

* Wäschbläw oder Wäschkolbẽ.
Vide imaginem.

conjugi offensiorem, non continuisse manum, sed illius impulsu hoc factum, nam illa me prius percussit, & quidem longe immitius, nam malleo lotorio est usa. Vos igitur judices convenio; decernite, an non gravior plaga sit, à malleo lotorio quam à crepida plagas accipere. Mirantur cognati, & quærunt qua ratione lotorius malleus in iratas conjugis manus venerit? Hic ille subridens, Lingua, inquit, me verberavit, quam ego lato illi malleo non absimilem, sed eo longe graviorem censeo. Vtrinque risus, & gratiæ conciliatio.

Sane lingua improba præcipue Tumultuosa malleus est, sed latus & lotorio simillimus, à quo ictus omnes sonori valde sunt & clamosi, præsertim cum panni madidi tunduntur. Væ tibi quisquis es, quem hic malleus pulsarit, qui nec regibus parcit. Philippus Rex Macedo, si qua alia virtute, certe contumeliarum patientia illustris fuit. Demochares ad illum, Parrhesiastes, ob nimiam & procacem linguam appellatus, inter alios Atheniensium Legatos venerat: audita benigne legatione Philippus: *Dicite*, inquit, *mihi, facere quid possum quod sit Atheniensibus gratum?* Excepit Demochares, & lingua nimis quam tumultuosa & præcipiti respondit, *Te suspendere*. Indignatio circumstantium ad tam inhumanum responsum exorta est: quos Philippus conticescere jussit, & Thersitam illum salvum incolumemque dimittere. At vos, inquit, ceteri Legati nuntiate Atheniensibus, multo superbiores esse, qui ista dicunt, quam qui impune dicta audiunt. Verissime dixit Annæus: Proprium est magnitudinis veræ, non se sentire percussum. Et hoc profecto est lotorium illum malleum sustinere sine damno.

Sen. l. 3 de Ira c. 23.

Ibid. c. 25.

Rex Regum, Messias Orbis, exemplo suo

suo nos docuit non tantum lingua non tumultuari, non clamare, sed & tolerare linguas tumultuosas, & vincere taciturna lenitate.

CAPVT LIV.

TVRPILOQVA *Lingua omnibus Christiani Orbis finibus proscribitur.*

NOn mihi si linguæ centum sint, oraque centum, Omnes improbæ linguæ lapsiones enumeravero. In tanta errorum varietate hanc aliqui gradationem constituunt inter multiloquium, vaniloquium, stultiloquium, Turpiloquium, quorum alterum altero gravius delinquit. *Multiloquium* peccat defectu modi, verba enim agglomerat, eaque totis modiis effundit. *Vaniloquium* defectu finis delinquit, inutilia prorsus garriendo. *Stultiloquium* priora duo superat, quando non tantum inutilia, sed & fatua protrudit, & fabulatur sine ratione: *Turpiloquium* eo pæne alia illa transcendit, quod linguam lascivam proxima cognatione attingat, & à beato Paulo plus simplici vice damnetur, sic enim Ephesios instruit: Fornicatio autem, & omnis immunditia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet. Qua præceptione non tantum obscœnas fabulas & prætextatos ac lascivos sermones, sed omnia turpicula verba tanquam Christianæ verecundiæ multum adversantia prohibet, quando quidem turpitudinem, & omnem immunditiam, à Christianorum colloquiis excludit. Nos ergo cum beato Paulo *Turpiloquium*, & omnem verborum immunditiam (linguis lascivis jam confixis) hoc capite persequemur.

Vir. l. 6 Æneid.

Ephe. c. 5. v. 3.

I. Sunt

Gell. l. 1 Noct. Attic. c. 15.

I. Sunt homines, inquit Gellius, in verba provecti, quos & garrulos, loquaces, blaterones & linguaces dicimus, quorum lingua tam effusa ad loquendum, infrenisque est, ut teterrima quadam colluvione verborum fluat semper & æstuet. Hic suis sane coloribus Turpiloquium, quo de agimus, depictum est. quid enim hoc aliud nisi tetra valde colluvies sordidissimorũ verborũ, quæ proprie *illota*, & ab iis sermones * illotos dicimus.

Sunt quædam domus instrumenta adeo retusa, & nullius usus, ut cum purgamentis & sordibus in latebras conjiciantur: ita quædam in colloquiis natura sua tegi volunt, & silentio tanquam latibulo abscondi, sed has sordes & purgamenta hæc studio in lucem eruit lingua Turpiloqua, ut ridiculum forum faciat, & emptores si non alliciat, saltem habeat spectatores: Sicut circumforanei & agirtæ solent, qui radiculas, lumbricos, succos, fucos & fumos in foro circulisque, concione advocata vendunt, & Stentorea voce proclamant, laudantque quas volunt extrudere merces, ut simpliciores & agrestes hianti rictu attonitos & attendentes argento emungãt: sic omnino Lingua Turpiloqua merces suas dicacitate fœda venales facit.

Ponuntur subinde quæstiunculæ quæ verbis non impuris constant, sed sensu. Et eo jam nequitiæ subtilitate profecisse diabolus videtur, ut fœdissima quæque honestissimis subinde verbis efferantur. In aulis non ignotum hoc diaboli artificium, quod etiam verecundiam quandoque ac innocentiam facit erubescere, dum homines oris pudici verba proferunt minime sordida, aliorum tamen interpretatione ad turpitudinem trahuntur. Roma-

* Vngewaschene/wüste/ unsaubere/grobe Wort.

Romanos veteres hic minime accuso, qui quædam naturæ requisita verecundo prorsus & casto loquendi ritu enuntiare soliti sunt: Christianos illos arguo, & damno, qui verbis minime impudicis interpretationes & sensus affingunt impurissimos. O homines minime Christianos! *Et omnis immunditia non nominetur in vobis.*

Immundam hanc oris eluviem limacibus & cochleis, præsertim illis quæ è dormientis ore prorepserunt, rectissime comparavero. Rusticus fuit quem apud Oenipontanum hospitem (cui nomen **Frölich**) edundarum cochlearum gula incesserat. His delitiis quidem paganus homo assuetus non erat, satis fecit tamen huic cupidini, & sic crudas cochleas pipere tantum & sale nonnihil perspersas ingenti numero glutiit. Vere glutiit, uti cetus Ninivitanum vatem; sed & vinum dulce addidit, vehiculum huic cibo, dein pone fornacem in scamnum se abjecit, manibus pedibusque liberaliter extensis. Atque dum toto proflat de pectore somnum, patuloque hiat ore, en tibi cochleæ, alia super aliam, qua iverunt, viã relegunt, & dormientis faucibus proreptant, ligneosque fornacis cancellos occupant. Qui tunc temporis huic spectaculo interfuerant, non sine animi sui voluptate reducem hunc & vivum cibum viderunt, idque publice alibi narrarunt. Atque hi testes etiamnum in vivis sunt.

Ita Clariss. D. Guarinon. l. 2. de Execrandis Orbis c. 38. fine.

Huic reptili cochlearum plebi verba Turpiloquæ linguæ non absimilia sunt. Ex ore rustico prorsus & ebrio aliorum auribus inserpant. Addo & istud: Limaces & cochleæ lentissime rependo arbores & conscendunt & depascuntur folia, quacunque autem repunt vestigium sui relinquunt, tenacem & glutinosum humorem: ita

ita omnino verba ſordida & illota undecunque ad aures perferantur, impuritatis aliquid & turpitudinis affricant, nocentque ſemper tam dicenti quam audienti. Auditor quidem aut offenditur, aut dolet occulte, præceptum illud Paulinum (*omnis immunditia nec nominetur in vobis*) inter Chriſtianos tam eſſe inefficax, ut ei vix quidquã loci ſit.

Sed ſunt ſæpe auditores qui illis ipſis ſordibus quas audiunt, delectantur, quo modo, dum neſciunt, læduntur. Sordidus vero locutor non aliis ſolum, ſed & ipſe ſibi officit, dum enim verba non pudica fundit, pudorem ſenſim dediſcit. Nam uti Gregorius loquitur: Sæpe, dum ab otioſis verbis nequaquam lingua compeſcitur, ad temeritatem quoque ſtultæ increpationis effrenatur. Quibuſdam enim ruinæ ſuæ gradibus deſidioſa mens in foveæ lapſus impellitur: nam dum otioſa verba cavere negligimus, ad noxia pervenimus, ut prius loqui aliena libeat, & poſtmodum detractionibus eorum vitam, de quibus loquitur, lingua mordeat: quandoque autem uſque ad apertas contumelias prorumpat. Sic dum ſordida non vitamus, ad laſciva delabimur. ita placere incipit quod tuto frequentatur.

Greg. l.7. mo. c.18. & ult.

Hinc Zeno ſapienter dixit: Satius eſt cadere equo, quam verbo incompoſito. Vbi autem ſermones tam illoti & ſordidi, quid puri cordis latere ſuſpiceris? Ex abundantia cordis os loquitur. Ex Augiæ ſtabulo tam immundo, quis odor niſi gravis & teter? Sodomorum vineæ dederunt odorem ſuum. Contra pudicæ mentis homo cum Pſalte dixerit: Eructavit cor meum verbum bonum. Vt pyxides amomo aut cinnamo plenæ, vel ſacculi Pæſtanis roſis turgidi, cum primum aperiuntur, odorem ſpirant ſuaveolentiſſimum, ſic animus Deo plenus, Deum & divina loquitur.

Matth. c.12. v.34.

Pſa.44 v.1.

II. Nobilissimum Virtutis specimen Comes Ariani Elcearius, uti omnia sensuum exteriorum officia ad omnem modestiam composuerat, ita & linguam. Hic cognatæ suæ nuptiis, quæ quinque dies occupabant, interfuit, sed sane invitus, nec sine oculorum & aurium crebris vulneribus. Aderat ex more magna hominum nobilium frequentia, fiebatque quod in nuptiis solet; dies noctesque epulæ, confabulationes, cachinnationes, tripudia, choreæ, & quicquid Thalassio & Hymenæo licitum putabatur, neque enim nuptialis licentia ad pudicitiæ amussim dirigebatur. Quam hæc autem ad Elcearii stomachum non erant! Verecundissimus certe juvenis inter has delitias, tanta sermonis honestate & pudicitia utebatur, ut ei ne unum quidem non dicam lascivius, sed nec petulantius ullum aut sordidius verbulum exciderit. Interim alii tanto proterviores, liberrime & loqui & facere, quæ sacris nuptialibus congruere videbantur, neque enim verba solum, sed & gestus parum pudicos edere, quibus & oculi & aures Elcearii gravissime sauciabantur. Quicquid Venerei mellis hinc illinc spargebatur, castissimo juveni fel erat merissimum. Hoc unum confirmatius didicit, à Hieremia vate verissime dictum: Nemo quod bonum est loquitur. & à Ioanne Apostolo: Mundus totus in maligno positus est. *Hie.c.8. v.6.* *Ioan. c. 5. v.29.*

Innumeræ ubique sermonis turpitudines sunt, quas nemo satis effugerit, nisi qui non solum castus, sed & surdus fuerit. Enimvero maximi refert quibus sermonibus aures assuescant dum teneræ sunt, & culturæ patientes.

Comes Elcearius, quem dixi, à Roberto Rege Carolum filium natu majorem, eundemque Calabriæ ducem regiis artibus imbuen-

buendum accepit. Carolus exultantis ingenii mores minus compositos præ se tulit, lascivorum sermonum aut hominum, quam pro pio Principe futuro, amantior, uti natura ipsa cupiditates adolescentiæ profundit, maxime si cum fortuna bona & ingenio animi mobiliore sit; si jam hominum impurorum usus, quibus aula interdum infestatur, accedat, quid mirum est si proximus ardeat Vcalegon? At vero si nihil quod impudicitiam oleat, attingere debet limina, intra quæ puer est, quanto sanctiora esse debent, intra quæ puer regius est. Hoc Elcearius mature considerans, simul etiam alumni sui genium æquo liberiorem advertens, Carolum ad se vocatum his verbis aggressus est: Ab omni quidem ore Christiano & aure sermones illoti & turpes procul arcendi sunt, maxime vero à Principum & Regum colloquiis. Insignem & regiam personam nihil minus decet, quam vel audire vel proferre hæc verborum dedecora. Omnes virtutis nervos elidit immunda hæc oris eluvies: Quicquid agis, Carole, fuge, fuge contaminatissimos homines istos, qui tam lutei, tam cœno polluti sunt, ut vel spurcidicos versus, vel cantilenas inverecundas, vel Fescenninos jocos effutiant; quidquid fere loquuntur viperinam Veneris saniem ructant. Horum omnium sermo vitandus est: hi sunt qui vitia tradunt, pessimum genus hominum. Venenum quod auribus instillant, diutius hæret quam auditur: nec facile est animo dulcem sonum excutere. prosequitur & durat, & ex intervallo recurrit. Ideo claudendæ sunt aures his vocibus & quidem primis. Quare fuge, mi Carole, fuge, tam pestilens loquendi vitium, eique nec os nec aures præbe, isto & illis exclude. Regium sanguinem iis orna moribus qui deceant Regem.

Hæc

Hæc Elcearius animo etiamnum tenero ac flexibili, oratione tam nervosa impressit, ut Carolum brevi tempore ad omnem pietatem ac pudorem adduxerit, non sine totius aulæ admiratione. Hinc illæ vulgi voces: *Dominus Dux in alium hominem mutatus est.* Alii magis aulice dicebant; *Comes Ariani cum Principe locutus est.* Hoc quasi brevi elogio, & Caroli mores & Elcearii sapientiam commendaturi: certe ipse Carolus non tantum postea verbum obscœnius nullum fecit, sed nec audire sustinuit.

III. Carolo Calabriæ Principi Principem Castilionis jungo Aloysium Gonzagam, qui Societatem Iesu Iuvenis amplexus est, & vitam in ea, usque ad mortem religiosissime perseveravit. Hic etiamnum adolescens, parente Marchione cum copiis ad Tunetum profecto, Castilionem remissus est, ubi eundem, quem ingressus erat Casale, vivendi modum tenuit. Atque ut est plerunque militum vulgus ad verborum licentiam turpitudinemque projectum, ipse quoque ex eorum consortio nonnullas ejusmodi voces hauserat, quas ignarus quænam esset eorum notio, interdum jactare cœpit. Id cum aliquando Petrus Franciscus Turcius audisset, qui ejus pueritiæ moderator fuit, tanta vi in eum invectus est, ut ipse postea moderator confirmarit, nullum unquam ei deinde nisi honestum decensq; verbum effluxisse: Quinimo, si quem deinde licentius loquentem audiret, è vestigio oculis pudore suffusis, humique defixis, aut aliorsum conversis, vel animum advertisse dissimulabat, vel dicta sibi auditu molesta fuisse significabat. Ex quo licet intelligi, nunquam eum hoc genere sermonis usurum fuisse, si, quid sibi vellet, ante didicisset. Nam simul ac flagitiosa atque à suo dignitatis gradu genereque aliena esse

Virgilius Ceparius l. 1. vitæ Aloysii c. 3. edit. 2.

didicit, tantus eum pudor inceſſit, ut poſtea ſit faſſus, ne ſacerdoti quidem ſuæ conſcientiæ quæſitori, ut ea nominatim aperiret, animum inducere potuiſſe. Ea erat puerilis animi verecundia. Neque vero unquam, dum vixit, hujus eum graviſſimi, ut ipſe ſentiebat, criminis pœnitentia deſeruit.

Iobus profectò in cauſſa non valde abſimili pœnitentiam agens: Qui leviter, inquit, locutus ſum, reſpondere quid poſſum? manum meam ponam ſuper os meum. Vnum locutus ſum, quod utinam non dixiſſem: & alterum; quibus ultra non addam. Manum ſuper os ponere, geſtus eſt agnoſcentis peccatum oris & verborum; ſicut manu pectori admota agnoſcimus & fatemur peccatum cordis. *Vnum*, inquit Iob, locutus ſum, *& alterum*. En ſinceriſſimam ab ore confeſſionem. *Quod utinam non dixiſſem*: en veriſſimam peccati deteſtationem in corde. *Quibus ultra non addam*: en firmiſſimum emendationis propoſitum, ipſo exequendum opere.

Iob c. 39. v. 37. & 38.

Ah, manum imponat & ori & auri, quiſquis Turpiloquium unquam vel mutua collocutione, vel auditione benevola promovit: doleat talia dixiſſe ac deteſtetur dicta, ſed iis ultra non addat; excutiat à ſe viperinam linguam. Paulus Orbis Eccleſiaſtes cum poſt periculoſiſſimam navigationem, cælo frigido ac pluvio in inſula Mitylene focum ſtrueret, eique ſarmenta pabuli vice ingereret, ſerpens ſarmentis immixtus ab igne reſiluit, & Pauli manum invaſit. *Et ille quidem*, inquit ſacer hiſtoricus, *excutiens beſtiam in ignem nil mali paſſus eſt*. Turpiloquium, reptile viperinum eſt, quod aures invadit, & inde per omnem animum virus ſuum dividit. Excutiat hanc viperam qui lædi non vult, & illos ignes æternos conſideret, in quibus non epulonum duntaxat aut helluonum, ſed

Actor. c. 28. v. 5.

ſed vitioſorum omnium linguæ ardebunt, guttulam in refrigerium mendicabunt, ſed & guttula iis negabitur.

Ergo quod Chryſoſtomus hortatur, Chriſti loquamur lingua, non diaboli: Quemadmodum enim, inquit, ſi Romanus forte fuerit judex, non percipiet rationes tuas, niſi Latine loquaris: ſic etiam Chriſtus non audit, neque attendit, niſi lingua ſua utaris. Diſcamus igitur ita loqui ut Rex noſter, & ea lingua proferre, qua ipſe utitur. Imitemur diligenter illam linguam in omnibus.

Chryſ. tom. 2. hõ. 80. in c. 28 Matth. mihi pagina 559. & tom. 5. hõ. 52. mihi pagina 298.

Victis Ephratæis, uti Iudicum faſti memorant, Galaaditæ Iordanis tranſitum occuparunt. Cum autem è diſſipato exercitu palantes milites venirent cuperentque Iordanem tranſire, interrogabantur, num Ephratæi eſſent? ſi negaſſent, jubebantur vocem ſcibbolet proferre, hoc eſt, ſpicam plenam. quod ſi litterula una omiſſa dixiſſent ſibboleth, jugulâbantur miſeri, conſtabat enim vel ex ipſa pronuntiatione hoſtes eſſe. Eodem plane modo Turpiloqua lingua non raro ſeipſam prodit voce unica ſordente & minus caſta. Qui enim ſæpius inquinate loquitur, velut Ephratæus hoſtis ſibbolet pronuntiat, non ſcibboleth, paleas ructat, non ſpicas plenas, colloquia ſordida & impura amat, hoſtis eſt verecundiæ.

Has ergo ſordes averſetur plurimum, qui pudicitiæ videri vult amicus. Exulet Lingua Turpiloqua ab univerſis Chriſtiani Orbis finibus. Satius eſt mutum videri quam Turpiloquum.

V
VINDICANS LINGVA.
A
B
Hic sutor ultra crepidam
VITVPERANS LINGVA.

V

A. *Linguam* VINDICANTEM *in oculis constituit Martius hic homo ex eorum numero qui è draconis dentibus in terram satis emerserunt. Neque hic aliud quam Vindictam spirat, Vindictam clamat. Vide C.55. initio, ante §. 1.*

B. *Sutor cum in Apellea pictura crepidam male pictam carperet, toleratus est; cum eadem censura crus etiam perstringeret, merito ad sutrinam, & ad calceos remissus est, ne vituperare pergeret, quod ignoraret. Vide C.56. §. 1.*

V

CAPUT LV.

Linguam VINDICANTEM *gladium esse Deo præreptum; omnibus damnosissimum, qui eo fuerint usi.*

AGenoris in Phœnicia regis filius Cadmus, ubi raptam sororem diu quæsiisset, nec invenisset uspiam, redire ad patrem non ausus, nova sibi domicilia condidit. Cum vero suorum comitum aliquot à dracone interfectos amisisset, ut poëtæ memorant, draconis dentibus terram obsevit. Ex horribili hac semente viri prosilierunt armati, qui armis in seipsos illico versis, mutua cæde corruerunt.

Mansuetissimus Moses & vatum antesignanus ira fervens aliena: Dentes bestiarum, inquit, immittam in eos, cum furore trahentium super terram atque serpentium. Sunt qui hos dentes interpretentur, dicantque iis indomitos linguæ furores designari, qualis certe Lingua est, quæ *Vindicans* appellatur, Lingua ferox, furibunda, indomabilis. Hujus sementis educator & altor, seminator & sator diabolus est, qui saccos frumentarios habet plurimos draconum dentibus plenos. His agrum ille suum conserit, unde innumera Linguæ vitia succrescunt, præsertim atrocissimæ illius Linguæ, quæ à suis clamoribus recte *Vindicans* vocatur. De hac lingua inter malas pessima nunc dissérendum.

Deut. c. 32. v. 24.

I. Lingua Vindicans, eos præ se fert mores, ut, cum herum suum esse læsum intelligit, mox succlamet, *Vindica, Domine, Vindica.* Aut seipsam hortatur & extimulat; *Vindica, vindi-*

vindica. Aut minas ſpargit, & ore tragico vociferatur, *Vindicabo, Vlciſcar hoc probe. Pœnas mihi dabit ille maſtygia.* Minitabundas ejuſcemodi voces nunquam ſpargebat Chriſtus: Qui cum pateretur, non comminabatur. Qui comminari conſuevit, ſtultiorem ſe oſtendit quam ſit. nam plurima minatur, quæ facturus eſt nunquam. Noſter hic loquendi ſtylus eſt. Aut minamur, aut quod minari poteramus, manu & gladio exequimur. *1. Pet. c. 2. v. 23.*

Ad colles Olivarios olim partes nimium quantum diſpares conſiſtebant, ut beatus Lucas commemorat, & res in conflictum ſpectabat. Videntes autem hi qui circa ipſum erant, quod futurum erat, dixerunt ei, Domine, ſi percutimus in gladio? Et percuſſit unus ex illis ſervum Principis Sacerdotum. At manſuetiſſimus Ieſus pugnam hanc mox dirimens: Converte, inquit, gladium tuum in locum ſuum, omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. Notandæ religioſiſſime ſunt hæ voces: Qui acceperint ipſi gladium, gladio perituri ſunt, non ii quibus datus fuerit gladius: ita prorſus lingua, ſi vindictam quæ Deo debetur, ſibi arrogarit, gravi ſupplicio vindicabitur. *Luc. 22 v. 49. & 50. Matth. c. 26. v. 52.*

Iter fecerat Chriſtus Hieroſolyma, præmiſitque in urbem Samaritanam duos diſcipulorum velut diverſorii deſignatores. his autem civium inhumanitas negavit hoſpitium. Itaque ad Dominum reverſi: Domine, ajunt, vis dicimus ut ignis deſcendat de cælo, & conſumat illos? Quibus mitiſſimus magiſter non ſine reprehenſione reſpondit: Neſcitis, cujus ſpiritus eſtis. Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſalvare. Et abierunt in aliud caſtellum. Neſcit profecto Lingua Vindicans, quam maligno feratur ſpiritu. *Luc. 9. v. 52. & ſeqq.*

In lege priſca ſpiritus Eliæ concitatior in

quinquaginta milites bis ignem cælo evocavit. Vehementioribus his remediis tunc opus erat. At nunc aliam vivimus ætatem, mansuetiora nunc sunt tempora, illa Iustitiæ fuerant atque vindictæ, hæc nostra sunt misericordiæ. Nescitis cujus spiritus estis, ô mei discipuli, ego vos longe alia docui, alterius spiritus specimen vobis ego præbui; meus spiritus est spiritus mansuetudinis.
Isa. c. 61. v. 1. Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me; ad annuntiandum mansuetis misit me.

Aliter olim David canebat, aliter nunc canit Zacharias. *Psal. 149. v. 2.* Ille: Ad faciendam vindictam in nationibus. *Luc. c. 1. v. 72.* Iste; Ad faciendam misericordiam cum Patribus nostris. Vos quidem hoc esse putatis zelum rectitudinis; est zelus, sed amaritudinis. *Iacobi c. 3. v. 14.* Quod si zelum amarum habetis, nolite gloriari, & mendaces esse adversus veritatem. Non continuo cum læsi sumus, paranda est ultio; nolite damnare, & non damnabimini; vindictæ cupidus sentiet vindictam: neque vero de homine ullo quantumvis improbo, dum spirat, desperandum est.

Considerate statuarium, is trabem ante se habet informem, impolitam, statuæ dissimillimam: quis vero tam præceps aut fatuus, qui protinus clamet: *Ad ignem, ad ignem hoc rude & informe lignum*. Parcius ista: hoc lignum artifex dolabit, poliet, formabit in pulchram & artificiosam statuam. Exemplo sint illi ipsi Samaritani, quos Apostoli mox igne cælitus misso consumendos putabant. Nam ubi res Christiana propagari cœpisset, Samaritani primi fuerunt, qui Christo auctorabantur. *Act. c. 8. v. 12.*

Si Deus latronem Dismam post unum alterumve latrocinium protinus neci dedisset, quomodo in Cruce patronum Christi egisset?

egiſſet? Si Deus Saulum Eccleſiæ vaſtatorem præfervidum mox tolli voluiſſet, qui Paulum Orbis concionatorem habuiſſet? Poſſit artifex è rudi ligno æmulam vitæ imaginem formare, non poſſit Deus è flagitioſo homine pium ac ſanctum efficere? Procul igitur ab ore Chriſtiano ſit Lingua Vindicans, quæ more ſuo cum florent impii & multis nocent, mox altum vociferatur, *Impios ad leonem, ad beſtias; Noxios ad furcam, ad rotam, ad rogum; ſceleratos ad Orcum, ad Inferos.* Ah, iſta parcius, ô linguæ vindicantes.

Si Deus, quoties peccant homines, mox ignem ſuaque mittat fulmina, Orbis terrarum brevi unus rogus, unumque fiat buſtum. Nos nobis miſericordiam flagitamus, in alios juſtitiam poſcimus. Iniquæ ſunt hæ preces, clamores peſſimi. Hoc non eſt eadem metiri menſura: Quod ſi omnia metiamur vindicatione, erit qui ad hanc ipſam menſuram remetiatur nobis. Qui à Chriſto ſtant, ab amoris & manſuetudinis ſpiritu non diſſentiunt.

Olim aliquo in numero fuit lex iſta: Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu; nunc aliis vivimus legibus. Vulgus quidem animoſa miratur, & audaces apud eum in honore ſunt, placidi pro inertibus habentur. Sed longe aliter judicat virtus. Illi duo Apoſtoli robur oſtendere conabantur ulciſcendo, at vero Deus oſtendit parcendo. Nos Apoſtolos hoc uno perperam æmulamur: vix læſi mox omnia æra Martia * pulſamus, etiam ignem è cælo, ſi liceret, devocaturi.

Longe aliter Deus, qui potentiam ſuam miſereſcendo potiſſimum, non ultionem petendo patefacit. Eccleſia ſic precari ſolet: Deus

* Nur gleich Sturm gſchlagen.

Dom. 10. post Pen-tecost. preces Eccle-siæ. Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maxime & miserando manifestas. Divinum hoc ingenium æmulatus David: Fortitudinem meam, inquit, ad te custodiam. Vtar fortitudine mea non ad hostes meos dejiciendos, sed ad te placandum. Vera virtus ultionis studium non habet.

Psa. 58 v. 10. II. Sanctus Anselmus triplicem ait esse facultatem animi, Rationem, Voluntatem, Appetitum: Ratione assimilamur Angelis, Appetitu brutis, voluntate utrique, nam inter duas illas facultates velut media est Voluntas, quæ modo Appetitui, modo Rationi suffragatur. Rationem & rationabilia sapere dicitur, cum rationi subscribit; cum vero Appetitui assentitur, carnalis appellatur: nimirum animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei.

1. Cor. c. 2. v. 14. Ergo ex affectu dignoscendum quo quis feratur spiritu, cælesti an terreno. Apostoli quia vindicantem linguam plus æquo exercuerunt, objurgationem audierunt: Nescitis cujus spiritus estis: non vos è cælo spiritus afflavit, sed è terra vindictam spirans. Ignorabant viri simplices quo spiritu agerentur, hinc quod ipsis videbatur zelus Iustitiæ, erat spiritus vindictæ. Hic linguam concitat, ut quemadmodum Hebræa plebs succlamabat *Tolle, Tolle, crucifige, crucifige*; ita hæc vociferatur, *vindicta, vindicta*. Imo plus audet, & velut jus gladii Deo præripiens: Domine, inquit, gladium mihi cede, tu nimis bonus, aut tardus nimis es puniendo, ego istum & istum sic feriam, ut feriri se sentiat. Hoc prorsus est destinatam vindicandi potestatem Deo præripere.

Deus quidem, veluti magistratus supremus inferiores nobis decimas omnes permittit, unigenam filium dat obsidem: ecquid bonorum subditis negat? vindictæ tamen excep-

exceptione usus: Mea, inquit, est ultio, & ego retribuam. Et ne quis ignorantiam culpæ prætexeret, illud ipsum Paulus per omnem Orbem promulgavit his verbis: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus: Non patitur Deus ab ullo mortalium vindictæ gladium sibi præripi. Sed in eam subinde iram accendimur, eo prolabimur furoris, ut lingua Vindicans clamare audeat: Mea, Domine, est ultio, mea est, & ego retribuam: tu facile nimis exorari te sinis; sera nimis est vindicta tua. Qua quidem ratione, tametsi pars læsa simus, auctoritate tamen propria judices simus, sententiam dicimus, vindictam imperamus. O improbe furiosi, & in vestrummet caput crudeles! Contra vos & Christus clamat: Sic & Pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.

Deut. c. 32. v. 35. Rom. c. 12. v. 19. & He. c. 10. v. 30. Matth. c. 18. v. 35.

Vix quidquam est, puto, quod dum vivimus, scire malimus, quam istud: An Deus delictis nostris veniam dederit, & an deinceps quoque daturus sit. At vero id signum est evidens, nec dedisse, nec daturum esse quamdiu clamamus, *vindica*, aut, *vindicabo*. Illud Augustini hic certissimum: Talem unusquisque indulgentiam accipiet à Deo, qualem fecerit proximo. Vindictam sentiet quisquis expetit vindictam. Iam olim hoc Siracides prædicens: Qui vindicari vult, inquit, à Domino inveniet vindictam, & peccata illius servans servabit. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata solventur. Homo homini reservat iram, & à Deo quærit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam; & de peccatis suis deprecatur? Ipse dum caro sit, reservat iram, & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius?

Aug. tract. 5 in Ioa. Eccli. c. 28. à v. 1. usque ad 6.

Hic

Hic mihi obſecro & numeroſas & nervoſas Siracidæ rationes perpendite.

1. Qui vindictæ cupidus eſt, vindictam incurret. Archigrammateus fideliſſimus omnia ipſius peccata minutatim perſcripta *ſervans ſervabit*.

2. *Relinque proximo tuo nocenti te.* Qui te læſit, amicus, ſocius, tibi proximus, conjunctiſſimus tibi eſt naturæ lege. Vide jam, ne dum ignem iræ in eum evomis, eodem & tu exuraris.

3. *Homo homini reſervat iram & à Deo quærit medelam?* qui te offendit, qui damno affecit, nō Angelus, non Deus, ſed homo eſt, qualis & tu es, mille erroribus obnoxius.

4. *In hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecatur?* Cogita quæſo quid hoc novi ſit aut miri te offenſum eſſe: tu alios nunquam offendiſti? en nunc ſimilem monetam tuæ. Sed & hoc tibi perpendendum: ſi veniam neges alteri, veniam & tibi à Deo negandam, nec eam ullis unquam precibus exorabis.

5. *Ipſe dum caro ſit reſervat iram.* Qui noxam intulit, carne conſtat fragili, quæ ad noxas ſemper proniſſima. quid igitur caro in carnem ſævit? Et nunquid belliſſima eſt hæc precatio? Domine non ſecundum peccata mea facias mihi, neque ſecundum iniquitates meas retribuas mihi: ſed ego, Domine, huic nebuloni ſecundum merita illius faciam illi, & ſecundum offenſas illius retribuam ipſi: vindicta dignus eſt. Nimirum hæ preces noſtræ ſunt, hæc noſtra eſt manſuetudo.

6. *Quis exorabit pro peccatis illius?* Si Cælites omnes huic homini vindictæ tam cupido veniam rogent, nunquam impetraverint.

Eccl. c. 5. v. 3. Deus enim vindicans vindicabit. Sed audiamus quam præclara dictis objiciantur.

III. 1. Eſt

III. 1. Eſt qui dicat: Vindictam non moliar, & linguam obmuteſcere jubebo, ſed ut has ego injurias oblivione ſepeliam, id vero mihi nemo perſuaſerit: ſervabo iſtud in animo meo.

Hoc quidem ſtultiſſima fraus eſt, & meriſſimus fucus clementiæ, nolle quid ulciſci, & tamen obliviſci non velle. Hoc eſt dicere; os amicum geram, non pectus. Tu ſi quid donas, dona integre. Illud Chriſti ſeverum noſti: Sic & Pater meus cæleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis unuſquiſque fratri ſuo DE CORDIBUS VESTRIS. Injurias obliviſci nolle, non eſt eas DE CORDE remittere.

2. Improbius me atque * indignius tractavit, quam ut veniam tam facilem impertiar.

Et nos homunculi quam indigne ac improbe tractamus Deum? quantis verborum ac rerum acerbitatibus nullo adhibito modo eum afficimus, & ſubinde vel uno die quoties has noxias repetimus?

3. Honor, inquis, defendendus eſt; munere publico fungor.

Obſecro, Chriſtiani, non ſimus plus æquo ſubtiles. & Stephanus, & Apoſtoli, & Chriſtus publico fungebantur munere, & tamen veniam capitaliſſimis hoſtibus condonarunt. Non neſcimus, officii & ſtatus gratia ſubinde tuitione ac vindiciis opus eſſe, ſed innoxiis, & quæ certa lege ſtringantur. In ceteris omnibus venia ſemper in promptu ſit.

4. Nullam, ais, illi nebuloni cauſſam dedi, ut me tam hoſtiliter laceraret.

Si cauſſam dediſſes, injuriam ille non intuliſſet, calculus par poſitus eſſet, æquales forent

* Hat mirs zu grob gemacht.

forent * utrinque rationes. Quid Ioseph fratribus caussæ dedit, cum innoxium somnium percensuit? & tamen tantum odium omnesq; injurias generoso silentio concoxit.

V. Non leviculum est, quod ille trifurcifer in me molitus est.

Quid exaggeramus injurias, & velut nummum in latissimas bracteas deducimus? Si levis sit injuria, levius erit præmium condonatæ; grandissimum, si grandis fuerit offensa.

Sed injuriam tibi factam inspiciamus; quanta demum ea est? Nunquid serra medius cum Simone vel Isaia sectus es? nunquid cum Stephano vel Paulo lapidatus es? nunquid cum Apostolis flagellatus es? nunquid cum Christo crucifixus es? Ad rem dixit Hieronymus, Deus faber est, hostes tui limæ sunt & mallei, quibus te velut rubiginosum ferrum hic faber expolit.

VI. Sed sum nobilis & tantæ auctoritatis.

Sint hæc omnia: non nego, *cui honorem, honorem*; sed scias velim, hostium tuorum animas tua non esse deteriores: si corpus spectemus, lutum estis; tu forsan paullo melius: Quod si te, inquit Tertullianus, libido vindictæ vincat; non generosus, non nobilis, sed peccati servus es.

Rom. c. 13. v. 7.

VII. Et licet, inquis, me non ulciscar, tamen ut me ulcisci nolim, non possum. Possumus omnino, possumus, modo adnitamur, sed hic ignis non novis quotidie schidiis nutriendus est. At ego, inquis, ardeo vindicta. Nisi mature hunc ignem extinxeris, accedet stygius, nunquam extinguendus. Tolle igitur minitabundos vindictæ clamores, & ad exempla mansuetiora te compone.

* *Nulla* von *Nulla* gieng auff.

ne. Non ego tibi sanctissimos aut mitissimos hominum propono. Saltem idololatris non esse velis deterior, quibus sæpe nec ad irascendum caussa defuit, nec ad ulciscendum potestas.

IV. Quid enim facilius fuit regi Antigono quam duos manipulares milites duci jubere, qui regio tabernaculo proximi faciebant, quod homines & periculosissime & libentissime faciunt, de rege suo pessime locuti. Audierat omnia Antigonus, utpote cum inter dicentes & audientem solum aulæum interesset, quod ille leviter commovit, & ; Longius, inquit, discedite, ne vos Rex audiat. En Christiane, quam nullus hic clamor mortem imperans.

Idem rex quadam nocte, cum quosdam è suis militibus exaudisset, omnia mala imprecantes regi, qui ipsos in illud iter & inextricabile lutum deduxisset, accessit ad eos qui maxime laborabant: & cum ignorantes, à quo adjuvarentur, è luto explicuisset: Nunc, inquit, maledicite Antigono, cujus vitio in has miserias incidistis: ei autem bene optate, qui vos ex hac voragine eduxit. Nec dum nos linguam omnia vindicantem corrigimus? Neque solum civium suorum, sed & hostium maledicta mitissimo animo Antigonus rex tulit. Itaque cum in parvulo quodam castello Græci obsiderentur, & fiducia loci contemnentes hostem, multa in deformitatem Antigoni jocarentur, & nunc staturam humilem, nunc collisum nasum deriderent: Gaudeo, inquit Rex, si in castris meis Silenum habeam. Cum autem dicaces hos Græculos fame domuisset, adeo non ultus est tam gravem injuriam, tam nihil supplicii de illis sumpsit, ut eos qui militiæ utiles erant, in suas cohortes describeret, ceteros præconi subjiceret: id quoque se nega-

Seneca l. 3. de Ira c. 22.

Deformem Satyrū.

vit facturum fuisse, nisi expediret his domi-num habere, qui tam malam haberent linguam.

Regie prorsus, imo & Christiane, nam proprium est veræ magnitudinis non sentire se percussum. Sic immanis fera minorum canum latratus obaudit: sic irritus ingenti scopulo fluctus assultat: sic sæpe nobilissima est ultio, ad probra nil respondisse, aut certe pauca, nec sine miti joco. Diogenes philosophus Stoicus reipsa id docuit. Nam cum illi de ira differenti adolescens protervus inspueret, tulit hoc ille leniter ac sapienter, &: Non quidem irascor, inquit, sed dubito tamen an irasci oporteat. Diogene melius Marcus Cato Romanus. Cui cum caussam agenti, in frontem mediam, quantum poterat attracta pingui saliva, inspuisset Lentulus, homo factiosus & impotens, abstersit faciem Cato, &: Affirmabo, inquit, omnibus ô Lentule, falli eos qui te negant os habere. Iocose. Vulgo ajebant Lentulum sine fronte & ore esse, ob insignem impudentiam. Cato patronum se offert in hac parte, paratus ab experientia testari, Lentulum os habere, & amplum quidem ac grande, è quo tam liberaliter expuisset. Sanctius Catone Constantinus Imperator, cum enim susurrones de violata statua garrientes vultum ejus fœde vulneratum saxis dicerent, ille faciem manu oberrans: Ego vero, ajebat, nihil sentio.

V. Ex his utilissima hæc præceptio sumitur: *Cum verbis ureris, aut tace, aut jocare.* Cum te sermo à quocunque profectus, mordet, aut sile, quod sæpe tutissimum, aut certe joco dilue quamcunque dicti amaritudinẽ.

Etenim si vis ut alterius verba, quæ ille velut faces in te jecit, non ardeant, tu illa jocando refrigera, & sic ea omni igni exarma-

bis:

bis: Scite Romanus ſapiens: Circumſcribenda, inquit, multis modis ira eſt. pleraque in luſum jocumque vertantur. Socratem ajunt colapho percuſſum nihil amplius dixiſſe, quam, *Moleſtum eſſe quod neſcirent homines, quando cum galea prodire deberent.* Non quemadmodum facta ſit injuria refert, ſed quemadmodum lata. Ioco belliſſime refutantur plurima.

Tu, ſi moneri te, ſi argui, ſi reprehendi, ſi vituperari, ſi convicium in te dici audias, & tacendum non putes (quod tamen plerunque optimum) joco ſic reſponde: Quæſo te ne me ita in faciem laudes. Aut dic: Nondum omnes virtutes meas enumeraſti; quid jam amplius? Ita joco adverſarium magis feries, quam ſi grandem in illum falaricam intorſiſſes; putabit enim telum ſuum tam fuiſſe hebes, ut à te nec ſentiatur quidem.

De Lyſandro memorat Plutarchus, eum tam continentis linguæ, tamque hilaris patientiæ fuiſſe, ut, cum plurimis contumeliis à quodam afficeretur, hoc unum ſereno vultu reſponderit: Dic, ô amicule, dic, dic; & nihil omittas, ſi qua forte tuum animum malis, quibus videtur plenus, exonerare poſſis. Ingentis animi argumentum, nec ira quidem dignum arbitrari maledicum, licet in promptu ſit ultio.

Timotheus dux belli fortunatiſſimus *Plutar.*
fuit. At viri fortuna, ut ſolet, non caruit in- *in apo-*
vidia. Æmuli ejus pinxerunt civitates, quæ *phteg.*
ſeſe ultro in dormientis rete implicarent. Cavillatio erat utcunque acerba. At Timotheus ut contumeliam joco dilueret, urbane ac facete: Si tantas urbes, inquit, vel dormiens capio, quid facturus ſum vigilans?

Ita Siſinnius epiſcopus, Suida teſte, vir *Suidas,*
eloquens, & philoſophiæ peritiſſimus, qui *V. Si-*
moribus tam feſtivis fuit, ut erudite jocari, *ſinn.*

& dicteria ſine offenſa ferre, & eleganter atque ex tempore quæſtionibus reſpondere potuerit. Silentium, aut jocos, omnem verborum amarulentiam diluere novit.

Dicat etiam quiſque ſibi, quoties laceſſitur: Nunquid potentior ſum rege Philippo, aut Cæſare Auguſto, quibus impune maledictum eſt. O quanto ſatius eſt ſanare injuriam, quam ulciſci? Itaque prudentiori cedamus, ſtultiori remittamus, pro quocunque illud reſpondeamus nobis, ſapientiſſimos quoque viros multa delinquere. Hic te rogo, mi Lector, non pigeat relegere hac de re, quæ in Zodiaco Chriſtiano, ſymbolo nono uberius diſſeruimus.

Phœbæa veritas. Ératque ſapientiſſimus ſapientium.

Verum enimvero, quantumvis clament omnes Sapientes, minentur Prophetæ, dehortentur Cælites, vociferentur Angeli, Apoſtoli rogent, quantumvis ipſe Angelorum Rex, Apoſtolorum Præceptor Chriſtus, poteſtate maxima non ſuadeat ſed præcipiat, vindictam eſſe remittendam, nihilominus vindictam etiamnum contumaciter clamamus, tam robuſta eſt lingua Vindicans, tam cæca eſt ulciſcendi libido. Sic omnes Sapientes, Prophetas, Cælites, Apoſtolos, Angelos clamore ſuperamus. Iuſtinianus Imperator natu minor, cui prius præfectæ nares, imperio deinde pulſus eſt. Hic anno à Virginis partu ſeptingenteſimo ſecundo, è Cherſona inſula ſolvens, maritimum iter ingreſſus eſt; imperium denuo recuperaturus. Orta in mari tempeſtate & periculo vitæ jam proximo, unus fidiſſimorum è familiaribus: Ecce, inquit, morimur domine; Quin Deo voves, imperio reddito injurias illatas non ulciſci? Cui Iuſtinianus: Quid tu, ait, puerilium votorum hic ingeris? Iſtud ego voveo, ſi pepercero vel unico illorum, qui fuerunt in me injurii, hoc loci ſub-

Iuſtinian. Rhinotmetus, de quo Baron. tom. 8. anno 702.

submergar. Et tamen periculum incolumis evasit; anno sequente imperium recuperavit. Quam admiranda sunt tua, ô Deus, judicia? Hoc nescire non possumus, ultionem & vindictam à te severissime prohibitam. Lex prisca clamat: Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum. Clamat Salomon: Ne dicas, Reddam malum pro malo. Ne dicas, quomodo fecit mihi, sic faciam ei. Clamat Paulus: Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectamini invicem, & in omnes. Et rationem reddit: Qui enim injuriam facit, recipiet id quod inique gessit. Ergo, Nulli malum pro malo reddentes, omnem vindictam Deo transcribamus. Tu vero, quisquis ultioni tam promptus es, nemini magis quam ipse tibi officis. Perinde si cum altero rixeris; & ille quidem vestem tuam laceret, tu vero brachium tuum præ ira ipse saucies: quis grandius tibi damnum intulit? ita prorsus, hic quidem fortunas tuas aut corpus tuum lædit; animum, si nolis, lædere non potest: tu vero cum vindictam expetis, animum non solum lædis, sed & occidis. Apiculæ cum adeo excandescunt, ut aculeum non tantum infigant, sed etiam in vulnere relinquant, seipsas vita privant, sic qui injuriam nova ulciscitur injuria velut aculeum perdens in vulnere, seipsum necat.

Lev. c. 19. v. 18. Prov. c. 20. v. 22. & c. 24. v. 29. 1. Thess. c. 5. v. 15. Col. c. 3 v. 25. Rom. c. 12. v. 17.

Recitat Pausanias, Theagini Thasio pugilum laudatissimo statuam æream esse positam. Hanc obtrectator Theaginis & æmulus non una nocte cecidit flagris. nec ei hoc satis. Nam ut plagas in arena acceptas ulcisceretur, statuam movere loco, & dejicere conatus est. Loco movit; sed dum ea ruit, ultorem oppressit: ita quicunque vindictam ardet dejecturus alterum, subinde

Pausan. in Eliacis.

 quem

quem sibi destinavit, dejicit, sed ultor, hoc casu primus obteritur: sibi nocet plurimum dum sæpe prodest alteri.

VI. Interrogatus Abbas Pastor super iis verbis, *Non reddas malum pro malo:* hæc respondit: Vindicta geminis incedit viis: Prima à corde ad oculos; altera à lingua ad manus ducit. Vlturus se, primo cogitat ac circumspicit, qua parte hostem feriat: deinde hoc ipsum ore agitat, & manus evocat ad audendum, dicitque, cum potuero, reddam. Verba
Prov. c. 12. v. 6. impiorum insidiantur sanguini. Tu igitur primam cordis viam include. patet ista? iter impedi per alteram. Sic alter alteri cor, oculos, Linguam, manus à sanguine pura conservet. Lingua Vindicans semper cruenta est, quemadmodum os canis, qui totos dies macello inerrat, & fauces semper cruentas gerit. Hanc cruentam & Vindicantem Linguam ad Christi crucem figamus, & eam Lingua Christiana commutemus, quæ clamare norit: *Pater dimitte illis: Non mea, Domine, sed tua est ultio.* Opportunissime hic
Aug. in psa. 30. fine explicationis. Augustinus interrogans: Vindicari vis, inquit, ô Christiane? Nondum vindicatus est Christus. An tu passus es improbum, & ille non passus est? Nonne prior pro te passus est, qui non habebat quod pateretur? Nam in te tribulatio, fornax aurificis est, si tamen aurum sis, & non palea; ut sordibus careas, non in cinerem convertaris. Hæc Lingua non sanguinem & vindictam, sed misericordiam & veniam poscit.

Nihil ergo habet in se utile teter ille & hostilis ulciscendi affectus; at omnia è contrario mala. Pudore calcato, nihil vacuum relinquit à scelere, non gloriæ memor, non infamiæ metuens, inemendabilis, cum ex ira in odium occalluit.

Hannibal Pœnus pulverem pede projiciens:

ciens: Inter Carthaginem & Romam, inquit, bellandi finis tunc erit, cum harum urbium alterutra in pulverem subsederit. Sic inter Christianos nonnunquam nullus vindicandi finis est, dum alter è duobus in sepulchrales cineres fatiscat. Adeo contumax vindictæ spiritus est. Mature hic igitur resistendum. sibi quisque ut alteri dicat: Quid juvat tanquam in æternum genitas iras indicere, & brevissimam ætatem dissipare? Quid juvat dies quos honestissimis studiis impendere licet, in dolorem alicujus tormentumque transferre? Quid ruimus in pugnam? quid certamina nobis accersimus? quid imbecillitatis obliti, ingentia odia suscipimus, & ad frangendum fragiles consurgimus? Quid tumultuamur, & vitam seditiosi conturbamus? Dies quos labi aut excidere tristibus & pravis curis patimur, eos fatum colligit tamen & in Expensi tabulis ponit: Mors propius ac propius accedit. Istud tempus quod alienæ destinas morti, fortasse circa tuam est. Quin potius vitam brevem colligis, placidamque & tibi & ceteris præstas? quin potius amabilem te, dum vivis, omnibus exhibes: desiderabilem, cum excesseris, reddis? Quid nobis cum vindicatione & insidiis? Quieti potius pacatique, quantulumcunque superest, exigamus. Et quantulum est temporis quo aut hostis tuus pœna sua torqueatur, aut tu malum gaudium ex aliena percipias? Dum inter homines sumus, colamus humanitatem: non timori cuiquam, non periculo simus: detrimenta, injurias, vellicationes, convicia, vindicationes, omittamus aut contemnamus, & magno animo brevia feramus incommoda. Dum respicimus, quod ajunt, versamusque nos, jam mortalitas aderit ductura nos ad immortalitatem.

Sen. l. 3. de Ira c. ult.

CAPVT LVI.

Linguam VITVPERANTEM *seu Censoriam nemini non exosam esse.*

Philosophus à Madaura lib. 1. Florid. initio.

SOcrates cum decorum adolescentem & diutule tacentem conspicatus foret: Vt te videam, inquit, aliquid loquere. Scilicet Socrates tacentem hominem non videbat. Hæc eadem Philosophia etiam in sacris paginis locum habet. Nam & Siracides non absimili modo Philosophatus: Ante sermonem, inquit, non laudes virum. Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius: sic verbum ex cogitatu cordis hominis. Qualis arbor, tales & frondes & fructus: quales hominis cogitationes, tales plerunque & voces, & actiones:

Eccli. c.27. v.7. & 8.

Navita de ventis, de tauro narrat arator,
Enumerat miles vulnera, pastor oves.

Eum qui epulas & generosum vinum adeo commendat, an non gulonem & catillonem dixeris? qui adeo disertus est in aliena forma prædicanda, indicium facit amoris non adeo casti. Qui se suaque crebrius ac liberalius laudat, à nemine non superbus judicatur. Qui omnium dicta carpere, mores omnium censere, nemini non notam inurere, rebus omnibus ceram miniatulam apprimere perquam dextre novit, an non is omnium voce Criticus & vituperator dicitur? Atqui *Vituperans* hæc lingua hoc ævo usitatissima est.

Quisque calculum de aliorum moribus fert e suis;
Quisque censor est alieni, nemo sed censor sui est.

Tanto graviores rerum alienarum vituperatores, quanto nostrarum facundiores laudatores sumus, nemo suæ manticæ quod in tergo est, videt. Hinc lingua *Vituperans*, quæ hone-

honestiore nomine *Censoria* solet appellari, de qua breviter differemus.

I. Solet in urbibus quorundam supellex auctione vendi. * Is qui præest auctioni, in assignando cujusvis rei pretio peritissimus sit necesse est, id enim muneris habet, pronuntiare, tanti hæc tabula, tanti hoc poculum, tanti vestis hæc, tanti hæc cista veneat. Lingua de qua loquimur, hoc officium sedulo exercet, suum rebus omnibus ponit pretium, hoc centum valet assibus, hoc tribus, hoc nullo, istud vix triobolare, illud mille sestertiorum est. Hæc lingua omnia censere, carpere, vituperare; rebus omnibus auctoritatem addere, demere, rerum omnium defectus & vitia explicare scit. Romani censores olim Magistri morum erant, Magistratu amplissimo eoque quinquennali fungebantur. Plurimum illis imperii & juris in Senatores, Equites, plebem. illos Senatu movere, istis equum adimere, hos capite censere poterant. iidem urbis templa, vias, aquas, ærarium tuebantur. Censura olim potestatis erat plurimæ. Hanc sibi potestatem vindicat Lingua *Vituperans* seu Censoria, non in senatores solum & equites ac plebem, sed in ipsa fastigia, in Principes, Reges, Cæsares, in ipsos pæne Cælites, quibus non semper ex toto parcit. Apud eos potissimum hæc lingua officiosissima est, qui sibi videntur pleno pectore sapere, qui etiam dinumerare se stellas & ‡ metiri magnitudinem posse arbitrantur. Quamvis etiam apud indoctissimum quemque hæc lingua in promptu sit. Imo, Et pueri nasum Rhinocerotis habent. Etiam

* Gantner.
‡ Die das Graß hören wachsen.

Marti. l.1.epi. 3. supra facta mentio. Iuven. Sat. 10 v.31.

pueri adhuc balbutientes sibi jus censendi, damnandi, irridendi sumunt. Nec mirum

Nam facilis cuivis rigidi censura cachinni.

Maxima ubique ridendi carpendique libido ac licentia est. Vbique tribunalia, ubique judices & judicia, sed quales sunt judices, talia & judicia, hoc est prava & temeraria. Quamvis hoc loco de judiciis temerariis nos nihil, lingua enim non judicat, & id alibi fuse prosecuti sumus. Hic illam Linguæ licentiam compressum imus, qua omnia quæ in oculos aurésque incurrunt, censentur & carpuntur. Hæc lingua, mirum dictu, omnium scientiarum gnaram se fingit, perinde ac si ejus dominus & Grammaticus, & Poëta, & Rhetor, & Philosophus, & Medicus, & Iurisconsultus, sed & Theologus sit. Hæc lingua non tantum infinitis se miscet quæstionibus, sed earum etiam disceptatricem se gerit & judicem: quidquid non placet, audacissime censet & vituperat.

In Amuss. seu Recta Intentione l.2. cap.7.

Eccl. 7 v.30.

Lex est à Doctorum moralium senatu fixa: *Si quem laudare non potes, ne vitupera.* Et certe veterum mos fuit, neminem sepelire, nisi prius laudatum. Sepeliendus itaque fuerat homo non magnæ frugis. Vivorum omnium altum ubique silentium de illo. Tandem prodiit tonsor, qui de mortuo dixit hoc elogii: Fuisse hominem supra modum forfici habilem, & capitis, ad manus tonsoris, aptissimi. Vnde intellectum est, vix quemquam esse tam illaudatæ vitæ, qui non à re aliqua laudari possit.

Ergo, *si laudare non potes, saltem ne vitupera.* Hanc legem exacte servavit Christus. siquidem interrogatus ab Hebræo Pontifice de discipulis & doctrina: Ad hanc quidem interrogationis partem de doctrina respondens: Ego, inquit, palam locutus sum Mundo: ego semper docui in synagoga quo omnes

Ioan. c.18. v.19.

nes Iudæi conveniunt, & in occulto locutus ſum nihil. De diſcipulis penitus ſiluit. Quid ita ? Ah, ne hoc quæras : laudare illos non potuit , ideo nec vituperare voluit. Et quomodo eos laudaſſet , qui ea ipſa nocte , dum ſubmiſſionem verbis & exemplis docerentur , de primis ipſi dignitatibus litigabant, qui vigilare toties moniti ſtertebant , qui carceris & mortis ſocietatem polliciti, fugiebant. Vix poterant hæc laudari , ideo modeſto ſilentio tranſmittenda erant. Si quem ergo laudare non poſſis, ſaltem ne velis vituperare. Pari ratione quod artem & ſcientiam tuam excedit, non facile unquam cenſe, aut carpe.

Apelles, Plinio narrante, perfecta opera picturæ proponebat in pergula tranſeuntibus, atque poſt ipſam tabulam latens, vitia quæ notarentur, auſcultabat, vulgum diligentiorem judicem quam ſe præferens. Feruntque à ſutore reprehenſum, quod in crepidarum una intus pauciores feciſſet anſas. Tulit hoc Apelles & tacuit. Cum vero idem poſtero die prioris admonitionis emendatione jam ſuperbior, circa crus neſcio quid cavillaretur, indignatus Apelles proſpexit, denuntians ne ſupra crepidam ſutor judicaret, quod & in proverbium venit. Ita pæne legem ſanxit nobiliſſimus hic pictor, ne quis cenſorem ageret in rebus quæ non ſui officii, artis, opificii, facultatis eſſent. Quid lingua coci in rebus architectionicis cenſeat ? longe aliud eſt ædificia ſtruere, aliud pultes ac juſcula parare : de ollis & cacabis cocus, de ſtructuris & fabricis architectus ſententiam dicat. Quid medicum Iureconſultus docet, aut hunc ille ? Quid militiæ ducem ignavus ſartor reprehendit ? diverſa ſunt acum filumque, & militum agmina ducere. Quid navarchum cauſſidicus vituperat ?

Plin. lib. 35. nat. hiſtor. c. 10. ante med.

Diſſimil-

Diſſimillima ſunt, in foro verba facere; & in pelago triremem regere. Quid oratorem exagitat bambalo? ipſe prius loqui diſcat, & linguæ ſuæ plumbum emendet, quam aliorum eloquentiam corrigat. Quid teſtudo tardiorem anſeris volatum ridet? Quid corvus columbæ gemitus carpit? ingratiſſimæ ſunt hæ cenſuræ. Et quamvis Muſarum alumnus in ſcholis educatus non imperite cenſere poſſit Martis alumnum in caſtris exercitatum, melius tamen cenſuram ſubſtringet. Cenſores & vituperatores licet peritos rerum nemo non odit. Quod ſi cenſor ſit imperitus, nauſea eſt, & ſtomachum nemini non evertit; pro præmio grande in ſe odium concitat. cum molliſſime punitur, liberaliter irridetur. Salſe poëta vetus cenſoriam linguam irriſit brevi hoc carmine:

Marti. lib. 1. Epigra. 74.

Cum tua non edas, carpis mea carmina, Læli:
Carpere vel noli noſtra, vel ede tua.

Poëta vis videri, Læli, alioſque carpis. Hoc nemini non promptum. Nam facilis eſt cuivis rigidi cenſura cachinni. Multis hic morbus ſedet, qui, cum ipſi nihil poſſint, cenſendis aliis hoc moliuntur, ut aliquid poſſe videantur. Fruſtra. Riſum ferunt, non plauſum.

II. Rex Ptolemæus de re muſica copioſe differens, quædam ſibi minus perſpecta carpſerat. Hic unus aliquis aulædorum imperterritus: aliud eſt, inquit, ô Rex, ſceptrum, aliud plectrum. Rex Macedo Alexander non minus audaci reſponſo juſſus eſt cenſuram ſubſtringere. Solebat Alexander ad Apellem, quem dixi, chariſſimum ſibi artificem ſæpius reviſere, & varia de pingendi arte garrire, quæpiam etiam imperitius cenſere. Apelles ſilentium ei comiter ſuadens: Optime Rex, inquit, ſi me audias hac de re ſuavius ſilebis, ne pueri, qui colores terunt, te rideant.

Pli. ca. ſupra nom.

Mo-

Momus, ut Hesiodus canit, somni & noctis pulchellus filius, & à tantis parentibus minime degener, otium habet pro negotio, nec pæne alium laborem subit quam nihil laborare, omnium tamen labores inspicere, censere, carpere, quid perperam factum, liberrime dicere. A quo & nomen duxit *Momus*, seu reprehensor, vituperator.

Terrarum orbis, quod tuto affirmem, plenissimus est Momis, censuræ vituperiis mixtæ ubique plurimæ, & quidem de eadem re sæpe contrariæ. Eandem vestem quam ille nimis longam judicat, hic ait nimis esse brevem. Eandem scriptionem aliqui putant excultam nimis, & pæne ad vitium elegantem, alii nimis rudem & impolitam dicunt. Idem epulum alii ut lautissimum commendant; alii delicatioris gulæ, ut tenue ac paupertinum vituperant. Beneficium idem ab isto largum æstimatur, ab alio nihili fit. Momorum plena sunt omnia, quemadmodum stultorum: horum & illorum infinitus est numerus. Et quamvis non omnes stulti sint Momi, omnes tamen Momi stulti sunt. Insignissima certe stultitia est, alienos nævulos rigidissima censura perstringere, nævos suos ingentes non videre. Ita cæci & nostri amantes, alienam festucam cernimus, trabem nostram non cernimus: Quæ carpimus in aliis, ea ipsi facimus. Aliis severi sumus, nobis indulgentissimi. Ridet alter alterius dementiam, nemo suam. Vix ullus est qui non Censorem agat, & tamen vix ullus etiam reperitur, qui Censores non pessime oderit. Illud virtutis & innocentiæ absolutissimum exemplar Christus Dominus, quam acerbos & rigidos habuit Censores Pharisæos, qui velut Epidaurii serpentes oculis acutissimis observabant, num in conviviis, in concionibus, in collo-

Ecc. c. 1 v. 15.

colloquiis cum Christo aliquid deprehenderent quod vituperarent. Cum autem nequissima hæc solertia in Virtutis magistro nil vitii reperire posset, discipulos observare cœpit. Manus Apostoli non lavabant? mox adfuit censura & vituperans lingua. Ieiunia non tam crebra servabant? Censura denuo & vituperium secutum.

Idcirco nullus ægre ferat se suaque rigidissime censeri & vituperari: censoribus os obstrui non potest. Nec in Orbe quidquam est tam exasciatum atque perfectum, quod censeri aut vituperari nequeat. Nulla virtus tantæ auctoritatis est, quæ omnem censuram subterfugiat. Quem ergo lingua Vituperans & Censoria tam rigide flagellat, is secum assidue in animo volvat: Mihi hoc non soli fit; doctissimis, sapientissimis, sanctissimis id æque perferendum est: velis nolis * subeundus est runcinarũ raptus. Sed norint illi, qui è stirpe Momi sunt, quorum lingua censere ac vituperare tam expedite scit, exosissimos se fieri apud omnes: nam ab omnibus Critici, Censores, Aristarchi, Syndici appellantur, ut qui Momum ubique agere, omnes dicteriis figere, omnia convellere norunt & carpere; qui nunquam serenam & matutinam frontem induunt, qui semper secum limam censoriam ferunt, qua ferrum impolitum castigent & poliant. O Momi quorum potissimus labor est, labores aliorum maledico dente rodere. O Momi, publicum estis odium, ad Garamantas & Indos deportandi! Quamvis non nesciam olim genus hominũ huic simile Romæ apud quosdam in delitiis fuisse. Affirmat Seneca, &: Eadem caussa est cur nos mancipiorum nostrorum urbanitas, in dominos

Sene. l. de Sapientis Constãtia c. 11.

* Müst uber den Hobelbanck.

minos contumeliosa, delectet: quorum audacia ita demum sibi in convivas jus facit, si cœpit à domino. Vt quisque contemptissimus, & ut maxime ludibrio est, ita solutissimæ linguæ est. Pueros quidam in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acuunt, & sub magistro habent, qui probra meditate effundant: nec has contumelias vocamus, sed argutias. An capitis istud ô Critici? ad Censoriam hanc dicacitatem non conducuntur nisi mancipia, pueri, contemptissimi hominum & impudentissimi, qui ut convivas eo liberius dictis vellicent, à domino permittuntur initium facere. Hunc ubi censura parcente ac innoxia libaverint, ceteros deinde audacissime carpunt. Istius moris vestigium hodieque illic permanet, ubi sanniones, scurræ, moriones mensis inerrant, & liberrime dente joculari, sæpe non innoxio, quicquid lubet, arrodunt.

III. Cum his jure comparem importunissimos seu Censores seu vituperatores illos, qui velut in convivio spargunt dicteria, & modo illud, modo istud vellicant. Huic tali homini nemo satis bonus videtur, nemo satis doctus, nemo nobilis, nemo dives satis; nemo satis liberalis aut pius: ut bene de te loquatur sentiatque, nulla morum probitate impetrabis.

Rubiginosis cuncta dentibus rodit.
Hominem malignum forsan esse tu credas: Mart. l. 5. epi.
Ego esse miserum credo, cui placet nemo. 29.

Imo miserrimus est cui nihil placet, cruciatur enim semper, & semper irascitur, amat nullum, odit omnes, & plerunque cui nemo placet, is ipse placet nemini. Eo carpendi & vituperandi libido perducit, ut tandem pudori non sit omnes allatrare, aspernari omnia. Verum, uti jam sæpe monuimus,

mus, primum improbæ linguæ supplicium est, ut in casses quos aliis tetendit & ipsa incidat, suisque pereat inventis. Itaque tu qui alios censes, nonne censeberis & ipse? qui alios vituperas, an non & ipse vituperaberis? Pedicas quas aliis posuisti, & tui pedes sentient. Æquissimum prorsus est, ut plurimos habeat censores, qui unus omnium censor fuit.

Quemadmodum vero Apelles sutorem ad sutrinam remisit; iret porro & suos calceos ac crepidas contemplaretur: ubi lynceus illic omnia pervidisset, veniret, & cruris male picti errorem monstraret: Ita prorsus censor & vituperator seipsum in domum suam, in cor suum compellat, dicatque ipse sibi: Hic cense, hic vitupera tot pessimos affectus tuos, tot inolita tua vitia, quid dicis de præcipiti tua ira, quid de tua tenacitate & ambitione? incontinentiam tuam non reprehendis? animum tuum libidinosum non accusas, non punis? socordiam tuam præsertim in rebus animi tam supinam non damnas? Hic loquere, hic calculo atro utere, hic nigrum tibi theta fige: quid cessas ignave? Censoriam potestatem hic ostendas,

Te corrigas prius, alterum quam corrigas.

Quod si lingua hæc vituperans & censoria suum ipsa dominum vellicaret, & abditos illi defectus opprobraret, rem sane bonam faceret, ferretque operæ pretium. Hinc maxima in orbe quies & tranquillitas sequeretur; omnia longe quam alias ordinatius succederent; si quisque suus sibi censor & vituperator esset. Hoc & Christus, hoc & discipuli Christi omnibus inculcant:
1. Cor. c. 11. v. 31. Quod si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur. Ergo calculus noster in nosmetipsos feratur, lima nostra censoria in nostrammet acuatur stultitiam;
quem-

quemadmodum ſcorpio effugium deſperans, ſeipſum ſua cuſpide ferit, ſeipſum leo ad iram cauda provocat: ſic & nos iraſcamur contra nos: hæc nobis ira permittitur. Iraſcimini, & nolite peccare. ſic vituperii *Pſa. 4. v. 5.* noſtri aculeus noſipſos fodicet. Omnes inconſulti & improvidi ſumus, omnes incerti, queruli, ambitioſi. Quid lenioribus verbis *Sen. l. 3 de Ira c. 26.* ulcus publicum abſcondo? omnes mali ſumus. Quicquid itaque in alio reprehenditur, id unuſquiſque in ſuo ſinu invenit. Quid illius pallorem, iſtius maciem notas, tu ipſe pallidiſſimus, & torridus macie? Quid illius imprudentiam culpas, tu ipſe imprudentiſſimus? Quid hujus ſupercilium tangis, arrogantia & faſtu pleniſſimus? Quid iſtius avaritiam incuſas, tu omnium maximus Euclio? Quid amici voracitatem carpis, cum tu inter Phagones & Novellios tricongios omnes excellas? Quid tarditatem meam objurgas, cum ipſa ſis pigritia? Quid vicini iracundiam ſugillas, cum ipſe ſis furor, & nemo te ſæpius iraſcatur? Quidquid itaque in alio reprehenderis, id in ſinu tuo invenies. Quapropter ſuo quiſque cenſori dixerit, quod priſcus poëta ei à quo carpebatur objecit:

Allatres licet uſque nos, & uſque, *Mart. l. 5. epi. 58.*
Et gannitibus improbis laceſſas:
Nos hac à ſcabie tenemus ungues.

Morbus eſt, ſcabies eſt tam effuſa quoſlibet carpendi licentia: qui morbum hunc odit, ungues teneat, linguam coërceat, aut hanc ſcabiem magis magiſque irritabit.

X
A

X

A. *Hic homo cum laterna incendium contemplatur, nec linguam tenet, quin domesticis incuriam sic objiciat: O incolæ, si vos custodissetis ignem, fuisset & vestra domus custodita. Propterea ego Vulcanum in cornu inclusum gero, ne famelicus erumpat, & prandio unico ædes meas devoret.*

Lingua ignis est, omnium assensu, & quidem vehemens ac plane furiosus. Qui plurima cavere vult incendia, caveat verba, custodiat linguam, eamque dentibus, velut ignem, laminis corneis clausam coërceat.

Porro laternam Angelus & hydriam protendit pro flammeo gladio, ad omnes priores Alphabeti litteras spectato. Nos namque sequentibus capitibus, non vitia linguæ, sed artificia ad vitiosam linguam vel emendandam vel tolerandam explicabimus. Et quidem Cap. 57 & 58 cur lingua sit adeo custodienda, docebimus.

X

CAPUT LVII.

Cur Lingua sit adeo custodienda.

ROmani Alphabeti literas viginti numeravimus, tres restant priori numero addendæ. de litera hic proxime appicta Quintilianus: Et nostratum, inquit, ultima X. qua tamen carere potuimus, si non quæsissemus. Pythagorica illa litera Y. Græcorum propria est, de qua nos infra suo loco. Prisci qui peregrinas literas non admittebant, quintam Latinorum vocalem substituebant illius vicem. Affirmat Tullius, regem Epirotarum nunquam Pyrrhum ab Ennio, sed Purrhum nominatum. Vltimus Alphabeti character Z. à Græcis tamquam proprium ipsorum Elementum vindicatur; ab antiquissimis illis qui peregrina respuebant non usurpatus. Nos ævi nostri morem secuti loquemur cum multis, & hoc Latini Alphabeti auctarium addemus hac ratione, ut ad literam X. quæramus, quare lingua & quomodo sit custodienda. Litera Pythagorica Y. duodecim medicamenta suggeret, quibuscunque vitiosis linguis inducenda. Vltima demum alphabeti litera Z. septemplex artificium docebit quo pessima quæque lingua, si non doceri ac corrigi, sustineri saltem & tolerari possit.

Quintil. l. 1. c. 4.

Cic. l. de Orat.

Atque hic quidem dum ordimur, antepenultimum Alphabeti elementum in memoriam mihi reducit piscem qui Xiphia dicitur, de quo Plinius miranda maris commemorans: Trebius Niger auctor est, inquit, piscem Xiphiam, id est gladium, rostro mucronato esse: ab hoc naves perfossas mergi in

Plin. l. 32. hist. Nat. c. 2. ante med.

in Oceano. Lingua vitiosa Xiphiæ pisci simillima, semper mucronatum gerit rostrum, non ligneas solum naves, sed etiam domos vel ferreas perfossura, vere * Xiphia, nam hoc molitur, ut naves quas perfoderit, mergat, ut hostes quos contigerit sternat, ut domos quas perforarit, subruat. Hoc ipso jam liquet, quam caute mucronatum hoc monstrum sit custodiendum, ne adeo multis noceat. Sed istud paullo explicatius nunc docebimus, caussas in genere assignaturi, ob quas lingua tam sollicite servanda. Et id puto recte ad literam X. trademus, hæc enim velut crux decussata, duas habet obliquas trabes sibimet insertas: ita nos gemina dissertatione exponemus, quare lingua sit adeo custodienda, & quomodo possit custodiri. Primum hoc capite, alterum sequente prosecuturi.

I. In epulo cælesti in quo Christus convivator Corpus & Sanguinem suum comedendum & bibendum apponit, convivarum lingua plurimum honoratur. nam etsi convivæ divinum hunc cibum potumque intra viscera recipiant, omnium tamen membrorum prima est lingua, quæ suum Dominum velut gremio suo complexa suscipiat.

Prima igitur generalis caussa sit, cur lingua tam studiose coërcenda, quod ea omnium membrorum prima virgineum corpus & sanguinem Servatoris, ipsum Dei filium hospitaliter excipiat. Disertissimus Chrysostomus hoc unum nunquam sibi visus est satis inculcasse, quod divinum honorem adeo vel augeret vel imminueret. Audite Oratorem aureum ita disserentem: *Magna animadversione opus est, inquit, ut linguæ potestate caute & secure utaris. Cogita* *Chrys. tom. 1. hom. in Psal. 140.*

* Schwertfisch.

apud te hoc esse membrum per quod cum Deo colloquimur. Hoc est membrum per quod imprimis reverendum summa veneratione dignum sacrificium suscipimus. Sciunt fideles quod dicitur, & ideo oportet id esse liberum ab omni accusatione, maledicto, verbo obscœno & calumnia. Et si nos aliqua lasciva & impudica cogitatio urgeat, ea intus est suffocanda, nec permittendum ut in verba exeat. Et si pusillus & demissus animus facit ut loqui non audeas, sed apud te murmures, ea quoque radix est exsecanda. Tuta sit porta oportet, & perfecta custodia, nec permittendum est, ut intus mala consilia pariantur: & si pariuntur, ea sunt intus suffocanda, & est radix eorum exsecanda. Hanc habuit Iob custodiam & ideo nullum verbum inconcinnum aut absurdum protulit, sed maxima quidem ex parte tacuit. Tum demum enim solum loquendum est, quando quæ dicuntur, plus prosunt quam silentium. Idem Chrysostomus: Linguam, inquit, oraturus deterge. Nam si quis pedes tuos stercore sordidatis manibus tangeret, non modo non exaudires, verum etiam calcibus expelleres. Quomodo igitur audes tu hoc modo Deum orare? nam qui orat, quasi manu lingua utitur, qua genua Dei supplicando attingit. Nolite igitur ipsam maculare, ne Deus ad vos dicat: Si multiplicaveritis deprecationem non exaudiam vos. Magis igitur quam pupillam oculi linguam tuam custodias. Regius quidam equus est lingua nostra: si ergo ei frenum immiseris & doctrina tua gradarium feceris, ascendet in eum rex & quiescet in eo: si autem nullo freno domueris, sed huc atque illuc infrenem jactari permiseris, diaboli eam vehiculum fecisti. Nec cessat Chrysostomus idem altius animo infigere, nam

Notetur obsecro, hæc vox sacrificium.

Idem tom. 2. hõ. 46. in c. 13 Matth. mihi pagina 386.

nam in illud Hieremiæ Prophetæ : Si ſepa- *Hier. c. 15. v. 19.*
raveris pretioſum à vili, quaſi os meum e-
ris, pro ſuggeſtu explicans: Cum itaque lin-
gua tua, inquit, tanquam Chriſti lingua ſit,
& os tuum quaſi Patris os fiat, & ſancti Spi-
ritus ſis templum, quis jam huic fuerit æ-
qualis honor? Nec enim ſi tuum ex auro fo-
ret os compoſitum, aut ex pretioſis lapidi-
bus, ita fulgeret ut nunc mundo manſuetu-
dinis illuſtratum. Audacis eſt, os diabolo ſi-
mile poſſidere, & linguam maligni dæmo-
nis habere ſimilem, quam habere non opor-
tet Chriſti manſuetudinis ſectatorem: præ-
ſertim talium participem myſteriorum, &
ipſi dominicæ carni communicantem. Ad- *Idem tom. 5. hō. 52. ad Pop. Ant. mihi pagina 297. & ſeq.*
dit: Videamus, & quo modo formetur os
diaboli, ne unquam illud comparemus. Qua-
liter itaque fingitur? per imprecationes, per
contumelias, per invidiam & perjurium:
cum enim illius verba quis loquitur, illius
linguam ſumit. Quam igitur habebimus ve-
niam? vel potius quam non ſubibimus pœ-
nam, cum linguam, qua carnem guſtare do-
minicam digni ſumus habiti, negligamus
diabolica loquentem? Ne negligamus, quæ-
ſo, ſed utamur omni ſtudio, ut eam docea-
mus ſuum imitari dominum. Si enim eam
docuerimus, hoc nos cum multa fiducia an-
te Chriſti tribunal conſtituet. Niſi quis ita
loqui ſciverit, neque judex eum audiet. Sed
necdum Chryſoſtomus finem facit dicendi
& monendi hoc ipſum, ut importunis ſal-
tem clamoribus ſurdam improbitatem ex-
pugnet. ita porro Conſtantinopolitanus hic
Orator pergens: Cogita, inquit, quam pri- *Idem tom. 4. hom. 15. in c. 4. ad Epheſ.*
mum verbum protuleris, quid ſis locutus,
& quæ ſit oris tui dignitas. Patrem vocas
Deum, & fratrem mox vituperas? Cogita,
unde ſit, quod Patrem vocas Deum. A na-
tura? non poteris dicere. A virtute? neque

iſtud poteris. Sed unde ? ex ſola benignitate, commiſeratione & multa miſericordia &c. Ergo, Patrem vocas Deum & vituperas? Atqui non ſunt iſta filii Dei, ſed porro aliena. Quod ergo opus eſt filii Dei? Inimicis ignoſcere, pro crucifigentibus precari, pro odio habentibus ſanguinem fundere, iſta demum digna ſunt filio Dei, inimicos, ingratos, fures, improbos, inſidiatores; fratres & hæredes facere, non eos qui fratres facti ſunt, veluti mancipia vituperare. Cogita quæ verba ſit os tuum locutum, qua dignatum menſa, quæ contingat, quæ deguſtet, quo cibo fruatur. Perpende cum quibus tempore myſteriorum adſtes, nempe cum Cherubim, cum Seraphim. Seraphim neminem vituperant, ſed unus & idem uſus ora illorum adimplet, nempe benedicendi & glorificandi Deum. Quomodo ergo potes cum illis dicere Sanctus, Sanctus, Sanctus, qui ore tuo ad vituperium abuteris? Dic quæſo, ſi vaſculo regio, quod ſemper cibos habeat regios & ad illos ordinatum ſit, ad ſtercora miniſtrorum quiſpiam abuteretur, an auderet illud cum reliquis ad eadem edulia regia deputatis, ſtercore refertum denuo reponere? Nequaquam. Atqui ejuſmodi eſt, quod fratrem accuſas, quod vituperas. Cur itaque teipſum ſordidum reddis & pollutum? In cælis conſiſtis, & vituperas? Cum Angelis converſaris, & vituperas? Oſculo dominico dignatus es, & vituperas? Tot ac tantis rebus os tuum adornavit Deus, utpote hymnis Angelicis, cibo non tantum Angelico, ſed Angelicā etiam dignitatē ſuperante, oſculo ſuo, complexibus etiam ſuis, & vituperas? Noli obſecro. Magnorum malorum cauſſam habens res iſta quam longiſſime abſit à mente Chriſtiana. Claudamus oris noſtri januam, objiciamus repagulum, mordeamus

deamus nos ipſos, ſi quando grave ac durum quoddam verbum dentes noſtros tranſilire voluerit. Precemur Deum, precemur proximum conviciis affectum, nihil hujus ægre feramus. Nos ipſos percuſſimus, non illum.

II. Ita Chryſoſtomo indigniſſima res viſa eſt, lingua qua Deum alloquimur, qua Dei filium amplectimur, qua Cælites ſalutamus, ea ridiculas fabulas, graves obtrectationes, libidinoſas ſpurcitias ſpargere. Audeſne Chriſtiane, Dominum Deumque tuum in ſpelæum colubris ac baſiliſcis plenum introducere? audeſne puriſſimum illud Domini corpus contingere lingua tua, quæ ſentina & cloaca eſt iniquitatis? Narrationem hic attexo quæ melius rem oculis ſubjiciat.

In urbe celebri non infimæ ſortis femina habitabat hæreticorum domibus ſepta, quamvis Catholicorum myſteria illinc non penitus exularint. Idcirco matrona illa morbo correpta divinam ſynaxin à Catholico curione petiit ad ſe deferri. Hic jam deliberatum eſt inter cognatos, quandoquidem domus duplici erat ingreſſu, qua ædium parte, antica vel poſtica Corpus dominicum inferretur, erant autem non procul poſtico ſellæ Patroclianæ. Fuerunt qui dicerent, cavendis vicinorum irriſionibus & ſannis, Euchariſtiam per poſticum inferendam, illic enim non facile irriſorem fore, ubi nulla eſſet hominum frequentia. At boni homines, non hoc ſpectabant, ne ferculum cæleſte irrideretur, ſed ne facerent quod vicinis diſpliceret. Non tulit hoc animorum frigus matrona ægra, & cognatos increpans: Quid iſtud, inquit, ſuadetis frigidi? non ita fiet. per anticam Chriſtus inferatur. rideant qui velint; ſinamus, quod vetare non poſſumus. Ego certe Dominum meum hac ignominia non afficiam, ut eum juxta latrinam inferri

 curem.

curem. Ita controverſia animoſe ac prudenter deciſa eſt. Interroga, oro, mi Chriſtiane linguam tuam, aut ea tacente, conſcientiam tuam, quantum illa ſordium contrahat uno die, hebdomade una, menſe aut anno uno, an non ea demum exundans cloaca erit tot otioſis, inutilibus, fœdis, noxiis ſermonibus ſtipata? & tu hac ipſa lingua Chriſtum non tranſeuntem, ſed in te ingredientem, vis excipere, contingere, amplecti? At lota eſt, inquis, piaculari confeſſione. Quidquid ſit; tanti hoſpitis honori necdum ſatis conſultum. Si ego tibi piſcem apponam delicatiſſimum, in ea tamen patina, quæ manuum pedumque ſordes & omne genus ſputorum aliquanto tempore exceperit, num hoc tibi ferculum appetentiam ciebit? Quid indignaris? jam lota eſt. Sit lota, inquis, & nauſeam non moveat, honori tamen nequaquam eſt, prandium etiam dapſile tali præbere patina. Et tu tibi perſuades, non diſpliciturum Chriſto, ſi eum lingua, quæ omnium ſpurcitiarum fuit receptaculum, velut patina cibum ſuſcipias?

Ergo lingua vel ideo ſolertiſſime cuſtodienda eſt, quod ea omnium prima cæleſtem panem contingat. Sacram menſam ſæpius accedis? tanto igitur purior ſit lingua, quanto crebrius tantum dominum & puritatis auctorem recipis. raro corpore Chriſti paſceris? tanto igitur frequentius laberis lingua, quanto rarius biberis ex hoc fonte Gratiarum. Vide igitur & attende, ne in te dictum ſit: Nolite dare ſanctum canibus. *Mat. c. 7. v. 6.*

III. Altera cauſa Linguæ ſtudioſiſſime cuſtodiendæ hæc eſt: Qui linguam velut ignem cuſtodit, ab innumeris ſe malis defendit. Iacobus Apoſtolus: Linguam inquietum malum, plenam veneno mortifero dixit.

dixit. Quid in udum hoc agileque membrum dici poteſt gravius? ſi extrema linguæ cuſpis venenata foret, quis non jure iſtius jaculi venenatam cuſpidem timeret? enimvero lingua non leviter infecta; veneno plena eſt. bufonum toxicum propinat, non arterias ſolum occupat, cor petit & jugulat. Linguam putes ſcintillam modicam, ſed ſilva ſit quæ Orbem terrarum æquet, hanc ſcintilla illa unica & incendere poteſt, & comburere. Sane in numeros redigi nō poſſunt Iliades malorum, quæ ab una atque unica lingua proveniunt. Ergo ſopienda eſt favilla ne ſurgat in flammam, ſurculus amputandus ne creſcat in ſilvam, gutta exſiccanda ne tumeſcat in fontem. Linguam non impetus ſed intellectus ad loquendum ſolvat. nec enim oculi tantum clauſi, ſed & lingua ſervanda eſt vincta. Nam ut bene ratiocinatur Gillebertus: Lingua prava iracundiæ & indignationis occaſiones requirit, injurias vel falſas ſimulat, vel veras exaggerat, quas debuerat diſſimulare: ad offenſam officia etiam interpretatur, & venenati ſermonis ſcintillas adhibet ad commovendum cor ſuum. Quid lingua nequam cordi tuo talem adhibes flammam? ſufficiat illi flamma ſua, ſufficiat illi concupiſcentiæ ardor carnalis, & levitatis calor innatæ, quibus cor tuum ut volubilis rota impellitur. Noli ignem igni adhibere, & concupiſcentiæ addere malitiam. Ignem hunc quem evomis, hauris de gehenna. Inde incipit, & illo rapit. An non igitur hic ignis ne latius ſerpat coërcendus, ne ad orcum rapiat, extinguendus? Etymon Linguæ Bernardus inveſtigans, Lingua, inquit, dicitur, quia lingit adulando, mordet detrahendo, occidit mentiendo.

Gillebertus Bernardo ſuccenturiatus, ſer. 24. in Cāt. propius finem.

Bern. de inter. domo c. 50. mihi pagina 1085.

Leonardus Rubenus Abbas in S. Benedicti familia, corruptæ Linguæ centum viginti

Ruben. de aur. Ling. c. 59.

viginti quinque vitia seu mala compendio percenset. Putem ego vitiosæ Linguæ nocumenta nullis numeris posse comprehendi, res infinita est. Ecquis numeret? *Vniversitas iniquitatis*, Lingua effrenis : Orbis Phaëthon est.

Suid. V. γλῶσσα, ποῖ πορεύῃ; IV. Suidas, alloquendo Linguam interrogat : Lingua quo vadis? Cui illa respondet : Vrbem eversura aut instauratura. Tantæ sunt vires huic carnis particulæ; civitates totas vel subruere, vel excitare potest ; multum si velit profutura; si nolit, obfutura plurimum. Hebræus sapiens pronissime assentitur, &: Benedictione Iustorum, inquit, exaltabitur civitas, & ore impiorum subvertetur. Totum Orbem potest, nedum urbem subvertere hic Phaëthon. Pompejus certe dicere ausus est : * Si pede vel semel terram feriat & arma vocet, totum terrarum orbem ad arma ruiturum. Suidas, quem dixi, juvenem producit ita loquentem : Boni patris filius ego sum, linguam quidem ignavam, manum autem habui operosam. Nunc ista periclitatus, video mortalibus linguam, non facta, omnium rerum esse ducem. Mox additur velut responsum: Lingua tu quidem polles : virum ego vero scio neminem bonum, qui perpetuo videri vult se recte dicere. Nam improbi oris esse judicatur, qui sermone semper vult esse victor.

Et quis nostrum est, qui non vel invitus fateri cogatur : O lingua, lingua, quot mihi pericula struxisti, quot quantaque mihi damna inflixisti. Quoties, ô quoties tuo vitio Deum offendi, homines læsi, meipsum per-

Ergo verissimum hoc :

* Ein gute Zung vil gutes stifft.
Ein böse Zung vil Leut vergifft.

perdidi. Sed imposterum ero cautior, fallacias tuas vigilantius observabo, impetus tuos animosius coërcebo; ligabo te & catenis vinciam, ne rationis injussu temere prorumpas. Novi Salomonem sapientissime dixisse: Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala. *Prov. c. 13. v. 3.*

Si constet aliquod provinciæ vel regni propugnaculum velut clavem esse, ad eam provinciam seu regnum hosti referandum vel occludendum & obserandum, ignavus sane princeps aut rex sit, sibique malevolus, qui propugnaculum illud militaribus excubiis non firmet, qui curas & cogitationes non conferat in eum locum, de quo vere dicatur; qui custodit hoc oppidum, custodit regnum: tuta sunt omnia, si huic castro satis prospectum: si hostis hinc arceatur, alibi frustra oppugnabit; si hoc castrum expugnet, incassum alia propugnabuntur. Atqui nos scimus verissime dictum: qui custodit linguam suam, is custodit & animam suam: qui unicum hoc malum cavet, innumeris se malis subducit.

In eo igitur homine disciplina omnis collapsa sit necesse est, qui propugnaculum hoc tanti momenti negligit; hostem nusquam cavet, si hic non caveat, animam perdidit, qui linguam non servavit.

V. Ajunt hominem Hebræum Rabbi Iehuda, virum facetum in foro proclamasse, sibi esse domi aquam auream maximi pretii, quæ restituendis viribus & producendæ vitæ plurimum faceret. Audiit hoc filiola Rabbi Iodai & domum nuntiavit patri, venales esse pretiosissimas merces. Mox emptores affluere, & de aqua vitæ aurea curiose quærere, pecunias amplas spondere; quibus ille domum perductis & Bibliis apertis trigesimi

gesimi tertii Psalmi versum decimum tertium recitavit: Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Et hæc illa est, inquit, aqua vitæ aurea, *Prohibete linguas vestras à malo, vitam & dies videbitis bonos.*

Doctrinale Hebr. c. 12.

Hoc illud, ô cives & Orbis incolæ, nobilissimum pharmacum est adversus innumerabilia mala: *Prohibete linguas vestras à malo.*

Trojanus Rex Æneas consulturus oraculum, Sibyllam obnixe rogat:

Foliis ne carmina manda.

Vir. l. 6 Æneid. post init.

Folia sunt hominum verba. Bernardo id credamus ita scribenti: Vilis & volatilis res verbum hominis, nullius molis, nullius ponderis, nullius pretii, nullius soliditatis. Aërem verberat, unde & verbum dicitur, & sicut folium quod vento rapitur, effluit, & non est qui consideret.

Bern. die festo Apost. Pet. & Pauli serm. 2. initio.

Sunt qui quicquid iræ, quidquid indignationis & lasciviæ animo conceperunt, id istis foliis inscribant. Hinc confusio rerum & perturbatio plurima. Ne quæso carmina tam stulta, tam lasciva foliis mandate; grande vos malum expectat. Ne cogitationes tam impuras & plenas furoris per verba effundite. *Prohibete linguas vestras à malo*, à malis imo innumeris.

Ad rem egregie dixit Chrysostomus: Tale os omnium malorum est caussa: imo non os sed qui illo male utuntur. Hinc vituperia, convicia, blasphemiæ, incendia, & fomenta voluptatum, cædes, adulteria, furta, breviter hinc omnia mala generantur. Et quomodo cædes, inquis? A contumelia in iram, ab ira in plagas, à plagis ad cædem progressus es. Itaque si sermone tuo ædificationem subvertis, melius est ut taceas & nunquam loquaris.

Chrys. tom. 4. hō. 15. in c. 4. Ephes. mihi pagina 944.

Nec

Nec aliter Bernardus: Vanus ſermo, inquit, cito polluit mentem, & facile agitur, quod libenter auditur. Vanus enim ſermo vanæ conſcientiæ eſt index. Mores hominis lingua pandit, & qualis ſermo oſtenditur, talis animus comprobatur, quoniam ex abundantia cordis os loquitur. Sermo vanus non erit abſque judicio, quia ab omni rectitudinis ſtatu depereunt, qui per verba vana dilabuntur. *Bern. de inter domo ſer. 43.*

Quid clarius dici poteſt aut gravius? *Ab omni rectitudinis ſtatu depereunt, qui per verba vana dilabuntur.* En Lernam malorum, linguam non religioſe cuſtoditam! Qui Linguam non cuſtodit, in lernam hanc incidit. Prius ergo, quod Chryſoſtomus monet, ruminentur & librentur verba, & poſtea proferantur. *Chryſ. tō. 1. in cap. 1. Geneſ. mihi pa. 20.*

CAPVT LVIII.

Modus cuſtodiendi linguam, obſervare loquendi circumſtantias.

IN Thracia, locis rigentibus vulpes, animal alioqui ſolerti auditu amnes gelatos lacuſque non niſi ad paſtum itura reditura-que tranſit. Obſervatum eam aure ad glaciem appoſita conjectare prius craſſitudinem gelu, & explorare num forte falſura tranſeuntem glacies, num ſubterlabentes aquæ audiantur quæ indicium faciant, fallacem cruſtam veſtigiis ceſſuram. Quiſquis ad loquendum os pandit, glaciem ſubit periculoſiſſimam. Idcirco iter hoc omne prætendendum eſt, ne cæca veſtigia fallantur. *Pli. l. 8 hiſt. nat. c. 28.*

Siracidæ votum eſt: Quis dabit ori meo cuſtodiam, & ſuper labia mea ſignaculum certum, ut non cadam ab ipſis, & lingua mea perdat me. Tanta opus circumſpectione, tot expendendæ circumſtantiæ locuturo, *Eccli. c. 22. v. ult.*

turo, tantæ omnino molis eſt recte loqui, ut vel ſapiens non immerito certam ſibi damnationem metuat è ſola lingua, & ardentibus votis ſcire cupiat, ecquando aperiendum, claudendumque ſit hoc oris oſtium. Ad errandum quippe, vel unius circumſtantiæ defectus ſatis eſt; ad recte loquendum ſedula omnium circumſtantiarum obſervatione opus eſt. Philoſophiæ ſcitum eſt, Bonum conſurgit ex integra cauſſa, malum è quocunque defectu.

Quapropter recte convenienterque à priſcis Patribus Baſilio, Ambroſio, Bernardo, atque aliis circumſtantiæ loquendi proponuntur, iis obſervandæ ſedulo, quibus curæ eſt loquendo non errare. Sequamur ergo duces quos habemus ſanctiſſimos, & ordine loquendi circumſtantias adnumeremus.

I. Prima loquendi circumſtantia, *Recta Intentione loqui.* In limine offendit, & ad ipſam domus januam impingit, qui aut nullo fine, aut non bono loquitur. Neque enim ſatis, ut ſuum verbis ſit pondus, illaque à ſe non mala ſint, ſed & certus bonuſque finis neceſſe eſt iis reſpondeat.

Eſt non nemo (beati Bonaventuræ judicio) qui linguam à profanis ſermonibus ſubſtringit, ſed eo fine, ut ſpiritualis habeatur: alius ideo loquitur, ut acuti ac limati homo ingenii, vel ut diſertus & eloquens audiat: illud hypocriſis, hoc vanitas eſt & ſuperba ſtultitia. Sunt qui loquantur ut riſum moveant, alii ut fletum ac lacrimas eliciant, ſed non pias & parum profuturas: hi verba eo congerunt ut hominem ſibi deſignatum ad indignationem & iram provocent: alii loquuntur tantum ut loquantur, horaſque optimas non tam fallant quam perdant. Prava Intentio, peſſimi fines.

Quare

Quare locuturus ante suum ipse os interroget: *Cur moveris, cur panderis, cur loqui vis?* aut caussam loquendi ede, aut tace. Vide obsecro, mi Lector, quæ de recta Intentione disseruimus duobus libris in Amussi, eo te volentem, puto, amandamus, ideoque nunc pergimus.

Altera loquendi circumstantia, *Circumspecte loqui.* Illud de quo sermo instituendus diligentissime considerandum est, neque vel verbulum unquam efferendum sine circumspectione. Dicas: quis omnia verba ad aurificis libellam examinet? Is omnino, mi Christiane, accurate hoc faciet, qui audierit jubentem: Aurum tuum & argentum *Eccli.* tuum confla, & verbis tuis facito stateram, *c. 28.* & frenos ori tuo rectos, & attende ne forte *v. 29.* labaris in lingua. *& 30.*

Attentam hanc circumspectionem in verbis ipsa nos natura docet, quando linguam non una duntaxat janua munivit, dentium una, labiorum altera, ita pariete gemino sepsit. Chrysostomus id diserte asseverans: *Chrys.* Deus eam, inquit, velut muro duplici voluit *tom. 5.* circumdari. Nam dentium tegmine & la- *hom. ad* biorum custodia continetur, ne verba im- *baptizand.* provida garrulitate proferantur. Refrena *mihi* igitur linguam, & si non patitur reticere, *pagina* dentium morsu quiescat, & tamquam car- *623.* nifici tradatur dentibus, nam hoc est eam conducibilius sustinere, quam postea aquæ stillationem nullatenus promereri. Hinc ille absurdi quippiam locutus interrogatur:

Dentis claustra tui quæ vox elapsa reliquit? *Gel. l. 1*

Cum igitur natura linguam vallo den- *Noct.* tium & septo labiorum cinxerit, cum au- *Attic.* res dederit patulas, non solum parce loquen- *c. 15.* dum, sed etiam considerate, imo ut possis parcius loqui, loquere consideratius.

Duas, ut ajunt, venas exporrigit lingua,

 illam

illam ad cor, ad cerebrum istam, ubi sedes intellectui assignata: quo quidem erudimur, id omne quod à lingua prodit, plenum esse debere rationis. Atque hoc inter hominem fatuum & sapientem discriminis est, quod fatuus cor suum ore reponat, sapiens os suum in corde recondat; illum ad verba provocat garrulitatis libido, suadetque omnia quæ libet licere loqui; prudens in corde os continet, quicquid enim ab ore abit, consilio, ratione, judicio libratum venit.

Qua de re Cyprianus ita ratiocinatur: sicut homo sobrius & temperans nihil ciborum trajicit in stomachum quin illud ante præmanderit, & dentium mola subegerit, ita vir prudens nil lingua in publicum protrudit, quod non prius in pectore digesserit. Oratio bilanci rationis non imposita, & rixas & plurimum mali excitat.

Par esset omnino, ut non minus tardi ac difficiles ad solvendam linguam, quam ad aperiendam crumenam essemus. Quam lente, quam & considerate, Deus bone, loculos diducimus, nunquam deliberatior mora est, nunquam magis lyncei sumus, quam cum pecuniam expendimus, hic omnem in pectus senatum cogimus; hic variæ quæstiones, an non nomen jam expunctum per conjugem, per liberos, per cognatos, per servum? & quam levis est tamen jactura numi inconsulto expensi, si cogitetur damnum sermonis male prolati? hic moremur, hic deliberemus; in nullo laudabilius cunctabundi erimus, quam in loquendo. Cogitet prudens cunctator quid locuturus, qua de re, & quam ob caussam?

II. Tertia loquendi circumstantia, *Verecunde loqui*, seu, quis & apud quos loquaris perpendere, an juvenis coram sene, discipulus coram magistro, coram sacerdote pro-

profanus, coram patre filius, coram domino servus, an contra coram liberis parentes, coram discipulis magistri, coram tironibus veterani.

Sacræ paginæ monent : Noli verbosus Ecc.c.7
esse in multitudine presbyterorum. Audi v.15.
tacens, & pro reverentia accedet tibi bona &
gratia. Adolescens loquere in tua causa vix: c.32.
si bis interrogatus fueris, habeat caput re- v.13.
sponsum tuum. In multis esto quasi inscius, & seq.
& audi tacens simul & quærens. In medio magnatorum non præsumas; & ubi sunt senes non multum loquaris.

Divo Bernardo teste, silentium est maximus actus verecundiæ. Est etiam indolis bonæ & educationis ingenuæ signum, senioribus juvenem concedere; & ipsa decori ratio exigit tacere, aut parce loqui, ubi sunt qui dignius loquantur.

Quarta loquendi circumstantia, *Accommodate loqui*, præsertim loco & tempori. Primarium prudentiæ munus est, scire loqui tempore locoque congruo. Quod affirmans Eccli.
Siracides: Homo sapiens, inquit, tacebit us- c.20.
que ad tempus: lascivus autem, & impru- v.7.
dens non servabunt tempus. At vero sedulum istius circumstantiæ observatorem oracula divina sic laudant: Mala aurea in le- Prov.
ctis argenteis, qui loquitur verbum in tem- c.25.
pore suo. Neque vero placere potest quod v.11.
profertur tempore non suo. Nam ut Sira- Eccli.
cides testatur : Ex ore fatui reprobabitur c.20.
parabola : non enim dicit illam in tempore v.22.
suo.

Huc spectat modestiæ præceptum : Sermonem alterius non interrumpere; quod non solum urbanitas fieri vetat, ut agreste quid, sed & Humilitas damnat, ut superbiolam. Hebræus Sapiens sic pronuntiat : Prov.
Qui prius respondet quam audiat, stultum c.18.
se- v.13.

se esse demonstrat, & confusione dignum.

Eccli. c. 11. v. 8. *Alii legunt seniorum.* Hoc ipsum Siracides confirmans: Priusquam audias, inquit, ne respondeas verbum, & in medio sermonum ne adjicias loqui. Expecta sis igitur dum alius sermonem quem cœpit, finiat, tum tu ordine proferre tua, alioqui garrulæ fatuitatis signum præbebis. Addit hic Basilius: Si quid in plurium consessu interrogetur, tu respondendi vices aliis ne præripe; tace dum sigillatim dicere jubearis, est enim superbiæ, ultro sese offerre aut ingerere, & principem respondendo locum præoccupare.

Quinta circumstantia est, *voce submissa loqui.* Est modus non solum in rebus, sed etiam in sermonibus. Hipponensis præsul Augustinus in illud Marthæ cum Magdalena

Ioan. c. 11. v. 28. breve colloquium: Et vocavit Mariam sororem suam silentio, dicens: Magister adest, & vocat te. Quomodo, inquit, silentio vocat cum loquatur, dicatque, Magister te vocat? Et respondet, vocem depressam silentium vocari. Sed de voce submissa egimus cum linguam tumultuantem castigaremus.

Ad hanc loquendi circumstantiam reducitur à sancto Bonaventura oris serenitas, & in gestu decorum. nam os contorquere, nares corrugare, labia nimium diducere, frontem caperare, caput ventilare, & decentiam graviter offendunt, & signa sunt animi male compositi. Sic & voci moderandum, ne illa nimium fracta sit & remissa, ac si loquentem loqui tædeat. Sermonem suavitas condiat, vultum serenitas aperiat.

Non solum voces omnium sapientum, sed & divini libri mirifice commendant serenitatem oris. Siracidæ præceptum est: In

Eccli. c. 35. v. 11. omni dato hilarem fac vultum tuum. Quicquid agis exporrige frontem, exue tristiorem

rem ac severiorem vultum: homines tranquillæ bonæque mentis aspice, In omni tempore vultus illorum hilaris. *Ecclr. c. 26. v. 4.*

III. Hic ego Magnates, proceres, principes, regesque universos submisissime obtestor, sed & patresfamilias, religiosorum majores, & quoscunque alios præsides rogo, Salomoneum illud oraculum attentissime perpendant: In hilaritate vultus regis, vita; & clementia ejus quasi imber serotinus. *Prov. c. 16. v. 15.* Nam facies regis amœna & hilaris incolumitatem, & vitam quodammodo afflat, inspiratque subditis. Sicut auroræ jamjam appetentis jubar caliginem noctis discutit, ita jucunda regum facies mœrorem ac metum pavefactis adimit.

Annæus Seneca cogitare jubet, utrum Mundi status gratior oculis pulchriorque sit sereno & puro die, an cum fragoribus crebris omnia quatiuntur, & ignes hinc atque illinc micant? *Sen. l. de Clē. c. 7.* Atqui non alia facies est quieti moderatique imperii, quam sereni cæli & nitentis. Crudele regnum turbidum tenebrisque obscurum est, inter trementes & ad repentinum sonitum expavescentes, nec eo quidem, qui omnia turbat, inconcusso.

Decorum est omnino, ut principes regesque non solo nomine, sed & vultu animoque sint *Serenissimi*, cælum nobis innube ac purum repræsentantes: regii vultus nubila plus quam ætheris minacem tristitiam horremus. Quisquis imperat, vultum induat serenum, & longe suavius, & efficacius ut plurimum imperabit. Contracta frons, & acerbior vultus exosum reddunt Imperium. In hilaritate vultus regis, vita. Atque ut fronti vicina est lingua, ita dictum illud sapientissimum mihi videtur, quo non magnates tantum, nec soli Principes, Reges, Imperatores, quamvis hi præcipue, sed qui-

cunque alii vel familiam ſolum gubernantes monentur, frontem, os, pectus ea ratione obſervare, Vt in fronte ſal, in ore mel, in pectore ſale gerant ſeu mare. Explicamus.

Sal, Sapientiæ ſymbolum. Primum gubernationi cuicunque neceſſarium eſt, *In fronte ſal*, ſeu naturalis quædam Prudentia, ſaltem mediocritati propinqua. Imprudens & temerarius Phaëthon non regit currum, ſed evertit.

Alterum ad temperandam poteſtatem perneceſſarium eſt, *Mel in ore*, ſeu ſuavitas ſermonis & juſſus. imperia inhumana & aſpera ſunt exoſiſſima. Roboamus Rex Iſraëlis & Iudæ, imperio immiti unico, omne Iſraëlis regnum perdidit. Cui minus eſt prudentiæ, plus mellis affundat; imo & prudentiſſimus quiſque ſi melle careat, inter barbaros & crudeles dominos numerabitur. Aut igitur non impera, aut imperium mitiga.

Sale priſcis idem quod mare. Ennius l. 14. Annal. Cæruleum ſpumat ſale conferta rate pulſum. 3. Reg. c. 4. v. 29. Tertium quod ad gubernationem requiritur eſt, *In pectore ſale*, ſeu mare, quod pectoris amplitudinem deſignat: anguſti animi homo, ad tenendum imperii clavum tam non idoneus eſt, quam lepus ad tenendum tympanum; omnia ille metuit ſi vel mus obſtrepat. In regum faſtis aſſeritur: *Dedit quoque Deus Salomoni* (ad gubernandum) *quaſi arenam quæ eſt in littore maris.*

Ergo in gubernatoris & præſidis cujuſcunque capite ſit Sal, in ore Mel, in pectore Sale. Et licet mel oris, ſuavitaſque ſermonis, ubique grata & pæne ſemper ſit neceſſaria, præcipue tamen, cum aut monemus, aut reprehendimus. Qui alium caſtigat iratus ipſe aut perturbatus, videtur id nequaquam facere ut emendet, ſed ut vulneret, *Virtus enim cum vitio non recte docetur*, nec per ſuperbiam humilitas inſtillatur, nec per impatientiam

etiam patientia commendatur. Si me flere vis, flendum prius ipsi tibi est: si objurgare me vis, omitte quod prius in te foret objurgandum. Beato Ambrosio maxime placet, *monitio sine asperitate, & hortatio sine offensione.* *Amb. lib. 1. Offic. c. 22.*

Monitum Ambrosii, præceptum Pauli confirmat: Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem, juvenes ut fratres. Quicquid docere ac persuadere volueris, mansuetudinis exemplo & citius docebis & efficacius persuadebis. *1. Tim. cap. 5. v. 1.*

IV. Hic etiam jure vitio vertitur affectata & nimis compta dictio, quæ numeris modulisque Rhetoricis instructa nimiam spirat prudentiam, & argutias miscet non placituras. Hic ego Concionatores hujus ævi convenio. Pace vestra dixerim, ô Viri, nonnulli vestrum hoc ipso furiarum genere inquietantur, qui cultui dictionis intenti, in seipsis spiritum, in auditoribus fructum prius eripiunt quam adferunt. Quid verba colligimus, quid voculas componimus, & cælestem doctrinam his lenociniis infamamus?

Procul à Christianorum templis delinificam illam facundiam, quæ vulneri cicatricem mentitur, quæ auditorum animos voluptate inani perfundit, quæ verbis ad venustatem compositis laudes eblanditur, quæ concinnam elegantiam, & nescio quid nugarum ac vanitatis affectat ut placeat.

Procul à sacris cathedris ventosam & enormem loquacitatem: Christus prædicandus est, & hic crucifixus; Pœnitentia suadenda, & quidem stabilis ac constans; quatuor hominis ultima sunt inculcanda; Dei voluntas, & humanæ cum eadem conformatio explicanda; æternitas identidem ingerenda; ad dissertationes istas non opus mellitis verborum globulis, non modulato

currentis facundiæ sonitu, non quæsitarum vocularum vanissimo strepitu: Spiritu hic opus est, & amore in Deum incenso, qui uti facundiam non spernit, ita nec quærit, imo etiam odit & respuit, si sit affectata. Et quemadmodum aqua illa censetur optima, quæ nullo sapore est imbuta, ita dictio illa pulcherrima, quæ affectatione nulla est corrupta.

Sed à suggestu & publica dictione ad loquendi circumstantias redeo, & receptui cano inter priscorum Patrum monita. Hieronymus tam succincte dixit, quam nervose: Sermo prolatus, est lapis emissus, quapropter diu antequam sermo proferatur, cogitandus est.

Hie. ep. de Virginit.

Ambrosius hoc confirmans: Aliæ sunt viæ, inquit, quas debemus sequi, aliæ quas custodire; sequi vias Domini, custodire nostras, ne in culpam dirigantur. Potes autem custodire, si non cito loquaris. Vtrumque reddit confirmatissimum Hebræus sapiens, qui homini circumspectæ loquelæ tranquillam felicitatem pollicetur hoc chirographo: Qui custodit os suum & linguam suam, custodit ab angustiis animam suam. Cum enim lingua intemperans plurima peccet, mens utique rea in angustias & mœrores quam plurimos conjicitur, quos effugit qui prudenter & custodite verba facit.

Amb. lib. 1. Offic. cap. 2.

Prov. c. 21. v. 23.

Porro iis qui imprudenter & incaute loquuntur, verba non in pectore, sed in ore nascuntur, quos priscus philosophus perstringens: Qui sunt leves, inquit, futiles & importuni locutores, quique verbis humidis & lapsantibus defluunt, eorum orationem bene existimatum est in ore nasci, & non in pectore. Huic accedens Egidius Diaconus: Quoties, inquit, oratio in lingua solum nascitur, pectus conceptam magno nixu pœniten-

Mada. de Dogm. Platonis.

tentiam parit. Solet enim è temere dictis provenire pœnitudo, quæ Conscientiam velut in equuleum rapit, & erroris lapsusque confessionem ab illa exprimit. A tot molestiis & doloribus immunem se reddit, qui quæ locuturus est, circumspicit. Qui custodit os suum, & linguam suam, custodit ab angustiis animam suam.

Y
A
B

Y

A. *Avaritia numos aureos in libellam mittit, eosque anxia sedulitate examinat.*

B. *Circumspectio autem vult frenos ori rectos ex auro fieri, prout Hebræus sapiens monet, & ad libram librum ponderat, quo vel oculos doceat, verba omnia oportere consideratissima esse, perinde si libro sint inscribenda. Vide* C. 59. §. 3. C. 60. *&* C. 61. *His Capitibus documenta duodecim suggerimus regendæ linguæ utilissima, & summe necessaria.*

Angelus & trutinam, & frenum Circumspectionis paratissimus est dare omnibus, quibus est cordi, moderari Linguæ.

CAPUT

Y

CAPUT LIX.

Vitiosæ Linguæ quomodo sanandæ sint: prima quatuor medicamenta traduntur.

APollonius Thyanæus, ille Orbi notus philosophus (uti de eo prodit Philostratus) suos discipulos ea loquendi lege imbuit, ut aurora vicina cum Diis; diei progressu de Diis loquerentur; ceterum tempus humanis sermonibus sed eruditis impenderent. Lex pulchra, & utilis. Duo Christi servatoris discipuli Emauntem tendentes, hunc crediderim, servarunt ordinem. 1. Antequam se viæ committerent, utique se Deo precibus commendarunt, qua quidem ratione cum Deo locuti sunt. 2. Die ad umbilicum jam deducto, de Christo Dei filio loqui cœperunt. 3. Christum Dominum peregrini habitu tectum invitarunt ad hospitium; *Luc. c.24. v.28. & 29.* mane nobiscum quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies: & coëgerunt illum. 4. Concionati sunt demum, & quidem ipsis concionatoribus, Apostolis. Nam surgentes eadem hora regressi sunt in Hierusalem & invenerunt congregatos undecim, & eos qui cum illis erant, dicentes, *Lu. ib. v.33. & seqq.* Quod surrexit Dominus vere, & apparuit Simoni. Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via, & quomodo cognoverunt eum in fractione panis.

Hi profecto non male diem expenderunt, lingua præclare usi. Nec mirum; Præceptorem habuerunt è cælo, sed revera serium, & qui discipulos non indulgenter habuit, nec illis blanditus est; severa eos disciplina irrigans; O stulti, ait, & tardi

corde ad credendum. Qua quidem prælectione tam insigniter eos erudiit, ut ab iis velut jam Magistris didicerint Apostoli, quomodo loquendum de Christo redivivo.

De universis Linguæ vitiis nos hactenus locuti sumus; multa quidem, si verba numeremus; pauca, si maximum malorum numerum spectemus. Enimvero bonus ludimagister non solum ostendit characterem male formatum, sed docet insuper qua ratione formandus sit; boni artificis est non tantum discipuli errores in artem commissos reprehendere, sed etiam docere quomodo ii sint corrigendi. Plurima linguæ vitia percensuimus, hoc unum nunc superest, ut qua ratione illa sint corrigenda doceamus. neque enim satis est scire se ægrotare, nisi præsto sint & pharmaca, quæ conveniant ægroto. Quando igitur tanti refert non tantum vitiose loqui dedidicisse, sed artem etiam recte loquendi condiscere, hoc jam agamus, & tribus his ultimis dissertationibus remedia & medicamenta comparemus, quibus vitiosæ linguæ subveniendum. Huic triplici dissertationi significandæ litteram Pythagoream Ypsilon præfigimus, litteram tricornem aut tricuspidem, nam inferius unum, superiora duo habet cornua. Affirmat Plinius Indicos boves & unicornes & tricornes reperiri. Nos contra universa Linguæ vitia, dissertationem triplicem, velut bovem tricornem statuemus hac quidem ratione, ut in singulis trium capitum istorum aliquot præcepta, seu medicamenta tradamus, quibus Linguæ vitiositas omnis emendari possit. Atque ut memoriæ quoque consulamus, præceptiones dabimus nec longas, nec obscuras, sed quæ dictu & captu faciles sint: Ipsæ tot leges confundunt & obruunt memoriam.

Pli. l. 8 Nat. hist. c. 21. Plini.

riam. Atque ita hac quidem dissertatione prima præcepta seu medicamenta quatuor; altera, quatuor alia, tertia demum, quatuor ultima remedia persanandæ linguæ prosequemur.

I. Primum remedium ad vitiosam linguam curandam est ORATIO. Sapientiæ oraculum Salomon clare pronuntiavit: *Prov. c.16. v.1.* Hominis est animam præparare, & Domini gubernare linguam. Hoc dixit: Tu tibi Deum precibus propitia, & animum adverte, non deerit rerum omnium auctor qui linguam, aliter intractabilem regat. Luculente prorsus Augustinus hoc ipsum affirmans. *Aug. to.10. serm.3. de ver. Domini.c.1. & 2.* Intelligamus, inquit, charissimi, si linguam nullus hominum domare potest, ad Deum confugiendum est qui domet linguam nostram. Si enim tu eam domare volueris, non potes, quia homo es: linguam nullus hominum domare potest. Eodem animo dixit Basilius: *Basi. de vera virgin.* Os suum orationibus communiet, jugiter atque plus aliis orans: Pone Domine custodiam ori meo. Nulla bestiarum seipsam domat: solius hominis est cicurari à seipso, vel ut rectius dicam, ultro seipsum offerre cicurandum. Augustinum iterum excellentissime hac de re disserentem audiamus: verba illius fide optima recitabo. *Aug. ibid.* Homo, inquit, domat feram, non domat linguam. Domat leonem & non refrenat sermonem. Domat ipse, & non domat seipsum. Domat quod timebat, & ut se domet, non timet quod timere debebat. Addit: Attendite similitudinem ab ipsis bestiis quas domamus. Equus non se domat; Camelus non se domat; Elephantus non se domat; Aspis non se domat; Leo non se domat; sic & homo non se domat. Sed ut dometur equus, bos, camelus, elephantus, leo, aspis, quæritur homo:

Ergo

Ergo Deus quæratur, ut dometur homo. Ergo, Domine, refugium tu factus es nobis. Conferimus nos ad te, & bene nobis erit de te. Malum eſt enim nobis de nobis. Quia dimiſimus te, dimiſiſti nos nobis. Inveniamur ergo in te, quia perieramus in nobis. Quid ergo fratres mei? dubitare debemus quia manſuetos nos faciet Dominus, ſi nos domandos ei præbeamus? Domuiſti leonem, quem non feciſti: non domat te qui fecit te?

Hoc igitur ſtudioſiſſime laboremus ut nos noſtramque linguam Deo domandam, per precationes præbeamus. Ipſemet Auguſtinus quod ſermone docuit, exemplo firmavit. Siquidem de ſeipſo faſſus: Quotidiana, inquit, fornax noſtra eſt humana lingua. Imperas nobis, Domine, & in hoc genere continentiam. Da quod jubes, & jube quod vis. Tu noſti de hac re ad te gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum. En Auguſtinum non ſolum orantem, ſed & plorantem, ad evitandum linguæ venenum. Quiſquis igitur, bene vult loqui, bene oret: primum & pæne princeps vitioſæ linguæ remedium eſt ORATIO. *Aug. lib. 10. Conf. c. 37. initio.*

II. Alterum eſt ASSIDVA COGITATIO DEI VBIQVE PRÆSENTIS. Heu quales per Orbem ſermones volant, quam impuri, quam peſtilentes! Quiſquis es, obſecro, vel ſola cogitatione Orbem obi, & auſculta, quam ridicula, vana, fœda, noxia loquantur homines, perinde ſi nullus ſit Deus qui omnia ſingulaque audiat, omnia ſingulaque judicaturus & puniturus. Illorum inſipientium infiniti ſunt, qui dicant in corde ſuo, Non eſt Deus. Is certe Deus his talibus non videtur eſſe qui leniſſimos quoſque ſuſurros & occul-

occultissimas quasque cogitationes audiat. Hinc nemo quod bonum est loquitur, nemo quod purum sanctumque est cogitat.

Si quis hodie Cynicus Diogenes cum laternula obeat, seseque confabulantium circulis inferat, ponatque illam Domini quæ-
Luc. c.14. v.17. stionem: Qui sunt hi sermones, quos confertis ad invicem? Plurimi, vix dubitem, faterentur quod res est, & hi quidem dicerent: * acuimus linguas & absentes egregie vellicamus; se tamen obtrectatores esse negarent. Alii: miserias nostras vicissim querimur; hoc pallio murmurationes hi tegunt. Alii: rumores novos narramus. Deberent dicere, nugas, fabulas, nec non mendacia tractamus. Isti: bona verba damus, hoc est, adulamur & palpamus. Illi: est nobis de aliquo controversia, sic rixas & jurgia honesto nomine defendere solemus. Essent qui dicerent: ‡ Fallendo tempori sermonis symbolas conferimus; rectius responderent otiosa miscemus colloquia, susurrones agimus. Sed neque inverecundis & lascivis demus. Sed neque inverecundis & lascivis deesset larva, quam suis spurcitiis oppanderent, * facetos se atque hilares esse affirmarent. Ita pessimis quibusque colloquiis honestos titulos præfigimus. Nemo quod bonum est
Hier. c. 8. v. 6. loquitur. quod inde fere provenit, quia nemo Deum ubique præsentem reveretur. Quod si Christianus aliquis Diogenes interrogando pergat: Quid sunt hi sermones vestri? quo in numero censendi, quo præmio afficiendi, vel supplicio? num eos Deo placere creditis? Hic fere risus & irrisio responsi vice sequeretur, aut certe frigidissimum improbæ

* Wir richten die Leut auß.
‡ Wir tragen die Häfele zusamē.
* Wir seind lustig vnd guter ding.

probæ linguæ patrocinium. Nam etsi Deum ubique præsentem credimus, certe non cogitamus. Hanc autem cogitationem Gregorius Neocæsariensis reprimendæ verborum levitati efficacissimam ducebat, quando vaniloquiis nostris Majestas divina (si posset) in tristitiam daretur. Certe beatus Paulus cum jussisset Ephesios omni sermone malo abstinere, tanquam rationem reddens: Et nolite, inquit, contristare Spiritum sanctum. *Ephes. cap. 4. v. 30.* Veteris Philosophiæ præceptum est: Sic loquendum esse cum hominibus, tamquam Dii audiant; sic cum Diis tanquam homines audiant. *Macro. lib. 1. Saturn.* Hoc fere sensu sapienter præcipit & Seneca: Sic vive cum hominibus, tanquam Deus videat; sic loquere cum Deo, tanquam homines audiant. *Sen. Epist. 10. fine.* Profecto ad omnem vitæ licentiam & improbitatem plurimis expeditissima via est, hæc unica cogitatio: *Solus sum, & nemo me videt.* Tunc mala consilia agitant: tunc aut aliis aut sibi futura pericula struunt: tunc cupiditates improbas ordinant: tunc quicquid aut metu aut pudore celabat animus expromit, tunc audaciam acuit, libidinem irritat, iracundiam instigat. Ita se solum esse credere, à nemine videri, à nemine audiri, scelerum grandis stimulus est. Quisquis igitur cupit frenare linguam, assidue Dei præsentiam cogitet. Tanto quis cautius loquetur, quanto sibi altius impresserit hoc unum: *Audiris; Angeli audiunt, Deus audit, & tu dictorum rationem posceris suo tempore.* Beatus Petrus ad id hortatus: Si quis loquitur, inquit, quasi sermones Dei. *1. Pet. cap. 4. v. 11.* Deus ubique præsentissimus, & spectator & auditor est omnium. Hic te rogo, mi Lector, Nicetam meum non gravate adi, & vide quæ il- *Nicetas lib. 2. c. 10.*

Quicquid autem Anno 1621 per sacros dies Adventus Domini, coram Serenissimo Electore ac Duce Bavariæ Maximiliano, de Dei præsentia pro suggestu explicatum est, id omne in epitomen velut eliquatum, dicto capite proponitur.

lic de Dei præsentia in omni loco explicate traduntur. Quare alterum curandæ linguæ remedium est, Assidua *Dei ubique præsentis* cogitatio.

III. Tertium est PRÆMVNITIO ET ANIMI PROVISIO AD LOQVENDVM. Hic nobis commodum est jam proxime priori dissertatione monuisse observandas in loquendo circumstantias. Quod prisci patres varie confirmant. Ambrosius particulatim: Sapiens, inquit, priusquam loquatur, multa considerat: quid dicat, cui dicat: quo loco, quo tempore dicat. Nimirum hæc prius animo cogitanda, quam laxanda lingua. Augustinus erudite: Sicut eligis, inquit, quo vescaris, sic eli-

Aug. in psa. 51. ge quod loquaris. Cibum per os ingressurum examinas, cur non etiam egressurum per os verbum, quod sæpe graviores tragœdias excitat in tua domo, quam cibus in tuo stomacho. Bonaventura opportune: Pro-

Bona. par. 3. spe. c. 3. vide tibi, ait, antequam prodas sermonem, prudentique consideratione omnia præveni. Quemadmodum egressurus domo, undique se circumspicit, an vultus, an vestis, an omnia decore in publicum efferantur: ita locuturus videat quid publico committat. Et sicut propugnaculi portæ non nisi cautissime & post omnia solerter explorata reserantur, ita nec os, arcis animatæ ostium, prius pandendum quam vigilanter omnia circumspiciantur. Eo spectant tot Hebræi sapientis monita: Noli citatus esse in lingua tua. Ne temere quid loquaris: verba prudentium statera ponderabuntur. Nec Hieronymi monitum abludit: Prius verbum transeat per limam quam per linguam. Et quamvis omnibus actionibus necessaria sit lima, maxime tamen sermoni. Et sicut stupam hami ferrei pectunt, lanam ferreus pe-

cten carminat, sic verba prius pectenda sunt & carminanda quam venalia in forum protrudenda.

Pæmenius abbas antequam ceteros sociorum accederet, prius animum hora una jussit esse præsentem, & quid loquendum esset, cogitatione complexus est. Et hunc sibi morem voluit esse perpetuum, quem homines religiosi hodieque imitantur hac ratione, dum singulis diebus prima diei hora animum in id defigunt quod ea die plurimum prosit ad bene agendum & loquendum. Alicubi moris est inter religiosos viros, ut post mensam non prius inter se colloquantur, quam in templo * locuti fuerint cum Deo. Mos probus, & pluribus imitandus. Hanc animi præmunitionem seu præparationem ad loquendum Siracides insignite docens: Aurum tuum, inquit, & argentum tuum confla, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos, & attende ne forte labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem. Et libellam & habenam ex argento & auro exigit hic præceptor, ut sic omnia quæ ab ore prodeunt, vel ad Dei honorem vel ad aliorum bonum referantur. Sic animus ad loquendum præmuniendus est. Sed sequitur.

Aut proximo sacello.

Eccli. c. 28. v. 29. & 30.

IV. Quartum remedium, adversus omne vitium, Linguæ præsertim, potens est, MVLCTAM SIBI DICERE, EAMQVE A SEIPSO EXIGERE. Omnes vitiosos habitus à se removere non difficile illi erit, qui capitalem triumvirum in seipsum egerit. Egregiæ virtutis est seipsum apud se accusare, reprehendere, mulctare, sibi nihil condonare. Christiano sensu Seneca: De nullo, inquit, queri possum alio quam de me. Ego mihi irascor, &, Ego à me pœnas exigam.

Sen. l. 5 de Ben. cap. 7.

Nos contrarium plerunque facimus, errores nostros tegimus, excusamus, comimus, polimus, & erraſſe nos negamus, alios audaciſſime accuſamus. quin ergo ſaltem facimus, quod malus ſcriba, qui creberrimos errores ſuos ſcalpello eradit, aut malus pictor qui penicillo inducit: ita & nos ſi quid erratum eſt, voluntariis pœnis deleamus ipſi, nec expectemus, dum alii à nobis pœnas repetant. Ille omnino in virtutum ſtudio plurimum proficit, qui quotieſcunque peccaſſe ſe cognoſcit, mox aliqua ſe pœna mulctat & ipſe ſuus ſibi monitor eſt: En, ait, iterum juraſti, mentitus es iterum, iterum maledixiſti, de aliis iterum (quod jam ſæpiſſime) detraxiſti: in pœnam hoc ſtipis da pauperi, has preces recita. Qui ſuperbiæ delictum in ſe obſervaſſet, ſibi non male imperaret: procumbe ô ſuperbe, & matrem tuam, terram oſculare. Idem in delictis aliis utiliſſime fit. Et certe, ſi
1. Cor. c. 11. v. 31. noſmetipſos dijudicaremus, non utique judicaremur. Hæ tales voluntariæ pœnæ non tantum hominem ſibi ipſi, ſed & Deum hominimi mire conciliant, & lapſus futuros ſæpiſſime de facili cavent.

Lib. 4. Formic. cap. 3. Joannes Nyder qui anno 1430. Norimbergæ Antiſtes fuit in S. Dominici familia.

E Sancti Dominici familia vir pius & eruditus narrat, fuiſſe virum nobilem ævo ſuo, qui à puero aſſueverat Deum & Cælites verbo violare, aliis peſſime precari. Has voces puer in aula hauſerat, quas & ſenex aſſidue jactarat. Diſplicuit viro inolitum hoc ſuum vitium, ſtatuitque apud animum ſuum ſæpius tam fædam loquendi labem dediſcere, nec tamen dedidicit: pugnavit ſecum aliquamdiu, raro victor, nam lubricæ linguæ præcipitio abreptus ruebat in antiqua. Quare ſacerdotem, ſuper hac re conſuluit rogavitque pharmacum ſuggereret, huic morbo expugnando. Sacerdos mitior quam par erat, molli ſpongia hanc vomicam non rupit, ſed

ſed demulſit. Interim vir ille nobilis in eundem morbum identidem revolvebatur. Aliquid vitii amputatum erat, non extirpatum vitium. Quocirca ſeipſum vir generoſus aggreditur, & hanc ſibi pœnam decernit, ut quotieſcunque lingua Deum hominesve peteret, eo die carnibus abſtineret. Et ne ſibi quidquam ipſe indulgeret, famulis ſevere præcepit, ut execrationes ſuas & maledicta numerarent, & quemcunque numerum ſubnotaſſent, juſſi dicerent. Principium, ut ſolet, tam fuit difficile, ut anno fere dimidio, à carnium eſu non ſine violentia ſe continuerit, ne animi ſui decretum violaret. Et quamvis aliquanto tempore in Principis cujuſdam aula degeret, nihilominus inſtituti tenax perſeveravit quod cœpit. Hac demum abſtinentia ita ſeipſum triumphavit, ut quicquid vitii peſſima conſuetudine contraxerat, generoſe prorſus expugnarit, victor ſui. ſui tantum? diabolorum omnium. Eo ſane tempore, inquit, quo virum familiariter noſſe cœpi, nec ullam amplius voculam impiã miſit. Addit prioribus:

Civis Auguſtanus ſimili urgebatur vitio, qui hanc ipſe ſibi pœnam indixit, ut quoties verba impia jaceret, graphio vel cultello alio guttam ſanguinis eliceret, è manu aut brachio. Non multum ſanguinis fudit, & improbam conſuetudinem feliciter vicit. Tanti eſt vitium quodcunque hac parte aggredi, & velle vincere. Vicit quiſquis ita vincere voluit. Et ut dicta firmemus, idem ille ſcriptor ſubjungit iſta. Civis Memmingæ opulentus in eandem execrandi conſuetudinem prolapſus, hanc ſibi mulctam ſtatuit, ut quoties divinum nomen minus reverenter appellaret, aut aliter lingua delinqueret, eo die genium vino fraudaret, & fontem biberet, idque ſine ulla ex-

ceptione vel venia. Non diu aquam bibit, & linguam domuit, à consuetudine tam improba penitus liber. Quid nos? an dicemus, tanti non emimus linguæ victoriam? nihilne ignavi facere aut pati sustinebimus, ut oris vitia extirpemus? an Christum clamantem non audimus? Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quam duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum?

Matth. c. 18. v. 8.

Quisquis igitur vel linguæ procacitatem, vel aliud quodcunque vitium in se cupit expugnatum, hoc agat, & voluntariis se pœnis toties moneat, quoties deliquisse contigerit. Non est efficacior, non est sanctior vindicta quam sui ipsius. Hoc prorsus modo & domari lingua, & quicquid vitiosi vivit in animo, superari poterit.

CAPUT LX.

Alia quatuor Medicamenta vitiosæ Linguæ curandæ.

FUit qui lautissimam supellectilem in domo aliena curiose intuitus, aliquid tamen deesse diceret. Cumque interrogaretur: quidnam illud sit quod desit? Respondit: Instrumentum quod humanæ genti summe necessarium. Interrogatus porro, quale hoc instrumentum sit? At ille: Linguarium, inquit, quo lingua occludi solet. Sane rem dixit: pars nulla supellectilis tam necessaria est, atque hoc ipsum, quod diximus.

Romanus sapiens linguæ temerariæ mentione injecta: Verba mea redimam, inquit, & aurem mihi pervellam: damno castigabo promittendi temeritatem Ecce ut doleat, ut postea consideratius loquaris: quod dicere solemus, linguarium dabo. Cœpimus

Sen. l. 4 de beneficiis c. 36.

& nos Linguarium dare, & Remedia suggerere linguis omnibus tam temere loquentibus. Quatuor omnino medicamenta dictavimus, polliciti addere plura. Nunc addimus quatuor alia quæ linguam incautam aut nimis licentiosam coërceant.

I. Quintum Medicamentum, PROPOSITA QVOTIDIANA. Qui sanam cupit linguam diebus singulis cum Hebræo Psalte seipsum his extimulet: Dixi, dico, dicamque millies. Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea; Posui, ponamque ori meo custodiam. Nisi quotidie hoc animi decretum innovetur, oblivione facillime sepelitur. Viator eques si maximi momenti literas, aut multum auri in equo secum vehat, aliquoties de die & oculis & manibus explorat, an hippoperam etiamnum habeat: qui sacculo summi momenti clavem circumfert, sæpius in die sacculum manu pertentat, num clavim illam non amiserit. Clavis oris in arca cordis sit: qui rei suæ serius est custos, saltem semel iterumque quot diebus ad hanc clavem attente respicit. Iobus de seipso: Gloria mea, inquit, semper innovabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur. Hoc agam ut vires meæ, meaque brachia non languescant, nec consenescat robur meum, sed augeatur potius & crescat: sic omnino qui recte loquendi artem condiscere desiderat, ad discendum se quotidie componit; meditatur, reputat, perpendit, quibus demum modis linguam efformet modestam & parcam verborum.

Ps. 38. v. 1.

Iob. c. 29. v. 20.

Sed objeceris: Non præsto quæ propono, cur proponam frustra? Pusillæ fidei homo; tu modo conare ac propone: si non omnia, multum tamen præstabis eorum quæ proposueris, quæ honesta mente con-

 ceperis.

ceperis. Nam si paria propositis facta respon-
derent, quid nobis esset sanctius? Interim
non est, quod contemnamus proposita bo-
na, & bonis cogitationibus plena præcordia.
Studiorum salutarium, etiam citra effe-
ctum, laudanda tractatio est. Omnibus bo-
Ma-daurensis Philos. nis in rebus conatus in laude, effectus sub-
inde in casu est. Si Deum & promissa divi-
na spectes, in plurimis firmissime proposuis-
se, idem est quod fecisse. non tantum facul-
tas præmium habet à Deo, sed sola etiam
voluntas. Neque vero nos languidum &
iners propositum exigimus: vix ullarum est
virium frigidissimum illud, *volo facere, volo*
2. Par. c. 15. v. 14. *frenare linguam.* Hebræi olim regem Asam
secuti (quod regii Fasti memorant) jurave-
runt Domino voce magna, in jubilo &c. in
omni enim corde suo juraverunt, & in to-
ta voluntate quæsierunt eum & invene-
runt. Tale tuum, mi Christiane, sit proposi-
tum, quale illorum erat juramentum: *In*
omni corde tuo, & in tota voluntate tua propone
ac statue: Custodiam vias meas, ut non de-
linquam in lingua mea. Hactenus toties
mentitus, alios toties calumniatus, toties la-
sciva sum locutus; antehac frequenter mur-
muravi, frequentius inaniter me jactavi, a-
liorum laudibus frequentissime obtrectavi;
quis numeret, quoties juraverim? Dixi, ite-
rumque dico; deinceps emendatius loquar;
Propono ac statuo firmissime, *& in omni cor-*
de meo, non mentiri, non calumniari, nil ob-
scœni loqui amplius: deinceps me jactare,
aliis detrahere, obmurmurare & jurare stu-
diosissime cavebo. Sic lingua tua semper in-
novetur, sic arcus tuus in manu tua quoti-
die instauretur. Hæc propone diebus sin-
gulis, non frustra id facies, bonis conatibus
Prov. c. 10. v. 21. nunquam excides. Labia justi erudiunt plu-
rimos. Eruditionem autem quam cum aliis
commu-

communicant, nec sibi ipsis per sancta pro-
posita negant. Ergo, Beatus vir cujus est *Ps.83.*
auxilium abs te, Domine, ascensiones in cor- *v.6.*
de suo disposuit. Non solum ascensiones
disponit bonas, sed & bene ascendit, qui
quotidie linguæ custodiam efficaciter pro-
ponit. Sed ulterius.

II. Sextum Medicamentum. COLLOQVIA PIA. Divinæ paginæ cæ-
lum sæpius reseratum memorant, id tamen
nunquam sine gravi caussa & grandi utilita-
te factum. Israëlis populo æther quotidie
patuit, cum manna, roscidum illud pabulum
è cælo sereno ac puro demissum. Mandavit *Ps.77.*
nubibus desuper, & januas cæli aperuit, & *v.23.*
pluit illis manna ad manducandum. Cum
Ioannes Christum Iordanis aqua tingeret,
Ecce aperti sunt ei cæli, & vidit spiritum *Matth.*
Dei descendentem sicut columbam. Cum *c.3.*
Stephanus lapidum imbre obrueretur, cla- *v.16.*
mavit, Ecce video cælos apertos, & filium *Actor.*
hominis stantem à dextris Dei. In sacris *c.7.*
paginis homo mentis puræ confertur cælo. *v.56.*
Hoc sensu dictum: Cæli enarrant gloriam *Ps.18.*
Dei. Cælorum istorum janua est Lingua: *v.1.*
hanc cæli januam pandi non vult Deus nisi
justa de caussa, ut vel submittatur manna,
vel sacra descendat columba, ut sermo vel
boni sit exempli, vel eruditionis non sper-
nendæ: colloquia quamvis non noxia, si ta-
men otiosa, cælo certe non descendunt.
Quod vapores exhalet terra, quod paludes
& stagna progenerent ranas, nil novi est,
natura sit auctore: quod cælo ranæ deci-
dant, quod vapores inde descendant, novum
quid est, & extra naturæ leges fit: quod ho-
mines impuri & impii scurriliter, invere-
cunde, mendaciter, lascive loquantur, quod
de multis detrahant, multos irrideant, ple-
rosque omnes contemnant, quod jurent &

 pejerent,

pejerent, nil miri eſt, terra ſunt, tales illa vapores ructat; paludes & ſtagna ſunt, has illa ranas generant. At vero quod ii Chriſtiani qui probi ac ſancti videri volunt, qui cælo conferri cupiunt, non ſaniora vel caſtiora proloquantur, quod æque ac fæx hominum, his maledicant, hos mordeant, illis adulentur, iſtos convicientur, quod majoribus obloquantur, inferiores calumnientur, quod etiam hi verba otioſa, falſa, ſubinde & fœda proferant, quod vaniloquentiam, ſtultiloquium, ſuperbiloquentiam ſermonibus miſceant, hoc mirum, ter mirum ſit. Et unde quæſo hæ ranæ ab hoc cælo? quomodo tam fœdi vapores ex hoc æthere delapſi? Vide, mi Chriſtiane, quale ſis cælum, & quam impurus aër, è quo non manna defluit, non columba deſcendit, ſed culices, ranæ; turpes, pernicioſæ beſtiolæ, ſermones vani, ſpurci, noxii, exempli peſſimi delabuntur. Si cælum haberi vis, manna deplue, religioſum quid loquere; Deum, divina, divos colloquiis miſce. Subinde, obſecro, ſubinde ſaltem ſpiritale quid ſermonibus inſeratur; hoc animum nutrit & roborat: & tales etiam quærendi ſunt ſocii, qui de his talibus ſermonem cum aliis copulare norint.

Prov. c. 20. v. 15. Eſt aurum, inquit Salomon, & multitudo gemmarum, vas autem pretioſum, labia ſcientiæ. Etſi ſermo eloquentiam Atticam non habeat, modo pietatem Chriſtianam redoleat, & aurum & multitudinem gemmarum ſuperabit.

Beatus Ludovicus, Toloſanus præſul, magnus animo & virtute, qui vana colloquia cane & angue pejus oderat, dicere ſolebat, quod & vere ſentiebat: Grata mihi piorum & bonorum familiaritas, quia ab his eruditio & pietas eſt, non ſecus atque ab aromatibus odor.

Divus

Divus Chryſoſtomus hoc auditoribus identidem inculcans : Vtinam, inquit, cum cenatur, cum prandium ſumitur, cum lavatur, cum denique reliqua peraguntur, de gehenna fieri & apud vos mentionem : nec enim illius formidine, aut hic adverſa viderentur gravia, aut pro ſuavibus proſpera haberentur. Hæc certe ridicula videbuntur, ſi cum gehennæ incendio comparentur. Addit : quorum narratio frequentius iteranda eſt, quando gehennæ ejuſmodi recordatio nos eam incidere haud ſinit.

Chryſoſ. to. 3. ſerm. de præmiis Sanct. mihi pag. 830.

Idem ſanctiſſimus Orator, ut vel precibus hoc perſuadeat: Et ideo rogo, inquit, ut gehennæ memineris, de gehenna loquaris. Ita animam tuam compone, pulchramque ac decoram effice. Magna eſt enim horum verborum utilitas. Et ideo diabolus omnia facit & molitur, ejus volens auferre memoriam. Noli eam è memoria ejicere, nec dicas, Quid me importuna afficiam triſtitia? Importuna erit, quando angeris in gehenna. Hoc eſt tempus triſtitiæ, non illud.

Chryſ. to. 1. in Pſ. 11. med. mihi pag. 697.

Auguſtinus colloquium cum matre initum narrans : Deo, inquit, ita diſponente accidit, ut ego & ipſa ſoli ſtaremus incumbentes ad feneſtram, unde proſpectus in hortum. Colloquebamur ergo ſoli valde dulciter, & præteritorum obliti quærebamus inter nos, qualis futura eſſet vita æterna ſanctorum, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit. Cumque ad eum finem ſermo perduceretur, ut carnalium ſenſuum delectatio quantalibet præ illius vitæ jucunditate, non comparatione, ſed nec commemoratione quidem digna videretur; erigentes nos ardentiore affectu in idipſum, perambulavimus gradatim cuncta corporalia, & ipſum cælum. Et adhuc

Aug. l. 9. Confeſ. c. 10.

adhuc ascendebamus cogitando & loquendo te, & mirando opera tua, & venimus in mentes nostras, & transcendimus eas, ut attingeremus regionem ubertatis indeficientis, ubi pascis Israël in æternum veritatis pabulo. Dum loquimur & inhiamus illi, attingimus eam modice toto ictu cordis, & suspiravimus, & reliquimus ibi religatas primitias spiritus & remeavimus ad strepitum oris nostri, ubi verbum & incipitur & finitur. Dicebamus talia, etsi non isto modo & his verbis, tamen Domine tu scis, quod illo die cum talia loqueremur, & mundus iste nobis inter verba vilesceret, cum omnibus delectationibus suis.

En nobile paradigma pii colloquii, simul & illius maximos quæstus. Pium colloquium nunquam suis destituitur emolumentis.

III. Septimum Medicamentum. OCCASIONVM FVGA. De hac insignissime Chrysostomus: Iuxta præcipitium vadens, inquit, quamvis non decidat, tremit tamen, & sæpenumero ab ipso subversus tremore decidit: ita & non procul peccata fugiens, sed secus ipsa vadens, cum timore vivit, & in ipsa labitur sæpius. Etenim alienas curiose spectans formas, quamvis non mœchetur, tamen concupivit, & juxta Christi sententiam factus est adulter: sæpius autem ab ipsa concupiscentia in peccatum re-ipsa defertur. Vis modestus esse? ne tantum fugias adulterium, sed etiam petulantem aspectum. Vis à verbis turpibus abesse? ne verba tantum turpia fugias, verum & risum solutum, & omnem concupiscentiam.

Chrys. tom. 5. hom. 15. ad pop. mihi pag. 116.

Facile autem scire est; tali aut tali loco fabulatores conveniunt, hic nugæ & mera somnia narrantur, hic fœdi & impudici sermones, hic rixæ atque jurgia miscentur, il-

lic

lic grandiloquentiam ſtultiloquentia comes deducit, iſthic obtrectationes meriſſimæ in medium proferuntur: fuge, quiſquis es, fuge hos linguarum improbos mercatus, has peſtilentes nundinas, fuge inſidioſas has panegyres, quæ non crumenam vulnerant, ſed conſcientiam.

In conviviis quam animoſa loquacitas dominetur, res nota eſt. Hinc non illepide neſcio quis dixit: In conviviis primum eſt ſilentium; Conticuere omnes. ſequitur ſtridor dentium. Hunc excipit clamor gentium: ubi convivæ vino incaluere, nemo non loquitur; imo nemo non clamat. Hic attende tibi, hic cave, aut tutius non accede. Quis neſcit has apud ſe rationes ponere? quotieſcunque ad hunc uſque diem inter hos homines, in hac domo fui, minor homo redii, ſemper querelas, ſemper obtrectationes non tantum audivi, ſed etiam adjuvi, & meam quoque linguam colloquiis malis commodavi: ergo & hanc domum, & hos homines, quantum potero, ſtudioſiſſime cavebo.

Quam multi non poſſunt ſeipſos non eatenus noſſe, quin apud animum ſuum taciti fateri cogantur, & iſte quidem hoc: Quoties probe appotus ſum, toties rimarum plenus ſum, pœnitenda promitto, ſtultiſſima quæque garrio, & omnia effutio; arcanum apud me nullum eſt, cum mea lingua vino permaduit: Iſte vero hoc ſibi de ſe fatetur: Cum iraſcor, inſtar tauri ſum, qui omnia rupit vincula, imo urus ſum indomitus, omnia ſternens & calcans. Quapropter ebrietatis ille, hic iræ occaſiones omnes fugiat. Labia juſti conſiderant placita, & os impiorum perverſa. Homo recti amans ſtudioſiſſime declinat, quicquid anſam præbet vetitæ dicacitati: homo pertuſæ conſcientiæ ultro amplectitur quicquid invitat ad loqua- *Prov. c. 11. v. 51.*

loquacem stultitiam. Verissime dixit Chrysostomus: Magnus laqueus est linguæ petulantia, & multæ refrenationis indigens. Hic vero laqueus fugiendo effugitur. Occasiones fugere statuisti? jam pæne hunc laqueum effugisti. Hos occasionum laqueos non fugis? occinetur tibi sæpius: Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus. Olim ad Abbatem Lucium venit Longinus Abbas, & animum suum aperuit, velle se peregrinari, idque sibi jam pæne certum esse. Lucius ut & ipse sincere diceret quod sentiret: Mi Longine, inquit, nos ipsos frustra fugimus, & labore irrito peregrinamur, nisi eo loci ubi sumus, linguam in vincula damus: si hic linguam tuam non continueris, quocunque iveris, peregrinus non eris. Linguam, ubi es, hic refrena, & eris peregrinus, tãmetsi locum non mutaris. Sic est: non raro cum locum ex loco mutamus, occasiones quas quieti vitare poteramus, adimus, & charybdim fugientes in scyllam incidimus. Vide igitur ut occasiones perite fugias, contentiosos, iracundos, contumeliosos, caute declines, quod Hebræus sapiens varie monet: Non litiges cum homine potente. Non contendas cum viro locuplete. Non litiges cum homine linguato, & non strues in ignem illius ligna. Verbosus & linguax homo ignis est; qui jurgatur cum tali, perinde facit, ac si ligna ministret igni, & flammam bene sopitam male suscitet. Quapropter contentiones & plurimam oris intemperiem vitabit, qui occasiones fugerit.

Chrys. tom. 5. hom. 15. ad pop. mihi pag. 116. Prov. c. 6. v. 2. Pelag. lib. 10. n. 33. apud Rosvveid.

Eccli. c. 8. v. 1. 2. & 4.

IV. Octavum remedium, MODERATIO SERMONIS, seu, PAVCILOQVIVM. Vt bene loquaris, plurimum juverit, parce, moderate, submisse, & minime properanter loqui. Qui verba

cum

cum tumultu fundit & præcipitat, proxi-
mus eſt multiloquio,ubi multiloquium eſt,
proximum plerunque peccatum eſt. Sapien-
tum monitum eſt : Auribus frequentius u-
tere quam lingua. Hoc Siracidæ tot præce-
ptiones confirmant : Priuſquam audias ne *Eccli.*
reſpondeas verbum. Audi tacens,& pro re- *c. 11.*
verentia accedet tibi bona gratia. In multis *v. 8.*
eſto quaſi inſcius , & audi tacens ſimul & *&*
quærens. Quocirca qui odit multa vel pra *c. 32.*
va loqui , in hoc omni ſtudio incumbat , ut *v. 9. & 12.*
libentius audiat quam loquatur , & ubi lo-
quendi fuerit vel neceſſitas vel facultas , ea
non ſine grandi verborum parſimonia uta-
tur. In hunc finem conducet tractim dicere
quæ proferenda erunt , nec agglomerare
verba vel convolvere : blatero ſtans pede
in uno centuriam verborum profundit , an-
tequam alter vix decuriam pronuntiarit. Si-
racides hic aurem acriter pervellens : Noli , *Eccl.*
ait, citatus eſſe lingua , & remiſſus in operi- *c. 4.*
bus tuis. Vnam epiſtolarum Seneca ſic clau- *v. 34.*
dit : Summa ergo ſummarum hæc erit : *Sen. e-*
Tardiloquum te eſſe jubeo. Voce preſſiore *piſ. 40.*
loqui præſertim apud ægrotos,valde conve- *fine.*
nit,& alias etiam clamare uti inurbanum &
agreſte , & ſubinde moleſtum aliis , ſic ſi-
gnum eſt eum qui loquitur , aut à vino aut
certe ab affectu ebrium eſſe , aut parum rei
latere ſub verbis adeo tumultuantibus: Ter- *Ecli.*
ribilis eſt in civitate ſua homo linguoſus , *c. 9.*
inquit Siracides,& temerarius in verbo ſuo, *v. 25.*
odibilis erit. At contra de veris Orbis deli-
tiis, Chriſto, prædixit Iſaias, ore divini Pa-
tris locutus : Ecce ſervus meus , ſuſcipiam *Iſai.*
eum, electus meus , complacuit ſibi in illo *c. 42.*
anima mea:dedi ſpiritum meum ſuper eum, *v. 1.*
judicium gentibus proferet. Non clamabit, *& 2.*
neque accipiet perſonam , nec audietur vox
ejus foris. Ita qui rixas odit , clamores vi-

tat ;

tat; clamare & rixari plerunque vicina sunt. Ergo si vis videre vitam, inquit Chrysostomus, si vis invenire dies bonos, Cohibe linguam tuam à malo. Quanti modo dicunt, *Nolo*, qui dicebant, *Volo*: Qui veteraverunt in detractionibus, qui mordent & comedunt humanas carnes, detrahendo, non timentes ne ab invicem consumantur; qui adulationibus suis linguam impendunt. Quisquis es, si vitam vis, si dies bonos diligis, cohibe linguam tuam a malo, imo etiam quandoque à bono cohibe, ut cohibere possis à malo. Parce loquere, & omnem verborum redundantiam præcide: laudabilior est verborum parsimonia, quam pecuniæ, imo etiam sæpe utilior: qui numos profundit, tanto magis prodest aliis quanto minus sibi, qui prodigus est verborum, & sibi nocet & aliis. Pauciloquium, vitiosæ linguæ pharmacum est saluberrimum.

Ex Ps. 33. v. 13. Chrys. to. 1. in Ps. 33. mihi pag. 727. & seq.

CAPUT LXI.

Ultima quatuor Medicamenta ad improbam linguam emendandam.

MEl non solum dulce ac delectabile, sed etiam salubre, cum temperanter sumitur. Galenus & præcipue Arabes omnes moderatum mellis usum maximis laudibus ferunt. Sapientissimus Regum Salomon, eruditam linguam laudaturus: Favus mellis, inquit, composita verba: dulcedo animæ, sanitas ossium. Septuaginta Interpretes Hebræi sic loquuntur: Mellis favi, sermones boni, dulcedo autem eorum sanitas animæ.

Prov. c. 16. v. 24.

De his favis, & de melle isto Chrysostomus, lingua nescio an aurea, an mellea disserens: Hoc enim mel, inquit, non silvestres quæpiam apes floribus insidentes colligunt, neque rorem maturantes alvearibus immit-

Chrys. to. 5. hom. 56. ad

immittunt : sed spiritus sancti gratia con- *pop. pre-*
struens pro favis & alvearibus & fistulis, in *pius fi-*
Sanctorum oribus recondit , ut volenti li *nē, mi-*
ceat cum libertate jugiter vesci. Et, si vis il- *hi pag.*
lorum discere mensam , accede propius , & *318.*
eos experieris talia eructantes. Omnia mitia & jucunda, & spirituali odoris suavitate plena. Nullum turpe verbum possunt illa ora emittere, nihil scurrile, nihil asperum , sed omnia cælis digna.

Et quemadmodum mel, quia cibus est, reficit; delectat, quia dulce ; medetur, quia salubre; sic & lingua melle illo imbuta & docet, & delectat, & movet. De lingua hac Augustinus sic loquitur; Vnde dixit quidam e- *Aug.*
loquens , & verum dixit : Ita dicere debere *l. 4. de*
eloquentem , ut doceat , ut delectet , ut fle- *doctrin.*
ctat. Docere necessitatis est , delectare sua- *Christ.*
vitatis , flectere victoriæ. Mellis favi , sermones boni. Ideo Hebræus rex hortatur ;
Comede, fili mi, mel quia bonum est, & fa- *Prov.*
vum dulcissimum gutturi tuo. Sed est alius *c. 24.*
linguæ favus , sed heu noxius & fatalis , *v. 13.*
quem idem regius scriptor studiosissime cavendum monens : Favus stillans, inquit, la- *Prov.*
bia meretricis , novissima autem illius ama- *c. 5.*
ra, quasi absinthium , & acuta quasi gladius *v. 3.*
biceps. Hanc ob caussam Hieronymus dixit : Lingua nil medium habet , aut grande bonum est, aut grande malum.

Propterea sane operæ pretium est nervos omnes intendere , ad comparandam eam laudem quæ muto jam facundo tribuitur ,
Et loquebatur recte. Eo spectant remedia prio- *Marci*
ribus dissertationibus suppeditata. Ex pro- *c. 7.*
misso addimus, octo illis , ultima quatuor , *v. 35.*
omnia vitiosæ linguæ plurimum , si velit , profutura.

I. Itaque nonum linguæ morbidæ remedium est SILENTIVM. Pauciloquium

tutum eſt in hoſtes propugnaculum, tutiſſimum vero ſilentium. Sæpe quis pauca locutus eſt, & maximum ſibi aliiſque damnum intulit. Loquendo innumeri, tacendo pauci delinquunt, niſi cum nefas eſt tacere noxas. Arſenium nunquam tacuiſſe pœnituit, locutum ſæpe. Silentium optimus loquendi magiſter, bonarum cogitationum ſanctorumque inſtinctuum cauſſa eſt. Certe quod Eccleſiaſtæ credendum, prius eſt
Eccleſ. c. 3. v. 8. tempus Tacendi, quam tempus loquendi. Notum eſt illud priſcorum:

Trochai. vet. *Obfuit multis loquela, nemini ſilentium.*

Oraculum eſt è tripode illud: ſemper tacere præſtat, quam loqui indecentia. Ergo,

Iamb. vet. *Aut dic aliquid melius ſilentio, aut ſile.*
Expers periculi eſt præmium ſilentii.

Integerrimus ſilendi magiſter Epictetus præceptiones auro ſcribendas tradens: Præ-
Epict. Enchir. c. 40. 41, 42. ſcribe, inquit, tibi formam quandam aut legem quam cuſtodias: quamque & ipſe tecum, & in congreſſibus hominum obſerves. Ac majori quidem ex parte ſilentium præſtetur; aut neceſſaria dicantur, eaque paucis. Raro autem cum ſe obtulerit occaſio ad dicendum veniemus: ſed non quidvis dicemus; non de gladiatoribus, non de ludis Circenſibus, non de pugilibus, non de cibis aut potionibus, quæ res paſſim inculcantur. In primis autem de hominibus cum verba fiunt, ne eos vel laudemus, vel comparemus, caveatur. Quod ſi potes familiarium tuorum ſermones tuis ſermonibus, eo quo decet, traducito. Sin a peregrinis circumventus fueris, ſileto. Præcepta vere Chriſtiana, ſancta. Nec alia tradit Annæus, qui Epicteto non inferior ſapientia, ſilentium ſic com-
Sen. ep. 105. med. mendat: Nihil æque proderit, quam quieſcere, & minimum cum aliis loqui, plurimum ſecum. Quamvis non Epictetus ſolum

lum & Annæus silentii encomiastæ sunt & præceptores. Vox olim Sapientum erat :

Ahenea turris omnibus silentium est ; *Iambi vet.*
Silentium rebus gerendis omnia est ;
Vtilior haud est ulla res silentio.

Charilaus apud Lacedæmonios celebratissimus philosophus, rogatus aliquando, cur nam Lycurgus tam paucas leges Lacedæmoniis sanxisset, respondit, ideo id factum, quod Lacedæmonii gens silentio assueta verborumque parca, non egeret multis legibus. Nec sacræ paginæ dissentiunt. Sicut enim. In multis sermonibus invenietur stultitia : ita silentio sapientia comparatur, aut jam comparata demonstratur. Index non modestiæ solum, sed & sapientiæ silentium. Socrati olim nullum esse verisimilius sapientiæ signum præ silentio visum. Hinc illæ priscorum voces : *Eccles. c. 5. v. 2.*

Quandoque nil sapientius silentio ; Et
Stultus potest sapiens haberi dum silet.

Qua de re interpres Epicteti Simplicius erudite: Omnis institutionis ratio, inquit, eo refertur, ut & à rebus externis, & à brutis suis affectionibus, & à corpore ad seipsum revocetur animus, ut suo more eodemque perpetuo tenore vivat. Quam ad rem silentium plurimum confert. Quæ caussa Pythagoreis fuit, ut disciplinæ suæ efficacissimum jacerent fundamentum quinquennii silentium. Vt enim sensus animum ipsos auscultantem ad externa trahunt (quod ii declarant, qui cum in sese descendere, & animi attentionem excitare volunt, oculos claudunt) sic animum etiam sermo ad exteriora effundit, cujus effusionis remedium est silentium. Aut igitur tacendum, aut necessaria dicenda, & paucis interroganti respondendum. Lingua velut canis invadens omnes aut allatrans, catena constringenda, silentio domanda est. *Simplicius in c. 41. Enchir. Epict.*

 Sed

Sed quærit religiosissimus ille scriptor:
Tho. de Kemp. l.1. Imit. Christi c.10. Quare tam libenter loquimur, & invicem fabulamur: cum tamen raro, sine læsione conscientiæ, ad silentium redimus? Quia per mutuas locutiones ab invicem consolari quærimus. Sed pro dolor, sæpe inaniter & frustra. Et unde obsecro inter homines profanos tam rarum est orationis aut piæ meditationis donum? quia nullum inter eos viget silentium, totos dies garriunt & confabulantur, linguas nunquam non occupatas habent. Et sicut in molendino nemo discit submisse loqui, ita nec quisquam inter garrulos pie meditari. Silentium canalis est quo aqua in altum agitur; Deum precari, seu pia meditari, & tacere simul sint necesse est.

Deus cum Mose solo loquitur extra turbas in monte Sinai; cum solo Elia in monte Horeb. Nam cum venisset illuc (Elias)
3. Reg. c.19. v.9. mansit in spelunca: & ecce sermo Domini ad eum. Cum omnibus prophetis, cum sanctis omnibus loquitur Deus, sed cum solis, sed silentio. Sedent solitarii & tacent, & le-
Thren. c.3. v.28. vant se supra se. Deus nimirum, ducit eos
Ose. c.2. v.14. in solitudinem; & loquitur ad cor eorum. Augustinus de seipso fatetur: Admonitus redire ad memetipsum, intravi in intima
Aug. l.7. Confes. c.10. initio. mea duce te, intravi & vidi qualicunque oculo animæ meæ lucem Domini incommutabilem. Ita dictum Climaci verissimum: Studiosus silentii appropiat Deo, eique jungitur. At vero Salomone teste, ubi verba
Clim. c. de Loquacitate. sunt plurima, ibi frequenter egestas; non solum pecuniæ, sed & sapientiæ, sed & sancti-
Prov. c.14. v.23. moniæ, & amicitiæ cum Deo. Nunquid *enim* vir verbosus justificabitur? Quisquis igitur vult discere loqui, prius silere discat, sciat-
Iob. c.11. v.2. que silentium, præsertim cum id nec læsi rumpimus, fortissimi animi argumentum esse. Verissime dici solitum à priscis:

Ladi

Ladi & silere, summa est Fortitudinis. *Iambi vet.*
Siquidem sede in una non bene conveniunt Silentium & Ira. Silentium vitiosæ linguæ primarium medicamentum.

II. Decimum, DAMNORVM QVÆ A LINGVA SVNT, ATTENTA CONSIDERATIO. Quodnam obsecro damnum est in orbe, cujus magna primave caussa non sit Lingua, damnorum & calamitatum fecundissima mater? Os lubricum operatur ruinas: & *Prov. c. 26. v. 28.* quidem alias post alias. Linguam malorum omnium lernam à nullo unquam satis exhauriendam, Chrysostomus, prout par erat, vehementer idque sæpius cum exagitans, tum deplorans: Lingua, inquit, omnium ma- *Chrys. to. 1. in Ps. 140. mihi pag. 1073.* lorum caussa, si negligatur: quemadmodum bonorum, si in ea studium ac cura ponatur. Mala enim innumerabilia parit linguæ facilitas ac levitas. Quemadmodum ergo nihil juvat domus, non urbs, non mœnia, non portæ, non ostia, nisi sint qui ea custodiant, & sciant quando oportet ea quidem claudere, quando vero aperire: ita etiam oris & linguæ nulla est utilitas, nisi sit ratio, cui scienter, accurate, & circumspecte ea claudere & aperire permissum sit, & sciat quæ sint efferenda, quæ vero retinenda. Non tot gladio, quot lingua ceciderunt. Diabolus namque non habet instrumentum aptius ad perdendos nos, quam linguam. Quod idem Chrysostomus disertissime affirmans: Dæmon undique, ait, nobis insidias præparare *Idem to. 5. hom. ad baptiz. de Spi- rit. mi- lit. mihi pag. 623.* consuevit, sed facilius lingua & ore peccante. Nullum enim æque congruum illi organum in ministerium est interitus atque peccati. Nam inde nobis mors, inde lapsus, inde perditio, inde naufragium præparatur. Nam & mentium lapsus ex linguæ garrulitate venientes quidam declarans ait; Multi

ceciderunt per gladium, sed non tanti, quanti per linguam. Refrena igitur linguam, & si non patitur reticere, dentium morsu quiescat, & tanquam carnifici tradatur dentibus. Hoc ipsum alias perorando repetit: Commorde illam undique dentibus acriter. Præstat illam nunc fluere sanguine, quam tunc concupiscere guttam, nec impetrare posse refrigerium; præstat illam temporarium ferre dolorem, quam tunc perenniter & immortalibus malis cruciari.

Et to. 2. in c. 16. Lucæ conc. 4. mibi pag. 1160.

Beatus Macarius ubi magnos in virtute progressus sibi visus est fecisse, inter preces se compellari audiit his vocibus: Macari, duarum mulierum quæ in proxima urbe habitant, virtutem nondum es assecutus. Hic Macarii animus hærere, angi, dolere, mirari etiam, viros sanctitate vitæ à mulierculis vinci, sed & obstupescere tantos eremi rigores ab urbicis delitiis superari. Ergo virum cupido incessit urbem ingrediendi & audita solertius explorandi. Vrbem ingressus est, & omnia quam potuit solertissime exploravit, comperit demum feminas illas matrimonio junctas eadem domo habitare, jamque annis quindecim, quod miraculi loco sit, pacem & concordiam nec verbulo unquam turbasse, alteri cum altera, magis quam sorori cum sorore optime convenire. Ab utraque quidem religiosum vivendi genus ardentibus votis expetitum, cum vero per maritos non liceret mutare vitam, eas sibimetipsis hanc dixisse legem: Nil profani unquam nedum impuri quidquam proloqui, idque strictissimo fœdere ad usque mortem servandum. His auditis Macarius jam magis quam antea miratus, in has omnino voces prorupit: In veritate non est virgo, neque maritata, neque monachus, neque sæcularis; sed Deus tantum propositum quærit.

Ruffin. Aquil. l. 3. n. 97.

rit, & ſpiritum vitæ miniſtrat omnibus.

Beatus vir, ſed & mulier beata, quæ non eſt lapſa ex ore ſuo. Modeſta lingua, modeſta mens; corrupta lingua, corrupta mens: Linguam bene rexiſſe, eſt corpus & animum optime cuſtodiiſſe; linguam non domuiſſe, eſt corpus & animum perdidiſſe. Immodica & proterva lingua ignes ubique ſtruit peſtilentiſſimos, hinc tricæ, contentiones, rixæ, ſimultates, diſcordiæ innumeræ: hinc inveterata odia & morte acerbior invidia: hinc bella, cædes, parricidia. Propudioſa lingua conſcientiam peccatis implet, & quicquid melioris ſenſus in animo reſidet, expellit. Repeto quod dixi: Lingua omnium malorum lerna eſt. Hanc cave, & mala caviſti innumera.

Eccli. c. 14. v. 1.

III. Vndecimum linguæ medicamentum eſt, CHRISTI PATIENTIS QVOTIDIANA CONTEMPLATIO. Conſtantinus Imperator è clavis, quibus ſervator Orbis affixus eſt Cruci, unum galeæ, alium freno inſeruit, ut complures melioris notæ ſcriptores ajunt. Mallonius de cauſſis ejus facti diſſerens: Monemur, inquit, hoc Conſtantini conſilio, ut Linguam noſtram indomitam, freno ac clavo, hoc eſt, Dominicæ Paſſionis meditatione perdomemus. Chriſtus Patiens, ſi quidquam, certe docuit *Tacere*. Aut enim tacuit Agnus innocentiſſimus, aut pauca, manſuetudine admirabili reſpondit. Quoties illa lugubris hiſtoria de Chriſto aſſerit? *Ieſus autem tacebat*. Impio ſervo colaphum incutienti, manſuetiſſimum hoc dilemma oppoſuit: Si male dixi, teſtare: ſi bene, cur cædis? Pontio Romano præſidi, quanta verborum & parſimonia & placiditate reſpondit? Pilatus ſupercilium grande attollens, & ore turgido: Mihi, ait, non loqueris? neſcis quia poteſtatem

Hieron. in c. 12. Zachar.
Gregor. Turon. de glor. Mart. c. 6.
Daniel Mallonius in Alphonſum Palæotum de Sacra Chriſti Sindone c. 19.

ſtatem habeo crucifigere te? Cui placidiſſime Chriſtus: Non haberes poteſtatem adverſum me ullam, niſi tibi datum eſſet deſuper. Sed iterum Pilatus tumultuoſa lingua intumeſcens: Numquid ego Iudæus ſum, inquit, Gens tua & Pontifices tradiderunt te mihi, quid feciſti? Chriſtus iterum ſuaviſſime: Regnum meum, inquit, non eſt de hoc
Io. c. 18. v. 36. & ſeq. Mundo: ſi ex hoc Mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei utique decertarent, ut non traderer Iudæis. Cetera omnia quæ objiciebantur ſilentio mitiſſimo refutavit; *Ieſus autem tacebat.* Hanc Domini ſuaviſſimam taciturnitatem obſtupeſcens Iſaias, multis annorum centuriis ante prædixit: Sicut o-
Iſ. c. 53. v. 7. vis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum. Si noſtræ impatientiæ admirandam illius in tolerandis cruciatibus patientiam imitari difficile, amantiſſimum ſaltem ſilentium imitemur. Nam, Chriſtus
1. Pet. c. 2. v. 21. paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum ut ſequamini veſtigia ejus. ſi non patiendo, ſaltem tacendo, & voces improbas premendo.

Conſilium Salomonis non ignoramus:
Prov. c. 14. v. 1. Reſponſione molli frangi iram, ſermone duro ſuſcitari furorem. Et noſtri nobis oculi affirmant, lumen in conclave illatum neceſſario extinguendum, ſi cereus accenſus imponatur menſæ, feneſtras autem utrinque patulas ventus permeet. quod ſi feneſtrarum una ſolum ſit aperta, altera quæ reſpondet è regione clauſa, lumen non difficulter conſervari poterit: ita prorſus ſi duo rixoſi homines inter ſe velitari, & verba commutare incipiant, patulas utrinque feneſtras cogita, vento flante vehementi; hic certe charitatis lumen difflabitur: quod ſi alteruter ſaltē linguam velut feneſtram clau-

ſam teneat, & ſtomachantem alterum oratione deliniat, amoris Christiani facem in ſe tuebitur. Cadit ſtatim ſimultas & ira, ab altera parte deſerta: niſi par non pugnat. Si utrinque certabitur, ille eſt melior, qui prior pedem retulit: victus eſt qui vicit. Quod ſi uterque in verba aſpera prorumpat, actum eſt de illo de quo diximus lumine, periit amor & concordia. Hic ſibi quiſque attendat, hic generoſo ſilentio commonſtret, quantum animi habeat ad Christum patientem imitandum; flagella forſan & ſpinas, & ſetoſa induſia horremus? lingua ſaltem rigido ſtringatur cingulo.

Narrat Guilielmus Baldeſanus juvenem à viro religioſo petiiſſe veſtem ſetis horrentem, coërcendæ carni. At vir ille religioſus os digito ſignans: Vere, inquit, mi juvenis, optimum eſt cilicium, vigilanter attendere quid per hoc oſtium egrediatur. Divo Bernardo juvenis verboſus & eloquentiæ ſtudioſus, ſi ſapientiæ ſit inanis, non aliud eſt, quam juſtitiæ hoſtis. Nemini difficile videatur Chriſtum patientem imitari tacendo. *Bern. flores, mihi pag. 3008.*

IV. Duodecimum vitioſæ linguæ Medicamentum, TREMENDI AC DIVINI IVDICII PROFVNDA MEDITATIO. Perpende, ô homo, perpende obſecro, quid loquaris: Ex verbis enim tuis juſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. *Matth. c. 12. v. 37.*

Voces Chriſti agnoſcis? Ille hoc in te pronuntiat, qui nec falli poteſt, nec fallere; qui non tantum quid loquaris, ſed etiam quid cogites, audit, qui rationem exactiſſimam, non tantum actuum, ſed & verborũ, ſed & cogitatuum exiget; nec ea ſolum verba rapientur ad pœnas, quæ aliorum famam & propriam conſcientiam læſerunt, ſed etiam vana, frivola, otioſa. Æternæ veritatis

Matth. c. 12. v. 36. est Dominicum hoc effatum: Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii. Dico vobis, ut mature præcogitetis, quod supplicium maneat obtrectationes, mendacia, spurcitias, blasphemias, cum etiam vana, ludicra, otiosa, nemini noxia verba in judicium severum sint vocanda. Ad rem eximie dixit Bernardus: *Bern. serm. de triplici custodia ante med. mihi pag. 886.* Quis sane numeret quantas modicum linguę membrum contrahat sordes, quam multiplex in labiis incircumcisis immunditia coaguletur, quam sit gravis pernicies oris incircumspecti. Est enim lingua dissoluta in sermonibus otiosis, est lingua impudica, est & magniloqua, quarum prima lasciviæ, sequens arrogantiæ famulatur. Est etiam lingua dolosa, & item lingua maledica, quarum altera in falsiloquam & adulatoriam subdividitur: altera vero nunc in facie contumelias irrogat, nunc detrahit in occulto. Quod si de omni vel otioso verbo, quodcunque locuti fuerint homines, Deo sunt reddituri rationem in die judicii: quanto districtius de verbo mendaci, mordaci & injurioso, de elato vel lascivo, de adulatorio aut detractorio judicabuntur? Quam vera sententia, fratres, in multiloquio non effugiendum peccatum. Vt enim prætercam cetera, si propterea est otiosum verbum, quod nullam rationabilem caussam habeat, quam rationem de eo reddere poterimus, quod est præter rationem? Hoc suis ipse verbis confirmans: *Idem de Passione Dom. c. 25. mihi pag. 1199.* O quantus terror, inquit, judex sapientissimus, qui numerat omnes pluvię guttas, discretor omnium tentationum, omnium hominum à primo Adam usque ad ultimum in fine sæculi, vult audire rationem verborum omnium otiosorum, cum sederit in sede majestatis judicii sui, ubi non jam miseri-

misericordia, sed judicium cantabitur Domino. Quid tum miseri & miserabiles faciemus?

Atque hoc tremendum Dei judicium verbis etiam otiosis jam indictum, abbatem Sisoium movit, ut contra seipsum pro seipso annis plurimis orarit. Nam, teste Pelagio, ipse Sisoius de se fassus: Crede mihi, ait, jam annis triginta Deum deprecor, & hoc oro unicum: Domine Iesu Christe, protege me à lingua mea. Hanc obsecro precatiunculam, dicamus omnes, & quandoque sępius de die: *Domine Iesu, protege nos à lingua nostra.* Tam necessarium quam utile Bernardi monitum est: Bis ad limam veniant verba, quam semel ad linguam, plus diligas audire quam audiri. Volat verbum irrevocabile, tempus irremeabile volat, nec advertit insipiens quid amittat.

Pelag. l. 4. n. 39. apud Rosvv in Vitis PP.

Bern. in miscel. mihi pag. 1786. Et serm. de triplici custodia pag. 385.

Hic

Z
REPELLOR.
B
C

Z

Hic prisca novis, & ænea tormenta jaculis miscemus. Pictori hæc licere credimus.

Quemadmodum David A. citharœdus regius, Saulis furores musico carmine placavit, & ad humanam mansuetudinem reduxit; ita sermone molli, aut decoro silentio furibunda lingua revocatur ad lenitatem, aut certe, si ea pergat furere, facilius toleratur.

Et quemadmodum æneorum tormentorum globi, cum in saxeas turres feruntur, muros rumpunt & perforant B. cum in saccos laneos C. emittuntur, irrito conatu recidunt; sic lingua jaculum, cum hominem mitem ac placidum petit, non facile lædit; cum æque asperum ac ferocem ferit, grandi nocumento afficit. Vtrumque imago loquitur. Hinc & Angelus citharam furoris lenimen, & scutum præfert, quo volantem linguæ gladium retundit. Nam ultimo hoc capite docemus, quibus artificiis lingua improba sit superanda.

CAPVT

Z

CAPVT LXII.

Vitiosæ aliorum linguæ quibus artificiis tolerandæ.

GRues cuneatim volantes, Ypsilon, litteram Pythagoricam exprimunt, & ob id earum ordo litteratus vocatur ab Hieronymo. Eadem humanæ vitæ figura est. Inventionem hujus litterę Palamedi tribuunt, quod eam è gruum volatu didicisset. Quod vero vetus epigramma de hoc charactere asserit : Littera Pythagoræ discrimine secta bicorni: Hoc de Lingua verius affirmari potest, quæ semper plurimum aut prodesse valet aut obesse : *Lingua mors, Lingua vita.* Neque solum erudita & ad omnem modestiam composita lingua nobis commodat, sed rudis etiam & vitiosa. In eo situm est, quem nanciscatur auditorem, qua ratione illius impetus sustineatur. Quando igitur Pythagoream litteram tricornem è præcedente triplici dissertatione didicimus ; Vltimum nunc alphabeti elementum superest Z. quod memoriam mihi refricat validissimi contra scorpiones remedii. Paliurus, Plinio teste, spinæ genus est. Semen ejus Afri ZVRAM vocant, contra scorpiones efficacissimum. Tricorni Pythagorico characteri triplex assignavimus caput, quo primaria vitiosæ linguæ medicamenta docuimus.

Apud Virgil.

Plin. l.24. hist. Nat. c.13. initio.

Sed forsan est non nemo, qui dicat : Linguam improbam docere velle ne quem lædat, est idem ac docere velle scorpionem, ne quem feriat: utriusque, & scorpionis & linguæ nequissima est indoles, ad lædendum atque feriendum pronissima.

Accipio quod dicitur. Neque vero negare licet

licet linguam improbam ſcorpioni ſimillimam, quæ modo hos, modo illos, modo clã, modo aperte feriat. Neque neſcio quam hoc petulans & pæne indomabile membrum difficulter corrigatur. Dicamus ſane illud inemendabile, non tamen continuo eſſe intolerabile pronuntiabimus. Plurima ſunt quæ corrigi nequeunt, tolerari tamen poſſunt, & ſæpe debent. Idem de Lingua dicendum: ſi nulla proficiat ars qua illam ad frugem corrigamus, ars certe non deerit, qua illam in noſtrum commodum perferamus.

Canis rabidus nocentiſſimum animal eſt, ab illo ipſo tamen petuntur pili, quibus canis rabidi morſus ſanetur. Si linguam furioſam emendare non poſſimus, ſæpe tamen tolerare debebimus. Hoc fine paliuri ſemen ZVRAM ego nunc porrigere ſtatui, efficaciſſimum in ſcorpionem hunc antidotum. Sed ante omnia ſcire oportet, quanam arte hoc ſemen ſit applicandum huic malo.

Iſtud itaque jam agemus, & quo artificio vitioſam linguam quamcunque, in noſtros uſus & grande bonum poſſimus vertere, explicabimus.

I. Tametſi Deus contumeliarum auctor non eſt, eſt tamen illarum director, ut hac potius quam altera petamur. Eo ſenſu rex Sionis David, contumeliis Semei vulneratus imperat: Dimittite eum ut maledicat: Dominus enim præcepit ei ut malediceret David, & quis eſt qui audeat dicere, quare ſic fecerit? Sicut umbone repellitur umbo, ita licere vim vi repellere, rudiſſimum vulgus putat. Nimirum fabas largienti, piſa fere rependuntur, tantum pro tanto: qui aſinum aut ſtultum vocat, aſinus aut ſtultus audit. Ita malo nodo cuneum malum quærendum; ita remedio amaro bilem amaram diluendam putamus, ſic amicis amici, inimicis infeſti,

2. Reg. c. 16. v. 10.

infesti, clamosis clamosi, impudentibus sumus impudentes; eadem remetimur mensura; atque hoc, hostimentum credimus non iniquum. Sed longe aliud nos docet cælestis magister. Morbus pessime curatur morbo; malum simili malitia nequaquam retundendum est, sed vincendum in bono malum.

Rom. c. 12. v. ult.

Vt autem hoc sibi quisque persuadeat, cogitet serio qui læsus est: An non & tu similibus dictis alios non semel tantum confixisti? An non & tua quoque lingua plurimos sauciavit? jam tolera quod fecisti. Quid quereris? tua tibi moneta redditur: maledici merentur audire maledicta, ita quidem ut non sibi maledictum sed responsum putent. Mutuum bona fide, & aliquando cum fœnore ipsis restituitur.

Quid esse caussæ dicamus, quod illa Israëlitis fortissima Iuditha inter suos cives tam bene audierit, *Nec erat qui loqueretur de illa verbum malum.* In promptu caussa est: civitatem illa non oberrabat, nec circulos frequentabat, in quibus de aliorum fama detrahi solebat, sed manebat in superioribus domus suæ, ubi secretum cubiculum sibi fecerat, in quo clausa morabatur, adeoque nec illa loquebatur de ullo verbum malum; silebat altissime de omnibus Iuditha, itaque altissime etiam ab omnibus de illa silebatur. Quisquis igitur contumelias audit & maledicta in se conjici, mox calculum ponat, an non & ipse simillima fecerit aliis? quocirca patiatur, quod fecit. Siquidem qui quæ vult dicit, quæ non vult audiet. Affecti sumus injuria? succurrat, non tantum quid patiamur, sed quid fecerimus. Nam alii sæpe non faciunt injuriam, sed reponunt. Si volumus æqui rerum judices esse, hoc primum nobis suadeamus, neminem nostrum

Iudith c. 8. v. 8.

esse

esse sine culpa, præsertim linguæ. Hinc enim maxima indignatio oritur, quod quilibet sibi blandiatur: *Nihil peccavi, nihil feci.* Imo nihil fateris. Melius diceres: *Hæc & ipse commisi.*

Tiberius Imperator, tunc pæne melior seipso, quibusdam maledicorum conviciis lacessitus: In civitate libera, inquiebat, liberas esse linguas oportet. Nec male Cato, qui probris cujusdam vexatus, respondisse dicitur: Impar mihi tecum certandi conditio est. Nam, ut male dicere, & male audire, tibi facillimum est; sic mihi male dicere insuave, & male audire insuetum est.

Qua in re præclarissime sentit Augustinus, qui nos contra nos ipsos incitans: Non, inquit, opus habes fortitudine, quando tibi aliquis detrahit absenti, quia non audis, nec sentis. Si autem in faciem tibi dicat, opus est ut fortis sis. Quid est fortis sis? Vt feras. Ne forte ideo te putes fortem cum audieris, quia percutis pugno, victus convicio. Non est ista fortitudo, si conviciatus percutias, quoniam ab ira victus es. Et valde stultum est hominem victum, fortem dicere, cum dicat scriptura: Melior est qui vincit iram, quam qui capit civitatem. Habes igitur adversarium Magnum in teipso. *Aug. in ps. 92. post med.*

Primum igitur artificium est, ad improbam alterius linguam tolerandam, *Seipsum accusare*, & omnino æquum judicare, similia facientem similia pati.

II. Alterum ad tolerandam linguæ improbitatem artificium est, *Se submittere, ac emendationem deinceps constituere.* Incredibile dictu est quantarum sit virium in linguam improbam demissio animi. Nam sicut tormenta bellica majora saxeas turres perrumpunt & commolunt, saccos tamen laneos vix offendunt; ita summissio linguam pro-

tervam frangit, enervat, dejicit; superbia attollit, animat, impellit.

Quam multis profuit ab improba lingua percussos esse, qui abstrusum in se vitium sibique ignotum sic moniti correxerunt, aut notum sed neglectum emendarunt. Quam multos alienæ linguæ protervia & cautiores reddidit, & ad virtutem incitatiores. Ex hoc plumbo hoc aurum est eliquandum.

Virgilio Maroni visa est opportunissima medicina, si lingua ictus velit sapere, moresque promittat emendatiores. Cum enim quidam ejus amicis, Cornificii in eum maledicta narraret: Et quam putas, inquit Virgilius, istius maledicentiæ caussam esse? Nam Cornificium amo, nec eum unquam offendi. Cui amicus: An, inquit, Hesiodi sententiæ non meministi? Architectum arthitecto invidere, & poëtam poëtæ? De malis, ait Maro, id Græcus intellexit, nam boni eruditos amant. Sed ego magnam cum mea laude ac gloria vindictam in manibus habeo; majore cura virtuti me dedam. Quo autem melior fiam, hoc ille invidia rumpetur vehementiore. Pulcherrimum vindictæ genus est, emendare quæ carpuntur, aut ea certe emendaturum statuere quæ ab adversariis arroduntur. Sic obstruitur os loquentium iniqua. *Ps. 62. v. ult.*

Supra, mi Lector, mel tibi propinavi, sed salsum. Nimirum suaseram, iis omnibus qui aliquid in alios imperii haberent, salem in capite, mel in ore, sale, seu maris amplitudinem in pectore ferendam. Quo hæc commendatiora sint, melli nunc butyrum addo. *Vide c. 58. o. 3. in hac parte.*

Quod divini à Bethlehem pueri, quod nostri Emmanuelis infantia mel & butyrum

rum in cibum habuerit, teſtatus Iſaias: Mel, inquit, & butyrum comedet, ut ſciat reprobare malum & eligere bonum. Hoc tibi mel, mi Chriſtiane, & hoc maxime butyrum ingero. Et ut appetentia ſit excitatior, En butyrum, quo veſcaris artificioſiſſimum, idque non è vili tugurio. *Iſ. c. 7. v. 15.*

Regiæ domus opulentiam nonnemo velut occulatus teſtis hunc fere in modum deſcribit. Tori ubique purpura ſtrati; ſtragula duplici byſſo inſignia plus artificio debebant quam naturæ. Præterea cultu mirabili ſtabant diſpoſitæ per cubicula ſtatuæ, quæ ſudantium vultus exprimere videbantur. Ego admiratus, inquit hoſpes, ingenioſam ſtatuarum novitatem, propius acceſſi, & materiam audaci digito ſcrutatus ſum. Sed profundius, quam vellem, fragilis materia manum admiſit. Perturbatus igitur imaginis cicatrice, fugæ conſilium cepi, cum ad latus ſe applicuit ſedulus miniſter, ſpumantemque generoſo potu pateram humaniſſime obtulit. Cumque incerto vultu æſtuarem, putavit ille tantis conventibus inſuetum numeroſæ domus frequentia perterreri. Itaque vanitatem timoris mei non ingrata conſolatione permulcens: Quid, inquit, exhorreſcis hoſpes; ad regalem ſtrepitum, quid triumphum credis quotidianæ familiæ rationem? Tu vero in aliud tempus ſtuporem differ; utere principalis domus beneficiis, & audaci manu frange ſtatuæ butyraceæ auriculam. Præſto ſum qui ſaturatis ſuaviſſimam potionem affundam. Cum ego negarem deformari ſtatuam oportere, ultro irriſit ſervus aulicus, & cervicem imaginis amputavit brevi gladio, qui ad hoc ex catenis argenteis de cingulo pendebat, &: Nondum ſcis, inquit, ſeptemdecim eſſe cubilia in quibus ſingulis ejuſmodi quatuor *Vere an falſo narret.*

imagines è marmore angulos adornant; præcisis cervicibus, quæ quotidie recentissimo butyro reparantur; tum ut populus in jentaculum destruxit extemporaneos vultus, frons subinde alia atque alia reponitur, & in diem septies ac decies renovatur delicatissimum munus. Nondum hora diei nona est, & jam centum quadraginta butyri pondo hoc palatium absumpsit. His atriensis dictis sumpsi audaciam destruendi formosum artificium, & inhiantem gulam liberalissime propitiavi tam opportuna butyri promulside.

Rusin. part. 1. Sat. mihi pag. 318.

Hoc ergo butyrum tam artificiosum hic ingero gustandum; Christianam submissionem ac mansuetudinem suadeo exhibendā. Hic aude, Lector, & imagini butyraceæ vel auriculam, vel nares, aut potius mollissima præscinde labra, & tuam inde linguam instrue. Disce petulanti linguæ non pari respondere petulantia: Disce, non turbulenter, non ferociter, non insolenter, non contumeliose, non arroganter & contumaciter laxare linguam: Disce si non mel & rosas, certe butyrum loqui. Hoc ajo; modeste, submisse loquendum ei, cui concordia & pax cordi est. Mollis responsio, quam Salomon adeo dilaudat, hoc illud elegans butyrum est, de quo loquimur. Ad frangendam alterius iram, non est præstantius, sed nec præsentius pharmacum ullum aliud, quam butyrum istud, *responsio mollis*.

Prov. c. 15. v. 1.

Olim infantibus recens lustratis, lac & mel dabatur, quod etiamnum Æthiopes faciunt. De prisco ritu clare Tertullianus: Inde, ait, suscepti lactis & mellis concordiam prægustamus. Idque ideo fiebat, ut Christianis omnibus submissio infantilis & mansuetudo altius imprimeretur. Ad rem Bernardus: Duo sunt, inquit, in lacte ovis, butyrum

Tertull. l. de Corona milit. c. 3.
Bern. serm. 2.

tyrum & caseus : bene parvulus noster eligere novit, qui butyrum comedens, caseum utique non comedit. Imitare tuum dominum, Christiane, & asperi sermonis coagulum repudia, apage hunc caseum, butyrum comede; furiosæ linguæ rabiem responsis frange quam potes mollissimis; non cultros, non gladios, sed butyrum loquere. Submitte te, & linguam quantumcunque improbam vicisti.

de Adventu Domini, medio.

Pueris, cum dentiunt, mel & butyrum, suasu medicorum datur, doloribus mitigandis: ego tibi mel & butyrum porrigo, ne dentias. Non est mollis responsio, quam exerti dentes comitantur. Iobus & David hos dentes graviter senserunt. Hinc illi ab utroque clamores: Infremuit contra me dentibus suis hostis meus. Dentes eorum, arma & sagittæ. Frenduerunt super me dentibus suis. Hos dentes, mi homo, non humanis carnibus fatiga; butyrum comede; verbis lenibus responde. Submitte te, & triumphas.

Galenus l. 10. de medic. Simpli. c. 10. Plin. l. 28. c. 19. Iob. c. 16. v. 10. Ps. 56. v. 5. Ps. 34. v. 15.

III. Tertium artificium est ad vitiosam alterius linguam tolerandam, *Deum adire, ac precari*; contumelias omnes Deo conqueri. Regi Sionis David usitatissimum fuit hoc artificium. Fatetur ipse: Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabã. Vt imitemur hoc, quemlibet nostrum rex ille sanctissimus hortatur: Revela Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet. Et educet quasi lumen justitiam tuam, & judicium tuum tanquam meridiem: subditus esto Domino, & ora eum. Ne dubita, æquissimus ille judex, qui trans cortinam videt omnia, humiliabit calumniatorem. Si Deus pro nobis, quis contra nos? Tu ora eum, & ipse faciet. Sapientissime dixit Siracides: Beatus, qui tectus est à lingua nequam, qui

Psal. 108. v. 4. Ps. 36. v. 5. & 6. Ps. 71. v. 4. Rom. c. 8. v. 31.

Eccli. c. 28. à v. 23. ad 28. in iracundiam illius non transivit, & qui non attraxit jugum illius, & in vinculis ejus non est ligatus: jugum enim illius, jugum ferreum est, & vinculum illius, vinculum æreum est. Mors illius, mors nequissima, & utilis potius inferus quam illa. Perseverantia illius non permanebit, sed obtinebit vias injustorum: & in flamma sua non comburet justos. Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus lædet illos. Num audisti, mi Christiane, quantum mali sit mala lingua? Sed num & illud audisti, & intellexisti? *Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis* &c: Tu ergo Deum ne relinque, sed puris amplexibus tunc potissimum stringe, crebris precationibus tunc maxime fatiga, cum linguarum mallei te tundunt. Tu ora eum, & ipse faciet.

Tacitus l. 1. histor. Sed dicas: si pessimi quique secretis criminationibus me infament ignarum, & quo incautior decipiar, palam laudatum. Quid hic faciendum? Quid Seneca fecit? Sed exemplis gravioribus te urgebo. Quid fecerunt tot sanctissimi viri? quid Christus fecit?

Quid multis ante Christum sæculis fecit Moses? Vir longe mitissimus; quis tamen eo uno fortior? quis rursus minus ultionis cupidus? qui quo populum infestiorem habuit, & ad convicia proniorem, eo impensius cœli Numen his propitium reddere perseveravit. Nam quanto magis pervicax populus insanis clamoribus ac querimoniis urgebat, tanto Moses ardentiores ad Deũ preces fundebat. Imo cum jam lapides furibunda plebs minaretur, hoc unum Moses in sui defensionẽ objecit, *refugere ad Deum*. Huic uni & soli injurias conquestus: Quid faciã, inquiebat, po-
Exodi c. 17. v. 14. pulo huic? adhuc paullulũ, & lapidabit me.

Hic

Hic à Deo jussus in populi gratiam aquas è rupe producere, ut injurias beneficiis pensaret, promptissime paruit. Sed neque Aaroni fratri conviciatus est, nec sorori, quod connubium Æthiopicum sibi exprobrasset, ideo minus benevole opitulatus est. Ita mansuetissimus virorum sæpius multiplicis linguæ furores precibus sedavit.

Quid Saram eximiæ sanctitatis feminam commemorem? Iaciebat in eam ancillaris temeritas maledicta & probra, interfectricem virorum nominans, quæ pluribus nupsisset, sed in nullo connubium diurnum esset sortita; quæ septem maritos subita nece præcipitasset in tumulum. Et ut calumnia hæc graviore pondere sauciaret: Numquid & me vis occidere, ajebat famula, sicut jam occidisti septem viros? Ad hanc vocem Sara perrexit in superius cubiculum domus suæ, & tribus diebus, & tribus noctibus non manducavit, neque bibit, sed in oratione persistens deprecabatur Deum. Ita nec Sara flammas à maledica lingua immissas potentius restingui posse censuit quam Oratione.

Vide supra c. 33. de Calumnia §. 2.

Tob. c. 3 v. 9. 10. 11.

Incendium à præcipiti Phaëthonte factum, felicissime compescit oratio.

IV. Hoc igitur quartum hic artificium est; *Suam hac in re patientiam ad exempla sanctiora erigere.*

Narcissum Hierosolymorum Antistitem virum eximia virtute præditum, & præsertim in castigandis vitiis animosum homines perditissimi, monitori optimo nimisquam asperi, fœdis calumniis infamare sunt aggressi, & prout consutis dolis inter se convenerant, jurejurando etiam criminationes firmarunt, quo magis fidem facerent plebi cito credulæ. Illorum unus dejerans: Si falsum, inquit, dixero, male peream incen-

Euseb. Cæsar, l. 6. c. 6 Nic. l. 5 c. 9.

dio. Alter: Si fefellero, ait, me lues pessima invadat. Tertius non minus seipsum execratus si mentiretur: Omnem, inquit, oculorum diem perdam, ni talis, ut dixi, sit Narcissus. Vix tamen ulli sunt reperti, qui vel juratis crederent, ob testatissimam tot annis castimoniam Narcissi. Et quid ad hæc ipse Narcissus? Falsissimæ criminationi graviter indignatus, sed quia solitudinis ac sapientiæ amantissimus erat, tacuit, cessit, calumniatorum oculis se subduxit, Deo sibique vacaturus inter feras, quæ saltem calumniari nescirent. At sublimis ille Oculus qui conspicit omnia, nefariorum hominum scelus quod non potuit non videre, mox in apertum protraxit illis ipsis suppliciis, quæ sibi scelerati optaverant. Et primus quidem obtrectatorum, scintilla in incendium gliscente, in suamet domo cum omni familia miserrime conflagravit. Reperit quod optavit. Et videbatur facinus illud non unius sed plurium vel innocentum capitibus expiandum. Alter calumniator ille, capitali peste, quam imprecatus sibi fuerat, à calce ad verticem infectus, Numine sic vindicante contabuit. Hoc habet; votis suis periit. Tertius sociorum calamitate doctus resipiscere, confictas à se atque sociis calumnias publice fassus est, nec tamen ultorem Deum penitus effugit. nam tanta pœnitudinis acerbitate percellebatur, in fletum tam uberem solutus, ut utrumque lumen lacrimis extinxerit. Vivus, sed cæcus, & ad productius supplicium superstes. Ita Narcissus sceleratas linguas superavit tolerando.

Theodosius Imperator hac improbarum linguarum victoria plane admirandus. Verba Theodosii agnoscite: Si quis, inquit, modestiæ nescius, & pudoris ignarus, improbo petulantique maledicto nomina nostra credi-

crediderit lacessenda, ac temulentia turbulentus obtrectator temporis fuerit, eum pœnæ nolumus subjacere, neque durum aliquid, neque asperum sustinere: quoniam si id ex levitate processit, contemnendum; si ex insania, miseratione dignissimum; si ab injuria, remittendum. Audiant & imitentur Christiani principes. Ab obtrectatoribus nemo liber, nec summa quidem fastigia.

Cato Porciæ gentis princeps, senator optimus, Imperator præclarissimus, orator exactissimus, quater & quadragies caussam dixit, diversis odiorum & contumeliarum machinis appetitus: semper absolutus est. Camillum exulem ni vidisset Roma, periisset. Scipionem Carthagine & Africa sua majorem pæne vicisset calumnia.

Quis magnorum inter Christianos non retulit vulnera ab hoc detractionis morsu, quis non venena ab hac vipera? Christus ipse an non audiit: *Samaritanus es, Dæmonium habes; vini potator, populi seductor?* Ecquem non ambussit hæc flamma?

Optime dixit Gregorius Nazianzenus: In bonam partem hoc accipe sancta Trinitas; nec tu stultorum linguas penitus effugisti. *Naz. orat. de humana Christi Nativitate, & ora. 3. de Pace.*

Christo Domino in os objectum: In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia. Quam vere Lingua, *Vniversitas iniquitatis*, dicitur! *Luc. c. 14. v. 15.*

Sunt certæ diei horæ quas Superbia, & Avaritia, & Luxuria inter se dividunt: Lingua, non unam tantum diei partem, omnes sibi horas vendicat, Mundus iniquitatis est, omnia capit, omnia continet. Qua demum ratione? Qua charta solet geographica descriptum Orbem. In hac explicato digito, Hispaniam, Italiam, Poloniam, Galliam, Germaniam, aliasque Orbis partes designa-

mus. Sed chartæ huic geographicæ, coloratæ Linguæ nemo fidat; mendacissima est, grandia minuit, parva extendit, alta deprimit, ima extollit, pro libitu pingit & fingit. Quantum, putas, Deus à mendacio distat? Quantum Christus à Beelzebub? Immensum, infinitum. Lingua tamen audet, & Deo mendacium, & Christo dæmonium affingere. Quod si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus? Ergo non sanæ mentis, & plane fatuus est, qui viam quam ad cælum facit, ad chartam tam mendacem dirigit. Innumeris modis Lingua decipit, terret, seducit, dejicit, configit.

Matth. c. 10. v. 25.

Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, certe nec domesticis ipsius parcent. Non est servus melior Domino suo.

Et Detractio quidem fulmen imitatur, quod improvidum & imparatum ante perimit quam periculum denuntiet; quodque firmissima fere impetit, vilissima & humi serpentia negligit, ita illa in optimos quosque sævit, ut prope signum sit viri aut magni, aut ad magna nati, pati linguas detrahentium. Nam cum Detractio fere ab æmulatione proficiscatur, solaque magnitudo aut parta aut sperata æmulationum materia sit, in magnos exsurgunt hæ linguæ, ac non nisi in tales venena jaculantur. Magnitudinem enim alienam famamque, cum dedecus suum æmulus existimet, consurgit in adversarium, eumque densa linguæ grandine velut saxeo imbre obruit. Fieri non potest, inquit Chrysostomus, ut qui virtute excellunt, apud omnes bene audiant. Nequaquam tamen dolendum est, si male audiamus, sed si jure male audiamus. Quo sensu præclarissime dixit Epictetus: Quid vero Antisthenes ait? An id nunquam audivisti?

Scri. in Pol. l. 1 c. 17.

Chrys. serm. de calu.

Epict. lib. 4. differt. c. 6. med.

Re-

Regium est, Cyre, cum recte facias, male audire.

V. Quintum ad nequitiam linguæ vincendam artificium est, *Contemnere hæc linguarum, aut calamorum vulnera.* Contemne, & vicisti. Nam hæ linguarum insidiæ sæpissime non lædunt, nisi volentem. Adyanton herba licet aqua perfundatur aut immergatur, siccæ tamen similis est; sic cum homini probo contumelia infertur, non inhæret. Quod si tu sapias, nulla re magis testatam facies innocentiam tuam quam calumniarum & detractionum contemptu ac neglectu. Vt scias, omnis calumnia & obtrectatio fœtidæ similis est cloacæ, quæ quo plus movetur, plus fœtet. Nosti, Camerinam non esse movendam. Neque enim miser est, qui audit convicium, sed qui facit. Convicium porro potentissime regeritur, cum convicio non respondetur. Non enim acerbius est convicium, quam conviciatorem neglectu ostendere indignum cui respondeatur. Ille magnus & nobilis est, qui more magnæ feræ, latratus minutorum canum securus exaudit. Ita molossos generosiores aut leones imitemur, qui circumlatrantibus catellis non solent allatrare, mera imparium indignatione & contemptu. Contemne & tu has linguas, quæ non sauciant nisi resistentes.

Ad naturam rei præclarissime dixit religiosus ille scriptor: Quid enim sunt verba, nisi verba? Per aërem volant, & lapidem non lædunt. Si reus es, cogita quod libenter emendare te velis: si nihil tibi conscius es, pensa quod velis libenter pro Deo hoc sustinere. Et quare tam parva tibi ad cor transeunt, nisi quia adhuc carnalis es, & homines magis quam oportet, attendis. Ecquid verba, quid calami nocere possunt animo qui

Thom. de Ke. lib. 3. Imit. Christi c. 46. n. 1.

mo qui Deo nititur? Quod grando tectis, quod fluctus rupibus, hoc calumnia potest, cum in virum inciderit. Vis vincere? vis hostem frangere? de inimico triumphum agere? Comtemne. certa est victoria in solo
Seri.l.c. comtemptu. Vis adversarium mœroribus exedi? ride. Vis indignationibus lancinari? nec verbo dignare. Vis videre supplicem? beneficiis cumula.

At durum, acerbum, ac miserum est tot pungentibus linguis velut jaculis configi. Durum, sed sæpe fructuosum, acerbum sed salutiferum, miserum sed gloriosum. Exosculemur hanc bene merendi materiam, hanc messem cælo invehendam, hanc vindemiam dominicis cellis inferendam.

At excido, inquis, Principum gratia. Modo non excidas Dei. At forsan ideo spoliaris opibus? Nemo te spoliabit æternis. Privaris dignitate? Nemo te bona conscientia privabit. Vituperant te homines? Sed honorabunt Angeli. At multos experiris inimicos & vexatores? Modo amicum habeas & protectorem Deum. Comtemptus jaces? Exurge cælo. Condemnaris? Iudice Deo absolveris. Animum ergo adversus hæc para, & scito vix ullum virum bonum ab his linguæ jaculis vivere invulneratum. At satius est criminationibus sordidari cum bonis, quam falsis laudibus honestari cum improbis.

Pericles, qui quadraginta annis Atheniensium Rempublicam gubernavit, vir disertissimus, suggestum conscensurus ut ad populum diceret, diis vota faciebat, ne ullum sibi verbulum, se imprudente aut invito effluεret, quod ad Rempublicam minus pertineret: Hic, inquam, Pericles temerarium & insolentem conviciatorem, per diem integrum, idque in publico patienter tulit. Neque

que vesperi cum se domum reciperet, adhuc maledictis insectantem à se repulit. Postremo, cum jam in domus limine, sub primam noctem, consisteret, conversus ad servum Pericles: Heus, inquit, mox facem expedito, & hunc civem domum reducito. Sic homo improbus ab injuria & contumelia gratiam reportavit.

Hoc prorsus est convicia, calumnias, & maledicta magnanimo contemptu digerere.

Quid igitur hæc linguarum tonitrua tantopere nos terrent? in fumum evanescent: Quid detractiones & calumnias, quid probrum & infamiæ notam adeo reformidamus? Augustinus contra hæc nos animans: Opprobria hominum, inquit, nolite metuere, & detractione eorum ne superemini, nec quod nos spernant magni duxeritis, sicut enim vestimentum, ita per tempus absumentur. Et dicti rationem reddens solidissimam: Crimen falsum, inquit, reum non facit hominem, nisi apud judicem hominem: ubi autem Deus judex est, nullus falso crimine læditur. Deus qui justificat, quis est qui condemnet? *Aug. tom. 2. epist. 137. circa med. & in psa. 18. vers. 134. Rom. cap. 8. v. 34.*

VI. Sextum est: *Silere*, ac generosa taciturnitate detractiones & calumnias concoquere. Sile igitur, alioqui crabrones irritabis refutando. Sile, ne pervulgentur, quæ nescienda potius & sepelienda essent. Cum respondetur, cum excusatur, cum jure agitur, longe lateque infamiæ nota perfertur, quam multo tutius silentium sepeliisset. Qua de re Seneca illustrissime: Qui primis, inquit, defungi malis potuimus, in majora devolvimur. Quosdam unius verbi contumelia, non æquo animo lata, in exilium projecit: & qui levem injuriam silentio ferre noluerant, gravissimis malis obruti sunt, in- *Sen. l. 2 de Ira c. 14.*

indignatique aliquid ex pleniſſima libertate diminui, ſervile in ſeſe attraxerunt jugum. Quod ſi reprehenderis à quo non deberes, nec modo quo deberes, illud velim cogites, quod ſapienter dixit Romanus ſcriptor: Nulli patientius reprehenduntur, quam qui maxime laudari merentur. Itaque ſilendo reprehenſionem admitte, illamque in encomium tuum taciturna patientia converte.

Plinius Secun. l. 7. epi. 20. ad Dionyſ.

Sunt quædam vulnera, quæ melius ſit non tetigiſſe;

Plurima curando fieri pejora videmus:

Eccli. c, 20. v. 7. Neglige, & tace; ita ſanabis. Homo ſapiens tacebit uſque ad tempus.

Contra verboſos noli contendere verbis.

Sile & diſſimula, ut adverſarius arbitretur detractiones ſuas à te neſciri. Nam plerunque qui ſua dicta putat ſentiri, putat etiam de vindicta cogitari: itaque ſe parat, ne hoſtis inveniat imparatum.

Quemadmodum vero Fabius Maximus (quem olim Ovem appellabant) pugnam opportune fugitans, & Annibalem magis eludens quam conflictu frangens, ducem antea invictum, mora vicit & patientia; ita qui cedit & ſilet, linguamque verberantem non reverberat, ſed declinat dextre, hic victor eſt, hic vacillantem concordiam reſtituit cedendo & ſilendo. Ita Socrates Xantippen uxorem clamoſiſſimam placavit non reſpondendo. Medicamentũ injuriarum & contumeliarum omnium probatiſſimum eſt ſilentium. Tam injurias ferentem quam inferentem ſanat: ſola offenſarum commemoratione animorum vulnera recrudeſcunt. Silentium ad dolentis animi perturbationem ſedandam valet plurimum. Optime miſerias ferunt qui abſcondunt. Hinc Rex iratam non ſine cauſſa Reginam ſic alloquitur:

Deſine

Desine meque tuis incendere, teque querelis. *Virgil. lib. 4. Ænei.*

Canum in pagis allatrantium ira non melius defervescit, quam transeuntis viatoris silentio, cautaque patientia. Apum circumvolitantium aculeos non difficulter exit illæsus, quisquis inter eas fuerit quietus; repugnans & procax læditur. Pax silentii effectus, & velut filia est.

Angeronam silentii Deam ore obsignato repræsentarunt prisci. Hanc autem, Macrobio teste, in templo Volupiæ, quæ delectationis & gaudii Dea fuerat, collocarunt, ut tacite significarent, eum qui silere, & injurias toleranter ac placide ferre didicisset, ingenti delectatione, voluptate maxima perfundi. Nimirum in templo Volupiæ sedet Angerona: oris obsignati homo placidæ Voluptatis ædem incolit. *Macro. lib. 1. Saturn.*

Sed & hoc insuper habet hominis læsi silentium; plerunque patrocinia & hominum & ipsius Dei læso conciliat. Moses ad suos proclamat: Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. Magdalenæ silentis & lacrimantis patrocinium suscepit Christus, non solum adversus Iscarioten, sed etiam adversus hospitem suum & convivatorem. Et ipsius Christi tacentis ad tot tamque capitales hostium accusationes Pilatus quantus ex judice patronus est factus? *Exod. c. 14. v. 14.*

Maronem poëtarum principem Filistus quidam orator, facetiis vexare solitus, audiente Augusto Cæsare, elinguem dixit, sed nec si linguam haberet, caussam propriam tueri posse objecit. Cui Maro: Tace, inquit, rabula. Nam mea hæc taciturnitas caussæ meæ defensorem fecit Augustum: & hac tuba, cum volo, loquor, quæ ubique & diutissime audietur.

At dicas: Qui se pro ove gerit, à lupis devorabitur.

Neque

Neque nos ubique, & in omni caussa tacendum dicimus. Interdum pax ambienda est responsione, sed ea mollissima. In curia & judicio si rei familiari, si famæ aut vitæ periculum sit à silentio, loquendi locus erit. At vero domi, in mensa, in platea, in agro, in jurgio, in lusu, in sympoſio tutissimum semper silentium, præsertim cum in linguam improbam pugnandum est. Hic vetus Germanorum verbum verissimum: * Duorum sapientior, tacebit prior. Nam ille sapientior est & melior, qui citius retulit pedem, cum utrimque certatur. Neque hoc ignaviæ signum, sed fiduciæ.

Res certa est: plerunque manu tardissimi sunt, qui promptissimi lingua; multiloqui ac magniloqui, vix unquam strenui. Homericum Thersiten hominem ignavissimum, sed protervissime convicianitem Achilles pugno interfecit, Goliathum David lapide prostravit. Nimirum canes illi magis degeneres minime mordent, qui plurimum latrant. Et Hieronymi sensu: canis latratu tam bonus facile fugatur.

Philip. Bosq. Cave. Laur. con. 7.

Cum virorum ille mitissimus Ioannes Canonicus, ut vocant, regularis, cum amicis familiariter colloqueretur, domesticorum unus in conclave irrupit, & minis atque clamoribus omnes exterruit improbus latrator; in Ioannem singulariter velut è plaustro jecit convicia. Ioannes fellis expers, columba placidissima insanum nec verbulo percussit. Hic amicorum quispiam: Cur obsecro, inquit, mi domine, ad dicta tam atrocia siles? tuam ipse famam conculcas. Ejice foras calumniatorem. Huic Ioannes sedate: Si flamma, inquit, domum corripuerit, num tu oleum affundas? Hic homo totus ardet, & furit;

Sur. 10 Octobr. c. 9. in vita.

* Der gscheider schweigt vor.

furit: at nosti, nihil esse deformius, quam furiosis respondere. Sicut in morbis nihil perniciosius, quam pharmacum immaturū.

Primam iram nemo audeat oratione mulcere; surda est & amens; dandum illi spatium, dum remittat. Atque hoc medicorum scitum est, qui negant in accessionibus medendum.

Huic homini, hoc quidem tempore velle medicinam adhibere, esset occidere. Vbi remittente insania, nonnihil ad se redierit, curationem admovebimus.

Hoc est prorsus Davidem agere, & furiosum Saulem placare cithara. *Ps. 63. v. 8.* Contra iratorum contumelias pharmacum est præclarissimum, TACERE. Aut enim potentior de te male locutus est, aut imbecillior: si imbecillior, parce illi, si potentior, parce tibi, & noxam cave. Sunt qui cum audiunt vel leviter sibi detractum ab aliis, mox grandem meditantur vindictam: ita sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum. At iniquum est pueruli sagittula vix læsum, mox vulnera & cædes coquere. Non est argumentum certius magni animi, quam improba lingua verberatum non reverberare. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. *2. Cor. cap. 1. v. 12.*

Hic pulchre Gregorius: Quid enim, inquit, si homines laudent, & conscientia accuset? aut quæ debet esse tristitia, si omnes accusent, & sola conscientia nos liberos demonstret? Valde miror cur vos qui cor fixistis in cælo, verba hominum agitent in terra. Dux bonorum Paulus dicit: Opus suum probet unusquisque, & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero. *Gal. c. 6. v. 4.* Si laudibus lætamur, & detractionibus frangimur, gloriam nostram non in nobis, sed in aliorum ore posuimus. *Gre. l. 8 epi. 45. & l. 9. epi. 39.*

Quid autem aliud detrahentes faciunt, nisi

nisi in pulverem sufflant, atque in oculos suos terram excitant, ut unde plus detra-ctionis perflant, inde magis nihil veritatis videant. Quæ omnia Chrysostomus suo etiam calculo confirmat, nam de calumniatoribus & detractoribus mentionem injiciens: Possum, inquit, facere malam famam, sed non interficere conscientiam. Tu igitur, quod Isaias monet, vide ut sileas; noli timere, & cor tuum non formidet. Longe gloriosius est, ad imitationem Christi, injuriam tacendo tolerare, quã superare respondendo.

Chrys. hom. de Susanna.

Isa. c. 7 v. 4.

VII. Septimum in tolerandis aliorum linguis artificium est, *Cæleste præmium suspicere.* Ecquid queri potes de conviciis, detractione, calumniis, cum hæc augmenta sint cælestis præmii? Contumelias omnes & injurias centuplo Deus æternoque fenore pensabit. Detrectas luctam? recusas gloriam, abjicis coronam. Qui certare non vult, is præmium aspernatur; qui pati abnuit, cælum sibi displicere non dissimulat. Quæ enim hæc justitia, quæ esset verecundia, sperare præmium, repellere laborem? Ab incunabilis Mundi semper passa est innocentia.

Historiam omnem, Græcam, Latinam, barbaram; sacram, profanam volve, & nusquam non cernes Virtutem jaculis petitam, præcipue venenatis jaculis Linguæ.

Nil in Orbe tam sanctum cui Lingua vitiosa parcat. Hæc lapides jacit, & tela spargit, ut viam ad cælum si non inviam, certe reddat impeditam. Quid trepidamus, quid in via subsistimus, quid oculos retro flectimus? hanc semitam ad cælum dux Christus, totque centena millia comitum signarunt sanguine. Neque tamen nos ad sanguinem hic provocamur: mollior detractionum pugna est, quæ vix supremam cutem ferit, ac ne ferit quidem, si contempseris. Sin alte in ani-

animum admiseris, non verba sunt, sed vulnera, quibus tamen præmium cæleste promissum non est. Lingua feriri, & non referire, hoc Christianum, hoc cælo dignum est.

*In hanc rem expedit, non omnia videre, non omnia audire. sic multæ nos injuriæ transibunt: ex quibus plerasque non accipit, qui nescit. Non vis esse iracundus? ne sis curiosus. Qui inquirit quid in se dictum sit, qui malignos sermones etiamsi secreto habiti sint, eruit, seipse inquietat.

Verborum in te prolatorum ruminatio, scrutatio, & pro tuo sensu explicatio eo perducit, ut videantur esse injuriæ quæ profecto non sunt. Abduc ergo animum ab auditis, & erige ad alta.

Et quis prudens omnium ore & calamis, dicta factaque sua probanda speret? stultitiæ hoc magnæ est. Prudentia liberiore locutione non offenditur, imo gloriatur cum patitur linguas, quæ fere in magnos venena sua jaculantur; uti fulmina in firmissima quæque sæviunt, transeunt mollia, velut robore suo indigna.

Sed nimis quam dolet, inquis, cum lingua nocente verberatur innoxius. In promptu solatium est; cum Iobo animose dicat sic saucius: Ecce in cælo testis meus, & con- *Iob.*
scius meus in excelsis. Si ergo nobis, inquit *c. 16.*
Gregorius, est testis in cælo, testis in corde, *v. 20.*
dimitte stultos foris loqui quod volunt. Qui *Gre. l. 8.*
vitæ suæ in cælo testem habet, judicia (*& epi. 45.*
linguas) hominum in terra pertimescere non *ad Palladium.*
debet. Apostolus suo id exemplo docens: *& l. 9.*
Mihi autem, inquit, pro minimo est, ut à *epi. 39.*
vobis judicer, aut ab humano die. Humanis *ad*
major, facile judicia & linguas hominum *Theotistam.*
contemnet. Quid enim refert cujus auxilio *utraque*
cælum conscendas? satis est conscendere. Ni- *dignissima*
hil interest an nomen tuum morbus, an gla- *le-*

 dius, *gi tota*

dius, an lingua inſcribat cælo: modo inſcribatur; tu beneficio fruere. Et ut æger pulſa invaletudine, rigidas medici manus præmio donat, ita tu has linguas honora, ſine quibus res ſecundæ fortaſſis oblivionem Dei conciliaſſent. Nam proſpera plures excludunt cælo quam adverſa.

Caſsianus ſac. Coll. 18 c. 14. Impetravit olim, quod Caſſianus narrat, ab Athanaſio urbis antiſtite Alexandrina matrona tam dives quam nobilis, ut una aliqua è viduis, quæ ſacri ærarii ſumptibus alebantur, ſibi daretur alenda. Data eſt illi mulier miti ſuavique ingenio, & lingua prorſus modeſta. Sed optimæ matronæ ſatis factum non eſt. Siquidem patientiam ſuam hac ratione nihil profecturam credidit, cum ſciret virtutem ſine adverſario marcere. Itaque aliam ſibi dari ab antiſtite popoſcit. Athanaſius mentem feminæ non ſatis aſſecutus, dari juſſit aliam, ſed inhumanam, pervicacem, iracundam, & multo peſſimæ linguæ feminam. Hanc matrona nobilis domum adduxit. Mox furia illa ingenium detexit, nam pro pia liberalitate ac lauto hoſpitio convicia ſolum, & obtrectationes atque maledicta, imo & verbera reddidit. Nihil in ea obſequii, nulla gratiarum actio; quicquid fere prolocuta eſt, fœdiſſima oris ſpuma, & merum jurgiorum ſemen fuit: vix quidquam pro ſana loqui noverat. Hic matrona nobilis ſibimet applaudere, & multum gratulari; hic in ſinu gaudere, cælumque ſitientibus oculis ſuſpicere; hic Deum ardentibus precibus venerari, eique gratias agere, quod ſuam patientiam his exercitiis erudiret; denique ad Athanaſium redire, eique pariter amplas habere gratias, quod ſibi eam demum dediſſet viduam, per quam ad patientiæ cultum jugiter exerceretur, atque ſic via longe certiore duceretur ad cælum. Hæc profecto heroidem

dem ſapiunt Chriſtianam. Imitemur, ſi cælum amamus. Spe certa cæleſte præmium expectat, qui Linguæ flagellum patienter tolerat.

Agnoſcamus ergo Domini voces: Beati eſtis cum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adverſum vos mentientes, propter me: gaudete: & exultate quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis. Æternis nati, deligamus æterna. *Matth. cap. 5. v. 11.*

Epilogus in PHAETHONTEM.

VOlúmini prolixiori, Lector, da veniam, quam bis terve jam supra, sed obscurius petii. Quædam dicenda, quædam sæpiuscule ingerenda, quædam etiam inculcanda fuerant; *Opportune, importune*, Tarsensis Ecclesiastæ monitu.

2. Tim. cap. 4. v. 2.

Sed objicias: Quid prodest aperta monstrare, quid clara explicare? Plurimum. Et caussam à Romano sapiente audi: Multa vel ante oculos posita transimus; sæpe animus etiam aperta dissimulat: ingerenda est itaque illi notitia rerum etiam notissimarum. Plurima scimus, sed non facimus. Scimus, non esse ditioribus & potentioribus adulandum, iis tamen adulamur: scimus, non temere jurandum, non mentiendum, non obmurmurandum, nihilominus & juramus, & mentimur, & obmurmuramus audacissime. Itaque reducendi sumus ad memoriam, idque frequentius. Sæpe agitari debent, sæpe versari salutaria hæc monita, ut non tantum nota sint nobis, sed etiam parata. Hinc dictioni sæpius laxandæ fuerant habenæ, quando aliqua non monstranda tantum, nec tantum explicanda, sed sæpius iteranda, & prorsus inculcanda sunt. Atque hinc

Juven. sat. 1. initio.

—— *summi plena jam margine libri*
Scriptus, & in tergo necdum finitus Orestes.

Scripserat olim Euripides, poëta tragicus Orestis furiosi juvenis res gestas. Poëtam hunc verbosior secutus alius, qui ubi margines omnes versibus implevit, etiam in tergo voluminis, contra quam veteres solebant, ver-

versus exaravit, nec tamen tragœdiam finiit.

Idem pæne hic accidit, Orestem plane scripsi, aut simillimum Oresti Phaëthontem, juvenem furiosissimum, qui sibi plurimum sapere videbatur, cum nihil saperet. Quod placidum quidem, sed periculosissimum furiarum genus est.

Phaëthontis, seu, Aberrantis Linguæ præcipitia, quantum subsecivis horis licuit, explicavi. Sed nullus etiamnum finis est scribendæ hujus tragœdiæ. Ita

——*in tergo necdum finitus Orestes.*

Orestis aut Phaëthontis furores nondum omnes, nondum satis percensui. Post multa jam dicta, dicenda restant plurima. Optime dixit Alphonsus Salmeron, Linguam esse Alphabetum seu congeriem omnium vitiorum. Quis est enim, ait sapiens Hebræus toties nominatus, quis est, qui non deliquerit in lingua sua? *Eccli. c. 19. v. 16.*

Augustinus ubi dixisset, hoc elogio Ciceronem affici:

——*Romani maximus auctor*
Tullius eloquii——

Lucan. l. 7. circa initium.

Nullum unquam verbum, quod revocare vellet, emisit: sapienter addens: Quæ quidem laus, inquit, quamvis præclarissima videatur, tamen credibilior est de nimium fatuo; quam de sapiente perfecto. Quis ergo est qui lingua non deliquerit? *Aug. epist. 7. ad Marcellinum, post initium.*

Omnem hominis ætatem lingua inficit. Ceterorum vitiorum indoles plerunque certam vitæ partem occupat: gula pueritiam, juventam incontinentia, viriles annos ambitio. Vitia deinde pleraque omnia cum senescentibus senescunt, & sensim cum suis dominis emoriuntur. Solum linguæ vitium ætatem omnem, & omne vitæ curriculum varie inflammat. Non raro quo adultiores & seniores, hoc & loquaciores sumus; comœ-

dias recitamus & tragœdias longissimas; ut nec in tergo quidem finiatur Orestes. Attende jam decrepitos quosdam, sed eximie garrulos senes, qui omnem vitæ suæ historiam prolixis oppido narrationibus exponunt. Membra omnia in ipsis fracta, vires exhaustæ; vix gradi possunt, vix spirant, lingua tamen in eis etiamnum est vivacissima; dies totos garriendo frangit, nec tamen fatigatur.

O malum irrequietum! ô rotam sponte currentem, & indefessam! Phaëthon stultissime, quo excurris, quo præcipitas? Sepulchrum tibi quæris, sed grande. Totus terrarum Orbis tuus est tumulus, quem dum totum imples, totum incendis. Nec satis tibi est in hunc tumulum injicere teipsum; mille tecum (quid ajo?) sexcenta millia rapis funera tuis incendiis ambusta.

Trojam olim, Saguntum, Numantiam, Corinthum, Carthaginem, nobilissimas civitates arsisse, prisca narrat historia. Parum est hoc temerario Phaëthonti, Linguæ præcipitanti, unam alteramve urbem incendere; toti Orbi flammas subjicit loquendo, & unum facit rogum tot amplissima regna. Nulla enim est regio, nulla civitas, nulla curia, aula nulla, tribunal nullum, nulla platea, nulla domus, sed nec ullæ sunt latebræ, quas iste Phaëthon, vitiosa lingua, litibus, calumniis, obtrectationibus, mendaciis, libidinibus, perjuriis, tumultibus non impleat. Orbem
Hier. c. inspice, & verum me dixisse fateberis. Ne-
9. v. 8. mo, quod bonum est, loquitur.

Olim domorum ostiis inscribebatur Tuscorum lingua, *ARSE VERSE, hoc est, Ignem averte, seu, Caute custodi. Hoc suo quisque pectori rectius inscribat: Linguæ ignem cautissime custodi. Pessimus auriga

* Hütets Fewr wol.

riga Phaëthon, Lingua temeraria, incendit terras, Iros & Codros, Cræsos & Darios amburit; ardet Orbis, nusquam non incendium vivit.

Quid hic consilii, obsecro, quid auxilii est? * Quas situlas, quos harpagones his ignibus admovebimus? Iam supra duodecim monstravi situlas huic incendio, si non extinguendo penitus, ex parte saltem compescendo: Duodecim suggessi remedia Linguæ improbæ curandæ. Proximum ex his, & plerunq; tutissimum, est silentium, quod flammas subinde miraculo etiam domare potest.

Narrat Cameracensis proëpiscopus, quem supra sæpius laudavi, in Brabantia cœnobium esse, Affligemium, sancti Benedicti familiæ assignatum, viros in eo moribus religiosissimis vivere. Erat in hoc cœnobio monachus, cui Radulphus nomen, silentii amantissimus. Inde Radulphus Tacens est appellatus, nam totos sedecim annos nec verbulum cum ullo mortalium est locutus; totus alloquiis divinis deditus. In eam porro familiaritatem Dei se dedit, ut orto illic incendio, jamque per totum monasterium grassante, ignis furorem lingua sistere sit aggressus. Cum enim Radulphus humana subsidia jam succumbere videret, tanto animosior divinam opem sperare cœpit. Mox igitur in genua procumbens, precibus quam potuit ardentissimis, auxilium è cælo imploravit. Nec frustra. A precibus ingenti plenus animo, linguam tot annis velut sepultam jussit vivere, dixitque hæc omnino verba: *Stes ignis hac hora*. Stetit profecto ignis, & suæ voracitatis oblitus voci humanæ paruit. Ita incendium sine vi alia penitus extinctum est. En vires ac potentiam silentii!

Thomas Cantipratanus l. 2 de sui ævi miraculis c. 13 n. 4. Bruxellæ adjacet, notum Belgis & celebre.

* Fewrkübel und Fewrhaggen.

Hoc ajo, Phaëthontis ignes, seu, Linguæ incendium nihil potentius sedat silentio. Silentium est illa situla, quæ in Linguæ flammas effundenda. * Silendo avertimus ignem. Sapienter scripsit Philo: Tace, & audi, pulcherrimum præceptum. Qui narrant, quæ non decet, non eloquentiam ostendunt, sed silendi impotentiam. Et propterea non ad canoram & stridulam cicadam, sed ad laboriosam & taciturnam formicam nos mittit Salomon. Vbi Lingua silentii frenos excutit, ibi præcipitium certum, & incendium. Cum gemitu dixit Ambrosius: Fovea alta est os malevoli, grãde innocentiæ præcipitium.

Philo, l. Quis divinarum rerum hæres, initio.

Amb. lib. 7. epi. 44.

Vide primam omnium in fronte imaginem, ubi ruptis retinaculis equi quadrijuges infreni volitant per æthera cursu, demum in præceps ruituri. Talis est lingua taciturnitatis impatiens. Imo, Theophrasti sensu, magis fidendum est infreni equo, quam incomposito verbo. Eam ob caussam, Boni viri, cum beato Gregorio loquor, freno consilii retinent præcipitationem verbi, & caute considerant, ne relaxantes linguæ lasciviam, auditorum conscientiam incauta locutione transfigant. Qui os claudit, cum ira, vel vindicta similisve malignior affectus stimulat, non aliud facit, quam qui insano gladium eripit. Revera turpe non est, mutum & elinguem videri, cum loquendi periculum est.

Laërtius l. 5. c. 2.

Gre. l. 5 moral. c. 11. post med.

Cum Valentiæ beatus Vincentius verba faceret ad numerosissimum populum, natali die Ioannis Baptistæ, mulier ab ortu muta per confertam plebem ad sacrum oratorem illum perducta est. Vincentius spem ac fidem eorum qui feminam adduxerant, miratus, oculis cælo sublatis, dictionem tantisper intermisit,

Petrus Ransanus Panormit. in vita S. Vincentii l. 5. c. 1.

* Mit stillschweigen verredt sich niemand.

misit, & ad mulierem versus: Quid vis, ajebat, ô filia? Mox illa non impedite respondens. *Panem*, inquit, *& Linguam, ô domine.* Ad quam denuo vir sanctus: Panem, ait, quotidianum, dum vixeris, habebis; officium linguæ non impetrabis. Tu vero gratias age divinæ bonitati, quæ tibi negat obfutura. Lingua tua nisi sic esset ligata, esset mordacissima, animi corporisque interitum allatura. Cave igitur hoc in posterum à Deo petere, quod non concedet nisi iratus. Atque ab eo tempore, ut prius, omni usu linguæ caruit. Septennio post hæc superstes, pane non eguit, nec linguam amplius desideravit, religioseque obiit.

O ergo periculosas preces! Da Deus, Panem & Linguam. Vitam quam panis servat & nutrit, plerunque perdit, aut certe inficit Lingua. *Longe tutius peteremus panem atrum ac sordidum; Linguam candidam ac mundam. Hoc regum sanctissimus, hoc prudentissima reginarum, hoc optimi quique viri petierunt.

Rex David precatur: Domine labia mea *Ps. 50.*
aperies, & os meum annuntiabit laudem *v. 17.*
tuam. Non loquar, nisi tu clave tua referaveris os meum, ad tuas non meas laudes efferendas. Ergo, Repleatur os meum laude, *Ps. 70.*
ut cantem gloriam tuam. Fuit cum esuriret *v. 9.*
rex David, & pane mendicato viveret. Hoc tamen non deprecatur, neque rogat ut nunquam desit panis: potiora poscit, linguam in Dei laudes expeditam flagitat.

Nec aliter precata Esther regina: Tribue, *Esth.*
inquit, sermonem compositum in ore meo. *c. 14.*
Idem *v. 13.*

*Grob Haußbrot/und ein fromme gschlachte Zung / stehn nicht ubel bey ein ander.

Ephrē de Passionibus Animi. Idem beatus Ephrem his verbis expetit: Digitus gratiæ tuæ, Domine, ſemper moveat linguam meam, tanquam nervum citharæ ad gloriam tuam. Concede mihi, Salvator, petitionem cordis mei, fiatque lingua mea velut cithara ad reſonandum jugiter laudes tuas.

Hæ preces tutæ ſunt. Da igitur, ô Deus, Panem & Linguam. Non primarium, non * niveum & dominicum duntaxat & ſimilagineum poſtulamus, ſatis eſt nobis plebejus etiam & cibarius panis: modo ſimul des linguam candidam, ab omni fraudum & mendaciorum furfure purgatam. Ita non improbe rogabimus *Panem & Linguam*. Alioqui ſanctius peteremus: Da panem, & linguam nega: Arcam panariam reſera; Arcam Linguæ obſera. Nam inde nutrimentum vitæ; hinc plerunque toxicum & ſpumam mortis depromimus, noſtroque nos gladio jugulamus.

Lingua velut gladius, dum vagina latet, non eſt terrori, non ſauciat, non ſanguine ſe proluit: at ubi furibundus è vagina proruperit, hic jam attendat, quiſquis in hoſtium numero habetur. Omnia ferit, omnia ſternit, omnia vorat, depaſcitur omnia; nemini parcit, in quoſvis temere debacchatur hic linguæ gladius: extra ſilentii vaginam eſt; cavete, obvios invadit, & vix quidquam eſt quod ictus eludat tam certos. Gladio ferreo vel jaculo ſcutum objicitur; quid objicies linguæ, niſi taciturnam patientiam? Hoc plerunque munimen optimum adverſus hunc hoſtem.

Valer. hom. 5. de Oris inſolentia. Sanctus Valerianus aciem illius gladii conſiderans: Nihil eſt, inquit, ſævius, nihil vio-

* Lauter Semlen vnd Herzen-brot.

violentius amaris, aſperiſque ſermonibus, quorum vulnera tanto difficilius curantur, quanto facilius inferuntur. Ferri per cælum volantis ſpicula facile ſcuti objectione contemnis, verborum vero jactus, nec revocari poteſt, nec prohiberi; multo enim velociores ſagittis ſunt.

Et quod mirum, quo retuſior & mollior videtur eſſe hic gladius, eo fœdius vulnerat, eo minus mollis, quo magis mollis eſt. Cave ſermones ſuper oleum mollitos, ad uſque medullas penetrant, ut occidant.

Non ignoravit hoc Satanas, qui Iobum tot jam vulneribus ſaucium, tot calamitatibus quaſſatum, conjugis demum & cognatorum linguis liberaliſſime flagellavit. E Iobi fortunis quod auferri poſſet nil ſupererat; plura ulcera recipere corpus vix poterat jam pæne unum ulcus effectum, ſed magnum; jam decies in liberis ſuis mortuus erat ærumnoſiſſimus parens. Hunc tamen virum toties jam mortuum ad novam lanienam expetit Satan. O Iobe, paullo majora canamus: graviſſimis ſuppliciis graviora reſtant. Ad linguæ gladium damnatus es, gladium ſane formidandum: ipſa uxor tua, ipſi cognati tui hoc gladio te petent. Hic te virum præſta: experieris vulnera verborum acerbiora eſſe quam ferri. Sed animum obfirma, hic ultimus eſt cacodæmonis aries, quem tibi admovebit ut evertat te. Non habet vehementius fulmen quod in te torqueat, quam tuæ conjugis & cognati ſanguinis linguas. Videt: * ſtygius balliſtarius, poſt ſubverſas omnes fortunas tuas, poſt necatos omnes liberos tuos, poſt omne corpus tuum jam pæne abſumptum & funeratum, te etiamnum ſtare: Videt hoc, & dolet ſe vin-

*Der ſchwartz Bůchſenmaiſter.

vinci; fremit ac sævit. Quare ultimam suarum machinarum jam expediet in te; jam omne sui furoris ingenium effundet, jam ad extrema descendet, suarum virium vim maximam tentaturus: Vxoris & amicorum linguis in te pugnabit. Hic animis opus, ô Iobe, hic pectore firmo. Ergo animose, ergo fortiter & intrepide. Sta, & virulentas linguas partim silentio, partim mitiore responso elude, & vicisti.

Stetit revera Iobus, stetit, & partim siluit, partim mitissime respondit. Ita vicit, ita triumphavit omnes cacodæmonum legiones.

Quin audemus paria, ô Christiani, quin sequimur animosissimum ducem? Silendo, aut mansuete respondendo, cum nostras, tum aliorum improbas linguas quascunque vincimus. Non difficilis pugna; paratissimus est triumphus.

Sed patientissimo Iobo longe patientiorem ostendo. In altum eant oculi. En Dominum IESVM suffixum cruci. Et hic cacodæmon expertus est extrema. Verissime dixerimus: Bis cruci-fixus est Christus: primo clavis, deinde linguis. Iam flagra Servator, jam spinas, jam & clavos corpore receperat, jam altum in cruenta trabe spectaculum pependerat, jam morte vicina crucis tormentum videri poterat exhaustum: cum, ecce, diabolus novam & formidabiliorem crucem erigit; in hac Dei Filius non quatuor tantummodo clavis confixus est: tot altera crux ista trabales clavos habuit, quot Christus insultantes linguas sustinuit. Ad rem præclare facit hoc Bedæ testimonium: Bis petra percutitur, bis Christus crucifigitur, & manibus militum, & Iudæorum linguis percussus.

De quatuor crucis Dominicæ clavis res jam certa videtur: At hic nullus disputandi locus est.

Beda in c. 20.

Neque vero Christus tot in corpore venas,

nas, tot ossa vel nervos habuit, quot ejuscemodi clavos toleravit. Verum, quod Iobus tot ærumnis pressus, id Christus tot clavis confixus multo verissime de se dixerit: Nonne dissimulavi? nonne silui? nonne quievi? Revera, quod etiam Isaias affirmat, Tacuit semper, siluit, patiens fuit.

Numerorum v. 11. Iob. c. 3. v. 26. Isa. c. 42. v. 14.

Christus quidem in cruce testamentarias tabellas toti humanæ genti scripserat, sed ea verborum parsimonia, ut ingens hoc testamentum septem versibus nec totis complexus sit. Omne aliud in cruce tempus silendo & precando duxit, dum aliis atque aliis, & pæne innumeris linguarum clavis configeretur.

Heu, quam non imitamur hoc nostrum Caput? quam non dissimulamus, quam non silemus, quam non quiescimus! Verborum injurias vel minimas tam impatienter toleramus, quam audacter magnas inferimus. Vix tangimur, & gladium linguæ stringimus; vix leviter offendimur, & fulmen mittimus.

Verbum priscis tritissimum erat: Qui procul à Iove, procul à fulmine. Ego longe verius, Procul à fulmine, qui procul à Lingua, non aliena tantum, sed & sua.

Ruffinus & Pelagius Græci scriptores memorant, Arsenium olim Arcadii & Honorii Imperatorum præceptorem, cum etiamnum in aula degeret, ardenter à Numine hoc unum petiisse: Domine, ostende mihi viam, per quam possim salvari. Et vocem cælo missam audiit. *Arseni, fuge homines, & salvaberis.* Fugit ergo Arsenius, & aulam mutavit solitudine. Hic inter precandum denuo ad aures allapsa vox est: *Arseni, fuge, quiesce, tace. Hæc sunt principia salutis.*

Ita Ruffinus Aquileiensis n. 190. Pelagius l. 2. n. 3. hæc verba habet: Hæc enim sunt radices nō peccandi.

Omnia, quæ de Linguæ vitiis dixi, oraculo haud meliore, quam hoc ipso clausero.

Quis-

Quisquis es, cui salus cordi est, FVGE, QVIESCE, TACE.

FVGE, non alios solum homines, sed quandoque teipsum, cum tibi à te peccandi periculum est.

QVIESCE, in unica Dei Voluntate. Extra cælum hæc una & unica quies est; aliam fortasse quæres, sed non invenies.

TACE, quotiescunque honeste non licet, aut non expedit loqui.

FINIS.

Omnia ad majorem DEI, *Deiparæ, & omnium Sanctorum Angelorum honorem & gloriam.*

INDICVLVS
in
PHAETHONTEM.
De
Linguæ Vitiis.

Fff Cap.

LECTORI
BENEVOLO
AVCTOR.

DIV prorſus, mi Lector, hærebam, quo nomine exitioſiſſimum Orbis malum inſignirem. Nec uno tantum anno hæc cogitatio me fatigabat. Tandem pæne idem quod Attalus pronuntio. Sanctiſſimus hic martyr interrogatus, quod nomen haberet Deus? Mox
Euſeb. lib. 5. Eccle. hiſt. cap. 5. ille: Nomen, inquit, nullum habet, prout habere homines ſolent. Sic ego: Improbitas Linguæ tanta eſt, ut vix ullo ſat grandi nomine poſſit affici; nullum habet nomen. Quid enim? *Gladium*, aut, *Sagittam*, *Spiculumve* nominem? Eſt ſane *gladius*, & *ſagitta*, *ſpiculumque* venenatiſſimum. Sed univerſam Linguæ malitiam nondum ſatis expreſſi. *Viperam*, *Aſpidem*, *Hydram* nuncupem? & *Viperas*, & *Aſpides*, & *Hydras* vel centum capitum longe ſuperant vitioſæ linguæ. *Progeniem viperarum* voci-

vocitem? Plus dixi; nondum satis.

Enimvero *Malorum Iliadem* dicam? Convenientissimum nomen, si ullum, re tamen sua inferius; nec æquat infandam mali atrocitatem. Qui Linguæ virus *Vniversitatem iniquitatis* vocat, grande illi nomen assignat: non damno, sed aptius quæro. Quid ergo? E sacris paginis ei titulum assigam? *Feram singularem, Feram pessimam, Novaculam Dalilæ, Pharetram Malitiæ, Frameam Nequitiæ, Rhomphæam infernæ Furiæ* appellem? Speciosi tituli pro monstro tam nobili, sed minus robusti. Quo igitur te nomine, ô malum malorum nominatissimum vocem? Aut ego te nomen habere nullum dixero, aut Orbis Incendium appellaro. Hoc placet: Incendium Orbis, Orbis Phaëthon es.

At obducis hic, Lector, &: Profanum est, inquis, hoc nomen, atque à fabulis petitum. Ignosce, ô bone, nesciebam te tam serium profani osorem esse. Sed quæso te, Ridentem dicere verum *Horat. lib. 1. serm. sat. 1.*

verum quid vetat? Sed eſt fabula, inquis, & poëtarum riſus Phaëthon. Sit fabula; at deſinit eſſe fabula, cum dicitur de Lingua. Rem voce abditam examinemus. Quod de Solis filio auriga temerario fictum, id de Linguæ lapſu creberrimo nimis eſt quam verum. Liceat igitur pace tua Phaëthontis nomen non abjicere huic malo longe aptiſſimum. Res loquitur. Linguæ celeritatem ſpectas? Plane Phaëthon eſt; cælum & terram momento brevi pervolat: qua impetus agit, hac ſine lege ruit. Horribilia Linguæ præcipitia intueris? Ipſiſſimus eſt Phaëthon; ſeipſam, & una ſecum plurimos quotidie præcipitat. In Lingua vim nocendi conſideras? Rapidiſſimus ignis, Phaëthon eſt veriſſimus. Innumera nocumenta cogitas? Orbem terrarum perdit, vaſtat, incendit, Orbis exitium. Nec cœlo parcit; flammas ſuas & in aſtra ſpargit; ſuperos, beatoſque cælites, Deum laceſſit. Nulla nocendi vi Phaëthonte

te inferior eſt. Quin imo terras penetrat, & ipſum quoque Tartarum terret, ipſos etiam manes ſuis ignibus involvit. En veriſſimam, ſic loquar, fabulam, non Phaëthontis, ſed Linguæ, quæ velut igneus ſed imperitiſſimus auriga Orbem terrarum ſuis incendiis jam dudum peſſundat:

Dißilit omne ſolum, penetraque in tartara rimis Lumē, & infernū terret cum conjuge regem. O vid. lib. 2. metamorph. initio.

Fumat uterq; polus, Atlas en ipſe laborat
Vixque ſuis humeris labentem ſuſtinet Orbem.

Hic, mi Lector, tuam patientiam convenimus, ut, quæ primam hujus incendii cladem ſpectare ſuſtinuit, ſpectet & hanc alteram. Vbi Phaëthontæa flamma nonnihil deſævierit, aquam affundemus. Nec, putem, nimis ſero. Modum namque docebimus quo linguæ improbæ, ſi non emendari, ſaltem tolerari poſſint.

Vale, mi optime Lector, & inter cautiſſime cuſtodienda memento eſſe Linguam. Artificium ſummum, ſed rarum, recte loqui.

FINIS.

Biblioteka Jagiellońska
stdr0027430

